

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูย

ในจังหวัดสุรินทร์

Study the cultural relations and traditions of the Kuiy Buddhists

In Surin province

โดย

พระมหาเจริญสุข คุณวีโร (วงเวียน)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

พ.ศ. 2557

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610657037

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูย
ในจังหวัดสุรินทร์
Study the cultural relations and traditions of the Kuiy Buddhists
In Surin province

โดย

พระมหาเจริญสุข คุณวีโร (วงเวียน)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
พ.ศ. 2557

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MCU RS 610657037
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Study the cultural relations and traditions of the Kuiy Buddhists
In Surin province

by

Phramahacharoensuk Kunawero (wongwian)
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus
B.E. 2557

Research Project Founded by Mahachulalongkornrajavidyalaya
University

MCU RS 610657037

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยคำแนะนำและความกรุณาเป็นอย่างสูงยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์บรรจง โสดาดี และพระมหาสมพาน ชาคโร,ผศ.ดร. ที่ให้ความกรุณาแนะนำ คำปรึกษา ตลอดจนให้ความช่วยเหลืองานวิจัยมาโดยตลอด จนทำให้งานวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอเจริญพรขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ นายจำเริญ บันลือทรัพย์ กำนัลตำบลแตล ผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลแตลทุกคน กลุ่มชาวพุทธกฐนในเขตตำบลแตล อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ให้ความสะดวกในการเก็บข้อมูล รวบรวมข้อมูล และ ตรวจสอบเครื่องมือ ในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณ ครอบครัว วงเวียน เพื่อนร่วมรุ่นทุกคนที่คอยให้กำลังใจ ชี้แนะในการทำวิจัย มาโดยตลอด

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีของวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยขอนอบน้อมบูชาแต่บิดามารดา บุรพจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีส่วนถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับผู้วิจัยด้วยความเต็มใจ

พระมหาเจริญสุข คุณวีโร (วงเวียน)

๓ กรกฎาคม ๒๕๕๘

ชื่อรายงานการวิจัย	: ศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์
ผู้วิจัย	: พระมหาเจริญสุข คุณวีโร (วงเวียน)
ส่วนงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
ปีงบประมาณ	: ๒๕๕๗
ทุนอุดหนุนการวิจัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์” มีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาโครงสร้างวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ๒. เพื่อศึกษาปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ๓. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยเทคนิคการวิจัยแนวชาติพันธุ์วรรณาพื้นที่ในการวิจัย ๙ หมู่บ้าน ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ผลการวิจัยพบว่า

๑. วัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ประวัติความเป็นมาของการบวชพบว่า การในสมัยพุทธกาลมีการบวชให้กับสาวกด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา เป็นวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงบวชให้แก่สาวกเองต่อมาได้ให้บวชด้วยวิธีไตรสรณคม พิธีกรรมการบวชภาคสามเณรและพระภิกษุชาวกูย มีประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณการจัดงานบวชมี ๒ อย่าง ได้แก่ ๑.การบวชภาคเป็นการบวชแบบพราหมณ์ ๒.การบวชสามเณรและพระภิกษุ และการแต่งงานของกลุ่มชาวกูยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์มีขั้นตอน ได้แก่ ๑) การเลือกคู่ครอง ๒) การทาบทามสู่ขอ ๓) พิธีหมั้น ๔) พิธีเกี่ยวกับการแต่งงาน ๕) ขึ้นหมาก ๖) พิธีกรรมหลังการแต่งงาน

๒. ปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ปัจจัยของการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีของงานบวชมีอยู่ ๓ อย่างด้วยกันได้แก่ ๑.ด้านสังคม ๒.ด้านเศรษฐกิจและ ๓.ด้านประเพณีวัฒนธรรมและปัจจัยการปรับเปลี่ยนด้านประเพณีวัฒนธรรมการแต่งงานมีอยู่ด้วยกันอย่างตามกระบวนการ ได้แก่ การเลือกคู่ครอง การทาบทามสู่ขอ การบอกบุญ การหมั้นฝ่ายหญิง พิธีกรรมการแต่งงาน ขึ้นหมากแต่งงาน บายศรี พิธีกรรมหลังแต่งงาน และการล้างหม้อน้ำอุ่น

๓. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ อัตลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานบวชได้แก่ การเซ่นไหว้ พิธีกรรมการบวงสรวง การยกครูผู้นำประกอบพิธี การบายศรีสู่ขวัญ การเจริญพระพุทธมนต์และอัตลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงาน ได้แก่ การบายศรีสู่ขวัญ การทดแทนคุณและการสมมาบุพการี (การสมมา) แขนยະຈື (เช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ) และความสามัคคีในหมู่เครือญาติ

คำสำคัญ : วัฒนธรรม, ประเพณี, ความสัมพันธ์, การเปลี่ยนแปลง, อัตลักษณ์

Research Title : Study the cultural relations and traditions of the Kuiy
Buddhists In Surin province
Researchers : Phramahacharoensuk Kunawero (wongwian)
Department : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Surin Campus
Fiscal Year : 2557 / 2014
Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

Research "Study the cultural relations and traditions of the Kuiy Buddhists In Surin province "has the objectives 1. To study the structure, culture and customs of the Kuiy people in Surin Province 2. To study the factors of changing the culture and traditions of the Kuiy people in Surin Province 3. To study the cultural identity and traditions that affect the lives of the Kuiy people in Surin province. Conducting research using qualitative research methodology by ethnography research techniques Research area 9 Village, Tambon Tae, Amphoe Sikhoraphum Surin Province

The research found that

1 . Culture and traditions of Kuiy people in Surin province History of the ordination found that in the Buddhist era, there was ordination to the disciples in the way of Ahipiku. It is the way that the Lord Buddha ordained himself to the disciples. The ordination ceremony of the three monks and Buddhist monks of Buddhachai has a tradition that has been passed down since ancient times. There are 2 ordained ordinances: 1 . The Brahmin ordination. 2 . Novice and monks ordained And the marriage of the Kuiy people, Tale sub-district Sikhoraphum District Surin province has procedures such as 1) selection of spouses 2) approaching to request 3) engagement ceremony 4) marriage ceremony 5) Khan Mak 9) ritual after marriage

2. Factors for changing the culture and traditions of the Kuiy people in Surin province There are 3 factors in changing the culture of the tradition of ordination. 1. Social aspects 2. Economic and 3. In terms of tradition, culture and factors of change in tradition, culture, and marriage, there is a process that includes choosing a partner. Approaching to ask for contributions for female engagement Marriage ritual The wedding ceremony, wedding ceremony And heated radiator

3. Cultural identity that affects the lives of the Kuiy people in Surin province Identities that appear in rituals related to ordination, including worship, ritual worship Raising teachers, conducting ceremonies Baisin The growth of the mantra and the identity that appears in the rituals associated with marriage include the blessings

Substitution for you and being able to come to the family (the fulfillment) of Sanya
Jut (offering respect to men) and unity among relatives

Keywords: culture, tradition, relationship, change, identity

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
สารบัญแผนภูมิ.....	ฌ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๔
๑.๓ ขอบเขตโครงการวิจัย.....	๔
๑.๔ ปัญหาการวิจัย.....	๕
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๕
๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย.....	๗
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์.....	๘
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง.....	๙
๒.๓ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม.....	๑๓
๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม.....	๑๗
๒.๕ ทฤษฎีการแพร่กระจายของวัฒนธรรม.....	๑๘
๒.๖ ประวัติความเป็นมาของชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ในประเทศไทย.....	๑๙
๒.๗ วิถีชีวิตชาวกูยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์.....	๒๒
๒.๘ ประเพณีบุญสิบสองเดือน ฮีตสิบสอง.....	๒๔
๒.๙ วัฒนธรรมประเพณีชาวกูย.....	๒๗
๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๒๙
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย	๓๒
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๓๒
๓.๒ พื้นที่ในการวิจัย และประชากร.....	๓๒
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย.....	๓๒

สารบัญ (ต่อ)

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๓๓
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๓๔
๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย.....	๓๕
บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย.....	๓๖
๔.๑ ผลการศึกษาโครงสร้างวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์.....	๓๖
๔.๑.๑ ประเพณีการบวชของชาวพุทธกูย.....	๓๖
๔.๑.๒ พิธีกรรมการแต่งงานของกลุ่มชาวกูย.....	๘๒
๔.๒ ผลการศึกษาศึกษาปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูย.....	๑๐๒
๔.๒.๑ ประเพณีการบวชของชาวพุทธกูย.....	๑๐๒
๔.๒.๒ ประเพณีการแต่งงานของชาวพุทธกูย.....	๑๑๒
๔.๓ ผลการศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวกูย.....	๑๒๖
๔.๓.๑ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีการบวชที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของกลุ่ม ชาวกูย.....	๑๒๖
๔.๓.๒ อัตลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมการบวชภาค สามเณร และพระภิกษุ.....	๑๓๓
๔.๓.๓ อัตลักษณ์ด้านคติความเชื่อและคุณค่าของพิธีกรรมการบวชในวิถีชีวิตของ ชาวกูย.....	๑๓๘
๔.๓.๔ อัตลักษณ์ด้านคติความเชื่อและคุณค่าของพิธีกรรมการบวช.....	๑๕๕
๔.๓.๕ อัตลักษณ์การแต่งงานที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาวกูย.....	๑๖๖
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	๑๘๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๘๖
๕.๒ อภิปรายผล.....	๑๙๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๒๐๑
บรรณานุกรม.....	๒๐๕
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก บทความวิจัย.....	๒๐๘
ภาคผนวก ข ตารางเปรียบเทียบที่เกี่ยวข้องกับการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๒๒๑
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์.....	๒๒๔
ภาคผนวก ง ตัวอย่างเครื่องมือวิจัย.....	๒๒๗
ภาคผนวก จ รูปภาพกิจกรรมในการวิจัย.....	๒๓๓
ภาคผนวก ฉ แบบสรุปโครงการวิจัย.....	๒๓๔
ประวัติผู้วิจัย.....	๒๔๒

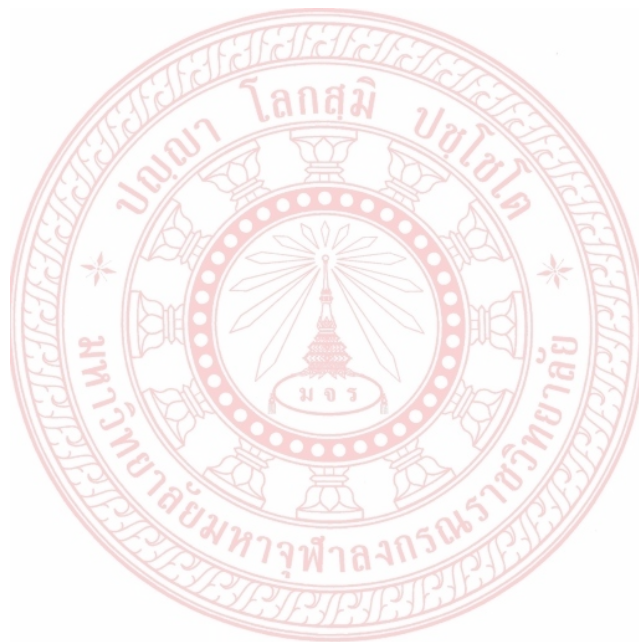
สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ การสร้างกรอบเนื้อหาและแผนการถ่ายทอดการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย.....	๓๖
๒.๒ ฤกษ์ยามในการประกอบพิธีกรรมแต่งงาน.....	๘๗
๓.๑ แสดงตัวเลขแทนค่าวัน.....	๘๗
๓.๒ แสดงวันที่ห้ามประกอบพิธีแต่งงาน.....	๘๘
๔.๑ แสดงฤกษ์เดือนในการประกอบพิธีกรรมแต่งงาน.....	๘๘
๔.๒ ตารางเปรียบเทียบประเพณีการแต่งงานของชาวพุทธกวย จังหวัดสุรินทร์.....	๑๒๓

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๔.๑ พิธีลาบวช ตัดผม และโกนผมนาค.....	๔๖
๔.๒ ขบวนแห่นาคไปสู่พัทธสีมา.....	๔๗
๔.๓ พิธีบวชด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา.....	๔๘
๔.๔ การเซ่นไหว้สังคักดิ์สิทธิ์.....	๕๒
๔.๕ เครื่องบวชนาค.....	๖๐
๔.๖ เครื่องบายศรีสู่ขวัญ.....	๖๒
๔.๗ การขอขมาลาโทษของนาค.....	๖๓
๔.๘ การประกอบพิธีกรรมการนาค.....	๖๕
๔.๙ พิธีกรรมปลงผมนาค.....	๖๖
๔.๑๐ พิธีบายศรีสู่ขวัญนาค.....	๖๗
๔.๑๑ นาครับผ้าไตรจากบิดามารดาและเข้าหาพระอุปัชฌาย์.....	๗๒
๔.๑๒ พระกรรมวาจาจารย์และพระอนุสาวนาสอนซ้อมพระก่อนเข้าสู่สังฆกรรม.....	๗๕
๔.๑๓ อุปสัมปทา (ผู้ขอบวช) เข้ามาหมู่แห่งสงฆ์เพื่อประกอบพิธีญัตติจตุตถกรรม.....	๗๗
๔.๑๔ ขบวนแห่ขันหมากและการกั้นประตูเงินประตูทอง.....	๙๑
๔.๑๕ การบายศรีสู่ขวัญ.....	๙๒
๔.๑๖ การล้างเท้าเจ้าบ่าวและเจ้าสาว.....	๙๗
๔.๑๗ พิธีอาบน้ำให้กับพ่อแม่เจ้าบ่าว.....	๙๘
๔.๑๘ เจ้าบ่าวเจ้าสาวสื้มาพ่อแม่เจ้าบ่าว.....	๙๙
๔.๑๙ คู่บ่าวสาวสื้มาเจ้าโคตรทั้งสองฝ่าย.....	๑๐๐
๔.๒๐ การทำพิธีอาบน้ำให้พ่อแม่เจ้าบ่าว.....	๑๒๐
๔.๒๑ เจ้าบ่าวเจ้าสาวสื้มาพ่อแม่เจ้าบ่าว.....	๑๒๑
๔.๒๒ คู่บ่าวสาวสื้มาเจ้าโคตรทั้งสองฝ่าย.....	๑๒๒
๔.๒๓ เครื่องประกอบพิธีบายศรี.....	๑๒๙
๔.๒๔ การแต่งกายของผู้นำพิธีกรรม.....	๑๓๓
๔.๒๕ การแต่งกายของนาคก่อนและหลังเข้าสู่พิธีสู่ขวัญเป็นนาคสมบูรณั.....	๑๓๕
๔.๒๖ การบวชเป็นพระภิกษุ.....	๑๓๖
๔.๒๗ อาหารในพิธีกรรมการเครื่องเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ.....	๑๔๐
๔.๒๘ การทำพิธียกครูกับอาจารย์ผู้นำประกอบพิธีกรรม.....	๑๔๔
๔.๒๙ พิธีบายศรีสู่ขวัญนาค.....	๑๔๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญ

กลุ่มคนที่เรียกตนเองว่า “กวย”^๑ “กวย” หรือ “โก้ย” จัดอยู่ในกลุ่มที่พูดภาษาในตระกูลมอญ-เขมร เป็นเลือดผสมระหว่างพวก “เวดดิท” (Weddid Proto Australian) กับพวก “เมลานีเซียน” กล่าวคือ ในขั้นต้นเป็นพวกเดวิดก่อน แล้วจึงถูกผสมโดยพวกที่อพยพไปชวา มีรูปร่าง มีรูปร่างหน้าตาใกล้เคียงไปทางเขมรหรือพวกเงาะ คือผมหยิก ผิวคล้ำ จมูกบาน ริมฝีปากหนา (อีไซเดนฟาเดน, ๒๕๐๙. ๒๔) “กวย” เป็นชื่อชาวกวยเรียกตนเอง (Autorym) แปลว่า “คน” ส่วนชาวเขมรเรียกกวยว่า “กวย” ชาวกวยหรือส่วยเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ตามแนวเทือกเขาตงรักทั้งในพื้นที่ของแขวงจำปาสัก แขวงเซกอง แขวงสาละวันของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รวมถึงจังหวัดสะตังตรงและจังหวัดอื่นๆของประเทศกัมพูชา และทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย ชาวกวยนั้นจะอาศัยอยู่กันหนาแน่นใน จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นต้น ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ชาวกวยหรือส่วยนั้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาช้านาน

ในปัจจุบันนี้ วิถีชีวิตแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของพื้นที่อาศัยในการตั้งถิ่นฐาน เช่น ชาวกวยในประเทศไทยมีการทำนา ทำไร่ ไร่จ้งกับการเลี้ยงสัตว์เป็นสำคัญ ส่วนชาวกวยในประเทศลาวทำนา ทำไร่ปลูกกาแฟ (ลาวเรียกชาวกวยว่าชนเผ่าส่วย)และชาวกวยในกัมพูชานั้นก็มีการทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ แต่เรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมทั้งสองประเทศยังรักษาความเชื่อ พิธีกรรมคล้ายกันและแตกต่างกันบ้าง เพราะลักษณะพื้นที่ทางกายภาพ การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม จึงมีผลกระทบต่อ วัฒนธรรม และประเพณีของไทยและลาว ซึ่งในเรื่องนี้วัฒนธรรมมีความสำคัญ เพราะเป็นวิถีชีวิตที่เป็นคุณลักษณะของมนุษย์และกลุ่มชน เพื่อผลแห่งความสุขความสงบของบุคคล และชุมชนทั้งนี้จะมีรูปแบบทางวัฒนธรรมเป็นปรากฏการณ์ที่ปรากฏให้เห็น และมีความเชื่อคุณค่าทางวัฒนธรรมเป็นแก่นแท้ที่ซ่อนเหตุและผลอยู่ใน ฉะนั้นวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญ สังคมมนุษย์อยู่ได้ก็เพราะมีวัฒนธรรม ดังนั้นจึงมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากชนรุ่นหนึ่งไปยังอีกชนรุ่นหนึ่ง หรือมีการถ่ายทอดจากสังคมกลุ่มหนึ่งไปยังอีกสังคมกลุ่มหนึ่ง อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมจะไม่มีวันหยุดนิ่ง มี

---

^๑Seidenfaden, Erick. "The Kuy people of Cambodia and Siam". Journal of the Siam Society. 39.2, ๑๙๕๒.

การเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ซึ่งเป็นสถาบันหนึ่งของสังคม ทั้งนี้ถ้าสถาบันได้มีการเปลี่ยนแปลง ย่อมส่งผลกระทบต่อสถาบันอื่นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วย^๒

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ชาวกูยหรือส่วยในจังหวัดสุรินทร์ คือคนที่มีพื้นเพมาจากตอนเหนือของประเทศอินเดีย และต่อมาได้เคลื่อนย้ายมาตั้งหลักแหล่งอยู่ในเขตประเทศลาวได้แถบเมืองอัตปือแสนแป แขวงจำปาสัก มีประวัติความเป็นมาคือเมื่อในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ได้มีกูยหรือว่าส่วย ได้พากันอพยพมาจากเมืองอัตปือแสนแป แคว้นจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมุ่งหน้ามาทางทิศตะวันตก ได้อพยพพากันหลายกลุ่มหลายพวก มาตั้งรกรากอยู่ที่ทางภาคอีสานตอนใต้แถบเทือกเขาพนมดงรักคือจังหวัดสุรินทร์ในปัจจุบัน สำหรับชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์นั้น อาศัยอยู่กันหนาแน่นในพื้นที่อำเภอต่างๆเช่น อำเภอศีขรภูมิ อำเภोजอมพระ อำเภอสำโรงทาบ อำเภอศรีณรงค์เป็นต้น^๓

ชาวกูยหรือส่วยจังหวัดสุรินทร์มีเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ ประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นของเฉพาะตนในหลายๆ ด้านเช่น มีความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับเรื่องผี พุทธ พราหมณ์อย่างแนบแน่น ดำเนินชีวิตโดยการทำไร่ ทำนา รับจ้างทั่วไปและนอกจากนั้นชาวกูยก็ยังมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับการเลี้ยงช้าง มีความชำนาญทางด้านการจับช้างป่ามาฝึก เพื่อไว้ใช้งาน ชาวกูยหรือส่วยในจังหวัดสุรินทร์ในสมัยก่อนจะมีวัฒนธรรมและประเพณี ความเชื่อเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนเช่น วัฒนธรรมทางภาษาก็จะมีภาษาเฉพาะตน ถึงแม้ว่าสำเนียงจะเพี้ยนกันไปบ้างในแต่ละพื้นที่ แต่โดยรากศัพท์นั้นจะเป็นอันเดียวกัน วัฒนธรรมการแต่งกายก็มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน งานแต่งงาน งานบวช หรืองานอื่นๆ เป็นต้น ชาวกูยจะมีการแต่งกายเฉพาะงาน ประเพณีการแต่งงานก็จะไม่เหมือนไทยอีสานหรือไทยเขมร ส่วนความเชื่อนั้นก็มีความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับเรื่องผี ถ้ามีคนไม่สบาย หรือป่วยไข้ เมื่อรักษาแพทย์ปัจจุบันไม่หายแล้ว ชาวกูยก็จะมีความเชื่อว่าถูกผีทำ ก็จะมีพิธีรำแม่มดเป็นต้น

การนับถือศาสนาพุทธของชาวกูยหรือส่วยจะมีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษควบคู่กับการนับถือพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์เช่นพิธีบายศรีสู่ขวัญ การสะเดาะเคราะห์ต่อขาดตา ทางด้านไสยศาสตร์เช่นการถอนคุณที่ถูกคุณไสย มนต์ดำ ยาสั่ง ด้านผีसाงเทวดาก็มีการทำพิธีขอฝนจากเทวดา ด้านผีปูดาก็จะมีการเซ่นทรวง โดยการดูคางไก่เป็นการทำนายทายทักเป็นต้นและทางด้านศาสนา โดยเฉพาะการนับถือด้านพระพุทธศาสนา ชาวกูยจะมีความเชื่อในหลักคำสอนของศาสนาพุทธเป็นอย่างดี จะนิยมให้ลูกหลานเป็นเข้าบรรพชาอุปสมบทเมื่อถึงวัยอันสมควรเพื่อเรียนรู้หลักคำสอน

^๒บุญยัง หมั่นดี, วัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง, (สุรินทร์ : สถาบันราชภัฏสุรินทร์. (อัตสำเนา), ๒๕๔๙), หน้า ๑ - ๒.

^๓วิลาศ โปธิสาร, ประวัติตำบลแสดและชุมชนชาวกูย, (สุรินทร์ : โรงเรียนแสดศิริวิทยาอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑ - ๒.

ในทางพระพุทธศาสนาสำหรับเอาไว้ใช้ในชีวิตประจำวัน และจะน้อมนำหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน ในด้านศาสนาพิธี นิยมเข้าทำบุญตักบาตรทุกวันพระและวันสำคัญทางศาสนา จะมีความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญอุทิศให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไป จะมีความเชื่ออย่างสนิทใจว่า บุญที่ทำแล้วจะถึงผู้ที่ล่วงลับไป โดยผ่านพิธีการมาตการบังสุกุล จะนิยมนิมนต์พระเจริญพระพุทธมนต์ในงานบุญขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานบวชและงานสวดมนต์ทำบุญหมู่บ้านเป็นต้น ด้านศาสนวัตถุ ชาวภูยนิยมสร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ โดยจะระดมทุนในการก่อสร้างตามกำลังศรัทธา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางทางกิจกรรมของชุมชน ไม่ว่าจะประเพณีสงกรานต์ ประเพณีวันลอยกระทง ประเพณีเข้าพรรษา ออกพรรษา ด้านศาสนธรรม ชาวภูยหรือส่วยจะมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนและนำไปประพฤติปฏิบัติสอนให้ลูกหลานให้ปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างเคร่งครัด

การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของการเมือง เมื่อระบบกลไกการปกครองของรัฐขยายลงสู่ท้องถิ่น เช่นองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นดั้งเดิม จากหัวหน้าชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ถูกลดบทบาทลงไป หรือแม้แต่วัดและพระสงฆ์ก็ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของอำนาจทางการเมือง ในด้านโครงสร้างเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งเป็นโครงสร้างที่มีพื้นฐานบนรากฐานของวัตถุนิยม ซึ่งวัดคุณค่าของมนุษย์ที่การมีความมั่งคั่งทางด้านวัตถุเป็นหลักและเน้นให้เกิดการแก่งแย่งแข่งขันแบบการทำลายกัน ทำให้ความเห็นอกเห็นใจกันซึ่งเป็นคุณธรรมที่ชาวภูยได้มีมาแต่ดั้งเดิมลดลงไปมาก ด้านวัฒนธรรมภายนอก การไหลบ่าของวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้ชาวภูยรุ่นใหม่ ลุ่มหลงในอารยธรรมใหม่ โดยละทิ้งคุณค่าอารยธรรมดั้งเดิมของตนเอง ด้านระบบสาธารณสุข ทำให้ชาวภูยละทิ้งภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ยึดโยงอยู่กับจิตใจของตนเองและด้านการศึกษา ทำให้ชาวภูยรุ่นใหม่มีความอดทนน้อย ขี้เกียจ ติดใจความสะดวกสบาย มองเห็นว่าบรรพบุรุษของตนเองเป็นคนคร่ำครึ ไม่ทันสมัย

เมื่อกาลเวลาผ่านไป เมื่อระบบการเมืองเข้ามามีบทบาทในการปกครอง การเศรษฐกิจเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำ วัฒนธรรมภายนอกอาโหมเข้ามา เทคโนโลยีมีบทบาทในชีวิตประจำวัน การศึกษาเข้ามาสู่แนวคิดของชาวภูยมากขึ้นและระบบสาธารณสุขเข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมาก จากการศึกษาที่ชาวภูยมีซึ่งมีอัตลักษณ์ เป็นของเฉพาะตน ไม่ว่าจะพิจารณาด้านตามวัฒนธรรม ประเพณีการกิน,แต่งกาย,การพูด ประเพณีการแต่งงาน,งานบวช ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีการศพเป็นต้น ชาวภูยมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตด้วยวิธีการผสมผสาน จัดโครงสร้างใหม่อย่างเป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับแนวทางการดำรงอยู่ตามกระแสความความเจริญที่รวดเร็วได้ โดยที่ยังไม่ได้ทิ้งอัตลักษณ์แต่เป็นการผสมผสานของเก่ากับใหม่ได้อย่างลงตัวที่สุด แนวคิดเดิมที่ได้ จุดที่น่าสนใจคือ การผสมผสานวัฒนธรรม ประเพณีเข้ากับแนวทางการดำเนินชีวิตกับการนับถือพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ เป็นหลักในการดำเนินชีวิต แต่เมื่อปัจจัยภายนอกได้อาโหมมากขึ้น ประเพณีวัฒนธรรมของชาวภูยก็มีการเปลี่ยนไปตามกระแสโลกภายนอก

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าว่าวัฒนธรรมและประเพณีวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ว่ามีโครงสร้างวัฒนธรรมหรือประเพณีของชาวกูยเป็นอย่างไร กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและประเพณีเป็นอย่างไร และอัตลักษณ์ที่แสดงออกและการปรับตัวทางวัฒนธรรมและประเพณีที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างไร ซึ่งการศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์และสังเคราะห์วัฒนธรรมและประเพณีในมิติโครงสร้าง การเปลี่ยนแปลง และอัตลักษณ์ที่แสดงออกและการปรับตัวทางวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูย เพื่อเป็นองค์ความรู้ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ต่อไป และเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกูยในจังหวัดสุรินทร์และชุมชนชาวกูยกลุ่มอื่นๆ ด้วย ตลอดจนส่งเสริมสร้างความมั่นคงและรักษาอัตลักษณ์ที่แสดงออกและการปรับตัวที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตทางวัฒนธรรมและประเพณีสืบไปในอนาคต

๑.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาโครงสร้างวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นการศึกษาในมิติโครงสร้าง การเปลี่ยนแปลง อัตลักษณ์ การปรับตัวที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตทางวัฒนธรรมประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ตามหัวข้อ ดังนี้

๑. ความเป็นมาโครงสร้างวัฒนธรรมประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์
๒. ปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์
๓. อัตลักษณ์ที่แสดงออกและการปรับตัวที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตด้านพื้นที่ มุ่งเน้นชาวกูยในประเทศไทย จำนวน ๘ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแตล บ้านหนองคู บ้านสวาย บ้านสังแก บ้านบุละลาย บ้านหนองขวาง บ้านหนองดุม บ้านกระโพ บ้านชาด อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึก

มุ่งเน้นการสัมภาษณ์ ผู้บริหารภาครัฐ ตัวแทนคณะสงฆ์ และปราชญ์ชุมชน จำนวนทั้งหมด ๔๕ ราย โดยการเลือกเฉพาะเจาะจงจาก หมู่บ้านละ ละ ๕ คน เพื่อให้เห็นความเป็นมา วัฒนธรรม ประเพณี ปัจจัยการเปลี่ยนแปลง อุตลักษณ์ที่แสดงออกที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์

๑.๔ ปัญหาการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดปัญหาคำถามวิจัยเพื่อเป็นประเด็นในการศึกษาดังนี้

๑.๔.๑ โครงสร้างวัฒนธรรมประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ เป็นอย่างไร

๑.๔.๓ อุตลักษณ์ที่แสดงออกและการปรับตัวที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ เป็นอย่างไร

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

พุทธศาสนิกชนชาวกูย (Guiy Buddhist) หมายถึง ชาวกูยสายตระกูลมอญ-เขมร เป็นกูยทำนา ที่อาศัยอยู่บริเวณหมู่บ้านแตล บ้านหนองคู บ้านสวาย บ้านสังแก บ้านบุละลาย บ้านหนองขวาง บ้านหนองดุม บ้านกระโพ บ้านชาด อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Tradition Relationship) หมายถึง พฤติกรรมร่วมกันในการแสดงออกซึ่งมีการปฏิบัติที่เป็นไปในทางเดียวกันของกลุ่มชน ในที่นี้หมายถึง การปฏิบัติในแนวเดียวกันของชาวกูยบ้านแตล บ้านหนองคู บ้านสวาย บ้านสังแก บ้านบุละลาย บ้านหนองขวาง บ้านหนองดุม บ้านกระโพ บ้านชาด ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

วัฒนธรรม หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ทั้งในรูปของวัตถุที่สร้างขึ้น หรือรูปแบบของการปฏิบัติ ตามความเชื่อ แล้วสืบทอดทางกรรมพันธุ์ หรือกลุ่มชาติพันธุ์ ในที่นี้คือความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์

ประเพณี หมายถึง สิ่งของกลุ่มชาวกูยในหมู่บ้านแตล บ้านหนองคู บ้านสวาย บ้านสังแก บ้านบุละลาย บ้านหนองขวาง บ้านหนองดุม บ้านกระโพ บ้านชาด อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ยึดถือปฏิบัติ สืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันอย่างมีแบบแผน

ความเชื่อ (belief) หมายถึง ความคิดความต้องการ ความรู้สึกของจิตใจมนุษย์ว่าเป็นความจริง ซึ่งความเชื่อนี้อาจเกิดจากบรรพบุรุษเป็นผู้ปลูกฝังจากทางด้านจิตใจ หรือเกิดจากอิทธิพลของสังคมทั้งภายในและภายนอก

พิธีกรรม (rituals) หมายถึง การแสดงออกถึงการบูชา แบบอย่างหรือแบบแผนต่างๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนา ความเชื่อตามขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อความขลังหรือความเป็นสิริมงคล

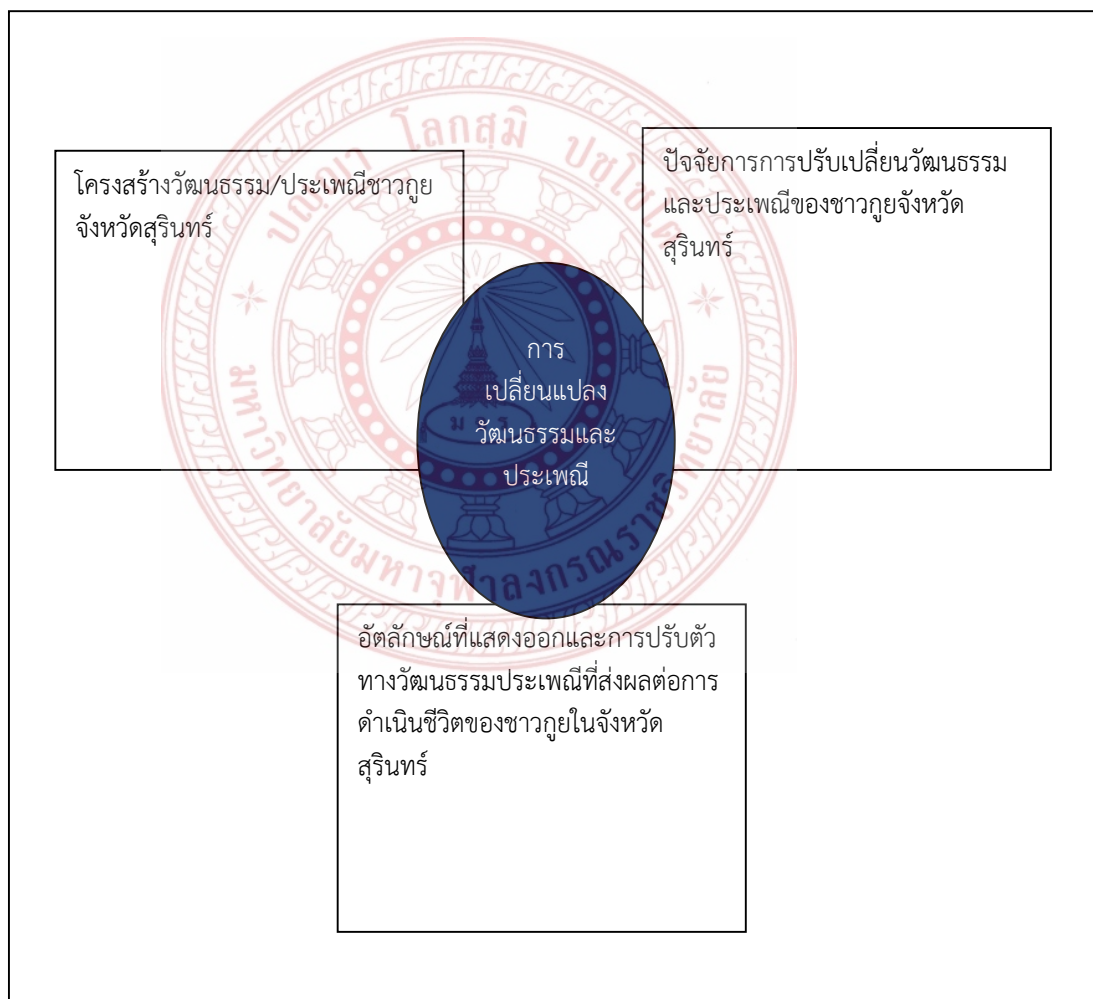

อัตลักษณ์ หมายถึง ลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนชาวกูย ในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ที่มีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมเดียวกัน และสืบทอดจากบรรพบุรุษสู่ชนรุ่นหลัง เพื่อดำรงอยู่ถึงปัจจุบัน

การปรับตัว หมายถึง ระบบคิด ความเชื่อ ความสัมพันธ์ กระบวนการบูรณาการ ทางวัฒนธรรม หรือการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ โดยและชาติพันธุ์ยังคงรักษาอัตลักษณ์ ของกลุ่มไว้ อาจปรับเปลี่ยนโดยสร้างอัตลักษณ์ใหม่ หรือปรับความหมายจากอัตลักษณ์เดิม

๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ ๑ กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

ที่มา : พระมหาเจริญสุข. ๒๕๕๗ : มีนาคม ๓

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาการเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ จะก่อให้เกิดประโยชน์เช่น การเผยแพร่ในวารสาร จดสิทธิบัตร และหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ดังนี้

๑. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์
๒. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณีที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์
๓. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์
๔. สังคมและชุมชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์มีอัตลักษณ์ร่วมกัน
๕. คณะสงฆ์ได้ฐานข้อมูลความรู้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

๑. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสัญลักษณ์สัมพันธ์
๒. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง
๓. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม
๔. ประวัติความเป็นมาของชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ในประเทศไทย
๕. วิถีชีวิตชาวกูยบ้านแตล บ้านหนองคู บ้านสวาย บ้านสังแก บ้านบุละลาย บ้านหนองขวาง บ้านหนองคุม บ้านกระโพ บ้านซาด อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์
๖. ประเพณีบุญสิบสองเดือน หรือฮีตสิบสอง
๗. วัฒนธรรมประเพณีชาวกูย
๘. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูย ในจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ (Symbolic Interactionism) เป็นทฤษฎีที่มุ่งศึกษาการจัดระเบียบสังคมในด้านของสัญลักษณ์สัมพันธ์ ดังที่ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข^๑ กล่าวว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลในสังคมนั้น อยู่ที่มีการมีและการใช้ความหมายร่วมกัน (Sharcd Mcaning) การกระทำระหว่างกันของบุคคลในสังคมจนเกิดเป็นความสัมพันธ์กันขึ้นนั้น เพราะสังคมใช้สัญลักษณ์ร่วมกัน แนวคิดนี้เห็นว่าคนในสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกัน อาศัย กระทำต่อกัน พึ่งพาอาศัยกัน และแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อความอยู่รอด ฉะนั้น กระบวนการของการกระทำระหว่างกัน (Social Interaction)

กฤษฎา ศรีมาธรรม^๒กล่าวว่า ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์เป็นกระบวนการกระทำระหว่างกันของสังคม ก่อให้เกิดการจัดระเบียบทางสังคมเพื่อให้นักมนุษย์อยู่ในสังคมอย่างปกติสุขซึ่งอยู่ภายใต้ข้อสมมุติฐาน ดังนี้

---

^๑สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมและวัฒนธรรมไทย : ลักษณะการเปลี่ยนแปลงและวิทยาการวิจัย, (ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๒), หน้า ๗๘-๘๐.

^๒กฤษฎา ศรีมาธรรม, ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน, (มหาสารคาม: คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๒), หน้า ๒๓-๒๔.

๑) พฤติกรรมการโต้ตอบหรือกระบวนการที่บุคคลต่างๆ ได้แปลความหมาย ประเมินผล ให้ความหมายตามเนื้อหาสาระที่บุคคลได้กระทำต่อกัน การจัดระเบียบทางสังคมจึงมีลักษณะเป็นกระบวนการมากกว่าที่จะเป็นโครงสร้าง

๒) โครงสร้างทางสังคมเป็นปรากฏการณ์หนึ่งๆ ที่เกิดขึ้นทันทีโดยไม่ทำให้การปะทะของปัจเจกบุคคลหยุดชะงัก การที่จะเข้าใจแบบแผนของการจัดระเบียบทางสังคมจะต้องยอมรับว่าแบบแผนต่างๆ เหล่านั้นเป็นพฤติกรรมปลุกย่อยของปัจเจกบุคคล

๓) ขณะที่การกระทำมีลักษณะเป็นการกระทำซ้ำๆ และมีโครงสร้างในเรื่องการกระทำนั้นๆ โดยนิยามสถานการณ์และการคาดหวังที่เห็นอย่างเด่นชัด ธรรมชาติของสัญลักษณ์แสดงให้ทราบถึงความสามารถสำหรับการใช้สัญลักษณ์ใหม่ๆ ผลก็คือทำให้มีการแปลความหมายใหม่ การประเมินผลใหม่ และการกำหนดพฤติกรรมใหม่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา โครงสร้างสังคมที่มีอยู่เดิมจึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ด้วยเสมอ ทั้งนี้ก็เพราะเป็นการกระทำระหว่างกัน

๔) แบบแผนของการจัดระเบียบทางสังคม เป็นตัวแทนปรากฏการณ์หนึ่งๆ ที่เกิดขึ้นทันทีทันใด ซึ่งสามารถรักษาไว้เสมือนเป็นเรื่องราวต่างๆ ที่นิยามสถานการณ์ต่างๆ ของผู้กระทำ อย่างไรก็ตามกระบวนการสัญลักษณ์ต่างๆ ซึ่งก่อให้เกิดและสนับสนุนแบบแผนเหล่านี้สามารถดำเนินการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนสามารถเปลี่ยนแปลงแบบแผนนั้นๆ

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์เน้นถึงการกระทำระหว่างกันในบุคคลในสังคมโดยใช้สัญลักษณ์ทางภาษา ทำตามเหตุการณ์และสถานการณ์ต่างๆ ในการสื่อสาร เป็นสิ่งสำคัญทำให้มนุษย์มีความผูกพันและสัมพันธ์กันจนสร้างเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ในสังคม ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นระเบียบ มีกฎเกณฑ์ส่งผลให้สังคมผาสุกยิ่งขึ้น

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง

ปัจจุบันสังคมโลกและสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก และเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ตลอดเวลา จนยากที่จะศึกษาแนวความคิดและรูปแบบเดิมของเราและคนอื่น ยุคโลกาภิวัตน์เกิดจากการที่เทคโนโลยีมีบทบาทช่วยให้มนุษยชาติได้พบปะและคบหาสมาคมกันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น มีสภาพกลายเป็นการผสมผสานความคิด ค่านิยม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ระหว่างกัน และนำเราเข้าสู่ศักราชของโลกใบเล็ก ที่มีหลายๆ สิ่งและองค์ประกอบคล้ายกันเกือบหมด อาทิอาหาร เกือบเหมือนกันทุกภาค เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มที่คล้ายกันจนตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของแฟชั่นโลกเหมือนกันหมดทุกประเทศ จะมีความคิดความเชื่อและค่านิยมที่คล้ายคลึงกันทั้งในเชิงการเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม และแม้กระทั่งความเชื่อในด้านศาสนา

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มีอิทธิพลในการย่อโลกให้เล็กลงจนเกือบจะไร้พรมแดนระหว่างกัน ทำให้ประชากรโลกมีการติดต่อสัมพันธ์กันได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย เมื่อเทคโนโลยีก้าวหน้าเนื่องจากนำวิทยาศาสตร์ยุคใหม่มาประยุกต์ใช้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อวิถีชีวิตมนุษย์อย่างไม่คาดถึง ซึ่งเทคโนโลยีเริ่มทำให้วิถีชีวิตของเราค่อยๆ เปลี่ยนไปในหลายด้าน กล่าวคือ

๑. ความสะดวกรวดเร็วของวิถีแห่งการบริโภค มนุษย์สามารถจับจ่ายใช้สอยมากขึ้นและเร็วขึ้น มีรูปแบบการขายตรงระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภครวดเร็วทันกาลผ่านเทคโนโลยี

๒. มนุษย์มีทางเลือกมากมายเพราะเกิดวิถีแห่งการรับรู้ข่าวสาร ปรากฏเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างหลากหลายรูปแบบ และหลากหลายวิธีรับและแสวงหาข่าวสาร ทำให้คนมีเสรีภาพในการรับเลือกสื่อสอดคล้องกับรูปแบบชีวิตและรสนิยมของคนได้มากขึ้น

๓. มนุษย์ยอมรับในเทคโนโลยีแห่งการเรียนรู้ในหลายประเทศ สามารถพัฒนาการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต มีการนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์เน็ตมัลติมีเดียมาใช้ในการแพทย์ วิศวกรรมอื่นๆ

๔. อำนาจของข่าวสารที่เข้าถึงตัวคนและตัวเหตุ ช่วยสลายระบบรวมอำนาจทางการเมือง จะเกิดการกระจายอำนาจมาทดแทน

๕. วิถีแห่งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนไป การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจอย่างเป็นอิสระโดดเดี่ยวจะทำให้ยากขึ้น ให้ความสำคัญต่อรัฐภูมิภาคมากกว่ารัฐชาติ เพราะมีระบบเศรษฐกิจข้ามชาติที่จะส่งผลให้ทุกประเทศมีพันธกิจต่อกัน เช่น โครงการท่าอากาศยานเศรษฐกิจ (ไทย อินเดีย ศรีลังกา บังคลาเทศ และพม่า) เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ ทำให้มนุษย์ต้องปรับตัวอย่างมากต่อรูปแบบชีวิตใหม่ ปรับตัวต่อชีวิตที่ต้องคิดเร็ว ทำเร็วขึ้น ปรับตัวต่อวัฒนธรรมใหม่ๆ ปรับตัวต่อตัวเลือกต่างๆ ก่อเกิดทั้งโอกาสแห่งชีวิต และขณะเดียวกันก็มีแรงกดดันของชีวิตที่ต้องแก้ไขทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และที่สำคัญคือสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์จะอยู่รอดและก้าวต่อไปได้อย่างมั่นคงในกระแสโลกาภิวัตน์ได้ จะต้องเข้าใจและตระหนักในทางเลือกต่างๆ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ

๑. การดำรงชีวิตมีอิสรภาพมากยิ่งขึ้น ความเป็นอยู่ การใช้จ่าย การศึกษา และการส่งข่าวสาร ทำให้คนรุ่นใหม่ต้องมีความฉลาดและรสนิยมในการเลือกสรรและใช้ประโยชน์จากข่าวสารเพื่อหาโอกาสและทางเลือกที่ดีที่สุดแก่ตนเอง ครอบครัวและส่วนรวม

๒. มีความสะดวกและง่ายดายในการสร้างความร่วมมือต่างๆ มีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ง่ายดาย บางคล บางกลุ่ม บางประเทศ สามารถ “เรียนลัด” ได้ โดยกาถ่ายถอดและใช้ประโยชน์ เทคโนโลยีสำเร็จรูปจากประเทศที่พัฒนาแล้วได้โดยสะดวกและพิถีพิถันยิ่งขึ้น

๓. กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ทุกประเทศต้องเร่งความสามารถแข่งขันและสร้างข้อได้เปรียบทางเศรษฐกิจในยุคการค้าเสรี ที่มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเข้มข้นและรุนแรงโดยไม่มีใครสามารถจับจองเป็นผู้ชนะทางเศรษฐกิจได้อย่างถาวร

๔. ประเทศต่างๆ จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อความเป็นหุ้นส่วนที่ดีต่อกัน สามารถรับพันธมิตรหรือพันธมิตร จากการวางกติกาทางเศรษฐกิจและความมั่นคงระหว่างประเทศ อนึ่งผลกระทบจากการรวมกลุ่มรัฐภูมิภาคทางเศรษฐกิจการค้าจะทวีจำนวนและมีพลังต่อรองยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

๕. กระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดอุดมการณ์สากล ที่ทุกประเทศต้องมีการระมัดระวังการบริหารงานภายใน เพื่อให้การดำเนินนโยบายภายในประเทศ ไม่ขัดกับอุดมการณ์สากล อาทิ ปัญหาระหว่างประเทศ ปัญหาคุกคามประชาธิปไตย การลิดรอนสิทธิมนุษยชน การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โดยสรุป บุคคล กลุ่ม หรือประเทศใดก็ตามกระแสโลกาภิวัตน์ไม่ทัน จะได้รับผลเชิงลบ กล่าวคือ ขาดทางเลือก ปราศจากการเรียนรู้ หรือเรียนรู้ได้น้อย ขาดโอกาสการเรียนรู้สดด้านการถ่ายทอดต่างๆ ไม่สามารถใช้โอกาสสิ่งดี และไม่สามารถหลีกเลี่ยงภัยคุกคามทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมได้

ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ทุกประเทศทุกกลุ่มและทุกบุคคลจะต้องพิจารณาเตรียมเร่งสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมไว้เพื่อช่วยสงวนรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และค่านิยมของประเทศไว้ ความสำคัญอยู่ที่ความพยายามผสมผสานวิถีชีวิตความเป็นอยู่และความคิดจิตใจระหว่างมนุษย์ชาติ นอกจากนี้ยังพบว่ากระแสโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดกระแสบริโภคนิยม ที่คนรุ่นใหม่มุ่งเน้นความมีระดับ และความเป็นส่วนตัวมากเกินไป กลายเป็นการทำลายสามัญสำนึก และวิจรรณญาณของคนเกี่ยวกับแก่นสารและสาระของชีวิต สูญเสียความอบอุ่น ความแน่นแฟ้น กลายเป็นสังคมที่อ้างว้าง โดดเดี่ยว เต็มไปด้วยอาการป่วยทางจิตของคนในสังคมมากขึ้น บนเส้นทางการพัฒนาของสังคมไทยตั้งแต่ครั้งโบราณ ที่ผ่านทั้งวิกฤติการณ์ทางการเมือง และวิกฤติการณ์ทางสังคมมามากต่อมากนั้น ได้สะท้อนให้เห็นลักษณะเฉพาะทางสังคมไทยหลายอย่างที่ไม่เหมือนชาติใด ไม่ว่าจะเป็นความรักอิสระ ความเอื้ออารี ความประนีประนอมรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ได้ นำพาประเทศพ้นวิกฤติการณ์เหล่านี้มาหลายต่อหลายครั้ง

วัฒนธรรมในการปรับตัวของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสังคม มีความสำคัญยิ่งสำหรับการใช้ชีวิตประจำวันในยุคโลกาภิวัตน์ หลักการทางมนุษยวิทยา จะช่วยลดความนิยมในชาติพันธุ์ของตน หรือลอคอคติ (ethnocentrism) ของมนุษย์ในสังคมต่างๆ ปราศจากการมองโลกโดยผ่านมุมมองแคบๆ ของวัฒนธรรมของตน หรือมองผ่านสถานภาพทางสังคมของตนเอง

เป็นธรรมดาที่มนุษย์ชาติทั่วโลกมีอคติ โดยมองสิ่งต่างๆ ตามความคิดที่เป็นแบบฉบับในวัฒนธรรมของตน มีค่านิยมที่ถูกลบสอนให้เห็นคุณค่าของความหมายของชีวิต ในเป้าหมายที่นิยมโดยบรรพบุรุษหรือวัฒนธรรมของตนเอง ทำให้ความคิดและการมองประสบการณ์ต่างๆ ยังเป็นแนวทางของการปฏิบัติหรือการกระทำที่ใช้การตัดสินวัฒนธรรมอื่นอื่นๆ โดยใช้มาตรฐานของวัฒนธรรมของตน เป็นอคติกับวัฒนธรรมอื่น โดยธรรมชาติของมนุษย์นั้น ปวงชนทุกสังคมในโลกจะมองวัฒนธรรมของตนว่าดีกว่า เหนือกว่าสังคมอื่นนอกจากนี้ประชากรกลุ่มใหญ่ที่มีจำนวนคนมากในสังคมหนึ่ง จะมองคนในวัฒนธรรมอื่นว่ามีความเป็นมนุษย์น้อยกว่าตน นอกจากนี้ โครเบอร์^๓ ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรม ประกอบด้วยแบบแผนพฤติกรรมที่ได้มาโดยการเรียนรู้และถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง โดยใช้ระบบสัญลักษณ์นั้น เป็นผลสำเร็จที่แตกต่างกันไปในกลุ่มชนต่างๆ วัฒนธรรมยังรวมถึงเครื่องมือเครื่องใช้ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ซึ่งประกอบสำคัญของวัฒนธรรมประกอบด้วยความคิดตามประเพณี และค่านิยมที่ติดตามมา ระบบวัฒนธรรมนั้น อาจพิจารณาในแง่หนึ่งว่าเป็นผลผลิตของการกระทำ และในแง่หนึ่งมันเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดการกระทำต่อไป

^๓Kroeber, Alfred. Research Prehistoriques dans la Region de MluPrei Accompagnees de Comparaison sarcheologigues et suivies D un vocabulaire Francais-Kuy. Hanoi : Publications de l'Ecole Francaise D Extreme Orient, ๑๙๖๓. p.42.

อมรา พงศาพิชญ์^๔ กล่าวถึงการปรับตัวทางวัฒนธรรมว่า การปรับตัวอาจศึกษาจากด้านการปรับตัวทางชีวภาพและการปรับตัวทางวัฒนธรรม คำว่าการปรับตัวมักจะใช้ในความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ศึกษาซึ่งอาจเป็นมนุษย์และสัตว์กับสภาพแวดล้อมรอบตัวและแหล่งที่อยู่ (habitat) การศึกษาแบบนี้เป็นการพิจารณาเชิงประวัติศาสตร์ว่าได้มี (ก) การเปลี่ยนแปลงเพื่อจัดระบบความสัมพันธ์ให้สอดคล้องกัน (ข) การปรับเปลี่ยนตัวมนุษย์หรือสัตว์เพื่อให้ความสัมพันธ์ที่เหมาะสม หรือ (ค) การปรับสภาพแวดล้อมเพื่อให้อสอดคล้องกับสภาพของมนุษย์หรือสัตว์ การใช้คำว่าปรับตัวจึงมักใช้ในความหมายของการปรับเปลี่ยนส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือหลายส่วนเพื่อให้ความสัมพันธ์ลงตัว ถ้าพิจารณาการปรับตัวทางวัฒนธรรม ย่อมหมายความว่าวัฒนธรรมในที่นี้ใช้ในความหมายที่รวมทั้งวัฒนธรรมในรูปวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ซึ่งรวมถึงระบบความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต และพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมในการพิจารณาเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรมนี้ (C1968) นำเสนอข้อคิดว่า ๑) การศึกษาเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรมควรพิจารณาองค์ประกอบด้านศิลปวัฒนธรรม และสังคมวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต ความเชื่อ ฯลฯ ๒) องค์ประกอบของวัฒนธรรมเรียงร้อยประสานเข้าเป็นวัฒนธรรมที่มีสัญลักษณ์เป็นองค์รวม มีลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคม วัฒนธรรม ๓) การปฏิสัมพันธ์กับสังคมข้างเคียง หรือการค้นพบสิ่งใหม่ภายในสังคมตนเองจะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนเพื่อการคงอยู่ของสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ ๔) วัฒนธรรมคือระบบสัญลักษณ์ องค์ประกอบแต่ละส่วน มีความหมายและสื่อความหมายที่ลึกซึ้งและกว้างขวางกว่าข้อเท็จจริง เช่น ธงมีความหมายมากกว่าผ้าผืนหนึ่ง ๕) การดำเนินชีวิตของมนุษย์ต้องดำเนินเป็นกลุ่ม การปรับเปลี่ยนสังคมวัฒนธรรมเป็นการปรับเปลี่ยนในกลุ่มมากกว่าในระดับปัจเจกบุคคล การสืบทอดวัฒนธรรมต้องถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งเป็นกลุ่ม การปรับตัวทางวัฒนธรรมจึงเป็นการปรับเปลี่ยนของกลุ่ม ๖) พฤติกรรมของมนุษย์ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ ไม่มีพฤติกรรมใดที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้เลย ๗) การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งมีกระบวนการและขั้นตอน

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมเป็นแบบแผนพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ที่ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ เป็นที่รวมของผลผลิตที่เกิดจากการเรียนรู้ที่คนทำขึ้น และความรู้ที่มีอยู่ร่วมกันในกลุ่มชนหนึ่งๆ โดยมีการถ่ายทอดไปยังสมาชิกคนอื่นในสังคม การปรับเปลี่ยนนอกเหนือจากการปรับตัวทางชีวภาพเพื่อคงอยู่รอดของเผ่าพันธุ์มนุษย์หรือสัตว์ แต่เป็นการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเมื่อเกิดปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมหรือกลุ่มคนอื่น ในอดีตมีการตั้งคำถามว่าการปรับตัวนี้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทางธรรมชาติ หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถกำหนดได้ ควบคุมและบังคับทิศทางได้ ยอมรับการปรับตัวเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถควบคุมได้

^๔อมรา พงศาพิชญ์, ความหลากหลายทางวัฒนธรรม, (กระบวนการทัศน์และบทบาทในประชาสังคม),ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙, หน้า ๑๖ - ๑๘.

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูย ในจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

๑. แนวคิดชาติพันธุ์นิเวศ (Ethnoecology)

แนวคิดชาติพันธุ์นิเวศ เป็นแนวคิดหนึ่งของการศึกษานิเวศวิทยาในแง่มุมมองของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่เรียกว่า “มานุษยวิทยานิเวศ” (Ecological Anthropology) ซึ่งมีพัฒนาการของแนวคิดวิเคราะห์ที่แตกต่างกันออกไป โดยอาจจำแนกความสนใจออกเป็น ๓ แนวทาง ดังที่ ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (๒๕๓๙ : ๒๓-๒๕) กล่าวไว้ได้แก่

๑.๑ วัฒนธรรมนิเวศ (Cultural Ecology) เป็นการศึกษาความรู้ในประวัติศาสตร์ ธรรมชาติแบบแผนประเพณีในการปรับตัวเข้ากับระบบนิเวศน์ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ในฐานะที่มนุษย์เป็นเจ้าของ “วัฒนธรรม”

๑.๒ โดยมีความโน้มเอียงไปในทาง “วัตถุนิยม” มาก เนื่องจากถูกพัฒนาขึ้นมาในบริบทของ “ชีววิทยา” ซึ่งให้ฐานะของมนุษย์เป็นเพียงองค์ประกอบทางชีวภาพอันหนึ่งของระบบนิเวศ และเป็นส่วนหนึ่งของการไหลของพลังงานและสสารผ่านไปยังระบบชีวภาพที่ใหญ่กว่า หรือสนใจเฉพาะความหลากหลายในทางอินทรีย์ภาพและพันธุกรรมของมนุษย์ในการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม

๑.๓ ชาติพันธุ์นิเวศ (Ethnoecology) กลุ่มแนวคิดที่ให้ความสนใจกับการคิดการรับรู้และความเชื่อที่กลุ่มชนต่าง ๆ มีต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศที่พวกเขาอาศัยอยู่ ความเชื่อและการให้คุณค่าการนิยามธรรมชาติด้วยความคิดของมนุษย์ โดยอาศัยข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของแนวคิดการศึกษาชาติพันธุ์นิเวศ

การศึกษาแนวคิดชาติพันธุ์นิเวศ จึงเป็นการอธิบายองค์ความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของชาวบ้านและความรู้ท้องถิ่นของชนบท โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเกษตรกรรมและสภาวะแวดล้อมธรรมชาติของคนในสังคมชนบท หรือคนในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นองค์รวม สะท้อนให้เห็นระบบคิดที่แสดงให้เห็นความเข้าใจสภาพแวดล้อมอย่างลึกซึ้งซึ่งไม่ว่าจะเป็นความคิดเรื่องดิน พืช หรือการใช้ป่าเพื่อการดำรงชีพในแนวการศึกษา ความรู้นิเวศวิทยาท้องถิ่น เราอาจแบ่งลักษณะงานศึกษาออกเป็น ๔ ลักษณะได้แก่

๑. ศึกษาความรู้ในแนววิจัยและรวบรวมข้อมูล

๒. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเกษตรกรรมกับระบบนิเวศน์ โดยเน้นเรื่องระบบการจัดการทรัพยากร และความสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อจัดการทรัพยากรนั้น

๓. การศึกษาที่เรียกว่า “วัฒนธรรมชุมชน” เป็นการศึกษาความรู้นิเวศโดยตรง ศึกษาความรู้ในท้องถิ่นในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม โดยใช้แนวคิดวิเคราะห์โลกทัศน์

๒. แนวคิดนิเวศวิทยามนุษย์

มนุษย์และธรรมชาติมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น และความสัมพันธ์นี้ก็มีเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอดตั้งแต่สมัยเริ่มแรกที่มนุษย์อาศัยอยู่ในถ้ำ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติเป็นรูปแบบที่มนุษย์ถูกควบคุมโดยธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันรูปแบบได้เปลี่ยนแปลงไป มนุษย์สามารถเอาชนะธรรมชาติ และกำลังทำลายล้างธรรมชาติ แนวคิดสำคัญที่สามารถอธิบาย

ความสัมพันธ์ระบบนิเวศกับมนุษย์ ก็คือ นิเวศวิทยามนุษย์ (Human Ecology) โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญของศาสตร์แขนงนี้ที่เรียกว่า “นิเวศวิทยา” (Ecology) มีนักวิจัยหลายคนได้ให้ความหมายของนิเวศวิทยามนุษย์ เช่น มนัส สุวรรณ ได้ให้ความหมายของนิเวศวิทยามนุษย์ว่า หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งมีชีวิต (Liring or Biotic Environment) เช่น พืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต (Not Liring or Abiotic Environment) เช่น ดิน น้ำ ลม และพลังงาน

ชูศักดิ์ วิทยาคี^๕ได้กล่าวถึง นิเวศวิทยามนุษย์ว่า ลักษณะความสัมพันธ์อาจจะเป็นความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (Interrelation) หรือการพึ่งพาอาศัยกันและกัน (Interdependence) ในบางลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม อาจเป็นความสัมพันธ์แบบตอบโต้ (Reciprocal Relationship) อันเป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่มีผลตอบโต้กันและกันระหว่างตัวแปร สถานภาพการเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม จะเปลี่ยนสลับกันในแต่ละช่วงเวลา นิเวศวิทยามนุษย์จะมุ่งเน้นที่กลุ่มชนมากกว่าปัจเจกชน ทั้งนี้ กลุ่มชน หมายถึง การแต่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างมีแบบแผน จนกลายเป็นระบบสังคม เป็นครอบครัว หรือชุมชน สิ่งแวดล้อมในทัศนะของนิเวศวิทยามนุษย์ หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (physical Environment) สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ (Biological Environment) สิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม (Social cultural Environment)

จะเห็นว่าระบบนิเวศวิทยามนุษย์ มีความสำคัญต่อวัฒนธรรมมนุษย์หลายอย่าง โดยเฉพาะปัจจัยสี่อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค วัฒนธรรม ประเพณี ทั้งนี้เพราะมนุษย์อยู่กับสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมก็ให้มนุษย์ โดยเฉพาะวัฒนธรรม ประเพณี ต่างๆ ความเชื่อ มนุษย์อาศัยกลุ่มชนในการประกอบกิจกรรม เป็นอันดับแรกเลยทีเดียว ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษานิเวศวิทยามนุษย์มีความสำคัญต่องานวิจัยเรื่องนี้

๓. แนวคิดการสืบทอดภูมิปัญญา

เนื่องจากภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นองค์ความรู้มหาศาลที่มีอยู่ทั่วไปในหมู่บ้าน เมื่อถูกละเลยขาดการยอมรับ ขาดการสืบทอด ในที่สุดจะขาดสายใยแห่งการเชื่อมโยงระหว่างเก่ากับใหม่ ระหว่างอดีตกับปัจจุบันอย่างน่าเสียดาย จึงจำเป็นต้องหาแนวทางดำเนินการต่าง ๆ เพื่อเป็นการยกย่องภูมิปัญญาชาวบ้านให้สืบทอดต่อไป สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (ม.ป.ป.) ได้เสนอแนวทางสรุปได้ดังนี้ คือ

๓.๑ การทำความเข้าใจเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งในอันดับแรก ควรส่งเสริมเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน แล้วจึงไปเยี่ยมเยียน ศึกษาดูงานพบปะ สนทนากับปราชญ์ชาวบ้าน ผู้มีผลงานที่น่าชื่นชม น่าสนใจ รวมทั้ง ศึกษาหาโอกาสไปร่วมกิจกรรมของชุมชนที่ปราชญ์ชาวบ้านได้จัดขึ้น ซึ่งถือว่าศึกษาอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง สำหรับเป็นพื้นฐานที่มั่นคงที่จะวางแผนดำเนินการส่งเสริมพัฒนาฟื้นฟู สืบทอดเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านต่อไป

^๕ชูศักดิ์ วิทยาคี, ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริเวณพื้นที่ลุ่มแม่น้ำตอนบน กรณีศึกษาอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่, (เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๐), หน้า ๖.

๓.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยประสานกับจังหวัด ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอ เพื่อขอความร่วมมือเก็บรวบรวมข้อมูลด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่มีอยู่มากมายหลายหมู่บ้านทั่วประเทศอย่างจริงจัง โดยการเดินทางไปสืบค้น สอบถาม ขอความร่วมมือจากชาวบ้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลมาวิเคราะห์ จัดระบบ จัดพิมพ์ในรูปแบบของสื่อ เอกสารหรือสื่อเผยแพร่ต่าง ๆ สำหรับการศึกษ ส่งเสริมเผยแพร่ ค้นคว้าวิจัยในระดับลึกต่อไป

๓.๓ การศึกษา ค้นคว้า วิจัย โยส่งเสริมสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในรากเหง้าพื้นเพของภูมิปัญญาในแต่ละด้าน ในแต่ละท้องถิ่นอย่างแท้จริง ทั้งนี้ โดยส่งเสริมให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นพิเศษ

๓.๔ การส่งเสริมเผยแพร่ โดยรวบรวมองค์ความรู้ที่เหมาะสมแล้วเลือกสรรอย่างพิถีพิถัน ระมัดระวังที่เหมาะสมในแต่ละประเด็นแต่ละลักษณะ นำมาจัดทำสื่อเพื่อทำการเผยแพร่ทางสื่อมวลชนทุกสาขาตามโอกาสอันเหมาะสม โดยมีเป้าหมายเผยแพร่ภายในประเทศเพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านนำความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านเหล่านั้นไปสืบทอดปรับปรุงให้สมัย ส่วนการเผยแพร่ไปสู่ต่างประเทศ เพื่อให้เห็นถึงศักดิ์ศรีอันดงามของปราชญ์ชาวบ้านไทย และเกียรติภูมิของชาติไทยเป็นสำคัญ

๓.๕ การสนับสนุนภูมิปัญญาให้แก่ชาวบ้าน โดยการยอมรับในควมมีภูมิปัญญาของชาวบ้าน ไม่ถูกดูแคลนว่าโง่งง ยอมรับในศักยภาพของชาวบ้านให้เป็นตัวของตัวเอง ให้มีอิสระภาพมารถตัดสินใจได้เองอย่างมีศักดิ์ศรีเลิกบงการ เลิกครอบงำชาวบ้าน โดยการยกย่องชาวบ้านให้กำลังใจในผลงานที่เขาจัดทำ เป็นการเสริมแรงให้เขามีความเชื่อมั่นว่า เขามีความสามารถด้านการช่วยตนเองได้ เหมือนอย่างอดีตที่ผ่านมา ผู้สนับสนุนควรเดินทางไปฟังชาวบ้านพูด ไปศึกษาความรู้จากชาวบ้าน ไปร่วมงานกับชาวบ้าน ช่วยเหลือสนับสนุนในกิจกรรมที่ชาวบ้านคิด ชาวบ้านทำ ด้วยความเคารพ

๓.๖ การประสานแผนเพื่อสร้างเครือข่ายการดำเนินงาน โดยการประสานกับหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มีการร่วมมือกันศึกษาข้อมูล หาความรู้ด้านภูมิปัญญาชาวบ้านจากปราชญ์ชาวบ้าน แล้วสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนศึกษา และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันของชาวบ้าน แล้วสร้างเครือข่ายให้มีการเชื่อมโยงสืบทอดปรับปรุงร่วมผนึกกำลังกัน แบ่งงานกันทำตามศักยภาพของปราชญ์แต่ละท้องถิ่นแต่ละด้าน โดยหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนอย่างแท้จริง

นอกจากนั้น ประจักษ์ และไพลิน (ม.ป.ป.) ได้ให้ข้อเสนอเพิ่มเติม เพื่อเป็นการอนุรักษ์คุ้มครองภูมิปัญญาพื้นบ้านไว้ดังนี้ คือ

๑. ให้ความคุ้มครองป้องกันภูมิปัญญาพื้นบ้าน หมายถึง การปกป้องไม่ให้คนต่างชาติเข้าถึง นำเอาไปใช้ประโยชน์เป็นสิทธิบัตรหรือลิขสิทธิ์ของเขา

๒. ดำเนินการให้มีการศึกษา ค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ โดยศึกษารวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ

๓. ดำเนินการให้มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านอย่างจริงจัง ส่งเสริมให้มีการเผยแพร่อย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ

๔. ดำเนินการพัฒนาภูมิปัญญาพื้นบ้านให้เจริญก้าวหน้า สามารถให้ประโยชน์ตามความต้องการของสังคม โดยเอาผลจากการศึกษาค้นคว้ารวบรวมมาเป็นหลักฐานของการพัฒนา

๕. ส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านทุกระดับ นำผลการศึกษาค้นคว้ามาอนุรักษ์ พัฒนา ถ่ายทอดอย่างมีระบบ ให้ความสำคัญตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา ถ่ายทอดให้ชนรุ่นใหม่เห็นบทบาทและความสำคัญของภูมิปัญญาพื้นบ้านที่มีต่อคนไทย ชีวิตไทย ให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจ สนใจที่จะศึกษามีความสุขที่จะสืบทอดและพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

๖. การจัดการกับภูมิปัญญาสมัยใหม่ พัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการ ใช้ประโยชน์ของสังคมปัจจุบัน

๗. ส่งเสริมให้ศึกษาค้นคว้าเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้าน แล้วนำมาถ่ายทอดเผยแพร่ให้สังคมเข้าใจ นำมาใช้กับภูมิปัญญาสมัยใหม่ให้เป็นไปอย่างมีความสำคัญในมโนกรรมและสำนึกในเหตุผล

๘. รัฐบาลควรให้ความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ คุ้มครอง ส่งเสริม เผยแพร่ภูมิปัญญาพื้นบ้าน สนับสนุนงบประมาณ มอบหมายให้หน่วยงานต่าง ๆ มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างจริงจัง เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนรับผิดชอบให้มากที่สุด กระตุ้นให้ประชาชนรัก ภาคภูมิใจ และมีความสุขในการมีส่วนร่วม

๔. แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาแนวหนึ่งที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม โดยเน้นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม จูเลียต สจีวิต^๖ นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ได้อธิบายแนวคิดแบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมว่าเป็นการศึกษากระบวนการปรับตัวของสังคมภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการศึกษาวิวัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการปรับตัวของสังคม แนวความคิดนี้มองสังคมในลักษณะเป็นพลวัตหรือเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยมีพื้นฐานสำคัญคือเทคโนโลยี การผลิต โครงสร้างสังคมและลักษณะของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เป็นเงื่อนไขหลักกำหนดกระบวนการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวของสังคมและวัฒนธรรม^๗

นิเวศวิทยา คือการปรับตัวเข้าหากันระหว่างสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์ ซึ่งแนวทางการศึกษาเรื่องนี้ของเขา จึงเริ่มจากการวิเคราะห์ระบบนิเวศวิทยาของสังคมก่อน เพื่อค้นหาลักษณะเฉพาะของสังคมวัฒนธรรม(Socioculture) นั้น ๆ และเขามีความเชื่อต่อไปอีกว่าสิ่งแวดล้อมมีผลต่อความแตกต่างในการปรับตัวของวัฒนธรรม วัฒนธรรมที่แตกต่างกันในสิ่งแวดล้อมที่เหมือนกันจะแสดงรูปแบบของพัฒนาการที่เหมือนกัน และเขามีความเชื่อในวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมแบบหลายสาย (Multilinker) มากกว่าวิวัฒนาการวัฒนธรรมสายเดียว (Unilateral) ซึ่งผู้วิจัยเลือกศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัด

^๖Steward, julian N. (1953). Anthropology Today. Chicago :The University of Chicago Press, ๑๙๕๓.

^๗ชนัญญ วังษ์วิภาค, นิเวศวิทยาวัฒนธรรม, ม.ป.ท.,ม.ป.ป.หน้า ๑๓ - ๑๔.

สุรินทร์ ประเทศไทย กรณีศึกษาหมู่บ้านชาวภูยกุยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ๙ หมู่บ้าน ที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญ เขมร ที่อาศัยอยู่ในวัฒนธรรมเดียวกัน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากบรรพบุรุษ โดยเชื่อว่าวัฒนธรรมประเพณีในชุมชน เป็นสิ่งที่บ่งบอกชาติพันธุ์ กระบวนการทางสังคม วัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ๆ ได้อย่างดี เพื่อสืบทอดสู่ชนรุ่นหลังในการรักษาอัตลักษณ์ของตนให้คงอยู่ในวิถีชีวิตของชาวภูยกุยในตำบลแตลได้อย่างเหนียวแน่น

๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้ความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ อาจแบ่งได้หลายประเภท คือ วัฒนธรรมประจำชาติ วัฒนธรรมสากล วัฒนธรรมประจำท้องถิ่น ซึ่งขึ้นอยู่กับกรอบความคิดหรือวัตถุประสงค์ในการประยุกต์ใช้ วัฒนธรรมของแต่ละบุคคลในสังคมย่อมมีเนื้อหา รูปแบบ บทบาท และหน้าที่แตกต่างกันไป หากความต่างต่างนั้นไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคม ก็ควรให้กลุ่มชนได้มีโอกาสเรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกัน วัฒนธรรมเป็นทั้งพื้นฐานและเครื่องมือสำหรับเสริมสร้างความสามัคคี ความกลมเกลียว ละเป็นบีกแผ่นในหมู่ประชาชน นอกจากนี้ วัฒนธรรมยังเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติหรือหมู่คณะอีกด้วย

วัฒนธรรมอาจแบ่งตามยุคสมัย^๕ เป็น ๓ ลักษณะ คือ วัฒนธรรมดั้งเดิม ได้แก่ เผ่าบิวกในแอฟริกา เผ่าซาไก เผ่าม้งในเอเชีย เผ่าเอสกีโม เผ่าแลบส์ในอาร์คติก และเผ่า อะบอริจินิสในออสเตรเลีย วัฒนธรรมปฐมภูมิ ได้แก่ กลุ่มชนเก็บผักหักฟัน กลุ่มชนเร่ร่อน เลี้ยงสัตว์ และกลุ่มชนชาวสวน ที่สืบสกุลทางแม่ (ไม่รู้จักใคร รู้แต่ญาติทางแม่) และวัฒนธรรมทุติยภูมิ ได้แก่ การเพาะปลูกขั้นสูง สืบสกุลทางแม่ขั้นสูง และกลุ่มที่สืบเชื้อสายทางพ่อ

วัฒนธรรมย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เป็นวิธีการที่รับเอาวัฒนธรรมของสังคมอื่นมาปฏิบัติ ดังนั้นการผสมผสานทางวัฒนธรรม หมายถึง การที่บุคคลต่าง ๆ ที่มีวัฒนธรรมต่างกันมีการติดต่อกัน และเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบวัฒนธรรมเดิมของคนสองคน หรือเป็นกระบวนการต่าง ๆ และผลของกระบวนการดังกล่าว ทำให้บุคคลและกลุ่มคนยอมรับวัฒนธรรมอื่น โดยการติดต่อสังสรรค์ระหว่างกัน ลักษณะดังกล่าวเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้นธรรมชาติของวัฒนธรรมย่อมมีการสืบ ส่งทอด ถ่ายโอนกันเสมอ โดยบทบาทในสังคมที่มีการคมนาคมติดต่อกันอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงหรือผสมผสานทางวัฒนธรรมไม่จำกัดเฉพาะในท้องถิ่นหรือภายในประเทศเท่านั้น หากยังขยายขอบเขตไปต่างประเทศด้วย

วัฒนธรรมเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น มนุษย์ต้องมีการเรียนรู้วัฒนธรรมและจะต้องมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมของคนรุ่นหลังไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง มนุษย์อาจจะรับวัฒนธรรมบางส่วนจากสังคมข้างเคียงได้ ต้องไม่ขัดกับค่านิยมหลักของสังคม และสอดคล้องกับวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่แล้ว เมื่อมีความสอดคล้องกันก็จะค่อย ๆ รับกันไป และในที่สุดก็จะแยกกันไม่ออกว่าวัฒนธรรมส่วนใดเป็นวัฒนธรรมเดิม และส่วนใดรับมาจากวัฒนธรรมอื่น การรับวัฒนธรรมของสังคมมาในระยะแรก อาจเป็นการยืมวัฒนธรรม แต่เมื่อเวลาผ่านไปการยืมก็จะกลายเป็นการรับวัฒนธรรม ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ดังนั้นการยืมและรับวัฒนธรรมเป็นผลจากการที่มี

^๕ อัจฉรา ภาณุรัตน์, รายงานการวิจัยวิธีการให้การศึกษาเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมผ้าทอมืออีสานใต้, (สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๘), หน้า ๔๔.

วัฒนธรรมแพร่กระจาย ซึ่งตอนแรกวัฒนธรรมเกิดขึ้นในสังคมหนึ่ง และต่อมาวัฒนธรรมของสังคม เริ่มขยายไปยังอีกสังคมหนึ่ง และแพร่กระจายไปยังอีกสังคมอื่น ๆ ต่อไปเรื่อย ๆ จึงเปรียบเสมือน ความคิดในเรื่องการคิดสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ซึ่งอาจเกิดได้หลาย ๆ แห่งพร้อมกัน การที่มีสิ่งประดิษฐ์ เหมือนกันของโลกในสังคมต่างกัน ไม่จำเป็นที่จะเกิดมิได้ เพราะการแพร่กระจายของวัฒนธรรมนั้น ๆ ความคิดอาจเกิดได้จากหลาย ๆ แห่ง

๒.๕ ทฤษฎีการแพร่กระจายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมจะแพร่กระจายจากจุดศูนย์กลาง (จุดกำเนิด) ตามพื้นที่ เท่าที่มันจะไปได้ใน เขตภูมิศาสตร์เดียวกันและยุคสมัยใกล้เคียงกัน ดังนั้นการศึกษาการแพร่กระจายวัฒนธรรม จึง พิจารณาที่ใช้หลักภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์สืบย้อน การขุดค้นทางโบราณคดี และดูวิวัฒนาการ ทางวัฒนธรรม

ดังนั้น การศึกษาวัฒนธรรมหรือพฤติกรรมมนุษย์ต้องสืบย้อนหลังถึงอดีตในยุคสมัยเท่าที่ ทำได้ ซึ่งอาจเกิดมาจากในสังคมนั้นเอง และอาจถูกหยิบยืมมาจากภายนอกโดยศึกษาความเป็นมา ในอดีตของสิ่งนั้น สังเกตการณ์ความเป็นตัวของตัวเอง ศึกษาวัตถุและเหตุการณ์ในแง่เวลา และ สถานที่ การคิดค้น การวิเคราะห์โครงสร้างรวม

ทฤษฎีสัญลักษณ์

เกียร์ซ (Geertz. ๑๙๗๓)^๔ มีแนวทางศึกษาทางด้านมานุษยวิทยาสัญลักษณ์ (Symbolism) ที่เน้นการตีความพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งพยายามอธิบายความคิดของมนุษย์ที่ แสดงออกทางภาษาและการกระทำ กล่าวคือ ๑) ความคิดของมนุษย์เป็นแนวการทำงานโดย ธรรมชาติ และเป็นอิสระจากการ ทำงานของร่างกาย ๒) ขบวนการทางระบบความคิดมีเหตุผลใน ตัวเอง โดยปราศจากการบงการของร่างกาย ๓) ระบบความคิดจะเป็นตัวบงการการกระทำของคน ซึ่งจะถูกแสดงออกทั้ง ๒ ทาง คือ ทางภาษา และทางการกระทำ ๔) ผู้ที่ต้องการสื่อความคิดของ ตนให้ผู้อื่นรับรู้และเข้าใจ ต้องจงใจสื่อความหมาย (encode) เข้าไปในคำพูดหรือการกระทำของ ตน และมุ่งสื่อต่อคนที่ตนจงใจให้รับรู้ ๕) ผู้ที่จะเข้าใจความคิดของผู้อื่นได้ ต้องสามารถตีความหรือ ถอดความหมายคำพูดหรือการกระทำของผู้อื่นได้ ๖) ผู้สื่อความคิดและผู้รับความคิดจะเข้าใจซึ่งกัน และกันได้ต้องรู้กฎวัฒนธรรมเดียวกัน หรืออยู่ในสิ่งแวดล้อมแบบเดียวกัน ๗) ระบบตีความ พฤติกรรม คือระบบสัญลักษณ์ (Symbolism) ซึ่งหมายถึงการตีความหมายหลายชั้น ตัวแทน ความหมายและตัวที่ผูกแทนความหมายอาจไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกันมากนัก เป็นการแทนความหมาย โดยอิสระ ๘) ระบบสัญลักษณ์มาจากกระบวนการทำงานของระบบความคิดในใจของมนุษย์ ซึ่งเป็น ระบบนามธรรมที่ลึกซึ้ง ๙) พฤติกรรมทุก ๆ ด้านของมนุษย์ที่เป็นระบบสัญลักษณ์

กล่าวโดยสรุป การศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาว กูยในจังหวัดสุรินทร์ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์กับแนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรม ที่ได้ นำมาสัมพันธ์กับเรื่องชาติพันธุ์ มนุษย์ ธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความคิดความเชื่อที่เป็น สัญลักษณ์และรูปแบบเป็นไปในทางเดียวกัน ดังเช่น ชาวพุทธกูยบ้านแดล บ้านหนองคู บ้านสวาย บ้านสังแก บ้านหนองขวาง บ้านหนองดุม บ้านกระโพ บ้านชาด อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

^๔ Geertz, Clifford, *The Interpretation of Culture*, New York : Basic Books.๑๙๗๓.

ซึ่งเป็นชาวกุยอาศัยอยู่ และรักษาความสัมพันธ์ ประเพณี ความเชื่อ อัตลักษณ์ ด้านวัฒนธรรม ประเพณีคงอยู่

๒.๖ ประวัติความเป็นมาของชาวกุยจังหวัดสุรินทร์ในประเทศไทย

ดินแดนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นบริเวณที่มีหลักฐานทางโบราณคดี ทั้งสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ พบร่องรอยความเจริญทางอารยธรรม ความเจริญรุ่งเรือง อาทิ การทอผ้า การสร้างที่อยู่อาศัย การทำเครื่องปั้นดินเผาเครื่องจักสาน ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ บรรพบุรุษของชาว “กุย” คือคนที่มีพื้นเพเดิมมาจากทางตอนเหนือของประเทศอินเดีย และต่อมาได้เคลื่อนย้ายมาตั้งหลักแหล่งอยู่ในเขตประเทศลาวใต้ แถบเมืองอัตปือแสนแป แขวงจำปาสัก แต่ด้วยเหตุผลทางการเมืองและสงครามจึงมีชาวไทยกุยกลุ่มหนึ่ง รวบรวมสมัครพรรคพวกได้พอประมาณ แล้วเคลื่อนย้ายเป็นกองคาราวานโดยช้างเป็นยานพาหนะจากเมืองอัตปือแสนแป มุ่งสู่ดินแดนอันเป็นที่จังหวัดอุบลราชธานี ผ่านมาทางจังหวัดศรีสะเกษและสิ้นสุดในจังหวัดสุรินทร์ บริเวณตะวันตกเมืองสุรินทร์ใกล้แม่น้ำชีน้อย ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ช้างเผือกในสมเด็จพระที่นั่ง สุริยมรินทร์ แดกหนีเข้าป่าเขตชาวกุยอาศัยอยู่ เจ้าเมืองพิมายจึงแนะนำให้คณะผู้ติดตามช้างมาพบกับหัวหน้าหมู่บ้านของชาวกุย เพื่อขอความช่วยเหลือตามจับช้างเผือก ในที่สุดสามารถตามจับช้างเผือกถวายคืน และได้ความชอบ ดังนั้นชาวไทยกุย (ส่วย) จึงเป็นที่รู้จัก และเรียกคนไทยทั่วไปในสมัยนั้นว่า “ส่วย” คำว่า ส่วย จึงเป็นคำพหูพยางค์ กลุ่มชาวกุย นับตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน

หลังจากได้รับความชอบโดยการจับช้างเผือกส่งราชสำนัก ชาวกุยที่เคยปกครองกันเองโดยมีผู้อาวุโสเป็นหัวหน้า และมีการไปมาหาสู่กันในชุมชนเหล่านั้นในฐานะเครือญาติ ครั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๒ จึงปรากฏการตั้งชุมชนแถบเมืองสุรินทร์ และในสมัยต่อมาก็ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองสุรินทร์ ที่มีเชื้อสายชาวกุย มีดังนี้

๑. พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง (เซียงปุม) พ.ศ. ๒๓๐๓ – ๒๓๓๗
๒. พระยาสุรินทร์ภักดีศรีไพศมณันต์ (ตี) พ.ศ. ๒๓๓๗ – ๒๓๕๑
๓. พระยาสุรินทร์ภักดีศรีประทายสมันต์ (มี) พ.ศ. ๒๓๕๑ – ๒๓๕๔
๔. พระยาสุรินทร์ภักดีศรีไพศมณันต์ (สุน) พ.ศ. ๒๓๕๔ – ๒๓๙๔
๕. พระยาสุรินทร์ภักดีศรีไพศมณันต์ (ม่วง) พ.ศ. ๒๓๙๕ – ๒๔๓๒

อย่างไรก็ตาม ชาวกุยที่อพยพมายังเมืองสุรินทร์มักอาศัยอยู่ตามเส้นทางไปจับช้างป่าแถบชายแดนเขมร โดยอาศัยอยู่มากแถบตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม ซึ่งมีชื่อเสียงเรื่องการจับช้าง คล่องซ่าง กุยแถบตำบลบ้านตรึม เป็นชาวกุยทำนา เป็นหมู่บ้านชาวกุยที่ยังรักษาเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือ การเลี้ยงตะกวดเพื่อประกอบพิธีกรรม การเชื่อผู้นำ การปฏิบัติตัวตามแบบฉบับเศรษฐกิจยังชีพ และชาวกุยแถบตำบลแสด เป็นกุยทำนา ซึ่งประกอบด้วย ชาวกุยบ้านแสด บ้านหนองคู บ้านสวาย บ้านสังแก บ้านหนองขวาง บ้านหนองดุม บ้านกระโพ บ้านชาด อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ซึ่งเป็นชาวกวยอาศัยอยู่ และรักษาความสัมพันธ์ ประเพณี ความเชื่อ อัตลักษณ์ ด้านวัฒนธรรม ประเพณีคงอยู่^{๑๐}

ความเป็นมาของชาวกวยนี้มีผู้ศึกษา ได้กล่าวไว้หลายท่านหลายมุมมองดังจะได้นำมา กล่าวได้ดังนี้ คำอธิบายของพระยาอนุมานราชธน^{๑๑} ที่กล่าวถึงที่มาของคำว่า “ส่วย” ไว้ว่า “กวยใน ภาษาของเขาแปลว่าคน แต่ทางอีสานเรียกพวกกวยว่า ส่วย คือเป็นพวกที่เสียส่วยให้แก่รัฐบาลแทน การเกณฑ์ทหาร แต่คำว่า ส่วย แม้ส่วนใหญ่ใช้เรียกแต่พวกกวย แต่หมายถึงส่วยที่กลายเป็นเขมร เป็นลาวด้วย เช่น ลาวส่วย เขมรส่วย ถ้าเรียกส่วยเสีย ๆ ก็หมายถึงพวกกวยโดยตรง”

ไพฑูรย์ มีกุล^{๑๒}กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาวกวยในประเทศไทยว่า ชาว “กวย” มีหลักฐานปรากฏในกฎหมายอยุธยา ฉบับ พ.ศ. ๑๙๗๔ ระบุพ่อค้าต่างชาติที่เดินทางมาค้าขายยังกรุงศรีอยุธยา ได้แก่ อินเดีย มาลายู ชาน (ไทยใหญ่) กวย กวย แกว (ญวน) และชาติ อื่นๆ และพงสาวดารเมืองละแวก ได้กล่าวถึงนครมทร ขจรขอความช่วยเหลือจากเจ้ากวยให้ส่งทหาร ไปช่วยปราบขบถสำเร็จ ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ชาวกวยเคยมีการปกครองเป็นอิสระอยู่ทาง ตอนเหนือของเขมรหรือดินแดนลาวตอนใต้ในปัจจุบัน คำว่า “กวย” เป็นคำที่ชาวกวยเรียกตนเอง แปลว่า “คน” แต่ “กวยกลาง” หรือคนป่าที่ดุร้าย ชาวกวยเรียก ชะมัด (ข่ามัด) ซึ่งเป็นชาติ อาศัยอยู่แถบที่สูงบริเวณแดนลาวและเวียดนามใต้ ชาวเขมรเรียกกวยว่า “กวย” ซึ่งกับเสียงที่ชาว กวยบางกลุ่มเรียกตนเอง ส่วนชาวตะวันตกเรียก Gui หรือ Soai ตามชื่อที่พบ

รักษพล สกุลวัฒนา^{๑๓} ได้กล่าวถึงการอพยพของชาวกวย โดยสรุป คือ ชนเผ่านี้ได้ อพยพข้ามแม่น้ำโขงที่อำเภอโขงเจียมตรงที่แม่น้ำมูลไหลมาบรรจบกับแม่น้ำโขงในประเทศลาว คำว่า โขงเจียม ภาษากวย แปลว่า โขงช้าง แล้วอพยพผ่านมาทางเหนือของแม่น้ำมูลส่วนที่ต้นที่สุดทุกวันนี้คือ แก่งสะพือ ซึ่งน่าจะเพี้ยนมาจาก กะชันปัด ในภาษากวยแปลว่า ภูเขาใหญ่ เมื่อข้ามแม่น้ำมูล แล้วเดินทางผ่านไปทางตะวันตกเพื่อหาทำเลการตั้งถิ่นฐานถึง เมืองซุซันท์ สังขะและสุรินทร์ในที่สุด การอพยพในครั้งนี้ เป็นกองคาราวานใหญ่ เป็นสมัยที่อำนาจของขุนเจืองเสื่อมลงหลังจากสวรรคตไป แล้วเป็นเหตุให้ชาวกวยซึ่งไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจของหัวหน้าคนใหม่ จึงได้อพยพเพื่อหาที่ทำกิน อย่างเสรี

จากรายงานวิจัยซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ของ สมหมาย ชินนาค (๒๕๓๙ : ๔๘-๕๖) ได้สรุปความเป็นมาของชาวกวยในประเทศไทย โดยวิเคราะห์จากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ พบประเด็น ความเป็นมาของชาวกวย ก่อนที่จะมาอยู่ยังบริเวณจังหวัดสุรินทร์และใกล้เคียงไว้ ๓ กระเด็นคือ

๑. มีถิ่นกำเนิดในแคว้นอัสสัมประเทศอินเดีย

^{๑๐} สัมภาษณ์ วิชาสโธธิสาร, นักวิชาการ, วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๕๗.

^{๑๑} อนุมานราชธน, พระยา. การศึกษาเรื่องประเพณีไทย, (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๘), หน้า ๒๙ - ๓๐.

^{๑๒} ไพฑูรย์ มีกุล, การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย : ศึกษากรณีไทยกวย, (สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๘), หน้า ๖๔.

^{๑๓} รักษาพล สกุลวัฒนา, คนเลี้ยงช้างชาวไทยกวย จังหวัดสุรินทร์, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๔๒ - ๔๔.

ไซเดนฟาเดน^{๑๔} (Seidenfaden, 1952) กล่าวถึงถิ่นกำเนิดของชาวกวยในประเทศไทย ระบุว่าอยู่บริเวณตอนเหนือของประเทศอินเดีย โดยอพยพลงมาทางใต้เข้าสู่ประเทศพม่า จนกระทั่งถึงบริเวณภาคอีสานของประเทศไทยเมื่อประมาณ ๑๒๐๐ ปีก่อนคริสตกาล นอกจากนี้ไพบูลย์ สุนทรารักษ์^{๑๕} กล่าวว่า กวยเป็นเผ่าเขมรดั้งเดิมพวกหนึ่งที่เรียกว่า เชื้อชาติมณฑล ซึ่งอพยพมาจากอินเดียหลังถูกรุกรานจากเผ่าอารยัน ย้ายถิ่นฐานมาตามลำน้ำโขงมีร่องรอยมาถึงล้านช้าง ต่อไปถึงจำปาสัก อັตตะปือ แสนปาง จนกระทั่งเข้าสู่ทางตอนใต้ ภาคอีสานของประเทศไทย

๒. มีถิ่นกำเนิดในมณฑลไกวเจา

คนสุรินทร์รุ่นปู่ย่าตายายจะบอกว่า “กวย” มีชื่อชื่อเชื้อชาติ หากเป็นชื่อเมืองที่อพยพมาคือ เมือง “กวยจิว” ต่อมานายสุนัย ราชภัณฑารักษ์ ได้อธิบายเชื่อมโยงโดยมีหลักฐานหลายชั้นประกอบ ว่า กวยจิว เป็นภาษาแต้จิ๋ว เป็นเมืองในมณฑลไกวเจา อยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีน กล่าวกันว่าเคยเป็นที่อยู่ของคนไทยมาก่อน

๓. ถิ่นกำเนิดอยู่บริเวณถิ่นที่ตั้งในปัจจุบัน

ชาวกวยเป็นชนเดิมที่ถิ่นอาศัยอยู่ในบริเวณปัจจุบัน ตั้งแต่ตอนใต้ของภาคอีสานของประเทศไทย ทางตอนใต้ของลาวและทางตอนเหนือของ ชาวกวยอยู่เฉพาะทางขวาของแม่น้ำโขง ตั้งแต่กำแพงในเขมรจนถึงจำปาศักดิ์ของลาว

วิลาศ โภธิสาร^{๑๖} จากเอกสารประวัติตำบลแตลและชุมชนชาวกวย กล่าวว่า บรรพบุรุษของชาวบ้านในตำบลแตลที่เป็น “กวย” คือ คนที่มีพื้นเพเดิมอยู่ทางภาคเหนือของประเทศอินเดีย และต่อมาได้เคลื่อนย้ายมาตั้งหลักแหล่งอยู่ในเขตประเทศลาวตอนใต้แถบเมืองอັตตะปือแสนปาง แขวงจำปาศักดิ์ แต่ด้วยเหตุผลทางการเมืองและการสงคราม จึงได้มีชาวกวยกลุ่มหนึ่งรวบรวมสมัครพรรคพวกได้พอประมาณ แล้วเคลื่อนย้ายเป็นคาราวน โดยใช้ช้างเป็นพาหนะจากเมืองอັตตะปือแสนปางมุ่งสู่ดินแดนอันเป็นที่จังหวัดอุบลราชธานี ผ่านมาทางจังหวัดศรีสะเกษ และสิ้นสุดในเขตจังหวัดสุรินทร์ แล้วมุ่งหมายมาทางตะวันตกเมืองสุรินทร์ใกล้ลุ่มแม่น้ำชีน้อย ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายช้างเผือกในสมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยamarinทร์ แรกหนีเข้าป่าในเขตชาวกวยอาศัยอยู่ เจ้าเมืองพิมายจึงได้แนะนำให้คณะผู้ติดตามช้างมาพบกับหัวหน้าหมู่บ้านของชาวกวย เพื่อขอความช่วยเหลือตามจับช้างเผือก ในที่สุดสามารถช่วยจับช้างเผือกถวายคืนและได้รับความชอบ

จากเอกสารที่กล่าวถึงความเป็นมาของชาวกวยแม้จะมีทิศทางเดียวกัน กล่าวโดยรวมได้ว่า ชาวกวยเป็นหนึ่งในกลุ่มชนที่ดำรงอยู่ในดินแดนอีสานใต้ของประเทศไทยและทางตอนใต้ของลาวหรือตามเทือกเขาพนมดงรัก ชาวกวยอาจอพยพย้ายถิ่นไปมาในบริเวณใกล้เคียง ภาษาของชาวกวยจัดอยู่ในภาษามอญ-เขมร มีความใกล้เคียงกับเขมร โขและกลุ่มชนใกล้เคียง มีลักษณะเฉพาะที่สำคัญคือ การบังคับช้าง มีช้างไว้เป็นสัตว์เลี้ยงและใช้งาน สืบเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ชาวกวยบ้านแตล บ้านหนองคู บ้านสวาย บ้านสังแก บ้านหนองขวาง บ้านหนองคุม บ้านกระโพ บ้านชาด ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เป็นกลุ่มชนที่มีถิ่นฐานอยู่บริเวณอีสานใต้ของ

^{๑๔} อ่างแล้ว

^{๑๕} ไพบูลย์ สุนทรารักษ์, เมืองสังขบุรี นครอัจจะปะเนิง, (ที่ระลึกในงานฉลองอุโบสถศาลาการเปรียญ, ภูมิเจ้าอาวาสเทพศิริอุดม (วัดบ้านตม), : อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์, ๒๕๕๓), หน้า ๕๕.

^{๑๖} อ่างแล้ว, หน้า ๑.

ไทยมีอาชีพทำนาและทอผ้าหลังจากว่างจากการทำนา และรักษาความสัมพันธ์ ประเพณี ความเชื่อ อัตลักษณ์ ด้านวัฒนธรรมประเพณีคงอยู่ มีการตั้งถิ่นฐานมาไม่น้อยกว่า ๒๐๐ ปี นับแต่สมัยปลาย กรุงศรีอยุธยาแล้วสืบทอดมาจนปัจจุบัน

๒.๗ วิถีชีวิตชาวภูยกายตำบลเตล อำเภอสือขรุมิ จังหวัดสุรินทร์

วิถีชีวิตของชาวภูยกายที่อาศัยอยู่ในแถบท้องที่ตำบลเตล อำเภอสือขรุมิ จังหวัดสุรินทร์ อยู่ห่างจากตัวอำเภอสือขรุมิไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือตามเส้นทางราดยาง สายสิขรุมิ-จอมพระ ในชุมชนนี้ประกอบด้วยไทยภูยกาย ไทยลาว ไทยเขมร และชาวไทยจีนเพียงเล็กน้อย ภูยกายอพยพมาใน เขตบริเวณนี้พื้นเมืองเดิม ตามประวัติของจังหวัดสุรินทร์ พบว่าอพยพมาจากแขวงอัตปือแสนแป แคว้นจำปาศักดิ์ ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนลาว เข้ามาอยู่ในตำบลเตล จังหวัดสุรินทร์ ทั้ง ๙ หมู่บ้านนั้นอพยพตามกันมาเรื่อยๆ ผ่านจังหวัดอุบลราชธานีทางอำเภอโขงเจียม อำเภอวารินชำราบ อำเภอเดชอุดม อำเภอนาจะหลวย อำเภอน้ำยืน ผ่านจังหวัดศรีสะเกษ อำเภออุทุมพรพิสัย อำเภอเมือง อำเภอกันทรารมย์ อำเภอปรังคู้ อำเภอไพรบึง อำเภอขุขันธ์ อำเภอขุนหาญ อำเภอกันทรลักษ์ และจังหวัดสุรินทร์ กระจายอยู่ทุกอำเภอในจังหวัดสุรินทร์ ชาวภูยกายเหล่านี้ก็คงมาพร้อม ๆ กับชาวจังหวัดสุรินทร์ทั่ว ๆ ไปและมาตั้งถิ่นฐานที่บริเวณตำบลเตลราว ประมาณปลายกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับสมัยต้น ๆ กรุงธนบุรีเป็นราชธานี ประมาณ ๒๓๐๓ - ๒๓๑๐

สำหรับชาวภูยกายหรือชาวส่วยที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านตำบลเตล เริ่มแรกตั้งหลักอยู่ที่บ้านขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ บรรพบุรุษบ้านได้เปลี่ยนแปลงเส้นทางมุ่งลงไปสู่แม่น้ำมูลแต่ยังไม่ถึงพื้นที่ลุ่มแม่น้ำมูลก็ได้พบหนองน้ำที่เกิดจากร่องน้ำสองสายมาประจบกัน แล้วจึงกลายเป็นห้วยสิมไหลไปสู่ตำบลขวาวใหญ่ ส่วนบริเวณพื้นที่ก่อนร่องน้ำบรรจบกันนี้มีน้ำซับตลอดปีไม่เคยเหือดแห้งคล้ายกุดน้ำ ด้านตะวันตกกุดน้ำนี้เป็นเนินสูงมีป่าไม้ทึบและมีพันธุ์สัตว์นานาชนิด จุดที่เป็นเนินสูงสุดมีปราสาทสมัยขอมเป็นศิลาแลงโดยรอบเป็นดินเหนียว เมื่อถึงฤดูฝน ชาวภูยกายเห็นว่าอุดมสมบูรณ์ดีจึงปักหลักสร้างบ้านขึ้น แต่ยังมีกลุ่มชาวภูยกายส่วนหนึ่ง ได้ผ่านเลยไปแล้วไปตั้งบ้านเรือนในท้องที่อำเภอจอมพระ อำเภอท่าตูม และอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ โดยเฉพาะกลุ่มชาวภูยกายที่เคยเลี้ยงช้าง ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษคือ หมู่บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

ชาวภูยกายที่อาศัยในบริเวณชุมชนตำบลเตลนี้ ยังมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่นตลอดเวลา จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ พบว่ามีการประกอบอาชีพหาของป่าเพื่อนำมาเลี้ยงชีพ และความสามารถจับช้างป่ามาเลี้ยงเป็นสัตว์เลี้ยงในครอบครัว และใช้ช้างเป็นพาหนะในการเดินทางติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มชาวภูยกายในพื้นที่บริเวณอีสานตอนล่างอยู่ตลอดเวลา เมื่อมีการสร้างทางรถไฟไปยังส่วนภูมิภาคส่งผลให้พลเมืองในเขตใกล้ทางรถไฟได้บุกเบิกป่าห้วยไร่ทางพงขยายพื้นที่ทำนา และชาวไทยภูยกายบริเวณชุมชนตำบลเตลได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตใหม่ โดยมองเห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพทำนา เพราะช้างมักจะเข้าไปกินพืชและทำลายพืชสวนหรือข้าวในทุ่งนา นับว่าสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้ทำไร่ทำนาดังนั้นชาวภูยกายในถิ่นบริเวณชุมชนตำบลเตลจึงพากันขายช้างด้วยราคาถูก และบางเจ้ายกช้างให้เปล่าพร้อมผีประจำหรือหนังประจำในฐานะที่เป็นเพื่อนที่คู่เคียงมาก่อน ในที่สุดชาวไทยภูยกายบริเวณชุมชนตำบลเตลก็ได้ยึดอาชีพการทำนา และทำเป็นอาชีพหลักมาจวบจนถึงปัจจุบันนี้

ภายในตำบลแต่ลที่ทำการปกครองสมัยนั้นมีหัวหน้าปกครอง เรียกว่า “พ่อบ้าน” และมีศักดิ์ด้วยโดยพ่อบ้านคนแรกชื่อว่า “ขุนโกษา” ต่อมาชื่อ “ขุนศิริ” และ “ขุนวิเศษ” ต่อมาให้เปลี่ยนแปลงการปกครองยกเลิกศักดินา และหันมาใช้กฎหมายลักษณะการปกครองท้องที่แทน และได้เปลี่ยนจาก “พ่อบ้าน” มาใช้คำว่า “กำนัน” และ “ผู้ใหญ่บ้าน” แทน และมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชนใกล้เคียง ได้แก่ ไทยเขมร ไทยลาว แต่กลุ่มชนบ้านแต่ลยังคงรักษาวัฒนธรรมการแต่งกาย และภาษาอยู่อย่างเหนียวแน่นทั้งที่ภาษาไม่มีลายลักษณ์อักษร

การแบ่งเขตการปกครองในตำบลแต่ล ตำบลแต่ลแบ่งเขตการปกครองเป็น ๒๒ หมู่บ้าน มีเนื้อที่ทั้งสิ้น ๓๒.๓๑๕ ตารางกิโลเมตร มีนางเยาวนา โพธิสาร เป็นกำนัน โดยมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลอื่น ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับ	เขตตำบลหนองบัว	อำเภอศีขรภูมิ	จังหวัดสุรินทร์
ทิศตะวันออก	ติดกับ	เขตตำบลขาวใหญ่	อำเภอศีขรภูมิ	จังหวัดสุรินทร์
ทิศตะวันตก	ติดกับ	เขตตำบลตาถูก	อำเภอเมือง	จังหวัดสุรินทร์
ทิศใต้	ติดกับ	เขตตำบลช้างปี	อำเภอศีขรภูมิ	จังหวัดสุรินทร์
ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ	ติดกับ	เขตตำบลบุแกรง	อำเภอจอมพระ	จังหวัดสุรินทร์

ภูมิประเทศ มีลักษณะเป็นที่เนินสูง มีคูคลองล้อมรอบ มีกำแพง ๒ ชั้น มีประตูเมืองด้านทิศใต้ ด้านทิศตะวันตกและทิศเหนือ คูคลองและกำแพงเมืองถูกทำลายจนเกือบหมดสภาพ มีร่องรอยสังเกตเห็นได้ สันนิษฐานได้ว่า มีลำห้วยไหลผ่านลงไปสู่ห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ ร่องรอยแห่งอารยธรรมมีอายุไม่ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ ปี เคยรุ่งเรืองสมัยขอมเรืองอำนาจหรือก่อนนั้น เพราะมีศิลปวัตถุและซากวัตถุโบราณเก่าแก่ขุดพบทั่ว ๆ ไป ลึกประมาณ ๕.๐๐ เมตร รวมทั้งซากศพด้วย

ประชากรในบริเวณชุมชนตำบลแต่ลทั้ง ๔ หมู่บ้านเป็น กูย หรือ ชาวกูย มีภาษาตระกูลเดียวกันกับมอญ พวกลัวและเขมร คำว่ากูย ตามความหมายของภาษาแปลว่า คน อีกนัยหนึ่งก็หมายถึง ชนชาติกลุ่มย่อยชาติหนึ่งที่มีภาษา - วัฒนธรรมเป็นของตนเอง ที่อาศัยอยู่ในอาณาจักรไทย กูยมีภาษาพูดเพี้ยนกันไปเป็นพวกใหญ่ ๆ ได้ ๒ พวก คือ กูย - กูย กับ กูย - กวย เหมือนลาวไทยกับลาวเหนือ ลาวเวียง เขมรสูง เขมรดำ ซึ่งมีภาษาที่ผิดเพี้ยนกันไปบ้างแต่ก็ฟังกันรู้เรื่องเหมือนไทยกรุง ไทยสุพรรณ เป็นต้น ส่วนคำว่า ส่วย ฟังมีการใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์นี้เอง ซึ่งมาจากการส่งส่วย การปกครอง โดย ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน กำนัน และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต)

สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้านตำบลแต่ล ชาวบ้านชุมชนตำบลแต่ลหรือกูยในบริเวณตำบลแต่ล ทั้ง ๔ หมู่บ้าน มีอาชีพหลักคือ การทำนา หลังฤดูการเก็บเกี่ยวจะมีการทอผ้า แปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าไหม ตัดเย็บเสื้อผ้าเด็ก รับจ้างทั่วไป เป็นอาชีพเสริม ฐานะทางเศรษฐกิจทั่ว ๆ ไป จึงเหมือนเกษตรกรของประเทศไทย ต้องอาศัยดินฟ้าอากาศเป็นหลัก

๖. สังคมและวัฒนธรรม มีวัดทางพุทธศาสนาหมู่บ้าน มีการสอนพระปริยัติธรรมและเปรียญธรรม มีอุบาสกอุบาสิกา มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่สืบทอดต่อกันมา

๗. การศึกษา มีการสอนทั้งระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สุรินทร์ เขต ๑ และระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เขต ๓๓ การศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัด สุรินทร์ โดยเฉพาะชาวกูยที่อาศัยอยู่ในบ้านแตล บ้านหนองคู บ้านสวาย บ้านสังแก บ้านบุละลา ย บ้านหนองขวาง บ้านหนองดุม บ้านกระโพ บ้านชาด ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จะมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อที่คล้ายกัน เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมรเหมือนกัน และอพยพมาอยู่ในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงกัน ทำให้ชาวกูยแถบนี้ยังคงรักษาวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ

วัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ได้ปฏิบัติสืบต่อมาจากบรรพบุรุษสู่ชนรุ่นหลัง และถือปฏิบัติสืบกันมาจนปัจจุบัน ตามฮีตสิบสอง และประเพณีในท้องถิ่น

๒.๘ ประเพณีบุญสิบสองเดือน ฮีตสิบสอง

แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีสิบสองเดือน เพื่อนำมาสร้างกรอบแนวคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเพณีการบวช และการแต่งงาน ของชาวกูยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ให้ความชัดเจนมากขึ้นจึงนำเสนอหลักแนวคิดมาศึกษาเป็นฐานความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี มีนักวิชาการที่ได้ให้ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีไว้หลายท่าน ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน^{๑๓}กล่าวในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ว่า ประเพณี หมายถึง สิ่งที่นิยมปฏิบัติต่อกันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียมหรือจารีตประเพณี พระยาอนูมานราชชน^{๑๔} กล่าวว่า ประเพณี คือ ความประพฤติที่ชนหมู่หนึ่งอยู่ในที่แห่งหนึ่งถือเป็นแบบแผนอย่างเดียวกัน เป็นระเบียบแบบแผนอย่างเดียวกันและสืบต่อกันมานาน ถ้าใครในหมู่ประพฤติออกนอกแบบก็ถือว่าผิดประเพณี

สมปราชญ์ อัมมะพันธ์^{๑๕} ได้แบ่งประเพณีออกเป็น ๓ ประเภท คือ ๑) จารีตประเพณี หรือกฎศีลธรรม หมายถึง สิ่งซึ่งสังคมยึดถือกันมาอย่างต่อเนื่องละมั่งคง เป็นเรื่องของความถูกต้องและมีเรื่องของศีลธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย สมาชิกในสังคมต้องทำตาม ถ้าฝ่าฝืนถือว่าเป็นความผิด ๒) ขนบประเพณี หมายถึง ระเบียบแบบแผนที่สังคมได้กำหนดไว้แล้วปฏิบัติกันสืบมาทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ ทั้งที่กำหนดเป็นระเบียบแบบแผนไว้ชัดเจนและทั้งที่เป็นประเพณี โดยทั่วไปที่ไม่กำหนดแบบแผนไว้ชัดเจน ๓) ขนบธรรมเนียมประเพณี หมายถึง ประเพณีที่เกี่ยวกับเรื่องธรรมดาสามัญที่ทุกคนควรทำ ไม่มีระเบียบแบบแผนเหมือนจารีตประเพณี เป็นแนวทางในการปฏิบัติกันโดยทั่วไปจนเกิดความเคยชิน และไม่รู้สึกรู้สีกเป็นภาระหน้าที่ เนื่องจาก เป็นสิ่งที่มีมานานและใช้กันอย่างแพร่หลาย ได้อธิบายเพิ่มเติมดังนี้

^{๑๓}สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊ค ๒๕๔๖) หน้า ๖๖๓.

^{๑๔}อนูมานราชชน, พระยา. การศึกษาเรื่องประเพณีไทย, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๘), หน้า ๑๗.

^{๑๕}สมปราชญ์ อัมมะพันธ์, ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย, (กรุงเทพมหานคร :โอ.เอส.พริ้นติ้ง, ๒๕๓๖), หน้า ๑๖.

๑. ฮิตสิบสอง คำว่า “ฮิตสิบสอง” เป็นประเพณีสิบสองเดือน คำว่า ฮิต คือจารีตประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาจนเป็นแบบแผนของสังคม คำว่า คลอง (คอง) ครรลอง เปรียบเสมือนบทบังคับให้ทุกคนต้องปฏิบัติตามไม่ว่าจะเป็นบุคคลใดก็ตาม มีความเข้มงวดมากกว่า ฮิต เพราะคลองเปรียบเหมือนกฎหมายที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม หากไม่ปฏิบัติตามหรือละเว้นจะถูกสังคมลงโทษตามฐานะ ด้วยเหตุผลนี้ชาวอีสานจึงมีความเป็นอยู่ที่สงบร่มเย็นมาโดยตลอด เพราะต่างยึดมั่นในฮิตสิบสองคลองสิบสี่นั่นเอง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ฮิตและคลอง เปรียบเสมือนธรรมนูญชีวิตของชาวอีสานนำมาซึ่งความสุขสงบ ดังที่พระอริยานุวัตร เขมจารี ได้สรุปฮิตสิบสองว่า ฮิตที่ปฏิบัติกันในสิบสองเดือน จะมีงานบุญประเพณี กล่าวโดยละเอียดดังนี้

๑.๑ บุญข้าวกรรม (บุญเดือนอ้าย) ในบุญนี้จะเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ แต่มีความเชื่อกันว่า เมื่อทำบุญกับพระที่ทำพิธีนี้จะทำให้ได้อานิสงส์มาก จึงคิดทำบุญเข้ากรรมขึ้น บุญเข้ากรรมเป็นกิจกรรมที่ทำเพื่อให้พระที่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส (อาบัติหนักรองจากปาราชิก)

๑.๒ บุญคุณลาน (บุญเดือนยี่) เป็นบุญขวัญข้าวเพื่อทำให้เกิดสิริมงคลแก่ชาวบ้านและเป็นการบูชา ขอบคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้าว ไม่ว่าจะเป็นผีปู่ตา ผีตาแฮก หรือเจ้าแม่โพสพ เป็นต้น

๑.๓ บุญข้าวจี่ (บุญเดือนสาม) ข้าวจี่ คือข้าวเหนียวที่นึ่งให้สุกแล้วนำมาปั้นเป็นก้อนโตเท่าไข่เป็ด แล้วทาเกลือให้ทั่วเสียบไม้ย่างไฟให้สุกเหลืองพอดีจนทั่วจึงเอาออกมาทอดด้วยไข่ เหตุที่ทำบุญข้าวจี่ในเดือนสาม เนื่องจากเป็นเวลาที่ชาวนาหมดภาระในการทำนาและข้าวขึ้นยุ้งฉางใหม่

๑.๔ บุญเผาสุ หรือบุญมหาชาติ (บุญเดือนสี่) เป็นบุญที่เกี่ยวกับเรื่องราวของพระเวสสันดร โดยการถือคติความเชื่อเกี่ยวกับโลกภายหน้าที่จะเกิดขึ้นหลังจากตายจากโลกนี้ คือแดนสุขาวดี อันเป็นดินแดนแห่งความสุขที่มีพระพุทธเจ้านามว่า ศรีอริยมุตไทย ดินแดนแห่งนี้ไม่มีคนตกทุกข์ได้ยาก

๑.๕ บุญสงกรานต์ (บุญเดือนห้า) กำหนดทำกันในเดือนห้า ชาวอีสานจะถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ การสงกรานต์พระพุทธรูป บางแห่งจะนำรูปไปแขวนที่วัดเพื่อเป็นการบูชาพระรัตนตรัยและเป็นเครื่องหมายแห่งชัยชนะของชีวิต

๑.๖ บุญบั้งไฟ (บุญเดือนหก) บุญบั้งไฟจะมีความสำคัญต่อชาวอีสานมาก เพราะชาวอีสานส่วนใหญ่เชื่อว่าบุญประเพณีบุญบั้งไฟนี้จะนำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของฟ้าฝน ข้าวปลาอาหาร พืชพันธุ์เจริญเติบโตงอกงามดี และนำมาซึ่งความสนุกสนานรื่นเริง ทำให้เกิดความหวังในชีวิตเหมือนชีวิตมีที่พึ่ง อยู่ใกล้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะบุญบั้งไฟมีความเชื่อเป็นพื้นฐานมาจากเรื่องพญาแถน (เทวดาชาวอีสาน) ที่จะดลบันดาลความอุดมสมบูรณ์ให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนา

๑.๗ บุญซำฮะ (บุญเดือนเจ็ด) คำว่า “ซำฮะ” หมายถึง “ซำระ บุญซำฮะ คือบุญที่จัดทำขึ้นเพื่อทำพิธีปิดรังกวาน ขับไล่ความเสนียดของภูติผีปีศาจออกจากหมู่บ้าน บางแห่งเรียกว่า “บุญเบิกบ้าน” บางแห่งเรียก “บุญบ้าน” บางบ้านที่เป็นบ้านใหญ่อาจแบ่งกันทำเป็นคุ้มไป จึงเรียกว่า “บุญคุ้ม” แม้จะเรียกต่างกันแต่ก็มีจุดประสงค์เดียวกัน คือขับไล่สิ่งไม่ดีออกจากหมู่บ้านนั่นเอง

๑.๘ บุญเข้าพรรษา คำว่า “พรรษา” หมายถึงฤดูฝน ฝน หรือ ปี ฮีตหรือบุญเข้าพรรษาถือเป็นบุญที่สำคัญต่อชาวพุทธทุกๆ ไป เพราะเป็นช่วงที่พระภิกษุจะต้องเข้าจำพรรษา เป็นโอกาสที่จะต้องพักผ่อนศึกษารธรรมะ ไม่เดินทางสัญจรไปพักค้างคืนที่ไหน

๑.๙ บุญข้าวประดับดิน คำว่า “ข้าวประดับดิน” หมายถึง ชื่องานบุญสั้นเดือน ๙ บุญข้าวสากน้อยก็เรียก โดยจัดอาหารคาวหวาน หมากพลู บุหรี่ ใส่กระทงหรือภาชนะอื่นๆ ไปวางไว้ตามพื้นดินหรือโคนต้นไม้ เพื่อเป็นการเซ่นดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ

๑.๑๐ บุญข้าวสาก คำว่า “ข้าวสาก” หมายถึงชื่อของงานบุญกลางเดือนสิบ สลากภัตถวายสงฆ์ หรือห่ออาหารคาวหวาน หมากพลู บุหรี่ ที่นำไปเซ่นวิญญาณบรรพบุรุษ บุญข้าวสากเป็นบุญที่ทำเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ตายหรือเปรตอีกครั้งหนึ่ง โดยมีเวลาห่างจากบุญข้าวประดับดินเพียง ๑๕ วัน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่เปรตจะกลับไปที่อยู่ของตน งานบุญทั้ง ๒ งานบุญนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ การทำข้าวห่อส่งไปให้เปรต ซึ่งรวมถึงบรรพบุรุษและญาติพี่น้องของผู้ทำบุญที่ล่วงลับไปแล้ว และเปรตที่ไม่มีญาติด้วย

๑.๑๑ บุญออกพรรษา คำว่า “ออกพรรษา” หมายถึง วันที่เสร็จสิ้นการจำพรรษาแห่งพระสงฆ์ คือวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ วันปวารณา หรือวันมหาปวารณา ก็เรียก (มหาปวารณา คือ บอกรักเพื่อนนักบวชด้วยกันว่า ต่อไปนี้หากฉันทำผิดพลาดอะไร ขอโปรดบอกกล่าวชี้แนะ จะได้ปรับปรุงแก้ไขตัวเอง)

๑.๑๒ บุญกฐิน เป็นบุญที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากถือว่าเป็นบุญที่ให้อานิสงส์แก่ผู้ทำบุญอย่างมาก เพราะมีความเชื่อว่า จะได้ทำบุญกับพระที่อยู่จำพรรษาจนครบไตรมาส ถือว่าจะได้ถวายจีวรหรือกฐิน ให้พระที่มีความเพียรอดทนอยู่จำตลอดพรรษา และบุญกฐินถือเป็นบุญที่อยู่ในช่วงข้าวใหม่ปลามัน ชาวบ้านส่วนหนึ่งได้เก็บเกี่ยวผลผลิต มีความภาคภูมิใจกับจุดประสงค์ของตนเอง โดยเฉพาะได้นำข้าวใหม่ร่วมทำบุญ จึงถือว่าการทำบุญในเดือนนี้ได้อานิสงส์มาก

พระราชรัตนากร กล่าวรายละเอียดถึง ฮีตสิบสอง ดังนี้

เดือนอ้าย ประเพณีบุญข้าวกรรม คือการเข้าอยู่ประพตวิตรของพระภิกษุโดยเคร่งครัดในป่าหรือป่าช้า เพื่อชำระจิตที่มัวหมอง ปลดเปลื้องอาบัติสังคาภิเลส เมื่อออกจากกรรมแล้วชาวบ้านทำบุญให้และฟังเทศน์

เดือนยี่ ประเพณีบุญคุณลาน ทำบุญส่งข้าวที่นวดเสร็จแล้วโดยทำพิธีเช่นสรวงเจ้าแม่โพสพ นิมนต์พระมาสวดก่อนจะขนข้าวขึ้นสู่ยุ้งฉาง

เดือนสาม ประเพณีบุญข้าวจี วันเพ็ญเดือน ๓ เป็นวันมาฆบูชา วันแรม ๑ ค่ำ ก็ถวายข้าวจี ซึ่งทำด้วยข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อน เอาไม้เสียบย่างไฟ เมื่อข้าวสุกเกรียมแล้วเอาไชติทาอย่างซ้ำอีก เสร็จแล้วถอดไม้ออกเอาน้ำอ้อยหรือน้ำตาลที่เป็นก้อนยัดใส่แทน ถวายพระเณรฉันตอนเช้า

เดือนสี่ ประเพณีงานบุญผะเหวดหรือเทศน์มหาชาติ เป็นงานบุญประจำปีของวัดธาตุเรณู จะทำบุญสมโภชด้วยการฟ้อนผู้ไทยบูชาองค์พระธาตุพระนม มีการทำบุญตักบาตรและเวียนเทียน ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ ถือเป็นงานที่ยิ่งใหญ่

เดือนห้า ประเพณีตรุษสงกรานต์ จะมีการทำบุญตักบาตร สรงน้ำพ่อแม่แม่แม่เฒ่าผู้อาวุโส ประจำหมู่บ้านและมีขบวนแห่ทางสงกรานต์ด้วย

เดือนหก ประเพณีบุญบั้งไฟ จะทำตบให้ชาวบ้านได้พักอาศัย พวกผู้ชายจะพ้อนเกี่ยวสาวเกิดเป็นประเพณีพ้อนผู้ไทยเลาะตบ

เดือนเจ็ด ประเพณีบุญซำฮะ คือการทำบุญชำระล้างสิ่งที่เป็นเสนียดจัญไร อันทำให้เกิดความเดือดร้อนกับบ้านเมือง

เดือนแปด ประเพณีงานบุญเข้าพรรษา ถือนาวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนแปด เป็นวันทำบุญ จะนำซึ้งมาร่วมกันหล่อเทียนถวายเทียนพรรษา

เดือนเก้า ประเพณีบุญข้าวประดับดิน กำหนดเอา วันแรม ๑๕ ค่ำ เดือนเก้า ชาวบ้านจะทำบุญตักบาตร นำอาหาร หมาก พลู บุหรี่ ห่อด้วยใบตองวางไว้ตามต้นไม้ แขนงตามกิ่งไม้ หรือตามศาลเทวาลัย เพื่ออุทิศให้ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว

เดือนสิบ ประเพณีบุญข้าวสากหรือบุญสลากกถัต นิยมทำในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนสิบ เป็นการทำบุญให้เปรต เจริญมารับประทานวันสิ้นเอน ๙ และเลี้ยงส่งในกลางคืนเดือน ๑๐

เดือนสิบเอ็ด ประเพณีงานบุญออกพรรษา จัดทำในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนสิบเอ็ด เมื่อพระสงฆ์จำพรรษาครบ ๓ เดือน แล้วทำพิธีปวารณา รุ่งเช้าก็มีการทำบุญตักบาตรเทโว บางวัดจะมีการกวนข้าวทิพย์ถวาย รับศีลสวดมนต์ทำวัตรเช้า ฟังเทศน์ หรือถวายผ้าจำนำพรรษา

เดือนสิบสอง ประเพณีบุญกฐิน จะเริ่มทำตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงกลางเดือน ๑๒ มีการจุดพลุ ตะไล ประทัด ส่วนวัดที่อยู่ริมแม่น้ำจะมีการแข่งเรือ เรียกว่า “ช่วงเฮือ” เพื่อบูชาสุพรรณานาค ๑๕ ตระกูล รำลึกถึงพญาฟ้าจุ่ม ที่นำพระไตรปิฎกขึ้นมาจากเมืองอินทปัตถะ (เขมร)

กล่าวโดยสรุป ฮีตสิบสองเป็นประเพณีที่ถือว่าเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมา ทำให้มีความสงบสุขร่มเย็นมาโดยตลอด เพราะกลุ่มชาวพุทธที่อยู่ในบ้าน บ้านแตล บ้านหนองคู บ้านสวาย บ้านสังแก บ้านบุละลาญ บ้านหนองขวาง บ้านหนองดุม บ้านกระโพ บ้านชาด ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ต่างยึดมั่นในฮีตสิบสองนั่นเอง

๒.๙ วัฒนธรรมประเพณีชาวกูย

นอกจากฮีตสิบสอง ความเชื่อด้านวัฒนธรรมในพิธีกรรมและประเพณีของกลุ่มชาวกูย บ้านแตล ตำบลแตล บ้านหนองคู บ้านสวาย บ้านสังแก บ้านบุละลาญ บ้านหนองขวาง บ้านหนองดุม บ้านกระโพ บ้านชาด ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย การเกิด การแต่งงาน การตาย การบวชนาค การขึ้นบ้านใหม่ แกลมอ แกลออ ความเชื่อเรื่องศาลปู่ตา การทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา มีดังนี้

การเกิด ในสมัยโบราณการเกิดเป็นสิ่งที่น่ากลัวมากเพราะผู้หญิงจะมีบุญมีวาสนานั้นวัดกันตรงที่คลอดบุตรแต่ละครั้งเพราะชาติพันธุ์กูยมีความเชื่อว่า “การคลอดบุตรเปรียบเสมือนการนั่งเรือข้ามทะเลไม่รู้ว่าขณะที่นั่งเรือข้ามนั้นจะมีคลื่นหรือพายุพัดเรือให้ล่มจมน้ำเมื่อใดหาไม่รู้มันแสดงถึงความตายนั่นเอง การคลอดบุตรแต่ละครั้งต้องเสียเลือด ทนความเจ็บปวดบุตรที่อยู่ในท้องไม่สามารถรู้ได้ว่าอยู่ในท่าใดคงใช้หมอดำแย้ใช้วิธีการสัมผัสใช้ประสบการณ์ที่เคยปฏิบัติ ดังนั้นการเกิดมีความสำคัญมาก จึงมีการปฏิบัติตนในช่วงการตั้งครรภ์ไม่ว่าจะเป็นข้อชะล่า การปฏิบัติตนในแต่ละวัน เช่น ห้ามออกนอกบ้าน ๓ เวลา คือ ตีห้า เที่ยงตรงและหกโมงเย็น ชาวกูยเชื่อว่าเวลานี้เป็นเวลาทีผีออกหากิน ถ้าจำเป็นจริงๆ ให้แต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีดำคลุมศีรษะด้วยสีดำ เพราะผีจะเข้าใจ

ว่าเป็นพรรคพวกเดียวกับผีเอง การไปเยี่ยมบ้านสามีต้องแต่งกายด้วยผ้าชิ้นใหม่เหน็บเต้าปูนตรงชายพกของผ้าส้นซึ่งเป็นการป้องกันแทงลูก หลังกินข้าวในแต่ละมื้อต้องสะบัดผ้าถุงไปมาเพื่อให้คลอได้ง่าย บุตรแรกเกิดจะใช้เศษผ้าส้นใหม่ที่เก่าเป็นผ้าอ้อมคลุมตัวทารก เพราะถือว่าเป็นสิริมงคลสำหรับตัวทารกด้วยสมัยก่อนคลอเองตามธรรมชาติ เสียเลือดมากจำเป็นต้องทำให้ร่างกายอบอุ่น โดยการอยู่ไฟและกินยาสมุนไพร โดยเอารากไม้หรือแก่นไม้มาต้มดื่มเพื่อให้ร่างกายเกิดความอบอุ่น

กล่าวโดยสรุป การเกิดของชาวภูย ตั้งแต่คุณแม่ตั้งครรภ์คลอดบุตร และการรักษาพยาบาลบุตรและตัวแม่เองได้แก่ ขณะตั้งครรภ์ในการออกนอกบ้านไปทำงานต้องแต่งกายด้วยชุดดำ ซึ่งเป็นสีที่กลมกลืนกับธรรมชาติ

การแต่งงาน จากการสังเกตและสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านแตร พบว่า การแต่งงานเป็นสิ่งที่สำคัญกับชีวิตมาก โดยธรรมชาติชาวภูยไม่นิยมมีสามีภรรยาสองคนหรือแต่งงานซ้ำ ดังนั้นการจะแต่งงานจึงจำเป็นต้องเลือกเนื้อคู่ที่ถูกต้องกับตำราพร้อมกับในวันแต่งงานจำเป็นต้องมีการแต่งกายที่เป็นมงคล ไม่ว่าจะเป็นตัวเจ้าบ่าว เจ้าสาว เพื่อนเจ้าบ่าว เพื่อนเจ้าสาว พร้อมทั้งญาติและแขกผู้มีเกียรติ ในการไปขึ้นบ้านเจ้าบ่าวจะมีพิธีไหว้ผีไหว้บรรพบุรุษ โดยเจ้าสาวจะเตรียม เสื้อผ้า ไส้กรองหรือผ้าสไบไปไหว้พ่อสามี แม่สามี หลังจากนั้นจึงนำไปไหว้ญาติผู้ใหญ่ เช่น พี่ ป้า น้า อา เป็นต้น ญาติ ๆ จะรับไหว้และผูกข้อมือพร้อมเงินเป็นค่าทำขวัญลูกสะใภ้หรือหลานสะใภ้เพื่อเป็นสิริมงคล เพราะครั้งหนึ่งในชีวิตคนเราที่เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อก็คือการแต่งงานนั่นเอง

กล่าวโดยสรุป มีความเชื่อในงานแต่งงานของชาวภูย การเปลี่ยนเครื่องแต่งกายให้พ่อแม่เจ้าบ่าว การใช้เครื่องแต่งกายไหว้ญาติพี่น้องและไหว้ผีบรรพบุรุษ ในทุกขั้นตอนเพื่อเป็นสิริมงคลทั้งสิ้น

การตาย การตายจะมีความเชื่อเกี่ยวกับการแต่งกายให้กับคนตาย โดยใช้ชุดสีดำ ใช้ผ้าคลุมศพด้วยผ้าไหมลายควบ เพราะมีความเชื่อที่ว่าถ้าศพใดมีผ้าลาย ผ้าคลุมศพจะได้ขึ้นสวรรค์ การที่จะทำผ้าควบได้นั้นชาวภูยนิยมให้บุตรสาวคนเล็กเป็นผู้ขอผ้าควบเก็บไว้ให้พ่อแม่เมื่อยามแก่เฒ่าหรือเสียชีวิต

บ้านไหนมีคนตาย จะมีพิธีเซ่นผีเพื่อบอกกล่าวให้ช่วยดูแลวิญญาณผู้ที่ตายให้อยู่อย่างสุขสบาย ส่วนบุตรหลานและแขกผู้มีเกียรติจะแต่งกายด้วยชุดสีดำทุกคนเพราะมีความเชื่อที่ว่าสีดำเป็นสีที่เป็นมงคล มีความมั่นคง ความอุดมสมบูรณ์ ดังนั้นงานศพจึงจำเป็นต้องแต่งกายด้วยสีดำ

งานบวช วัฒนธรรมการบวชนาค มีความสำคัญทั้งตัวนาคและแขกญาติผู้ใหญ่ ในส่วนของนาคนั้นก่อนที่จะโกนผมจะแต่งกายโดยนุ่งผ้าโสร่ง สวมเสื้อคอกลมหรือปกเชิ้ตสีขาว คาดบ่าด้วยผ้าสไบ และหลังจากโกนผมแล้วจะประกอบพิธีเป็นนาค (เรียกขวัญนาค) จะเปลี่ยนการแต่งกายเป็นชุดขาวทั้งท่อนบนและท่อนล่าง หลังจากบวชนาคแล้วจึงเปลี่ยนเป็นชุดเหลืองในเครื่องแต่งกายของพระสงฆ์

การขึ้นบ้านใหม่ กลุ่มชาวภูยทั้ง ๙ หมู่บ้าน มีพิธีคล้ายกัน ทั้งนี้เนื่องจากหมู่บ้านเหล่านี้มีบรรพบุรุษมาจากสายเลือดเดียวกัน ส่วนใหญ่เป็นญาติสนิทกัน เพียงแต่ได้ตั้งบ้านเรือนอยู่คนละหมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อเป็นการจับจองที่ไว้เผื่อลูกหลาน ดังนั้นในการสร้างบ้านแต่ละหลังจึงมีความสำคัญยิ่ง ก่อนที่จะมีพิธีปลูกบ้านต้องหาฤกษ์ยามที่ดี มีข้อชะล่า ทั้งนี้ที่อยู่อาศัยเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต้องอาศัยอยู่ตลอดชีวิต เป็นมรดกตกทอดแก่บุตรหลาน ข้อชะล่าที่สำคัญได้แก่

๑. ห้ามทำบันไดหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ชาวพื้นญ้ยบ้านตรึมและบ้านแตลมีความเชื่อว่า จะทำให้เจ้าของบ้านตกต่ำ อาจจะเป็นเบี้ยล่างของคนอื่น

๒. บันไดบันจะต้องเป็นเลขคี่ เช่น ๕ ๗ ๙ ห้ามเป็นเลข คู่ เพราะเลขคู่คือบันไดบ้านของผี สังกัดจากการฝังศพของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้ย จะนำไปปรองที่หลุมฝังศพเป็นจำนวนคู่ซึ่งเป็นการนำ วิญญาณไปสู่สุคติ

๓. การขุดหลุมใส่เสาบ้าน ในหลุมทุกหลุมจะใส่ใบพะเนา เหยี่ยว ใบเงิน ใบทอง ต้นบัว ใบคูณ และไม้มงคลอื่นๆ เป็นจำนวนเลข ๙ เชื่อว่าเป็นเลขมงคล คำคูณ ก้าวหน้าตลอดไป

๔. เจ้าของบ้านต้องหาอาหารที่ตีให้ช่างสร้างบ้านได้รับประทานจนกว่าจะสร้างบ้านแล้วเสร็จ เชื่อว่าเจ้าของบ้านจะได้อยู่ดีมีสุขร่ำรวยและอยู่ดีกินดีตลอดไป

๕. ในวันขึ้นบ้านใหม่ ห้ามฆ่าหมู เพราะเชื่อว่าหมูมีมันมากทำให้สิ้น เงินทองจะสิ้นไหลออก ให้ฆ่าได้เฉพาะสัตว์เล็ก เช่น ไก่ กบ ปลา สำหรับเจ้าของบ้าน ญาติผู้ใหญ่ แยกที่ได้รับเชิญ จะต้องแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อย สวยงาม ประดับประดาด้วยของมีค่า เช่น เงิน ทอง เสื้อผ้าเป็นชุดใหม่ หรือเก่าก็ได้แต่ต้องสะอาดเรียบร้อย โดยเฉพาะเจ้าของบ้านต้องสวยที่สุด เพราะเชื่อว่าเป็นการสิริมงคล เรียกโชคลากเข้าบ้าน

แกลมอแกลลอ ชาวญ้ยมีความเชื่อในเรื่องพิธีแกลมอแกลลอ และลิกญ้ยอีกด้วย เป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ ชาวญ้ยเชื่อว่า มอและออ คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ติดต่อสื่อสารกับผีบรรพบุรุษ ทั้งผีบรรพบุรุษที่เป็นผู้หญิงและผู้ชาย ถ้าผีบรรพบุรุษเป็นผู้ชายมาเข้าร่างออ ถ้าผีบรรพบุรุษเป็นผู้หญิงมาเข้าร่างมอ ในสายตระกูลหนึ่งจะมีผู้หญิงในตระกูลนั้นๆ เป็นมออยู่หนึ่งคนซึ่งเป็นการสืบเชื้อสายทางแม่

ความเชื่อเรื่องศาลปู่ตา ความเชื่อที่สำคัญอีกอย่างของชาวญ้ยอีกอย่างหนึ่ง คือความเชื่อเรื่องศาลปู่ตา(หะจั่ว หรือ ยะจั่ว) ที่มีรูปปั้นเป็นสัญลักษณ์ ชาวบ้านจะประกอบพิธีเช่นไหว้คือ การเซ่นปู่ตาในเดือนสามและเดือนหก เพื่อความเป็นสิริมงคลและขจัดปัดเป่าสิ่งที่ไม่ดีงามทั้งหลายให้พ้นไป ในเดือนหก จะเซ่นไหว้ขอฝนให้ถูกต้องตามฤดูกาล ในเดือนสามเซ่นไหว้เพื่อขอบคุณปู่ตาที่ดลบันดาลให้ได้ข้าวปลาอาหาร พิษผลที่สมบูรณ์

การทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา กลุ่มชาวญ้ยทั้งเก้าหมู่บ้าน เชื่อว่าในวันสำคัญทางศาสนามีความสำคัญในชีวิตประจำวัน อีกทั้งได้เข้าวัดฟังธรรมเทศนาทำให้ขัดเกลาจิตใจ

๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวญ้ยในจังหวัดสุรินทร์ โดยเฉพาะชาวญ้ยที่อาศัยอยู่ในบ้านแตล บ้านหนองคู บ้านสวาย บ้านสังแก บ้านบุละลาย บ้านหนองขวาง บ้านหนองดุม บ้านกระโพ บ้านชาติ ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

จิตร ภูมิศักดิ์^{๒๐} ศึกษาความเป็นมาของคำ สยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมชื่อชนชาติ ข้อเท็จจริงว่าด้วยชนชาติขอม มีการกล่าวถึงวิถีชีวิตชนชาติขอม พันธะของชาวกูย กล่าวถึงสังคมทาสเป็นแรงงานสำคัญสมัยอาณาจักรกัมพูชาคือ กำลังผลิตและสกัดหินสร้างเทวสถาน

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (๒๕๔๐) ศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนและชนชาติไท กล่าวถึงสถานภาพการศึกษาด้านชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาจากภายนอก ยังไม่เป็นการศึกษาจากจุดยืนและแง่มุมของชนกลุ่มน้อย ควรศึกษาจากปัญญาชนเหล่านี้ จึงสามารถเข้าใจ มีจิตสำนึกและต่อสู้เพื่อชีวิตที่ดีกว่าและสิทธิของชนกลุ่มน้อยได้ดีที่สุด

เต็ม วิภาคย์พจนกิจ (๒๕๓๐) ศึกษา การตั้งถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ขูย เขมร ลาวในอีสานตอนล่าง โดยเฉพาะผู้นำชาวกูยมีความชำนาญในการหาของป่า จับช้างป่า การปรับตัวกับกลุ่มชาติพันธุ์ข้างเคียง และปรับความสัมพันธ์ในการมีส่วนร่วมต่อการก่อสร้างสร้างชาติไทยในพื้นที่อีสานให้เป็นเอกภาพ และส่งผลต่อประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ไพฑูริย์ มีกุล^{๒๑}ศึกษา ชนกลุ่มน้อยในจังหวัดอุบลราชธานี วิเคราะห์กรณีชาวบลูในหมู่บ้านเวินบีก อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี ชาวบลูเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาในตระกูลมอญ-เขมร เช่นเดียวกับกลุ่มชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการหาของป่ามาใช้วิถีชีวิตด้วยการหาปลาด้วยสาเหตุการตั้งถิ่นฐานใกล้แม่น้ำมูลและแม่น้ำโขง เรียนรู้รูปแบบการสร้างวิถีชีวิตกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาว และปรับรูปแบบตามหลักการปกครองท้องถิ่นของไทย

วิลาศ โภธิสาร^{๒๒} ศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ-สังคม บริเวณชุมชนทุ่งกุดไผ่ หรือพื้นที่โดยรอบที่ตั้งของอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งให้เห็นวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยกูย ไทยลาว ไทยเขมร โดยเฉพาะการปรับตัวทางเศรษฐกิจ –สังคมของชาวกูยในเขตท้องถิ่นตำบลแดล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ที่มีความสัมพันธ์ตลาดริมทางรถไฟศีขรภูมิ ด้านเศรษฐกิจมีการผลิตเพื่อกินและผลิตเพื่อการค้ากับพ่อค้าคนจีนที่เป็นเจ้าของโรงสีริมทางรถไฟ ด้านการศึกษามีผลกระทบต่อสร้างความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์ข้างเคียงเพิ่มขึ้น

สมคิด พรหมจ้อยและคณะศึกษาเศรษฐกิจหมู่บ้านอีสานใต้ กล่าวถึงลักษณะความสัมพันธ์ของชาวกูย ลาว เขมร สาเหตุปัจจัยที่มีผลการคงอยู่ของหมู่บ้านอีสานใต้ ได้แก่ การผลิตและการตลาด, องค์กรชุมชนเครือข่าย, การสะสมทุนและแหล่งทุน, การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม, ผู้นำและการมีส่วนร่วมของชุมชน, ภูมิปัญญาชาวบ้านและเทคโนโลยี, การศึกษาที่เน้นกับสถาบันทางศาสนา, วัฒนธรรมและความเชื่อ และบทบาทจากภาครัฐและเอกชน

^{๒๐} จิตร ภูมิศักดิ์, ความเป็นมาของคำว่า สยาม ไทย ลาว ขอม และลักษณะสังคม ชนชาติ, (กรุงเทพมหานคร : ดวงกมล, ๒๕๒๔), หน้า ๖๕.

^{๒๑}ไพฑูริย์ มีกุล, ไทยกวย, (กรุงเทพมหานคร : โครงการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย ในสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๓๙) หน้า ๙๕.

^{๒๒}วิลาศ โภธิสาร, การปรับตัวของชาวกูยในบริบทพัฒนาวัฒนธรรมเขตอีสานใต้, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาไทยศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖), หน้า ๗๕.

สุจิตต์ วงษ์เทศ^{๒๓} ศึกษาชาติพันธุ์สุวรรณภูมิ บรรพชนคนไทยในอุษาคเนย์ กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ข่า ส่วย ม้อย จัดอยู่ในกลุ่มตระกูลมอญเขมรหรือออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic Language) ส่วนมีหลักแหล่งดั้งเดิมบนผืนแผ่นดินใหญ่ของ อุษาคเนย์ ต่อมามีการปรับตัวตามวัฒนธรรมที่มาจากอินเดียเช่น ภาษา ศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น มีการปรับตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป กลายเป็นวัฒนธรรมผสมผสาน ได้แก่ ผี พุทธ พราหมณ์ และเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คน สังคมในอุษาคเนย์

ศรีศักร วัลลิโภดม^{๒๔} ศึกษาแองการยธรรมอีสาน ชี้ให้เห็นสภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีเอกภาพทางกายภาพบริเวณแอ่งสกลนคร แอ่งโคราช ผู้คนและสังคมสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรม ประเพณีที่สอดคล้องกับพื้นที่ สืบทอดติดต่อกันมาเป็นเวลานาน มีการปรับตัวภายในท้องถิ่นให้เกิดความสมดุลกับภายนอก ที่โดดเด่นคือกล่าวถึงเรื่องราวทางพุทธศาสนาที่มีหลักฐานจากเสมาหินที่ตั้งในพื้นที่เนินสูงมีศาลปู่ตา และคูน้ำคันดินล้อมรอบชุมชน

เรณูภา ศรีม่วงงาม^{๒๕} การศึกษาเศรษฐกิจชุมชนที่มีผลต่อวิถีชีวิตชาวบ้าน กรณีศึกษาชาติพันธุ์ เขมร ลาว กูย ในจังหวัดสุรินทร์ สรุปได้ว่าการทอผ้าเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมในการสืบทอดจากบรรพบุรุษถึงลูกหลาน และเป็นบทบาทของลูกผู้หญิง หากลูกผู้หญิงบ้านไหนทอผ้างานจะเป็นที่หมายปองของหนุ่มๆ

จากการสำรวจชาวบ้านชาวกูย หรือส่วย ลาว และเขมรในพื้นที่ลาวใต้ และชาวกูยในพื้นที่อีสานตอนล่าง บันทึกถึงเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ ชนเผ่า การทำมาหาเลี้ยงชีพ สถานที่ตั้งบ้านเมืองจารีตประเพณี ความเชื่อพิธีกรรมตามลัทธิหรือศาสนา การค้าขาย เป็นต้น เช่น บันทึกขนาดของประชากรในช่วงปี ๒๔๔๐ บ้านแตลหรือสรกแตลเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ของพวกเผ่ากูยเมโล มีกระท่อม ๘๐ หลัง อยู่ภายใต้ต้นผลไม้ ถึงแม้จะอยู่ในเขตสุรินทร์ก็ตาม แต่คนจำนวนหนึ่งในทะเบียนยังขึ้นกับเมืองสังขะและซุซันต์ เป็นต้น

สรุป จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับสัญลักษณ์สัมพันธ์ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม และศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ในประเทศไทย วิถีชีวิตชาวกูยบ้านแตล บ้านหนองคู บ้านสวาย บ้านสังแก บ้านบุละลาญ บ้านหนองขวาง บ้านหนองคุม บ้านกระโพ บ้านซาด อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ประเพณีบุญสิบสองเดือน หรือฮีตสิบสอง วัฒนธรรมประเพณีชาวกูย และศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมชาวกูยที่เป็นชาวกูย ได้พบว่าชาวกูยหรือส่วยในจังหวัดสุรินทร์มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง แต่เมื่อต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแตกต่างจากตนเองก็สามารถปรับตัวและวิถีชีวิตวัฒนธรรมให้กลมกลืนกับชนกลุ่มอื่นได้อย่างลงตัว

^{๒๓}สุจิตต์ วงษ์เทศ, **พลังลาวชาวอีสานมาจากไหน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.๒๕๔๙), หน้า ๑๒๕

^{๒๔}ศรีศักรวัลลิโภดม, “ศรีสะเกษเขตเขมรป่าดง,” วารสารเมืองโบราณ.๑๕(๔):๔๘-๕๙; ตุลาคม - ธันวาคม,๒๕๓๒), หน้า ๙๕.

^{๒๕}เรณูภา ศรีม่วงงาม,การศึกษาเศรษฐกิจชุมชนที่มีผลต่อวิถี ชีวิตชาวบ้าน : กรณีศึกษาชาติพันธุ์เขมร ลาว และกูยใน จังหวัดสุรินทร์, (สุรินทร์ : สถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๗), หน้า ๙๑.

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

๑. พื้นที่ในการศึกษา และประชากร
๒. เครื่องมือการวิจัย
๓. วิธีดำเนินการวิจัย
๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล
๕. การหาคุณภาพของข้อมูล
๖. การวิเคราะห์ข้อมูล
๗. รายงานผลงานวิจัย

๓.๒ พื้นที่ในการวิจัย และประชากร

๑. พื้นที่ในการศึกษา และประชากรผู้วิจัยได้เลือกศึกษากลุ่มชาวกูย ดังนี้ กลุ่มชาวกูยบ้านแตล บ้านหนองคู บ้านสวาย บ้านสังแก บ้านบุละลาย บ้านหนองขวาง บ้านหนองคุม บ้านกระโพ บ้านชาด ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เนื่องจาก หมู่บ้านเหล่านี้ยังคงมีความบริสุทธิ์ในด้านภาษา วัฒนธรรม ของตนเองสูง กว่ากลุ่มกูยอื่นๆ

๒. ประชากร ผู้วิจัยได้จากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ให้สัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ ปราชญ์ชาวบ้าน หมู่บ้านละ ๑ คน
- ๒.๒ ผู้สูงอายุ หมู่บ้านละ ๑ คน
- ๒.๓ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านละ ๑ คน
- ๒.๔ ครูที่มีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน หมู่บ้านละ ๑ คน
- ๒.๕ ตัวแทนคณะสงฆ์

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ นอกจากศึกษาจากเอกสาร ผู้วิจัยใช้เทคนิควิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ตัวผู้วิจัย ถือว่าผู้วิจัยมีความสามารถในการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จากตัวบุคคลที่อาศัยอยู่ในบ้านแตล บ้านหนองคู บ้านสวาย บ้านสังแก บ้านบุละลาย บ้านหนองขวาง บ้านหนองคุม บ้านกระโพ บ้านชาด ตำบลแตล อำเภอ

ศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ โดยผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการวิจัย นอกจากนี้ยังมีอุปกรณ์ช่วยในการเก็บข้อมูลได้แก่

๑. ประเภทบุคคล ได้แก่ ผู้วิจัย ผู้ช่วยผู้วิจัย และผู้ประสานงานในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

๒. ประเภทเอกสาร ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม

๓. ประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ กล้องถ่ายภาพนิ่ง เครื่องบันทึกและแถบเสียง สมุดบันทึก

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาและหารายละเอียดของข้อมูลจากเอกสาร ตำรา แหล่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ อันจะทำให้ได้ข้อมูล โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้ตัวผู้วิจัยเองเป็นเครื่องมือสำคัญ และใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. การได้มาซึ่งข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบดังนี้

๑.๑ แบบทฤษฎีภูมิ ซึ่งเป็นวิธีการที่เก็บข้อมูลมาจากรายงานการศึกษา โดยเป็นข้อมูลที่ได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเช่นหนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารที่เกี่ยวข้องอัน ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวกับแนวคิด แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาวิจัยวัฒนธรรมประเพณี การสร้างอัตลักษณ์ของชาวกูย กรอบตามแนวพุทธศาสนิกชนชาวกูย ฮีต ๑๒ คอง ๑๔ ดำนาน นิทาน ผญา คำสอนมุขปาฐะ วรรณคดี มุขปาฐะท้องถิ่น เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับคติความเชื่อ วิทยานิพนธ์ หนังสือเกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม วิเคราะห์วรรณกรรมและมุขปาฐะ เป็นต้น

๑.๒ แบบเชิงคุณภาพ ในการเก็บรวบรวมแบบเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้ใช้วิธีการและมีเครื่องมือช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการ ดังนี้

๑.๒.๑ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในการใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทต่างๆ ทั้งสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัย ความเป็นอยู่ สภาพชุมชนของแต่ละชุมชนหมู่บ้านของกลุ่มชาวกูย ได้แก่ ชาวกูยบ้านแตล บ้านหนองคู บ้านสวาย บ้านสังแก บ้านบุละลาญ บ้านหนองขวาง บ้านหนองดุม บ้านกระโพ บ้านซาด ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

๑.๒.๒ การสัมภาษณ์เจาะลึก หลังจากที่ได้ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาวัฒนธรรมประเพณีในชุมชนซึ่งมีความคุ้นเคยกับชาวกูย (ส่วย) สามารถสื่อสารได้เข้าใจกัน จนเป็นที่ไว้วางใจของชาวบ้านแล้ว ผู้วิจัยจึงได้ใช้เทคนิควิจัยการสัมภาษณ์เจาะลึก เป็นการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลโดยตรงจะเป็นข้อมูลจากการบอกเล่าถึงบริบทแต่ละหมู่บ้าน วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ การปรับเปลี่ยน ประวัติความเป็นมา การเผยแพร่ และการสร้างอัตลักษณ์ประเพณีของชาวกูย

๑.๒.๓ การสังเกตจากสถานการณ์จริง หรือการสาธิตเพื่อให้ยืนยันข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้เวลาบางส่วน ศึกษาหาข้อมูลดังที่ได้กล่าวมาแล้ว หลังจากนั้นก็นำข้อมูลไปวิเคราะห์หาข้อเท็จจริงยืนยันข้อมูลเพิ่มเติม ว่ามีการเปลี่ยนแปลงหรือคงที่ หลังจากนั้นได้สอบถามถึงการจัด กิจกรรมที่เป็นสถานการณ์จริงว่าอยู่ในช่วงใด เมื่อทราบผู้วิจัยก็จะนัดกับผู้อาวุโสเพื่อจะได้เดินทางเก็บข้อมูลแล้วนำมาเปรียบเทียบยืนยันผลการวิจัย

๒. การบันทึกข้อมูล การจดบันทึกข้อมูลจากการออกภาคสนาม เป็นเทคนิคที่สำคัญสำหรับการวิจัยทางมานุษยวิทยา โดยการบอกเล่า การสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์ภูมิปัญญา ผู้สูงอายุ ผู้นำท้องถิ่น ครู/นักวิชาการ พระสงฆ์ การประชุม เครื่องมือในเก็บข้อมูลที่สำคัญคือตัวผู้วิจัย ในช่วงที่มีการฝังตัวในชุมชนเพื่อศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน ยังไม่คุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยจะใช้เทปบันทึกเสียง เมื่อมาถึงพักจะถอดเทปแล้วบันทึกไว้ พอมีความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยขอถ่ายภาพ ซึ่งในวิจัยครั้งนี้เน้นความรู้จากการบอกเล่าเกี่ยวกับความสัมพันธ์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณี ประวัติความเป็นมา และการสร้างอัตลักษณ์ประเพณีของชาวกูย ทั้ง ๙ หมู่บ้าน ตลอดระยะเวลาตามโครงการ

๓. การหาคุณภาพข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้หาคุณภาพข้อมูล โดยวิธีการตรวจสอบแบบข้อมูล ๓ เสา เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มาถูกต้องเที่ยงตรงเชื่อถือได้หรือไม่ ดังนี้

๑. แหล่งเวลา โดยนำข้อมูลที่ได้รับจากบุคคลคนเดียวกันในเวลาต่างกันมาทำการตรวจสอบ และเปรียบเทียบว่าข้อมูลที่ได้รับแต่ละครั้ง มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

๒. แหล่งสถานที่ โดยการนำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์จากบุคคลคนเดียวกัน แต่รวบรวม ณ สถานที่ต่างกันมาทำการตรวจสอบ และเปรียบเทียบผลว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันในส่วนใด อย่างไร

๓. แหล่งบุคคล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ของบุคคลต่าง ๆ หลายคน ซึ่งไม่ซ้ำกับคนเดิม ข้อมูลที่ได้รับจะเหมือนกันหรือไม่ อย่างไร

ผลที่ได้จากการเก็บข้อมูลในลักษณะ ๓ เสา ถ้าข้อมูลที่ได้มีความสอดคล้องตรงกัน ถือได้ว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่มีความถูกต้อง เที่ยงตรง เชื่อถือได้

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งดำเนินการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาด้วยวิธีพรรณนา หลังจากได้ข้อมูล จากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ สังเกต ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

๑. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและผลงานวิจัย และข้อมูลภาคสนามมาตรวจสอบความเที่ยงตรงและความสมบูรณ์ของข้อมูลว่าสอดคล้องกันหรือไม่

๒. นำข้อมูลที่สมบูรณ์แล้วมาจัดหมวดหมู่ และจัดลำดับก่อนหลังพร้อมเหตุผลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย เก็บไว้ให้เป็นระบบในเครื่องคอมพิวเตอร์

๓. เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนตามตัวแปรที่ศึกษาและเชื่อถือได้ผ่านการแยกแยะเป็นหมวดหมู่ เก็บไว้อย่างเป็นระบบและเรียงลำดับก่อนหลังตามตัวแปรที่ศึกษา และวัตถุประสงค์ที่ศึกษาและวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ด้วยวิธีพรรณนาโดยมีเหตุผลประกอบทุกประเด็น

ผลจากการตรวจสอบข้อมูล จะทำให้ผู้วิจัยสามารถรวบรวม วิเคราะห์ และสรุปผลของข้อมูลการวิจัยได้ชัดเจน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์มากขึ้น

๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลงานวิจัยในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description) เป็นการอธิบายผลข้อเท็จจริงตามตาราง แผนภาพ รูปภาพ ประกอบการอธิบายอย่างมีความสัมพันธ์ชัดเจน ทั้งนี้โดยได้รับอนุญาตจากชาวภูยกุญตำบลเตล อำเภอกี๋ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ทั้ง ๙ หมู่บ้าน

ตารางที่ ๑ การสร้างกรอบเนื้อหาและแผนการถ่ายทอดผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย

ผลงาน	กลุ่มเป้าหมาย	แผนการถ่ายทอด	ระยะเวลา
๑) ฐานข้อมูลประวัติ โครงสร้างทางวัฒนธรรมและประเพณี ชาวภูยกุญในจังหวัดสุรินทร์	- คณะสงฆ์ - นักวิชาการ - หน่วยงานรัฐ - สาธารณชน	๑. สื่อสิ่งพิมพ์ (วารสาร/บทความ) ๒. สื่อสารสนเทศ (อินเทอร์เน็ต) ๓. สื่อสารมวลชน (วิทยุ/โทรทัศน์)	ตลอดระยะเวลา ดำเนินการ
๒) องค์ความรู้/ปัจจัย การเปลี่ยนแปลงทาง วัฒนธรรมประเพณีชาว พุทธภูยกุญในจังหวัด สุรินทร์	- คณะสงฆ์ - สถาบันการศึกษา ฯลฯ	๑. รายงานวิจัย/หนังสือ ๒. เอกสารบทความ ๓. การประชุมคณะสงฆ์ ๔. การประชุมเสวนาแลกเปลี่ยน ในมหาวิทยาลัย	สิ้นสุดโครงการ
๓) อัตลักษณ์ที่ แสดงออกและการ ปรับตัวที่ส่งผลต่อการ ดำเนินชีวิตทาง วัฒนธรรมประเพณีชาว พุทธภูยกุญในจังหวัด สุรินทร์	- สถาบันการศึกษา - ชุมชน รัฐบาล ฯลฯ	๑. เวทีการนำเสนอการวิจัย/ชุด ความรู้ในเวทีนานาชาติ	สิ้นสุดโครงการ

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชว
กวยในจังหวัดสุรินทร์ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวกับประเพณีการ
บวช ประเพณีการแต่งงาน ของพุทธศาสนิกชนชาวกวยในจังหวัดสุรินทร์ โดยมีประเด็นที่ศึกษา 3
ประเด็น ได้แก่ ประเด็นแรกเกี่ยวกับความเป็นมาวัฒนธรรมประเพณีของชาวกวยในจังหวัด
สุรินทร์ ประเด็นที่สอง ปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณีทางพุทธศาสนาของชาวกวยใน
จังหวัดสุรินทร์ ประเด็นที่สาม อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของชาวกวย
ในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำความรู้ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและสัมภาษณ์เชิง
ลึกจากกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มพุทธศาสนิกชนชาวกวยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์
จำนวน ๙ หมู่บ้าน ผลการศึกษาดังนี้

๔.๑ ผลการศึกษาโครงสร้างวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกวยในจังหวัดสุรินทร์

การศึกษาวัฒนธรรมประเพณีการบวชของพุทธศาสนิกชนชาวกวยในจังหวัดสุรินทร์
จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลจากเอกสารและบุคคลประกอบการพิจารณาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความ
สอดคล้องกับการวิจัยให้มากที่สุด ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลการบวชสมัยพุทธกาล ประเพณีบวชช้าง
จังหวัดสุรินทร์ ประเพณีการบวชของพุทธศาสนิกชนชาวกวยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัด
สุรินทร์ สถานที่จัดพิธีกรรมในประเพณีการบวช และบุคคลที่เกี่ยวข้องในงานบวช ดังนี้

๔.๑.๑ ประเพณีการบวชของชาวกวย

๑. การบวชสมัยพุทธกาล วิธีการบวชในทางพุทธศาสนาในปัจจุบัน มีข้อปฏิบัติปลีกย่อย
เพิ่มเติมเข้ามามากมาย ซึ่งขึ้นอยู่กับคติความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น วิธีการส่วนใหญ่ยังคงปฏิบัติ
ตามที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้ก็ตาม และนับวันก็ยังมีระเบียบปฏิบัติใหม่ๆ เพิ่มเติมเข้ามา ซึ่ง
เป็นสิ่งที่อยู่นอกพุทธบัญญัติ ดังนั้นจึงย้อนกลับไปศึกษาในสมัยพุทธกาลเพื่อชี้ให้เห็นการบวชที่
แท้จริง ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารประกอบกับการสัมภาษณ์พระอุปัชฌาย์ที่ให้การบวชจากพระมหา
อาจารย์แดง สุขจิตโต^๑เจ้าอาวาสวัดสังแก พบว่า

^๑สัมภาษณ์, พระอาจารย์แดง สุขจิตโต, เจ้าอาวาสวัดสังแก ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์วันที่
๔ มิถุนายน ๒๕๕๗.

การบวชจะต้องบวชให้แก่บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๒๐ ปีขึ้นไป ถ้าบวชให้แก่คนที่มีอายุน้อยกว่า ๒๐ ปี ถือว่าไม่เป็นพระสงฆ์ สามารถบวชได้แต่เป็นเพียงสามเณร สอดคล้องกับพระไตรปิฎก เล่มที่ ๒ พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ พระพุทธเจ้าทรงติเตียนภิกษุที่รู้อยู่แต่ก็ยังบวชให้ บุคคลอายุน้อยกว่า ๒๐ ปี ทรงเรียกภิกษุกลุ่มนั้นว่าโมฆบุรุษ สาเหตุที่พระองค์ไม่อนุญาตให้ผู้ที่อายุน้อยกว่า ๒๐ ปี บวชนั้นเพราะว่ายังไม่มีวุฒิภาวะ ไม่อดกลั้นต่อความเย็น ความร้อน ความหิว ความกระหาย สัมผัสจากเปลือบ ยุง ลม แดด สัตว์เลื้อยคลาน การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้ สิกขาบทนี้เกิดขึ้นหลังจากที่พระองค์ทรงอนุญาตสงฆ์สามารถบวชให้กับกุลบุตรได้ คนที่อายุต่ำกว่า ๒๐ ปี จึงอนุญาตให้บวชเป็นสามเณรได้ เพราะสามเณรมีสิกขาบทให้ปฏิบัติน้อยกว่าพระภิกษุ เพื่อเพิ่มพูนความอดทนให้มากยิ่งขึ้น จนถึงอายุ ๒๐ ปี จึงจะสามารถบวชได้ และเมื่อบวชแล้วก็สามารถปฏิบัติตามสิกขาบทที่เคร่งครัดได้ อย่างไม่พกร่อง เป็นเหตุให้การประพฤติพรหมจรรย์ได้ก้าวหน้ารวดเร็ว เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์ผู้ใหญ่ย่อมมีความอดทนมากกว่าเด็ก เพราะว่าได้ผ่านกระบวนการขัดเกลาจากสังคมและสิ่งแวดล้อมมากกว่า พระพุทธเจ้าจึงทรงแบ่งช่วงชั้นอายุของนักบวชทางพระพุทธศาสนาเอาไว้ ผู้ที่มีอายุ ๒๐ ปีก็ทรงอนุญาตให้เป็นภิกษุ ก็ภิกษุใดรู้อยู่บวชให้บุคคลผู้มีอายุน้อยกว่า ๒๐ ปี บุคคลนั้นไม่เป็นอันบวช และภิกษุเหล่านั้นควรถูกตำหนิ ภิกษุนั้นต้องอาบัติปาจิตตีย์^๒

พระครูพิสิษฐกิจจานุกิจ วัดพรหมศิลาแดล^๓ กล่าวถึงการเลือกบุคคลเข้ามาบวช หากอายุยังไม่ถึง ๒๐ ปี แล้วทำการบวชถือว่าไม่เป็นภิกษุ และพระภิกษุที่เป็นพระอุปัชฌาย์ก็ได้รับการติเตียนว่าเป็นโมฆบุรุษ การบวชในสมัยพุทธกาลมีสาเหตุหลายอย่าง เช่น มหาปาละไปฟังพระธรรมเทศนาจากพระพุทธเจ้า แล้วมีความเลื่อมใสในรสแห่งพระธรรมจึงคิดจะบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา ได้มอบมรดกให้น้องชายทั้งหมดแล้วก็ออกบวช ราชพรหมณ์ปรารถนาจะบวชแต่ไม่มีใครบวชให้ พระสาธุบุตรบวชให้ราชพรหมณ์ด้วยวิธีกระทำต่อหน้าสงฆ์ ด้วยวิธีที่เรียกว่า “ญัตติจตุตถกรรมวาจา” เป็นรายแรกสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน การบวชด้วย “ญัตติจตุตถกรรมวาจา” นี้ ต้องมีการประชุมสงฆ์ ถ้าเป็นมัธยมประเทศต้องประชุมสงฆ์ ๑๐ รูปขึ้นไป โดยภิกษุรูปหนึ่งประกาศให้สงฆ์ได้รู้เรื่องครึ่งหนึ่งก่อน แล้วประกาศการรับบวช คือสมมุติผู้ขอบวชนั้นให้เป็นภิกษุขึ้นอีก ๓ ครั้ง ถ้าไม่มีภิกษุใดคัดค้านผู้ขอบวชนั้นได้ชื่อว่าได้บวชเป็นพระภิกษุแล้ว แต่ถ้าถูกคัดค้านแม้แต่เพียงเสียงเดียวก็เป็นอันไม่ยอมรับการให้บวช และในการนี้ผู้ขอบวชต้องมีผู้รับรองด้วย ซึ่งเรียกว่า พระอุปัชฌาย์ โดยพุทธบัญญัตินี้เท่ากับพระพุทธเจ้าทรงมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการพระศาสนาที่สำคัญต่างๆ เช่น การบวชกุลบุตร เป็นต้น อันเป็นวิธีที่เป็นประโยชน์ต่อการปกครองในสังฆมณฑล

^๒ สัมภาษณ์, พระครูพิสิษฐกิจจานุกิจ, เจ้าอาวาสวัดพรหมศิลาแดล ตำบลแดล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ วันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๕๗.

โดยมีทรงมอบให้เอกชน หรือภิกษุรูปหนึ่งรูปใดมีอำนาจในกิจการสำคัญของพระศาสนา ทั้งนี้เพื่อความมั่นคงถาวรในการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

พระครูสุนทรปัญญา^๓ ได้กล่าวถึงการบวชสามเณรช่วงแรกๆ พระพุทธเจ้าทรงห้ามการบวชเป็นสามเณร แต่ปรากฏว่ามีเด็กชายกลุ่มหนึ่ง ๑๗ คน (สัตตรสวัคคีย์) ชักชวนกันไปบวชในสำนักพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรแล้วขอบวช ภิกษุทั้งหลายก็ได้บวชให้ ภิกษุใหม่ทนต่อความหิวไม่ได้แล้วร้องไห้แล้วพากันอุจจาระ ปัสสาวะรดเสนาสนะ พระพุทธเจ้าทรงตื่นบรรทมตอนเช้ามีตทรงได้ยินเสียงเด็ก จึงตรัสว่าการบวชแก่บุคคลที่อายุไม่ถึง ๒๐ ปี นั้น ไม่เป็นไปตามความเลื่อมใสหรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของประชาชนที่เลื่อมใสแล้ว เป็นต้น จึงทรงทำการแสดงธรรมแล้วตรัสเป็นสิกขาบท (ข้อห้าม) ว่าภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอยู่ไม่พึงให้บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปีบวชรูปใดให้บวชต้องอาบัติตามธรรม ต่อมาคนในตระกูลหนึ่งได้ตายไปเพราะอุบัติเหตุโรค เหลือแต่พ่อกับลูกชายทั้งสองจึงบวชในสำนักภิกษุแล้วเที่ยวบิณฑบาตด้วยกัน เมื่อมีคนมาถวายอาหารแก่ภิกษุผู้เป็นบิดาสามเณรน้อยได้วิ่งเข้าไปพูดว่า พ่อให้อาหารหนูบ้าง เป็นต้น ทำให้ประชาชนเพ่งโทษ ตีเตียนว่าสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหล่านี้ จึงกราบทูลแด่พระพุทธเจ้า พระองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทว่าภิกษุทั้งหลายภิกษุไม่พึงบวชให้เด็กชายอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี รูปใดให้บวชต้องอาบัติทุกกฏ

ต่อมาคนในตระกูลอุปัฏฐากของพระอานนท์ ได้เสียชีวิตเพราะอุบัติเหตุโรค เหลือแต่เพียงเด็ก ๒ คน เด็กทั้งสองคนนี้เห็นภิกษุทั้งหลายจึงวิ่งเข้าไปหาด้วยความคุ้นเคย ภิกษุทั้งหลายจึงไล่ไปเสีย เด็กชายทั้งสองเมื่อถูกภิกษุทั้งหลายไล่ก็ร้องไห้ พระอานนท์ทราบเรื่องจึงคิดว่าพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติให้เด็กชายที่มีอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี ทำอย่างไรหนอเราจึงจะช่วยเด็กทั้งสองนี้ได้ จึงกราบทูลเรื่องนั้นกับพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงตรัสถามพระอานนท์ว่า เด็กชายทั้งสองคนนั้นสามารถไล่กาได้ไหม พระอานนท์กราบทูลว่า ได้พระพุทธเจ้าข้า จากนั้นพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมปรารภถึงสิ่งนั้นแล้วทรงบัญญัติสิกขาบทแก่พระภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้บวชเด็กชายอายุต่ำกว่า ๑๕ ปีได้ แต่เด็กนั้นต้องเป็นผู้สามารถไล่กาได้

ต่อมาพระอุปนันทศากยบุตรมีสามเณรอุปัฏฐากอยู่ ๒ รูป คือ สามเณรภัณฑุกะ และสามเณรมหะ เธอทั้งสองทำร้ายกันและกัน ภิกษุจึงพากันดำหนินว่า ทำไมสามเณรทั้งสองจึงได้ประพฤตินาจารเช่นนี้ แล้วกราบทูลเรื่องนี้แก่พระพุทธเจ้า พระองค์ทรงตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่าภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปเดียวไม่พึงให้สามเณร ๒ รูป อุปัฏฐาก ต้องอาบัติทุกกฏ

จะเห็นได้ว่าเดิมที พระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตการบวชเป็นสามเณร เพราะรูปแบบการบวช หรือการเป็นนักบวชสมัยนั้นจะต้องอดทนต่อความลำบากต่างๆ ในการบำเพ็ญสมณธรรม โดยเฉพาะผู้ที่มีวุฒิภาวะทางร่างกายและจิตใจอยู่ในวัยเด็ก ทำให้พระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้มีการ

^๓สัมภาษณ์, พระครูสุนทรปัญญาวัฒน์, เจ้าอาวาส อัมภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ในวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

บวชให้แก่เด็กที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี เพราะเหตุผลทางด้านวุฒิภาวะทางร่างกาย การอดทนต่อคำสั่งสอน รวมทั้งความลำบากทางด้านร่างกายอื่นๆ เช่น ความหนาว ร้อน เย็น เป็นต้น รวมทั้งทำให้เป็นอุปสรรคต่อการบำเพ็ญสมณธรรมเฉพาะ และเป็นภาระแก่คนอื่นอีกด้วย แต่ต่อมาภายหลังจึงทรงอนุญาตให้คนที่มียุติกว่า ๒๐ ปี สามารถบวชได้ แต่ต้องเป็นผู้มีภาวะเพียงพอต่อความลำบากอันจะเกิดจากรูปแบบของการเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา โดยทรงกำหนดว่าเด็กที่จะบวชนั้นต้องสามารถเล่าได้ หมายถึงผู้ที่รู้เพียงสา สามารถช่วยเหลือตนเองได้และรักษาสมณสาธยายเอาไว้ได้

นอกจากการบวชของบุรุษเพศแล้วในพุทธศาสนายังมีปรากฏว่ามีสตรีเพศบวชในพระพุทธศาสนาด้วย และมีประวัติความเป็นมาหลายท่านที่ปรากฏอยู่ในชาดกเกี่ยวกับการขออนุญาตออกบวชของสตรีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา นางจึงขออนุญาตสามีไปบวชอยู่ในสำนักของนางภิกษุณี บวชไม่นานครรรภก็โตขึ้นๆ จนปิดบังไม่อยู่ เมื่อความลับเปิดเผยว่านางภิกษุณีตั้งท้อง ใครรู้เขาก็ตำหนิติเตียน สำนักภิกษุณีที่นางสังกัดอยู่นั้นอยู่ในความดูแลของพระเทวทัต จึงสั่งให้สึกโดยไม่ต้องสอบสวน นางจึงอุรธรรณว่าไม่มีความผิดตามที่กล่าวหา และขอความเป็นธรรม พระเทวทัตก็ไม่ยอม พูดว่าอย่างนี้แสดงว่านางมี “เพศสัมพันธ์” กับบุรุษทั้งห้าเหลืองอย่างแน่นอน นางบอกเหล่าภิกษุณีว่า นางไม่ได้บวชอุทิศพระเทวทัต นางบวชอุทิศพระศาสดา หมายความว่าไม่ได้เป็นศิษย์พระเทวทัต แต่บวชเป็นสาวกของพระศาสดาต่างหาก ขอให้พานางไปกราบทูลขอพระมหากษัตริย์จากพระบรมศาสดาเถิด ภิกษุณีทั้งหลายจึงพานางไปเฝ้าพระพุทธองค์ที่พระเชตวัน เมืองสาวัตถี รับสั่งให้พระอุบาลีซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในพระวินัย สอบสวนอภิรณนี้ พระอุบาลีเห็นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องเฉพาะของสตรี ภิกษุอย่างท่านจะจัดการเรื่องนี้คงไม่ถนัด จึงไปขอร้องนางวิสาขาและอนาถบิณฑิกเศรษฐีให้ช่วยสอบสวน ก็ได้ข้อสรุปว่า นางตั้งครรรภตั้งแต่ก่อนออกบวชเป็นภิกษุณี นางและคณะผู้สอบสวนจึงรายงานผลการสอบสวนให้พระอุบาลีทราบ พระเถระได้นำความกราบทูลพระพุทธองค์ทรงทราบ พระพุทธองค์รับสั่งประชุมสงฆ์ ตรัสรับรองความบริสุทธิ์ของนางภิกษุณี ในการอนุญาตให้บวชนั้น ผู้ที่แต่งงานออกเรือนแล้วจะต้องได้รับการอนุญาตจากคู่สมรสก่อน ถ้าจะบวชเป็นภิกษุจะต้องได้รับการอนุญาตจากภรรยา ก่อน เพราะถ้าไม่ได้รับการอนุญาตแล้ว พระอุปัชฌาย์รู้จะไม่บวชให้ หรือแม้แต่บวชแล้วก็ไม่ใช่พระภิกษุที่สมบูรณ์

ในพระพุทธศาสนาสตรีสามารถบวชได้และบรรลุธรรมได้เช่นเดียวกับบุรุษ แต่ในตอนแรกพระพุทธเจ้าทรงสั่งเลพระทัยที่จะสนับสนุนให้สตรีบวชดีหรือไม่ เพราะเป็นห่วงความปลอดภัยของสตรี ในสมัยพุทธกาลเมื่อสตรีบวชเรียกว่า ภิกษุณี ซึ่งมีสิกขาบท ๓๑๑ ข้อ (ศีลของนางภิกษุณี) สติที่ต้องการบวชภิกษุณีจะต้องเป็นนางสิกขมานา ๒ ถือนุธรรม ๖ ข้อ คือ เว้นจากฆ่าสัตว์ เว้นจากลักขโมยสิ่งที่ไม่ใช่ของเจ้าไม่ได้ให้ เว้นจากประพฤตินอกใจในกาม เว้นจากเจรจาคำเท็จ ล่อลวงผู้อื่น เว้นจากดื่มสุราเมรัย อันเป็นเหตุที่ตั้งแห่งความประมาท เว้นจากบริโภคอาหาร ตั้งแต่

เวลาอาทิตย์เที่ยงแล้วไปจนถึงรุ่งอรุณขึ้นมาใหม่ อย่างเคร่งครัด ถ้าบกพร่องข้อใดข้อหนึ่ง จะต้องเริ่มต้นใหม่ ภิกษุณี ต้องรับอุปสัมปทา (การบวช) ในสงฆ์ ๒ ฝ่าย (ภิกษุณีสงฆ์และภิกษุสงฆ์) ขึ้นตอนบวชภิกษุณี ยากว่าการบวชพระภิกษุ เพราะการบวชพระภิกษุขึ้นอยู่กับหมู่คณะสงฆ์ฝ่ายเดียว การบวชภิกษุณี ผู้บวชต้องเป็นนางสิกขมานา (สิกขมานา แปลว่า ผู้ศึกษา) อยู่ ๒ ปี รักษาศีล ๖ ข้อ ดังกล่าวมา ถ้าสตรีท่านใดไม่แน่วแน่ก็อาจจะล้มเลิกความตั้งใจ ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงสั่งเลพระทัยในการที่จะให้สตรีบวชในพระพุทธศาสนา มีหลักฐานอ้างอิงดังต่อไปนี้ สมัยเมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่นิโครธาราม ใกล้กรุงกบิลพัสดุ์แคว้นสักกะ พระนางมหาปราชชาติโคตรมีเข้าไปเฝ้า ถวายอภิวัตแล้วกราบทูลขอบวชเป็นอนาคาริยะ (ผู้ไม่ครองเรือน) ในพระธรรมวินัย พระองค์ได้ตรัสห้ามไว้ว่า อย่าเลยท่านเป็นมาตุคาม อย่าพอใจบวชเป็นอนาคาริยะในพระธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วเลย แม้ครั้งที่สอง ครั้งที่สาม พระนางมหาปราชชาติโคตรมี กราบทูลขอ บวช พระพุทธเจ้าก็ตรัสห้ามอย่างนั้น พระองค์ทรงเป็นห่วงมาตุคามเพราะมีธรรมชาติอ่อนแอ และอาจได้รับอันตรายจากอยู่ในที่เปลี่ยวได้นานกว่าบุรุษ แต่พระองค์ก็ไม่ได้ทรงห้ามให้สตรีปฏิบัติธรรม เพราะบุรุษและสตรีมีศักยภาพในการตรัสรู้เช่นเดียวกัน หากได้รับการขัดเกลาที่เหมาะสมและถูกวิธี

ต่อมาพระพุทธเจ้าประทานอนุญาตให้ภิกษุณีบวชโดยมีเงื่อนไข คือ ๑) นางภิกษุณีแม่บวชแล้ว ๑๐๐ ปี ต้องทำอภิวัต การลุกขึ้นต้อนรับ อัญชลีกรรม และสามจีกรรม แก่ภิกษุผู้บวชในวันนั้น นี่เป็นธรรมที่นางภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาไม่ก้าวล่วงจนตลอดชีวิต ๒) นางภิกษุณีจำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีภิกษุณีเป็นธรรมที่นางภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาไม่ล่วงเกินตลอดชีวิต ๓) นางภิกษุณีพึงหวังธรรม ๒ อย่าง จากภิกษุสงฆ์ทุกกึ่งเดือน คือ การถาม วันอุโบสถกับการเข้าไปหาเพื่อนรับโอวาท นี่เป็นธรรมที่นางภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาไม่ก้าวล่วงจนตลอดชีวิต ๔) นางภิกษุณีจำพรรษาแล้ว พึ่งปรารถนาในสงฆ์ ๒ ฝ่าย ด้วยฐานะ ๓ คือ ด้วยได้เห็น หรือ ด้วยได้ฟัง หรือด้วยนี้กรังเกียจ นี่เป็นธรรมนางภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ก้าวล่วงจนตลอดชีวิต ๕) นางภิกษุณีที่ต้องครุธรรม (ต้องอาบัติสังฆาทิเสส) พึ่งประพฤตินานตลอดปักษ์ในสงฆ์ ๒ ฝ่าย นี่เป็นธรรมที่นางภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ก้าวล่วงจนตลอดชีวิต ๖) นางสิกขมานา ต้องศึกษาสิกขมานาในอนุธรรม ๖ ประการ ตลอด ๒ ปี แล้ว จึงควรแสวงหาบวชในสงฆ์ ๒ ฝ่าย (คือก่อนจะบวชเป็นนางภิกษุณี จะต้องเป็นนางสิกขมานา ๒ ปี ระหว่าง ๒ ปี ต้องรักษาศีล ๖ ข้อ ขาดไม่ได้ ศีล ๖ ข้อ คือ ศีล ๕ และเพิ่มข้อที่ ๖ อันได้แก่ การเว้นบริโภคอาหารในเวลาวิกาล) นี่เป็นธรรมที่นางภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ก้าวล่วงจนตลอดชีวิต ๗) นางภิกษุณี ไม่พึงด่า ไม่พึงบริภาษภิกษุด้วยปริยายใดๆ นั่นเป็นธรรมที่นางภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ก้าวล่วงจนตลอดชีวิต ๘) จำเดิมแต่วันนี้ไป ห้ามนางภิกษุณีว่ากล่าวสั่งสอนภิกษุ ไม่ห้ามภิกษุกล่าวสั่งสอนนางภิกษุณี นี่เป็นธรรมที่นางภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ก้าวล่วงจนตลอดชีวิต

พระครูโสภณจริยาภรณ์^๔ ตั้งข้อสังเกตว่าในสมัยพุทธกาลนั้นสตรีอยู่ในฐานะด้อยกว่าบุรุษ บุรุษได้รับอภิสิทธิ์ ได้รับการยกย่อง และได้รับการยอมรับมากกว่าสตรี ดังที่ปรากฏในหลายแห่ง วรรณคดีเกี่ยวกับสังคมอินเดีย การพึงธรรมและการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นอภิสิทธิ์เฉพาะบุรุษ สตรีจะไม่ได้มีโอกาสให้เข้าร่วมพิธีกรรมดังกล่าว แต่พระพุทธเจ้าทรงปฏิวัติความเชื่อข้อนี้ของสังคมในยุคนั้นทรงอนุญาตให้สตรีเข้ามาบวชเป็นภิกษุณีได้ ดังที่ทรงบวชให้พระนางมหาปชาบดีโคตรมี ซึ่งถือว่าเป็นพระภิกษุณีรูปแรกในพุทธศาสนา แต่ก็มีกฎข้อบังคับสำหรับภิกษุณีเคร่งครัดเพิ่มมากกว่าพระภิกษุ กฎข้อบังคับสำหรับภิกษุณี เรียกว่า ครุธรรม คือ ธรรมที่ภิกษุณีควรเคารพนับถือและปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

กล่าวโดยสรุป ในสมัยพุทธกาลนั้นมีการบวชทั้งเพศชายและเพศหญิง ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ในพระพุทธศาสนา แสดงถึงความเป็นอารยธรรมที่ได้รับการยอมรับทุกเพศทุกวัย ส่งผลให้ความเลื่อมใสศรัทธาในหลักธรรมคำสอนที่ได้เผยแพร่สู่นานาชาติอารยชนในสมัยนั้น การปกป้องพระพุทธศาสนาในยุคนั้นพระพุทธเจ้าได้มีข้อกำหนดข้อปฏิบัติในภายหลังที่เกิดเรื่องแล้ว ทั้งนี้สืบเนื่องจากต้องการให้เห็นผลแห่งการกระทำที่ต้องมีการหยิบยกมากกว่าตักเตือน และสั่งสอนเป็นโอวาท เพื่อการรักษาพระธรรมวินัยให้คงอยู่และมั่นคงสถาผลตลอดไป

๒. การบวชในยุคหลังพุทธกาล การบวชในยุคหลังพุทธปรินิพพานก็ปรากฏมีสามเณรสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน และสามเณรมีบทบาทต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เช่น สามเณรนิโครธ ที่สามเณรแสดงธรรมให้พระเจ้าอโศกมหาราชหันมานับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งต่อมาพระเจ้าอโศกก็ได้เป็นองค์อุปถัมภ์ในการทำสังคายนาครั้งที่ ๓ และส่งพระธรรมทูตไปประกาศศาสนาไปยังประเทศต่างๆ จำนวน ๙ สาย คือ

๑. คณะพระมัทฉินตีกะไปแคชเมียร์และคันธาระ ปัจจุบันคือดินแดนทางตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย ติดกับปากีสถาน และติดต่อกับดินแดนบางส่วนของอัฟริกาอิสถานด้วย

๒. คณะพระมหาเทวะไปทิสสมณฑล ปัจจุบันได้แก่ รัฐไมซอร์ทางอินเดียใต้ กลุ่มแม่น้ำโคธาวารี

๓. คณะพระรักขิตไปประเทศวาสิ ได้แก่ บริเวณตะวันตกเฉียงใต้ของอินเดียแถวป่าใต้ภูเขาวินธัย

๔. คณะพระธรรมรักขิต ไปปรัณฑชนบท อาจจะเป็นเมืองชายะเลตอนเหนือของมุมไบ (บอมเบย์ในอดีต)

๕. คณะพระธรรมรักขิต ไปแคว้นมหาราษฎร์ ปัจจุบันเรียกว่ามหาราษฎระ อยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของมุมไบใต้ภูเขาวินธัย (คือเดกกันตอนเหนือ)

^๔สัมภาษณ์, พระครูโสภณจริยาภรณ์, เจ้าอาวาส อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

๖. คณะพระมารักชิต ไปประเทศโยนก ได้แก่ประเทศกรีกในเอเชียกลางเหนืออิหร่าน (คำว่าโยนก หมายถึง กรีก บางทีเรียกว่า เยวณะ หรือ โยนะ

๗. คณะพระมัชฌิมะ ไปทางเหนือ คือเชิงเขาหิมาลัย สันนิษฐานกันว่าป็นประเทศเนปาลในปัจจุบัน

๘. คณะพระโสณะกับพระอุตตระ (คัมภีร์สมันตปาสาทิกา อรรถกถาแห่งพระวินัยปิฎก) นับเป็นสายที่ ๘ แต่คัมภีร์ศาสนวงศ์นับย้อนเป็นสายที่ ๒ นำพระพุทธศาสนาไปประดิษฐานในอาณาจักรสุวรรณภูมิ สันนิษฐานกันว่าได้แก่ จังหวัดนครปฐม โดยมีโบราณสถานและโบราณวัตถุต่างๆ เช่น พระปฐมเจดีย์ เป็นต้น เป็นประจักษ์จันบัดนี้ (พม่าเห็นว่าสุวรรณภูมิได้แก่เมืองสะเทินในพม่าได้)

๙. พระมหินทและคณะ พระภิกษุ ๔ รูป สามเณร ๑ รูป อุบาสก ๑ คน) ไปลังกาทวีป ในสมัยพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ

ประเพณีงานบวชของชาวกูยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ อย่าง ได้แก่ บุคคล วันเวลา สถานที่ และเครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรม องค์ประกอบด้านบุคคลพบว่ามีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านสังฆกรรม และมีพราหมณ์เป็นผู้นำประกอบพิธีและศาสนพิธี องค์ประกอบด้านเวลา ๓ วัน คือ วันโรม (วันรวม) มีการโกนผมนาค บายศรีสู่ขวัญนาค วันแห่นาค วันอุปสมบท วันอุปสมบทประกอบพิธีที่อุโบสถที่วัด องค์ประกอบด้านสถานที่ คือ บ้านของนาค และอุโบสถที่วัด องค์ประกอบด้านเครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรมมี ๕ อย่าง ได้แก่ ใช้ในพิธีโกนผม ใช้ในพิธีบายศรี ใช้ในพิธีแห่นาค ใช้ในพิธีอุปสมบท ในพิธีเช่นไหว้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดงานบวชของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การจัดงานบวชกำหนดไว้ ๓ ช่วง ได้แก่ ช่วงก่อนงาน ช่วงงาน และช่วงหลังงาน

๑. ช่วงก่อนงาน เป็นช่วงที่มีความคิดงานบวชขึ้น มีการวางแผนติดต่อบอกงานและประสานงานต่างๆ เจ้าภาพจัดงานจะเป็นแกนนำในการวางแผนงานทุกขั้นตอน และมอบหมายงานให้ญาติพี่น้องไปรับผิดชอบ ในช่วงก่อนงานบวชเป็นช่วงที่สำคัญมาก เพราะจะสะท้อนงานออกมาได้ บรรลุวัตถุประสงค์ หรือล้มเหลว ขึ้นอยู่กับช่วงก่อนงาน ซึ่งประกอบด้วย การปรึกษาญาติพี่น้อง การวางแผน การประสานงาน การเตรียมงานบวช ดังนี้

๑.๑ การปรึกษาญาติพี่น้อง บิดาและมารดาจะสอบถามผู้ที่จะบวชว่าอยากบวชหรือเปล่า เพราะผู้ที่จะบวชอายุครบ ๒๐ ปี เมื่อปรึกษาเรียบร้อยแล้วจะไปปรึกษาเจ้าอาวาสวัดที่จะไปบวช และทำการปรึกษาวັນบวชว่าได้วันบวชวันไหน ต่อไปก็ทำการจัดเตรียมงานโดยแจ้งให้ญาติ พี่น้อง ปรึกษาการจัดงาน

๑.๒ การวางแผน ปรีกษาวางแผนการจัดงานว่าแต่ละครอบครัวมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวอะไรบ้าง เช่น การติดต่ออาจารย์ที่ทำพิธีในงานบวช การติดต่อด้านอาหารการนิมนต์พระสงฆ์ การเชิญร่วมงาน

๑.๓ การประสานงาน โดยการประสานงานในงานบวชนายสมชาย โสทนทองมีการประสานงาน ดังนี้ การติดต่ออาจารย์ที่ทำพิธีในงานบวช โดยให้พ่อไปติดต่อและบอก วันเวลาที่จะจัดงาน การติดต่อด้านอาหาร เป็นหน้าที่ของแม่ที่จะติดต่อคนที่จะมาทำครัวในวันงานและคนทำครัวจะต้องติดต่อคนที่มาหุงข้าวและคนที่จะเสิร์ฟอาหารและล้างจาน และการเชิญร่วมงานนั้นเป็นหน้าที่ของลุง ป้า น้า อา ที่จะต้องทำการเชิญญาติ พี่ น้องที่อยู่ในเขตพื้นที่บ้านใกล้เคียงและจังหวัดอื่น

๑.๔ การเตรียมงานบวช การเตรียมจัดงานบวชให้ลูกแต่ละคนนั้นมีความสำคัญต่างกันไปมากตามค่านิยมของกลุ่มชาวไทย-เขมร นั้นจะให้ความสำคัญกับผู้จะบวชที่ยังโสดมากกว่าผู้ที่มีครอบครัวแล้ว โดยมีการจัดเตรียมงานยิ่งใหญ่มากกว่ากันเพราะมีคติเกี่ยวกับการได้รับบุญจากการจัดงานบวชตามความเชื่อของชาวไทย-เขมรว่า ผู้ที่โสดนั้นเป็นการบวชเพื่อพ่อแม่ ส่วนผู้ที่มีครอบครัวแล้ว การบวชนั้นจะแบ่งบุญไปให้แก่คู่ภรรยาของผู้นั้นด้วย พ่อแม่จะได้รับบุญน้อยกว่าผู้ที่ยังโสดจึงทำให้การจัดงานนั้นยิ่งใหญ่มากกว่ากัน การเตรียมงานบวชนั้นมีขั้นตอนอยู่ 2 ขั้นตอน คือ การเตรียมขั้นครอบครัว และการเตรียมขั้นชุมชน เป็นการเตรียมการที่จะต้องมีการมีบุคคลที่มีประสบการณ์ให้คำแนะนำและเป็นพี่ปรึกษาการจัดการเตรียมการอยู่ด้วย การเตรียมงานบวชในแต่ละขั้นตอนนี้จะมีความสัมพันธ์ต่างกัน ดังนี้

๑) การเตรียมขั้นครอบครัว เป็นการเตรียมความพร้อมของบุคคลในครอบครัวที่อาศัยอยู่ในบ้านหรือครัวเรือนด้วยกันที่จะต้องมีการเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดงานบวช ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ทุกคนในครอบครัวจะต้องให้ความร่วมมือในการจัดงานนี้เพราะคนในครอบครัวจะมีความเข้าใจในการจัดงานได้ดีจึงมีความเหมาะสมที่จะได้มีโอกาสวางแผนการทำงานร่วมกัน และสถาบันครอบครัวในสังคมไทยถือว่าเป็นพื้นฐานที่จะสร้างความกลมเกลียวกันในสังคมต่อไปได้ ถ้าหากว่างานใดที่คนในครอบครัวมีความสามัคคีกันดีจะทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จและเป็นพลังที่สร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ที่จะบวชให้มีความมุ่งมั่นในการสร้างความดีตามความปรารถนาได้ตามความประสงค์ด้วยการบวชเป็นอย่างดี

๒) การเตรียมขั้นชุมชน เป็นการสร้างความเข้าใจอันดีงามในการจัดงานซึ่งสังคมของกลุ่มชาวพุทธทศกัณฐ์ ตำบลแดล อำเภอสรีขรรค์ จังหวัดสุรินทร์ โดยมากจะมีความสัมพันธ์กันในลักษณะปฐมภูมิ คือ มีความรู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดี เรียกว่า สามารถเป็นญาติกันหรือเป็นเพื่อนบ้านที่ติดต่อกันได้ทั้งหมู่บ้าน การจัดงานจึงเกิดความสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชนทุกระดับ เช่น ระดับผู้ปกครองชุมชน ผู้อาวุโสของชุมชน หรือ บุคคลที่ชุมชนให้การยอมรับนับถือ ได้เกิดวิถัจฉการช่วยงานกันขึ้นซึ่งผู้จัดงานจะจัดให้มีบุคคลฝ่ายบันทึกข้อมูลการช่วยงานของผู้มาร่วมงาน หลังจากจัด

งานเรียบร้อยฝ่ายบันทึกข้อมูลหรือฝ่ายบัญชีจะรายงานถึงยอดที่แขกมาช่วยงานและมอบสมุดบันทึกให้แก่เจ้าภาพจัดงานได้เก็บรักษาเอาไว้ เมื่อบุคคลในชุมชนครอบครัวอื่นจัดงานขึ้นจะมีการไปช่วยงานตอบแทนโดยดูจากยอดการช่วยเหลือที่บุคคลนั้นมาช่วยงานเอาไว้ในสมุดบัญชีครั้งนั้นเป็นเกณฑ์ การเตรียมการเจ้าภาพจะต้องแจ้งให้ญาติ พี่น้องในชุมชนได้รับทราบถึงวัตถุประสงค์การจัดงานและแจ้งกำหนดการจัดงานให้ทราบโดยทั่วกัน และการจัดงานครั้งนี้จะได้มีการขอความช่วยเหลือจากคนในชุมชนด้วยกันในด้านกำลังคน สิ่งของใช้ในงานบวช และค่าชี้แนะจากบุคคลผู้รู้ในชุมชน

๒. ช่วงงาน เป็นช่วงที่ทุกอย่างต้องพร้อมที่จะดำเนินการตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ ตั้งแต่ช่วงก่อนงาน ในช่วงงานนี้จะต้องใช้เวลาให้คุ้มค่าและเหมาะสมมากที่สุด การเตรียมการไว้ล่วงหน้านั้นไม่สามารถที่จะสอดคล้องกิจกรรมในช่วงงานได้เสมอไป อาจมีความผิดพลาดได้ทุกโอกาสดังนั้นจึงมีการมอบหมายงานกันในเรื่องนี้แล้วยังต้องมีผู้ที่คอยกำกับให้กิจการทุกฝ่ายดำเนินไปได้อย่างสะดวก ในช่วงงานบวชจะมีพิธีกรรมที่สำคัญหลายอย่าง เช่น พิธีกรรมขอขมาลาออกบวชผู้อาวุโส ญาติ พี่น้องในชุมชน พิธีกรรมบวชนาค พิธีกรรมเจริญพระพุทธมนต์ พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ พิธีกรรมอุทิศตุตถกรรมวาจา และพิธีกรรมฉลองพระใหม่ การจัดช่วงเวลาหรือลำดับเหตุการณ์ในงานบวชจึงต้องอาศัยผู้มีประสบการณ์ในการวางแผนและกำกับอยู่ด้วยตลอดเวลาอย่างใกล้ชิด

งานบวชของกลุ่มชาวภูยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ แต่ละงานจะใช้ระยะเวลาประมาณ ๓-๔ วัน โดยทั่วไปจัดเตรียมการตามประเพณีความเชื่อท้องถิ่นซึ่งต้องมีพิธีกรรมดังในเบื้องต้นที่กล่าวนั้นซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดมิได้ในสังคมของวัฒนธรรมไทยภูย เพราะกรอบประเพณีเหล่านี้จึงทำให้การจัดงานนั้นต้องใช้เวลามาก ซึ่งแก่นที่แท้ของงานบวชนั้นอยู่ในวันเข้าอุโบสถทำพิธีกรรมอุทิศตุตถกรรมวาจาเป็นพระสงฆ์ถูกต้องตามพระธรรมวินัยของศาสนาพุทธเรียบร้อยจึงจะถือว่าสมบูรณ์ ส่วนพิธีกรรมนอกนั้นเป็นเพียงกระทู้หรือเปลือกนอกของงานบวชเท่านั้น แต่พิธีกรรมเหล่านั้นมีความสำคัญต่อจิตใจของคนในชุมชนตำบลแตลอย่างยิ่ง การจัดงานบวชตามคติของประเพณี ตำบลแตล นั้นกำหนดความสำคัญของแต่ละวันไว้ ดังนี้

๒.๑ วันแรกของงานบวช เรียกว่า วันรวมงาน เป็นวันที่เริ่มจัดเตรียมวางสิ่งของหรืออุปกรณ์การจัดงานทุกอย่างให้อยู่ในลักษณะที่พร้อมใช้งาน ซึ่งบุคคลทุกฝ่ายที่ได้รับมอบหมายงานจะเริ่มทำหน้าที่ตั้งแต่เช้าเพื่อให้เกิดความพร้อมมากที่สุด โดยเจ้าภาพจะเป็นแม่งานในการอำนวยความสะดวกให้แก่บุคคลทุกฝ่ายได้ปฏิบัติงานอย่างแข็งขันตามกำลังความสามารถในวันรวมงานจะมีผู้ร่วมงานเริ่มเดินทางเข้ามาในงานตลอดทั้งวัน บางคนได้นำสิ่งของมาช่วยงานและบางคนได้มาให้กำลังใจแก่เจ้าภาพช่วยจัดสิ่งของที่ยังไม่สมบูรณ์ เช่น ต้นบายศรี เครื่องเซ่นไหว้ อาหาร เป็นต้น การเตรียมประกอบอาหารของบุคคลแต่ละฝ่ายที่ได้รับมอบหมายงานนั้นจะต้องเตรียมตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์ให้พร้อมที่สุด โดยเฉพาะฝ่ายแม่ครัวจะต้องมาเตรียมอาหารสำหรับเลี้ยงผู้มาเตรียมงานล่วงหน้า อาหารการกินจะต้องพร้อมตั้งแต่วันเตรียม เพราะในวันรวมงานจะมีญาติที่มากหรือร่วม

เตรียมงานตลอดทั้งวัน ในวันนี้แม่ครัวจะต้องเตรียมเครื่องอาหารให้เสร็จตรวจเช็ครายการเมนูอาหาร สำหรับใช้ในงานให้เรียบร้อย เพราะในวันที่สองของงานจะต้องไปซื้ออาหารที่ประเภทของสด เช่น ผัก ผลไม้มาประกอบอาหาร เป็นต้น เพราะบางอย่างไม่สามารถซื้อมาไว้ล่วงหน้า แต่สำหรับเครื่องปรุง บางอย่างสามารถซื้อมาไว้ก่อนล่วงหน้า ฝ่ายแม่ครัวหรือผู้มาเตรียมงานจะช่วยกันจัดแจงให้พร้อมที่จะ ใช้งานตั้งแต่วันแรก

๒.๒ วันที่สองของงานบวช เรียกว่า วันกิน เป็นวันที่แขกหรือญาติพี่น้องที่ได้รับเชิญมา ช่วยงานเริ่มเดินทางมาช่วยงาน เพราะฉะนั้นคนที่ได้รับมอบหมายงานจะต้องประจำหน้าที่โดยพร้อม เปรียงกันที่บ้านเจ้าภาพตั้งแต่เช้า แต่ฝ่ายแม่ครัวจะต้องไปซื้อของตั้งแต่เช้ามีประมาณ ๐๓.๐๐- ๐๔.๐๐ น. เพราะตลาดสดจะมีสินค้าที่ต้องการมาวางแผนและจะได้ในราคาที่ถูกกว่าปกติด้วย การ ต้อนรับแขก เชิญมาในงานจะมีทั้งวัน เพราะการเดินทางแต่ละคนจะมีระยะทางไม่เท่ากัน จึงเดินทาง มาเรื่อย ๆ ทั้งวัน ในเวลาประมาณ ๑๗.๐๐ น. พระสงฆ์จำนวน ๙ รูป เจริญพระพุทธมนต์สมโภชผ้า ไตรจีวรนาคและบริวารในงานบวช ซึ่งการสวดมนต์ครั้งนี้สำคัญสำหรับตัวนาคอย่างมาก เพราะจะเป็น การเริ่มต้นปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของมารยาทที่เคร่งครัดมากขึ้นกว่าเดิมและเมื่อเสร็จพิธีด้านพระสงฆ์ อาจารย์ผู้นำประกอบพิธีจะได้เริ่มทำพิธีบายศรีสู่ขวัญนาคต่อเนื่องกัน เพื่อให้นาคได้เข้าใจความเป็น พระสงฆ์มากยิ่งขึ้น ในบทสวดหรือคำสู่ขวัญจะระบุความสำคัญของความเป็นคนตั้งแต่อยู่ในครรภ์ของ มารดา คลอดลูก การเจริญเติบโตขึ้นมาตามลำดับ เพื่อให้นาคได้สำนึกในบุญคุณของมารดาผู้ให้ กำเนิด และบิดาผู้ให้ชีวิตเลือดเนื้อมาเป็นตัวนาคในปัจจุบันหลังจากอาจารย์ผู้ทำพิธีสู่ขวัญเสร็จแล้ว ญาติพี่น้องผู้มาร่วมงานต่างผูกข้อมืออวยพรให้นาคได้มีกำลังใจในการตั้งใจบวชในครั้งนี้โดยพร้อม เปรียงกัน

ทำพิธีบวชนาคตามความเชื่อพื้นบ้าน ในวันนี้นาคจะต้องต้อนรับแขกร่วมกับญาติพี่น้อง พร้อมกับแนะนำให้ญาติที่มาจากแดนไกลหรือหมู่บ้านห่างที่ไม่ค่อยรู้จักได้รู้จักตนเองด้วย และอีก อย่างหนึ่งที่จะต้องทำไปพร้อมกับการรับแขก คือ นาคได้บอกกล่าวผู้มาร่วมงานเพื่อขอบวชด้วย ในช่วง เวลาประมาณ ๑๕.๐๐ น. อาจารย์ทำพิธีจะนำนาคมาทำพิธีโกนผมเพื่อทำพิธีเข้าสู่ความเป็นนาค และ ในช่วงนี้ญาติพี่น้องที่มาร่วมงานจะได้ร่วมกันตัดผมให้นาคด้วย ดังภาพที่ ๑

ภาพที่ ๔.๑ ทำพิธีลาบวช ตัดผม และโกนผมนาคตามความเชื่อพื้นบ้าน

จากภาพ เป็นการขอขมาบิดามารดาเพื่อขออนุญาตตัดผมนาค ประกอบด้วย รูปเทียน ดอกบัว และมีญาติผู้ใหญ่ คือ ยาย หรือย่า เป็นคนตัดผมนาคเป็นคนแรก และต่อด้วยบิดามารดา และญาติ ๆ ที่มาร่วมงาน ตามลำดับ

๒.๓ วันที่สามของงานบวช เรียกว่า วันแห่ นาคไปอุโบสถ เป็นวันที่นาคจะต้องเตรียมตัวเข้าสู่อุโบสถเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาบวชเป็นพระตามพระธรรมวินัยทางพุทธศาสนา เรียกว่า พิธีกรรมญัตติจตุตถกรรมวาจา

ในวันนี้นาคและญาติพี่น้องต้องเตรียมตัวเข้าสู่ขบวนแห่ นาคไปอุโบสถตั้งแต่เช้า เพราะการแห่ นาคนั้นจะมีความสุขสนุกสนานจึงได้เชิญกลองยาวพื้นบ้านประยุกต์มาเป็นเครื่องบรรเลงในการเดินขบวน ขบวนแห่ นาคไปสู่พัทธสีมาเพื่อทำพิธีบวช ขบวนแห่ นาคจะมีลักษณะไม่ค่อยเป็นทางการ แต่สามารถพบเห็นลักษณะที่ไม่ค่อยแตกต่างกัน นาคจะอยู่บนรถแห่ นั่งประนมมือถือกรวยดอกบัวหรือธูปกับดอกไม้ ถ้าหากว่าขบวนได้เข้าใกล้วัดหรือประตูวัดจะให้นาคลงเดินแม่หรือญาติผู้ใหญ่ฝ่ายแม่จะประคองผ้าไตรจีวรเดินตามด้านซ้าย พ่อหรือญาติผู้ใหญ่ฝ่ายพ่อจะสະพายบาตรด้านขวา ส่วนญาติคนอื่น ๆ จะถือบริขารส่วนที่เหลือเดินตามลำดับกันมา ก่อนเข้าบริเวณอุโบสถถ้าหากในวัดนั้นมีศาลหรือกระถวมเนี้ยะตาอยู่ในวัดอาจารย์ผู้นำประกอบพิธีจะต้องพานาคไปคารวะก่อนเสมอ การเดินเข้าสู่บริเวณในเขตสีมาทุกคนจะตั้งใจทำหน้าที่อย่างมากเพราะกำลังเข้าสู่เขตของความเป็นพระสงฆ์มากขึ้น โดยจะมีการให้นาคขึ้นขี่บ่าแห่รอบอุโบสถเวียนขวา ๓ รอบ และเมื่อแห่ครบแล้วนาคจะขึ้นหน้าอุโบสถโปรยทานให้แก่ผู้มาร่วมแห่ส่งตัวนาคให้ได้รับกันทุกคน ซึ่งถือว่าการแห่ นาคได้สิ้นสุดตรงนี้ ดังภาพที่ ๒

ภาพที่๔.๒ ขบวนแห่หน้าค
ไปสู่พุทธสีมาเพื่อทำพิธี
บวชและโปรยทาน

จากภาพ เป็นขบวนแห่หน้าค โดยมีบิดา บาดร
มารดาเครื่องบวช น้องชายถือหมอน และญาติถือ
เครื่องอัฐบริขาร นาคจะขี่คอแห่รอบโบสถ์ และ
โปรยทานแก่ผู้มาร่วมงาน

หลังจากแห่หน้าคส่งถึงประตูอุโบสถแล้วอาจารย์
ผู้นำประกอบพิธีจะพานาคกล่าวคำขอมาต่อบิดา
มารดาอีกครั้งเป็นครั้งสุดท้ายก่อนรับผ้าไตรเข้าสู่
อุโบสถทำพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ว่าด้วยญัตติ
จตุตถกรรมวาจา การทำพิธีบวชด้วยญัตติจตุตถ

กรรมวาจาเป็นการบวชโดยพระสงฆ์ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนบริบูรณ์ตามหลักพระธรรมวินัย ซึ่งจะระบุ
จำนวนในที่ต่างกันถ้าในเขตปัจฉิมคามหรือเขตชนบทกันดารมีพระสงฆ์น้อยจะอนุญาตให้พระสงฆ์
จำนวน ๕ รูป ประกอบพิธีบวชด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจาได้ และในเขตมัชฌิมคามหรือเขตเมืองที่มี
ความเจริญมีพระสงฆ์จำนวนมากอนุญาตให้พระสงฆ์ จำนวน ๑๐ รูป ขึ้นไปประกอบพิธีบวช

กรรมวาจา เมื่อผ่านการจัดงานตามประเพณีที่บ้าน แล้วพิธีกรรมสุดท้ายจะจบลงด้วย
การประกอบสังฆกรรมของสงฆ์ตามวิธีการบวชแบบญัตติจตุตถกรรม ที่ต้องอาศัยพระสงฆ์ร่วมสังฆ
กรรมจำนวนอย่างน้อย ๕ รูปขึ้น และในงานบวชของนายกฤษฎา ฉิมมาลี มีพระสงฆ์ร่วมสังฆกรรม
ทั้งสิ้น ๑๓ รูป เมื่อประกอบสังฆกรรมจัดประกอบพิธีญัตติจตุตถกรรม นาคเสร็จแล้วจึงให้โอวาทแก่
พระใหม่และญาติพี่น้องที่มาร่วมงานได้ฟังธรรมมะด้วย ดังภาพที่ ๓

ภาพที่ ๔.๓ พิธี
บวชด้วยญัตติ
จตุตถกรรมวาจา

จากภาพ เป็นการประกอบสังฆกรรมของสงฆ์ ในอุโบสถ และการให้โอวาทพระใหม่

เมื่อพระสงฆ์ทำพิธีเสร็จสิ้นสมบูรณ์เป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาถูกต้องตาม
กระบวนการสังฆกรรมเรียบร้อยแล้วญาติพี่น้องที่มาร่วมงานจะตักบาตรปัจจัยใส่ยามให้พระใหม่ทุกรูป
เอาฤกษ์เอาความเป็นสิริมงคลในการบวชลูกบวชหลาน หลังจากทำพิธีบวชเสร็จ พ่อแม่จะพาพระใหม่
ไปส่งวัดที่จะพำนักพักอาศัยกับเจ้าอาวาส และนิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีฉลองพระใหม่โดยจะมีพิธีเจริญ
พระพุทธมนต์เย็นเป็นพิธีเริ่มต้นในตอนเย็นวันกลับจากอุโบสถ

๒.๔ วันที่สี่ของงานบวช เรียกว่า วันฉลองพระใหม่ เป็นวันแห่งการฉลอง
ความสำเร็จของการจัดงานบวชและประกาศบุญหรืออานิสงส์งานบวชอีกครั้งเพื่อย้ำความสำเร็จที่
ตนเองได้จัดงานบวชลูก ในวันนี้จะมีพระสงฆ์มาสวดมนต์ตักบาตรตั้งแต่เช้าและถวายภัตตาหารเช้าแต่
พระสงฆ์และพระใหม่ ถือว่าเป็นอาหารมื้อแรกของพระใหม่เป็นการฝึกหัดความเคยชินกับการฉัน
ภัตตาหารและร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง และพระสงฆ์จะทำพิธีฉลองพระใหม่ตามความเชื่อ
พื้นบ้านผสมกับประเพณีพื้นบ้านที่นับถือสืบกันมา เสร็จแล้วเป็นพิธีถวายปัจจัยไทยทานแด่พระสงฆ์
เป็นอันเสร็จพิธีฉลองพระใหม่

๓. ช่วงหลังงาน ในการจัดงานบวชมีพิธีการหลายอย่าง ซึ่งในแต่ละงานได้มีการยืม
สิ่งของมาใช้ในงานหลายอย่าง เช่น เต็น โต๊ะ เก้าอี้ อุปกรณ์เครื่องครัว อุปกรณ์ในพิธีกรรมต่าง ๆ เป็น
ต้น ดังนั้นเมื่อเสร็จงานแล้วจะต้องมีการทำความสะอาดให้เรียบร้อยและตรวจเช็คให้ครบถ้วนตาม
รายการที่ไปยืมมา ถ้าหากพบว่าการขาดหายหรือเสียหายจะต้องมีการซื้อมาทดแทนของเก่าที่
หายไป ในช่วงหลังนี้จะมีการเก็บกวาดทำความสะอาดของใช้ในงานโดยส่วนมากแล้วจะมีกำลังผู้ชายที่
เป็นญาติสนิทกันมาช่วยกันบรรทุกอุปกรณ์ที่ยืมมาส่งเจ้าของให้ตรงตามรายการที่ยืมมา ซึ่งบางงาน
อาจต้องใช้เวลานาน ๒-๔ วัน เพราะการยืมอุปกรณ์มาใช้ในงานบางรายการจะต้องมีค่าบำรุงเป็นเงิน
ราคาแตกต่างกันคิดเป็นรายการ เช่น ชุดโต๊ะจีน ถ้วยจาน เต็น เป็นต้น ซึ่งเจ้าภาพจะต้องตรวจเช็ค
และจ่ายเงินให้แก่ผู้ไปส่งอุปกรณ์เหล่านั้นด้วย

ช่วงเวลาที่กำหนดมีความสำคัญต่อการจัดงานบวชอย่างมาก และเป็นความเชื่อที่ต้องให้เกียรติผู้มีความรู้ในการจับยามสามตาว่าวันใดดีไม่ตี ซึ่งสุทิน สมานทอง^๕ กล่าวว่า

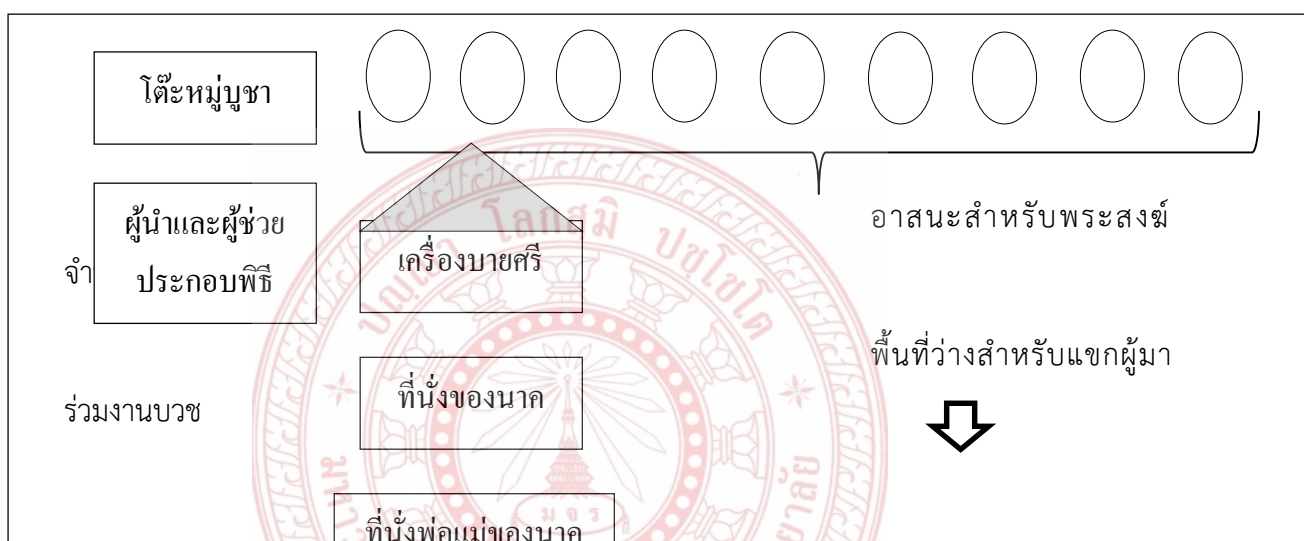
“มีชาวบ้านจำนวนมากที่มาดูฤกษ์ยามในการจัดงานพิธีในแต่ละครั้ง บางคนหาให้แล้วไม่เอา อยากได้ความสะดวกด้วย เช่น ต้องตรงกับวันหยุดเสาร์อาทิตย์ หรือ ไม่สามารถงานมาได้ ก็มี แต่โดยปกติแล้วถ้าวันดีจะไม่ค่อยตรงกับวันหยุดเท่าใดนัก เพราะฉะนั้นถ้าต้องการวันดี ๆ ก็ต้องทำใจที่จะเลือกเอาวันนั้นให้ได้ การหาฤกษ์วันงานบวชสำหรับบางคนไม่สามารถหาวันดีได้ ต้องหาวันธรรมดาที่สามารถจัดงานได้ แต่บางคนตกปีกาลกัณโณไม่สามารถจัดงานได้ก็ต้องทำพิธีแก้เคราะห์ก่อนก็มี มันเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับคนชาวภูย...”

จะเห็นได้ว่าความเชื่อในช่วงเวลา เวลาเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในหลักความเชื่อของศาสนาพุทธนั้น จะต้องหาฤกษ์ยามดีเสียก่อน และนิยมใช้ เลข ๙ มาใช้ในการพิจารณาหาฤกษ์ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งการหาฤกษ์มีความเชื่อว่าเมื่อประกอบพิธีในวันนั้นแล้ว จะมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานและส่งผลให้มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ความเชื่อเรื่องเวลาจึงสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน เนื่องจากการกระทำสิ่งใด ๆ ในวันและเวลาที่ดีมักจะส่งผลให้ผลของการกระทำนั้นดีไปด้วย เวลาจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการประกอบกิจกรรม และจะนิยมใช้เวลาในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่นิยมใช้กันเช่นเวลา ๐๙.๐๙ นาที เวลา ๐๙.๓๙ นาที กิจกรรมงานบวชของกลุ่มชาวภูยตำบลแตล สามารถกำหนดขั้นตอนการจัดงานบวชได้ ๓ ช่วง ประกอบด้วย ช่วงก่อนงาน ช่วงงานและช่วงหลังงาน ซึ่งมีความเชื่อที่แตกต่างกัน เช่น ช่วงก่อนงาน เป็นช่วงที่จะต้องปรึกษาหารือ โดยเชื่อว่า ในช่วงนี้เจ้าภาพจะต้องมีโอกาสเข้าไปปรึกษาหารือกับผู้รู้การจัดงานบวช ทำให้เจ้ามีโอกาสเรียนรู้งานบวชได้มากขึ้น ในช่วงงานเป็นช่วงที่ต้องทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ที่สุดและเป็นบทพิสูจน์ความสามัคคีของบุคคลที่มอบหมายงาน ในช่วงหลังงาน เป็นช่วงที่จะต้องคิดตอบแทนความมาร่วมงานโดยเชื่อว่าถ้าหากงานนี้มีสิ่งใดที่ขาดตกบกพร่องหรือมีการล่วงเกินบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะต้องตอบแทนหรือขอมาด้วยพิธีกรรมความเชื่อของชาวพุทธภูย

๔. สถานที่จัดพิธีกรรมงานบวช งานบวชชุมชนตำบลเมืองที่จะมีสถานที่ประกอบพิธีที่สำคัญอยู่ ๒ แห่ง คือ ที่บ้านเจ้าภาพจัดงานบวช และที่วัดสำหรับประกอบพิธียุติจุดตุลกรรมาจา สถานที่จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากสำหรับการประกอบพิธีกรรม เพราะเป็นปัจจัยที่ทำให้การจัดงานนั้นมีความสะดวกและเหมาะสมต่อการประกอบพิธีกรรมของคนในชุมชนโคกกล้าควน การใช้สถานที่เพื่อประโยชน์ในการประกอบพิธีกรรมชุมชนมิได้เน้นที่ระบบการจัดงานแบบสากล แต่ยังคงใช้รูปแบบตามประเพณีพื้นบ้านที่ถือปฏิบัติมาตั้งแต่โบราณ โดยเลือกสถานที่บ้านและวัดเป็นสถานที่หลัก ดังนี้

^๕สัมภาษณ์,สุทิน สมานทอง,บ้านแตล ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์,วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๗.

๔.๑ บ้านเจ้าภาพจัดงานบวช คือ สถานที่ผู้เป็นเจ้าภาพได้จัดเตรียมเพื่อประกอบพิธีกรรมงานบวชตามความเชื่อของชาวภูไทตำบลแตร ซึ่งผู้เป็นเจ้าภาพจะต้องเตรียมสถานที่ที่บ้านของตนสำหรับงานนี้หลายส่วน เพื่อรองรับคนที่มางานบวชและเป็นการสร้างความภูมิใจให้กับผู้บวชจักได้มีกำลังใจที่จะออกบวชเพื่อบุพการีของตน การเตรียมสถานที่สำหรับจัดงานบวชนั้นจะจัดสถานที่บ้านไว้ ๓ ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นสถานที่สำหรับการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อพื้นบ้าน ส่วนที่สองสถานที่สำหรับต้อนรับแขกผู้มาร่วมงาน และส่วนที่สามสถานที่สำหรับประกอบอาหารต้อนรับแขกตามแผนภาพที่ ๒

แผนภาพที่ ๒ แผนผังการจัดพื้นที่สำหรับประกอบพิธีกรรมบนบ้าน

การเตรียมสถานที่เป็นงานที่จะต้องได้รับความสนใจเป็นพิเศษ แผนผังการจัดพื้นที่สำหรับประกอบพิธีกรรมบนบ้าน มีการจัดพื้นที่สำหรับตำแหน่งการนั่งประกอบพิธีกรรมบนบ้านของชุมชนนั้นเน้นที่อาสน์สงฆ์ โต๊ะหมู่บูชา ต้นบายศรี และที่นั่งของนาค โดยอาสน์สงฆ์และโต๊ะหมู่บูชาจะนิยมหันหน้ามาทางทิศตะวันออก เหนือหรือใต้ก็ได้ ยกเว้นทิศตะวันตก

๔.๑.๑ ส่วนแรกเป็นสถานที่สำหรับการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อพื้นบ้าน การประกอบพิธีกรรมที่บ้านของตนจะต้องสัมพันธ์กับวัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนด้วยโดยความเชื่อหลักจะเน้นการประกอบพิธีกรรมบนบ้าน ซึ่งเจ้าภาพจะตกแต่งสถานที่ดังกล่าวโดยยึดหลักการทางพุทธศาสนาพิธี นาคจะต้องนั่งหลังต้นบายศรีซึ่งมีผู้นำและผู้ช่วยประกอบพิธีกรรมนั่งเคียงข้างนาคเพื่อสะดวกในการแนะนำนาคให้ปฏิบัติตนตามขั้นตอนของพิธีกรรม พ่อแม่ของนาคจะนั่งอยู่ข้างหลังนาคเสมอเป็นการให้ความสำคัญแก่นาค สำหรับแขกและญาติที่มาช่วยงานจะจัดเตรียมพื้นที่ด้านซ้ายมือ

ของภาคไว้ต้อนรับเข้าร่วมพิธีกรรม นอกจากการจัดแผนผังการนั่งภายในบริเวณประกอบพิธีในบ้านแล้ว ยังมีการผสมผสานวัฒนธรรมสมัยใหม่ด้วยการนำผ้าสีมาใช้ประดับตกแต่งบริเวณให้สวยงามตามความเหมาะสม และนำผ้าม่านที่มีลวดลายสวยงามมาประดับเป็นฉากหลังของงานด้วย ซึ่งสมัยก่อนนั้นไม่เคยมีการนำมาใช้ในงานพิธี และผู้ที่นำค่านิยมการประดับผ้าหรือม่านเข้ามาสู่ชุมชนคือ พระสงฆ์ ซึ่งมีบทบาทด้านศิลปะการตกแต่งสถานที่ด้วยผ้าประดับในงานพิธีของชุมชนอย่างมาก

๔.๑.๒ ส่วนที่สองสถานที่สำหรับต้อนรับแขกผู้มาร่วมงาน เจ้าภาพจะเตรียมพื้นที่สำหรับต้อนรับแขกผู้มาร่วมงานมีทั้งที่เป็นญาติและคนรู้จักมาช่วยงานบวช พื้นที่สำหรับการต้อนรับแขกนั้นนิยมการนำเต็นผ้าใบมากางเพื่อให้ร่มโดยนำวัฒนธรรมการจัดงานสมัยใหม่ที่เน้นความสะดวกสบาย และเข้ากับสมัยนิยมในปัจจุบัน มีการนำโต๊ะเก้าอี้หรือโต๊ะจีนเข้ามามีบทบาทในการรับประทานอาหารมากขึ้น

ส่วนหน้าบ้านจัดเป็นบริเวณต้อนรับแขก พบว่าการจัดงานบวชจะมีการเน้นที่สถานที่ต้องรับแขกมาช่วยงานของชุมชนในปัจจุบันจึงมีการนำศิลปะการประดับผ้าสีมาใช้ในงานมากขึ้น และทำให้สถานที่ดูมีสีสันแสดงออกถึงน้ำใจของเจ้าภาพจัดงานที่ได้เตรียมสถานที่ที่มีความสวยงามไว้ต้อนรับ โดยส่วนมากจะจัดเตรียมไว้บริเวณลานหน้าบ้านเพราะเหมาะสำหรับการเข้าออกในงานและมองเห็นได้ง่าย ซึ่งปัด เจือจันทร์^๖ กล่าวว่า

“...สมัยก่อนจะนิยมคำแครงไม้ไผ่มาตั้งให้แขกขึ้นไปนั่งรับประทานอาหาร การจัดงานแต่ละครั้งจะมีการยืมแครงจากเพื่อนบ้านมาใช้งานเป็นจำนวนมาก ส่วนโต๊ะเก้าอี้ก็นั่งเพียงเข้ามาในตอนหลังประมาณ ๖-๗ ปีที่ผ่านมาเอง กลุ่มวัฒนธรรมของชาวพุทธทศกัญญา อำเภอสือขรรค์ภูมิ จังหวัดสุรินทร์นั้น มีความสัมพันธ์กันอย่างมาก สามารถยืมของมาใช้งานได้อย่างไม่คิดมูลค่า ซึ่งในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปหลายส่วน เช่น ที่พบเห็นในปัจจุบันโต๊ะเก้าอี้จะนิยมไปยืมมาจากวัด ถ้าหากว่าในช่วงเวลาเดียวกันมีการจัดงานกันหลายบ้าน โต๊ะ เก้าอี้ ไม่เพียงพอ จะมีการเช่าในร้านรับเช่าโต๊ะเต็น...”

๔.๑.๓ ส่วนที่สามสถานที่สำหรับประกอบอาหารต้อนรับแขก หรือครัวเป็นสถานที่สำคัญอย่างมากจะต้องมีความสัมพันธ์กับงานอยู่ตลอดเวลา การวางแผนการจัดการนั้นจะต้องอำนวยความสะดวกมีความคล่องตัวอยู่ตลอดเวลา เพราะการช่วยงานของแขกในชุมชนหรือกลุ่มวัฒนธรรมเขมรนั้นไม่จำกัดเวลาการเดินทางมาช่วยงาน จึงทำให้แผนกประกอบอาหารจะต้องเตรียมความพร้อมอยู่ตลอดเวลา สถานที่สำหรับประกอบอาหารต้อนรับแขกที่มาร่วมงานบวช โดยส่วนมากจะตั้งอยู่ด้านหลังของบ้านเพราะต้องใช้พื้นที่มาก การเตรียมอาหารจะต้องประกอบอาหารในที่ลับตาแขกจะช่วยให้งานไม่เกิดความน่าเกลียด เช่น การทำอาหารที่มีเนื้อเป็นส่วนประกอบจะต้องมี

^๖สัมภาษณ์, ปัด เจือจันทร์, อายุ ๗๓ ปี บ้านเลขที่ ๒/๒ หมู่ ๒ ตำบลแดล อำเภอสือขรรค์ภูมิ จังหวัดสุรินทร์, ๑๐ เมษายน ๒๕๕๗.

การหันเนื้อสดซึ่งทำให้ไม่น่าดู น้ำล้างอาหารหรือล้างภาชนะ เป็นต้น ซึ่งจำเริญ บันลือทรัพย์^๗ กล่าว

“...บ้านเป็นที่ให้กำเนิดชีวิตจึงคิดว่าบนบ้านที่ใครก็ตามได้เกิดมาแล้วหากตายไปดวงวิญญาณจะยังคงสามารถเข้ามาในบ้านหลังนั้น ได้เหมือนเดิมแต่ลูกหลานมองไม่เห็น จึงคิดว่าการจัดพิธีกรรมบนบ้านจะทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์อย่างยิ่ง และอีกอย่างหนึ่ง ในสมัยทุกวันนี้ชาวบ้านได้สร้างบ้านหลังใหญ่มากขึ้น มีพื้นที่สำหรับประกอบพิธีกรรมได้อย่างสะดวกสบาย ...”

จะเห็นได้ว่ากลุ่มชาวพุทธกัญ อำเภอสือขรุขริ จังหวัดสุรินทรี มีความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่บ้านว่า เป็นสถานที่ที่อยู่ทีสร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้อยู่อาศัยเหมือนทารกที่อยู่ในห้องของแม่จะได้รับการคุ้มครองมิให้เกิดอันตรายขึ้น ในพื้นที่บ้านของเจ้าภาพจะมีลักษณะไม่เหมือนกันแต่อย่างก็ตามให้ได้จัดงานในบ้านของนาคให้ได้ เพราะนอกจากจะมีความรู้สึกรว่าอบอุ่นแก่ผู้คนแล้ว เป็นการจัดงานมงคลที่บ้านจะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่คนที่อาศัยอยู่ในบ้าน นอกจากนี้ต้องการที่จะทำพิธีเช่นไหว้เพื่อขอขมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดูแลคุ้มครองบ้านเพื่อจะให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้อวยพรให้ชีวิตมีความสุขยิ่งขึ้นต่อไป ดังภาพที่ ๔

ภาพที่๔.๔
ภาพ การ
เช่นไหว้สิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์

จากภาพ เป็นการเป็นการเช่นไหว้ศาลพระภูมิเจ้าที สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งประกอบด้วยเครื่องเช่นไหว้ ได้แก่ หมาก พลู ดอกไม้ รูป เทียน หัวหมู ผลไม้ ข้าวต้มมัด น้ำส้ม น้ำหวาน น้ำเปล่า และเหล้าขาว พร้อมด้วยพ้อจ้ำ (พ้อพราหมณ์) บิดา มารดา ยา ยาย ผู้เฒ่าผู้แก่ และญาติๆ

พื้นที่สำหรับประกอบอาหารนิยมให้อยู่หลังบ้านหรือแยกไว้ส่วนใดส่วนหนึ่งที่ไมรับกวน และสะดวกในการเคลื่อนย้ายอาหารเข้ามาต้อนรับแขก จุดเน้นที่ต้อเตรียมให้พร้อมในส่วนนี้คือ

^๗สัมภาษณ์จำเริญ บันลือทรัพย์,อายุ ๔๐ ปี บ้านเลขที่ ๑ หมู่ ๖ ตำบลเตล อำเภอสือขรุขริ จังหวัดสุรินทรี,วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๗.

ไฟฟ้าจะต้องสว่างทั้งคืน เพราะจะต้องทำกิจกรรมตลอดทั้งวันทั้งคืน เจ้าภาพจะต้องให้ความสำคัญไม่น้อยกว่าส่วนอื่น ๆ

๔.๒ วัด สถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา งานบวชของตำบลแดล จะมีวัดสำหรับประกอบพิธีอุปสมบทตามพระธรรมวินัยได้เพียงวันเดียว คือ วัดพรหมศิลาแดล เป็นวัดเก่าแก่และเป็นวัดแห่งเดียวที่มีอุโบสถได้รับการผูกพันธสีมาแล้ว อุโบสถที่สามารถประกอบสังฆกรรมการอุปสมบทได้จะต้องมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ คือ วัดมีสีมาถูกต้องตามพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เรียบร้อยแล้ว ได้รับการประกอบพิธีผูกพันธสีมาโดยคณะสงฆ์เรียบร้อยแล้ว วัดจอมสุทธาวาสเดิมเป็นวัดเจ้าคณะตำบลผู้เป็นอุปชฌาย์บวชให้แก่กุลบุตรผู้ศรัทธาเข้ามาอยู่ในพุทธศาสนา ซึ่งบางปีนั้นมีประชาชนที่มีอายุครบ ๒๐ ปี สามารถบวชเป็นจำนวนมากและบางครั้งก็จะให้พระสงฆ์ออกไปอยู่จำพรรษาในสำนักสงฆ์ในเขตบริเวณใกล้เคียงเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชนในเขตตำบลแดลและตำบลใกล้เคียง

ปัจจุบันนี้ประชาชนชาวพุทธกุย มีทางเลือกสำหรับการหาวัดบวชลูกหลานหลายทาง เช่น วัดสว่างอารมณ์ บ้านตะคร้อ ตำบลช่างปี อำเภอสือรภูมิ วัดวิหารเจริญ ตำบลระแง อำเภอสือรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เป็นต้น ซึ่งสามารถที่ทำให้เจ้าภาพเลือกวัดสำหรับการทำพิธีบวชนั้นมีสาเหตุมาจากปัจจัยต่าง ๆ หลายอย่างเช่น ใกล้หมู่บ้าน การเดินทางสะดวก สามารถติดต่อกับพระอุปชฌาย์ได้ง่าย หรือต้องการบวชวัดที่มีชื่อเสียง หรือความศรัทธาต่อพระอุปชฌาย์ เป็นต้น จึงทำให้เกิดการไปเลือกวัดเพื่อทำพิธีบวช ซึ่งพระมหาอาจารย์แดง สุขจิตโต^๔ เจ้าอาวาสสังแกกล่าวว่

“...ไม่ว่าวัดใดก็ตามที่ได้รับการผูกพันธสีมาฝังลูกนิมิตสมบูรณ์แบบแล้วยอมให้อาณิสย์แก่สงฆ์เพื่อประกอบสังฆกรรมได้อย่างถูกต้องตามพระธรรมวินัย ซึ่งในพระวินัยได้กล่าวถึงสีมาสมบัติที่ต้องให้สมบูรณ์ถูกต้องด้วยเขตแดน จะทำให้พระสงฆ์ประกอบสังฆกรรมและเจ้าภาพที่มาบวชลูกได้รับความสบายใจว่าได้บวชถูกต้องตามพระธรรมวินัย...”

ทุกคนเชื่อว่าวัดเป็นแหล่งบำเพ็ญคุณงามความดีของพุทธศาสนิกชนเป็นเครื่องมือในการนำคนเข้าสู่กระบวนการขัดเกลาจิตใจให้อ่อนน้อมถ่อมตน มีภาวะความเป็นคนมีเหตุผลสามารถยับยั้งชั่งใจในอารมณ์ความรู้ได้ดี เป็นศูนย์รวมจิตใจที่มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งอันสูงสุดของชีวิตยังความศรัทธาให้มั่นคงยิ่งขึ้น ในวัดมีสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์มากแห่งหนึ่ง คือ อุโบสถเป็นประติมากรรมที่สร้างยากต้องอาศัยการบำเพ็ญทานบารมีอันยิ่งใหญ่จึงจะสำเร็จได้ เป็นสถานที่สำหรับประกอบสังฆกรรมของสงฆ์จึงทำให้ชาวบ้านเชื่อว่าเมื่อนานาเข้าประกอบพิธีกรรมในอุโบสถด้วยคณะสงฆ์หมู่ใหญ่จะทำให้เกิดความเป็นมงคลยิ่งขึ้น เหมือนนำคนที่ไม่รู้เรื่องอะไรเลยมาชุบชีวิตใหม่ด้วยสังฆกรรมโดยทุกคนหวังว่าหลังจากกลับออกมาจากอุโบสถแล้วคน ๆ นั้นจะเป็นคนใหม่ที่มี

^๔อ้างแล้ว.

คุณค่าอย่างน้อยก็เป็นศาสนาทายาทร่วมจรโลงพระพุทธศาสนาให้ชาวบ้านได้ทำบุญและดำรงกิจกรรมของศาสนาให้คงอยู่ในสังคมต่อไป

๕. บุคคลในงานบวช งานบวชจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยกัน โดยเริ่มตั้งแต่เจ้าภาพผู้จัดงานบวชเองต้องเป็นผู้เริ่มต้นการเตรียมงาน การจัดงานและการเก็บงาน ซึ่งทั้งสามขั้นตอนนี้ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลทั้งสิ้น เพราะเป็นงานที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันไม่สามารถจัดคนเดียวได้ ตามวัฒนธรรมความเชื่อของคนไทย-เขมรนิยมความยิ่งใหญ่เพราะฉะนั้นเวลาจัดงานแต่ละครั้งจึงพบว่า มีคนมาร่วมงานเป็นจำนวนมากและในงานบวชนั้นสามารถจำแนกบุคคลออกตามหน้าที่ได้หลายตำแหน่ง เช่น แผนกครัวประกอบอาหาร แผนกต้อนรับ แผนกเก็บ ช่วยงานหรือเจ้าบัญชี แผนกเสิร์ฟอาหาร แผนกพิธีการ แผนกเครื่องเสียงเครื่องไฟ ประชาชนชาวบ้าน และนอกจากนี้ยังมีพระสงฆ์ผู้เป็นฝ่ายบรรพชิตอีกด้วย สามารถอธิบายได้ดังนี้

๕.๑ แผนกครัวประกอบอาหาร บุคคลแผนกครัวเป็นผู้ที่ทำหน้าที่หนักมาก จะต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อนล่วงหน้าอย่างน้อย ๒ วันก่อนเริ่มงาน เพราะแผนกนี้เป็นฝ่ายที่ต้องทำอาหารรองรับผู้มาร่วมงานและผู้มาร่วมงานเองไม่ได้มาพร้อมกันครั้งเดียว บางงานจะทยอยกันเข้ามาช่วยงานตามสะดวก แม่ครัวจะต้องเตรียมอาหารไว้ให้เพียงพอต่อความต้องการของเจ้าภาพ ซึ่งนางแก้ว เจือจันทร์^๔ หัวหน้าแม่ครัวประกอบอาหารในงานบวชกฤษฎา ฉิมมาลี กล่าวว่า

“...ฉันจะต้องมีการเตรียมก่อนงานหลายอย่าง เช่น อุปกรณ์การประกอบอาหาร จะต้องยืมของวัดมาใช้ งาน ตรวจสอบเช็คอุปกรณ์ที่ใช้ งาน ปรึกษาหารือกับเจ้าภาพในการจ่ายตลาดเพื่อหาอาหารมาปรุงไว้ต้อนรับแขก เป็นต้น แม่ครัวจะต้องเตรียมทีมงานให้พร้อมเพื่อวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบและทำความเข้าใจกันก่อนเบื้องต้น...”

๕.๒ แผนกต้อนรับ บุคคลในแผนกนี้จะทำหน้าที่ต้อนรับผู้มาช่วยงานบวชโดยมารยาทของการต้อนรับตามวัฒนธรรมไทย-เขมรสุรินทร์ ผู้วิจัยพบว่า บุคคลที่ทำหน้าที่ในแผนกนี้โดยมากจะเป็นเจ้าภาพและญาติพี่น้องที่สนิทชิดใกล้มาทำหน้าที่ต้อนรับแขกมาร่วมงาน ซึ่งบางคนเดินทางมาโดยรถยนต์ รถจักรยานยนต์ รถจักรยานหรือเดินมาก็มี เมื่อเจ้าภาพหรือแผนกต้อนรับพบเห็นแขกกำลังเข้ามาในบริเวณงานจะทำหน้าที่ต้อนรับทันทีโดยการยกมือไหว้และกล่าวเชิญเข้ามาในเต็นต์ต้อนรับ ถ้าหากผู้ทำหน้าที่ต้อนรับแขกเป็นญาติพี่น้องชิดใกล้เมื่อพาแขกเข้ามาในเต็นต์ต้อนรับแล้วจะต้องแจ้งให้เจ้าภาพจัดงานทราบและมาพบเพื่อต้อนรับด้วยตนเองอีกด้วย ระบบการต้อนรับแขกผู้มาช่วยงานบวชจะเป็นกันเองเหมือนคนรู้จักกันทั่วไป ไม่มีพิธีการมากนักเน้นที่ความเรียบง่าย เพราะแขกที่เจ้าภาพเชิญมาจะเป็นญาติพี่น้องและคนรู้จักกันมาร่วมงาน

^๔สัมภาษณ์, นางแก้ว เจือจันทร์, บ้านเลขที่ ๒๐/๑ หมู่ ๒ ตำบลแดต อำเภอสี่ขอม จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๗.

๕.๓ แผนกรับช่วยงานหรือเจ้าบัญชี เป็นบุคคลที่ทำหน้าที่รับเงินหรือสิ่งของที่ แยกนำมาช่วยงานบวช ซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเงินจึงเป็นบุคคลที่เจ้าภาพงานบวชเชิญมาทำ หน้าที่นี้โดยเฉพาะ ในงานบวชจะมีผู้ทำหน้าที่นี้เพียงคนเดียวหรือสองคน ผู้วิจัยได้ร่วมงานบวชของ นาคกฤษฎา ฉิมมาลี ทางเจ้าภาพได้เชิญนายพิทยา อุดมคำ และนายสุริโย ฉิมมาลี^{๑๐} ซึ่งทั้งสองคน กล่าวว่

“...มาทำหน้าที่รับช่วยงานโดยหน้าที่หลักของแผนกรับช่วยงาน คือ รับเงินหรือสิ่งของ ที่แยกนำมาช่วยงานและบันทึกรายละเอียดของผู้มาช่วยงานในสมุดบัญชีงานบวชส่วน ผู้ช่วยจะทำหน้าที่รินน้ำสุรา เบียร์ หรือน้ำอัดลมให้แก่แขกผู้มาช่วยงานดื่ม เมื่อแขก ดื่มน้ำที่ต้อนรับเรียบร้อยแล้วทางเจ้าภาพจะมีอาหารห่อหรือของขำร่วยมอบให้แก่ แขกเป็นของฝากด้วย...”

๕.๔ แผนกเสิร์ฟอาหารหรือบริการอาหาร เมื่อแขกได้มาช่วยงานถึงบริเวณบ้าน งาน แล้วแผนกต้อนรับพาแขกเข้ามานั่งในเต็นต์ต้อนรับเรียบร้อยแล้ว แผนกเสิร์ฟอาหารจะทำหน้าที่ คอยยกอาหารหวานคาวที่ทางเจ้าภาพได้มอบหมายให้แผนกแม่ครัวจัดทำไว้ต้อนรับ โดยยกมาเสิร์ฟ แขกให้ได้รับประทานอาหารกันทุกคน ในงานบวชโดยทั่วไปเจ้าภาพจะเชิญหรือวอนขอให้ญาติพี่น้อง มาช่วยกันเสิร์ฟอาหาร ซึ่งจะต้องทำหน้าที่ตลอดทั้งวันเพราะแขกที่มาช่วยงานนั้นจะมาไม่พร้อมกัน บางคนมาตอนกลางวัน บางคนมาตอนกลางคืน

๕.๕ แผนกพิธีการ ทำหน้าที่จัดเตรียมด้านพิธีการ ได้แก่ พิธีการเกี่ยวกับศาสนา พิธี พิธีกรรมเช่นบวงสรวง เตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีการศาสนาพิธีหรือพิธีกรรมเช่นบวงสรวง เป็นผู้ นำทำพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น นำประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับศาสนาพิธีโดยการนำสวดมนต์ ไหว้พระสมათาน ศีล และอาราธนาพระปริตร นำประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญนาค เช่น ไหว้ผีบรรพบุรุษ และทำพิธีบวช นาคให้แก่ผู้จะบวช ผู้วิจัยพบว่าในงานบวชของนายกฤษฎา ฉิมมาลี นี้มีแผนกพิธีการอยู่ ๒ คน คือ นายลือ เจือจันทร์ ผู้นำพิธีกรรมและนายเหม บุญยงค์ ผู้ช่วยประกอบพิธีกรรม ซึ่งทั้งสองจะต้องมาที่ บ้านงานบวชก่อนเริ่มงานอย่างน้อย ๑ วัน เพื่อมาเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อม

๕.๖ แผนกเครื่องเสียงเครื่องไฟ ทำหน้าที่ดูแลเครื่องเสียงและไฟฟ้าให้สว่าง สำหรับงานบวช เป็นปัจจัยสมัยใหม่ที่เข้ามามีบทบาทอย่างมากในงานบวช เพราะเครื่องเสียงเป็นส่วน บัญชาการควบคุมให้งานราบรื่นไปด้วยดี มีส่วนให้การสื่อสารกันได้เข้าใจในช่วงขั้นตอนได้ตรงกันมาก ขึ้น บุคคลที่ทำหน้าที่แผนกนี้คือ เจ้าของเครื่องเสียงซึ่งเจ้าภาพได้ติดต่อว่าจ้างมาเปิดในงานด้วยราคา คิดเป็นคืน ๆ ละประมาณ ๗๐๐-๑,๐๐๐ บาท บุคคลที่ทำหน้าที่นี้จะต้องอยู่ร่วมงานตลอดทั้งวันและ คืน จะต้องคอยเปิดเพลงให้สัญญาณแก่ผู้มาร่วมงานบวช เพลงที่นิยมเปิดในงานบวช คือ เพลงลาบวช

^{๑๐}สัมภาษณ์,พิทยา อุดมคำ และนายสุริโย ฉิมมาลี,วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

ของไวพจน์ เพชรสุพรรณ และทศพล หิมพานต์ และดนตรีกลองยาว ซึ่งเป็นบทเพลงที่แสดงออกถึงงานบวชได้ชัดเจน

๕.๗ ปราชญ์ชาวบ้าน คือ บุคคลหรือชาวบ้านผู้มีความรู้ความสามารถจนเกิดความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านตามความถนัดของตน มีผลงานหรือประสบการณ์เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนหรือในสังคมให้การเชื่อถือแนวความคิดของบุคคลนั้น ในงานบวชนั้นจะต้องมีการขอคำแนะนำจากผู้มีประสบการณ์เหล่านี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการจัดงานบวช และมีความสัมพันธ์กับแนวความคิดของคณาจารย์ในชุมชนมากที่สุด จึงเกิดการยอมรับบุคคลผู้มีความเชี่ยวชาญเหล่านี้ขึ้นมาโดยไม่จำเป็นต้องมีสถาบันมาให้การยอมรับหรือองค์กรมาแต่งตั้ง ปราชญ์ชาวบ้านที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับงานมีหลายด้าน ดังนี้

๕.๗.๑ ปราชญ์ชาวบ้านด้านการจัดต้นบายศรีสู่ขวัญ ต้นบายศรีเป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นเครื่องในพิธีสำคัญของการทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ จึงต้องอาศัยผู้มีความรู้ความสามารถในการทำต้นบายศรีให้ถูกต้องตามความเชื่อโบราณ ซึ่งการจัดต้นบายศรีสำหรับบวชนาคจะมีขั้นตอนและรายละเอียดมาก เริ่มต้นแต่ขนาดของต้นกล้วย การขุดตอกเป็นชั้น ๕ ชั้น การประกอบรายละเอียดในแต่ละชั้น และองค์ประกอบอื่นที่ใช้ในพิธีกรรมบายศรี ดังนั้นผู้ที่มีความรู้ในด้านนี้ จึงต้องได้รับประสบการณ์มาพอสมควรและเคยประกอบต้นบายศรีมาแล้วจึงจะสามารถทำได้ เช่นงานบวชของนาคกฤษฎา ฉิมมาลี วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ได้เชิญให้ตาขาว อินงาม ปุ้มมณา ฉิมมาลี มาเป็นผู้ประกอบต้นบายศรีในงานบวชนั้น

๕.๗.๒ ปราชญ์ชาวบ้านด้านการประกอบอาหารในงานบวช การจัดงานแต่ละครั้งจะต้องมีอาหารเป็นองค์ประกอบของการจัดงานทุกครั้ง อาหารเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของงานได้ ซึ่งงานบวชเป็นงานมงคลที่ถือว่าจะต้องมีอาหารเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมหลายอย่าง เช่น อาหารในพิธีกรรมเช่นไหว้ พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ พิธีกรรมเกี่ยวกับพระสงฆ์ และอาหารสำหรับใช้เลี้ยงแขกผู้มาร่วมงาน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะมีอาหารเกี่ยวข้องเป็นส่วนประกอบที่มีความหมายเฉพาะอย่าง เจ้าภาพจะต้องสรรหาบุคคลที่มีประสบการณ์มาเป็นผู้ประกอบจัดสำหรับอาหาร ในงานบวชของนาคกฤษฎา ฉิมมาลี วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ได้เชิญให้นางสำเนียง เกตแก้ว นางประเทียบ มงคลเพชร ยายสีทา บุตรศรี ยายแพง จันทร์แดง ยายฝ่าย ภาเจริญ นางมะลิทองเหมา นางสุดใจ กะการดี และนางสุระ ใจกล้า ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในการจัดอาหารทั้งในพิธีกรรมและเลี้ยงต้อนรับแขกในงานบวช

๕.๗.๓ ปราชญ์ชาวบ้านด้านการประกอบพิธีกรรม การจัดพิธีกรรมตามความเชื่อพื้นบ้านเป็นสิ่งที่ได้รับการเรียนรู้หรือถ่ายทอดมาโดยการเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่นไม่มีการจัดให้เรียนในระบบการศึกษา ในสมัยโบราณบุคคลที่จะมีโอกาสได้ศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมจะต้องเป็นผู้ที่เข้ามาบวชเรียนในวัดจึงจะมีเวลาได้เรียนรู้ เพราะการอยู่ในวัดจะมีโอกาสได้พบงานพิธีกรรมมาก

อาจารย์ผู้ประกอบพิธีบางคนเรียนรู้ได้จากการสังเกตและการอ่านตำรา แต่บางคนก็มีอาจารย์ถ่ายทอดความรู้ให้ ซึ่งการเรียนรู้ด้านพิธีกรรมนั้นไม่จบสิ้นกระบวนการในคราวเดียวจะต้องมีการเพิ่มเติมความรู้ไปเรื่อย ๆ จนบางคนผันเปลี่ยนชีวิตจากนักบวชมาเป็นอาจารย์ประกอบพิธีกรรมและอาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมมาเป็นหมอคู่เสียงทางก็มี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความชอบของบุคคลที่สนใจหรือฝึกฝนเรียนรู้หนักไปด้านใด ในการจัดงานบวชจะมีพิธีกรรมหลากหลายคติความเชื่อมารวมกันอยู่ในงานนี้ เช่น พิธีกรรมเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ ฝัไว้ที่อยู่ พิธิยกครู พิธิบายศรีสู่ขวัญ พิธิบวชนาตามความเชื่อพื้นบ้าน พิธิเจริญพระพุทธมนต์ พิธิอุปสมบท พิธิฉลองพระใหม่ เป็นต้น

พิธีกรรมเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ จึงขาดเสียมิได้ อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมจึงต้องมีความเชื่อที่มั่นคงและมีความแม่นยำในการประกอบพิธีกรรม เพราะการประกอบพิธีกรรมจะเกิดความศักดิ์สิทธิ์หรือไม่ขึ้นอยู่กับการวางตัวของผู้นำประกอบพิธีและพิธีการที่สร้างจินตนาการถึงความขลังศักดิ์สิทธิ์ด้วย ในงานบวชของนายกฤษฎา ฉิมมาลี วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗ เจ้าภาพได้เชิญให้ นายลือ เจือจันทร์ นายเหม บุญยงค์ มาเป็นผู้นำประกอบพิธีในงานครั้งนี้

๕.๗.๔ ปราชญ์ชาวบ้านด้านโหราศาสตร์และไสยศาสตร์ เป็นศาสตร์เฉพาะทางที่ได้รับการยอมรับอย่างมาก ชาวบ้านในเขตตำบลเมืองที่ยังคงมีความเชื่อเรื่องการทำนายทายทักหรือคาถาอาคมอยู่มาก ส่งผลให้โหราศาสตร์และไสยศาสตร์มีบทบาทในการดำเนินชีวิตบุคคลใดที่มีสติปัญญาสามารถเรียนรู้ด้านโหราศาสตร์และไสยศาสตร์ได้มากย่อมทำให้มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันมากขึ้น ในตำบลแต่เดิมคนที่มีความสามารถในด้านนี้มากทั้งที่แสดงตนให้ปรากฏแก่สังคมและไม่แสดงตนให้ปรากฏก็มี และที่เป็นพระสงฆ์ก็มี เช่น พระมหาอาจารย์แดง สุขจิตโตเจ้าอาวาสวัดสังแก ท่านจะจับยามสามตาตฤกษ์ยาม สะเดาะเคราะห์ต่อชะตาและคาถาอาคมด้วย นายปาน ศรีแก้ว ใช้ภาษาอีสานในการประกอบพิธีกรรมจนเป็นที่ยอมรับนับถือ นายขาว ศรีแก้วปราชญ์บ้านแตล นายนาม รวยทอง ทำพิธีกรรมเกี่ยวกับงานมงคลได้คล่องมีวาทีกรรมที่กินใจเจ้าภาพ ตาบัวปราชญ์บ้านทะนงชัยตฤกษ์ยามหรือดูดวงได้แม่นยำมาก นายเขียน แก้วหล้า ปราชญ์บ้านสวาย ทำพิธีกรรมเกี่ยวกับงานอวมงคลจนเป็นที่ยอมรับในวงการงานศพ เป็นต้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้ล้วนแต่มีประสบการณ์ในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความถนัดของตนมาแล้วไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี และเป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชนตำบลแตลอย่างมาก

๕.๘ พระสงฆ์ คือ นักบวชของพุทธศาสนาที่สละเรือนออกมาบวชอยู่ในวัดเพื่อทำหน้าที่เป็นศาสนทายาท จรรโลงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ในสังคมของชุมชน และประกอบสังฆกรรมตามพระธรรมวินัย ซึ่งพระสงฆ์ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับงานบวชมีหลายรูปและทำหน้าที่แตกต่างกัน ดังนี้

๕.๘.๑ พระอุปัชฌาย์ คือ ผู้เพ่งโทษน้อยใหญ่ หมายถึงผู้รองรับกุลบุตรเข้ารับการอุปสมบทในท่ามกลางพระภิกษุสงฆ์ เป็นทั้งผู้นำเข้าหมู่และเป็นผู้ปกครองคอยดูแลฝึกและชอบทำหน้าที่ฝึกสอนอบรมให้การศึกษาต่อไป ผู้ที่มีคุณสมบัติให้การบวชอุปสมบทแก่กุลบุตรได้จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้ ๑) เป็นผู้ที่มีศรัทธา มีหิริโอตตปปะ มีวิริยะ มีสติ ๒) เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล อาจารย์ระความเห็นชอบ เคยได้ยินได้ฟังมามาก มีปัญญา ๓) รู้จักอาบัติ มิใช่อาบัติอาบัติเบา อาบัติหนัก จำปาฏิโมกข์ได้แม่นยำ ๔) อาจพยาบาลเองหรือสั่งให้ผู้อื่นพยาบาลสัทธิวาสิกหรืออันเตวาสิกผู้อาพาธอาจรังบเอง หรือให้ผู้อื่นช่วยระงับความกระสัน บรรเทาความเบื่อหน่ายของสัทธิวาสิก หรืออันเตวาสิก ๕) อาจฝึกสอนสัทธิวาสิก หรืออันเตวาสิก ในสิกขาเป็นส่วนอภิสมจาร คือ มารยาทและแนะนำสิกขาบท อันเป็นส่วนเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ มีพรรษา ไม่ต่ำกว่า ๑๐ พรรษา และในปัจจุบันจะต้องมีใบตราตั้งพระอุปัชฌาย์

๕.๘.๒ พระครูคัมภีร์ธรรมวิสุทธิ วัดป่าเทพประทาน คือ พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่สวดประกาศคำประกาศความปรีक्षाและตกลงของสงฆ์ คำขอมติ ซึ่งอยู่ในบทสวดญัตติจุดตุลกรรมวาจาเป็นสังฆกรรมที่สงฆ์จะต้องให้ความสำคัญและกระทำให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติดังนี้ ๑) เป็นผู้ที่มีศรัทธา มีหิริโอตตปปะ มีวิริยะ มีสติ ๒) รู้จักอาบัติ มิใช่อาบัติอาบัติเบา อาบัติหนัก จำปาฏิโมกข์ได้แม่นยำ สามารถสวดกรรมวาจาได้ถูกต้อง (สวดนาค) ในตำบลเมืองที่มีพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นพระอนุสาวนาจารย์หลายรูป แต่เมื่อประกอบสังฆกรรมแล้วมีพระสงฆ์เพียงรูปเดียวที่ทำหน้าที่เป็นพระอนุสาวนาจารย์ เช่น พระครูสังฆรักษ์กุมาร ญาณเมธี เจ้าอาวาสวัดบ้านเช่า เป็นต้น

๕.๘.๓ พระกรรมวาจาจารย์ คือ พระอาจารย์ผู้สวดกรรมวาจาประกาศในท่ามกลางสงฆ์ในการอุปสมบท ซึ่งทำหน้าที่คู่กันกับพระอนุสาวนาจารย์ในบทสวดญัตติจุดตุลกรรมวาจาเป็นสังฆกรรมที่สงฆ์จะต้องให้ความสำคัญและกระทำให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติดังนี้ ๑) เป็นผู้ที่มีศรัทธา มีหิริโอตตปปะ มีวิริยะ มีสติ ๒) เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล อาจารย์ระความเห็นชอบ เคยได้ยินได้ฟังมามาก มีปัญญา ๓) รู้จักอาบัติ มิใช่อาบัติอาบัติเบา อาบัติหนัก จำปาฏิโมกข์ได้แม่นยำ สามารถสวดกรรมวาจาได้ถูกต้อง (สวดนาค) ในตำบลแต่มีพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นพระกรรมวาจาจารย์หลายรูป แต่เมื่อประกอบสังฆกรรมแล้วมีพระสงฆ์เพียงรูปเดียวทำหน้าที่เป็นพระกรรมวาจาจารย์ เช่น พระครูพิศิษฐ์ กิจจุนกิจ วัดพรมศิลาแตล เป็นต้น

๕.๘.๔ พระนั่งอันดับ หมายถึง พระสงฆ์ผู้เข้าไปร่วมเป็นสักขีพยานในสังฆกรรมการบวชของพระพุทศานาตามพระธรรมวินัย ซึ่งการบวชด้วยวิธีญัตติจุดตุลกรรมวาจา จะต้องกำหนดให้มีพระสงฆ์ร่วมสังฆกรรมอย่างน้อย 5 รูป สำหรับในเขตปัจฉิมชนบทหรือเขตชนบทและอย่างน้อย 10 รูป สำหรับในเขตมัธยมชนบทหรือในเขตที่เจริญมีพระสงฆ์อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งการประกอบสังฆกรรมในแต่ละครั้งนั้นจะต้องนิมนต์พระนั่งอันดับมาประชุมสงฆ์ให้ครบองค์ประชุม

บางครั้งเจ้าภาพเป็นผู้จัดการนิมนต์พระสงฆ์ บางครั้งพระสงฆ์เป็นผู้จัดการนิมนต์พระสงฆ์ลงสังฆกรรม ทั้งนี้แล้วแต่ความสะดวกของการจัดงาน เพราะบางคนไม่ค่อยคุ้นเคยกับพระสงฆ์ในวัดจึงไม่กล้าที่จะจัดการเรื่องการนิมนต์พระสงฆ์ ความเชื่อในตัวบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องมีการพิจารณาให้มีความเหมาะสม เพราะคนที่จะมาช่วยให้เกิดความสะดวกและงานสำเร็จได้นั้นจะต้องมีการคัดเลือกพิจารณาไม่น้อย ซึ่งเล็ก ดาศรี^{๑๑} ได้กล่าวว่า

“...งานบวชของผมครั้งแรกไม่คิดว่าจะสำเร็จได้แบบเรียบง่ายขนาดนี้ แต่เพราะมีคนช่วยกันนี้เองทำให้งานสำเร็จ พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ ๆ ต่างมาช่วยกันอย่างเอางาน และที่สำคัญผู้นำพิธีได้ประสานงานกับพระสงฆ์ได้ดี ทำให้ไม่ติดขัดอะไร ถ้าหากว่าผู้นำพิธีมาเหล่านางคงและแน่ (ไม่สำเร็จ) เรียกได้ว่าทุกคนมีส่วนสำคัญหมดเลย...”

จะเห็นได้ว่าความเชื่อในตัวบุคคลเกี่ยวข้องกับงานบวชมี ๒ กลุ่ม คือ บุคคลธรรมดาและพระสงฆ์ บุคคลธรรมดาที่มีอิทธิพลในงานบวชมากรองจากเจ้าภาพ คือ ผู้นำพิธี เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการจัดงานในระดับเชี่ยวชาญ มีความเป็นผู้รู้และเข้าใจวิถีชีวิตตามประเพณีของท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ ซึ่งไม่สามารถที่จะเกิดใช้บารมีจากบุคคลอื่นมาสร้างภาพลักษณ์ เพราะผู้นำพิธีจะต้องได้รับการปลูกฝังการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญรุ่นต่อรุ่นแบบมุขปาฐะโดยไม่มีระบบเหมือนการศึกษาของราชการ จึงเป็นการยากที่จะศึกษาให้สำเร็จได้ภายในเวลาอันใกล้ ประสบการณ์เป็นอีกอย่างหนึ่งที่จะสร้างความน่าเชื่อถือให้กับเจ้าภาพงานบวช ดังนั้นถ้าหากใครมีประสบการณ์มากจะสามารถทำงานได้ดี และในส่วนของพระสงฆ์ชาวบ้านจะมีความรู้สึกเป็นเพียงตัวแทนของศาสนา แต่เมื่อเข้าสู่พิธีกรรมทางสังฆกรรมจะสร้างความเชื่อให้แก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น เป็นกระบวนการขัดเกลาที่สร้างภาพลักษณ์ให้เพิ่มมูลค่าทางคุณภาพชีวิต จึงมีความเชื่อว่าพระสงฆ์นอกจากจะเป็นตัวแทนของศาสนาแล้วยังเป็นสะพานเชื่อมคนให้เข้ามาสู่ระบบการขัดเกลาทางศาสนาที่มีหลักธรรมคำสอนที่ชัดเจนด้วยสังฆกรรมที่สร้างความเป็นพระให้แก่ผู้เข้าบวช

พิธีกรรมการบวชของกลุ่มชาวพุทธภูยกายตำบลแตลมีความสลับซับซ้อนหลายขั้นตอน ซึ่งจะต้องมีความรู้และเข้าใจในพิธีกรรมอย่างแท้จริงจึงจะสามารถจัดได้อย่างถูกต้อง และเป็นการรักษาประเพณีที่น้อยคนจะเข้าใจในพิธีกรรมความเชื่อเหล่านี้ ชาวพุทธภูยกายตำบลแตลจะมีการบวชอยู่ ๒ อย่าง คือ การบวชของพราหมณ์ ได้แก่ การบวชนาค การบวชของพุทธ ได้แก่ สามเณรและพระภิกษุ ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าร่วมกระบวนการจัดงานครั้งนี้ได้สัมภาษณ์ผู้นำประกอบพิธีและผู้ช่วยประกอบพิธีเชิงลึกพบข้อมูลดังนี้

๑. พิธีกรรมการบวชนาค การบวชนาคจะมีขึ้นในวันที่สองของงานบวช เรียกว่า วันกิน เป็นวันที่แขกหรือญาติพี่น้องที่ได้รับเชิญมาช่วยงานเริ่มเดินทางมาช่วยงาน ในวันนี้หน้าจะต้องต้อนรับแขก

^{๑๑}สัมภาษณ์, เล็ก ดาศรี (ชาย) อายุ ๘๕ ปี บ้านเลขที่ ๔๑/๘ หมู่ ๒ ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๗.

ร่วมกันกับญาติพี่น้องพร้อมกับแนะนำให้ญาติที่มาจากแดนไกลหรือหมู่บ้านห่างที่ไม่ค่อยรู้จักได้รู้จักตนเองด้วย นาคได้บอกกล่าวผู้มาร่วมงานเพื่อขอบวชในช่วงเวลาประมาณ ๑๕.๐๐ น. ผู้นำพิธีจะประกอบพิธีบวชนาค จะต้องมีการเตรียมอุปกรณ์ในพิธีบวชนาคให้พร้อม ดำเนินพิธีการบวชนาค และพิธีบายศรีสู่ขวัญ โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑.๑ การเตรียมอุปกรณ์ในพิธีบวชนาค มีเครื่องประกอบที่สำคัญ ได้แก่ เครื่องบวชนาค เครื่องบายศรีสู่ขวัญ ดังนี้

๑.๑.๑ เครื่องบวชนาค จะมีลักษณะเช่นเดียวกับเครื่องบวงสรวงเทพ เนื่องจาก การนำเครื่องบวชนาคมาประกอบพิธีที่ใช้ในการอุปโลกน์พิธีกรรมบวชนาคจัดขึ้นโดยการสมมติบริเวณ และอัญเทพเจ้าที่สำคัญของพราหมณ์ คือ พระพรหม พระอิศวร พระนารายณ์ มาเป็นพยานในการบวชนาค อาจารย์นำประกอบพิธีจะนำเครื่องบวชนาคมาบวงสรวงเทพ เครื่องบวชนาคประกอบด้วย ผ้าขาว ๑ ผืน เงิน ๑๒ บาท ธูปเทียน กรวยชั้น ๕ ชั้นน้ำมันต์ มีดโกน กรรไกร จมบูน เหล้าขาว ๑ ขวด และนำเครื่องอัฐบริวารร่วมเช่นไหว้ด้วย ได้แก่ ผ้าไตรจีวร บาตร มาตั้งเช่นไหว้เมื่อบวงสรวงเทพ เจ้าเสรีจะเข้าสู่ความเป็นนาคแบบตามคติพราหมณ์ ดังภาพที่ ๔.๕

ภาพที่ ๔.๕ เครื่องบวชนาค

จากภาพ เป็นเครื่องบวชนาคประกอบด้วยผ้าขาว ๑ ผืน เงิน ๑๒ บาท ธูปเทียน กรวยชั้น ๕ ชั้นน้ำมันต์ มีดโกน กรรไกร จมบูน เหล้าขาว ๑ ขวด และนำเครื่องอัฐบริวารร่วมเช่นไหว้ด้วย ได้แก่ ผ้าไตรจีวร บาตร มาตั้งเช่นไหว้เมื่อบวงสรวงเทพเจ้าเสรีจะเข้าสู่ความเป็นนาคแบบตามคติพราหมณ์

การจัดเครื่องบวชนาคอาศัยอัฐบริวารเพียงเพื่อให้สื่อถึงความเป็นสัญลักษณ์เท่านั้น เมื่อผ่านพิธีกรรมแล้วนาคจะแต่งชุดนาค คือ ชุดขาวเหมือนกับพราหมณ์ หรือใส่เสื้อแขนยาวสีขาว นุ่งผ้าโสร่งและคลุมด้วยชุดสีขาว ญาติพี่น้องจะนำเครื่องประดับมาตกแต่งให้นาคมีความสวยงาม เหมือนการแต่งกายของเทพที่มีเครื่องประดับสวยงาม นาคบางคนมีฐานะไม่ดีจะญาติพี่น้องนำเครื่องประดับมาช่วยกันประดับให้สวย โดยเชื่อว่าเครื่องประดับเหล่านั้นได้ผ่านพิธีบวชเมื่อนำไปประดับตนจะทำให้เกิดมงคลด้วย แม้ว่าจะไม่ได้เข้าสู่ความเป็นพระก็ตามเพียงได้ประดับในช่วงก่อนเป็นพระภิกษุ ก็ยังดีใจให้แก่เจ้าของเครื่องประดับนั้นได้เช่นกัน โดยปกติผู้นำประกอบพิธีจะแจ้งให้ทราบว่าได้เวลาประกอบพิธีบวชนาค จะทำให้ทุกคนมารวมกันที่บริเวณพิธีที่จัดเตรียมไว้ โดยส่วนมากจัดบริเวณหน้าบ้าน หรือหันหน้าบริเวณงานไปทางทิศตะวันออก

เครื่องบวชนาคเป็นเครื่องบรรณาการบวงสรวงเทพและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีการนำมาใช้เพื่ออ้อนวอนหรือสื่อสารในพิธีกรรม เหล้าขาวเป็นเครื่องมือในการสื่อโดยการรินเหล้าลงบนดินขณะสวดบทต่าง ๆ เพื่อให้เทพและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีความพึงพอใจ และประทานความเป็นนาคต่อหมู่สาธุชนที่อยู่ร่วมพิธีกรรมในครั้งนี้

๑.๑.๒ เครื่องบายศรีสู่ขวัญ เจ้าภาพจะต้องติดต่อผู้นำพิธีให้จัดเครื่องบายศรีสู่ขวัญตั้งแต่ก่อนถึงวันงาน และจะต้องอำนวยความสะดวกในการจัดประกอบเครื่องบายศรีเหล่านี้ให้เกิดความถูกต้องตามลักษณะความต้องการของผู้นำพิธีกรรม กลุ่มชาวพุทธญ จาก การสังเกตพบว่ามีบายศรีอยู่ ๓ อย่างปรากฏอยู่ในเครื่องบายศรี คือ บายศรีต้น บายศรีปากชาม บายศรี ถาด และส่วนประกอบอื่นที่สำคัญ เครื่องประกอบบายศรีที่สำคัญ มีดังนี้

๑) ต้นบายศรี ๕ ชั้น ประกอบด้วย ชั้น ๕ ขนมี ๓ ชนิด คือ ขนม ผักบัว ขนนางเล็ด ขนมไข่หงส์ ข้าวต้ม กล้วยสุก

๒) เครื่องเสียงทายบนต้นบายศรี ข้าวตอก ผ้าไหม ไบกล้วย

๓) กระเชอข้าวเปลือก ประกอบด้วย ข้าวเปลือก(ข้าวมะลิ) ใส่ให้เต็ม กระเชอ ขวาน ไข่ไก่ดิบ สลาธรรม ๒ ชุด รูป ๙ ดอก ผ้าขาว ๑ ผืน หมากพลู ๓ คำ สมุด ๑ เล่ม ปากกา ๑ ด้าม เทียน ๒ เล่ม ชั้น ๕

๔) เครื่องยกครุ ประกอบด้วย ข้าวสาร ๑ ถ้วย เหล้าขาว ๑ ขวด น้ำอัดลม ๑ ขวด หมากพลูจัดในถ้วยวางสี่ทิศ ๑ ชุด ผ้าขาวพร้อมกรวยดอกไม้และเทียน ๑ ชุด เงิน ๑๒ บาท

๕) จวมบูน ประกอบด้วย หมาก ๑ ใบพลู ๑๖ เงิน ๑๒ บาท

๖) ชั้นอ้อกมะมอ ประกอบด้วย ข้าวสารเต็มชั้น ฝาใส่ปูนเคี้ยวหมาก ๙ อัน เทียน ๙ เล่ม ใบพลู ๙ ใบ

๗) เครื่องเซ่นนาคพร้อมผมนาค ประกอบด้วย จวมบูน ๑ ชุด รูป ๒ ดอก เทียน ๒ เล่ม ใบบัวห่อผม กรรไกร มีดโกน ด้ายสายสิญจน์

๘) บายศรีปากชาม ประกอบด้วย กล้วย ข้าวต้ม เทียนตรวย อย่างละ ๔ อัน ข้าวสวยใส่บายศรีปากชาม รูป ๑ ดอก ถาดมะพร้าว ด้ายสายสิญจน์ ชันน้ำมนต์ แก้วน้ำเวียน

ภาพที่ ๔.๖ เครื่องบายศรีสู่ขวัญ

จากภาพ เป็นเครื่องอัฐบริวารในการบวช ประกอบด้วย บายศรี บาตร พุก หมอน ผ้าไตร สร้อย ดอกบัว และมีการประองค์บวชสวยงาม

๑.๒ ขั้นตอนการบวชนาค การเตรียมการเพื่อพิธีกรรมบวชนาคได้จัดเตรียมไว้ ตั้งแต่ วันแรกสมบูรณแบบหมดแล้ว การบวชนาคมีคติความเชื่อมาตั้งแต่โบราณกาล ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับการบวชนาคผู้นำประกอบพิธีได้กล่าวยืนยันเกี่ยวกับเรื่องนาคสอดคล้องกับแซมชาย (นามแฝง) เป็นความเชื่อที่สืบมาจากตำนานเล่าขานต่อ ๆ กันมา ซึ่ง ประดิษฐ์ ยุติธรรม^{๑๒} ได้กล่าวว่า

“...นาคตัวหนึ่งอี้อัดรังเกียจกำเนิดนาคมีความคิดว่า ทำอย่างไรหนอเราจะพ้นจากกำเนิดนาคและได้อัตภาพมนุษย์ ขณะนั้นนาคได้พิจารณาเห็นภิกษุในพระพุทธศาสนาประพฤติธรรม มีความสงบกล่าววาจาสัตว์รักษาศีล มีกัลป์ยามธรรม จึงตัดสินใจขอบวชเป็นภิกษุ พวกภิกษุจึงได้ให้การบวชอุปสมบทแก่นาค และนาคอาศัยอยู่ในวิหารหลังสุดท้ายกับภิกษุรูปหนึ่ง เวลานอนหลับได้กลับเพศเป็นนาคตามเดิม พวกภิกษุจึงนำเรื่องนั้นไปกราบทูลแก่พระพุทธเจ้า พระองค์ตรัสเรียก

^{๑๒}สัมภาษณ์, ประดิษฐ์ ยุติธรรม, วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

นาคมาถามแล้วได้ความเป็นจริง จึงสั่งให้สึกเสีย นาคมีความอาลัยในเพศบวช จึงกราบทูลขอฝากชื่อนาคไว้ ถ้าใครจะมาบวชให้เรียกชื่อนั้นว่า “นาค” ตั้งนั้นคำว่า นาค จึงเป็นชื่อเรียกผู้จะบวชจนถึงตาบเท่าทุกวันนี้...”

ผู้นำพิธีทำพิธีบวชนาคจะนาคโดยให้เจ้าภาพได้เตรียมตัวในการประกอบพิธีประกาศให้ญาติพี่น้องได้ทราบเพื่อเข้าร่วมพิธีกรรม มีขั้นตอน ดังนี้

๑.๒.๑ การขอขมาลาโทษบิดามารดาผู้ให้กำเนิด โดยผู้นำพิธีจะเป็นผู้นำกล่าวคำขอขมา รูปแบบของการขอขมาลาโทษจัดให้พ่อแม่ พี่น้อง ผู้อาวุโส นั่งหันหน้าไปทางทิศตะวันตก โดยผู้จะบวชจะต้องหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเท่านั้น นำกรวยขัน ๕ คู่เข้ากราบ ๓ ครั้ง และมอบไตรจีวรให้แก่แม่ มอบบาตรให้แก่พ่อ กล่าวคำขอขมาต่อผู้มีพระคุณเหล่านั้นโดยรวมทั้งญาติพี่น้องด้วย ดังภาพที่ ๔.๗

ภาพที่ ๔.๗ การขอขมาลาโทษของนาค

จากภาพ เป็นการขอขมาลาโทษบิดามารดาผู้ให้กำเนิด โดยผู้นำพิธีจะเป็นผู้นำกล่าวคำขอขมา รูปแบบของการขอขมาลาโทษจัดให้พ่อแม่ พี่น้อง ผู้อาวุโส นั่งหันหน้าไปทางทิศตะวันตก โดยผู้จะบวชจะต้องหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเท่านั้น นำกรวยขัน ๕ คู่เข้ากราบ ๓ ครั้ง

การขอขมาลาโทษของนาคพบว่านาคจะทำการลาพ่อแม่และญาติพี่น้องทั้งหมดด้วยการนำขัน ๕ เป็นเครื่องคารวะ กล่าวขอขมาว่า กายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ มโนกรรม ๓ กรรมทั้ง ๓ อย่างนี้ ที่ลูกได้กระทำลงไปต่อหน้าก็ดี ลับหลังก็ดี ตั้งใจก็ดี ไม่ตั้งใจก็ดี เจตนาที่ดี ไม่เจตนาที่ดี รู้ก็ดี ไม่รู้ก็ดี ได้ประมาทพลาดพลั้งต่อบิดามารดา ผู้มีพระคุณทุกท่าน ขอให้ท่านโปรดจงโหสิกรรมแก่

ข้าพเจ้าด้วยเถิด การขอขมาลาโทษเป็นสิ่งที่นาจะต้องกล่าวด้วยความสมัครใจ ซึ่งทา เจือจันทร์^{๑๓} ได้กล่าวว่า

“...การขอขมานั้นบางครั้งพ่อแม่ได้ตายไปหมดจะให้ผู้ที่เลี้ยงดูหรือผู้ที่นาได้อาศัยอยู่ ด้วยทำหน้าที่แทนบิดามารดา เนื่องจากการที่นาได้ออกบวชเป็นสิ่งที่ต้องคิดให้หนักว่า ในอดีต อาจเคยพลาดพลั้งทำในสิ่งที่ไม่คาดคิดกับผู้มีพระคุณได้ การขอขมาจึงเป็นวิธีการที่จะทำให้เกิดความ สบายใจและมีกำลังใจในการทำหน้าที่ในครั้งนี้ด้วย...”

๑.๒.๒ พิธีบวชนา องค์ประกอบที่สำคัญที่จะต้องนำมาเป็นเครื่องประกอบ ได้แก่ เครื่องเช่นบวงสรวง บาตร และจีวร จะต้องนำมาเป็นเครื่องบวงสรวงพระพรหม พระอิศวร และ พระนารายณ์ โดยผู้นำพิธีจะทำหน้าที่จัดตำแหน่งของบุคคลให้เหมาะสม เช่น เครื่องเช่นบวงสรวงอยู่ ด้านหน้า ผู้นำพิธีอยู่กลาง และนาพร้อมญาติพี่น้องอยู่หลังผู้นำพิธี การบวชนาจะเริ่มต้นลักษณะ เดียวกันกับการบวงสรวงเทพเพราะเป็นพิธีกรรมที่ต่อเนื่องกันมาจากการบวงสรวงเทพก่อนแล้วจึงจะ บวชนาตามที่หลัง ดังนี้

๑) ผู้นำพิธีทำหน้าที่บูชาพระรัตนตรัย เชิญเทพทั้งพรหมและสวรรณลงมาประชุม รับทราบความประสงค์ของการทำพิธีกรรมในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบบทสวดที่เกี่ยวข้องอยู่ ๓ อย่าง คือ บทบูชาพระรัตนตรัย บทบูชาพระรัตนตรัย บทชุมนุมเทวดา และบทแจ้งความประสงค์ในการจัดพิธีกรรม

เมื่อจัดพิธีกรรมบวงสรวงเทพสิ่งศักดิ์สิทธิ์สมบูรณ์แล้วผู้นำพิธีจะนำขันน้ำมนต์มาประพรม เครื่องบวชนาทั้งหมด แล้วนำมาประพรมนาและญาติพี่น้องที่เข้าร่วมพิธีกรรมทั้งหมดให้เกิดความเป็นสิริมงคล การประกอบพิธีกรรมการนา พบว่าจะทำหน้าที่โดยผู้นำพิธีแต่งกายชุดขาวเหมือน พราหมณ์ หันหน้าไปทิศตะวันออกเช่นบวงสรวงเทวดาสักดิ์สิทธิ์ โดยผู้เป็นนาและญาติพี่น้อง จะต้องไปยืนหรือนั่งอยู่ด้านหลังทั้งหมด ดังภาพที่ ๔.๘

^{๑๓}สัมภาษณ์,ทา เจือจันทร์ (ชาย) อายุ ๗๓ ปี บ้านเลขที่ ๒/๒ หมู่ ๕ ตำบลแดล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์,วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๗.

ภาพที่ ๔.๘ การประกอบพิธีกรรมกรนาค

จากภาพ เป็นพิธีกรรมสังฆกรรมก่อนบวชโดยนาคถือผ้าไตรเข้ามอบตัวและกล่าวคำขอ บวช ต่อหน้าพระสงฆ์ที่มาร่วมสังฆกรรม

๒) เมื่อบวงสรวงเรียบร้อยแล้วจะทำพิธีตัดผม โดยเริ่มสวดบทตจกปัญจกัมมฐาน คือ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ กลับไปกลับมา 3 รอบ และให้นาคกล่าวตามด้วย อาจารย์ผู้นำ ประกอบพิธีจะตัดผมคนแรก ๓ ครั้ง วางในพานใบบัวที่เตรียมไว้ และผู้ที่ถือพานใบบัวนั้น จะต้องมีอายุน้อยกว่าหรือมีศักดิ์ต่ำกว่าผู้เป็นนาคโดยมากจะให้น้องสาวหรือหลานสาวเป็นผู้ถือใบบัวรองรับ เส้นผมนาค แล้วจากนั้นญาติผู้สูงอายุที่สุดในตระกูลจะตัดผมต่อจากอาจารย์ พ่อแม่และญาติคนอื่น ๆ ตามลำดับปฏิบัติในลักษณะเช่นเดียวกัน เมื่อญาติได้ตัดหมดทุกคนแล้วจะโกนให้เรียบร้อยเป็นครั้งสุดท้าย และแต่งตัวด้วยชุดนาค เป็นอันเสร็จพิธีบวชนาคดังภาพที่ ๘

ภาพที่ ๔.๙ พิธีกรรมปลงพมนาค

จากภาพ เป็นการขอขมาเพื่อตัดผม โดยถือพานซึ่งประกอบด้วยดอกบัว รูป เทียน และพ้อพราหมณ์ทำพิธี และพระสงฆ์ที่เป็นญาติ บิดา มารดา และญาติ ที่มาร่วมงาน

พิธีกรรมปลงพมนาคจะพบว่าปลงพมนาคนั้นจะต้องให้ญาติพี่น้องได้มีส่วนร่วมในการปลงพมนาค โดยช่วยกันตัดคนละ ๓ ครั้ง แล้ววางไว้บนใบบัวเพื่อเก็บไปลอยน้ำ หรือฝังไว้ใกล้แหล่งน้ำที่สามารถสร้างความเย็นชุ่มฉ่ำ ซึ่งโบราณเชื่อว่า การนำเส้นผมที่ผ่านพิธีกรรมปลงพมนาคไปฝังหรือเก็บไว้ในแหล่งที่มีความเย็นจะมีผลให้ภาคีมีความสุขสบายกายด้วย

๑.๓ พิธีบายศรีสู่ขวัญ การจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญจะประกอบขึ้นภายหลังจากที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เรียบร้อยแล้ว ส่วนใหญ่จะอยู่ในเวลาประมาณ ๑๗.๐๐ น. พระสงฆ์จำนวน ๙ รูป เจริญพระพุทธมนต์สมโภชผ้าไตรจีวรนาคและบริวารในงานบวช ซึ่งการสวดมนต์ครั้งนี้สำคัญสำหรับตัวนาคอย่างมาก เพราะจะเป็นการเริ่มต้นปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของมารยาทที่เคร่งครัดมากขึ้นกว่าเดิม และเมื่อเสร็จพิธีด้านพระสงฆ์อาจารย์ผู้นำประกอบพิธีจะได้เริ่มทำพิธีบายศรีสู่ขวัญจะกล่าวถึงความสำคัญของความเป็นคนตั้งแต่อยู่ในครรภ์ของมารดา คลอดลูกและเจริญเติบโตขึ้นมาตามลำดับ เพื่อให้ภาคีได้สำนึกในบุญคุณของมารดาผู้ให้กำเนิด และบิดาผู้ให้ชีวิตเลือดเนื้อมาเป็นตัวนาคในปัจจุบัน หลังจากอาจารย์ผู้ทำพิธีสู่ขวัญเสร็จแล้วญาติพี่น้องผู้มาร่วมงานต่างผูกข้อมืออวยพรให้ภาคีได้มีกำลังใจในการตั้งใจบวชในครั้งนี้โดยพร้อมเพรียงกัน ดังภาพที่ ๔.๑๐

ภาพที่ ๔.๑๐ พิธีบายศรีสู่ขวัญนาค

จากภาพ เป็นพิธีบายศรีสู่ขวัญนาค ซึ่งสวมชุดขาวเหมือนกันกับพ่อพรหมณ์ พานบายศรีอยู่ตรงกลาง ล้อมรอบด้วยบิดา มารดา ผู้เฒ่าผู้แก่และญาติๆที่มาร่วมงาน

การบายศรีสู่ขวัญนาคนี้เป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ทุกคนที่มาร่วมพิธีกรรมเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการบวชนาคที่จะได้รับภาวะความเป็นนาคสมบูรณ์แบบตามคติความเชื่อแบบพรหมณ์ ซึ่งเป็นบุคคลที่ต่างจากการเป็นคนธรรมดาเพราะได้ผ่านพิธีกรรมอุปโลกน์โดยการสมมติให้สูงขึ้นเป็นนาคผู้สงบเหมือนนักบวช การบายศรีสู่ขวัญจัดขึ้นมีสาเหตุมาจากความดี คือ ทำขึ้นเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ชีวิต ให้ความร่มเย็นเป็นสุข การจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญในบางครั้งก็มีสาเหตุมาจากสิ่งไม่ดี ซึ่งสุพิต กะการดี, มี เจือจันทร์^{๑๔} ได้กล่าวว่า

“...การบายศรีสู่ขวัญเป็นการจัดให้มีขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขับไล่สิ่งที่ไม่ดี หรือสิ่งที่เป็นอัปมงคล ให้ความสบายใจ เช่น เมื่อหายจากเจ็บป่วยลูกเสีย เมียตาย ก็จะทำการสู่ขวัญ การกระทำในที่นี้ก็เพื่อทะนุถนอมน้ำใจ ปลุกปลอบส่งเสริมจิตใจให้ดี มีกำลังใจในการต่อสู้ชีวิตในโอกาสต่อไป คำว่า “ขวัญ” หมายถึง ผม หรือ ขน ที่ขึ้นเวียนเป็นกันหอยบนศีรษะ หมายถึง สิ่งไม่มีตัวตนแต่จะมีประจำชีวิตของคนและสัตว์ ซึ่งได้แก่จิตใจ ในบางครั้งขวัญจะมีความหมายรวมไปถึงสิ่งอันเป็นที่รัก บางทีจะเรียกสิ่งของที่ผู้รักใคร่นับถือนำมามอบให้เพื่อการทะนุถนอมน้ำใจว่า “ของขวัญ” ความหมายของขวัญที่ปราชญ์ตำบลเมืองที่ได้ให้ความหมายไว้มากที่สุดว่า ขวัญ คือ

^{๑๔}สัมภาษณ์, มี เจือจันทร์ (ชาย) อายุ ๘๒ ปี บ้านเลขที่ ๒๔๒/๑ หมู่ ๒๒ ตำบล แดล อำเภอศิขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

จิต หรือวิญญาณที่ไม่มีตัวตน ที่มีอยู่กับชีวิตของคนเราทุกคน มีอยู่กับสิ่งของ ทรัพย์สินของคนเราทุกชนิด จิตหรือขันธ์จะต้องอยู่กับร่างของคน สัตว์ สิ่งของ ตลอดเวลา ถ้าหากเมื่อใดขันธ์ออกห่างไปจากร่างกายคน ก็จะส่งผลให้คนนั้นมี อาการอ่อนแอ เจ็บป่วย และอาจเสียชีวิตไปในที่สุด...”

พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญนี้จะเน้นบุคคลเกี่ยวกับนาคและพ่อแม่ จะมีการนำเรื่องราวที่ดีของ พ่อแม่ที่ได้ให้ชีวิตของนาคมาตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์มาจนถึงปัจจุบัน และกล่าวถึงเรื่องหน้าที่ของลูกผู้ชาย ที่ต้องทำให้ได้คือ การตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ด้วยการบวช ซึ่งผู้วิจัยได้สอบถามถึงประเด็นการ ตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ของลูกตามคติของเขมรพื้นบ้าน โดยเลือกวิธีการตามพิธีกรรม คือ ลูกชาย จะตอบแทนได้ด้วยการบวช ลูกหญิงจะตอบแทนได้ด้วยการที่รับการสู่ขอและแต่งงานถูกต้องตาม ประเพณี จึงกล่าวได้ว่าในงานบวชเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อการตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ การจัด พิธีกรรมบายศรีจะเน้นเรื่องตอบแทนบุญคุณเป็นหลัก ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

๑.๓.๑ เครื่องบายศรีสู่ขวัญ มีเครื่องประกอบที่สำคัญ คือ ต้นบายศรี ๕ ชั้น ประกอบด้วย ชั้น ๕ ขนมี ๓ ชนิด คือ ขนมฝักบัว ขนนางเล็ด ขนมไขหงส์ ข้าวต้ม กล้วยสุกเครื่อง เสี่ยงทายบนต้นบายศรี ข้าวตอก ผ้าไหม ไบกล้วย กระจเขอข้าวเปลือก ประกอบด้วยข้าวเปลือก (ข้าว มะลิ) เต็มกระจเขอ ขวาน ไขไก่ดิบ สลารธรรม ๒ ชุด รูป ๙ ดอก ผ้าขาว ๑ ผืน หมากพลู ๓ คำ สมุด ๑ เล่ม ปากกา ๑ ด้าม เทียน ๒ เล่ม ชั้น ๕ เครื่องยกครุ ประกอบด้วย ข้าวสาร ๑ ถ้วย เหล้าขาว ๑ ขวด น้ำอวดลม ๑ ขวด หมากพลูจัดในถ้วยวางสี่ทิศ ๑ ชุด ผ้าขาวพร้อมกรวยดอกไม้และเทียน ๑ ชุด เงิน ๑๒ บาท จวมบูน ประกอบด้วย หมาก ๑ ใบ พลุ ๑๖ เงิน ๑๒ บาท ชั้นอ็อกกะมอร ประกอบด้วย ข้าวสารเต็มขัน ผ่าใส่ปูนเคี้ยวหมาก ๙ อัน เทียน ๙ เล่ม ไบพลู ๙ ใบ เครื่องเช่นนาคพร้อมผมนาค ประกอบด้วย จวมบูน ๑ ชุด รูป ๒ ดอก เทียน ๒ เล่ม ไบบัวหอม กรรไกร มีดโกน ด้ายสายสิญจน์ บายศรีปากชาม ประกอบด้วย กล้วย ข้าวต้ม เตียนตรวย อย่างละ ๔ อัน ข้าวสวยใส่บายศรีปากชาม รูป ๑ ดอก ฤาษีมะพร้าว ด้ายสายสิญจน์ ชันน้ำมันต์ แก้วน้ำเวียน

๑.๓.๒ ขั้นตอนการบายศรีสู่ขวัญ พิธีกรรมจะเริ่มต้นด้วยการนิมนต์พระสงฆ์มา ทำพิธีเจริญพระพุทธมนต์ก่อนแล้วจึงจะได้ทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ ดังนี้

๑) หลังจากที่พระสงฆ์ทำพิธีเจริญพระพุทธมนต์เรียบร้อยแล้วนาคซึ่ง นั่งอยู่หน้าต้นบายศรีอยู่แล้ว จะเริ่มต้นด้วยการให้ญาติพี่น้องมานั่งล้อมนาคและต้นบายศรีเป็นวงกลม นำด้ายสายสิญจน์มาคล้องที่ตัวนาค

๒) ผู้ช่วยผู้นำพิธีจะเริ่มด้วยการจุดรูป ๙ ดอกบนต้นบายศรี จุดรูป เทียนที่โต๊ะหมู่บูชา และจุดรูปในบายศรีปากชามทั้ง ๔ ทิศ

๓) อาจารย์ผู้นำประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญจะเริ่มต้นสวดมนต์ไหว้พระ รัตนตรัย สวดชุมนุมเทวดาเพื่ออัญเชิญเทพเทวดาลงมาที่ต้นบายศรีเพื่อให้เกิดความสิริมงคลใน

พิธีกรรม บทสวดขวัณ เป็นบทสวดเพื่อสอนให้ภาคได้รู้จักตัวตนของความเป็นมนุษย์ตั้งแต่เกิดมาจนถึงปัจจุบัน และสภาวะต่อจากความเป็นฆราวาสหรือคนธรรมดาไปสู่ความเป็นสมณะภาวะหรือพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

๔) อาจารย์ผู้นำประกอบพิธีเริ่มสวดบทบายศรี โดยลำดับเหตุการณ์ของชีวิตขึ้นผู้ช่วยผู้นำพิธีจะเริ่มจุดเทียนในชั้นอ้อกะมวร ซึ่งมีทั้งหมด ๙ เล่ม ซึ่งแต่ละเล่มจะนำมาเวียนรอบทางขวามือ ๓ รอบต่อเล่ม ในการเวียนเทียนรอบตัวนาคนั้นอาจารย์จะลำดับชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่กำเนิดอยู่ในท้องมารดา คลอดออกมาเป็นลูก การเลี้ยงดูแลในยามเป็นทารก การระลึกถึงคุณของบิดามารดา การออกบวช ประวัติการบวชภาค หลักการอยู่ในธรรมวินัย คุณของผ้าเหลืองเป็นต้น ซึ่งจะเวียนเทียนทั้งหมด ๒๗ รอบพอดี

๕) เมื่อครบทั้ง ๒๗ รอบแล้วอาจารย์ผู้นำประกอบพิธีจะนำไขตัมบนต้นบายศรีมาปอกตรวจดูการทำนายว่าจะมีความเป็นไปอย่างไรในการอยู่ในผ้าเหลืองของนาคในอนาคต และป้อนไขให้นาคกิน พร้อมกับน้ำมะพร้าวที่ป้อนให้กิน

๖) นาคกินของเสี้ยงหายแล้วอาจารย์ผู้นำพิธีจะนำขี้ผึ้งที่เกิดจากการทำพิธีบายศรีมาเจิมให้แก่ภาคด้วยการให้กลืนคว้นเทียนที่จุดทำน้ำมันต์ ประพรมน้ำมันต์พร้อมอวยพรให้แก่ภาคและญาติพี่น้อง

๗) อาจารย์ผู้ประกอบพิธีจะทำพิธีผูกแขนด้วยการนำด้ายมาทำพิธีไล่เสนียดจัญไรโดยการนำด้ายมาปัดออกที่ข้อมืออันหนึ่งถึงเจ็ดกล่าวถึงสิ่งไม่ดีให้ออกไปจากชีวิตแล้วดึงเส้นด้ายให้ขาด นำด้ายเส้นใหม่มานับปัดเข้าอันหนึ่งถึงเจ็ดกล่าวถึงสิ่งดี ๆ ให้เข้ามาในชีวิตแล้วผูกข้อมือให้แก่ภาค และญาติพี่น้องจะผูกข้อมือตามลำดับเป็นอันเสร็จพิธีบายศรีสู่ขวัญภาค

๑.๓.๓ เครื่องประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ (เฮาปริง) คือ เครื่องพิธีกรรมตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ที่นำมาใช้ในพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญของชาวไทย-เขมรสุรินทร์ โดยจัดเครื่องตามคติโบราณที่นับถือกันมา ซึ่งมีอาจารย์ผู้นำประกอบพิธีกรรมเป็นผู้แนะนำให้เจ้าภาพได้จัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับจัดเครื่องประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ ๆ ประกอบด้วย ชั้นข้าวสารไข่เสี้ยงหาย ต้นบายศรี (บายเสรีย) กรวยดอกไม้ กระเซอข้าวเปลือก (กระเมอสราว) ไก่ สำหรับข้าวนาคและสำหรับข้าวเพื่อผีบรรพบุรุษ เครื่องยกครูทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ ชั้นน้ำมันต์ ฝ่ายผูกแขน และองค์ประกอบในพิธีกรรมตามประเพณีชาวบ้าน ซึ่งองค์ประกอบในพิธีกรรมตามประเพณีชาวบ้าน โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมรมีหลายขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ตอนเริ่มบอกรับงานบุญแก่ญาติจะมีการจัดเตรียมกรวยชั้น 5 ได้แก่ กรวยพร้อมดอกไม้ ฐูปเทียนและหมากพลู นำไปบอกความประสงค์แก่ท่านเจ้าอาวาสในการจัดงานบวชลูก ซึ่งเป็นประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมรที่ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่โบราณ เป็นธรรมเนียมที่นำหมากพลูมาต้อนรับแขกในยุคนั้นและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน ซึ่งวิลาศ โภธิสาร^{๑๕} ได้กล่าวว่า

^{๑๕}อ้างแล้ว.

“...ยังมีเครื่องประกอบพิธีกรรมงานบวชเฉพาะกลุ่มชาวภูยกู้อีกมาก ได้แก่ เครื่องบายศรีสู่ขวัญ (เฮาปลิ่ง) ประกอบด้วย ข้าวสาร ไข่ พานบายศรี (บายเสรีย) เตนตรวย (กรวยดอกไม้) กระเชอข้าวเปลือก (กระเชอเสรา) ใ้ สำหรับข้าวนาคและสำหรับข้าวเพื่อผีบรรพบุรุษ เครื่องยกครุทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ ชันน้ำมันต์ ฝ้ายผูกแขน ซึ่งทางเจ้าภาพได้เตรียมไว้ให้แขกได้ร่วมผูกแขนอวยพรให้แก่ นาค อาจารย์ผู้ประกอบพิธีจะผูกแขนให้นาคก่อนและตามด้วยญาติพี่น้องที่มาร่วมงานได้ช่วยกันผูกแขนโดยพร้อมเพรียงกัน...”

นอกจากนี้ในงานบวชยังมีขั้นตอนอันเกี่ยวข้องกับศาสนาสองส่วน คือ ส่วนแรกเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์จะมีการสู่ขวัญ เช่นไหว้ และส่วนที่สองเกี่ยวกับศาสนาพุทธ พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์และพิธีอุปสมบทในอุโบสถ ซึ่งในแต่ละส่วนนั้นจะมีความหมายแฝงอยู่ในทุกกิจกรรม ซึ่งยะ เจือจันทร์^{๑๖} ได้กล่าวว่า

“...การสู่ขวัญนั้นต้องอาศัยการคุ้มครองบริวาร ซึ่งเนื้อหาภายในคัมภีร์นั้นจะกล่าวถึงการกำเนิดของมนุษย์ การตั้งครรภ์ของแม่ การคลอดลูก การเลี้ยงลูก การออกบวช และแนวทางที่ดีของพระพุทธเจ้าได้สอนพุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติตามผู้ที่เป็น นาค และพ่อแม่ของนาคจะต้องตั้งใจฟังอย่างมีสนธิ เพื่อฟังคำสอนที่อาจารย์ผู้ประกอบพิธีได้สารถายเป็นทำนองอย่างไร เพราะ ภายหลังจากการสู่ขวัญเสร็จผู้ประกอบพิธีก็ จะมีการเสี่ยงทายไข่และใ้ โดยวัตถุประสงค์นั้นเป็นการให้กำลังใจส่วนหนึ่งและเป็นการทำนายนาคของผู้ออกบวชส่วนหนึ่ง ซึ่งผลการทำนายจะดีหรือร้ายนั้นขึ้นอยู่กับสองสิ่งนี้ คือ ไข่และใ้ นาคบางคนนั้นจะมีผลการทำนายที่ดีถูกต้องตามหลักโหราศาสตร์เป็นมงคล แต่บางคนไม่ดีและมีผลค่อนข้างไม่ค่อยดี ผู้ประกอบพิธีจะพยายามทำนายให้กำลังใจด้วยการเลียงเรื่องไม่ค่อยดีออกแต่จะพยายามสอนหาแนวทางที่จะทำให้ดีขึ้นได้ ถ้าหากหนักมาก คือ ไม่ดีเป็นอุปมงคลผู้ประกอบพิธี จะเล่าให้ฟังในภายหลังจากการประกอบพิธี เพราะการทำนายเสี่ยงทายนั้นจะประกาศต่อหน้าที่ประชุมหรือในปะรำประกอบพิธีให้ทุกคนได้ชื่นชมยินดีกับผลการทำนายด้วย ดังนั้นจึงพยายามนำเรื่องดี ๆ มาประกาศให้ทราบ ส่วนเรื่องไม่ค่อยดีอาจารย์ จะหาโอกาสอธิบายให้แก่ นาคฟังในภายหลังและแนะนำวิธีแก้ไขให้ดีขึ้นด้วย...”

๒. พิธีกรรมการบวชสามเณรและพระภิกษุ พระพุทธศาสนาจะมีพิธีกรรมการบวชบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้จะต้องพิจารณาคุณสมบัติของบุคคลผู้จะก่อนเสมอ โดยส่วนใหญ่แล้วจะมีการลงข้อมูลในใบสมัครบวชเมื่อไม่มีข้อห้ามใดติดขัดหรือผ่านทุกข้อแล้วให้มีบุคคลรับรองในการสมัครบวช

^{๑๖}สัมภาษณ์, ยะ เจือจันทร์ (ชาย) อายุ ๘๒ ปี บ้านเลขที่ ๒๓ หมู่ ๑๘ ตำบล แดล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

จากนั้นเจ้าอาวาสวัดที่จะอยู่รับรองอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งการพิจารณาอย่างนี้เพราะมีกฎระเบียบมหาเถรสมาคมได้กำหนดให้สงฆ์ไทยได้ถือปฏิบัติกันมา และเมื่อทำการพิจารณาโดยตรวจคุณสมบัติครบตามสมควรแล้วจึงจะสามารถเข้าหาอุปฌาย์เพื่อทำพิธีบวชได้

๒.๑ เครื่องบวช สมณบริขาร ๘ ประการ คือ ไตรจีวร บาตร มีด เข็ม ประคตเอว ผ้ากรองน้ำ และปัจจัยไทยทานสำหรับถวายพระสงฆ์ ซึ่งพระครูวิมลศรีขจรคุณ^{๑๗} ได้กล่าวว่า

“...ความจริงบริขารเพียงที่กล่าวมานั้น มันไม่พอหรอก จะต้องหาเพิ่มเข้ามาไว้ใช้สอยอีก เช่น ที่นอน หมอน มุ้ง ผ้าหมอนนอน ผ้าเช็ดตัว ผ้าอาบน้ำฝน ผ้าไตรอาศัย กระโถน จานข้าว ช้อนส้อม รองเท้าคืบ ร่ม ปิ่นโต และเครื่องใช้อื่น ๆ ตามสมควรแก่สภาพ แต่ทว่า บริขาร ๘ นั้นได้แก่ ฟ้านุ่ง ผ้าห่ม ผ้าสังฆาฏิ บาตร มีดโกน เข็ม ประคตเอว ผ้ากรองน้ำ จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้เลย...”

๒.๒ ขั้นตอน จะเริ่มจากนาคผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาประสงค์จะบวชบวชต้องท่องคำขานนาคให้คล่องแคล่ว ผึกซ้อมวิธีบวช บวชให้ถูกต้องและจัดสมณบริขาร ๘ ประการ คือ ไตรจีวร บาตร มีด เข็ม ประคตเอว ผ้ากรองน้ำให้พร้อม เมื่อถึงวันที่จะบวช ต้องโกนผมโกนหนวด ตัดเล็บมือเล็บเท้า ให้เรียบร้อย ครั้นแล้วถึงไปสู่อุโบสถตามเวลาที่กำหนดไว้กับทางวัดก่อนที่จะเข้าไปในอุโบสถ ฟังพระนโมถือดอกไม้ รูปเทียน ทำประทักษิณ คือ เดินเวียนขวารอบอุโบสถ ๓ รอบ เป็นการแสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัยและในระหว่างที่เดินเวียนรอบอุโบสถนั้น ควรภาวนาพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ (อิติปิโส ภควา ฯลฯ อนุตตรปฎุญญเขตต์โลกสชาติ) ด้วย เมื่อทำประทักษิณครบ ๓ รอบแล้ว (ถ้าจะวันทาสิมา) นาคต้องวันทาสิมาหน้าอุโบสถเสียก่อนซึ่งมีวิธีดังนี้ คือ จุดรูปเทียน แล้วกราบสิมา ๓ หน

ขอขมาลาโทษผู้มีพระคุณ หมายถึง การแสดงออกถึงความสำนึกในความรู้สึกที่เคยกระทำอาจจะส่งผลไปในทางที่ดีหรือส่งผลไปในทางที่ไม่ดีก็ตาม การขอขมาในงานบวชนั้นจะพบว่า นาคจะต้องทำหน้าที่ขอขมาลาโทษหลายครั้งด้วยกัน เช่น ในตอนที่เข้าสู่พิธีบวชนาคตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ หลังจากได้เป็นนาคแล้วจะมีการถือผ้าไตรเดินขอขมาลาโทษ ผู้มีอายุหรือผู้อาวุโสในหมู่บ้านหรือญาติผู้ใหญ่ของตน ขอขมาพ่อแม่ก่อนรับผ้าไตรตอนเข้าสู่พิธีบวชในอุโบสถ และในตอนทำพิธีบวชสามเณรในอุโบสถเป็นครั้งสุดท้าย การกล่าววบทขอขมาสามัญจะนิยมกล่าวต่อพ่อแม่ผู้มีพระคุณ และผู้สูงอายุอาวุโส ซึ่งพระครูสุจิตตาทิรม^{๑๘} ได้กล่าวว่า

“...กายกรรมสาม วจีกรรมสี่ มโนกรรมสาม กรรมทั้งสามอย่างนี้ ข้าพเจ้าได้กระทำต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ ต่อหน้าก็ดี ลับหลังก็ดี เจตนาที่ดี ไม่เจตนาที่ดี รู้ก็ดี ไม่รู้ก็ดี ที่

^{๑๗} สัมภาษณ์, พระครูวิมลศรีขจรคุณ เจ้าอาวาสวัดบ้านกาเจาะ รองเจ้าคณะอำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๗.

^{๑๘} สัมภาษณ์, พระครูสุจิตตาทิรม, อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๕๗.

ข้าพเจ้าได้กระทำไปแล้ว ขอให้บิดามารดา ครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณ จงได้อโสสิทกรรมให้แก่ข้าพเจ้า เพื่อความเจริญงอกงามในการออกบวช ครั้งนี้ด้วยเทอญ...”

ต่อจากนั้น มารดา บิดา ญาติพี่น้อง พึงนำนาคเข้าสู่อุโบสถ เมื่อเข้าไปในอุโบสถแล้ว พึงวันทาพระประธานอีกครั้งหนึ่งด้วยวิธีอย่างเดียวกันกับวันทาสีมา เสร็จแล้วนาคพึงกลับไปนั่ง ณ สถานที่ซึ่งจัดไว้มารดา บิดา หรือ ญาติผู้ใหญ่จะมอบผ้าไตรให้นาค คุกเข่ากราบ ๓ หน แล้วจึงยื่นแขน ประณมมือรับผ้าไตร อุ้มประณมมือเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ ถวายผ้าไตรนั้นแก่ท่าน แล้วหันไปรับเครื่องสักการะ ดอกไม้ ธูป เทียน ถวายแก่ท่าน แล้วกราบลง ๓ หน พระอุปัชฌาย์จะมอบผ้าไตรนั้น คือให้พึงประณมมือ ดังภาพที่ ๔.๑๑

ภาพที่ ๔.๑๑ นาครับผ้าไตรจากบิดามารดาและหลานด้วยเข่าเข้าหาพระอุปัชฌาย์เพื่อขอบวช

จากภาพ นาครับผ้าไตรจากบิดา มารดาอุ้มประณมมือเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ ถวายผ้าไตร นั้นแก่ท่าน แล้วหันไปรับเครื่องสักการะ ดอกไม้ รูป เทียน ถวายแก่ท่าน แล้วกราบลง ๓ หน พระอุปัชฌาย์จะมอบผ้าไตรนั้นคือให้ฟังประณมมือ

๒.๒.๑ นาคอุ้มผ้าไตรแล้วนั่งคุกเข่าหน้าพระอุปัชฌาย์เปล่งวาจาว่า อุกาสวนทามิ ฆนเต สัพพอปฺปารํชมถ เม ฆนเต มยาคตํปุณฺณํ สามินา อนฺโมทิตพฺพํ สามินา กตํปุณฺณมฺยหํทาทพฺพํ สาธุ สาธุ อนฺโมทามิ อุกาส การุณญฺกตฺวา ปพฺพชฺชํเทถ เม ฆนเต อหํฆนเต ปพฺพชฺชํ ยาจามิ ทฺติยมปิอหํฆนเต ปพฺพชฺชํ ยาจามิ สพฺพทฺทุกฺขนิสฺสรณนิพฺพานสจฺฉิกรณตฺถายอิมํกาสาวํคเหตุวา ปพฺพาเชถมํฆนเต อนุกมฺปิ อูปาทาย สพฺพทฺทุกฺขนิสฺสรณนิพฺพานสจฺฉิกรณตฺถายอิมํกาสาวํคเหตุวา ปพฺพาเชถมํฆนเต อนุกมฺปิ อูปาทาย สพฺพทฺทุกฺขนิสฺสรณนิพฺพานสจฺฉิกรณตฺถายอิมํกาสาวํคเหตุวา ปพฺพาเชถมํฆนเต อนุกมฺปิ อูปาทาย.

๒.๒.๒ พระอุปัชฌาย์รับผ้าไตรจากนาคมาส่วนนาคเปล่งวาจาต่อไปว่า สพฺพทฺทุกฺขนิสฺสรณนิพฺพานสจฺฉิกรณตฺถายเอตํกาสาวํทตฺวา ปพฺพาเชถมํฆนเต อนุกมฺปิ อูปาทาย สพฺพทฺทุกฺขนิสฺสรณนิพฺพานสจฺฉิกรณตฺถายเอตํกาสาวํทตฺวา ปพฺพาเชถมํฆนเต อนุกมฺปิ อูปาทาย สพฺพทฺทุกฺขนิสฺสรณนิพฺพานสจฺฉิกรณตฺถายเอตํกาสาวํทตฺวา ปพฺพาเชถมํฆนเต อนุกมฺปิ อูปาทาย. เมื่อว่าจบแล้ว นาคนั่งพับเพียบประณมมือ ตั้งใจฟัง โอวาทของพระอุปัชฌาย์ ต่อไป

๒.๒.๓ เมื่อจบโอวาทแล้ว ท่านจะสอนกัมมัฏฐานทีละบท ทั้งโดยอนุโลมและปฏิโลม นาคว่าตามทีละบท ดังนี้ เกสา โลมา นขาทนต์ตา ตโจ (อนุโลม) ตโจทนต์ตา นขา โลมา เกสา (ปฏิโลม) เมื่อสอนกัมมัฏฐานจบ พระอุปัชฌาย์จะคล้องผ้าอังสะให้ สอนวิธีครองผ้าเสร็จแล้ว ผู้บวชออกไปครองผ้าในที่ ๆ สมควร

๒.๒.๔ เสร็จแล้วฟังเข้าไปหาพระกรรมวาจาจารย์หรือพระอนุสาวนาจารย์ ถวายเครื่องสักการะ แล้วกราบ 3 หน ยืนประณมมือเปล่งวาจาว่า อุกาสวนทามิ ฆนเต สัพพอปฺปารํชมถ เม ฆนเต มยาคตํปุณฺณํ สามินา อนฺโมทิตพฺพํสามินา กตํปุณฺณมฺยหํทาทพฺพํ สาธุ สาธุ อนฺโมทามิ อุกาส การุณญฺกตฺวา ติสฺรณนสฺส สีสฺยานิ เทถ เม ฆนเต. นั่งคุกเข่าประณมมือขอสรณะและศีลว่า อหํฆนเต สรณสึลํ ยาจามิ ทฺติยมปิอหํฆนเต สรณสึลํ ยาจามิ ตฺติยมปิอหํฆนเต สรณสึลํ ยาจามิ.

๒.๒.๕ ต่อจากนั้น ฟังตั้งใจว่าตามพระอาจารย์ พระอาจารย์กล่าวนำว่า นโมตสฺสภควโต อรหโต สมมาสมฺพุทฺธสฺสนโมตสฺสภควโต อรหโต สมมาสมฺพุทฺธสฺสนโมตสฺสภควโต อรหโต สมมาสมฺพุทฺธสฺส. นาคว่าตาม พระอาจารย์กล่าวว่า ยมหํททามิ ตวํเทหิพ นาคตอบรับว่า อุกาส อาม ฆนเต. พระอาจารย์ให้สรณคมณํ นาคฟังว่าตามทีละตอนดังนี้ พุทฺธํสรณํคจฺฉามิ ฌมํสรณํคจฺฉามิ สงฆํสรณํคจฺฉามิ ทฺติยมปิพุทฺธํสรณํคจฺฉามิ ทฺติยมปิฌมํสรณํคจฺฉามิ ทฺติยมปิสงฆํสรณํคจฺฉามิ ตฺติยมปิพุทฺธํสรณํคจฺฉามิ ตฺติยมปิฌมํสรณํคจฺฉามิ ตฺติยมปิสงฆํสรณํคจฺฉามิ. พระอาจารย์กล่าวว่า ติสฺรณคมณํ นิฏฺฐิตํ. นาคตอบรับว่า อาม ฆนเต.

๒.๒.๖ ลำดับนั้น พระอาจารย์จะบอกให้ทราบ ว่า “การบวชเป็นสามเณรสำเร็จด้วยไตรสรณคมน์เพียงนี้ ต่อจากนั้น ท่านจะกล่าวนำให้สมาทานสิกขาบท ๑๐ ประการ

๒.๒.๗ สามเณรนั่งคุกเข่ากราบ ๓ หน ต่อจากนั้นสามเณรรับบาตรจากผู้ให้นำมา ประเคนเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ วางบาตรไว้แล้ว กราบลง ๓ หน แล้วกล่าวว่า อุกาสนุนทามิ ภนเต สัพพอปรารัมหม เม ภนเต มยากตปุณญ์ สามินา อนุโมทิตัพพ สามินา กตปุณญ์มยหัตถาทัพพ สาธุ สาธุ อนุนทามิ อุกาส การุณณกตวา นิสสยฺเถล เม ภนเต. สามเณรนั่งคุกเข่าประณมมีว่า อหฺภนเต นิสสยฺ ยาจามิ ทุติยมปือหฺภนเต นิสสยฺ ยาจามิ ตติยมปือหฺภนเต นิสสยฺ ยาจามิอุปัชฌาโย เม ภนเต โหหิ อุปัชฌาโย เม ภนเต โหหิอุปัชฌาโย เม ภนเต โหหิอุปัชฌาโย เม ภนเต โหหิ. พระอุปัชฌาย์ว่า ปฎิฐูปิ. สามเณรว่า อุกาสสมปฎิจฉามิ. พระอุปัชฌาย์ว่า โอปายิกิ. สามเณรว่า สมปฎิจฉามิ. พระอุปัชฌาย์ว่า ปาสาทิเกน สมปาเทหิ. สามเณรว่า สมปฎิจฉามิ. แล้วสามเณรว่าต่อไปอีก ดังนี้ อชชตคฺเคทานิ เถโร มยหฺ ภาโร อหฺมปิเถรสส ภาโร อชชตคฺเคทานิ เถโร มยหฺ ภาโร อหฺมปิเถรสส ภาโร อชชตคฺเคทา นิเถโร มยหฺ ภาโร อหฺมปิเถรสส ภาโร. จบแล้ว กราบ ๑ หน แล้วกล่าวว่า วุนทามิ ภนเต สัพพอปรารัมหม เม ภนเต มยากตปุณญ์ สามินา อนุโมทิตัพพ สามินา กตปุณญ์มยหัตถาทัพพ สาธุ สาธุ อนุนทามิ.

๒.๒.๘ จบแล้วกราบ ๓ หน ต่อจากนั้น พระอุปัชฌาย์ ตั้งชื่อสามเณรเป็นภาษามคธ เรียกว่า ฉายา เพื่อใช้สวดในกรรมวาจา เช่น โสภโณ เป็นต้น แล้วพึงอธิบายให้ทราบว่าเมื่อพระกรรมวาจาสวดถามว่า กิณฺนาโมสิ. พึงตอบว่า อหฺภนเต โอภาโส นาม. (พระอุปัชฌาย์ตั้งชื่อภาษามคธให้อย่างไรพึงตอบชื่อนั้น) พระกรรมวาจาสวดถามว่า โก นาม เต อุปัชฌาโย. พึงตอบว่า อุปัชฌาโย เม ภนเต อายสมฺมา โสภโณ นาม. (พระอุปัชฌาย์ มีนามฉายาอย่างไร พึงตอบอย่างนั้น) ต่อจากนั้น พระอุปัชฌาย์พึงบอกบาตรและจีวรแก่สามเณรโดยกล่าวว่า ปฐฺมมฺอุปฺชฌ คาคาเปตพฺโพ อุปฺชฌมฺ คาคาเปตวา ปตฺตจิวฺร อจฺจิกฺขิตพฺพอยฺนเต ปตฺโต. สามเณรตอบรับว่า อาม ภนเต. พระอุปัชฌาย์ว่า อยฺสงฺฆาภฺภิ. สามเณรตอบรับว่า อาม ภนเต. พระอุปัชฌาย์ว่า อยฺอุตฺตราสงฺโก. สามเณรตอบรับว่า อาม ภนเต. พระอุปัชฌาย์ว่า อยฺอนฺตรวาสโก. สามเณรตอบรับว่า อาม ภนเต. พระอุปัชฌาย์กล่าวต่อไปว่าคจฺฉอ มฺมุหิ โอภาเสตฺติภฺฐาหิ. (ถ้าบวชพร้อมกันหลายรูปว่า คจฺฉก อมฺมุหิ โอภาเส ตฺติภฺฐถ.) เหตุผลที่ต้องมีการกลั่นกรองการบวชหลายขั้นตอนนั้น เพราะว่าเป็นระเบียบทางพระธรรมวินัย เพื่อตรวจสอบบุคคล ซึ่งพระครูคัมภีร์ธรรมวิสุทธ์^{๑๙} ได้กล่าวว่า

“...วัตถุประสงค์ของการบวชในพระพุทธศาสนาเพื่อคัดสรรเอาบุคคลที่พร้อมที่จะเข้ามาใช้ชีวิตแบบนักบวชมาฝึกตามหลักการในพระพุทธศาสนาเพื่อให้เป็นบุคลากรที่มีศักยภาพในการดำรงชีวิตเป็นไปตามอุดมคติ คือการดับทุกข์ และการเข้าถึงพระนิพพานส่วนวัตถุประสงค์ที่เกิดจากการใช้ชีวิตตามแบบอุดมคติทางพระพุทธศาสนา

^{๑๙}สัมภาษณ์, พระครูคัมภีร์ธรรมวิสุทธ์,เจ้าอาวาสวัดเทพประทานพร อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์,วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ถือว่าเป็นผลพลอยได้ที่เกิดจากการใช้ชีวิตที่ได้รับการพัฒนาแล้วตามแนวทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ในสมัยพุทธกาลแม้จะมีการกำหนดวัตถุประสงค์เอาไว้อย่างชัดเจนก็ตาม แต่เมื่อข้อกำหนดดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้กับสภาพสังคมที่แตกต่างกัน ย่อมมีการตีความคุณสมบัติที่ระบุไว้ในพระไตรปิฎก เพื่อให้เกิดความรัดกุมและเหมาะสมกับสังคมโดยในการกำหนดเพิ่มเติมเข้ามาภายหลังนั้น ออกมาเป็นพระราชบัญญัติเพื่อประกาศใช้ในพระอุปชฌาย์มีกรอบในการปฏิบัติเกี่ยวกับการบวชแก่กุลบุตรที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา และเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพสำหรับพระสงฆ์ต่อไป...”

๒.๒.๙ ต่อจากนั้น สามเณรไปยืนในที่ห่างจากสงฆ์ออกไปประมาณ ๑๒ ศอก หน้าประณมมือมาทางคณะสงฆ์ ต่อจากนั้นพระกรรมวาจาจารย์ ฟังนั้งคุกเข่าหันหน้าไปทางพระประธาน กราบ ๓ หน ว่า นโมตสสภควโต อรหโต สมมาสมพุทธสสนโมตสสภควโต อรหโต สมมาสมพุทธสสนโมตสสภควโต อรหโต สมมา สมพุทธสส. แล้วหันกลับมาจับพับเพียบ พระกรรมวาจาจารย์ และพระอนุสาวนาจารย์สวด ดังนี้

๑) คำสมมติตนเพื่อสอนซ้อม สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ โอภาโสอายุสมโต โสภณสสุอุปสมปทาเปกฺโข ยทิสงฺขสสฺสพตฺตกลฺลือทโธภาสึ อนุสาเสยฺยิ. กระจบวงการ สมมติตนเพื่อสอนซ้อมมีบทที่ใช้เพื่อให้การญัตติจุดตุตถกรรมวาจาจารย์เกิดความถูกต้อง ดังภาพที่ ๔.๑๒

ภาพที่ ๔.๑๒ พระกรรมวาจาจารย์และพระอนุสาวนาจารย์สอนซ้อมสามเณรก่อนเข้าสู่สังฆกรรม

จากภาพ เป็นการสอนซ้อมพระเพื่อการญัตติจุดตุตถกรรมวาจาจารย์เกิดความถูกต้อง ก่อนเข้าพิธีสังฆกรรมต่อหน้าพระอุปชฌาย์

๒) คำสอนซ้อม สุนลีสี่ โองาส อยนเต สจจกาโล ภูตกาโลยชาตตังสงฆมชเมปุจฉนเต สนนตอตถิติ วัตตพพอสนตันทตถิติ วัตตพพ มา โข วิตถาสี มาโข มงกุ อโหสิเอวนตปุจฉิสสนติ สนนติ เต เอวรูปา อาพาธา.

กระบวนการสอนซ้อมสามเณรเป็นหน้าที่ของพระกรรมวาจาจารย์และพระอนุสาวนาจารย์จะซักถามอันตรายิกธรรมอันเป็นอันตรายต่อพรหมจรรย์ของพระสงฆ์ เปรียบเสมือนการตรวจสอบอีกรอบก่อนเข้าสู่ญัตติจตุตถกรรม โดยให้สามเณรตอบว่า

ถาม	กุญฺฐี	ตอบ	นตถิภนเต
“	คณโฑ	“	นตถิภนเต
“	กิลาสโต	“	นตถิภนเต
“	โสโส	“	นตถิภนเต
“	อปมาโร	“	นตถิภนเต
“	มนุสโสสิ	“	อาม ภนเต
“	ปุริโสสิ	“	อาม ภนเต
“	ภุชิสโสสิ	“	อาม ภนเต
“	อนโณสิ	“	อาม ภนเต
“	นสิราชภโฏ	“	อาม ภนเต
“	อนุญญาโตสิ มาตาปิตุหิ	“	อาม ภนเต
“	ปริบุญณวิสตวิสโสสิ	“	อาม ภนเต
“	ปริบุญณนเต ปตตจิวรี	“	อาม ภนเต
“	กินนาโมสิ	“	อหังภนเต...นาม
“	โก นาม เต อุชฌมาโย	“	อุชฌมาโย เม ภนเต อายุสฺมา...นาม.

อุปสัมปทาเปกข์ (ผู้ขอบวช) เข้าหาหมู่แห่งสงฆ์เพื่อประกอบพิธีญัตติจตุตถกรรม สงฆ์เป็นผู้ตัดสินว่าบุคคลนี้สามารถตั้งอยู่ในหมู่แห่งสงฆ์ได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้ก็จะขับออกจากสงฆ์เพื่อให้ไปพิจารณาอันตรายิกธรรมให้ผ่านก่อนจึงจะรับเข้าหมู่ดังภาพที่ ๔.๑๓

ภาพที่ ๔.๑๓ อุปสัมปทาเปกข์ (ผู้ขอบวช) เข้ามาห่มแห่งสงฆ์เพื่อประกอบพิธีญัตติจตุตถกรรม

จากภาพ อุปสัมปทาเปกข์ (ผู้ขอบวช) เข้ามาห่มแห่งสงฆ์เพื่อประกอบพิธีญัตติจตุตถกรรม สงฆ์เป็นผู้ตัดสินว่าบุคคลนี้สามารถตั้งอยู่ในห่มแห่งสงฆ์ได้หรือไม่ โดยอยู่ท่ามกลางสงฆ์พร้อมด้วยบิดา มารดา และญาติๆ ที่มาร่วมงาน

๒.๒.๑๐ พระกรรมวาจาจารย์และพระอนุสาวนาจารย์ กลับเข้ามานั่งในที่ประชุมสงฆ์แล้วสวดคำขอเรียกอุปสัมปทาเปกข์(ผู้ขอบวช) เข้ามา สุณนาคู เม ภนเต สงโฆโสภาโสอายุสมโต โสภณสสุอุปสมปทาเปกโข อนุสิฏฺฐโฐโสเมยายทิสงฆสสพตตกลลโ โสภาโสอาคจเฉยย. (อาคจฉาหิ) เมื่ออุปสัมปทาเปกข์ (ผู้ขอบวช) เข้ามาแล้วกราบ ๓ ครั้ง คือ กราบข้างขวา ข้างซ้าย และตรงกลาง แล้วประณมมือเปล่งวาจาขอบวช ด้วยบทต่อไปนี้

๑) คำขอบวชว่า สงฆมภนเต อุปสมปทํ ยาจามิ อุลลุมปตุ มํภนเต สงโฆอนุกมปิ อูปาทาย ทุตติยมปิภนเต สงฆํอุปสมปทํ ยาจามิ อุลลุมปตุ มํภนเต สงโฆอนุกมปิ อูปาทาย ตติยมปิภนเต สงฆํอุปสมปทํ ยาจามิ อุลลุมปตุ มํภนเต สงโฆอนุกมปิ อูปาทาย.

๒) คำสมมติตนเพื่อถามอันตรายกิธรรมาว่า สุณนาคู เม ภนเต สงโฆอโย โสภาโสอายุสมโต โสภณสสุอุปสมปทาเปกโข ยทิสงฆสสพตตกลลโหโสภาสอันตรายิกะ ธม เม ปุจฺเจยฺยํ

๓) คำถามอันตรายกิธรรมาว่า สุณสี โสภาส อยนเต อยนเต สจจกาโล ภูตกาโลยชาตตํปุจฺฉามิ สนตํอตถิติ วัตตพพอสนตํนตถิติวัตตพพอสนตํ เต เหวรูปา อาพาธา. คำถามของพระกรรมวาจาจารย์และพระอนุสาวนาจารย์ และเป็นคำตอบของอุปสัมปทาเปกข์(ผู้ขอบวช) ว่า

ถาม	กุญฺฐิ	ตอบ	นตถิภนเต
“	คณฺโฑ	“	นตถิภนเต
“	กิลาส	“	นตถิภนเต

“	โสโส	“	นตถิภนเต
“	อปมาโร	“	นตถิภนเต
“	มนุสโสสิ	“	อาม ภนเต
“	ปุริโสสิ	“	อาม ภนเต
“	ภุขิสโสสิ	“	อาม ภนเต
“	อนโณสิ	“	อาม ภนเต
“	นสิราชภโณ	“	อาม ภนเต
“	อนุญญาโตสิ มาตาปิตุหิ	“	อาม ภนเต
“	ปริบุญณวิสติวโสสิ	“	อาม ภนเต
“	ปริบุญณนเต ปตตจิวรี	“	อาม ภนเต
“	กินนาโมสิ	“	อหิภนเต...นาม
“	โก นาม เต อุปชมาโย	“	อุปชมาโย เม ภนเต อายสุมา...นาม.

๒.๓ พิธีเข้าสู่ความเป็นพระภิกษุ ที่ต้องให้พิธีกรรมปริสุทธ์ของคณะสงฆ์ในเบื้องต้นจึงต้องมีการตรวจสอบทีละขั้นตอน ดังกล่าวข้างต้น และเมื่อไม่มลทินสำหรับการบวชในครั้งนี้พระสงฆ์จะมีการยอมรับเข้าหมู่โดยให้พระกรรมวาจาจารย์และพระอนุสาวนาจารย์สวดญัตติจุดตุลกรรมาจา

๒.๓.๑ สุณาคี เม ภนเต สงโฆอโย โอภาโสอายุสมโต โสภณสสุอุปสมปทาเปกโข ปริสุทโธอนตรายิเกหิธมเมหิ ปริบุญณสสพตตจิวรีจิง โอภาโสสงฆงอุปสมปทายาจติ อายสมตา โสภณนอุปชมาเยน ยทิสงฆสสพตตกลลงสงโฆโอภาโสอุปสมปทาเทยยอายุสมตา โสภณนอุปชมาเยน เอสาญตติ ฯลฯ

๒.๓.๒ เมื่อเสร็จแล้วพระอนุสาวนาจารย์หรือพระอุปัชฌาย์บอกอนุศาสน์ซึ่งเป็นคำสอนเบื้องต้นสำหรับพระภิกษุผู้บวชใหม่ พระอุปัชฌาย์จะสอนด้วยอนุศาสน์ ๘ ข้อ แบ่งเป็นกัจจัตราที่ต้องปฏิบัติ ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตแบบพระภิกษุ เรียกว่า นิสสัย มี ๔ ข้อ ดังนี้

๑) เทียวบิณฑบาต ชีวิตพระภิกษุในพระพุทธศาสนาไม่มีอาชีพอื่น เช่น ไม่มีอาชีพทำนา ทำไร่ คำขาย เป็นต้น แต่ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยการขออาหารจากชาวบ้าน ความหมายของคำว่าภิกษุ นัยหนึ่งแปลว่าผู้เห็นภาพในวิภวสังสาร อีกนัยหนึ่งแปลว่า ผู้ขอ โดยกิริยามิใช่โดยการออกปาก การบิณฑบาตจึงเป็นการเลี้ยงชีพที่ปริสุทธ์สำหรับภิกษุ ตามวิถีทางแห่งพระพุทธศาสนา

๒) นุ่งห่มผ้าบังสุกุล ผ้าบังสุกุล คือ ผ้าที่ภิกษุเก็บเศษผ้าที่อ่อนเล็กที่อ่อนน้อยซึ่งตกอยู่ตามพื้นดิน เปื้อนฝุ่นไม่สะอาด ไม่สวยไม่งาม โดยที่สุดแม้ผ้าที่เขาใช้ห่อศพ ตกอยู่ตามป่าช้า ภิกษุเก็บมาเย็บปะต่อกันเป็นผืน ซัก เย็บ ย้อมใช้เป็นจีวรสำหรับนุ่งห่ม ปัจจุบันภิกษุใช้ผ้าสำเร็จรูปที่ชาวบ้านถวายได้

ตามที่ได้ผ่านการบวชมาสังคมจะยอมรับว่าเป็นคนสุข แม้แต่การจะแต่งงาน ถ้าหากว่าพ่อแม่ของฝ่าย
 สารู้ว่าฝ่ายชายได้ผ่านการบวชมาแล้วจะสามารถรับพฤติกรรมอันดีงามได้ ซึ่ง แสน สีดา^{๒๐} กล่าวว่

“...ใครก็ตามที่ผ่านพิธีกรรมยุติตฤตกรรมนี้แล้วจะเป็นคนสุขที่สมบูรณ์แบบของ
 ลูกผู้ชาย เป็นการตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่เชิดชูเกียรติตระกูล สังคมยอมรับโดย
 การบวช เมื่อสึกออกไปที่ไหนจะได้รับการขนานชื่อใหม่ว่า ปณฺเฑนนำหน้าชื่อเสมอ
 นั้นหมายความว่า ได้มีการเปลี่ยนจากชายคนเดิมเป็นคนใหม่ได้ด้วยวิธีการบวช แต่
 บางคนก็เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่เลยก็มี บางคนก็หนักกว่าก่อนการบวชก็มี ทั้งนี้
 ขึ้นอยู่กับตัวผู้บวชเอง ศาสนาคงเป็นเพียงทางผ่านให้เข้าถึงรสแห่งธรรมเท่านั้น...

จะเห็นได้ว่าความเชื่อที่เกิดจากการได้เข้าพิธียุติตฤตกรรมของชาวภูมิตำบลแต่ละจะมี
 ความเชื่อความศรัทธาในบุญอันเกิดจากพิธีบวชอย่างมาก เพราะเชื่อว่าคนที่ได้ผ่านพิธีบวชอุปมา
 เหมือนได้ผ่านพิธีมีชีวิตใหม่ที่ดีกว่าเดิม เช่น บางคนบวชสะเดาะเคราะห์ บางคนบวชแก้บน เป็นต้น
 การบวชเหมือนการเปลี่ยนชีวิตใหม่ คนที่เกิดโรคจนอาจจะตายจากโลกไปแต่แล้วกลับรอดมาได้อย่าง
 เหลือเชื่อจึงทำให้คนเราได้เข้าใจถึงความตายจนสามารถสัมผัสได้และจะหันหน้าเข้าหาพระสงฆ์เป็นที่
 พึ่งดังนั้นเมื่อรอดพ้นจากความตาย หรือคนที่พ้นจากคติความต่าง ๆ ได้จึงนิยมบวช บางคนเชื่อว่าเป็น
 การเปลี่ยนจากคนดิบกลายเป็นคนสุขซึ่งเหมาะที่สร้างสรรค์ครอบครัว เพราะการเป็นคนสุขหมายความว่า
 ได้รับการอบรมบ่มนิสัย รู้ผิดชอบชั่วดี สามารถปกครองตนเองและผู้อื่นได้ดี

กล่าวโดยสรุปวัฒนธรรมประเพณีบวชของกลุ่มชาวพุทธภูมิตำบลแต่ละ จังหวัดสุรินทร์
 พบ ๒ ประเด็น คือ

ประเด็นแรก ประวัติความเป็นมาของการบวช พบว่าในสมัยพุทธกาลมีการบวชให้กับสาวก
 ด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทาเป็นวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงบวชให้แก่สาวกเอง ต่อมาได้ให้บวชด้วยวิธีไตร
 สรณคม เป็นการบวชสามเณร และได้มีการพัฒนาการครั้งใหญ่ โดยการมอบอำนาจการบริหารจัดการ
 เกี่ยวกับการให้บวชของคณะสงฆ์เป็นใหญ่ สืบเนื่องจากว่ามีชายฆราวาสพราหมณ์มาขอบวชและไม่มี
 ใครให้บวช และพระสารีบุตรจำบุญคุณของชายฆราวาสผู้นั้นได้ พระพุทธเจ้าจึงให้พระสารีบุตรบวชให้แก่
 พราหมณ์ผู้นั้นด้วยวิธียุติตฤตกรรมมาจา นอกจากพระพุทธเจ้าจะอนุญาตให้ชายได้บวชเป็น
 สาวกแล้วยังอนุญาตให้สตรีบวชเป็นพระภิกษุณีเข้ามาในพระพุทธศาสนาด้วย แต่ทรงบัญญัติวิธี
 ป้องกันให้รอบคอบด้วยการกำหนดเงื่อนไขที่ไม่ให้สตรีเป็นใหญ่ด้วยเกรงจะทำให้พระศาสนาไม่ยืนยาว
 แต่ไม่ปฏิบัติความสามารถของสตรีที่จะมีคุณธรรมบรรลุลุทธิได้ในภายหลังพุทธปรินิพพานส่งคณะ
 หุตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนที่เชื่อว่าสุวรรณภูมิ โดยเชื่อว่า สุวรรณภูมิได้แก่ ตอนใต้ของ
 ไทย คือ บริเวณนครปฐมพระโสณกะกับพระอุตตระและคณะเดินทางมาขึ้นเรือที่นครศรีธรรมราช แล้ว

^{๒๐}สัมภาษณ์, แสน สีดา (ชาย) อายุ ๘๒ ปี บ้านเลขที่ ๑๘ หมู่ ๑๓ ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ
 จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.

ต่อมานครปฐม แต่ไม่ว่าจะเป็นพม่าหรือไทยต่างก็มีหลักฐานเป็นเครื่องยืนยันของแต่ละฝ่าย แต่สิ่งที่ปรากฏในปัจจุบันมีการสืบต่อพระพุทธศาสนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันและเป็นที่สนใจอีกในประเพณีการบวช คือ จังหวัดสุรินทร์ได้มีประเพณีบวชนาคช้างที่โด่งดังจนเป็นประเพณีท่องเที่ยวที่หมู่บ้านช้างชาวกูยได้รวมตัวกันจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันขึ้น ๑๓-๑๕ ค่ำเดือน ๖ ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา มีความสำคัญกับชาวพุทธเนื่องจากวันนี้เป็นวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน ตำบลแตลมีการรักษาอัตลักษณ์การจัดงานบวชที่มีวัฒนธรรมสลับซับซ้อนตามคติความเชื่อแบบโบราณที่สืบทอดมา จะนิยมจัดที่บ้านและวัดเป็นสถานที่สำคัญ มีบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็น ๒ กลุ่ม คือ ฆราวาส ได้แก่ เจ้าภาพ ผู้นำพิธี และผู้ที่มาช่วยงาน พระสงฆ์ ได้แก่ เจ้าอาวาส พระอุปัชฌาย์ พระนั่งหัตถบาตร

ประเด็นที่สองพิธีกรรมการบวชนาค สามเณร และพระภิกษุ กลุ่มชาวกูยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิจังหวัดสุรินทร์ มีประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณในการจัดบวชลูกชายจะทำอย่างยิ่งใหญ่ที่สุด ผู้วิจัยพบว่าการจัดงานบวชมี ๒ อย่าง คือ

๑. การบวชนาค เป็นการบวชแบบพราหมณ์ที่มีการนำเครื่องบวชที่สลับซับซ้อน และยังมีการจัดเป็นชั้นที่ต้องอาศัยผู้รู้เท่านั้นจึงจะปฏิบัติได้ถูกต้อง ซึ่งการบวชนาคจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ อย่างคือ การเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในงาน จะต้องเตรียมให้เรียบร้อยก่อนวันบวชนาค และผู้นำพิธีจะต้องเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเองทุกขั้นตอน ส่วนเจ้าภาพเป็นผู้อำนวยความสะดวก เครื่องบวชนาคจะใช้นในวันบวชนาคโดยการนำเครื่องบวชมาตั้งประกอบพิธีหน้าบ้านหันหน้าไปทิศตะวันออก สวดอุปลอกนบวชนาค และทำพิธีปลงพมณาค และองค์ประกอบสุดท้ายเป็นการบายศรีสู่ขวัญ เป็นพิธีกรรมที่ต้องมีการนำเครื่องบายศรีแบบเขมรทั้ง ๓ อย่าง คือ บายศรีต้น บายศรีปากชาม และบายศรีลาด พร้อมทั้งเครื่องเช่นอีกจำนวนหนึ่ง ประกอบพิธีการบายศรีภายหลังจากพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ เมื่อบายศรีเสร็จสมบูรณ์แล้วถือว่า นาคได้ภาวะความเป็นนาคสมบูรณ์

๒. การบวชสามเณรและพระภิกษุ การบวชทางพระพุทธศาสนาจะเริ่มจากการบวชสามเณรก่อน โดยจะมีการเตรียมอัฐบริขารที่จำเป็นในการบวชเช่น ไตรจีวร บาตร มีดโกน ธรรมกรกรรรม รongเท้า เป็นต้น ให้พร้อมเพื่อจะเข้าสู่พิธีบวช นาคที่มีอัฐบริขารพร้อมจะต้องตรวจสอบสิ่งต้องห้ามในโบสถ์บวช เมื่อผ่านแล้วจึงจะสามารถเข้าบวชได้ โดยมีบุคคลที่น่าเชื่อถือรับรองและเจ้าอาวาสรับรองเพิ่มอีกครั้ง การบวชสามเณรจะต้องให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย โดยเลือกสีมาที่ถูกต้องในตำบลแตลมีวัดพรหมศิลาแตล ผู้ที่ทำหน้าที่ในการให้การบวชได้ จะต้องเป็นอุปัชฌาย์เท่านั้น การบวชพระภิกษุนั้นจะต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนเรียบร้อยแล้วจะต้องดำเนินการเหมือนการบวชสามเณรในข้างต้นแล้วต่อด้วยการนำเข้าสู่หมู่แห่งสงฆ์เรียกว่าญัตติจตุตถกรรมวาจา ซึ่งจะต้องมีพระอนุสาวนาจารย์และพระกรรมวาจาจารย์เป็นผู้นำเข้าสู่หมู่แห่งสงฆ์ ด้วยการตรวจสอบอันตราภิกขธรรมและรับรองให้สงฆ์ทั้งหลายได้รับทราบ และให้พระอุปัชฌาย์รับเข้าสู่หมู่แห่งสงฆ์อีกรอบพร้อมให้โอวาทพระใหม่และญาติพี่น้องที่มาร่วมงานบวช

๔.๑.๒ พิธีกรรมการแต่งงานของกลุ่มชาวกูย ตำบลเตล อำเภอสือขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

การแต่งงาน มีความสำคัญต่อชีวิตคู่ ความเชื่อ พิธีการ จะต้องเป็นสิริมงคล ผู้วิจัยจึง
ขอนำเสนอการแต่งงานของกลุ่มชาวกูยตำบลเตล อำเภอสือขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ดังนี้

๑) การเลือกคู่ครอง

การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของชายหญิงคู่นั้นั้น สังคมไทยในสมัยก่อนถือว่าการเลือกคู่ครองให้
ลูกหลานเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ หรือญาติผู้ใหญ่ที่จะเป็นผู้กำหนดทั้งระยะเวลา และเงินไขต่างๆเอง
ทั้งหมด เพราะการที่ลูกหลานของตนจะเริ่มต้นการครองเรือน ในฐานะครอบครัวอันเป็นส่วนหนึ่ง
ของสังคมที่สำคัญที่สุดนั้น จะกระทบกระเทือนถึงควมมีหน้ามีตาหรือเสื่อมเสียชื่อเสียงของวงศ์
ตระกูล ดังนั้นการเลือกคู่ครองของบุตรหลาน จะต้องผ่านความเห็นชอบจากผู้ใหญ่เสียก่อน แต่ในบาง
กลุ่มชาติพันธุ์จะให้อิสระแก่บุตรหลานในการเลือกคู่ครอง โดยหนุ่มสาวจะเลือกคู่ครองเอง ตามความ
พึงพอใจของตน และการมีทัศนคติที่ตรงกันโดยการใช้วิจารณ์ญาณของตนเอง หรืออาจตรวจสอบ
คู่ครองของตนเองจากเพื่อนชายที่สนิทสนมกันเพราะการเลือกคู่ครองผิดเมื่อแต่งงานไปแล้วนั้นปัญหา
ต่างๆอาจตามมาในภายหลังจนกระทั่งทำให้หน่วยสังคมที่เล็กที่สุดมีปัญหาต้องล่มสลายไปในที่สุด

ในอดีตชาวกูยจะมี “ ประเพณีการจก ” (การเล่นสาวหรือการไปจีบสาว) การจกมิได้
หมายถึง การล้วงเข้าไปในรู หากแต่เป็นการนำเอาไม้แทงขึ้นรูกระดานพื้นเพื่อเป็นการเรียกสาวคนรัก
ให้ตื่นมาคุยด้วย อาจจะเป็นการคุยกันที่ขานเรือน หรือใต้ถุนเรือนก็ได้ โดยที่ญาติพี่น้องของฝ่ายสาว
จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว (มิน มั่นยืน. ๒๕๕๗ : มีนาคม ๓) นอกจาก “ ประเพณีการจก ” แล้ว หนุ่มสาว
ชาวกูยในอดีต หากจะเกิดความรักกันจนถึงขั้นที่จะตกลงอยู่กินเป็นสามีภรรยา กัน จะต้องมีการพบ
พูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติ หรือปรับความเข้าใจกันก่อนที่จะตกลงใช้ชีวิตคู่ ส่วนใหญ่คนหนุ่มสาวจะได้
มีโอกาสพบปะพูดคุยกัน ในช่วงที่มีงานเทศกาลต่างๆหรืองานบุญในหมู่บ้าน โดยหนุ่มสาวจะไป
ช่วยงานบุญต่างๆ เช่น ตักน้ำ ทำกับข้าว หาฟืน เป็นการช่วยเหลืออย่างเต็มกำลังความสามารถของ
ตนเอง ในขณะเดียวกันบางคู่ก็จะมี การพูดคุยหยอกล้อกัน จนกระทั่งทั้งคู่มีทัศนคติที่ดีต่อกันก่อให้เกิด
ความรักความเข้าใจหนุ่มสาวก็จะนำเรื่องราวของตนเองไปบอกพ่อแม่ให้รับทราบ^{๒๑}

แต่ในปัจจุบันสภาพดั้งเดิมที่เคยปรากฏในอดีตค่อยๆเลือนหายไปจากหมู่บ้านเนื่องจาก
ความจำเป็นทางเศรษฐกิจ และคลื่นวัฒนธรรมใหม่ๆที่เข้ามาปรับเปลี่ยนความเป็นอยู่ตลอดจน
ทัศนคติของคนในหมู่บ้านให้หันไปประกอบอาชีพนอกหมู่บ้าน เช่น การไปทำงานรับจ้าง กรรมกร
ก่อสร้าง ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า โดยการออกไปเป็นกลุ่มทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจกันและเอื้ออาทรต่อ
กันในฐานะที่เป็นคนมาจากพื้นเพเดียวกันหรือคนในภาคเดียวกัน และเหตุผลน่านับการที่ทำให้คน
หนุ่มสาวเกิดความรัก จนถึงขั้นตกลงแต่งงานใช้ชีวิตคู่ร่วมกันในที่สุด

^{๒๑}สัมภาษณ์, นัยนา โปธิสาร วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗.

๒) การทาบตามสุ่ขอ

เมื่อหนุ่มสาวมีความรักใคร่กันแล้ว และพร้อมที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกันก็จะบอกให้บิดามารดา รับรู้ จากนั้นญาติผู้ใหญ่จะพิจารณาว่าทั้งคู่มีความเหมาะสมกันหรือไม่ หรือมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะ เอามาเป็นคู่ครองของบุตรหลานของตนหรือไม่ เมื่อเห็นว่าทั้งคู่มีความเหมาะสมกันแล้วก็จะติดต่อให้ นาย “ ไจมาฮา ” (พ่อสื่อ, แม่สื่อ) เป็นผู้ไปทาบตามผู้ที่บุตรหลานของตนรักใคร่ชอบคอ ในการเลือก นาย “ ไจมาฮา ” นั้น ญาติพี่น้องจะต้องไว้วางใจว่าจะไม่ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล จะต้อง เป็นคนที่มีปฏิญาณไหวพริบดีพูดจาดีเหตุผลน่าเชื่อถือ เป็นผู้มีศีลธรรม ประกอบอาชีพสุจริต เป็นผู้ อาวุโส และที่สำคัญคือจะต้องเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในการใช้ชีวิตการครองเรือน เพราะเชื่อว่า หากนาย “ ไจมาฮา ” มีชีวิตคู่ที่สมบูรณ์ จะทำให้คู่บ่าวสาวมีชีวิตที่สมบูรณ์เหมือนชีวิตคู่ของ นาย “ ไจมาฮา ”

การทาบตามเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ฝ่ายชาย ที่จะต้องส่งนาย “ ไจมาฮา ” ไปติดต่อทาบตาม กับพ่อแม่ หรือญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงพ่อแม่ของฝ่ายชายจะไม่ไปทาบตามเองแต่จะส่งนาย “ ไจมาฮา ” เป็นผู้ไปทาบตามแทน ในอดีต นาย “ ไจมาฮา ” จะจุดไฟไปที่บ้านของฝ่ายหญิง (แต่ปัจจุบันเลิก แล้ว) เรียกว่า “ จี-โปน-โปละ-โปน-กมอล ” (ไปตามหนุ่มตามสาว) โดยจะจุดไฟและนำเครื่อง ทาบตามไปที่บ้านฝ่ายหญิง เมื่อถึงบ้านของฝ่ายหญิงแล้วจะดับไฟที่เชิงบันไดบ้าน จากนั้นก็จะขึ้นไป พุดคุยทาบตามฝ่ายผู้หญิงที่บนเรือน แต่ปัจจุบันนิยมไปสุ่ขอทาบตามในเวลากลางวัน เนื่องจากเหตุผล หลายประการเช่น ชีไฟทำได้ยากขึ้น มีไฟฟ้าใช้ภายในหมู่บ้านแล้ว และภัยจากอัคคีภัย

เมื่อนาย “ ไจมาฮา ” มาถึงบ้านฝ่ายหญิงแล้วก็จะร้องถามตามธรรมเนียมว่า มีใครอยู่ หรือเปล่า ถ้าหากมีขอให้เปิดประตูด้วย เมื่อญาติของฝ่ายหญิงได้ยินเสียงเรียกจากนาย “ ไจมาฮา ” ของฝ่ายชาย ก็จะเปิดประตูออกมาต้อนรับ พร้อมกับเชิญให้ขึ้นไปบนเรือน นาย “ ไจมาฮา ” จะเจรจา กับญาติฝ่ายหญิงตามที่ได้รับมอบหมาย ให้มาทำหน้าที่จากฝ่ายชายโดยมีใจความว่า หนุ่มสาวคู่นี้มี ความรักใคร่กัน และทางฝ่ายชายได้ส่งตนให้มาทาบตามให้ไม่ทราบว่ทางญาติพี่น้องของฝ่ายหญิงจะ ว่าอย่างไร โดยที่นาย “ ไจมาฮา ” จะบอกเล่าว่า ทางฝ่ายชายเป็นใคร ชื่ออะไร ญาติพี่น้องโคตรเหง้า เป็นใครมาจากไหน เมื่อกกล่าวจบก็จะยื่นพานดอกไม้ เหล้าขาว หมากพลู บุหรี่ มาวางไว้ข้างหน้าญาติ ของฝ่ายหญิง หากญาติของฝ่ายหญิงพิจารณาแล้วเห็นว่า ฝ่ายชายมีความเหมาะสมกับบุตรหลานของ ตนเองก็จะตอบตกลง พร้อมกับรับเครื่องทาบตาม หากญาติของฝ่ายหญิงเห็นว่าทั้งคู่ไม่มีความ เหมาะสมกัน ทางฝ่ายหญิงไม่ไ้รักใคร่ทางฝ่ายชายก็จะบอกไปตามความจริงให้นาย “ ไจมาฮา ” ทราบ จากนั้น นาย “ ไจมาฮา ” จะกลับไปบอกพ่อแม่และญาติขอฝ่ายชายว่าผลจากการทาบตามสุ่ขอ เป็นอย่างไร

เกี่ยวกับเรื่องการทาบตามสุ่ขอนี้ ถึงแม้ว่าญาติฝ่ายหญิงจะเห็นว่าฝ่ายชายมีความเหมาะสม กัน แต่พิจารณาเงินที่นาย “ ไจมาฮา ” ใส่ในพานดอกไม้ในเครื่องทาบตามแล้วเห็นว่าไม่เหมาะสมกับ

ฐานะทางฝ่ายชาย ญาติทางฝ่ายหญิงจะพูดในทำนองที่ว่าฝ่ายของตนไม่ได้รังเกียจ แต่ฝ่ายชายน่าจะ ทำให้เหมาะสมกับฐานะของฝ่ายชาย และรักษาเกียรติของฝ่ายหญิงให้มากกว่านี้ จากนั้นก็จะยก เครื่องทาบทามคืนให้นาย “ ใจมหา ” จะเพิ่มเงินทองหรือสิ่งของขึ้นอีกจนกว่าฝ่ายหญิงจะพอใจ เมื่อ ญาติของฝ่ายหญิงพอใจกับเครื่องทาบทามคู่ขนานนั้น ก็จะรับเครื่องทาบทามจากนาย “ ใจมหา ”

เงินที่นาย “ ใจมหา ” ใส่ในพานดอกไม้เพื่อใช้เป็นเงินทาบทามนั้นเรียกว่า “ สะพาน เงินสะพานทอง ” ถือว่าเป็นเงินให้เปล่า เงินนั้นจะตกเป็นของฝ่ายหญิงโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆถึงแม้ว่าใน อนาคตฝ่ายหญิงอาจจะไม่ได้แต่งงานกับฝ่ายชายก็ตาม จะคืนเงินทาบทามให้แก่ฝ่ายชายหรือไม่คืนให้ก็ ได้ เมื่อทั้งสองตกลงเงินสินสอดได้แล้ว จะมีการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษของทั้งสองฝ่ายให้ทราบ โดย เตรียมเครื่องเซ่นประกอบไปด้วย เหล้า ๑ ขวด ดอกไม้ใส่กรวยใบตอง ๕ กรวย รูป ๒ ดอก เทียน ๒ เล่ม อาหาร ๑ สำหรับ

การเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ เป็นการบอกกล่าวญาติผู้ใหญ่ที่ล่วงลับไปแล้วได้รับทราบว่าได้มี การตกลงทาบทามคู่ขอเรื่องการแต่งงานเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ขอให้ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษได้รับรู้ จากนั้นทั้งสองฝ่ายจะจุดธูปเทียน ปักไว้ในสำหรับอาหาร และรินเหล้าใส่แก้วฝ่ายญาติๆจะเอามือแตะ ยังผู้ที่รินเหล้าต่อมือกันเป็นทอดๆทั้งเวลาไว้สักครู่ก็เป็นอันเสร็จพิธี

เมื่อเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษเรียบร้อยแล้ว ทางฝ่ายหญิงจะนำอาหารมาเลี้ยงนาย “ ใจมหา ” จนเป็นที่พอใจแล้วนาย “ ใจมหา ” และคณะก็จะลาญาติพี่น้องทางฝ่ายหญิง กลับ เพื่อที่จะนำข่าว ในหารทาบทามไปบอกกล่าวญาติพี่น้องทางฝ่ายชาย

เมื่อตกลงที่จะแต่งงานกันแล้ว บิดามารดาของฝ่ายหญิงก็จะบอกกล่าวญาติพี่น้องว่าจะ แต่งงานลูกสาว ในอดีตการไปบอกบุญแต่งงานนี้ จะมีการนำขันคายนอกบุญที่ประกอบไปด้วย

๑. หมากพลู ๒ คำ
๒. บุหรี่ ๒ มวน
๓. รูป ๒ ดอก
๔. เทียน ๒ เล่ม
๕. กรวยดอกไม้ขัน ๕

เมื่อไปถึงบ้านญาติคนใด ก็จะบอกญาติพี่น้องว่าจะแต่งงานลูกสาวในวันนั้นวันนี้ ขึ้นกี่ คำ แรมกี่คำ แต่ในปัจจุบันสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปการบอกบุญแต่งงานนั้น กลุ่มชาวภูยกุญตำบล แดล จะใช้วิธีการที่ง่ายกระชับนั้นคือ จะไม่นิยมนำขันคายนอกบุญไปด้วย แต่จะถือเพียงธูปเทียนอย่างละห่อ ไม่มีดอกไม้ แล้วก็บอกงานได้เลย

ในกรณีที่ฝ่ายชายไปทำสิ่งมิดีมีงาม ทางฝ่ายหญิงก็จะให้นาย “ ใจมหา ” ไป “ ตะโปน ”

(ไปเรียก) ชายหนุ่มที่บ้าน ให้ไปตกลงกับฝ่ายหญิงให้เรียบร้อย (การตะโปนต้องเป็นตอนหัวค่ำ) และหากฝ่ายชายป่วยเปื่อยไปอยากแต่งงานกับฝ่ายหญิง ทางญาติพี่น้องของฝ่ายชายจะต้องนำขันคายไปด้วยเพื่อไป “ แปลง ” (การบอกปฏิเสธ) กับพ่อแม่ของฝ่ายหญิง ขันคายประกอบด้วย

๑. เงิน ๑๒ บาท

๒. ไก่รุ่น (ต้มสุก) ๑ ตัว

หากพ่อแม่ญาติพี่น้องของฝ่ายชายได้เคยไป “ แปลง ” (การบอกปฏิเสธ) แล้ว และชายหนุ่มผู้นั้นยังคงวนเวียนไปเกี่ยวพาราสีฝ่ายหญิงคนเดิมอยู่อีก ทางญาติของฝ่ายหญิงก็จะให้นาย “ ไจมฮา ” ไป “ ตะโปน ” ที่บ้านฝ่ายชายอีก หากฝ่ายชายไม่ยอมแต่งงาน แม่ของฝ่ายชายก็จะนำขันคายไป “ แปลง ” อีกครั้งด้วยเงิน ๑๒ บาท และไก่ ๑ ตัว (เจริญ ศรีแก้ว. ๒๕๕๗ : มีนาคม ๑๒) เมื่อตกลงเป็นที่เรียบร้อยแล้วนาย “ ไจมฮา ” จะตกลงเรื่องสินสอดทองหมั้นกับฝ่ายชาย เมื่อตกลงเป็นที่เรียบร้อยแล้วนาย “ ไจมฮา ” จะกลับมาบอกญาติพี่น้องของตน เพื่อเตรียมตัวต้อนรับญาติพี่น้องของฝ่ายชาย จากการสัมภาษณ์นายโก ทองทา ซึ่งแต่งงานกับนางจันทร์ ทองทา มาเป็นเวลา ๔๕ ปี ได้กล่าวว่า เมื่อครั้งที่ตนแต่งงานกับนางจันทร์ นางจันทร์เรียกค่าสินสอด ๒๖ บาท นาย “ ไจมฮา ” จึงมาตะโปนที่บ้านตน พ่อแม่ตนตอบตกลง และเริ่มพิธีแต่งงานเวลา ๒๐ นาฬิกา นายนวน บุตรลักษณะ กล่าวว่า ตนแต่งงานกับนางพัดมาแล้ว ๑๑ ปีโดยเสียค่าสินสอดเป็นเงิน ๔,๐๐๐ บาท ทองหนัก ๒ สลึง แต่งงานวันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ แต่งเวลา ๒๐ นาฬิกา เสร็จพิธีเวลา ๒๔ นาฬิกา นายพวน เจือจันทร์ กล่าวว่า แต่งงานวันพฤหัสบดี เดือน ๔ แต่งมาแล้ว ๒๓ ปีกับนางรอด โดยนางรอด เรียกค่าสินสอด ๔๐๐ บาท เริ่มพิธีกรรมตั้งแต่วเวลา ๒๐ นาฬิกา เสร็จพิธีเวลา ๒๓ นาฬิกา^๒

๓) พิธีกรรมเกี่ยวกับการหมั้น

เมื่อนาย “ ไจมฮา ” ได้ไปทาบทามฝ่ายหญิงแล้ว และฝ่ายหญิงตอบตกลงเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปจะเกี่ยวกับเรื่องสินสอดหมั้น ฝ่ายหญิงจะเรียกสินสอดทองหมั้นตามฐานะของฝ่ายชาย ถ้าฝ่ายชายมีฐานะดีก็จะเรียกแพง หากฐานะไม่ดีก็จะเรียกไม่แพง โดยนาย “ ไจมฮา ” จะเป็นผู้เจรจาเรื่องสินสอดแทนฝ่ายชายทั้งหมด เมื่อตกลงกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทางฝ่ายชายอาจจะมอบสินสอดให้ฝ่ายหญิงไว้จำนวนหนึ่งก่อน และจะทำสัญญาเป็นหนังสือระบุชื่อผู้ทำสัญญาทั้งสองฝ่าย ในสัญญาจะระบุเรื่องสินสอดทองหมั้น วันเดือนปีที่ จะทำการแต่งงาน และเรื่องกล่าวโทษไว้ว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา จากนั้น ก็จะลงชื่อพยานทั้งสองฝ่ายไว้เป็นหลักฐาน และมอบสัญญาให้ทั้งสองฝ่ายเก็บไว้

ในการหมั้นหรือการรับหมั้นของกลุ่มชาวภูยตำบลแตล นั้น เรียกว่า “ ไว-พะ-ใบ-มพลุ ” หมายถึง วันไหว้พ่อพลุ การหมั้นถือว่าการบอกกล่าวบรรพบุรุษไปในตัวเมื่อถึงกำหนดวันหมั้น

^๒ สัมภาษณ์, พวน เจือจันทร์ ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗.

ในช่วงเช้าจะมีตัวแทนของฝ่ายชาย เรียกว่านาย “ ไจมาฮา ” จะนำหมูเป็ด หรือไก่ที่ฆ่าแล้ว (ตามความเหมาะสมของฐานะของฝ่ายชายโดยทั่วไปแล้ว จะเป็นไก่มากกว่าอาหารชนิดอื่น) เพื่อนำมามอบให้ฝ่ายหญิง โดยฝ่ายหญิงจะเตรียมรับฝ่ายชายที่บริเวณบ้านที่จัดไว้สำหรับพิธีหมั้น จากนั้นนาย “ ไจมาฮา ” จะทำพิธีหมั้น เรียกว่า “ เตยลตีวะ ” (การหมั้น) คือการเอาแหวน สร้อยคอ หรือเครื่องประดับอื่นใดที่เตรียมไว้สำหรับว่าที่เจ้าสาวเพื่อเป็นของขวัญนั้น เสร็จแล้วจะประกอบพิธีเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ (แซนยะจู้ฮ์) การเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษก็เพื่อเป็นการบอกให้ทราบว่า วันนี้เป็นวันหมั้นขอแรงลูกหลาน ขอเชิญบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วมารับประทานอาหาร โดยจะเตรียมเครื่องเช่นต่างๆไว้สำหรับเลี้ยงผีบรรพบุรุษ และฝ่ายชายจะเตรียมฟูก ๑ ท่อน ผ้าไหม ๑ ชิ้น ไข่เป็ด ๒ ฟอง เป็นเครื่องไหว้พ่อแม่ของฝ่ายหญิง เพื่อขอขึ้นผีและสังกัตตระกูลด้วย เป็นอันเสร็จพิธีหมั้น

๔) พิธีกรรมเกี่ยวกับการแต่งงาน

ประเพณีการแต่งงานของกลุ่มชาวพุทธกุ่มตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์นั้น สิ่งที่จะขาดไม่ได้คือ การหาฤกษ์แต่งงาน เพราะกลุ่มชาวพุทธกุ่มตำบลแตล จะมีความเชื่อในเรื่องนี้มาก โดยถือว่าฤกษ์ที่ดีในการประกอบพิธีกรรมแต่งงานนั้น จะทำให้ชีวิตคู่เป็นสุข ปราศจากความเดือดร้อนหรืออุปสรรคทั้งปวง หากว่าได้ฤกษ์ที่ไม่ดีจะทำให้ชีวิตคู่มีอุปสรรค ต้องพบกับความยากลำบากในการใช้ชีวิตคู่

ก่อนการแต่งงานทางญาติจะนับวันเดือนปีเกิดของฝ่ายชายและฝ่ายหญิงที่ประสงค์จะแต่งงานกัน มาให้ผู้รู้เรื่องฤกษ์ยามเป็นผู้หาฤกษ์ยามให้ โดยจะนำวันเดือนปีเกิดของคนทั้งสองคนมาตรวจดูว่า ทั้งคู่เมื่ออยู่กินเป็นสามีภรรยาแล้วจะมีชีวิตการครองเรือนเป็นอย่างไร โดยผู้หาฤกษ์ยามจะวางตัวเป็นกลางในการตัดสินใจ ดังนั้นการตัดสินใจจึงตกมาเป็นของฝ่ายชายและฝ่ายหญิงที่จะตกลงกันเองว่าเหมาะสมกันหรือไม่ โดยทั่วไปแล้วกลุ่มชาวพุทธกุ่มตำบลแตลยังคงมีความเชื่อ และยึดหลักปฏิบัติตามฤกษ์ยามอยู่ จนถึงทุกวันนี้

จากการสัมภาษณ์นายบัว บุญเหมาะซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่มีความรู้เกี่ยวกับตรวจดูฤกษ์ยามในการประกอบพิธีกรรมแต่งงานให้กับผู้ที่ประสงค์จะแต่งงานของกลุ่มชาวพุทธกุ่มตำบลแตลได้ให้ความรู้เกี่ยวกับฤกษ์ยามในการประกอบพิธีกรรม ดังปรากฏในตาราง ๒ ดังนี้^{๒๓}

^{๒๓}สัมภาษณ์, บัว บุญเหมาะ ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗.

ตารางที่ ๒ แสดงฤกษ์ยาม วัน และปีในการประกอบพิธี

ชวด	ฉลู	ขาล	เถาะ	มะโรง	มะเส็ง	มะเมีย	มะแม	วอก	ระกา	จอ	กุน
๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๑	๒	๓	๔	๕
๖	๗	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๑	๒	๓
๔	๕	๖	๗	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๑
๒	๓	๔	๕	๖	๗	๑	๒	๓	๔	๕	๖
๗	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๑	๒	๓	๔
๕	๖	๗	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๑	๒
๓	๔	๕	๖	๗	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗

จากตาราง ๒ แสดงให้เห็นว่า วิธีดูฤกษ์จะยึดเอาเลขฐาน ๗ แฉวๆละ ๑๒ ตัว โดยจะเริ่มต้นที่เลข ๑ ตามแนวนอนเรื่อยๆไปจนถึงเลข ๗ จากนั้นจะเริ่มต้นจากเลข ๑ ใหม่ จนเลขแถวที่หนึ่งครบ ๑๒ ตัว ทำอย่างนี้ไปเรื่อยๆจนครบ ๗ แถวสุดท้ายจะนำปีซึ่งเป็นปีนักษัตรมาเป็นฐาน โดยเริ่มต้นตั้งแต่ปีชวดไปจนถึงปีกุนเป็นปีสุดท้าย ต่อจากนั้นตัดเอาเฉพาะเลขสามแถวล่าง ฤกษ์ที่เป็นฤกษ์ที่ดีจะมีอยู่ ๓ วัน เช่น ปีชวด ฤกษ์ที่เป็นมงคลมีอยู่ ๓ วันคือ วันที่เป็นเลข ๗ และ ๕ และ ๓ โดยกำหนดตัวเลขค่าวันดังปรากฏในตาราง

ตาราง ๓ แสดงตัวเลขแทนค่าวัน

เลข	วัน
๑	วันอาทิตย์
๒	วันจันทร์
๓	วันอังคาร
๔	วันพุธ
๕	วันพฤหัสบดี
๖	วันศุกร์
๗	วันเสาร์

จากตาราง ๓ แสดงว่าวันในปีชวดตามตาราง วันที่เป็นมงคล ๓ วันคือ เลข ๗ แทนวันเสาร์ เลข ๕ แทนวันพฤหัสบดี และเลข ๓ แทนวันอังคาร เมื่อได้ฤกษ์วันที่เป็นมงคลแล้ว ก็จะต้องมาดูต่อไปอีกว่าวันที่เป็นมงคลนั้นมีข้อห้ามอะไรหรือไม่ ดังปรากฏในตาราง ๔

ตาราง ๔ แสดงวันที่ห้ามแต่งงาน

วัน	วันที่ห้ามแต่งงาน
วันอาทิตย์	ขึ้นและแรม ๑๒ ค่ำ
วันจันทร์	ขึ้นและแรม ๑๑ ค่ำ
วันอังคาร	ขึ้นและแรม ๑๐ ค่ำ
วันพุธ	ขึ้นและแรม ๙ ค่ำ
วันพฤหัสบดี	ขึ้นและแรม ๘ ค่ำ
วันศุกร์	ขึ้นและแรม ๗ ค่ำ
วันเสาร์	ขึ้นและแรม ๖ ค่ำ

จากตาราง ๔ แสดงให้เห็นว่าถึงแม้ว่าเลข ๗ และ ๕ และ ๓ หรือวันเสาร์ วันพฤหัสบดี และวันอังคารจะเป็นวันที่เป็นมงคล เหมาะสำหรับประกอบพิธีกรรมการแต่งงานตามที่ปรากฏใน ตาราง ๔ ซึ่งถ้าวันดังกล่าวนั้นมาตรงกับวันในข้างขึ้นข้างแรม ในตาราง ก็ถือว่าเป็นวันที่ไม่ควรจัดพิธี กรรมการแต่งงาน เช่น วันอาทิตย์ ห้ามจัดพิธีกรรมการแต่งงานในวันขึ้นและวันแรม ๑๒ ค่ำ เพราะถือว่าเป็นวันที่ไม่เป็นมงคล แต่ถ้าวันอาทิตย์เป็นวันที่ไม่ตรงกับวันขึ้นและวันแรม ๑๒ ค่ำ ก็สามารถที่จะจัดพิธีกรรมการแต่งงานได้ นอกจากการดูวันที่เป็นมงคลแล้ว ยังคงต้องดูเดือนที่เป็นสิริมงคลและเหมาะแก่การประกอบพิธีกรรมแต่งงานเป็นสิ่งประกอบด้วย ดังปรากฏในตาราง ๕

ตาราง ๕ แสดงฤกษ์เดือนในพิธีกรรมการแต่งงาน

เดือน	วันที่ห้ามแต่งงาน
เดือน ๔ และเดือน ๕	ขึ้นและแรม ๕ ค่ำ
เดือน ๖ และเดือน ๗	ขึ้นและแรม ๖ ค่ำ
เดือน ๘ และเดือน ๙	ขึ้นและแรม ๑ ค่ำ
เดือน ๑๐ และเดือน ๑๑	ขึ้นและแรม ๒ ค่ำ
เดือน ๑๒ และเดือน ๑	ขึ้นและแรม ๓ ค่ำ
เดือน ๒ และเดือน ๓	ขึ้นและแรม ๔ ค่ำ

จากตาราง ๕ แสดงให้เห็นว่า เดือน ๔ และเดือน ๕ ซึ่งตรงกับวันขึ้นและวันแรม ๑๒ ค่ำ ถือเป็นวันและเป็นเดือนที่ไม่เป็นมงคล ห้ามจัดพิธีกรรมการแต่งงาน นอกจากนั้นยังไม่นิยมจัดพิธี กรรมการแต่งงานในเดือนคี่ เช่น เดือนอ้าย เดือนสาม เดือนห้า เป็นต้น จะนิยมแต่งงานในเดือนคู่ เช่น เดือนยี่ เดือนสี่ เดือนหก เป็นต้น และจะไม่นิยมแต่งงานในเดือนแปด เพราะถือว่าเป็นเดือนที่พระสงฆ์ เข้าพรรษา

นอกจากนี้วิธีการตักเตือนข่มขู่ ในการประกอบพิธีกรรมการแต่งงานตามที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด ยังนิยมหาฤกษ์ยามโดยการนับวันขึ้นและวันแรมดังต่อไปนี้^{๒๔} (บุญ เจือจันทร์. ๒๕๕๗ : มีนาคม ๑๒) กล่าวว่า

ขึ้น ๑ ค่ำ	ทำการมงคลดี แต่ห้ามสู่ขอหมั้นแต่ง
ขึ้น ๒ ค่ำ	ทำการมงคลไม่ดีและห้ามเข้าป่า
ขึ้น ๓ ค่ำ	ทำการมงคลดี ให้เว้นงานช่างไม้
ขึ้น ๔ ค่ำ	ทำการมงคลไม่ดี เว้นงานทั้งปวง
ขึ้น ๕ ค่ำ	ทำการมงคลไม่ดี มักมีอุบัติเหตุ
ขึ้น ๖ ค่ำ	ทำการมงคลดี เข้าหาผู้ใหญ่ดี เดินทางดี
ขึ้น ๗ ค่ำ	ทำการมงคลไม่ดี แต่ปลูกเรือน ทำนาทำไร่ดี
ขึ้น ๘ ค่ำ	ทำการมงคลไม่ดี ห้ามเดินทางไกล
ขึ้น ๙ ค่ำ	ทำการมงคลดี แต่ห้ามคบมาตรี
ขึ้น ๑๐ ค่ำ	ทำการมงคลดี แต่ห้ามขึ้นเนินภูเขา
ขึ้น ๑๑ ค่ำ	ทำการมงคลดี แต่ห้ามสู่ขอหมั้นแต่งงาน
ขึ้น ๑๒ ค่ำ	ทำการมงคลไม่ดี ห้ามเข้าป่า
ขึ้น ๑๓ ค่ำ	ทำการมงคลดี เว้นเฉพาะงานไม้
ขึ้น ๑๔ ค่ำ	ทำการมงคลไม่ดี เว้นงานช่างทุกอย่าง
ขึ้น ๑๕ ค่ำ	ทำการมงคลไม่ดี ห้ามงานทั้งปวง
แรม ๑ ค่ำ	ทำการมงคลดี เข้าหาผู้ใหญ่ดี เดินทางดี
แรม ๒ ค่ำ	ทำการมงคลไม่ดี แต่ขุดสระ ปลูกเรือน ทำไร่นาดี
แรม ๓ ค่ำ	ทำการมงคลไม่ดี ห้ามเดินทางอันตราย
แรม ๔ ค่ำ	ทำการมงคลดี แต่ห้ามคบมนตรีจะมีอันตราย
แรม ๕ ค่ำ	ทำการมงคลดี แต่ห้ามขึ้นเนิน หรือภูเขา
แรม ๖ ค่ำ	ทำการมงคลดี แต่ห้ามสู่ขอหมั้นหมายแต่งงาน
แรม ๗ ค่ำ	ทำการมงคลไม่ดี ห้ามเข้าป่า
แรม ๘ ค่ำ	ทำการมงคลดี แต่เว้นงานช่างไม้ทุกชนิด
แรม ๙ ค่ำ	ทำการมงคลไม่ดี เว้นงานทั้งปวง
แรม ๑๐ ค่ำ	ทำการมงคลไม่ดี จะเกิดอันตราย
แรม ๑๑ ค่ำ	ทำการมงคลดี แต่ห้ามสู่ขอหมั้นหมายแต่งงาน

^{๒๔}สัมภาษณ์, บุญ เจือจันทร์ ตำบลเตล อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗.

- แรม ๑๒ ค่ำ   ทำการมงคลไม่ดี ห้ามเข้าป่า
 แรม ๑๓ ค่ำ   ทำการมงคลดี แต่เว้นงานช่างไม้ทุกชนิด
 แรม ๑๔ ค่ำ   ทำการมงคลไม่ดี เว้นงานทุกอย่าง
 แรม ๑๕ ค่ำ   ทำการมงคลไม่ดี เว้นงานทุกอย่าง

๕) ชั้นหมากแต่งงาน

ประเพณีกรรมการแต่งงานของชาวกูยตำบลเตล^{๒๕} (อุณ คงนาค.๒๕๕๗ : มีนาคม ๑๒) กล่าวว่า นิยมจัดงานกัน ๒ วัน วันแรกเรียกว่า “ ไงโรม ” (วันรวม) หรือเป็นวันที่ญาติพี่น้องของแต่ละฝ่าย ทั้งของเจ้าบ่าวและของเจ้าสาวจะมารวมกันที่บ้านงาน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆทั้งสถานที่เครื่องเช่นสังเวตน์รับแขกหรือที่จะมาร่วมงาน คนเฒ่าคนแก่จะช่วยกันทำบายศรี ส่วนคนหนุ่มสาวจะช่วยกันหาบน้ำ ทำอาหาร หาฝืน ตกเย็นก็จะนำสุราอาหารมาเลี้ยงกัน เป็นที่สนุกสนาน

ในวันแรกของการแต่งงาน ฝ่ายชายจะนำเงินสินสอดทองหมั้นและสิ่งของที่ตกลงกันไว้ในวันสู่ขอทาบทามมามอบให้ฝ่ายหญิงในวันนี้ด้วย โดยฝ่ายชายมีนาย “ ไจมหา ” เป็นผู้รับหน้าที่แทนญาติทางฝ่ายชาย เป็นผู้นำสินสอดทองหมั้นให้ฝ่ายหญิง เมื่อถึงบ้านฝ่ายหญิงทางญาติพี่น้องของฝ่ายหญิงจะออกมาต้อนรับคณะญาติฝ่ายชายและเชิญขึ้นบนเรือน จากนั้นนาย “ ไจมหา ” จะนำของหมั้นสินสอดตามจำนวนที่ตกลงกันไว้ให้ญาติฝ่ายหญิงตรวจดู ว่าครบตามที่กำหนดหรือไม่ โดยให้ผู้ร่วมงานเป็นสักขีพยาน เมื่อตรวจดูสินสอดทองหมั้นแล้วครบตามจำนวนที่ตกลงกันไว้ ก็ระประกาศให้ทุกคนทราบและยินยอมให้ฝ่ายชายยกขันหมากมาแต่งงานกับฝ่ายหญิงได้ หากสินสอดที่ฝ่ายชายนำมาไม่ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ ฝ่ายหญิงก็จะไม่ยอมให้ฝ่ายชายยกขันหมากมาจนกว่าฝ่ายชายจะนำสินสอดมาจนกว่าจะครบกำหนดตามที่ตกลงกันไว้

ในวันแรกของวันแต่งงานฝ่ายชายจะต้องส่งคนมาช่วยในงานในการทำปะรำพิธีหรือช่วยงานต่างๆเพื่อแสดงความมีน้ำใจในการช่วยกันทำงาน ปะรำพิธีจะนิยมทำด้วยไม้ไผ่หรือวัสดุที่ทำได้ง่ายในหมู่บ้าน ปะรำพิธีจะสร้างทางทิศใต้ก็ได้ยกเว้นทางทิศตะวันตกเพราะถือว่าเป็นทิศที่ไม่เป็นมงคลตามชื่อของทิศ “ ตะวันตก ” เมื่อทำปะรำพิธีเสร็จเรียบร้อยแล้วจะนำต้นกล้วยทั้งต้น คือ ทั้งราก ลำต้น ใบ และต้นอ้อย มาปักไว้ที่ตรงกลางปะรำพิธี ต้นกล้วยจะทำเป็นชั้นๆ จำนวน ๓ ชั้น ในแต่ละชั้นจะทำที่วางสิ่งของไว้ และตกแต่งด้วยดอกไม้ สิ่งที่จะนำมาเป็นเครื่องเช่นประกอบด้วย กรวยดอกไม้ ๕ กรวย รูป เทียน อาหาร วัตถุประสงค์เพื่ออันเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้เข้ามาร่วมในพิธีกรรมการแต่งงานเพื่อให้พิธีกรรมมีความศักดิ์สิทธิ์ขึ้น นอกจากนั้นจะต้องทำ “ กระจอม ” (ตะกร้า) ทำด้วยไม้

^{๒๕} สัมภาษณ์, อุณ คงนาค ตำบลเตล อำเภอกีฬารัฐมิจังหวัดสุรินทร์,วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗.

ไผ่ จะมีลักษณะคล้ายกับหวดหนึ่งข้าวเหนียวมีขาปกดิน โดย “ กระจอม ” จะวางไว้ตรงกลางประรำพิธี คู่ต้นกล้วยภายใน “ กระจอม ” ประกอบด้วย

๑. ไก่ต้มสุก (ไก่หนุ่ม) ๑ ตัว
๒. ไข่ไก่ต้มสุก ๑ ฟอง
๓. เหล้าขาว ๑ ขวด (ใช้ขวดขนาดเล็ก)
๔. ข้าวต้มมัด ๑ มัด
๕. ข้าวสุกเล็กน้อย
๖. กล้วย ๓ ดอก
๗. เทียน ๑ เล่ม
๘. หมากพลู ๒ คำ
๙. บุหรี่ ๒ มวน

โดยจุดมุ่งหมายของการทำ “ กระจอม ” ก็เพื่อเป็นการเซ่นสังเวยเทวดาอารักษ์ให้มาร่วมเป็นสักขีพยานในการประกอบพิธีกรรมการแต่งงาน

ในวันที่สองจะเป็นวันแต่งงานเรียกว่า “ ไข่แซน ” (วันแต่ง) เมื่อถึงฤกษ์ที่ได้กำหนดไว้แล้ว ขบวนขันหมากของเจ้าบ่าวประกอบไปด้วยญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงและเพื่อนบ้านจะร่วมกันแห่ขบวนขันหมากมาที่บ้านของเจ้าสาว ขบวนขันหมากจะมีดนตรีบรรเลง สำหรับเครื่องดนตรีโดยมากจะใช้ กลองยาว แคน ฉิ่ง ฉาบตีให้จังหวะร้องและรพกันอย่างสนุกสนานและขันหมากจะมี ๒ ชั้น ชั้นใบแรกเป็นชั้นสินสอดทองหมั้น ส่วนชั้นใบที่สองจะเป็นชั้นพลู นอกจากขันหมากแล้ว ในขบวนแห่ก็จะประกอบด้วย พานบายศรีเจ้าสาว ๑ พาน พานดอกไม้ ๑ พาน เหล้าโรง ๑ ขวด เครื่องนอน ๑ ชุด เครื่องเช่นผีบรรพบุรุษ ๑ ถาด เครื่องสมมาพ่อแม่ฝ่ายหญิง ๑ ถาด

ภาพที่ ๔.๑๔ ขบวนแห่ขันหมาก และการกั้นประตูเงินประตูทอง

จากภาพ ขบวนขันหมากของเจ้าบ่าวประกอบไปด้วยญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงและเพื่อนบ้านจะร่วมกันแห่ขบวนขันหมากมาที่บ้านของเจ้าสาว โดยมีหลานฝ่ายเจ้าสาวกั้นประตูเงินและประตูทอง เจ้าบ่าวก็จะตอบแทนโดยให้รางวัลเป็นเงิน

เจ้าบ่าวจะถือพานดอกไม้ โดยมีเพื่อนเจ้าบ่าวคอยกางร่มและช่วยเหลือบรรดาญาติพี่น้องของฝ่ายเจ้าบ่าว ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านที่ร่วมขบวนแห่ขันหมาก จะช่วยกันถือสิ่งของเครื่องขันหมาก โดยญาติผู้ใหญ่จะเดินนำหน้าขบวน มีเจ้าบ่าวเดินตามหลัง ส่วนคนอื่นๆเดินตามหลังเจ้าบ่าวอีกที ระหว่างทางที่ขบวนขันหมากแห่มาที่บ้านเจ้าสาว ขบวนขันหมาก จะมีการร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน พอมาถึงบ้านเจ้าสาวก่อนที่ขบวนขันหมากของเจ้าบ่าวจะเข้าเขตบ้านเจ้าสาว บรรดาญาติพี่น้องของฝ่ายเจ้าสาว จะพากันกั้นประตูเงิน ประตูทอง หรือชาวบ้านโพนทองจะเรียกว่า “ สะพานเงินสะพานทอง ” และจะมีการพูดจาหยอกล้อกันเป็นที่สนุกสนาน แต่คำพูดเหล่านั้นจะมีแต่คำพูดที่เป็นมงคล เมื่อมีการขอค่าผ่านทางจากฝ่ายเจ้าสาว ทางฝ่ายเจ้าบ่าวก็ต้องให้เงินบ้าง เหล้าบ้างเป็นค่าผ่านทางประตู ซึ่งถ้าฝ่ายเจ้าบ่าวไม่ให้ค่าผ่านทาง ขบวนขันหมากของฝ่ายเจ้าบ่าวจะเข้ามาในบริเวณบ้านไม่ได้ เมื่อเข้ามาในเขตบ้านเจ้าสาวแล้ว ญาติพี่น้องของฝ่ายเจ้าสาวจะจัดที่รองรับขบวนเจ้าบ่าวไว้ในบริเวณบ้าน โดยทั่วไปจะจัดที่รองรับขบวนเจ้าบ่าว ณ ที่ปะรำพิธีที่จัดสร้างไว้ ต่อมานาย “ ไจมฮา ” ก็มอบกายแต่งงานให้แก่พ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาว คายแต่งงานประกอบไปด้วย สิ่งของดังต่อไปนี้ เหล้า ๑ ขวด ไก่ต้มสุกพร้อมเครื่องใน ๑ ตัว เงิน ๑๒ บาท ผ้าขาว ๔ สอก กรวยดอกไม้ ๕ กรวย ข้าวต้มมัด ๑ มัด ข้าวสาร ๑ ถ้วย กล้วย ๕ ลูก รูป ๑ ห่อ เทียน ๑ ห่อ หมากพลู ๒ คำ บุหรี่ ๒ มวน แป้ง ๑ กระป๋อง กระจก ๑ บาน หวี ๑ อัน กำไลแขน (ทำจากเงินแท้) ๑ คู่ ฝ่ายผูกแขนที่ซุบน้ำขมิ้นแล้วจำนวนหนึ่ง “ คีว ” (เคียวเกี่ยวข้าว) ๑ ด้าม และในสิ่งของประกอบพิธีทั้งหมดนี้ สิ่งที่น่าประทับใจที่สุด และขาดไม่ได้ในคายแต่งงานคือ เคียวเกี่ยวข้าว

ภาพที่ ๔. ๑๕ การบายศรีสู่ขวัญ

จากภาพ เป็นพิธีกรรมการแต่งงาน โดยเจ้าบ่าวเจ้าสาววางมือบนหมอนนั่งคู่กัน มีเพื่อนเจ้าบ่าวเจ้าสาวนั่งด้านข้าง เจ้าบ่าวใส่เสื้อไหมสีขาวนวลนุ่งโสร่ง เจ้าสาวใส่ชุดสีทองในพิธีประกอบด้วยบายศรี ฝ่ายผูกแขน กระบุงข้าวใส่ข้าวเปลือกเต็ม ไช้ไก่ เคียว เหล้า น้ำ ใจไหม

การแต่งกาย ในขณะแต่งงานฝ่ายเจ้าบ่าวจะนุ่งโสร่งใหม่ เสื้อเชิ้ตแขนยาวสีขาว ผ้าขาวม้าไหมพาดเฉียงบ่าทั้งสอง ๒ ข้าง ทั้งไหล่ซ้ายและไหล่ขวา ฝ่ายเจ้าสาวจะนุ่งผ้าซิ่นไหมเสื้อลายดอกแขนยาว ผ่าสไบไหมสีดำพาดเฉียงบ่าข้างซ้าย (อุตร บรรลือทรัพย์. ๒๕๕๗ : สัมภาษณ์) จากนั้นอาจารย์ผู้ประกอบพิธี บอกให้บ่าวเจ้าสาวนั่งคู่กันยังที่ ที่ได้จัดเตรียมไว้แล้วนั้น อาจารย์จะประกาศให้ผู้เข้าร่วมพิธีสู่ขวัญทราบในเรื่องของการเสียค่าสินไหม หรือค่าตอบแทนตามประเพณีที่บรรพบุรุษได้ประพฤติปฏิบัติมา ซึ่งได้แก่ การเสีย “ค่าน้ำนม” การเสีย (จ่าย) ค่าน้ำมนต์นั้น ฝ่ายเจ้าบ่าวจะเป็นผู้เสียเพราะกลุ่มชาวกูยตำบลเตลื่อว่าหญิงที่ตนกำลังจะแต่งงานด้วยนั้น ผ่านการเลี้ยงดูมาจากพ่อแม่บังเกิดเกล้าของเขา ได้รับโอ่อ่น ความรัก ความเอาใจใส่ ได้ดูดนม น้ำนมจากอกแม่ถึงได้เติบโตมาเท่าทุกวันนี้ ในอดีตฝ่ายชายจะเสียค่าน้ำนมเพียง ๑-๒ บาทแต่ในปัจจุบันฝ่ายชายจะเสียค่าน้ำนม ๔๐ บาท จำนวนเงิน ๔๐ บาทนี้ จะหมายถึง เสียข้างละ ๒๐ บาท จากนั้นก็จะเป็นการเสีย “ค่าตอกหลัก” โดยอาจารย์ผู้ประกอบพิธีจะเรียกเก็บจากฝ่ายเจ้าบ่าวและ ฝ่ายเจ้าสาวข้างละ ๒๐ บาท เงิน “ค่าตอกหลัก” นี้ หมายถึง เงินประกัน (ไม่ใช่เงินสมมา) หรือเงินที่ทำให้เกิดความมั่นใจในอนาคต กล่าวคือ เจ้าโคตรของทั้งสองฝ่าย จะต้องมามีส่วนรับรู้ ว่า หากทั้งคู่เมื่อแต่งงานอยู่กินฉันท์สามีภรรยา กันแล้วทั้งคู่เกิดทะเลาะเบาะแว้งกัน เจ้าโคตรที่ฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวเคารพนับถือ และรับเงิน “ค่าตอกหลัก” นั้นแล้ว จะเป็นผู้มาประนีประนอมไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือว่ากล่าวตักเตือน ให้คนทั้งสองหันมาปรองดองกัน ในอดีต “ค่าตอกหลัก” ที่ว่านี้ ฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะเสียเพียงฝ่ายละ ๒ บาท แต่ในปัจจุบันจะเสียฝ่ายละ ๒๐ บาท และเงินส่วนนี้อาจารย์ผู้ประกอบพิธีจะแบ่งให้แก่เจ้าโคตรฝ่ายชาย (ทั้งชายและหญิง) เป็นผู้รับเงิน ๒๐ บาท (ให้แบ่งเท่ากัน) และแบ่งเจ้าโคตรฝ่ายหญิง (ทั้งชายและหญิง) เป็นผู้รับเงิน ๒๐ บาท (ให้แบ่งเท่ากัน)ทั้งเงิน “ค่าน้ำนม” และเงิน “ค่าตอกหลัก” นั้น ในปัจจุบันจะเก็บในราคานี้เป็นกฎหมายตายตัวยังไม่มีมีการเปลี่ยนแปลง (ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๐-ปัจจุบัน) ต่อจากนั้นอาจารย์จะเรียกเงิน “ค่าละเมียดบ้าน” หากมีพฤติกรรมการแต่งงานเกิดขึ้น กลุ่มชาวกูยบ้านโพหนอง ยังไม่เข้าใจถึงผลดีผลเสียของการจดทะเบียนสมรส ดังนั้นเมื่อมีการแต่งงานเกิดขึ้นครั้งใดทางฝ่ายเจ้าภาพจะเพียงแต่เชิญผู้ปกครองหมู่บ้านซึ่งก็หมายถึงผู้ใหญ่บ้าน มาเป็นสักขีพยานหรือเป็นตัวแทนเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อให้รับทราบ ว่า คนทั้งคู่ได้แต่งงานเป็นสามีภรณารักษ์กันถูกต้องแล้วเท่านั้นเงินในส่วนนี้จะไม่มีกำหนดแน่นอนตายตัวลงไปว่า แต่ละฝ่ายจะต้องเสียเป็นเงินจำนวนเท่าใด เพราะยังไม่มีรายละเอียดปลีกย่อยลงไปอีก กล่าวคือ หากฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงเป็นคนต่างถิ่นนอกหมู่บ้านและกำลังจะเข้าสู่ระบบเครือญาติ ก็จะต้องเป็นญาติพี่น้องกันโดยผ่านกระบวนการแต่งงานนั้นผู้ปกครองหมู่บ้านมักจะเรียก “ค่าละเมียดบ้าน” ในราคาที่สูงกว่าปกติ โดยให้เหตุผลว่าการได้มาอยู่

อาศัยในหมู่บ้านร่วมผีบรรพบุรุษเดียวกันกับพวกเขา นั่น หมายความว่า เป็นการยอมรับคนผู้นั้นให้เข้าร่วมอยู่ในสังคมเดียวกันกับพวกเขา นั่นคือการตรวจสอบและกลั่นกรองโดยผ่านระบบเครือญาตินั่นเอง ในกรณีเดียวกันหากชายหรือหญิงเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกันก็ต้องเสีย “ค่าละเมิดบ้าน” ด้วยเช่นกัน แต่ลดจำนวนเงินลงตามสมควรแก่ฐานะของคนๆนั้น เมื่อผู้ปกครองหมู่บ้านได้รับเงิน “ค่าละเมิดบ้าน” จากฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวแล้ว” ผู้ปกครองหมู่บ้านจะแบ่งเงินนั้นออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งมอบให้เจ้าโคตรฝ่ายชายคืน ประมาณครึ่งหนึ่งของเงินที่ทางฝ่ายเจ้าบ่าวเสียไป ส่วนที่สอง มอบให้เจ้าโคตรฝ่ายหญิงคืน ประมาณครึ่งหนึ่งของเงินที่ทางฝ่ายเจ้าสาวเสียไปเช่นเดียวกัน เมื่ออาจารย์ผู้ประกอบพิธีเรียก “ค่าน้ำนม” “ค่าตอกหลัก” และ “ค่าละเมิดบ้าน” เป็นที่เรียบร้อยแล้ว อาจารย์หรือกลุ่มชาวกูยเรียกว่า “จารย์” จะนำด้ายมงคลพันรอบศีรษะเจ้าบ่าวสาว ในส่วนของการทำด้ายมงคล ที่ใช้พันรอบศีรษะของคู่บ่าวสาวนั้น ญาติพี่น้องทางฝ่ายเจ้าสาวจะเป็นคนจัดเตรียม โดยจะเป็นญาติผู้สูงอายุที่เจ้าสาวเคารพนับถือมากที่สุดและต้องเป็นผู้ที่ต้องมีความประพฤติดี มีชีวิตครอบครัวที่อบอุ่น มีลูกหลานที่ประสบผลสำเร็จในชีวิต ประการสำคัญผู้ที่จะทำด้ายมงคลได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีสามีหรือภรรยาเดียว และจะต้องไม่เป็นคนที่สามีหย่าร้างหรือสามีตายจากกัน วิธีทำด้ายมงคลคู่บ่าวสาวนั้นจะนำด้าย ๓ สี คือ สีขาว สีแดง และสีน้ำเงิน นำมาสีละ ๓ เส้น นำมาพันให้เป็นเส้นเดียวกัน แล้วนำได้ที พันแล้วมาวัดรอบศีรษะของผู้ทำให้พอดี ทั้งนี้ เพราะกลุ่มชาวกูยตำบลแดลเชื่อว่าเป็นการรับเอาความดีงาม ความเป็นสิริมงคลของผู้ทำด้ายนั้นมาสู่คู่บ่าวสาวให้เจริญรอยตามผู้ทำด้ายด้วย เมื่ออาจารย์นำด้ายพันรอบศีรษะคู่บ่าวสาวแล้วจะนำด้ายมงคลมาพันรอบพานบายศรี (คายสู่ขวัญ) ผู้หญิงจะนั่งทางซ้าย ผู้ชายจะนั่งทางขวา ทั้งสองจะเอาข้อศอกวางบนหมอนที่จัดเตรียมไว้ แล้วค่อมตัวลง เจ้าสาวหงายมือซ้าย และเจ้าบ่าวจะหงายมือขวาทับบนมือซ้ายของเจ้าสาว เจ้าสาวจะหงายมือขวาทับบนมือขวาของเจ้าบ่าว และเจ้าบ่าวจะหงายมือซ้ายทับมือขวาของเจ้าสาว บนมือทั้งสองจะมีสิ่งประกอบพิธีดังนี้

๑. หัวไก่	๑ หัว
๒. กล้วย	๑ ลูก
๓. ข้าวต้มมัด	๑ มัด
๔. หมากพลู	๒ คำ
๕. บุหรี่	๒ มวน
๖. ข้าวสุกเล็กน้อย	
๗. เคียวเกี่ยวข้าว	๑ เล่ม

สิ่งของทุกอย่างจะวางอยู่บนมือของคู่บ่าวสาว และ “คิ้ว” (เคียวเกี่ยวข้าว) จะอยู่ระหว่างง่ามนิ้วมือของทั้งสอง โดยคว่ำคมเคียวลง ปลายเคียวชี้ลงพื้น จะมีด้ายผูกแขนที่ซุบน้ำขมิ้น แล้ววางบนสันเคียว เมื่อเตรียมตัวเจ้าบ่าวเจ้าสาวเรียบร้อยแล้ว อาจารย์จะเริ่มพิธีสู่ขวัญต่อไป

เมื่ออาจารย์สวดมาถึงคำว่า “ มาเยอชวัญเออย ” พ่อแม่ญาติพี่น้องที่ร่วมอยู่ในพิธีก็จะโปรยข้าวสารมาที่คู่บ่าวสาว และคำว่า “ มาเยอชวัญเออย ” จะมีอยู่ในบทสวด ๓ ครั้ง ดังนั้นผู้ที่เข้าร่วมอยู่ในพิธีกรรมแต่งงานจะต้องหว่านข้าวสารถึง ๓ ครั้ง หลังจากทำพิธีสู่ขวัญบ่าวสาวเสร็จสิ้นลง อาจารย์ผู้ประกอบพิธีจะเป็นผู้ผูกแขนให้แก่คู่บ่าวสาวเป็นคนแรกพร้อมกับเสียดายคางไก่ การเสียดายคางไก่จะใช้คางไก่ด้านข้างดึงออกมาจะมีลักษณะเรียวยาว ๒ ข้าง และทำนายตามลักษณะโค้งงอของคางไก่ เช่น หากปลายโค้งงอของคางไก่ทั้งคู่เสมอกัน เรียวยาวสม่ำเสมอ ก็จะทำนายว่า คู่บ่าวสาวคู่นี้จะประสบแต่ความสงบร่มรื่น เจริญรุ่งเรืองต่อไปในภายภาคหน้า แต่ถ้าหากปลายโค้งงอของคางไก่ไม่สวยงาม เช่น ข้างหนึ่งเรียวยาวอีกข้างหนึ่งชี้ตรง ผู้ประกอบพิธีกรรมก็จะทำนายไปในทางที่ตึ๊ง เพราะถือว่าพิธีกรรมการแต่งงานเป็นงานมงคล จึงต้องทำนายไปในทางลักษณะที่ดี ซึ่งความจริงอาจไม่ได้เป็นเช่นนั้น แต่อย่างไรก็ตามการทำนายในลักษณะนี้มีไว้ว่าจะถูกต้องเสมอไป เพียงแต่เป็นเครื่องจูงใจให้กำลังใจแก่คู่บ่าวสาว

หลังจากการเสียดายคางไก่แล้ว “ โขตบัต ” (ผู้มีอาวุโสสูงสุดในตระกูล) ของทั้งสองฝ่ายจะเป็นผู้ผูกแขนให้คู่บ่าวสาวก่อน จากนั้นก็จะผูกแขนเรียงตามลำดับอาวุโสการผูกแขนนั้นญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่าย จะนำเงินเท่าที่พอใจมัดกับฝ่าย แล้วจึงผูกแขนให้กับคู่บ่าวสาว หลังจากทำญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่าย ผูกแขนให้กับคู่บ่าวสาวเป็นที่เรียบร้อยแล้วพ่อแม่ของฝ่ายเจ้าสาวจะขึ้นไปบนบ้านส่วนในปะรำพิธี อาจารย์ผู้ประกอบพิธีจะประกาศแก่แขกที่มาร่วมงานว่า “ กะยะกอนตาย ออนเจา แอ นะนัวเต้อ ทาปะออน ระนอนผิบิน ” (ชายคนนี้เป็นสามีใคร ก็ให้มาเถียงเอาหากหลังจากนี้แล้ว จะเอาไปไม่ได้) โดยอาจารย์ผู้ประกอบพิธีจะกล่าวในลักษณะนี้ดังๆ เพื่อให้ได้ยินกันถ้วนทั่ว ๓ ครั้ง ถ้าในขณะนั้นไม่มีหญิงสาวคนใดลุกขึ้นมาท้วงติงหรือคัดค้าน ก็เป็นอันว่าชายคนนั้น (หมายถึงเจ้าบ่าว) ก็จะเป็นกรรมสิทธิ์ของหญิงสาว (หมายถึงเจ้าสาว) ผู้นี้แต่เพียงผู้เดียว จากการสัมภาษณ์นายจวน มั่นยืน อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมการแต่งงาน ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ตั้งแต่ประกอบพิธีกรรมแต่งงานให้กับกลุ่มชาติพันธุ์กวยในหมู่บ้านตำบลเตลต ยังไม่เคยพบหรือเคยมีการทักท้วงในลักษณะดังกล่าว ไม่มีพันธและการประกาศให้ญาติพี่น้อง แขก ผู้มาร่วมงานได้คัดค้านหรือท้วงติงนี้ นับได้ว่าเป็นการแสดงควมบริสุทธิ์ของฝ่ายชายตั้งแต่ก่อนแต่งงานว่ายังไม่มีพันธผูกพัน หรือไม่เคยมีครอบครัวมาก่อน อีกทั้งเป็นการแสดงสิทธิการเป็นเจ้าของ ของฝ่ายชายหรือหญิงผู้นั้นด้วย

ภายในห้องที่จัดเตรียมที่นอนไว้เรียบร้อยแล้ว จะมีญาติผู้ใหญ่อยู่กันพร้อมหน้าอาจารย์จะให้คู่บ่าวสาวทั้งคู่นั่งลง เจ้าบ่าวเจ้าสาวจะไหว้ญาติของทั้งสองฝ่าย จากนั้นอาจารย์จะทำพิธีป้อนข้าว ไก่ น้ำ ให้แก่คู่บ่าวสาว ก่อนป้อนอาจารย์จะนำข้าว ไก่ เวียนรอบๆ ศีรษะคู่บ่าวสาว ๓ รอบ แล้วจึงป้อน โดยที่คู่บ่าวสาวจะต้องกลืนไก่ข้าว นั้นลงคอโดยที่ไม่เคี้ยวจากนั้นอาจารย์จึงจะให้ดื่มน้ำ ก่อนดื่มจะนำขันน้ำเวียนรอบศีรษะคู่บ่าวสาวก่อนแล้วให้เจ้าบ่าวดื่มก่อน เจ้าสาวดื่มหลัง เมื่อเจ้าสาวดื่มเสร็จแล้ว (ดื่ม ๑ กลืนเท่านั้น) เจ้าสาวจะคว่ำขันน้ำทิ้งทันที จากนั้นอาจารย์ผู้ประกอบพิธี จะนำ

เงินที่ญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่ายผูกแขนให้แก่คู่บ่าวสาว มานับดูว่าได้เงินเป็นจำนวนเท่าไร แล้วจากนั้นอาจารย์จะนำเงินเหล่านั้นมาห่อด้วยผ้ามอให้แก่เจ้าบ่าว เจ้าบาวก็ส่งเงินห่อนั้นให้เจ้าสาวเก็บไว้เพื่อเป็นสิริมงคล การที่อาจารย์ผู้ประกอบพิธีส่งมอบเงินให้แก่เจ้าบ่าวก่อนนั้น มีความหมายว่า สามี เป็นผู้นำครอบครัวเปรียบเสมือนช้างเท้าหน้า มีหน้าที่ในการทำมาหากินหาเงินหาทองเลี้ยงดูครอบครัว เมื่อหามาได้แล้วต้องมอบให้แก่ภรรยา ซึ่งเปรียบเสมือนช้างเท้าหลัง เป็นผู้ดูแลการใช้ จ่ายเงินในทางที่ก่อเกิดประโยชน์แก่ครอบครัว เงินในส่วนนี้เจ้าบ่าวเจ้าสาวจะเป็นผู้ได้เงินทั้งหมด และจะนำเงินในส่วนนี้เก็บไว้เป็นทุนในการเริ่มต้นชีวิตครอบครัวใหม่

เมื่อพิธีกรรมที่สำคัญต่างๆ ในวันนี้เสร็จสิ้นลง เจ้าบ่าวเจ้าสาวจะเปลี่ยนชุดเป็นชุดเสื้อผ้า ธรรมดาและลงจากบ้านมาต้อนรับแขกหรือที่มาร่วมงานเมื่อเมื่อได้เวลาอันสมควรบรรดาแขกที่มา ร่วมงานและญาติๆ ต่างทยอยกันกลับ คู่บ่าวสาวจึงจะได้พักผ่อน เพราะยังมีพิธีกรรมอื่นๆ ที่จะต้อง กระทำอีกในวันรุ่งขึ้น นั่นคือ การไปสมมาพ่อแม่ของฝ่ายชาย

๖) พิธีกรรมหลังการแต่งงาน

ในตอนเช้าเจ้าสาวจะต้องเตรียมแต่งกายเครื่องเช่น “ ” (ฝับริพรพบุรุษ)ที่บ้านของเจ้าบ่าว และจะต้องไปสมมาพ่อแม่ญาติพี่น้องของฝ่ายเจ้าบ่าวด้วย โดยในขบวนแห่เจ้าสาวไปสมมาพ่อแม่ เจ้าบ่าว จะมีเครื่องสมมาซึ่งประกอบด้วย พูก หมอน ผ้าโสร่ง ผ้าขาม้า ผ้าชิ้น (ทั้งที่ทอจากไหมและ ทอจากฝ้าย) ตอนเดินทางไปเจ้าสาวจะหอบน้ำไปด้วย 1 หาบ เมื่อมาถึงที่บ้านเจ้าบ่าว เจ้าสาวจะทำการเช่น “ ” (ฝับริพรพบุรุษ) ที่บันไดขั้นแรกของบ้านเจ้าบ่าว คายเครื่องเช่นประกอบด้วย

๑. ข้าวพร้อมทั้งข้าว (รวมอยู่ในถาดเดียวกัน)	๑	สำหรับ
๒. ไก่ต้มสุกพร้อมเครื่องใน	๑	ตัว
๓. ฐูป	๓	ดอก
๔. เทียน	๑	เล่ม
๕. ข้าวต้มมัด	๔	กลีบ (๒ มัด)
๖. เหล้า ๑ ขวด		
๗. หมากพลู ๒ คำ พร้อมแก่คุณเล็กน้อย		

เมื่อเจ้าสาวทำการเช่น “ยะจี้วะดุง ” เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ญาติพี่น้องของเจ้าบ่าวจะช่วยกัน ประแบ่ง แต่งตัวให้แก่เจ้าสาวใหม่ และในช่วงนี้ก็จะมีการพูดจาหยอกล้อเจ้าสาวเป็นที่สนุกสนาน เมื่อ เจ้าสาวแต่งตัวเสร็จเรียบร้อยเจ้าสาวต้องให้เงินเป็นรางวัลตอบแทน จากนั้นจะมีพิธีล้างเท้า ซึ่งญาติ พี่ น้อยของฝ่ายเจ้าบ่าวจะต้องล้างเท้าให้กับเจ้าสาวโดยที่เจ้าสาวจะวางเท้าลงบนก้อนหิน (หินลับมีด) ที่ ทับอยู่บนใบตองบนกระบุงที่ใส่ข้าวเปลือกจงเต็มนอกจากนี้บนกระบุงข้าวเปลือกยังประกอบด้วย

๑. หมาก พลู	๒	คำ
๒. บุหรี่	๒	มวน

๓. กรวยดอกไม้ ๕ กรวย

ภาพที่ ๔.๑๖ ภาพการล้างเท้า

จากภาพ เป็นการล้างเท้าให้กับเจ้าบ่าวและเจ้าสาว ก่อนเข้าบ้านโดยญาติของเจ้าสาว เป็นฝ่ายล้างให้เจ้าบ่าว

โดยทั่วไปผู้ที่ทำการล้างเท้าให้แก่เจ้าสาวคือ น้องสาวหรือน้องชายเจ้าบ่าวที่เกิดจาก ครรภ์มารดาเดียวกันกับเจ้าบ่าว เมื่อขึ้นไปถึงบนบ้านแล้ว เจ้าสาวจะต้องฝ่ายพิธี “ ล้วงหม้อ ” โดย ญาติพี่น้องของฝ่ายเจ้าบ่าว จะเตรียมต้มน้ำให้อุ่นพอประมาณ แล้วนำมาใส่ในหม้อดิน ภายในหม้อ ดินจะมีเงินหรือทองคำห่อด้วยใบตองอยู่ข้างในปิดผ้าหม้อดินด้วยใบตองแล้วไขเชือก ที่พื้นมาจาก เปลือกกล้วยมัดปากหม้อนั้นไว้และให้เจ้าสาวล้วงเอาเงินหรือเอาทองที่อยู่ในหม้อใบนั้น ขณะที่ล้วงเอา เงินหรือทองอยู่นั้น ทางฝ่ายญาติพี่น้องฝ่ายเจ้าบ่าวชายจะช่วยกันพูดจากระเซ้าเย้าแหย่เจ้าสาวเป็นที่ สนุกสนาน เมื่อได้เงินหรือทองตามความประสงค์แล้ว เจ้าสาวจะคว่ำหม้อดินทิ้งทันที การล้วงเอาเงิน หรือทองในหม้อดินนั้น หมายถึงการครองเรือนและการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา นั้น ฝ่ายหญิง ต้องมีความอดทนต่ออุปสรรคที่ขวางกั้น (น้ำอุ่นในหม้อดิน) เพื่อนำครอบครัวไปพบความสุขความ เจริญ (เงินหรือทองที่อยู่ในหม้อดิน) การคว่ำหม้อดิน หมายถึง การขจัดเอาความเลวร้ายนั้นทิ้งไป^{๒๖}

หลังจากพิธีล้วงเอาเงินหรือทองในหม้อดินเพื่อเป็นการเสี่ยงทายแล้ว เจ้าสาวจะทำพิธี อาบน้ำให้แก่พ่อแม่เจ้าบ่าว น้ำที่อาบนั้นจะเป็นน้ำที่ผสมน้ำอบไทย ขมิ้น ที่เจ้าสาวเป็นผู้หอบมานั่ง เอง เมื่ออาบน้ำให้พ่อแม่เจ้าบ่าวเสร็จแล้ว เจ้าสาวจะต้องประแป้งแต่งตัวและสวมเสื้อผ้าใหม่ให้กับ พ่อแม่เจ้าบ่าว ซึ่งนับได้ว่าเป็นการปรนนิบัติพ่อแม่สามีเป็นครั้งแรก

^{๒๖} สัมภาษณ์, สี วงเวียน ตำบลเตล อำเภอดงขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๕๗.

ภาพที่ ๔.๑๗ การทำพิธีอาบน้ำให้กับพ่อแม่เจ้าบ่าว

จากภาพ ทั้งเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะทำพิธีอาบน้ำให้แก่พ่อแม่เจ้าบ่าว ที่เจ้าสาวเป็นผู้
 ทาบมานั่งเอง เมื่ออาบน้ำให้พ่อแม่เจ้าบ่าวเสร็จแล้ว เจ้าสาวจะต้องประแป้งแต่งตัวและสวมเสื้อผ้า
 ใหม่ให้กับพ่อแม่เจ้าบ่าว ซึ่งนับได้ว่าเป็นการปรนนิบัติพ่อแม่สามีเป็นครั้งแรก

จากนั้นเจ้าสาวจะสมมาพ่อแม่ ซึ่งเครื่องสมมาประกอบด้วย

๑. ผ้าซิ่นไหม	๑	ผืน
๒. ผ้าขาวม้า	๑	ผืน
๓. ผ้าโสร่งไหม	๑	ผืน
๔. ผ้าขาว	๑	ผืน
๕. หมาก พลุ	๒	คำ
๖. บุหรี่	๒	มวน
๗. กรวยดอกไม้	๕	กรวย

ภาพที่ ๔.๑๘ เจ้าบ่าวเจ้าสาวสมมาพ่อแม่เจ้าบ่าว

จากภาพ จากนั้นเจ้าสาวจะสมมาพ่อแม่ ซึ่งเครื่องสมมาประกอบด้วย ผ้าชิ้นใหม่ ผ้าขาวม้า ผ้าโสร่งใหม่ ผ้าขาว หมอน หมาก พลุ บุหรี่ มวนกรวยดอกไม้ ท่ามกลางญาติๆ

หลังจากสมมาพ่อแม่เจ้าบ่าวเสร็จแล้ว อาจารย์ผู้ประกอบพิธีก็จะเรียกคู่บ่าวสาวมานั่งที่ปราสาทพิธี พร้อมกับกล่าวเชิญโคตรและญาติพี่น้อง ทั้งฝ่ายเจ้าสาวเจ้าบ่าวมารวมกันในปราสาทพิธี และอาจารย์ผู้ประกอบพิธีจะประกาศให้ทราบทั่วว่า บัดนี้คู่บ่าวสาวจะทำการสมมาโคตรของแต่ละฝ่าย หากใครมีชื่อหรือถูกเรียกก็ต้องมารับเครื่องสมมานั้น โดยผู้ที่ทำหน้าที่นี้คือ นาย “ใจมฮา” โดยจะกล่าวคำว่า “เจ้าคุณ เจ้าขา กองสลาเปียรบัต กะมัน (กะติม) เปียรบัต” (เจ้าคุณเจ้าขา มารับเครื่องสมมาจากสะไก (เขย) ด้วยหมากพลุ) แล้วก็ขานชื่อญาติผู้หนึ่งให้ออกมารับเครื่องสมมา และญาติผู้หนึ่งก็จะมอบเงินให้คู่บ่าวสาว (เงินที่มอบให้คู่บ่าวสาวนั้นอาจเป็นเงินที่มากกว่าราคาของเครื่องสมมา หรืออาจจะน้อยกว่าราคาของเครื่องสมมาก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะทางการเงินของญาติผู้หนึ่ง) ขณะขานชื่อเจ้าโคตรหรือชื่อของญาติแต่ละฝ่ายนั้น นาย “ใจมฮา” จะนำพานที่ประกอบไปด้วยหมากพลุ ๒ คำ รูป ๒ ดอก เทียน ๑ เล่ม วางลงบนพานของคนทั้งสอง หากเป็นญาติทางฝ่ายเจ้าสาว นาย “ใจมฮา” จะวางพานสมมาไว้ที่บ่าเจ้าบ่าว เช่นเดียวกัน หากขานชื่อเจ้าโคตรหรือญาติทางฝ่ายเจ้าบ่าว ก็จะวางพานสมมาไว้ที่บ่าเจ้าสาว ทำอย่างนี้ไปเรื่อยๆ จนกว่าคู่บ่าวสาวจะทำการสมมาเจ้าโคตรครบทุกคน

ภาพที่ ๔.๑๙ คู่บ่าวสาวสมมาเจ้าโคตรทั้งสองฝ่าย

จากภาพ เป็นการสัมมาญาติฯ ทางเจ้าบ่าว โดยเจ้าบ่าวเจ้าสาวสัมมาบิดา มาดา ด้วยที่นอน หมอน ผ้าไหม ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้าไหม ผ้าสไบไหม และสัมมาญาติทางเจ้าบ่าว

เมื่อคู่บ่าวสาวทำการสมมาเสร็จสิ้นแล้ว ทางญาติพี่น้องของเจ้าบ่าวก็นำข้าวปลาอาหาร เครื่องดื่ม เหล้า มาเลี้ยงญาติพี่น้องฝ่ายเจ้าสาวและบรรดาแขกที่มาร่วมงาน หลังจากนั้น เจ้าสาวจะต้องอยู่ทำการปรนนิบัติพ่อแม่สามีเป็นระยะเวลา ๓ วัน และภายใน ๓ วันนี้ คู่บ่าวสาวจะต้องต้มน้ำใส่ขัน (น้ำอุ่น) ผสมขมิ้นเพื่อนำมาให้พ่อแม่ของฝ่ายชายและฝ่ายหญิงล้างหน้า เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณ แล้วนำขันคายนที่ประกอบไปด้วย หมากพลู ๒ คำ บุหรี่ ๒ มวน มาสมมาพ่อแม่ จากนั้นพ่อแม่ก็จะอวยพรหรือให้คำแนะนำการใช้ชีวิตคู่ ความรู้จักปรองดอง ความอดทนอดกลั้นต่อกันและกัน เพื่อให้คนทั้งคู่ครองเรือนด้วยความสุขความเจริญต่อไป เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกรรมการแต่งงานของกลุ่มชาวภูยกุยตำบลแดล อำเภอกีษะรุณี จังหวัดสุรินทร์

กล่าวโดยสรุป การแต่งงานของกลุ่มชาวภูยกุยตำบลแดล อำเภอกีษะรุณี จังหวัดสุรินทร์ เริ่มจาก ๑) การเลือกคู่ครอง โดยจะผ่านความเห็นชอบจากญาติผู้ใหญ่ หรือให้อิสระกับหนุ่มสาวในการ

เลือกคู่ครองเอง ตามความพึงพอใจของตน หรือการตรวจสอบคู่ครองจากเพื่อนสนิท ในอดีตหากรักกันจนถึงขั้นตกลงอยู่กินเป็นสามีภรรยา กัน จะต้องมีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติ ส่วนใหญ่หนุ่มสาวพบปะกันในเทศกาลต่างๆ หรืองานบุญในหมู่บ้าน เช่น ช่วยทำกับข้าว ตักน้ำ หนุ่มสาวบางคู่พูดคุยหยอกล้อกัน จนเกิดทัศนคติตรงกัน เข้าใจซึ่งกันและกัน จึงนำเรื่องราวของตนเองไปบอกกับพ่อแม่ให้รับทราบ ปัจจุบันสภาพในอดีตค่อยๆเปลี่ยนไปและเลือนหายไปจากหมู่บ้าน เนื่องจากความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจ และคลื่นวัฒนธรรมใหม่เข้ามาปรับเปลี่ยนชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนการออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน เช่น รับจ้าง ก่อสร้าง เย็บผ้า ทำเป็นกลุ่มทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจและเอื้ออาทรต่อกัน ในฐานะพื้นเพเดียวกัน เป็นเหตุผลให้หนุ่มสาวเกิดความรักกัน จนถึงขั้นตกลงแต่งงานร่วมชีวิตคู่ร่วมกัน ๒) การทาบทามสู่ขอ เมื่อหนุ่มสาวรักใคร่ต่อกันแล้วพร้อมจะใช้ชีวิตคู่จะบอกให้พ่อแม่ทราบ จากนั้นพ่อแม่ของฝ่ายชายจะส่งนาย “โถมฮา” ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสำเร็จในชีวิตการครองเรือนและเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตคู่บ่าวสาวมีชีวิตที่สมบูรณ์เหมือนนาย “โถมฮา” สู่ขอแทนพ่อแม่ โดยนาย “โถมฮา” จะบอกว่า ฝ่ายชายเป็นใคร ชื่ออะไร ญาติพี่น้องโคตรเหง้ามาจากไหน พร้อมกับยื่นพานดอกไม้ เหล้าขาว หมากพลู บุหรี่ มาวางไว้ข้างหน้าญาติของฝ่ายหญิง หากญาติฝ่ายหญิงพิจารณาแล้วเห็นว่าฝ่ายชายมีความเหมาะสมกับบุตรหลานของตนก็จะรับเครื่องทาบทาม และเตรียมบอกกล่าวญาติพี่น้องว่าสาวลูกจะแต่งงาน ๓) พิธีหมั้น เมื่อนาย “โถมฮา” ได้ทาบทามฝ่ายหญิงเรียบร้อยแล้ว และฝ่ายหญิงตอบตกลงเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ขั้นต่อไปคือสินสอดทองหมั้น ฝ่ายหญิงจะเรียกสินสอดตามฐานะฝ่ายชาย โดยนาย “โถมฮา” เป็นคนเจรจาเรื่องสินสอดแทนฝ่ายชายทั้งหมด และระบุวัน เดือน ปี ที่จะทำการแต่งงาน ๔) พิธีเกี่ยวกับการแต่งงาน ก่อนแต่งงาน พ่อแม่ทั้งสองฝ่ายจะให้ผู้รู้เรื่องฤกษ์ยามเป็นผู้หาฤกษ์ยามให้ โดยนำวัน เดือน ปี ของทั้งสอง ๕) ชันหมากแต่งงาน เจ้าบ่าวจะถือพานดอกไม้ โดยมีเพื่อนเจ้าบ่าววงรุ่มให้และญาติพี่น้องเจ้าบ่าวช่วยถือสิ่งของชันหมาก โดยญาติผู้ใหญ่เดินนำหน้า และก่อนเข้าบ้านเจ้าสาวญาติพี่น้องเจ้าสาวจะกันประตูเงินประตูทอง เพื่อเข้าไปประกอบพิธี ก่อนประกอบพิธีแต่งงาน อาจารย์จะประกาศเงินสินไหม “ค่าน้ำนม” เงินค่าตอกหลัก เงินค่าละเมียดบ้าน ๖) พิธีกรรมหลังการแต่งงาน เจ้าสาวต้องเช่นผีบรรพบุรุษที่บ้านเจ้าบ่าวและสมมาพ่อแม่ และญาติเจ้าบ่าว ด้วยฟูก หมอน ผ้าสะโลรง ผ้าขาวม้า ผ้าซิ่น

๔.๒ ผลการศึกษาศึกษาปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์

การศึกษาวิจัย เรื่องศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยขอเสนอ ปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณี เพื่อสอดคล้องและเกี่ยวกับตามวัตถุประสงค์ที่ ๒ ศึกษาปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ ในวิจัยนี้ผู้วิจัยขอเสนอวัฒนธรรมประเพณีในวิถีชีวิตของชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ คือ ประเพณีการบวช ซึ่งประกอบด้วย ๓ ประเด็น ได้แก่ ประเด็นแรก ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรมประเพณี และประเพณีการแต่งงาน ซึ่งประกอบด้วย ๖ ประเด็น ได้แก่ การเลือกคู่ การทาบทามสู่ขอ พิธีกรรมเกี่ยวกับการหมั้น พิธีกรรมเกี่ยวกับการแต่งงาน ขันหมากแต่งงาน พิธีกรรมหลังการแต่งงานในบทนี้ผู้วิจัยขอเสนอเสนอการวิจัย ดังนี้

ปัจจัยการปรับเปลี่ยนในการจัดงานบวชและการแต่งงานของกุ่มชาวกูย ตำบลแดลจังหวัดสุรินทร์ มีลักษณะที่แตกต่างปรับเปลี่ยนที่รูปแบบการสร้างพิธีกรรมเพิ่มจากพุทธบัญญัติจึงทำให้มีการนำส่วนที่เป็นประเพณีท้องถิ่นเข้ามาผสมผสานกับงานบวช การแต่งงาน ซึ่งจะต้องจำแนกส่วนสำคัญที่แท้จริงของงานออกเป็นส่วนจึงจะเข้าใจพิธีกรรมการบวชและการแต่งงาน เพราะประเพณีเป็นสิ่งที่ยั่งยืนสร้างขึ้นมาด้วยความเชื่อที่เกิดจากการเรียนรู้มาผสมผสานกับหลักคำสอนที่ได้รับ การปลูกฝังมาตั้งแต่เกิด จึงมีความเชื่อและปรับเปลี่ยนจากสังคม เศรษฐกิจ ประเพณีวัฒนธรรม เชื่อมโยงกับพิธีกรรมงานบวชและการแต่งงาน ดังนี้

๔.๒.๑ ประเพณีการบวชของชาวกูย

วัฒนธรรมประเพณีบวช ประเด็นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการบวช ในสมัยพุทธกาลมีการบวชให้กับสาวกด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทาเป็นวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงบวชให้แก่สาวกเอง ต่อมาได้ให้บวชด้วยวิธีไตรสรณคม เป็นการบวชสามเณร และได้มีการพัฒนาการครั้งใหญ่ โดยการมอบอำนาจการบริหารจัดการเกี่ยวกับการให้บวชของคณะสงฆ์เป็นใหญ่ สืบเนื่องจากว่ามีชายชราสารพราหมณ์มาขอบวชและไม่มีใครให้บวช และพระสารีบุตรจำบุญคุณของชายชราผู้นั้นได้ พระพุทธเจ้าจึงให้พระสารีบุตรบวชให้แก่รารพราหมณ์นั้นด้วยวิธีอุตติจตุตถกรรมวาจา นอกจากพระพุทธเจ้าจะอนุญาตให้ชายได้บวชเป็นสาวกแล้วยังอนุญาตให้สตรีบวชเป็นพระภิกษุณีเข้ามาในพระพุทธศาสนาด้วย แต่ทรงบัญญัติวิธีป้องกันให้รอบคอบด้วยการกำหนดเงื่อนไขที่ไม่ให้สตรีเป็นใหญ่ด้วยเกรงจะทำให้พระศาสนาไม่ยืนยาว แต่ไม่ปฏิบัติความสามารถของสตรีที่จะมีคุณธรรมบรรลุลุทธิธรรมได้ ในภายหลังพุทธปรินิพพานส่งคณะทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนที่เชื่อว่าสุวรรณภูมิ โดยเชื่อว่า สุวรรณภูมิได้แก่ ตอนใต้ของไทย คือ บริเวณนครปฐม พระโสณกะกับพระอุตตระและคณะเดินทางมาขึ้นเรือที่นครศรีธรรมราช แล้วต่อมานครปฐม แต่ไม่ว่าจะเป็นพม่าหรือไทยต่างก็มีหลักฐานเป็นเครื่องยืนยันของแต่ละฝ่าย แต่สิ่งที่ปรากฏในปัจจุบันมีการสืบทอดพระพุทธศาสนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันและเป็นที่

สนใจอีกในประเพณีการบวช คือ จังหวัดสุรินทร์ได้มีประเพณีบวชนาคช้างที่โด่งดังจนเป็นประเพณีท่องเที่ยวที่หมู่บ้านช้าง ชาวภูยกุยได้รวมตัวกันจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันขึ้น ๑๓-๑๕ ค่ำเดือน ๖ ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา มีความสำคัญกับชาวพุทธเนื่องจากวันนี้เป็นวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน ตำบลแต่เดิมมีการรักษาอัตลักษณ์การจัดงานบวชที่มีวัฒนธรรมสลับซับซ้อนตามคติความเชื่อแบบโบราณที่สืบทอดมา จะนิยมจัดที่บ้านและวัดเป็นสถานที่สำคัญ มีบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็น ๒ กลุ่ม คือ ฆราวาส ได้แก่ เจ้าภาพ ผู้นำพิธี และผู้ที่มาช่วยงาน พระสงฆ์ ได้แก่ เจ้าอาวาส พระอุปัชฌาย์ พระนั่งหัตถบาตร

เกี่ยวกับพิธีกรรมการบวชนาค สามเณร และพระภิกษุ กลุ่มชาวภูยกุยตำบลแต่เดิม อำเภอสี่ขีด ภูมิจังหวัดสุรินทร์ มีประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณในการจัดบวชลูกชายจะอย่างยิ่งใหญ่ที่สุด ผู้วิจัยพบว่าการจัดงานบวชมี ๒ อย่าง คือ

๑. การบวชนาค เป็นการบวชแบบพราหมณ์ที่มีการนำเครื่องบวชที่สลับซับซ้อน และยังมีการจัดเป็นชั้นที่ต้องอาศัยผู้รู้เท่านั้นจึงจะปฏิบัติได้ถูกต้อง ซึ่งการบวชนาคจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ อย่างคือ การเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในงาน จะต้องเตรียมให้เรียบร้อยก่อนวันบวชนาค และผู้นำพิธีจะต้องเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเองทุกขั้นตอน ส่วนเจ้าภาพเป็นผู้อำนวยความสะดวก เครื่องบวชจะใช้นในวันบวชนาคโดยการนำเครื่องบวชมาตั้งประกอบพิธีหน้าบ้านหันหน้าไปทิศตะวันออก สวดอุปลอกนบวชนาค และทำพิธีปลงผมนาค และองค์ประกอบสุดท้ายเป็นการบายศรีสู่ขวัญ เป็นพิธีกรรมที่ต้องมีการนำเครื่องบายศรีแบบเขมรทั้ง ๓ อย่าง คือ บายศรีตัน บายศรีปากชาม และบายศรีลาด พร้อมทั้งเครื่องเช่นอีกจำนวนหนึ่ง ประกอบพิธีการบายศรีภายหลังจากพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ เมื่อบายศรีเสร็จสมบูรณ์แล้วถือว่า นาคได้ภาวะความเป็นนาคสมบูรณ์

๒. การบวชสามเณรและพระภิกษุ การบวชทางพระพุทธศาสนาจะเริ่มจากการบวชสามเณรก่อน โดยจะมีการเตรียมอัฐบริวารที่จำเป็นในการบวชเช่น ไตรจีวร บาตร มิถโกน ธรรมกรกรรรม รองเท้า เป็นต้น ให้พร้อมเพื่อจะเข้าสู่พิธีบวช นาคที่มีอัฐบริวารพร้อมจะต้องตรวจสอบสิ่งต้องห้ามในใบสมัครบวช เมื่อผ่านแล้วจึงจะสามารถเข้าบวชได้ โดยมีบุคคลที่น่าเชื่อถือรับรองและเจ้าอาวาสรับรองเพิ่มอีกครั้ง การบวชสามเณรจะต้องให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย โดยเลือกสีมาที่ถูกต้องในตำบลแต่เดิมวัดพรหมศิลาแต่เดิม ผู้ที่ทำหน้าที่ในการให้การบวชได้ จะต้องเป็นอุปัชฌาย์เท่านั้น การบวชพระภิกษุนั้นจะต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนเรียบร้อยแล้วจะต้องดำเนินการเหมือนการบวชสามเณรในข้างต้นแล้วต่อด้วยการนำเข้าสู่หมู่แห่งสงฆ์เรียกว่าญัตติจตุตถกรรมวาจา ซึ่งจะต้องมีพระอนุสาวนาจารย์และพระกรรมวาจาจารย์เป็นผู้นำเข้าสู่หมู่แห่งสงฆ์ ด้วยการตรวจสอบอันตราภิกขกรรมและรับรองให้สงฆ์ทั้งหลายได้รับทราบ และให้พระอุปัชฌาย์รับเข้าสู่หมู่แห่งสงฆ์อีกรอบพร้อมให้โอวาทพระใหม่และญาติพี่น้องที่มาร่วมงานบวช

ปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณีของชาวพุทธญว จังหวัดสุรินทร์ ในประเพณี การบวชผู้วิชัยขอนำเสนอ ดังต่อไปนี้

๑. ปัจจัยด้านสังคม เป็นความรู้สึกที่ได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กมีการพัฒนาโดยการ เรียนรู้จากสถาบันทางการศึกษาและเรียนรู้จากผู้ปกครองเช่น พ่อแม่ ปู่ ย่า ตายาย และญาติพี่น้อง เป็นต้น ซึ่งการยอมรับโดยคนหมู่มากของความเชื่อเหล่านั้นมีความมั่นคงอยู่ในหลัก ประชาธิปไตยที่ยอมรับคนหมู่มาก งานบวชเมื่อมีการจัดงานขึ้นจะมีการปรึกษาหารือในครอบครัวและ ประเด็นที่สำคัญที่จะเกิดขึ้นในวงสนทนา จะได้รับการนำไปปรึกษาหารือกับผู้รู้ต่อไปในอนาคต

๑.๑ การปรับเปลี่ยนด้านความเชื่อทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับงานบวช ส่วนใหญ่จะ ให้ความสนใจและการปรับเปลี่ยน ดังนี้

๑.๑.๑ เรื่องการทำขวัญนาค ทั้งในอดีตและปัจจุบันเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการทำ พิธีอุปสมบท เพราะ ได้กลายมาเป็นประเพณีที่สำคัญเกี่ยวกับจิตใจของคน หากนาคไม่ได้ทำขวัญนาค จะมีความรู้สึกว้าวุ่นอะไรไปสักอย่างหนึ่ง และเข้าใจว่าการสู่ขวัญเป็นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะต้องกระทำก่อนการอุปสมบทปัจจุบันนี้ พิธีการสู่ขวัญเป็นความเชื่อที่มีบทบาทมากเทียบเท่ากับการอุปสมบท พราหมณ์ที่ทำหน้าที่สู่ขวัญก็มีค่าตัวแพงกว่าพระที่ไปเทศน์หรือเจริญพระพุทธมนต์ การทำขวัญนาคทำให้เกิดบรรยากาศแห่งความสร้างขวัญกำลังใจ และพิธีกรรมดูมีความศักดิ์สิทธิ์เป็น พิธีที่รวมผู้หลักผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือมาผูกแขนอวยพรให้ จึงทำให้ มีกำลังใจในการบวชศึกษาพระ ธรรมวินัย

๑.๑.๒ เรื่องการเลี้ยงผู้มาร่วมงาน ความเชื่อเรื่องการเลี้ยงอาหารผู้ที่มาร่วมงานก็ เป็นส่วนที่ทำให้รูปแบบการจัดงานอุปสมบทเปลี่ยนไป เพราะการเลี้ยงอาหารจะต้องเลี้ยงให้ผู้ที่มา ร่วมงานได้บริโภคกันได้ตามชอบใจ แต่ครั้งหนึ่งที่จัดงานเจ้าภาพจะสูญเสียเงินไปกับการจัดเลี้ยงแขกเป็น จำนวนมาก และที่ผิดศีลธรรมทั้งที่เป็นงานกุศลก็คือ การเลี้ยงเครื่องดื่มประเภทของมีนเมา ซึ่งจะต้อง มีทุกงานจะขาดไปไม่ได้ หากมีเจ้าภาพต้องการที่จะปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย โดยการไม่ฆ่า สัตว์ ไม่ให้มีของมีนเมา แขกที่มาร่วมงานจะบ่นว่าและเรียกร้องเอาจากเจ้าภาพ เพื่อเป็นการเอาใจ แขกเจ้าภาพจำต้องทำตามความเรียกร้อง เพราะเกรงว่าชาวบ้านจะติฉินนินทาว่ามาร่วมงานแล้วไม่ได้ บริโภคตามที่ต้องการเจ้าภาพจึงมีหน้าที่ทำตามความต้องการของแขก สิ่งนี้จึงเข้ามามีบทบาทอย่าง มากในการกำหนดทิศทางและค่าใช้จ่ายในงานอุปสมบท

๑.๑.๓ เรื่องการแห่ นาค ความเชื่อเรื่องการแห่ นาคนอกจากจะเป็นความเชื่อแบบ พราหมณ์แล้ว เดิมการแห่ นาคเป็นไปด้วยความเรียบง่าย คือให้นาคขี่คอหรือแบก ปัจจุบันมีการ เปลี่ยนเปลี่ยนเป็นค่านิยมทางสังคม เพราะว่าการแห่ นาคเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่เจ้าภาพใช้ประกาศ สถานะทางเศรษฐกิจของตน คนรวยจะมีขบวนแห่ที่ยิ่งใหญ่ มีกองยาว มีมโหรี มีรถนำขบวนหลาย คันบางรายถึงกับเอาช้างหลายเชือกมาเป็นขบวนแห่ด้วย ดังปรากฏที่บ้านตากกลาง หมู่บ้านช้าง ตำบล

กระโป อำเภอกำแพงแสน จังหวัดสุรินทร์ เป็นการจัดงานอุปสมบทที่ฟุ่มเฟือยและขัดต่อหลักสันโดษของทางพระพุทธศาสนา

๑.๑.๔ เรื่องฤกษ์งามยามดี ไม่ใช่มีอิทธิพลต่อการจัดงานอุปสมบทเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์เกิดความไม่แน่ใจในชีวิตของตน เมื่อเกิดความไม่มั่นใจแล้ว จึงแสวงหาสิ่งที่จะมาสร้างความมั่นใจให้ตนเอง ปัจจุบันเรื่องฤกษ์งามยามดีมีการปรับเปลี่ยน เจ้าภาพจะไปหาหมอดูเพื่อให้กำหนดวันดีให้ เมื่อหมอดูว่าวันไหนดีก็จะกำหนดเอาวันนั้นเป็นวันจัดงานแต่บางครั้งก็ไม่จำเป็นต้องไปหาหมอดู ซึ่งเปลี่ยนไปจากเดิมเพียงแต่ไปหาพระอุปัชฌาย์ให้ท่านกำหนดวันให้ก็ทำให้มีความรู้สึกเชื่อมั่น และปฏิบัติตามวันที่ท่านกำหนดให้

๑.๑.๕ เรื่องการสวดมนต์สมโภช เป็นประเพณีอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านจะปฏิบัติกันอยู่เสมอเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต หากจะมองว่าเป็นพิธีการทางพระพุทธศาสนาก็จริง แต่เมื่อเทียบกับสมัยพุทธกาลแล้วถือว่าเป็นประเพณีบัญญัติที่เกิดจากความต้องการทางสังคม

๑.๑.๖ เรื่องการเทศน์สมโภช การเทศน์สมโภชเหมือนกับเป็นมหรสพอย่างหนึ่ง เพราะว่าชาวบ้านนิยมพระเทศน์เสียง การเทศน์จะเป็นการกล่าวเรื่องอานิสงส์ของการบวชและอำนวยการบวชให้กับเจ้าภาพอย่างละเอียด ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนในเรื่องของเวลาบางเจ้าภาพสวดสมโภชช่วงบ่าย หรือช่วงเย็น แล้วแต่สะดวกและเหมาะสมของเจ้าภาพ

๑.๑.๗ เรื่องอบายมุข แม้ว่าอบายมุขไม่ใช่ประเพณีสังคมก็ตาม แต่ก็มักจะถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอยู่เสมอ เครื่องดื่มเมาจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้คนมีความรู้สึกว่างานอุปสมบทมีความสมบูรณ์แบบ บางแห่งก็จะถือเอาวันจัดงานเป็นเครื่องต่อรองกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อที่จะขอเล่นการพนัน รวมถึงอบายมุขต่าง ๆ ด้วย อบายมุขจึงเป็นส่วนที่เข้ามามีบทบาทในงานอุปสมบทปัจจุบันองค์กรของรัฐเข้ามามีบทบาท ประเพณีต่างๆ จึงไม่มีอบายมุขเพราะเป็นการสิ้นเปลือง และงานบวชจึงเป็นงานบวชปลอดอบายมุข

๑.๑.๘ เรื่องมหรสพ มหรสพเป็นเรื่องที่มีอยู่คู่กับการจัดงาน และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอันเกี่ยวกับการสร้างความบันเทิงให้งานมีความรื่นเริง แม้ว่าบางงานจะเป็นงานเศร้ายิ่งจะจ้างมหรสพมาสร้างความบันเทิงเพื่อคลายความเหนื่อยเมื่อล้ามหรสพจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญแทบทุกงานบุญ ไม่เว้นแม้กระทั่งงานอุปสมบท มีการปรับเปลี่ยนคือเจ้าภาพมักจะแข่งกันจ้างมหรสพที่มีราคาแพงมาสมโภชเพื่อแสดงออกถึงความร่ำรวย ซึ่งเป็นการวางมาตรฐานการจ้างมหรสพหากงานครั้งต่อไปเจ้าภาพจ้างมหรสพที่มีราคาถูกชาวบ้านก็จะพูดว่าสู้งานก่อนไม่ได้ ทำให้เจ้าภาพพยายามจัดงานให้ใหญ่โตกว่างานที่ผ่านมามหรสพจึงเป็นค่านิยมที่ชาวบ้านให้ความสำคัญและเสียค่าใช้จ่ายไปมากกว่ารายการอื่น ๆ บางครั้งมีการจ้างมหรสพราคาคับแสน แต่กลับซื้อบริการมาไม่ครบก็มีให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง

๑.๒ การปรับเปลี่ยนด้านคุณค่าทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับงานบวช พบดังนี้

๑.๒.๑ เป็นเครื่องมือทางสังคมสำหรับนำคนเข้าสู่ศาสนา เพื่ออบรม บ่มเพาะ และขัดเกลาจิตใจด้วยหลักธรรมทางศาสนาในบางโอกาส เพราะปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนคือบวชแก้บน บวชก่อนเพื่อแต่งงาน ไม่บวชจำพรรษา หรือบวชเรียนศึกษาพระธรรมวินัย แต่เป็นการบวชระยะสั้น เช่น ๙วัน ๑๕ วัน ๓๐ วัน เนื่องจากผู้บวชมีภารกิจ เช่นข้าราชการ เป็นต้น

๑.๒.๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคม โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตตามครรลองคลองธรรมมีการปรับเปลี่ยนเพราะในพฤติกรรมบุคคลบางคนการบวชไม่ได้พัฒนาคุณภาพชีวิตเท่าที่ควรเนื่องจากระยะเวลาในการบวชระยะสั้น ศึกษาพระธรรมวินัยได้ไม่ครอบคลุม แล้วลาสิกขาบท ด้วยเหตุผลที่จำเป็น

๑.๒.๓ เป็นอารยธรรมที่ดีของสังคมได้ โดยมีการปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่ก่อปัญหาหรือสร้างแบบอย่างที่ดีแก่สังคมแต่ด้วยเหตุผลทางสังคม เทคโนโลยี การสื่อสาร ความสะดวก การย้ายที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม ทำให้อารยธรรมพฤติกรรมมีการปรับเปลี่ยน ไม่สำรวม ทะเลาะวิวาท โดยเฉพาะในกลุ่มชนวัยรุ่นไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่มีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างลดลง

๑.๒.๔ การสืบสานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ในสังคมชาวกุญตำบลแต่บางครั้งมีการปรับเปลี่ยน เนื่องจากพุทธศาสนิกชนกุญบางคนไม่ได้บวช ด้วยเหตุผล อาทิ ไปศึกษาต่อทั้งในและต่างจังหวัด ราชการทหารเกณฑ์ ไปประกอบสัมมาชีพ เช่น รับราชการ และเอกชน บริษัท เป็นเหตุให้ละทิ้งต่อการสืบสานประเพณีเพิ่มขึ้น

๑.๒.๕ การสร้างโอกาสให้กับบุคคลจะได้เข้าใกล้พระพุทธศาสนา ในกลุ่มวัยช่วงอายุ ๒๕ - ๔๐ปี มีน้อย ไม่ได้ศึกษาพระธรรมวินัย จะพบมากในกลุ่มคนวัยกลางคน และคนแก่ ซึ่งคนแก่ส่วนมากจะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เนื่องจากต้องไปทำงานนอกชุมชน

๑.๒.๖ สร้างจิตสาธารณะโดยการทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ในภายหลังที่ได้เข้ามาบวชในวัดบ้านตัวเอง มีการปรับเปลี่ยนไม่ยึดติด บวชในพื้นที่ที่ตนสะดวก และพ่อแม่บางคนบวชลูกโดยนำฝากไว้กับวัด ไม่ได้ใส่บาตรก็มี

๒. ด้านเศรษฐกิจ การจัดงานทางด้านการจัดงานบวชในสมัยก่อนชาวบ้านอยู่กันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ย่อมต้องรักษาน้ำใจกัน การแลกเปลี่ยนใด ๆ ที่เกิดขึ้นจำเป็นต้องกระทำอย่างละมุนละม่อม การมีพิธีกรรมในการแลกเปลี่ยนทำให้ดูงดงาม ป้องกันมิให้เกิดความรู้สึกตะขิดตะขวงใจ และช่วยผดุงสัมพันธไมตรีให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นในหมู่แห่งสังคมด้วยกันปัจจุบันปรับเปลี่ยนเป็นการจ้างแรงงาน เช่นทำอาหาร ล้างจาน ทำบายศรี รวมทั้งการอำนวยความสะดวกในเรื่องเวที เครื่องเสียง เป็นต้น

๒.๑ ความเชื่อด้านเศรษฐกิจ การจัดงานบวชทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต มีการจัดงานฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายมากเกินไปตามหลักการบวชในพระพุทธศาสนา ที่มีการ

นำประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น อันเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลง บางครอบครัวเน้นทางการบริโภคมากกว่าการบวช มีการนำอบายมุขเข้ามาเกี่ยวข้องหลายอย่าง เช่น เครื่องตีมีนเมา มหรสพ เป็นต้น ซึ่งการบวชในสมัยก่อนที่ผู้อาวุโสในหมู่บ้านตำบลแตลเคยจัดมา สุรทิน สมานทอง^{๒๗} ได้กล่าวว่า

“...ในสมัยแต่ก่อนคนตำบลแตลเวลาจะบวชนิยมบวชพร้อมกันหลาย ๆ คนเพื่อจะได้ประหยัดค่าใช้จ่ายให้มากที่สุด และไม่คอยมีมหรสพมาเล่นให้เสียเงินเท่าใดนัก ยกเว้นแต่คนที่มีฐานะดี ๆ จะมีการนำมาเล่นบ้าง แต่ในปัจจุบันมีการนำการเล่นที่ทำให้เสียเงินทองมากมาย โดยไม่คำนึงถึงเป้าหมายของการบวช บางคนฆ่าวัว ฆ่าหมูเลี้ยงแขกจำนวนมาก หมดค่าใช้จ่ายไปกับการกินดื่ม ทำให้ไม่รู้ว่าได้บุญหรือบาปกันแน่ จนไม่รู้ว่าผู้บวชต้องไปใช้หนี้เวรกรรมหรือเปล่า...”

๒.๒ คุณค่าด้านเศรษฐกิจ การจัดงานบวชทำให้การค้าขายมีผลขับเคลื่อนอยู่ตลอดเวลา เพราะในปัจจุบันมีการนำอาหารมาเลี้ยงแขกจำนวนมาก จึงต้องใช้จ่ายมาก ทั้งด้านการนำผลผลิตมาใช้ในงานพิธีเป็นจำนวนมาก มีการบริโภคเครื่องดื่มจำนวนมาก การใช้จ่ายเพื่องานบวชเพิ่มขึ้น

๓. ด้านวัฒนธรรมประเพณี การจัดงานทางด้านประเพณีวัฒนธรรมการจัดงานบวชเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อที่ได้รับความนับถือเป็นแนวทางการจัดงานแก่คนในชุมชน มีวิวัฒนาการพัฒนาขึ้นไปเรื่อย ๆ ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนโดยการผสมผสานกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ ตลอดจนมีการนำสิ่งที่ไม่ใช่ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมบางส่วนเพิ่มมากขึ้นและความทันสมัยทางเทคโนโลยี การศึกษาสูงขึ้น ทำให้คนบางกลุ่มที่มีการศึกษา มีความรู้ความสามารถ ไม่ยอมรับหรือเชื่อฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ แต่จำทำอะไรรเพื่อความสะดวกทั้งตัวบุคคล สถานที่ และเวลา

๓.๑ ความเชื่อด้านประเพณีวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สังคมเป็นผู้สร้างขึ้นภายในสังคมเองและได้รับจากสังคมภายนอก แล้วผสมผสานเข้ามาเป็นรูปแบบเฉพาะ บางครั้งมีการใช้หลักการทางศาสนาเป็นตัวกำหนดพิธีกรรม เพื่อสร้างกรอบความเชื่อให้มีความโดดเด่นเป็นที่น่าศรัทธายิ่งขึ้น ในยุคสมัยที่มีการรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกมาประยุกต์ใช้ประกอบกับวัฒนธรรมดั้งเดิมนี้ ซึ่งทองคำ เจือจันทร์^{๒๘} ได้กล่าวว่า

“...ในสมัยแต่ก่อนนั้นถ้าใครไม่เชื่อ ไม่ทำตามคำบอกกล่าวของผู้อาวุโสหรือผู้เฒ่าผู้แก่ ถือว่าเป็นคนไม่ดี จึงทำให้คนในสังคมมีความเกรงใจกันและกัน และมีวัฒนธรรมหรือประเพณีที่สอดคล้องกันไม่กล้าคิดขึ้นมาใหม่ แต่ในปัจจุบันนี้คนได้รับการศึกษามีความรู้ความสามารถ ทำให้บางครั้งต้องยอมรับในความคิด ผู้อาวุโสหรือผู้เฒ่าผู้แก่

^{๒๗}สัมภาษณ์, สุรทิน สมานทอง, วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๗.

^{๒๘}สัมภาษณ์, ทองคำ เจือจันทร์, (หญิง) อายุ ๗๗ ปี บ้านเลขที่ ๑๐ หมู่ ๑๗ ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๗.

จะพูดอะไรต้องคำนึงถึงเรื่องนี้ แต่นั่นไม่ใช่เรื่องใหญ่เพราะสังคมชาวภูมิตำบลดแต่
จะไม่ค่อยคิดนอกกรอบจะพยายามทำตามความคิดของคนโบราณจนกลายเป็น
ประเพณีที่ยังคงความเป็นดั้งเดิมอยู่ให้เห็นจนถึงปัจจุบัน แม้จะมีการผสมผสานไป
บ้างก็ยังเห็นร่องรอยโบราณอยู่...”

๓.๒ คุณค่าของวัฒนธรรมประเพณี การจัดงานบวชมีวัฒนธรรมประเพณีเป็นแกนกลาง
และอัตลักษณ์ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ทำให้มีความเชื่อที่ยังเชื่อมโยงแบบดั้งเดิมและปัจจุบัน
ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนตามสมัยโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม มีส่วนสำคัญจึงทำให้คนรุ่นใหม่
สะท้อนต่อการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมมากขึ้น ดังนี้

๓.๒.๑ ลูกหลานบางคนไม่มีจิตระลึกถึงผู้มีพระคุณ ทำให้สังคมเกิดความไม่เข้าใจ
ในหลักการ ไม่ให้เกียรติผู้อาวุโส ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติอันดีงามที่สามารถจูงใจให้คนเกิดความยำ
เกรงในพิธีกรรมเป็นการยกย่องบรรพบุรุษ มีพฤติกรรมที่เสียดาย ประมาทในการกระทำเป็นแสดงออกถึง
ความไม่มีน้ำใจ ไม่รู้จักเกรงกลัวต่อผู้อื่น และไม่การรักษาสัญญาต่อสิ่งที่ตนเองนับถือ ไม่รักษารูปแบบ
ของการเช่นไหว้ให้คงอยู่ในสังคมของชุมชนลูกหลานไม่ค่อยเชื่อฟังผู้อาวุโสกว่าทำให้สังคมขาดวินัย
และความเป็นระเบียบในทางวัฒนธรรม ได้ขัดกับกลุ่มคนไม่สนใจวัฒนธรรมประเพณี

๓.๒.๒ วัฒนธรรมประเพณีช่วยลดทอนภูมิฐานะเป็นการให้เกียรติยกย่องคุณค่า
แสดงขั้นตอนธรรมเนียมปฏิบัติ เป็นมอบอำนาจสั่งการ เป็นการประกาศเกียรติคุณ เป็นการปลุกฝัง
ความเชื่อเกี่ยวกับเทพ ย้ำคิดให้ผู้ร่วมพิธีตระหนักถึงการกระทำของตนเองแต่ปัจจุบันลดความสำคัญ
ลง

๓.๒.๓ สืบสานประเพณีวัฒนธรรมของความดั้งเดิมให้คงอยู่ในสังคมต่อไปลดลง
กล่าวโดยสรุป ปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีของการจัดงานบวช ประกอบด้วย ๓ ด้าน
ได้แก่

๑. ด้านสังคม เป็นความรู้สึกที่ได้รับการปลุกฝังมาตั้งแต่เด็กมีการพัฒนาโดยการเรียนรู้
จากสถาบันทางการศึกษาและเรียนรู้จากผู้ปกครอง เรื่องการทำขวัญนาเป็นสิ่งที่ไม่ได้ในการทำ
พิธีอุปสมบท การเลี้ยงผู้มาร่วมงานความเชื่อเรื่องการเลี้ยงอาหารผู้ที่มีมาร่วมงานการจัดงานอุปสมบท
เปลี่ยนไป การแห่หน้าความเชื่อเรื่องการแห่หน้าคนนอกจากจะเป็นความเชื่อแบบพราหมณ์แล้ว ฤกษ์ยาม
ยามดีมีอิทธิพลต่อการจัดงานอุปสมบทเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์เกิดความไม่แน่ใจ
ในชีวิตของตน เมื่อเกิดความไม่มั่นใจแล้วจึงแสวงหาสิ่งที่จะมาสร้างความมั่นใจให้ตนเอง การสวดมนต์
สมโภชเป็นประเพณีอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านจะปฏิบัติกันอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต
การเทศน์สมโภช การเทศน์สมโภชเหมือนกับเป็นมหรสพอย่างหนึ่ง และอบายมุขคุณค่าทางสังคมที่
เกี่ยวข้องกับงานบวช เป็นเครื่องมือทางสังคมสำหรับนำคนเข้าสู่ศาสนา เพื่ออบรม บ่มเพาะและขัด
เกลาจิตใจด้วยหลักธรรมทางศาสนา เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคม โดยการนำ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตตามครรลองคลองธรรม เป็นอารยธรรมที่ดีของสังคมได้ โดยมีการปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่ก่อปัญหาหรือสร้างแบบอย่างที่ดีแก่สังคม เป็นการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ในสังคมชาติพันธุ์ไทย กุญแจตำบล แดล สร้างโอกาสให้กับบุคคลได้เข้าใจพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น สร้างจิตสาธารณะโดยการทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ในภายหลังที่ได้เข้ามาบวชในวัดบ้านตัวเอง

การปรับเปลี่ยน

เกี่ยวกับความเชื่อทางสังคมในการทำขวัญนาคพราหมณ์สูตรขวัญ เป็นภูมิปัญญาทรงเกียรติที่นับถือ มีค่าตัวแพง การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นน้อยลง ทำให้ภูมิปัญญาด้านพราหมณ์สูตรลดลงไปด้วย สมัยก่อนพราหมณ์สูตรจะทำขวัญนาคด้วยความเต็มใจ แต่ปัจจุบันต้องมีปัจจัยเป็นตัวกำหนดด้วย มีการจัดเลี้ยงแขกเป็นจำนวนมากทำให้สิ้นเปลืองทั้งอาหารและเครื่องดื่ม มีการฆ่าสัตว์ สิ่งมีนมาเข้ามา มีบทบาท การแห่นาคเดิมทำแบบเรียบง่ายขยับขึ้นขี่คอหรือแบก ก็เปลี่ยนเป็นมีรถนำขบวนแห่กลองยาว มโหรี บางรายมีช้างร่วมขบวนแห่ด้วย การตักฤกษ์ยามก็เปลี่ยนจากพระอุปัชฌาย์ ผู้ใหญ่ที่นับถือมาเป็นหมอดู เป็นผู้กำหนดฤกษ์ยาม เทศน์เสียง ในช่วงเวลาเช้า ตอนบ่าย หรือตอนเย็น แล้วแต่สะดวก อดายมุขเข้ามามีบทบาท มีมหรสพสมโภชตามฐานะของเจ้าภาพ

เกี่ยวกับคุณค่าทางสังคม เป็นเครื่องมือทางสังคมสำหรับนำคนเข้าสู่ศาสนา เพื่ออบรม บ่มเพาะและขัดเกลาจิตใจด้วยหลักธรรมทางศาสนาในบางโอกาส เพราะปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนคือบวชเกินวัน บวชก่อนเพื่อแต่งงาน ไม่บวชจำพรรษา หรือบวชเรียนศึกษาพระธรรมวินัย แต่เป็นการบวชระยะสั้น เช่น ๙ วัน ๑๕ วัน ๓๐ วัน เนื่องจากผู้บวชมีภารกิจ เช่นข้าราชการ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคม โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตตามครรลองคลองธรรมมีการปรับเปลี่ยนเพราะในพฤติกรรมบุคคลบางคนการบวชไม่ได้พัฒนาคุณภาพชีวิตเท่าที่ควรเนื่องจากระยะเวลาในการบวชระยะสั้น ศึกษาพระธรรมวินัยได้ไม่ครอบคลุมแล้วลาสิกขาบท ด้วยเหตุผลที่จำเป็น อารยธรรมที่ดีของสังคมมีการปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่ก่อปัญหาหรือสร้างแบบอย่างที่ดีแก่สังคมแต่ด้วยเหตุผลทางสังคม เทคโนโลยี การสื่อสาร ความสะดวก การย้ายที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม ทำให้อารยธรรมพฤติกรรมมีการปรับเปลี่ยน ไม่สำรวจ ทะเลาะวิวาท โดยเฉพาะในกลุ่มชนวัยรุ่นไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่มีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างลดลง การสืบสานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ในสังคมชาวกุญแจตำบลแต่บางครั้งมีการปรับเปลี่ยน เนื่องจากพุทธศาสนิกชนชาวกุญแจบางคนไม่ได้บวช ด้วยเหตุผล อาทิ ไปศึกษาต่อทั้งในและต่างจังหวัด ราชการทหารเกณฑ์ ไปประกอบสัมมาชีพ เช่น รับราชการ และเอกชน บริษัท เป็นเหตุให้ละทิ้งต่อการสืบสานประเพณีเพิ่มขึ้น การสร้างโอกาสให้กับบุคคลจะได้เข้าใจพระพุทธศาสนา ในกลุ่มวัยช่วงอายุ 25-40 ปี มีน้อย ไม่ได้ศึกษาพระธรรมวินัย จะพบมากในกลุ่มคนวัยกลางคน และคนแก่ ซึ่งคนแก่ส่วนมากจะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เนื่องจากต้องไปทำงานนอกชุมชนจิตสาธารณะโดยการ

ทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ในภายหลังที่ได้เข้ามาบวชในวัดบ้านตัวเอง มีการปรับเปลี่ยนไม่ยึดติด บวชในพื้นที่ที่ตนสะดวก และพ่อแม่บางคนบวชลูกโดยนำฝากไว้กับวัด ไม่ได้ใส่บาตรก็มี

๒. ด้านเศรษฐกิจ

ความเชื่อด้านเศรษฐกิจ การจัดงานบวชทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต มีการจัดงานฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายมากเกินไปตามหลักการบวชในพระพุทธศาสนา ที่มีการนำประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น อันเป็นเหตุให้เกิดการสิ้นเปลือง บางครอบครัวเน้นทางการบริโภคมากกว่าการบวช มีการนำอบายมุขเข้ามาเกี่ยวข้องหลายอย่าง เช่น เครื่องดื่มมีนเมา มหรสพ เป็นต้น

เกี่ยวกับความเชื่อทางสังคมในการทำขวัญนาคพราหมณ์สูตรขวัญ เป็นภูมิปัญญาทรงเกียรติที่นับถือ มีค่าตัวแพง การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นน้อยลง ทำให้ภูมิปัญญาด้านพราหมณ์สูตรลดลงไปด้วย

สมัยก่อนพราหมณ์สูตรจะทำขวัญด้วยความเต็มใจ แต่ปัจจุบันต้องมีปัจจัยเป็นตัวกำหนดด้วย มีการจัดเลี้ยงแขกเป็นจำนวนมากทำให้สิ้นเปลืองทั้งอาหารและเครื่องดื่ม มีการฆ่าสัตว์ สิ่งมีนเมา เข้ามามีบทบาท การแห่ภาคเดิมทำแบบเรียบง่ายมากขึ้นขี่คอหรือแบก ก็เปลี่ยนเป็นมีรถนำขบวนแห่ กลองยาว มโหรี บางรายมีช่างร่วมขบวนแห่ด้วย การตุงธงยามก็เปลี่ยนจากพระอุปัชฌาย์ ผู้ใหญ่ที่นับถือมาเป็นหมอดู เป็นผู้กำหนดตุงธงยาม เทศน์เสียง ในช่วงเวลาเช้า ตอนบ่าย หรือตอนเย็นแล้วแต่สะดวก อบายมุขเข้ามามีบทบาท มีมหรสพสมโภชตามฐานะของเจ้าภาพ

เกี่ยวกับคุณค่าทางสังคม เป็นเครื่องมือทางสังคมสำหรับนำคนเข้าสู่ศาสนา เพื่ออบรม บ่มเพาะและขัดเกลาจิตใจด้วยหลักธรรมทางศาสนาในบางโอกาส เพราะปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนคือบวชแก้บน บวชก่อนเพื่อแต่งงาน ไม่บวชจำพรรษา หรือบวชเรียนศึกษาพระธรรมวินัย แต่เป็นการบวชระยะสั้น เช่น ๙ วัน ๑๕ วัน ๓๐ วัน เนื่องจากผู้บวชมีภารกิจ เช่นข้าราชการ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคม โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตตามครรลองคลองธรรมมีการปรับเปลี่ยนเพราะในพฤติกรรมบุคคลบางคนการบวชไม่ได้พัฒนาคุณภาพชีวิตเท่าที่ควรเนื่องจากระยะเวลาในการบวชระยะสั้น ศึกษาพระธรรมวินัยได้ไม่ครอบคลุมแล้วลาสิกขาบท ด้วยเหตุผลที่จำเป็น อารยธรรมที่ดีของสังคมมีการปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่ก่อปัญหาหรือสร้างแบบอย่างที่ดีแก่สังคมแต่ด้วยเหตุผลทางสังคม เทคโนโลยี การสื่อสาร ความสะดวก การย้ายที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม ทำให้อารยธรรมพฤติกรรมมีการปรับเปลี่ยน ไม่สำรวจ ทะเลาะวิวาท โดยเฉพาะในกลุ่มชนวัยรุ่นไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่มีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างลดลง การสืบสานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ในสังคมชาวภูไทตำบลแตลแต่บางครั้งมีการปรับเปลี่ยน เนื่องจากพุทธศาสนิกชนภูไทบางคนไม่ได้บวช ด้วยเหตุผล อาทิ ไปศึกษาต่อทั้งในและต่างจังหวัด ราชการทหารเกณฑ์ ไปประกอบสัมมาชีพ เช่น รับราชการ และเอกชน บริษัท เป็นเหตุให้ละทิ้งต่อการสืบสานประเพณีเพิ่มขึ้น การสร้างโอกาสให้กับบุคคลจะได้เข้าใจพระพุทธศาสนา ในกลุ่มวัยช่วงอายุ 25-40

ปี มีน้อย ไม่ได้ศึกษาพระธรรมวินัย จะพบมากในกลุ่มคนวัยกลางคน และคนแก่ ซึ่งคนแก่ส่วนมากจะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เนื่องจากต้องไปทำงานนอกชุมชน

จิตสาธารณะโดยการทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ในภายหลังที่ได้เข้ามาบวชในวัดบ้านตัวเอง มีการปรับเปลี่ยนไม่ยึดติด บวชในพื้นที่ที่ตนสะดวก และพ่อแม่บางคนบวชลูกโดยนำฝากไว้กับวัด ไม่ได้ใส่บาตรก็มี

๒. ด้านเศรษฐกิจ

ความเชื่อด้านเศรษฐกิจ การจัดงานบวชทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต มีการจัดงานฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายมากเกินไปตามหลักการบวชในพระพุทธศาสนา การค้าขายมีผลขับเคลื่อนอยู่ตลอดเวลา เพราะในปัจจุบันมีการนำอาหารมาเลี้ยงแขกจำนวนมาก จึงต้องใช้จ่ายมาก ทั้งด้านการนำผลผลิตมาใช้ในงานพิธีเป็นจำนวนมาก มีการบริโภคเครื่องดื่มจำนวนมาก การใช้จ่ายเพื่องานบวชเพิ่มขึ้น

๓. ด้านประเพณีวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่สังคมเป็นผู้สร้างขึ้นภายในสังคมเอง และได้รับจากสังคมภายนอก แล้วผสมผสานเข้ามาเป็นรูปแบบเฉพาะ บางครั้งมีการใช้หลักการทางศาสนาเป็นตัวกำหนดพิธีกรรม เพื่อสร้างกรอบความเชื่อให้มีความโดดเด่นเป็นที่น่าศรัทธายิ่งขึ้น ในยุคสมัยที่มีการรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกมาประยุกต์ใช้ประกอบกับวัฒนธรรม คุณค่าของประเพณีวัฒนธรรม การจัดงานบวชมีประเพณีวัฒนธรรมเป็นแกนกลาง ทำให้มีความเชื่อที่ยังเชื่อมโยงแบบดั้งเดิมและปัจจุบันทำให้ลูกหลานจะระลึกถึงผู้มีพระคุณ ทำให้สังคมเกิดความเข้าใจในหลักการให้เกียรติผู้อาวุโส เป็นธรรมเนียมปฏิบัติอันดีงามที่สามารถจูงใจให้คนเกิดความยำเกรงในพิธีกรรม เป็นการยกย่องบรรพบุรุษ สอนให้รู้จักไม่ประมาทในการกระทำ เป็นการแสดงออกถึงความมีน้ำใจ สอนให้รู้จักเกรงกลัวต่อผู้อื่น และเป็นการรักษาสัญญาต่อสิ่งที่ตนเองนับถือ เป็นรักษารูปแบบของการเช่นไหว้ให้คงอยู่ในสังคมของชุมชน ประเพณีวัฒนธรรมช่วยลดทอนกิเลสตัณหาเป็นการให้เกียรติยกย่องคุณค่าแสดงขั้นตอนธรรมเนียมปฏิบัติ เป็นมอบอำนาจสั่งการ เป็นการประกาศเกียรติคุณ เป็นการปลุกฝังความเชื่อเกี่ยวกับเทพ ย้ำคิดให้ผู้ร่วมพิธีตระหนักถึงการกระทำของตนเองได้สืบสานประเพณีวัฒนธรรมของความดั้งเดิมให้คงอยู่ในสังคมต่อไป

การเปลี่ยนแปลง

ด้านวัฒนธรรมประเพณี การจัดงานทางด้านประเพณีวัฒนธรรมการจัดงานบวชเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อที่ได้รับความนับถือเป็นแนวทางการจัดงานแก่คนในชุมชน มีวิวัฒนาการพัฒนาขึ้นไปเรื่อย ๆ ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนโดยการผสมผสานกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ตลอดจนมีการนำสิ่งที่ไม่ใช่ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมบางส่วนเพิ่มมากขึ้นและความทันสมัยทางเทคโนโลยี การศึกษาสูงขึ้น ทำให้คนบางกลุ่มที่มีการศึกษา มีความรู้ความสามารถ ไม่ยอมรับหรือเชื่อฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ แต่จำทำอะไรเพื่อความสะดวกทั้งตัวบุคคล สถานที่ และเวลา

ความเชื่อด้านประเพณีวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สังคมเป็นผู้สร้างขึ้นภายในสังคมเองและได้รับจากสังคมภายนอก แล้วผสมผสานเข้ามาเป็นรูปแบบเฉพาะ บางครั้งมีการใช้หลักการทางศาสนามาเป็นตัวกำหนดพิธีกรรม เพื่อสร้างกรอบความเชื่อให้มีความโดดเด่นเป็นที่น่าศรัทธายิ่งขึ้น ในยุคสมัยที่มีการรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกมาประยุกต์ใช้ประกอบกับวัฒนธรรมดั้งเดิม

คุณค่าของวัฒนธรรมประเพณี การจัดงานบวชนิเวศน์วัฒนธรรมประเพณีเป็นแกนกลาง และอัตลักษณ์ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ทำให้มีความเชื่อที่ยังเชื่อมโยงแบบดั้งเดิมและปัจจุบัน ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนตามสมัยโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม มีส่วนสำคัญจึงทำให้คนรุ่นใหม่สะท้อนต่อการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมมากขึ้น ลูกหลานบางคนไม่มีจิตระลึกถึงผู้มีพระคุณ ทำให้สังคมเกิดความไม่เข้าใจในหลักการ ไม่ให้เกียรติผู้อาวุโส ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติอันดีงามที่สามารถจูงใจให้คนเกิดความยำเกรงในพิธีกรรมเป็นการยกย่องบรรพบุรุษ มีพฤติกรรมที่เสี่ยง ประมาทในการกระทำเป็นแสดงออกถึงความไม่มีน้ำใจ ไม่รู้จักเกรงกลัวต่อผู้อื่น และไม่การรักษาสัญญาต่อสิ่งที่ตนเองนับถือ ไม่รักษารูปแบบของการเช่นไหว้ให้คงอยู่ในสังคมของชุมชนลูกหลานไม่ค่อยเชื่อฟังผู้อาวุโสกว่าทำให้สังคมขาดวินัยและความเป็นระเบียบในทางวัฒนธรรม ได้ขัดกับกลุ่มคนไม่สนใจวัฒนธรรมประเพณี วัฒนธรรมประเพณีช่วยลดทอนฐานะเป็นการให้เกียรติยกย่องคุณค่าแสดงขั้นตอนธรรมเนียมปฏิบัติ เป็นมอบอำนาจสั่งการ เป็นการประกาศเกียรติคุณ เป็นการปลุกฝังความเชื่อเกี่ยวกับเทพ ย้ำคิดให้ผู้ร่วมพิธีตระหนักถึงการกระทำของตนเองแต่ปัจจุบันลดความสำคัญลง สืบสานประเพณีวัฒนธรรมของ ความดั้งเดิมให้คงอยู่ในสังคมต่อไปตลอด

๔.๒.๒ ประเพณีการแต่งงานของชาวพุทธกุย

ปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณีของชาวพุทธกุย จังหวัดสุรินทร์ ในประเพณีการแต่งงานผู้วิจัยขอเสนอ ดังต่อไปนี้

การแต่งงานเป็นระยะเริ่มต้นของมนุษย์ทุกคนทั้งชายและหญิง เมื่อถึงวัยอันสมควรและต่างฝ่ายต่างพึงพอใจกัน ทั้งสองฝ่ายต่างยินยอมพร้อมใจที่จะมาอยู่ร่วมกันเป็นสามีภรรยาามีครอบครัวเป็นของตนเอง ก่อนที่จะอยู่ร่วมกันนั้นจะต้องเข้าพิธีแต่งงาน การแต่งงานของแต่ละสังคมนั้น จะมีลักษณะและแบบแผนที่แตกต่างกันออกไป และเมื่อแต่งงานกันแล้วต่างฝ่ายต่างต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อครอบครัวของตนเอง ครอบครัวจะมีความสุขร่มเย็นอยู่ได้นั้น ทั้งสองฝ่ายก็ต้องมีความเห็นอกเห็นใจกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน และเข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยส่งผลให้ชีวิตการแต่งงานนั้นราบรื่น แต่ถ้าครอบครัวใดที่มีเรื่องวิวาทบาดหมางใจกันอยู่เป็นประจำหรือต่างฝ่ายต่างละเลยหน้าที่ที่ตนต้องรับผิดชอบอยู่ ขาดความไว้วางใจกันหรือไม่ไว้วางใจกัน ครอบครัวนั้นก็มักจะมชีวิตรอบค้อมที่ไม่ยืดยาวนัก ผลสุดท้ายที่ครอบครัวนั้นจะได้รับคือการหย่าร้างกัน และการหย่าร้างกันนั้นในสภาพของสังคมชนบท โดยเฉพาะกลุ่มชาวกุยแล้วถือว่าเป็นเรื่องที่น่าอับอายอย่างยิ่ง

จากการศึกษาเชิงลึกในพื้นที่ตำบลเตล เกี่ยวกับปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณีของชาวพุทธกุย จังหวัดสุรินทร์ ในประเด็นการแต่งงานผู้วิจัยขอเสนอ ดังต่อไปนี้

๑. การเลือกคู่ครอง

การใช้ชีวิตร่วมกันของชายหญิงคู่หนึ่งนั้น สังคมไทยสมัยก่อนถือว่าการเลือกคู่ครองให้ลูกหลานจะเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ หรือญาติผู้ใหญ่ที่จะเป็นผู้กำหนดและเงื่อนไขต่างๆเองทั้งหมด เพราะลูกหลานของตนจะเริ่มต้นการครองเรือน ในฐานะครอบครัวอันเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่สำคัญที่สุด การมีหน้ามีตาหรือเสื่อมเสียชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล ครอบครัวเป็นสังคมที่สำคัญ และชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล การเลือกคู่ครองของบุตรหลานจึงจะต้องผ่านการเห็นชอบของผู้ใหญ่ และในอดีตจะมี “ประเพณีการจก” คือการไปจีบสาวของชายหนุ่ม คือการล้วงเข้าไปในช่องเพื่อให้สาวตื่นมาพูดคุยด้วย โดยไม่ห่างจากสายตาของผู้ใหญ่ หรือจีบสาวในเทศกาลงานบุญต่างๆ แต่ปัจจุบันสภาพดั้งเดิมในอดีตได้เลือนหายไปจากหมู่บ้านเนื่องจากด้วยความเป็นทาง ๑)ด้านสังคม คือการไปศึกษานอกพื้นที่ในระดับสูงขึ้น พักอาศัยอยู่ไกลพ่อแม่หรือผู้ใหญ่โดยการเช่าบ้านหรือหอพัก การเดินทางไปศึกษาทุกวัน ทำให้หนุ่มสาวได้พบปะกันเรื่อยๆ ช่วยเหลือกันในกิจกรรมด้านการเรียน หรืองานกิจกรรมต่างๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้น เป็นเหตุให้เกิดความรักกัน และอยู่ร่วมกันในที่สุด ๒)ด้านเศรษฐกิจ คือคนในหมู่บ้านหันไปประกอบอาชีพนอกหมู่บ้าน เช่น การไปทำงานรับจ้าง กรรมกรก่อสร้าง ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า สาวเสิร์ฟตามร้านอาหาร โดยออกไปเป็นกลุ่มและเห็นอกเห็นใจกัน เอื้อเฟื้อต่อกันเป็นเหตุให้รักกันและตกลงแต่งงานกันมากที่สุด ๓)ด้านวัฒนธรรม คือ ปัจจุบันคลื่นของวัฒนธรรมใหม่ๆ จากภายนอกเข้ามาปรับเปลี่ยนเนื่องจากวัฒนธรรมเขมรและลาว ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมสูงและเข้มแข็งกว่าเข้าครอบงำผสมกลมกลืนกัน เห็นได้จากพิธีกรรมต่างๆ ของชาวกุยมักจะเอาลัทธิพราหมณ์ซึ่งชาวเขมรและลาวนับถืออยู่ และหนุ่มสาวปัจจุบันไม่เคารพรอบวัฒนธรรมประเพณี ขาดระเบียบวินัย ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ซึ่งอาบน้ำร้อนมาก่อน หนุ่มสาวบางคู่ถึงขั้นอยู่ด้วยกันเป็นครอบครัวโดยพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ไม่ทราบ

๒. การทาบทามสู่ขอ

เมื่อหนุ่มสาวมีความรักใคร่กันแล้ว และพร้อมที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกันก็จะบอกให้บิดามารดาได้รับรู้ จากนั้นญาติผู้ใหญ่จะพิจารณาว่าทั้งคู่มีความเหมาะสมกันหรือไม่ หรือมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเอามาเป็นคู่ครองของบุตรหลานของตนหรือไม่ เมื่อเห็นว่าทั้งคู่มีความเหมาะสมกันแล้วก็จะติดต่อให้ นาย “ ใจมหา ” (พ่อสื่อ, แม่สื่อ) เป็นผู้ไปทาบทามผู้ที่บุตรหลานของตนรักใคร่ชอบคอ ในการเลือกนาย “ ใจมหา ” นั้น ญาติพี่น้องจะต้องไว้วางใจว่าจะไม่ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล จะต้องเป็นคนที่มีปฏิญาณไหวพริบดีพูดจาดีเหตุผลน่าเชื่อถือ เป็นผู้มีศีลธรรม ประกอบอาชีพสุจริต เป็นผู้เอาธุระ และที่สำคัญคือจะต้องเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในการใช้ชีวิตการครองเรือน เพราะเชื่อว่าหากนาย “ ใจมหา ” มีชีวิตคู่ที่สมบูรณ์ จะทำให้คู่บ่าวสาวมีชีวิตที่สมบูรณ์เหมือนชีวิตคู่ของ นาย “ ใจมหา ”

การทาบตามเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ฝ่ายชาย ที่จะต้องส่งนาย “ ไจมาฮา ” ไปติดต่อทาบตาม กับพ่อแม่ หรือญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงพ่อแม่ของฝ่ายชายจะไม่ไปทาบตามเองแต่จะส่งนาย “ ไจมาฮา ” เป็นผู้ไปทาบตามแทน ในอดีต นาย “ ไจมาฮา ” จะจุดไฟไปที่บ้านของฝ่ายหญิง (แต่ปัจจุบันเลิกแล้ว) เรียกว่า “ จี-โปน-โปละ-โปน-กมอล ” (ไปตามหนุ่มตามสาว) โดยจะจุดไฟและนำเครื่อง ทาบตามไปที่บ้านฝ่ายหญิง เมื่อถึงบ้านของฝ่ายหญิงแล้วจะดับไฟที่เชิงบันไดบ้าน จากนั้นก็จะขึ้นไป พุดคุยทาบตามฝ่ายหญิงที่บนเรือน แต่ปัจจุบันนิยมไปสู้อทาบตามในเวลากลางวัน เนื่องจากเหตุผล หลายประการเช่น ชี้อากาศได้ยากขึ้น มีไฟฟ้าใช้ภายในหมู่บ้านแล้ว และภัยจากอัคคีภัยการทาบตามสู้อ ขอ เงินที่ นาย “ ไจมาฮา ” ใส่ในพานดอกไม้เพื่อใช้เป็นเงินทาบตามนั้นเรียกว่า “ สะพานเงินสะพาน ทอง ” ถือเป็นเปล้า ตกเป็นของฝ่ายหญิงโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ เมื่อทั้งสองฝ่ายตกลงเงินสินสอดได้แล้ว จะมีการเซ่นไหว้บรรพบุรุษทั้งสองฝ่ายให้รับทราบ เมื่อตกลงที่จะแต่งงานกันแล้ว บิดามารดาของฝ่าย หญิงจะบอกกล่าวญาติพี่น้องว่าลูกสาวจะแต่งงาน ในอดีตการไปบอกบุญการแต่งงานจะมีการนำคายน บอกบุญ ประกอบด้วย หมากพลู ๒ คำ บุหรี่ ๒ มวน รูป ๒ ดอก เทียน ๒ เล่ม กรวยดอกไม้ขัน ๕ เมื่อ ไปถึงบ้านญาติคนใด ก็จะบอกญาติพี่น้องว่าจะแต่งงานลูกสาวในวันนั้น วันนี้ ขึ้นกี่คำ แรมกี่คำ แต่ใน ปัจจุบันสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป การบอกบุญแต่งงานนั้นจะใช้วิธีง่าย กระชับ นั่นคือ จะไม่นิยม นำขันคายนไปด้วย แต่จะถือเพียงรูป เทียน อย่างละห่อ ไม่มีดอกไม้ก็บอกงานได้เลยการบอกบุญ แต่งงานในปัจจุบัน นอกจากจะเดินบอกกล่าวญาติๆ แล้ว ด้วยกระแสทางวัฒนธรรม เทคโนโลยี ประกอบกับเป็นความสะดวกของเจ้าภาพหรือคู่บ่าวสาวก็จะบอกบุญแต่งงานโดยการจัดพิมพ์บัตรเชิญ เป็นสีต่างๆ เช่น สีชมพู สีแดง เป็นต้น บางคู่อาจนำภาพถ่ายของคู่บ่าวสาวพิมพ์ลงบนบัตรเชิญบอก แต่งงานด้วย หรือถ้าญาติอยู่ไกลต่างจังหวัด นำส่งบัตรเชิญแต่งงานไม่ถึงก็จะใช้เทคโนโลยีทันสมัยโดย ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ (โทรศัพท์มือถือ) บอกกล่าว

๓. พิธีเกี่ยวกับการหมั้น

เมื่อนาย “ ไจมาฮา ” ได้ไปทาบตามฝ่ายหญิงแล้ว และฝ่ายหญิงตอบตกลงเป็นที่เรียบร้อย แล้ว ขั้นตอนต่อไปจะเกี่ยวกับเรื่องสินสอดหมั้น ฝ่ายหญิงจะเรียกสินสอดทองหมั้นตามฐานะของฝ่าย ชาย ถ้าฝ่ายชายมีฐานะดีก็จะเรียกแพง หากฐานะไม่ดีก็จะเรียกไม่แพง โดยนาย “ ไจมาฮา ” จะเป็นผู้ เจรจาเรื่องสินสอดแทนฝ่ายชายทั้งหมด เมื่อตกลงกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทางฝ่ายชายอาจจะมอบ สินสอดให้ฝ่ายหญิงไว้จำนวนหนึ่งก่อน และจะทำสัญญาเป็นหนังสือระบุชื่อผู้ทำสัญญาทั้งสองฝ่าย ใน สัญญาจะระบุเรื่องสินสอดทองหมั้น วันเดือนปีที่จะทำการแต่งงาน และเรื่องกล่าวโทษไว้ว่าฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา จากนั้น ก็จะลงชื่อพยานทั้งสองฝ่ายไว้เป็นหลักฐาน และมอบสัญญาให้ทั้งสองฝ่าย เก็บไว้ในกรณีหมั้นหรือการรับหมั้นของกลุ่มชาวภูไทตำบลแตลนั้น เรียกว่า “ ไว-พะ-ใบ-พลู ” หมายถึง วันไหว้พ่อพลู การหมั้นถือว่าเป็นการบอกกล่าวบรรพบุรุษไปในตัวเมื่อถึงกำหนดวันหมั้น ในช่วงเช้าจะ มีตัวแทนของฝ่ายชาย เรียกว่านาย “ ไจมาฮา ” จะนำหมูเป็ด หรือไก่ที่ฆ่าแล้ว (ตามความเหมาะสม

ของฐานะของฝ่ายชายโดยทั่วไปแล้ว จะเป็นไ้มากกว่าอาหารชนิดอื่น) เพื่อนำมามอบให้ฝ่ายหญิง โดยฝ่ายหญิงจะเตรียมรับฝ่ายชายที่บริเวณบ้านที่จัดไว้สำหรับพิธีหมั้น จากนั้นนาย “ ไจมาฮา ” จะทำพิธีหมั้น เรียกว่า “ เตียลดีวะ ” (การหมั้น) คือการเอาแหวน สร้อยคอ หรือเครื่องประดับอื่นใดที่เตรียมไว้สำหรับว่าที่เจ้าสาวเพื่อเป็นของหมั้น เสร็จแล้วจะประกอบพิธีเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ (แซนยะจู้) การเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษก็เพื่อเป็นการบอกให้ทราบว่า วันนี้เป็นวันหมั้นของลูกหลาน ขอเชิญบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วมารับประทานอาหาร โดยจะเตรียมเครื่องเช่นต่างๆไว้สำหรับเลี้ยงผีบรรพบุรุษ และฝ่ายชายจะเตรียมฟูก ๑ ท่อน ผ้าไหม ๑ ชิ้น ไข่เป็ด ๒ ฟอง เป็นเครื่องไหว้พ่อแม่ของฝ่ายหญิง เพื่อขอขึ้นผีและสังกัตตระกูลด้วย เป็นอันเสร็จพิธีหมั้น

จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมประเพณี เนื่องจากชาวกูย ตำบลแตล ได้รับคลื่นวัฒนธรรมใหม่จากกลุ่มชาวลาว ชาวเขมร อาจโดยตรงและทางอ้อม ทำให้ชาวกูยตำบลแตลรับเอาวัฒนธรรมใหม่ และสมกลมกลืนวัฒนธรรมใหม่และวัฒนธรรมดั้งเดิมเข้าด้วยกัน ทำให้พิธีการหมั้นปรับเปลี่ยนไปจากเดิม เช่นพิธีหมั้นจากเดิมที่เคยระบุดูและทำสัญญาเกี่ยวกับการหมั้น แต่ปัจจุบันก็เลือนหายไป เพียงเป็นการกล่าวด้วยวาจาของญาติผู้ใหญ่ถือว่าพอแล้ว ในช่วงเช้าจะมีตัวแทนของฝ่ายชาย เรียกว่านาย “ ไจมาฮา ” จะนำหมูเป็ด หรือไก่ที่ฆ่าแล้ว (ตามความเหมาะสมของฐานะของฝ่ายชายโดยทั่วไปแล้ว จะเป็นไ้มากกว่าอาหารชนิดอื่น) เพื่อนำมามอบให้ฝ่ายหญิง โดยฝ่ายหญิงจะเตรียมรับฝ่ายชายที่บริเวณบ้านที่จัดไว้สำหรับพิธีหมั้น จากนั้นนาย “ ไจมาฮา ” จะทำพิธีหมั้น เรียกว่า “ เตียลดีวะ ” (การหมั้น) คือการเอาแหวน สร้อยคอ หรือเครื่องประดับอื่นใดที่เตรียมไว้สำหรับว่าที่เจ้าสาวเพื่อเป็นของหมั้น เสร็จแล้วจะประกอบพิธีเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ (แซนยะจู้) ฟูก ๑ ท่อน ผ้าไหม ๑ ชิ้น ไข่เป็ด ๒ ฟอง เป็นเครื่องไหว้พ่อแม่ของฝ่ายหญิง เพื่อขอขึ้นผีและสังกัตตระกูล ในปัจจุบันพิธีการหมั้นก็มีการปรับเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์ที่เหมาะสม เช่นหนุ่มสาวบางคู่จะทำพิธีหมั้นในวันแต่งงาน โดยก่อนเข้าพิธีกรรมการแต่งงานก็จะทำพิธีหมั้นก่อน มูลเหตุที่ทำพิธีหมั้นในวันแต่งงานเพื่อประหยัดเวลาและสะดวก ดังที่ สม ศรีวิเศษ (๒๕๕๗ : มีนาคม ๑๐. สัมภาษณ์) กล่าวว่า “...พิธีการหมั้นเป็นการหมั้นหมายคู่ครองให้กับลูกหลาน สมัยก่อนเมื่อหนุ่มชอบพอกับสาวก็จะญาติผู้ใหญ่ไปทาบทาม สู่ขอ และหมั้นหมายกันไว้ เมื่อฝ่าเจ้าบ่าวหาเงินได้พอเพียงกับค่าสินสอดก็จะมีกำหนดวันแต่ง ตามขั้นตอน แต่สมัยปัจจุบันความก้าวเร็วของเทคโนโลยีประกอบกับโอกาสของหนุ่มสาวมีโอกาสพบปะกันลำพังมาก ด้วยเหตุทางสังคม พบกันตามห้างสรรพสินค้า ไปศึกษาเล่าเรียน ทางเศรษฐกิจ ไปทำการประกอบอาชีพที่เดียวกันหรือใกล้เคียงกัน เวลามีน้อยที่จะจัดพิธีกรรมก็สิ้นเปลืองมาก เป็นเหตุให้คู่บ่าวสาวบางคู่จะจัดให้มีการหมั้นกับพิธีกรรมแต่งงานในวันเดียวกัน

๔. พิธีกรรมการแต่งงาน

ประเพณีการแต่งงานของกลุ่มชาวพุทธกวยตำบลเตล อำเภอกีฬารัฐมิจังหวัดสุรินทร์นั้น สิ่งที่จะขาดไม่ได้คือ การหาฤกษ์แต่งงาน เพราะกลุ่มชาวพุทธกวยตำบลเตลจะมีความเชื่อในเรื่องนี้มาก โดยถือว่าฤกษ์ที่ดีในการประกอบพิธีกรรมการแต่งงานนั้น จะทำให้ชีวิตคู่เป็นสุข ปราศจากความเดือดร้อนหรืออุปสรรคทั้งปวง หากว่าได้ฤกษ์ที่ไม่ดีจะทำให้ชีวิตคู่มีอุปสรรค ต้องพบกับความยากลำบากในการใช้ชีวิตคู่ก่อนการแต่งงานทางญาติจะนับวันเดือนปีเกิดของฝ่ายชายและฝ่ายหญิงที่ประสงค์จะแต่งงานกัน มาให้ผู้รู้เรื่องฤกษ์ยามเป็นผู้หาฤกษ์ยามให้ โดยจะนำวันเดือนปีเกิดของคนทั้งสองคนมาตรวจดูว่า ทั้งคู่เมื่ออยู่กินเป็นสามีภรรยาแล้วจะมีชีวิตการครองเรือนเป็นอย่างไร โดยผู้หาฤกษ์ยามจะวางตัวเป็นกลางในการตัดสินใจ ดังนั้นการตัดสินใจจึงตกมาเป็นของฝ่ายชายและฝ่ายหญิงที่จะตกลงกันเองว่าเหมาะสมหรือไม่ โดยทั่วไปแล้วกลุ่มชาวกวยตำบลเตลยังคงมีความเชื่อและยึดหลักปฏิบัติตามฤกษ์ยามอยู่ จนถึงทุกวันนี้

เกี่ยวกับตรวจดูฤกษ์ยามในการประกอบพิธีกรรมแต่งงานให้กับผู้ที่ประสงค์จะแต่งงานของกลุ่มชาวกวยได้ให้ความรู้เกี่ยวกับฤกษ์ยามในการประกอบพิธีกรรม แสดงให้เห็นว่า วิธีดูฤกษ์จะยึดเอาเลขฐาน ๗ แฉกๆละ ๑๒ ตัว โดยจะเริ่มต้นที่เลข ๑ ตามแนวนอนเรื่อยๆไปจนถึงเลข ๗ จากนั้นจะเริ่มต้นจากเลข ๑ ใหม่ จนเลขแถวที่หนึ่งครบ ๑๒ ตัว ทำอย่างนี้ไปเรื่อยๆจนครบ ๗ แถวสุดท้ายจะนำปีซึ่งเป็นปีนักษัตรมาเป็นฐาน โดยเริ่มต้นตั้งแต่ปีชวดไปจนถึงปีกุนเป็นปีสุดท้าย ต่อจากนั้นตัดเอาเฉพาะเลขสามแถวล่าง ฤกษ์ที่เป็นฤกษ์ที่ดีจะมีอยู่ 3 วัน เช่น ปีชวด ฤกษ์ที่เป็นมงคลมีอยู่ ๓ วันคือวันที่เป็นเลข ๗ และ ๕ และ ๓ โดยกำหนดตัวเลขค่าวันดังปรากฏในตาราง ที่ ๓ บทที่ ๕

วันที่เป็นมงคล ๓ วันคือ เลข ๗ แทนวันเสาร์ เลข ๕ แทนวันพฤหัสบดี และเลข ๓ แทนวันอังคาร เมื่อได้ฤกษ์วันที่เป็นมงคลแล้ว ก็จะต้องมาดูต่อไปอีกว่าวันที่เป็นมงคลนั้นมีข้อห้ามอะไรหรือไม่ ดังปรากฏในตารางที่ ๔ บทที่ ๕

ถึงแม้ว่าเลข ๗ และ ๕ และ ๓ หรือวันเสาร์ วันพฤหัสบดี และวันอังคารจะเป็นวันที่เป็นมงคล เหมาะสำหรับการประกอบพิธีกรรมการแต่งงาน ซึ่งถ้าวันดังกล่าวนั้นมาตรงกับวันในข้างขึ้นข้างแรม ก็ถือว่าเป็นวันที่ไม่ควรจัดพิธีกรรมการแต่งงาน เช่น วันอาทิตย์ ห้ามจัดพิธีกรรมการแต่งงานในวันขึ้นและวันแรม ๑๒ ค่ำ เพราะถือว่าเป็นวันที่ไม่เป็นมงคล แต่ถ้าวันอาทิตย์เป็นวันที่ไม่ตรงกับวันขึ้นและวันแรม ๑๒ ค่ำ ก็สามารถที่จะจัดพิธีกรรมการแต่งงานได้ นอกจากการดูวันที่เป็นมงคลแล้วยังคงต้องดูเดือนที่เป็นสิริมงคลและเหมาะแก่การประกอบพิธีกรรมแต่งงานเป็นสิ่งประกอบด้วย

แสดงให้เห็นว่า เดือน ๔ และเดือน ๕ ซึ่งตรงกับวันขึ้นและวันแรม ๑๒ ค่ำ ถือเป็นวันและเป็นเดือนที่ไม่เป็นมงคล ห้ามจัดพิธีกรรมการแต่งงาน นอกจากนั้นยังไม่นิยมจัดพิธีกรรมการแต่งงานในเดือนคี่ เช่น เดือนอ้าย เดือนสาม เดือนห้า เป็นต้น จะนิยมแต่งงานในเดือนคู่ เช่น เดือนยี่ เดือนสี่ เดือนหก เป็นต้น และจะไม่นิยมแต่งงานในเดือนแปด เพราะถือว่าเป็นเดือนที่พระสงฆ์

เข้าพรรษานอกจากนี้วิธีการดูฤกษ์ยาม ในการประกอบพิธีกรรมการแต่งงานตามที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด ยังนิยมหาฤกษ์ยามโดยการนับวันขึ้นและวันแรม ได้แก่ ขึ้น ๑ ค่ำ ทำการมงคลดี แต่ห้ามสู่มุขหมั้นแต่ง ขึ้น ๑๑ ค่ำ ทำการมงคลดี แต่ห้ามสู่มุขหมั้นแต่งงาน แรม ๖ ค่ำ ทำการมงคลดี แต่ห้ามสู่มุขหมั้นหมายแต่งงาน แรม ๑๑ ค่ำ ทำการมงคลดี แต่ห้ามสู่มุขหมั้นหมายแต่งงาน

สำหรับปัจจุบันสังคมโลกและสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก และกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆจนยากที่จะศึกษาแนวความคิดและรูปแบบเดิมของเราและของคนอื่น ยุคโลกาภิวัตน์เกิดจากการที่เทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ ทำให้มนุษย์ต้องปรับตัวอย่างมากต่อรูปแบบชีวิตใหม่ ในการดูฤกษ์ยามคู่บ่าวสาวบางคู่ให้ความสำคัญน้อยลงทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเวลา สถานการณ์ และความสะดวก ไม่ยึดถือกับฤกษ์ เดือน วัน และตัวเลข ขึ้นอยู่กับความสะดวกมากกว่า ดังเช่น สะ เจือ จันทร์^{๒๙} กล่าวว่า “...ปัจจุบันหนุ่มสาวบางคู่จะใช้ชีวิตร่วมกันฉันสามีภรรยามาก่อน ช่วยกันสะสมเงินทองได้พอสมควร ที่จะเป็นค่าเลี้ยงดูหรือค่าน้ำนมให้กับพ่อแม่ของฝ่ายหญิง ก็นำมาสมมาให้กับพ่อแม่ของฝ่ายหญิงในวันที่สะดวก เช่นวันขึ้นปีใหม่ ที่กลับมาจากการทำงานต่างจังหวัด มาเยี่ยมบิดามารดา จึงให้ญาติผู้ใหญ่รับรู้และผูกข้อต่อแขนกัน เช่นไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วด้วยเหล้า ไก่ และอาหาร ก็เป็นพอ ก็ถือว่า เป็นการแต่งงาน และไปจดทะเบียนสมรสที่สำนักทะเบียนที่ว่าการอำเภอ ถือเป็นเสร็จสิ้นการแต่งงาน... สำหรับ วัน เดือน ตัวเลข หนุ่มสาวบางคู่ถือเอาฤกษ์สะดวกอีกประการ การแต่งงานคู่บ่าวสาวบางคู่ถือว่าการสิ้นเปลืองมาก ก็จะนำเงินมาสมมาให้พ่อแม่ฝ่ายหญิงเพื่อเป็นค่าน้ำนมของพ่อแม่และเช่นไหว้บรรพบุรุษ และผูกข้อมือเท่านั้น ทุกวันนี้การจัดพิธีงานแต่งงาน จะใช้เงินเป็นจำนวนมาก และเสียเวลา จะนำเงินมาสมมาให้พ่อแม่ฝ่ายหญิง ผูกแขน เช่นไหว้บรรพบุรุษผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายรับทราบ ก็ถือว่าเสร็จสิ้นการแต่งงาน

กล่าวโดยสรุป เกี่ยวกับพิธีการแต่งงาน ในปัจจุบัน บ่าวสาวบางคู่ไม่ค่อยให้ความสำคัญของฤกษ์ยาม จะเลือกเอาฤกษ์สะดวก ในเรื่องของสถานการณ์ เวลา มีเงินพอเพียงสำหรับสมมาให้พ่อแม่ฝ่ายหญิง ผูกข้อมือ และเช่นไหว้บรรพบุรุษก็ถือเป็นการเสร็จสิ้นการแต่งงาน และใช้ชีวิตคู่กันอย่างมีความสุขต่อไป

๕. ชั้นหมากแต่งงาน

ประเพณีพิธีการแต่งงานขอชาวกูยตำบลแดล นิยมจัดงาน ๒ วัน คือวันแรกเรียกว่าวันรวมหรือเป็นที่ญาติทั้ง ๒ ฝ่ายมารวมกันที่บ้านงาน เพื่อเตรียมความพร้อม ทั้งสถานที่ เครื่องสังเวย คนเฒ่าคนแก่ช่วยกันทำบายศรี ส่วนคนหนุ่มสาวจะช่วยกันหาน้ำ ทำอาหาร หาพืชมานำสุราอาหารมาเลี้ยงกัน แต่ในปัจจุบันการแต่งงานของกลุ่มชาวกูยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยใหม่ คือการจัดทำบายศรีไม่มีใครสืบทอดต่อจากคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน ทำให้ภูมิปัญญาการทำบายศรีเลือน

^{๒๙}สัมภาษณ์, สะ เจือจันทร์ (ชาย) อายุ ๘๖ ปี บ้านเลขที่ ๒๓ หมู่ ๑๑ ตำบลแดล อำเภอกีษราภูมิ จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๗.

หายไป เมื่อมีพิธีกรรมต่างๆ ก็จะไปจ้างคนที่มีฝีมือจัดทำให้ ในส่วนคนหนุ่มสาวที่เคย หาบน้ำ ทำอาหาร หาฟืน ทำอาหารเลี้ยงกันเอง โดยการช่วยเหลือจุนเจือกัน ก็ปรับเปลี่ยนเป็นการซื้อจากร้านค้าในตลาด และจ้างแม่ครัวทำอาหารทั้งเลี้ยงญาติและแขกที่มาร่วมงาน การนำสินสอดทองหมั้น และสิ่งของที่ญาติฝ่ายชายตกลงกับญาติฝ่ายหญิง จะนำไปให้ญาติฝ่ายหญิงตรวจดูว่าครบตามกำหนดหรือไม่ เมื่อครบตามจำนวนที่ตกลงไว้ก็จะประกาศให้ทุกคนทราบในวันแรก และยินยอมให้ฝ่ายชายแห่ขันหมากมาแต่งงานกับฝ่ายหญิงได้ แต่ในปัจจุบันสินสอดทองหมั้นจะไปในวันแต่งงานเลย และตรวจสอบสินสอดทองหมั้นในวันแต่งงานความสัมพันธ์ทางสังคมในอดีตในวันแรกของการแต่งงานฝ่ายชายจะต้องส่งคนไปช่วยงานต่างๆ ทำปะรำพิธี เพื่อแสดงถึงความมีน้ำใจต่อเจ้าสาว ปะรำพิธีนิยมทำด้วยไม้ไผ่ หรือวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น เมื่อทำปะรำพิธีเสร็จก็จะนำต้นกล้วยทั้งต้น ต้นอ้อยมาปักตรงกลางปกอบตะรำพิธี ต้นกล้วยจะทำเป็นชั้นๆ ๓ ชั้น ในแต่ละชั้นจะตกแต่งด้วยดอกไม้ สิ่งประดับประกอบด้วย กรวยดอกไม้ ๕ กรวย รูปเทียน อาหาร วัตถุประสงค์เออัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้เข้ามาร่วมในพิธีกรรมแต่งงานแต่ในปัจจุบันการส่งคนไปช่วยงานที่บ้านเจ้าสาวได้เลือนหายไป ทั้งที่บ้านเจ้าบ่าวและเจ้าสาวต่างฝ่ายต่างจัดทำกันเอง สำหรับปะรำพิธีไม้ไผ่ปัจจุบันก็ได้ปรับเปลี่ยนเป็นเต็นท์ผ้าใบ การแต่งงานบางคู่ไม่ได้นำต้นกล้วยมาทำเป็น ๓ ชั้น แต่จะนำพานมาจัดทำเป็นบายศรีแทน ส่วนวัสดุที่ใช้ในงานแต่งงาน เช่น ไก่ต้ม ๑ ตัว ไช้ไก่ต้มสุก ๑ ฟอง เหล้าขาว ๑ ขวด ข้าวต้มมัด ๑ มัด ข้าวสุก ๑ ถ้วย รูป ๓ ดอก เทียน ๑ เล่ม หมากพลู ๒ คำ บุหรี่ ๒ มวน โดยจุดมุ่งหมายของการทำ “ กระจจอม ” ก็เพื่อเป็นการเซ่นสังเวยเทวดาอารักษ์ให้มาร่วมเป็นสักขีพยานในการประกอบพิธีกรรมการแต่งงานในวันที่สองจะเป็นวันแต่งงานเรียกว่า “ ไหงแซน ” (วันแต่ง) เมื่อถึงฤกษ์ที่ได้กำหนดไว้แล้ว ขบวนขันหมากของเจ้าบ่าวประกอบไปด้วยญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงและเพื่อนบ้านจะร่วมกันแห่ขบวนขันหมากมาที่บ้านของเจ้าสาว ขบวนขันหมากจะมีดนตรีบรรเลง สำหรับเครื่องดนตรีโดยมากจะใช้ กลองยาว แคน ฉิ่ง ฉาบตีให้จังหวะร้องและรพกันอย่างสนุกสนานและขันหมากจะมี ๒ ชั้น ชั้นใบแรกเป็นขันสินสอดทองหมั้น ส่วนชั้นใบที่สองจะเป็นขันพลู นอกจากขันหมากแล้ว ในขบวนแห่ก็จะประกอบด้วย พานบายศรีเจ้าสาว ๑ พาน พานดอกไม้ ๑ พาน เหล้าโรง ๑ ขวด เครื่องนอน ๑ ชุด เครื่องเช่นฝักรรพบุรุษ ๑ ถาด เครื่องสมมาพ่อแม่ฝ่ายหญิง ๑ ถาด เจ้าบ่าวจะถือพานดอกไม้ โดยมีเพื่อนเจ้าบ่าวคอยกางร่มและช่วยเหลือบรรดาญาติพี่น้องของฝ่ายเจ้าบ่าว ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านที่ร่วมขบวนแห่ขันหมาก จะช่วยกันถือสิ่งของเครื่องขันหมาก โดยญาติผู้ใหญ่จะเดินนำหน้าขบวน มีเจ้าบ่าวเดินตามหลัง ส่วนคนอื่นๆเดินตามหลังเจ้าบ่าวอีกที ระหว่างทางที่ขบวนขันหมากแห่มาที่บ้านเจ้าสาว ขบวนขันหมาก จะมีการร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน พอมาถึงบ้านเจ้าสาวก่อนที่ขบวนขันหมากของเจ้าบ่าวจะเข้าเขตบ้านเจ้าสาว บรรดาญาติพี่น้องของฝ่ายเจ้าสาว จะพากันกันประตูเงิน ประตูทอง หรือชาวบ้านโพนทองจะเรียกว่า “ สะพานเงินสะพานทอง ” และจะมีการพูดจาหยอกล้อกันเป็นที่สนุกสนาน แต่คำพูดเหล่านั้นจะมีแต่คำพูดที่เป็นมงคล เมื่อมีการขอค่าผ่านทางจากฝ่ายเจ้าสาว ทาง

ฝ่ายเจ้าบ่าวก็ต้องให้เงินบ้าง เหล้าบ้างเป็นค่าผ่านประตู ซึ่งถ้าฝ่ายเจ้าบ่าวไม่ให้ค่าผ่านทาง ขบวนขันหมากของฝ่ายเจ้าบ่าวจะเข้ามาในบริเวณบ้านไม่ได้ เมื่อเข้ามาในเขตบ้านเจ้าสาวแล้ว ญาติพี่น้องของฝ่ายเจ้าสาวจะจัดที่รอรับขบวนเจ้าบ่าวไว้ในบริเวณบ้าน โดยทั่วไปจะจัดที่รอรับขบวนเจ้าบ่าว ณ ที่ประรำพิธีที่จัดสร้างไว้ ต่อมา นาย “ ไจมฮา ” ก็จะมีมอบค้ายแต่งงานให้แก่พ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาว ค้ายแต่งงานประกอบไปด้วย สิ่งของดังต่อไปนี้ เหล้า ๑ ขวด ไก่ต้มสุกพร้อมเครื่องใน ๑ ตัว เงิน ๑๒ บาท ผ้าขาว ๔ ศอก กรวยดอกไม้ ๕ กรวย ข้าวต้มมัด ๑ มัด ข้าวสาร ๑ ถ้วย กล้วย ๕ ลูก รูป ๑ ห่อ เทียน ๑ ห่อ หมากพลู ๒ คำ บุหรี่ ๒ มวน แป้ง ๑ กระจ่อง กระจอก ๑ บาน หวี ๑ อัน กำไลแขน (ทำจากเงินแท้) ๑ คู่ ฝ่ายผูกแขนที่ซุบน้ำขมิ้นแล้วจำนวนหนึ่ง “ คิว ” (เคียวเกี่ยวข้าว) ๑ ด้าม และในสิ่งของประกอบพิธีทั้งหมดนี้ สิ่งที่น่าจะได้ว่ามีความสำคัญที่สุด และขาดไม่ได้ในค้ายแต่งงานคือ เคียวเกี่ยวข้าว

สำหรับขบวนแห่โดยมากจะใช้กลองยาว แคน ฉิ่ง ฉาบ ให้จังหวะร้องรำกันสนุกสนาน แต่ปัจจุบัน เยาวชนสมัยใหม่ ประกอบกับเทคโนโลยีในปัจจุบันก็ปรับเปลี่ยนมาเป็นการใช้เครื่องเสียง มีวงกลองยาวนำหน้า มีคนร้องรำทำเพลงนำหน้าขบวนแห่ขันหมากแทน

๖. พิธีกรรมหลังการแต่งงาน

ในตอนเช้าเจ้าสาวจะต้องเตรียมแต่งกายเครื่องเช่น “ ” (ผีบรรพบุรุษ) ที่บ้านของเจ้าบ่าว และจะต้องไปสมมาพ่อแม่ญาติพี่น้องของฝ่ายเจ้าบ่าวด้วย โดยในขบวนแห่เจ้าสาวไปสมมาพ่อแม่เจ้าบ่าว จะมีเครื่องสมมาซึ่งประกอบด้วย พุก หมอน ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า ผ้าซิ่น (ทั้งที่ทอจากไหมและทอจากฝ้าย) ตอนเดินทางไปเจ้าสาวจะหาบน้ำไปด้วย ๑ หาบ เมื่อมาถึงที่บ้านเจ้าบ่าว เจ้าสาวจะทำการเช่นผีบรรพบุรุษ) ที่บันไดชั้นแรกของบ้านเจ้าบ่าว ค้ายเครื่องเช่นประกอบด้วย ข้าวพร้อมกับข้าว (รวมอยู่ในถาดเดียวกัน) ๑ สำรับ ไก่ต้มสุกพร้อมเครื่องใน ๑ ตัว รูป ๓ ดอกเทียน ๑ เล่ม ข้าวต้มมัด ๔ กลีบ (๒มัด) เหล้า ๑ ขวด หมากพลู ๒ คำ พร้อมแก้วน้อยเมื่อเจ้าสาวทำการเช่น “ ยะจี้วะดุง ” เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ญาติพี่น้องของเจ้าบ่าวจะช่วยกันประแป้ง แต่งตัวให้แก่เจ้าสาวใหม่ และในช่วงนี้ก็จะมีการพูดจาหยอกล้อเจ้าสาวเป็นที่สนุกสนาน เมื่อเจ้าสาวแต่งตัวเสร็จเรียบร้อยเจ้าสาวต้องให้เงินเป็นรางวัลตอบแทน จากนั้นจะมีพิธีล้างเท้าซึ่งญาติพี่น้องของฝ่ายเจ้าบ่าวจะต้องล้างเท้าให้แก่เจ้าสาวโดยที่เจ้าสาวจะวางเท้าลงบนก้อนหิน (หินลับมีด) ที่ทับอยู่บนใบตองบนกระบุงที่ใส่ข้าวเปลือกงัดเต็มนอกจากนั้นบนกระบุงข้าวเปลือกยังประกอบด้วย หมากพลู ๒ คำ บุหรี่ ๒ มวน กรวยดอกไม้ ๕ กรวยโดยทั่วไปผู้ที่ทำการล้างเท้าให้แก่เจ้าสาวคือน้องสาวหรือน้องชายเจ้าบ่าวที่เกิดจากครรภ์มารดาเดียวกันกับเจ้าบ่าว เมื่อขึ้นไปถึงบนบ้านแล้ว เจ้าสาวจะต้องฝ่ายพิธี “ ล้วงหม้อ ” โดยญาติพี่น้องของฝ่ายเจ้าบ่าว จะเตรียมต้มน้ำให้อุ่นพอประมาณ แล้วนำมาใส่ในหม้อดิน ภายในหม้อดินจะมีเงินหรือทองคำห่อด้วยใบตองอยู่ข้างในปิดผ้าหม้อดินด้วยใบตองแล้วใช้เชือก ที่พื้นมาจากเปลือกกล้วยมัดปากหม้อนั้นไว้และให้เจ้าสาวล้วงเอาเงินหรือเอาทองที่อยู่ในหม้อใบนั้น ขณะที่ล้วงเอา

เงินหรือทองอยู่นั้น ทางฝ่ายญาติพี่น้องฝ่ายเจ้าบ่าวชายจะช่วยกันพูดจากระเช้าเข้าเหย้าแห่เจ้าสาวเป็นที่สนุกสนาน เมื่อได้เงินหรือทองตามความประสงค์แล้ว เจ้าสาวจะคว่ำหม้อดินทิ้งทันที การล้างเอาเงินหรือทองในหม้อดินนั้น หมายถึงการครองเรือนและการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา นั้น ฝ่ายหญิงต้องมีความอดทนต่ออุปสรรคที่ขวางกั้น (น้ำอุ่นในหม้อดิน) เพื่อนำครอบครัวไปพบความสุขความเจริญ (เงินหรือทองที่อยู่ในหม้อดิน) การคว่ำหม้อดินหมายถึง การขจัดเอาความเลวร้ายนั้นทิ้งไป^{๓๐}

หลังจากพิธีล้างเอาเงินหรือทองในหม้อดินเพื่อเป็นการเสี่ยงทายแล้ว เจ้าสาวจะทำพิธีอาบน้ำให้พ่อแม่เจ้าบ่าว น้ำที่อาบนั้นจะเป็นน้ำที่ผสมน้ำอบไทย ขมิ้น ที่เจ้าสาวเป็นผู้หามาตัวเอง เมื่ออาบน้ำให้พ่อแม่เจ้าบ่าวเสร็จแล้ว เจ้าสาวจะต้องประแป้งแต่งตัวและสวมเสื้อผ้าใหม่ให้กับพ่อแม่เจ้าบ่าว ซึ่งนับได้ว่าเป็นการประนินบัตพ่อแม่สามีเป็นครั้งแรก

ภาพที่ ๔.๒๐ การทำพิธีอาบน้ำให้พ่อแม่เจ้าบ่าว

จากนั้นเจ้าสาวจะสมมาพ่อแม่ซึ่งเครื่องสมมาประกอบด้วย ผ้าซินไหม ๑ ผืน ผ้าขาวม้า ๑ ผืน ผ้าโสร่งไหม ๑ ผืน ผ้าขาว ๑ ผืน หมาก พลู ๒ คำ บุหรี่ ๒ มวน กรวยดอกไม้ ๕ กรวย

^{๓๐}สัมภาษณ์,จันทร์ ทองทา, (ชาย) อายุ ๕๐ ปี บ้านเลขที่ ๓ หมู่ ๖ ตำบลแดล อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์,วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗.

ภาพที่ ๔.๒๑ เจ้าบ่าวเจ้าสาวสมมาพ่อแม่เจ้าบ่าว

หลังจากสมมาพ่อแม่เจ้าบ่าวเสร็จแล้ว อาจารย์ผู้ประกอบพิธีก็จะเรียกคู่บ่าวสาวมานั่งที่ปราสาท พร้อมกับกล่าวเชิญโคตรและญาติพี่น้อง ทั้งฝ่ายเจ้าสาวเจ้าบ่าวมารวมกันในปราสาท และอาจารย์ผู้ประกอบพิธีจะประกาศให้ทราบว่า บัดนี้คู่บ่าวสาวจะทำการสมมาโคตรของแต่ละฝ่าย หากใครมีชื่อหรือถูกเรียกก็ต้องมารับเครื่องสมมานั้น โดยผู้ที่ทำหน้าที่นี้คือ นาย “โถมฮา” โดยจะกล่าวคำว่า “เจ้าคุณ เจ้าขา กองสลาเบียร์บัต กะมัน (กะติม) เบียร์บัต” (เจ้าคุณเจ้าขา มารับเครื่องสมมาจากสะไก้ (เขย) ด้วยหมากพลู) แล้วก็ขานชื่อญาติผู้หนึ่งให้ออกมารับเครื่องสมมา และญาติผู้หนึ่งก็จะมอบเงินให้คู่บ่าวสาว (เงินที่มอบให้คู่บ่าวสาวนั้นอาจเป็นเงินที่มากกว่าราคาของเครื่องสมมา หรืออาจจะน้อยกว่าราคาของเครื่องสมมาก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะทางการเงินของญาติผู้หนึ่ง) ขณะขานชื่อเจ้าโคตรหรือชื่อของญาติแต่ละฝ่ายนั้น นาย “โถมฮา” จะนำพานที่ประกอบไปด้วยหมากพลู ๒ คำ รูป ๒ ดอก เทียน ๑ เล่ม วางลงบนบ่าของคนทั้งสอง หากเป็นญาติทางฝ่ายเจ้าสาว นาย “โถมฮา” จะวางพานสมมาไว้ที่บ่าเจ้าบ่าว เช่นเดียวกัน หากขานชื่อเจ้าโคตรหรือญาติทางฝ่ายเจ้าบ่าว ก็จะวางพานสมมาไว้ที่บ่าเจ้าสาว ทำอย่างนี้ไปเรื่อยๆ จนกว่าคู่บ่าวสาวจะทำการสมมาเจ้าโคตรครบทุกคน

ภาพที่ ๔.๒๒ คู่บ่าวสาวสมมาเจ้าโคตรทั้งสองฝ่าย

เมื่อคู่บ่าวสาวทำการสมมาเสร็จสิ้นแล้ว ทางญาติพี่น้องของเจ้าบ่าวก็จะนำข้าวปลาอาหาร เครื่องดื่ม เหล้า มาเลี้ยงญาติพี่น้องฝ่ายเจ้าสาวและบรรดาแขกที่มาร่วมในงาน หลังจากนั้น เจ้าสาวจะต้องอยู่ทำการปรนนิบัติพ่อแม่สามีเป็นระยะเวลา ๓ วัน และภายใน ๓ วันนี้ คู่บ่าวสาวจะต้องตักน้ำใส่ขัน (น้ำอุ่น) ผสมขมิ้นเพื่อนำมาให้พ่อแม่ของฝ่ายชายและฝ่ายหญิงล้างหน้า เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณ แล้วนำขันคายที่ประกอบไปด้วย หมากพลู ๒ คำ บุหรี่ ๒ มวน มาสมมาพ่อแม่ จากนั้นพ่อแม่ก็จะอวยพรหรือให้คำแนะนำการใช้ชีวิตคู่ ความรู้จักปรองดอง ความอดทนอดกลั้นต่อกันและกัน เพื่อให้คนทั้งคู่ครองเรือนด้วยความสุขความเจริญต่อไป เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีกรรมการแต่งงานของกลุ่มชาวกูยตำบลแดล อำเภอกีษราภุมิ จังหวัดสุรินทร์

ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยและความสะดวกสบายของกาลเวลา และพื้นที่ของท้องถิ่น เช่นสมัยก่อนจะไปสมมาพ่อแม่ หรือญาติทางเจ้าบ่าว เรียกว่าไปขึ้นเรือนทางเจ้าบ่าวจะจัดทำในวันรุ่งขึ้น แต่ปัจจุบันนิยมจัดทำในวันเดียวกัน หลังจากพิธีกรรมแต่งงาน เพื่อเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย การขึ้นบ้านเจ้าบ่าวสมัยก่อนจะมีญาติผู้ใหญ่และเจ้าบ่าวจูงขึ้น ปัจจุบันก็เปลี่ยนไปบางส่วนแต่ยังมีให้เห็นอยู่ การอาบน้ำให้พ่อแม่ของเจ้าบ่าวเป็นกาปรนนิบัติพ่อแม่เจ้าบ่าวเป็นครั้งแรกเจ้าสาวจะต้องหาบน้ำไปเอง แต่ปัจจุบันเพื่อสะดวกก็ไปจัดเตรียมที่บ้านเจ้าบ่าวเลย สำหรับการล้างเท้าให้เจ้าสาวก่อนขึ้นเรือน จะให้น้องสาวหรือน้องชายของเจ้าบ่าวเป็นคนล้าง แต่ในปัจจุบันอาจใช้ลูกหลานในเครือญาติได้ เมื่อขึ้นบ้านเจ้าบ่าวเป็นที่เรียบร้อยจะล้างหมอน้ำอุ่นเพื่อเอาของมีค่าที่พ่อแม่เจ้าบ่าวจัดเตรียมให้อาจเป็น เงิน ทอง หรือของมีค่า จากนั้นก็คว่ำหม้อทิ้งเพื่อทำลายสิ่งเลวร้าย แต่ในปัจจุบันการล้างหม้อได้เลือนหายไปบ้าง บางบ้านก็ยังคงอยู่ สำหรับการสมมาพ่อแม่และญาติเจ้าบ่าวปัจจุบันยังคงเดิมอยู่ เพราะชาวพุทธชุกชุมตำบลแดล ถือว่าการสมมาเป็นการตอบแทนบุญคุณกับผู้ให้กำเนิด และตอบแทนญาติๆ บางบ้านก็มีการสมมาทั้งญาติทางเจ้าบ่าวและเจ้าสาวด้วยทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของพิธีกรรมนั้น

ตารางที่ ๖ ตารางการเปรียบเทียบประเพณีการแต่งงานของกลุ่มชาวพุทธไทย จังหวัดสุรินทร์

สมัยดั้งเดิม	การเปลี่ยนแปลง
การเลือกคู่ครองการเลือกคู่ครองให้ลูกหลานเป็นหน้าที่ของพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่	การเลือกคู่ครองการเลือกคู่ครองด้วยตนเองเมื่อมีความชอบจึงบอกให้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ทราบ
การทาบหมั้นสู่ขอพ่อแม่และญาติจะเลือกผู้ใหญ่ที่นับถือในวงศ์ตระกูลและเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ในด้านคู่ครองไปทาบหมั้นสู่ขอ โดยจุดไต้ไปจนถึงบันไดบ้านฝ่ายพ่อแม่เจ้าสาวจึงดับไต้	การทาบหมั้นสู่ขอจะไปทาบหมั้นสู่ขอในกลางวันเนื่องจากปัจจุบันมีไฟฟ้าและขี่ไต้ก็หายาก
การบอกบุญ สมัยก่อนจะมีการนำคบายบอกบุญประกอบด้วย หมากพลู บุหรี่ ฐูป เทียน กรวยดอกไม้	การบอกบุญโดยจัดพิมพ์บัตรเชิญ หรือถ้าเป็นญาติใกล้ชิดสนิทกันก็จะโทรศัพท์บอกวัน เวลาในการจัดงาน
การหมั้นฝ่ายหญิงจะเรียกสินสอดทองหมั้นตามฐานะของฝ่ายชาย ฝ่ายชายฐานะดีก็จะเรียกสินสอดแพงการหมั้นโดยการเอาแหวน สร้อยคอหรือเครื่องประดับที่เตรียมไว้สำหรับว่าที่เจ้าสาว	การหมั้น บ่าวสาวบางคู่ยังคงเดิม แต่บางคู่จะหมั้นกันในวันแต่งงาน คือทำทั้งพิธีหมั้นและแต่งงานในวันเดียวกัน
พิธีกรรมการแต่งงาน ฤกษ์การแต่งงานจะใช้วันเลขคี่ เช่นวันที่ลงด้วย ๗ ๕ ๓ แต่เดือนคู่ เช่นเดือนสอง (เดือนยี่) เดือนสี่ เดือนหก ไม่นิยมแต่งงานเดือนแปด เพราะเป็นฤกษ์กาลเข้าพรรษามีพิธีกรรมตามขั้นตอน -การจัดสถานที่ ฝ่ายชายจะส่งคนไปช่วยฝ่ายเจ้าสาว	กรรมการแต่งงาน การหาฤกษ์ยามขึ้นอยู่กับความสะดวก มีการสัมมาพ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาว ผูกข้อมือ และเซ่นไหว้บรรพบุรุษ -การจัดสถานที่ ต่างฝ่ายต่างจัดทำกันเอง

ตารางเปรียบเทียบประเพณีการแต่งงาน(ต่อ)

สมัยดั้งเดิม	การเปลี่ยนแปลง
<p>ชั้นหมากแต่งงาน</p> <p>-บายศรี คนเฒ่าคนแก่ช่วยกันทำ</p> <p>-ขบวนแห่ ใช้กลองยาว แคน ฉิ่ง ฉาบ</p>	<p>ชั้นหมากแต่งงาน</p> <p>-บายศรี จ้างภูมิปัญญาหรือคนมีฝีมือจัดทำ</p> <p>-ใช้เครื่องเสียง หรือดนตรี</p>
<p>พิธีกรรมหลังแต่งงาน</p> <p>-การสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายชายวันรุ่งขึ้น</p> <p>-เจ้าสาวเป็นคนหาน้ำไปอาบให้พ่อแม่เจ้าบ่าว เพื่อเป็นการปรนนิบัติด้วยตนเอง</p> <p>-การล้างเท้าเจ้าสาวจะเป็นน้องสาวหรือน้องชายเจ้าบ่าว</p>	<p>พิธีกรรมหลังแต่งงาน</p> <p>-การสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายชายในวันเดียวกัน</p> <p>-เจ้าสาวไม่ได้หาน้ำไปแต่จะไปจัดเตรียมน้ำที่บ้านเจ้าบ่าวแทน</p> <p>-การล้างเท้าเจ้าสาวถ้าไม่มีน้องสาวน้องชายจะเป็นลูกหลานก็ได้</p>
<p>-การล้างหมอน้ำอุ่นเพื่อเอาของมีค่า</p> <p>-การอาบน้ำ และผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าใหม่ให้พ่อแม่ฝ่ายเจ้าบ่าวซึ่งเป็นการปรนนิบัติครั้งแรก</p> <p>-คู่บ่าวสาวสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายเจ้าบ่าว</p>	<p>-การล้างหมอน้ำอุ่นได้เลือนหายไป</p> <p>-บางคู่ไม่มีการอาบน้ำและผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าใหม่ให้พ่อแม่ฝ่ายเจ้าบ่าว</p> <p>-คู่บ่าวสาวสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายเจ้าบ่าวเหมือนเดิมบางคู่มีการสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายเจ้าสาวด้วย</p>

จากตาราง ๖ พบว่า การแต่งงานของกลุ่มชาวพุทธกัญญาตำบลเตล มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และบางคดียังคงเดิมไว้อยู่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นที่ สถานการณ์และเวลา คือเดิมการเลือกคู่ครองให้ลูกหลานเป็นหน้าที่ของพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ การทาบทามสุขอ พ่อแม่และญาติจะเลือกผู้ใหญ่ที่นับถือในวงศ์ตระกูลและเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ในด้านคู่ครองไปทาบทามสุขอ โดยจุดได้ไปจนถึงบันไดบ้านฝ่ายพ่อแม่เจ้าสาวจึงได้การบกบุญ สมัยก่อนจะมีการนำคบายบกบุญ ประกอบด้วย หมากพลู บุหรี่ ฐูป เทียน กรวยดอกไม้ม้าการหมั้น ฝ่ายหญิงจะเรียกสินสอดทองหมั้นตามฐานะของฝ่ายชาย ฝ่ายชายฐานะดีก็จะเรียกสินสอดแพง การหมั้นโดยการเอาแหวน สร้อยคอ หรือเครื่องประดับที่เตรียมไว้สำหรับว่าที่เจ้าสาวพิธีกรรมการแต่งงาน ฤกษ์การแต่งงานจะใช้วันเลขคี่ เช่นวันที่ลงด้วย ๗ ๕ ๓ แต่เดือนคู่ เช่น เดือนสอง (เดือนยี่) เดือนสี่ เดือนหก ไม่นิยมแต่งงานเดือนแปด เพราะเป็นฤดูกาลเข้าพรรษา มีพิธีกรรมตามขั้นตอน การจัดสถานที่ ฝ่ายชายจะส่งคนไปช่วยฝ่ายเจ้าสาวชั้นหมากแต่งงานบายศรี คนเฒ่าคนแก่ช่วยกันทำ ขบวนแห่ ใช้กลองยาว แคน ฉิ่ง ฉาบพิธีกรรมหลังแต่งงาน การสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายชายวันรุ่งขึ้น เจ้าสาวเป็นคนหาน้ำไปอาบให้พ่อแม่เจ้าบ่าว เพื่อเป็นการปรนนิบัติด้วยตนเอง การล้างเท้าเจ้าสาวจะเป็นน้องสาวหรือน้องชายเจ้าบ่าว การล้าง

หมอน้ำอุ่นเพื่อเอาของมีค่า การอาบน้ำ และผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าใหม่ให้พ่อแม่ฝ่ายเจ้าบ่าวซึ่งเป็นการประณีตครั้งแรก คู่บ่าวสาวสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายเจ้าบ่าว

ในสมัยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมไปบ้างตามกระแสวัฒนธรรมใหม่และเทคโนโลยีที่มีความสัมพันธ์ต่อการดำเนินชีวิต และสิ่งแวดล้อมในชุมชน ดังนั้นพิธีการแต่งงานจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ตั้งแต่การเลือกคู่ครอง เมื่อชอบพอกับใครจะเลือกคู่ครองด้วยตนเองจึงบอกให้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ทราบ การทาบทามสู่ขอ จะไปทาบทามสู่ขอในกลางวันเนื่องจากปัจจุบันมีไฟฟ้าและซีดีก็หายาก การบอกบุญโดยจัดพิมพ์บัตรเชิญ หรือถ้าเป็นญาติใกล้ชิดสนิทกันก็จะโทรศัพท์บอกวัน เวลาในการจัดงาน การหมั้น บ่าวสาวบางคู่ยังคงเดิม แต่บางคู่จะหมั้นกันในวันแต่งงาน คือทำทั้งพิธีหมั้นและแต่งงานในวันเดียวกัน กรรมการแต่งงาน การหาฤกษ์ยามขึ้นอยู่กับความสะดวก มีการสัมมาพ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาว ผูกข้อมือ และเช่นไหว้บรรพบุรุษการจัดสถานที่ ต่างฝ่ายต่างจัดทำกันเองชั้นหมากแต่งงาน บายศรี จ้างภูมิปัญญาหรือคนมีฝีมือจัดทำ ใช้เครื่องเสียง หรือดนตรีพิธีกรรมหลังแต่งงาน การสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายชายในวันเดียวกัน เจ้าสาวไม่ได้หาบน้ำไป แต่จะไปจัดเตรียมน้ำที่บ้านเจ้าบ่าวแทน การล้างเท้าเจ้าสาวถ้าไม่มีน้องสาวน้องชายจะเป็นลูกหลานก็ได้ การล้างหมอน้ำอุ่นได้เลื่อนหายไป บางคู่ไม่มีการอาบน้ำและผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าใหม่ให้พ่อแม่ฝ่ายเจ้าบ่าว คู่บ่าวสาวสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายเจ้าบ่าวเหมือนเดิม บางคู่มิมีการสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายเจ้าสาวด้วย

กล่าวโดยสรุป การแต่งงานของกลุ่มชาวกูยตำบลแดล อำเภอสือรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เริ่มจาก ๑) การเลือกคู่ครอง โดยจะผ่านความเห็นชอบจากญาติผู้ใหญ่ หรือให้อิสระกับหนุ่มสาวในการเลือกคู่ครองเอง ตามความพึงพอใจของตน หรือการตรวจสอบคู่ครองจากเพื่อนสนิท ในอดีตหากรักกันจนถึงขั้นตกลงอยู่กินเป็นสามีภรรยา ก็ต้องมีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติ ส่วนใหญ่หนุ่มสาวพบปะกันในเทศกาลต่างๆ หรืองานบุญในหมู่บ้าน เช่นช่วยทำกับข้าว ตักน้ำ หนุ่มสาวบางคู่พูดคุยหยอกล้อกัน จนเกิดทัศนคติตรงกัน เข้าใจซึ่งกันและกัน จึงนำเรื่องราวของตนเองไปบอกกับพ่อแม่ให้รับทราบ ปัจจุบันสภาพในอดีตค่อยๆเปลี่ยนไปและเลื่อนหายไปจากหมู่บ้านเนื่องจากความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจ และคลื่นวัฒนธรรมใหม่เข้ามาปรับเปลี่ยนชีวิตความเป็นอยู่ตลอดจนการออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน เช่น รับจ้าง ก่อสร้าง เย็บผ้า ทำเป็นกลุ่มทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจและเอื้ออาทรต่อกัน ในฐานะพื้นเพเดียวกัน เป็นเหตุผลให้หนุ่มสาวเกิดความรักกัน จนถึงขั้นตกลงแต่งงานร่วมชีวิตคู่ร่วมกัน ๒) การทาบทามสู่ขอ เมื่อหนุ่มสาวรักใคร่ต่อกันแล้วพร้อมจะใช้ชีวิตคู่จะบอกให้พ่อแม่ทราบ จากนั้นพ่อแม่ของฝ่ายชายจะส่งนาย “โจอมฮา” ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสำเร็จในชีวิตการครองเรือนและเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตคู่บ่าวสาวมีชีวิตที่สมบูรณ์เหมือนนาย “โจอมฮา” สู่ขอแทนพ่อแม่ โดยนาย “โจอมฮา” จะบอกว่า ฝ่ายชายเป็นใคร ชื่ออะไร ญาติพี่น้องโคตรเหง้ามาจากไหน พร้อมกับยื่นพานดอกไม้ เหล้าขาว หมากพลู บุหรี่ มาวางไว้ข้างหน้า

ญาติของฝ่ายหญิง หากญาติฝ่ายหญิงพิจารณาแล้วเห็นว่าฝ่ายชายมีความเหมาะสมกับบุตรหลานของตนก็จะรับเครื่องทาบทาม และเตรียมบอกกล่าวญาติพี่น้องว่าสาวลูกจะแต่งงาน ๓) พิธีหมั้น เมื่อนาย “ใจมหา” ได้ทาบทามฝ่ายหญิงเรียบร้อยแล้ว และฝ่ายหญิงตอบตกลงเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือสินสอดทองหมั้น ฝ่ายหญิงจะเรียกสินสอดตามฐานะฝ่ายชาย โดยนาย “ใจมหา” เป็นคนเจรจาเรื่องสินสอดแทนฝ่ายชายทั้งหมด และระบುವัน เดือน ปี ที่จะทำการแต่งงาน ๔) พิธีเกี่ยวกับการแต่งงาน ก่อนแต่งงาน พ่อแม่ทั้งสองฝ่ายจะให้ผู้รู้เรื่องฤกษ์ยามเป็นผู้หาฤกษ์ยามให้ โดยนำวัน เดือน ปี ของทั้งสอง ๕) ช้นหมากแต่งงาน เจ้าบ่าวจะถือพานดอกไม้ โดยมีเพื่อนเจ้าบ่าวกางร่มให้และญาติพี่น้องฝ่ายเจ้าบ่าวช่วยถือสิ่งของช้นหมาก โดยญาติผู้ใหญ่เดินนำหน้า และก่อนเข้าบ้านเจ้าสาวญาติพี่น้องเจ้าสาวจะกั้นประตูเงินประตูทอง เพื่อเข้าไปประกอบพิธี ก่อนประกอบพิธีแต่งงาน อาจารย์จะประกาศเงินสินไหม “ค่าน้ำนม” เงินค่าตอกหลัก เงินค่าละเมียดบ้าน ๖) พิธีกรรมหลังการแต่งงาน เจ้าสาวต้องเช่นผีบรรพบุรุษที่บ้านเจ้าบ่าวและสมมาพ่อแม่ และญาติเจ้าบ่าว ด้วยพุก หมอน ผ้าสะโลรง ผ้าขาวม้า ผ้าซิ่น

๔.๓ ผลการศึกษาอัตตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์

การศึกษาวิจัย เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยขอเสนอสัญลักษณ์ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณี เพื่อสอดคล้องและเกี่ยวกับตามวัตถุประสงค์ที่ ๓ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ ในประเพณีการบวช ซึ่งประกอบด้วย ๒ ประเด็น ได้แก่ ประเด็นแรก อัตลักษณ์ที่ปรากฏในการจัดงานบวช ประกอบด้วย พิธีกรรมเช่น ไหว้ พิธีกรรมยกครู พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ การเจริญพุทธมนต์ และประเด็นที่สอง อัตลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมการบวชขนาด สามเณรและพระภิกษุ ประเด็นที่ ๓ ด้านคติความเชื่อและคุณค่าของพิธีกรรมการบวช ประกอบด้วยพิธีกรรมเช่น ไหว้พิธีเช่น ไหว้บวงสรวงเทพ พิธียกครู พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ การเจริญพระพุทธรูป ในประเพณีการแต่งงาน ประกอบด้วย ๑) การเลือกคู่ครอง ๒) การทาบทามสู่ขอ ๓) การหมั้น ขั้นตอนการแต่งงานประกอบด้วย ๑) การหาฤกษ์ยาม ๒) การจัดเตรียมสถานที่ ๓) การเตรียมตัวเจ้าบ่าวเจ้าสาว ๔) จัดเตรียมช้นหมาก ๕) ขบวนแห่ ๖) พิธีสู่ขวัญ และการประกอบพิธี พิธีกรรมหลังแต่งงานในบทนี้ผู้วิจัยขอการวิจัย ดังนี้

๔.๓.๑ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีการบวชที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาวกูยตำบลแดล อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

อัตลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมงานบวช เป็นอัตลักษณ์ที่แสดงออกในวิถีชีวิตประจำวันของชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำพิธีตามขั้นตอน คติความเชื่อที่ชุมชนได้นับถือหรือคตินิเวศน์บ้าน

และวิเคราะห์หาจุดร่วมกับหลักการทางคำสอนของพุทธศาสนาและหลักการทางคำสอนของศาสนาพราหมณ์ด้วย เพื่อค้นหาคำตอบเกี่ยวกับอัตลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในพิธีสำคัญของงานบวช อัตลักษณ์ของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานบวช ได้แก่ พิธีกรรมเช่นไหว้ พิธีกรรมยกครู พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ การเจริญพระพุทธมนต์ ดังนี้

๑. อัตลักษณ์ในพิธีกรรมเช่นไหว้ เป็นสัญลักษณ์แห่งการสื่อสารหรือร้องขอต่อสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็น ซึ่งผู้วิจัยได้พบอัตลักษณ์อันเกิดจากองค์ประกอบของการเช่นไหว้ โดยจากการสังเกตและสัมภาษณ์จากผู้นำพิธี ผู้ช่วยพิธี (อุทัย พิมพ์จันทร์. ๒๕๕๗ : มิถุนายน ๑๐) และผู้อาวุโส (หอมหวล พรหมขันธุ์. ๕๕๗ : มิถุนายน ๑๐) ที่มาร่วมงานบวชหลายคน ที่มาร่วมงานบวชชาย กฤษฎา ฉิมมาลี สามารถตีความหรือสื่อความหมายซึ่งเป็นอัตลักษณ์ได้ ดังนี้

๑.๑ อาหาร เป็นสัญลักษณ์แทนความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหารในเขตชุมชน ซึ่งในงานบวชจะนำอาหารที่ใช้ในการบริโภคของคนในชุมชนที่นิยมให้อิ่มหน้าสำราญ เพื่อจะสะท้อนกลับถึงความสุขสมบูรณ์คืนสู่เจ้าของงานพิธีกรรมในครั้งนั้นด้วย ความหลากหลายของอาหารที่แสดงให้เห็นว่าชุมชนนั้นมีพืชพรรณธัญญาหารอุดมสมบูรณ์เน้นสิ่งเป็นอาหารมงคล

๑.๒ สถานที่เช่นไหว้ เป็นอัตลักษณ์แทนตัวผีหรือเทพผู้มารับเครื่องเช่นไหว้ ในงานบวชมีการเช่นไหว้อยู่ ๓ แห่ง คือ บนบ้านเป็นการเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ บริเวณพื้นดินในขอบเขตบ้านที่ปักธงอุปคุตเป็นการเช่นไหว้ผีเร่ร่อนทั่วไปหรือเทพเจ้าทางพราหมณ์ และที่หิ้งบูชา

๑.๓ การจุดธูปเทียนอย่างละคู่ เป็นอัตลักษณ์แห่งการเชื่อเชิญผีหรือเทพให้มารับเครื่องสังเวย และรับทราบในคำบอกกล่าว

๒. อัตลักษณ์ในพิธีกรรมยกครู คือ การแสดงออกต่อการยอมรับตัวบุคคลที่มาทำหน้าที่ผู้นำพิธีกรรมในงานบวชของเจ้าภาพผู้จัดงาน ซึ่งในการจัดเครื่องสักการะนั้นแสดงออกถึงมารยาทของคนในสังคมที่สะท้อนถึงการให้เกียรติยกย่องว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการทำพิธีกรรม การยกครูนั้นมีหลากหลายลักษณะ เช่น การขอเรียนวิชา คาถาอาคม หรือเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านการขอสืบทอดตำแหน่งหรือทำหน้าที่ต่อจากปราชญ์ เป็นต้น

การทำพิธียกครูกับอาจารย์ผู้นำพิธีกรรม พบว่าขั้นตอนการยกครู การยกครูถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ชาวภูยกตำบลแต่ให้ความสำคัญกับตัวผู้นำพิธีกรรม เจ้าภาพจะต้องทำพิธีด้วยตนเอง โดยเป็นพิธีแรกของงานบวช โดยเตรียมเครื่องบูชาให้พร้อมโดยนำมาใส่ในถาดทั้งหมด เชิญอาจารย์ผู้นำพิธีกรรมมารับเครื่องบูชา เจ้าภาพยกเครื่องบูชาและกล่าวขอร้องให้อาจารย์ผู้นำพิธีกรรมรับเครื่องบูชาแล้วทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ตลอดงานบวช และอาจารย์ผู้นำพิธีรับแล้วกล่าวให้ความมั่นใจแก่เจ้าภาพและอวยพรให้แก่เจ้าภาพที่ได้ให้เกียรติตนเป็นอาจารย์ผู้นำพิธีงานบวช ดังนี้

๒.๑ เครื่องยกครู เป็นสัญลักษณ์แห่งการสักการะด้วยเครื่องบรรณาการแก่อาจารย์ผู้นำพิธีที่ทางเจ้าภาพได้แสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ เครื่องยกครูจะมีส่วนประกอบอะไรนั้นขึ้นอยู่กับ

กับอาจารย์ผู้พิธีจะแนะนำให้เจ้าภาพจัดเตรียม ซึ่งถือปฏิบัติว่าทุกครั้งที่เป็นผู้นำพิธีกรรมจะต้องให้เจ้าภาพได้ยกครูแก่ตนก่อน โดยให้เหตุผลว่า โดยให้เหตุผลว่า การยกครูนั้นเป็นการแสดงความเคารพแก่ครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ตน สร้างความเป็นสิริมงคลแก่การประกอบพิธีกรรมให้สำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี และเป็นคำมั่นสัญญาที่ให้กับเจ้าภาพงานว่าตนจะดูแลความเรียบร้อยด้านพิธีกรรมในงานนี้ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างแน่นอน เจ้าภาพจะต้องทำหน้าที่มอบให้อาจารย์ผู้นำพิธีด้วยตนเอง

๒.๒ อุตลักษณ์ที่ปรากฏในเครื่องยกครูที่สามารถเป็นตัวแทนหรือสื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งการตอบแทนบุญคุณของอาจารย์ผู้นำพิธีการยกครูในงานบวชนั้นหมายเอาการยกครูของเจ้าภาพที่ได้เชิญอาจารย์ผู้พิธีกรรมมาทำหน้าที่นำประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในงานบวช ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นายบุตร พิมพจันทร์^{๓๑} ได้กล่าวถึงอุตลักษณ์ที่ปรากฏแสดงถึงซึ่งตัวแทน ได้ดังนี้

๒.๒.๑ ข้าวสาร ๑ ถ้วย แสดงถึงอุตลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ที่สื่อถึงอาหารที่จะตอบแทนความช่วยเหลือให้การจัดงานสำเร็จไปด้วยดี และอีกนัยหนึ่งที่สีขาวของเม็ดข้าวสารเป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์ของศิลปวิทยาที่ผู้นำพิธีมีอยู่ในตัวตน

๒.๒.๒ เหล้าขาว ๑ ขวด แสดงถึงอุตลักษณ์แห่งการสื่อสารจุดประสงค์ของการยินยอมน์อมรับตัวของผู้นำพิธีสื่อถึงบูรพาจารย์ผู้ล่วงลับไปแล้วในอดีต รวมทั้งเทพเจ้าผู้เป็นครูด้วย

๒.๒.๓ น้ำอวดลม ๑ ขวด แสดงถึงอุตลักษณ์แห่งความอิมหน้าสำราญที่จะตอบแทนคืนสู่ผู้ยกครู ซึ่งการยกครูที่จำเป็นต้องใช้น้ำอวดลมหรือน้ำหวานสืบเนื่องจากการที่อาจารย์หรือผู้ที่รับเครื่องยกครูจะยินดีด้วยการแสดงออกของผู้ยกครู จะดื่ม น้ำอวดลมหรือน้ำหวานเพื่อแสดงว่าได้ยอมรับตกลงกันเรียบร้อยแล้วจะดื่มกินกันจนอิมหน้าสำราญ

๒.๒.๔ หมากพลูจัดในถ้วยวางสี่ทิศ 1 ชุด (บายศรีปากชาม) เป็นสัญลักษณ์แห่งอาจารย์ผู้มีสติปัญญารอบรู้ทั่วทุกสารทิศ หรือได้รับสมัญญานามว่า อาจารย์ทิตาปาโมกข์

๒.๒.๕ ผ้าขาวพร้อมกรวยดอกไม้และเทียน 1 ชุด เป็นสัญลักษณ์แห่งเครื่องบูชาด้วยดอกไม้เทียน

๒.๒.๖ เงิน ๑๒ บาท แสดงถึงอุตลักษณ์แห่งเครื่องบรรณาการที่ผู้ยกครูให้เกียรติในคุณค่าความรู้ของอาจารย์ผู้นำพิธี จะสามารถตอบแทนได้ในสมัยนั้น ซึ่งการตอบแทนด้วยเงินเพียง ๑๒ บาทในยุคสมัยเมื่อ ๓๐-๕๐ ปีที่ผ่านมามีค่าอย่างมาก แม้ในปัจจุบันค่าของเงินได้ลดลงแต่คุณค่าของครูยังคงสูงอยู่เช่นเดิม ไม่ได้ตอบแทนด้วยเงินแต่ตอบแทนด้วยการให้เกียรติให้ความเป็นใหญ่ในการจัดงานบวช

^{๓๑}สัมภาษณ์,บุตร พิมพจันทร์ (ชาย) อายุ ๖๖ ปี บ้านเลขที่ ๙๘/๒ หมู่ ๑ ตำบลแดล อำเภอสี่พระยา จังหวัดสุรินทร์,วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๗.

๓. อุตลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ เป็นพิธีกรรมสมมติหรือสัญลักษณ์แห่งการจำลองภพภูมิตามตำนานการกำเนิดโลกและสรรพสัตว์ทั้งหลายในโลก ในพิธีกรรมงานบวชมีองค์ประกอบของบายศรีสู่ขวัญที่แตกต่างกันตามศักดิ์ของผู้บวชที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และสามารถจำแนกสัญลักษณ์ที่พบในพิธีกรรมบายศรีดังนี้

๓.๑ บายศรีในงานบวชความเชื่อของประเพณีชาวกุยสุรินทร์ปรากฏว่ามีบายศรี ๓ ประเภท คือ บายศรีต้น บายศรีถาด บายศรีปากชาม ซึ่งบายศรีเป็นตัวแทนของภูมิต่าง ๆ ดังที่ (อุทัย พิมพ์จันทร์และหอมหวล พรหมจันทร์^{๓๒} กล่าวว่า

๓.๑.๑ บายศรีต้น เป็นสัญลักษณ์ของภพภูมิของพระพรหม พระนารายณ์และพระอิศวร ที่ไม่มีใครสามารถมองเห็นต้องเอาผ้าห่อหุ้มเอาไว้และมีขนาดสูง ๗-๙ ชั้น

๓.๑.๒ บายศรีถาด เป็นสัญลักษณ์ของภพภูมิเทวดาหรือสวรรค์ ซึ่งเป็นที่อยู่ของพระอินทร์และเหล่าเทวดาทั้ง ๖ ชั้น ดังที่กล่าวมาข้างต้น

๓.๑.๓ บายศรีปากชาม เป็นสัญลักษณ์ของภพภูมิของเทพชั้นพื้นโลกที่อาศัยอยู่ใกล้กับมนุษย์ เช่น เจ้าที่ เทพอารักษ์ เป็นต้น ดังภาพที่ ๒๓

ภาพที่ ๔.๒๓. เครื่องประกอบพิธีบายศรี

จากภาพ เป็นอัญลักษณ์ในพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ ซึ่งประกอบด้วย บายศรี และเครื่องอัฐบริหารเครื่องประกอบพิธีบายศรี พบว่ามีชั้นข้าวสาร ประกอบด้วย ชั้นข้าวสารเต็มชั้นอ้อกะมว ๙ อัน ในพลู่และเทียนบรรจุในอ้อกะมวอย่างละ ๙ ไข่เสียงทวยประกอบด้วย ไข่ไก่ต้มสุก ๑ ฟอง ข้าว ๑ ถ้วย มะพร้าวที่ผ่าพร้อมต้ม ๑ ลูก ต้นบายศรี (บายเสเรีย) พบส่วนประกอบในแต่ละชั้นจะมีอย่างละ ๔ ชั้น วางหันออก ๔ ทิศ คือ ขนมไข่หงส์ ไบบัว นางเล็ด กล้วย เตนตรวย กรวย ดอกไม้ประกอบด้วย กรวยที่เสียบดอกไม้ จำนวน ๕ กรวย รูป ๕ ดอก เทียน ๒ เล่ม ผ้าขาว กระเชอ ข้าวเปลือก (กระเชอ

^{๓๒}สัมภาษณ์,อุทัย พิมพ์จันทร์และหอมหวล พรหมจันทร์,วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๗.

สะเรา) ไก่ สำหรับข้าวภาคและสำหรับข้าวจะมีข้าว กับข้าว น้ำต้ม น้ำอัดลม จัดเป็นสำหรับ เครื่องยก
 ครุทำพิธีบายศรีสู่ขวัญประกอบด้วย ข้าวสาร ๑ ถ้วย เหล้าขาว ๑ ขวด น้ำอัดลม ๑ ขวด หมากพลูจัด
 ในถ้วยวางสี่ทิศ ๑ ชุด ผ้าขาวพร้อมกรวยดอกไม้และเทียน ๑ ชุด เงิน ๑๒ บาท และขันนํ้ามนต์จะต้อง
 มีเทียน ๒ เล่ม พร้อมไม้ประพรมนํ้ามนต์ ฝ่ายผูกแขน กระเชอสัญลักษณ์ของไตรภูมิ เป็นสัญลักษณ์
 แห่งสวรรค์ โลก และนรก จะเห็นได้ว่าพราหมณ์ผู้นำพิธีได้นำเรื่องราวความเชื่อในแกนโลกที่
 ประกอบด้วยสวรรค์โลก และนรก ที่ได้จำลองตามความเชื่อ ประกอบด้วย กระเชอที่บรรจุข้าวเปลือก
 มะลิเต็มกระเชอ ขัน ๕ ใบขวาน ไข่ไก่ดิบ ๑ ฟอง สลาธรรม ๑ คู่ รูปเทียน ๑ คู่ การยกไข่ไก่ไว้บนใบ
 ขวานเป็นสัญลักษณ์แห่งโลกทั้งหมดที่มีทวีปทั้ง ๔ เป็นฐานที่ตั้งแห่งมนุษย์ ได้แก่ ชมพูทวีป มี
 ลักษณะสัญญาณดังเกวียน อปรโคยานทวีปมีสัญญาณดังคันท้อง ปุพพเทวิทวีปมีสัญญาณดังอัมจันทร์
 อดตรกฐทวีปมีสัญญาณดังตั้ง

๓.๒ อาหารที่ใช้ประกอบในพิธีบายศรี เป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์
 และมีอาหารบางชนิดที่มีความหมายเฉพาะเช่น กล้วย เป็นสัญลักษณ์แห่งค่าน้ำนม เพราะคนในยุค
 สมัยโบราณจะนิยมกล้วยบดผสมกับข้าวเพื่อป้อนลูก ข้าวต้ม เป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นกลุ่มก้อน
 หรือความสามัคคีที่อยู่บนบรรทัดฐานเดียวกันในความเชื่อและประเพณีเดียวกัน

๓.๓ ผ้าห่อหุ้มต้นบายศรีเป็นผ้าไหมหรือโสร หรือผ้าโสร่งใช้ ๒ ผืน เป็น
 สัญลักษณ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่สูงแต่มองไม่เห็น หรือวิชา (ความไม่รู้)

๓.๔ บทสวดสู่ขวัญ เป็นสัญลักษณ์แห่งการสั่งสอนนาคให้เข้าใจในชีวิตของตัวเอง
 ตั้งแต่เกิดขึ้นมาบนโลกนี้ ใครที่ต้องรำลึกถึงในคุณงามความดีมากที่สุด และเมื่อมาถึงวันนี้จะต้อง
 ปฏิบัติตนในวันข้างหน้าอย่างไร

๓.๕ กระเชอข้าวเปลือก เป็นสัญลักษณ์ของภพภูมิทั้งสามหรือไตรภูมิ
 ประกอบด้วยภพภูมิของเทพถึงพรหม ภพภูมิของโลก และภพภูมิของอเวจี

๓.๖ นํ้ามนต์ศักดิ์สิทธิ์ เป็นสัญลักษณ์แห่งความชุ่มเย็นและคำอวยพรจากสิ่ง
 ศักดิ์สิทธิ์

๓.๗ ไข่ไก่ เป็นสัญลักษณ์แห่งขวัญ จึงเรียกว่าไข่ขวัญ (สุข เจือจันทร์. ๒๕๕๗ :
 มิถุนายน ๑๐) ทั้งไข่และขวัญมีคุณสมบัติที่คล้ายกัน คือ ไข่มิเปลือกเป็นเครื่องห่อหุ้มในทำนอง
 เดียวกันขวัญที่ร่างกายเป็นเครื่องห่อหุ้ม สอดคล้องกับวิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (๒๕๓๑ : ๑๒๐ อ้างถึง
 ในบุญธรรม ทองเรือง) ๒๕๓๖ : ๖๘) ได้กล่าวไว้ว่าเป็นแหล่งกำเนิดชีวิตในทำนองเดียวกันคนไทยเชื่อ
 ว่าขวัญเป็นสิ่งที่ทำให้ร่างกายมีชีวิตอยู่ได้อย่างสุขสบาย

๓.๘ ไก่ต้มเป็นตัว เป็นสัญลักษณ์แห่งการทำพิธีกรรมหรือบูชา

๓.๙ ฝ่าย เป็นสัญลักษณ์แห่งคำอวยพรและการให้คำมั่นสัญญา

๓.๑๐ ดอกไม้ เป็นสัญลักษณ์แห่งความสวยงาม ความสดชื่น ความพึงพอใจ อันนำมาซึ่งความสุขสบาย ดอกไม้ประดับบายศรีนิยมนำมาดอกไม้ที่เป็นมงคล

๓.๑๑ อากัปกิริยาที่ปรากฏในพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญเช่น

๓.๑๑.๑ การเวียนเทียนขณะสวดบทสู่ขวัญ เป็นสัญลักษณ์แห่งการเวียนว่ายตายเกิดของมนุษย์ที่ยังคงยึดติดอยู่ในวัฏสงสาร

๓.๑๑.๒ การสวดสาธยาย เป็นสัญลักษณ์แห่งการวิงวอน

๓.๑๑.๓ การอมควัน เป็นสัญลักษณ์ของความสูญเสียเปล่า

๓.๑๑.๔ การป้อนไข่ เป็นสัญลักษณ์แห่งศึกษาเรียนรู้

๓.๑๑.๕ การกินน้ำมะพร้าว เป็นสัญลักษณ์แห่งน้ำอมฤต

๓.๑๑.๖ การผูกฝ้ายใส่แขน เป็นสัญลักษณ์แห่งคำมั่นสัญญาที่จะปฏิบัติตนให้

สำเร็จตามคำอวยพรและคำขอร้องของญาติๆ

๔. อัตลักษณ์พิธีเจริญพระพุทธมนต์ เป็นศาสนาพิธีเบื้องต้นที่คณะสงฆ์จะต้องปลุกศรัทธาของพุทธศาสนิกชนมีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยมากยิ่งขึ้น ในพิธีเจริญพระพุทธมนต์ได้พบอัตลักษณ์เกี่ยวกับงานบวชหลายประการ สามารถตีความหรือสื่อสัญลักษณ์ในพิธีกรรมการเจริญพระพุทธมนต์ ดังนี้

๔.๑ การไหว้พระสวดมนต์ สมาทานศีล เป็นสัญลักษณ์แห่งความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัยและยินยอมพร้อมปฏิบัติตามหลักการศีล 5

๔.๒ การสาธยายมนต์ต่าง ๆ เป็นสัญลักษณ์แห่งการสั่งสอนด้วยบทสวดที่อาศัยพิธีกรรมความเชื่อตามตำนานของพระปริตร

๔.๓ การถวายไทยธรรมไทยทาน เป็นสัญลักษณ์แห่งการให้

๔.๔ บทสวดพระปริตร เป็นสัญลักษณ์แห่งตำนานและคำสั่งสอนในพุทธศาสนา

๔.๕ พิธีฉลองพระใหม่ เป็นกระบวนการขั้นสุดท้ายของความเป็นพระตามประเพณีของชาวเขมรสุรินทร์ การฉลองพระใหม่ในสีมา (อุโบสถ) จัดขึ้นภายหลังจากบวชด้วยญัตติจตุตถกรรม ซึ่งพวง มั่นยืน(๒๕๕๗: ตุลาคม ๒) พบอัตลักษณ์ ดังนี้

๔.๕.๑ บายศรีปากขาม ๔ จาน เป็นสัญลักษณ์แห่งเทพเจ้าทั้งสี่ทิศที่จะร่วมฉลองและปกป้องไม่ให้เกิดอันตรายต่อเพศบรรพชิตต่อไปในอนาคต

๔.๕.๒ ผ้าขาว เป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์ๆ ด้วยศีล สมาธิ และปัญญา

๔.๕.๓ บายศรีถาด เป็นสัญลักษณ์แห่งเขาพระสุเมรุที่ยิ่งใหญ่ในความเชื่อของพราหมณ์ และจำลองเหตุการณ์ตามความเชื่อแล้วนำข้าวตอกและกรวยมาประกอบเป็นบายศรีถาด

๔.๕.๔ พระพุทธรูป เป็นสัญลักษณ์ของศาสดาในพระพุทธศาสนาที่ได้สร้างขึ้นให้พุทธศาสนิกชนได้เคารพนับถือ

๔.๕.๕ ธงอุปคุต เป็นสัญลักษณ์ของพระอรหันต์ที่มีชื่อว่า พระอุปคุต โดยมีความเชื่อว่าพระอุปคุตยังบำเพ็ญบารมีให้มีชีวิตอยู่แต่อยู่ในโลกใต้มหาสมุทรของอินเดีย และเป็นผู้มีฤทธิ์เดชในการช่วยขจัดหม่มมาร ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์พวง มั่นยืน^{๓๓} ได้กล่าวว่า

“...เพราะครั้งหนึ่งพระเจ้าอโศกมหาราชมีความประสงค์จะสร้างพุทธเจดีย์เพื่อบูชาพระรัตนตรัยจำนวน ๘๔,๐๐๐ เจดีย์ จึงได้ประกาศหาพระสงฆ์ผู้ทรงฤทธิ์มาดูแลการก่อสร้างในครั้งนี้ และพระสงฆ์ได้เสนอชื่อพระอุปคุตให้มาดูแลการก่อสร้างครั้งนี้จนสำเร็จและในภายหลังท่านได้จะจากโลกมนุษย์ไปอยู่ยังโลกบาดาล เมื่อใครก็ตามต้องการจะจัดงานจะยกท่านขึ้นประกาศในรูปแบบของธงอุปคุต เพื่อเชื่อว่าจะทำให้การจัดงานสำเร็จได้...”

พิธีฉลองพระใหม่ จะเห็นได้ว่า เมื่อพระใหม่นั้นอยู่ภายในพิธีแล้วญาติพี่น้องจะนั่งล้อมรอบรำพิธี แล้วนิมนต์พระสงฆ์สวดอุปัถฐก ผู้นำพิธีจะนำเทียนมาจุดใส่อักขระมวลเพื่อให้ทุกคนได้ช่วยกันเวียนเทียนรอบพระใหม่ ๓ รอบ เป็นสัญลักษณ์แห่งความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์การจัดงานบวช

๔.๕.๖ บทสวดอุปัถฐกที่นำมาใช้สามารถยกย่องให้เกิดความยิ่งใหญ่แห่งการบวชครั้งนี้ขึ้นได้

๑) บทสวดที่เป็นสัญลักษณ์แห่งการขึ้นขมยินดีและยกย่องพระใหม่ ดังบทสวดว่า

พหู เทวา มนุสสา จ มงคลานิ อจินตย์

อากัขมานา โสตถานัน พุทธิมมงคลมุตตมัม

แปลว่า เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมาก มุ่งคิดหามงคลเพื่อความสวัสดิอยู่

ขอพระองค์จงตรัสสิ่งที่เป็นมงคลอันประเสริฐเกิด

อเสวนา จ พาลานัน ปณฺฑิตานญจ เสวนา

ปุชา จ ปุชะนียานัน เอตตมมงคลมุตตมัม.

แปลว่า การไม่คบคนพาล การคบแต่บัณฑิต และการบูชาผู้ที่ควรบูชา นี้เป็น

มงคลอันสูงสุด

๒) บทสวดที่เป็นสัญลักษณ์แห่งการอวยพร ซึ่งมีปรากฏเฉพาะในการฉลองพระใหม่เท่านั้น ดังบทสวดว่า

เต อตถลทฐาสุชิตา วิรุฬฺหา พุทฺธสาสเน

อโรคา สุชิตา โทถ สหสพเพหิ ญาตฺถิ.

แปลว่า ขอให้คนทั้งหลายพร้อมทั้งญาติมิตรทั้งปวงได้รับประโยชน์ มีความสุขรุ่งเรืองในพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า เป็นผู้ปราศจากโรค มีความสุขเทอญ

^{๓๓}สัมภาษณ์,พวง มั่นยืน (หญิง) อายุ ๗๔ ปี บ้านเลขที่ ๑๑๔/๑ หมู่ ๒๑ ตำบลเตล อำเภอกีษรภูมิ จังหวัดสุรินทร์,วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๗.

๔.๓.๒ อัตลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมบวชนาค สามเณร และพระภิกษุ

๑. พิธีกรรมบวชนาค มีกระบวนการที่รับสืบทอดเป็นสัญลักษณ์สื่อความหมายหลายอย่าง จะมีผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเท่านั้นที่สามารถเข้าใจและจัดทำพิธีนี้ได้ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาภาคสนามแล้ว พบสัญลักษณ์ในพิธีกรรมบวชนาคหลายอย่าง ได้แก่

๑.๑ การแต่งตัวของผู้นำพิธีกรรม ในพิธีกรรมพราหมณ์จะเน้นสีขาวเป็นหลักทั้งผู้นำพิธีกรรมและนาค มีความเชื่อว่าสีขาวเป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์ ส่วนสีดำเป็นสัญลักษณ์แห่งความไม่ดี เช่น เจ้าแม่กาลีตัวสีดำถือว่าไม่ดี นำมาแต่ความอัปรีดิ์ ดังนั้นผู้นำพิธีกรรมที่ประกอบพิธีกรรมที่ประกอบพิธีกรรมจะนิยมนุ่งผ้าขาว เสื้อขาว มีผ้าพาดสีขาว การแต่งกายของผู้นำพิธีกรรมพบว่า จะเน้นสีขาวทั้งชุดเพื่อให้มีลักษณะเหมือนกับพราหมณ์ในครั้งโบราณจารย์ได้กำหนดให้ผู้ประกอบพิธีที่ไม่ได้บวชในสำนักของพราหมณ์แต่เรียนรู้เพื่อประกอบพิธีกรรมจึงมีการผสมผสานให้มีลักษณะเฉพาะขึ้น ดังภาพที่ ๔.๒๔

ภาพที่ ๔.๒๔ การแต่งกายของผู้นำพิธีกรรม

จากภาพ เป็นอัตลักษณ์การแต่งกายของผู้นำพิธีและนาคจะสวมชุดสีขาว บายศรี เครื่องบวงสรวง บิดามารดาและญาติๆที่มาร่วมงาน

๑.๒ เครื่องบวงสรวง เป็นสัญลักษณ์แห่งเครื่องบรรณาการเพื่อแลกเปลี่ยนความเป็นนาคโดยสมมติจากเทพเจ้าทางพราหมณ์ ซึ่งในพิธีกรรมบวชนาคจะนิยมใช้เครื่องบวงสรวงที่ใช้ในพิธีกรรมบายศรีมาทั้งชุดและเครื่องอัฐบริวารของนาคมาประกอบด้วย ผู้วิจัยจะกล่าวรายละเอียดในประเด็นต่อไปในภายหลัง

๑.๓ บทสวด เป็นสัญลักษณ์การแสดงความเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือและเป็นการสมมติทางพิธีกรรม (อุปโลกน์ขึ้น) ผู้นำพิธีจะทำหน้าที่ยกบทสวดขึ้นมาสาธยายเป็นขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่การไหว้พระสวดมนต์ก่อน และบทสวดทางพราหมณ์เกี่ยวกับการขอบวชนาค

๑.๔ อากัปกิริยาที่ปรากฏในพิธีกรรมมีหลายอย่าง เช่น

๑.๔.๑ การจูดรูปเทียน เป็นสัญลักษณ์แห่งการเชื่อเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเทพทางพราหมณ์ให้ลงมาประทับที่เครื่องสังเว

๑.๔.๒ การสาธยายบทสวด เป็นสัญลักษณ์แห่งการสื่อสารและร้องขอ ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเทพเจ้า

๑.๔.๓ การทำนํ้าศักดิ์สิทธิ์ (นํ้ามนต์) ด้วยการหยดนํ้าตาเทียนเป็น สัญลักษณ์แห่งการทำนํ้าอมฤตลักษณะเหมือนการทำในพิธีเกษียรสมุทร

๑.๔.๔ การประพรมนํ้าศักดิ์สิทธิ์ (นํ้ามนต์) เป็นสัญลักษณ์แห่งการ อวยพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผู้ประกอบพิธีกรรม

๑.๔.๕ การตัดผมและเล็บนาค เป็นสัญลักษณ์แห่งการเปลี่ยนแปลง ที่ นาคต้องเปลี่ยนสภาพจากบุคคลธรรมดาเข้าสู่พิธีกรรมความเป็นนาค

๑.๔.๖ ญาติ ๆ ร่วมกันตัดผม เป็นสัญลักษณ์แห่งการแสดงยินดีและ การเป็นสอนนาคให้รู้จักลำดับญาติผู้อาวุโสในสายตระกูลของตนเองและที่นับถือด้วย

๑.๔.๗ การหอมผมด้วยใบบัว เป็นสัญลักษณ์แห่งการถวายผมแก่พระ พรหมเพราะเชื่อว่าพราหมณ์จะบูชาพระพรหมด้วยดอกและใบเป็นส่วนประกอบของการเกิดดอกบัว และคติทางพุทธเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นผู้บริสุทธิ์ มีปัญญาดุลใบบัวที่อยู่เหนือนํ้าตลอดเวลารับ แสงแดด และสายลมได้อย่างดีเติบโตมาจากโคลนตมแต่ไม่ปนเปื้อนด้วยโคลน

๑.๕ น้องสาวหรือหลานสาวผู้ทำหน้าที่คอยรับผมจากการตัดของญาติ ๆ เป็น สัญลักษณ์แห่งบริวารคนรับใช้ที่ถือคติตามความเชื่อของพราหมณ์ที่เทพต้องเป็นบุรุษ (เพศผู้ชาย) จะมี นางอัปสร (เพศหญิง) คอยรับใช้

๑.๖ เครื่องแต่งกายของนาค จะมี ๒ อย่าง คือ ก่อนบวชนาคและหลังบวชนาค คือ ก่อนบวชนาคจะแต่งกายปกติโดยเพิ่มการนำผ้าขาวม้ามาพาดเฉียงบนบ่าซ้ายเฉียงมาทางขวา เป็นสัญลักษณ์แห่งการสวมใส่เครื่องประดับประเภทผ้า ตามแบบโบราณซึ่งเป็นเครื่องประดับคนชั้น สามัญทั่วไป หลังจากการบวชนาคจะเปลี่ยนเสื้อผ้าเป็นชุดประกอบด้วย นุ่งผ้าโสร่ง สวมเสื้อเชิ้ตขาว แขนยาว ทับด้วยชุดครุยมีลวดลาย เป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นนาคสมบูรณ์ การแต่งกายของนาค และหลังก่อนเข้าสู่พิธีสูขวัญเป็นนาคสมบูรณ์ จะเห็นได้ว่า แม้จะมีการนำเครื่องประดับมาตกแต่งให้ นาคมีความสวยงามเพียงใดก็ตามสิ่งหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทย-กวย จะมีการนำผ้าโสร่งมานุ่ง เพื่อให้เห็นถึงคุณค่าของผ้าทอมือที่สวยงามของช่างทอผ้าสุรินทร์ ดังภาพที่ ๔.๒๕

ภาพที่ ๔.๒๕ การแต่งกายของนาคก่อนและหลังเข้าสู่พิธีสู่ขวัญเป็นนาคสมบุรณ์

จากภาพ เป็นอัตลักษณ์การแต่งกายของนาคการนำผ้าขาวม้ามาพาดเบี่ยงบนบ่าซ้าย เบี่ยงมาทางขวา เป็นสัญลักษณ์แห่งการสวมใส่เครื่องประดับประเภทผ้า หลังจากการบวชนาคจะ เปลี่ยนเสื้อผ้าเป็นชุดประกอบด้วย นุ่งผ้าโสร่ง สวมเสื้อเชิ้ตขาวแขนยาว ทับด้วยชุดครุยมีลวดลาย เป็น สัญลักษณ์แห่งความเป็นนาคสมบุรณ์

๒. พิธีกรรมการบวชสามเณรและพระภิกษุ เป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์แห่งสังฆกรรม ที่สืบเนื่องมาจากความกตัญญูกตเวทีของลูกชายชาวตำบลเมืองที่ ที่มีความศรัทธาในพระรัตนตรัย พระอุปัชฌาย์ที่ทำหน้าที่บวชจะต้องได้รับการยอมรับโดยการแต่งตั้งจากคณะสงฆ์ส่วนกลาง และได้รับตราตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ถูกต้องตามระเบียบของมหาเถรสมาคม ยึดระเบียบตามมติคณะสงฆ์ที่ใช้ในประเทศตำบลแต่เดิมเพียงคณะสงฆ์มหานิกายใช้วิธีบวชแบบอุกาสระ จากการสัมภาษณ์ผู้รู้เช่นนางน้อย ทวีสุข^{๓๔} พบอัตลักษณ์ ดังนี้

๒.๑ การแห่เวียนรอบสีมา เป็นสัญลักษณ์แห่งหนักแน่นในความตั้งใจที่จะบวชในพระพุทธศาสนา

๒.๒ เครื่องบริวาร เป็นสัญลักษณ์แห่งความมกน้อยสันโดษตามประสงค์ของพระพุทธองค์ที่ทรงอนุญาตให้มีอัฐบริวารเพียง ๘ อย่าง คือ จีวร สังฆฏิ สบง บาตร มีดโกน หรือมีดตัดเล็บ เข็ม ประคดเอว กระบอกกรองน้ำ

๒.๓ ขั้นตอนในการบวชด้วยไตรสรณคมและญัตติจตุตถกรรม เป็นสัญลักษณ์แห่งการตรวจสอบเพื่อคัดกรองบุคคลเข้าสู่พุทธศาสนาเป็นศาสนทายาทปฏิบัติศาสนกิจต่อไป

^{๓๔}สัมภาษณ์, น้อย ทวีสุข. (ชาย) อายุ ๘๖ ปี บ้านเลขที่ ๒๔ หมู่ ๑ ตำบล แดล อำเภอสือรภูมิ จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๕๗.

๒.๔ การออกบวช เป็นสัญลักษณ์การแสวงหาความสุขทางจิตใจ ลด ละ เลิก
 อบายมุข ก้าวเข้าสู่การศึกษาทางธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

การบวชเป็นสามเณร จะเห็นได้ว่าไม่จำเป็นต้องอยู่ในสีมา (อุโบสถ) จะประกอบพิธีบวชได้
 ง่ายกว่าการบวชพระ มีความแตกต่างกันด้วยวิธีบวช การบวชเป็นสามเณรนิยมใช้วิธีบวชแบบไตรสรณ
 คมและอุกาสะ

๒.๕ การบวชเป็นสามเณร เป็นสัญลักษณ์ของศีล ๑๐

การบวชเป็นภิกษุ จะเห็นได้ว่าเมื่อผู้บวชผ่านวิธีฉัตตจิตตุดถกรรมวาจาสมบูรณ์แล้ว พระใหม่
 จะต้องครองจีวรและบาตรติดตัวลงจากสีมา (อุโบสถ) ซึ่งเป็นอุปกรณ์เลี้ยงชีพของพระภิกษุที่ต้องมี
 บาตรเที่ยวบิณฑบาตเพื่อยังชีพ ดังภาพที่ ๔.๒๖

ภาพที่ ๔.๒๖ การบวชเป็นพระภิกษุ

จากภาพ การบวชเป็นภิกษุ เมื่อผู้บวชผ่านวิธีฉัตตจิตตุดถกรรมวาจาสมบูรณ์แล้ว พระ
 ใหม่จะต้องครองจีวรและบาตรติดตัวลงจากสีมา (อุโบสถ) ซึ่งเป็นอุปกรณ์เลี้ยงชีพของพระภิกษุที่ต้อง
 มีบาตรเที่ยวบิณฑบาตเพื่อยังชีพ

๒.๖ การบวชเป็นพระภิกษุ เป็นสัญลักษณ์แห่งผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นทรงศีล
 สมถิ ปัญญา คงแก่เรียนรู้พระธรรมวินัยสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาเป็นศาสนทายาท

๒.๗ ผู้จัดการงานบวช เป็นสัญลักษณ์แห่งการสร้างทางสวรรค์ โดยเชื่อว่า
 ภายหลังจากที่ตนเองได้ตายจากไปแล้ว เมื่อพยายามบาลาถามว่าเคยทำความดีอะไรมาบ้างจะได้เป็น
 ข้ออ้างว่า เคยบวชลูกหลานมาบ้าง และจะได้เสวยผลแห่งความดีขึ้นไปบนสวรรค์

กล่าวโดยสรุป จากผลการวิจัยอัตลักษณ์ในพิธีกรรมงานบวชที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของ
 กลุ่มชาวกูย ตำบลแตลอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบ ๒ ประเด็นคือ

ประเด็นแรก อัตลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานบวช ได้แก่

พิธีกรรมเช่นไหว้เป็นอัตลักษณ์แห่งการสื่อสารหรือร้องขอต่อสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นอาหาร เป็นสัญลักษณ์แทนความอุดมสมบูรณ์ สถานที่เช่นไหว้เป็นสัญลักษณ์แทนตัวผีหรือเทพผู้มารับเครื่องเช่นไหว้ ผู้อาวุโสเช่นไหว้เป็นสัญลักษณ์ตัวแทนของคนในชุมชน การรดน้ำและเครื่องต้มเป็นสัญลักษณ์แห่งการบริการเอาใจ การจุดธูปเทียนเป็นสัญลักษณ์แห่งการเชื่อเชิญผีหรือเทพ

พิธีกรรมยกครู คือ การแสดงออกต่อการยอมรับตัวบุคคลที่มาทำหน้าที่ผู้นำพิธีกรรมพบสัญลักษณ์เครื่องยกครู เป็นสัญลักษณ์แห่งการให้เกียรติแก่อาจารย์ผู้นำพิธีสามารถเป็นตัวแทนหรือสื่อ เป็นสัญลักษณ์แห่งการตอบแทนบุญคุณของอาจารย์ผู้นำพิธี ข้าวสาร ๑ ถ้วย เป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ เหล้าขาว 1 ขวด เป็นสัญลักษณ์แห่งการสื่อสาร น้ำอวดลม ๑ ขวดเป็นสัญลักษณ์แห่งความอึดมั่นสำราญ หมากพลูจัดในถ้วยวางสี่ทิศ ๑ ชุด (บายศรีปากชาม) เป็นสัญลักษณ์แห่งอาจารย์ผู้มีสติปัญญารอบรู้ทั่วทุกสารทิศ ผ้าขาวพร้อมกรวยดอกไม้และเทียน ๑ ชุด เป็นสัญลักษณ์แห่งเครื่องบูชา เงิน ๑๒ บาทเป็นสัญลักษณ์แห่งเครื่องบรรณาการที่ผู้ยกครูให้เกียรติในคุณค่าความรู้ของอาจารย์ผู้นำพิธี

พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญเป็นพิธีกรรมสมมติหรือสัญลักษณ์แห่งการจำลองภพภูมิ พบสัญลักษณ์บายศรีต้นเป็นสัญลักษณ์ของภพภูมิของพระพรหม พระนารายณ์และพระอิศวร บายศรีภาคเป็นสัญลักษณ์ของภพภูมิเทวดาหรือสวรรค์ บายศรีปากชามเป็นสัญลักษณ์ของภพภูมิของเทพชั้นพื้นโลก กระเชอสัญลักษณ์ของไตรภูมิ เป็นสัญลักษณ์แห่งสวรรค์ โลก และนรก อาหารที่ใช้ประกอบในพิธีบายศรีเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ผ้าห่อหุ้มต้นบายศรีเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่สูง บทสวดสู่ขวัญเป็นสัญลักษณ์แห่งการสั่งสอนนาค น้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์เป็นสัญลักษณ์แห่งความชุ่มเย็น ไช้ไก่เป็นสัญลักษณ์แห่งขวัญ ไก่ต้มเป็นตัวเป็นสัญลักษณ์แห่งการทำพิธีกรรมหรือบูชาขวัญ ฝ่ายเป็นสัญลักษณ์แห่งคำอวยพร ดอกไม้เป็นสัญลักษณ์แห่งความสวยงาม

พิธีเจริญพระพุทธมนต์ เป็นศาสนพิธีเบื้องต้นที่คณะสงฆ์จะต้องปลุกศรัทธาของพุทธศาสนิกชนมีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยมากยิ่งขึ้น พบสัญลักษณ์การไหว้พระสวดมนต์สมาทานศีล เป็นสัญลักษณ์แห่งความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัยและยินยอมพร้อมปฏิบัติตามหลักการศีล ๕ การสวดมนต์ต่าง ๆ เป็นสัญลักษณ์แห่งการสั่งสอนด้วยบทสวดที่อาศัยพิธีกรรมความเชื่อตามตำนานของพระปริตร การถวายไทยธรรมไทยทานเป็นสัญลักษณ์แห่งการให้ บทสวดพระปริตร เป็นสัญลักษณ์แห่งตำนานและคำสั่งสอนในพุทธศาสนา พระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ของศาสดาในพระพุทธศาสนาที่ได้สร้างขึ้นให้พุทธศาสนิกชนได้เคารพนับถือ ธงอุทิศเป็นสัญลักษณ์ของพระอรหันต์ชื่อว่า พระอุทิศ บทสวดที่เป็นสัญลักษณ์แห่งการชื่นชมยินดีและยกย่องพระใหม่ที่เป็นสัญลักษณ์แห่งการอวยพร

ประเด็นที่สอง อัตลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมการบวชนาค สามเณร และพระภิกษุ พบอัตลักษณ์ที่สำคัญ ได้แก่ การแต่งตัวของผู้นำพิธีกรรมเป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์ เครื่องบวงสรวง เป็นสัญลักษณ์แห่งเครื่องบรรณาการเพื่อแลกเปลี่ยนความเป็นนาค บทสวดเป็นสัญลักษณ์การแสดง ความเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือและเป็นการสมมติทางพิธีกรรม (อุปโลกน์ขึ้น) การจตุรปูเทียนเป็น สัญลักษณ์แห่งการเชื่อเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพ การสาธยายบทสวดเป็นสัญลักษณ์แห่งการสื่อสาร และร้องขอต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทพเจ้า การทำน้ำศักดิ์สิทธิ์(น้ำมนต์) ด้วยการหยดน้ำตาเทียนเป็น สัญลักษณ์แห่งการทำน้ำอมฤตลักษณะเหมือนการทำในพิธีเกษียรสมุทร การประพรมน้ำศักดิ์สิทธิ์ (น้ำมนต์) เป็นสัญลักษณ์แห่งการอวยพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผู้ประกอบพิธีกรรม การตัดผมและเล็บนาคเป็นสัญลักษณ์แห่งการเปลี่ยนแปลง ร่วมกันตัดผม เป็นสัญลักษณ์แห่งการแสดงยินดี การทอผม ด้วยใบบัวเป็นสัญลักษณ์แห่งการถวายผมแก่พระพรหม ผู้ทำหน้าที่คอยรับผมจากการตัดของญาติ ๆ เป็นสัญลักษณ์แห่งบริวารคนรับใช้ เครื่องแต่งกายของนาคเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นนาคสมบูรณ์ พิธีกรรมการบวชสามเณรและพระภิกษุเป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์แห่งสังฆกรรมที่เกิดจากความ กตัญญูกตเวที การแห่เวียนรอบสีมาเป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์แห่งสังฆกรรมที่เกิดจากความ กตัญญูกตเวที การแห่เวียนรอบสีมาเป็นสัญลักษณ์แห่งความหนักแน่น เครื่องบริขารเป็นสัญลักษณ์ แห่งความมกน้อยสันโดษ การบวชด้วยไตรสรณคมและญัตติจตุตถกรรมเป็นสัญลักษณ์แห่งการ ตรวจสอบเพื่อคัดกรองบุคคลเข้าสู่พุทธศาสนา การออกบวชเป็นสัญลักษณ์การแสวงหาความสุขทาง จิตใจ การบวชเป็นสามเณรเป็นสัญลักษณ์ของศีล 10 การบวชเป็นพระภิกษุเป็นสัญลักษณ์แห่งผู้นำ ทางจิตวิญญาณ ผู้จัดการงานบวชเป็นสัญลักษณ์แห่งการสร้างทางสวรรค์

๔.๓.๓ อัตลักษณ์ด้านคติความเชื่อและคุณค่าของพิธีกรรมการบวชในวิถีชีวิตของชาวกูย

คติความเชื่อและคุณค่าของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานบวช ได้แก่ พิธีกรรมเช่นไหว้ พิธีกรรมยกครู พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ การเจริญพระพุทธมนต์ ภายหลังจากที่ได้ศึกษาข้อมูล ภาคสนามพื้นที่ตำบลเมืองที่พบว่า ปัจจุบันนี้มีหลักศาสนาเป็นแกนนำของความคิดของคนเป็น ส่วนมาก ซึ่งมีศาสนาพราหมณ์และพุทธเป็นหลักการประกอบพิธีกรรมขึ้นมาในงานบวช มีจุดเด่นและมี อัตลักษณ์เฉพาะตัวอยู่ในพิธีกรรมงานบวชของคนไทย-กูยสุรินทร์ ผู้วิจัยพบดังนี้

๑. อัตลักษณ์ในพิธีกรรมเช่นไหว้ เป็นพลีกรรมจัดขึ้นเพื่อขอขมาหรือตอบแทน เช่น ไหว้ผีใน พิธีกรรมงานบวชของกลุ่มชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยพบว่าพิธีกรรมเกี่ยวกับเช่นไหว้ดังนี้

๑.๑ อัตลักษณ์ในด้านความเชื่อพิธีกรรมเช่นไหว้ผีการเช่นไหว้นิยมจัดขึ้นบนบ้านเจ้าภาพ เครื่องเช่นตามความเชื่อ เช่น เหล้า เบียร์ น้ำอัดลม ข้าว อาหารหวานคาว หมากพลู เทียนคู่ โดยเริ่ม จากเชิญผู้อาวุโสในตระกูลมาเป็นผู้นำเช่นไหว้ จุดเทียน ๑ คู่ นำแก้วมาวางรองรับสำหรับการรินเหล้า เบียร์ ในขณะที่รินเหล้าเบียร์ทุกคนจะช่วยกันบอกกล่าวแก่ผีบรรพบุรุษถึงการจัดงาน ซึ่งมี ชาวนา (๒๕๕๗ : มิถุนายน ๑๐) กล่าวว่า

“...วันนี้จัดงานบวชให้ลูกหลาน จึงได้มาเช่นไหว้ ตายายเอ๋ย มากินอาหารหวานคาวนะ อันนี้เหล้าดื่มให้อิ่มนะ อันนี้เบียร์ดื่มให้อิ่มนะ หมากพลู บุหรี่ ก็มี อยากรกินอะไรก็มากิน กินเสร็จแล้วให้พรแก่ลูกหลานด้วย อย่าให้มีอุปสรรคให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ให้มีความสุขความเจริญ ต่อไปทำมาหากินก็ขอให้คล่องอย่ามีปัญหา...”

อาหารในพิธีกรรมการเครื่องเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ ความเป็นอัตลักษณ์จะเห็นได้ว่าการนำอาหารหวานคาวที่นิยมรับประทานในชุมชนมาประกอบในพิธีกรรมการเซ่นไหว้ และมีการจุดเทียนและรดน้ำเหล้า น้ำอวดลม และน้ำเปล่าพร้อมกับกล่าวเรียกให้มารับอาหารเครื่องเซ่นในครั้งนี้ พร้อมทั้งมีการอ้อนวอนขอให้การจัดงานครั้งนี้ประสบผลสำเร็จด้วย ซึ่งช่วย พิมจันทร์^{๓๕} ได้กล่าวว่า

“...เจ้าภาพจะต้องจัดเครื่องเซ่นผีแล้วทำพิธีเซ่นไหว้เชิญให้มากินข้าวปลาอาหารหวานคาวที่ทำไว้ให้ จนกว่าจะอิ่มหน้าสำราญแล้วก็ขอให้กลับไปอยู่ในที่สมควร ลูกหลานจะกล่าวขอภัยแก่ผีเจ้าที่และผีเร่ร่อนทั่วไปไว้ล่วงหน้าถ้าหากการจัดงานครั้งนี้เกิดเสียงรบกวนหรือไม่สมควรต่อผีเจ้าที่และผีเร่ร่อนทั่วไป และถ้าหากว่าผีเจ้าที่และผีเร่ร่อนทั่วไปได้กินอาหารเรียบร้อยแล้วลูกหลานก็จะขอพรจากผีเจ้าที่และผีเร่ร่อนทั่วไปให้จัดงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ไม่มีความขัดข้องหรือเกิดอุปสรรคใด ๆ ทั้งสิ้น...”

การเครื่องเซ่นไหว้ผีเร่ร่อนทั่วไป จะจัดง่าย ๆ โดยการตั้งลานดอกไม้ (เลียนผกา) ขึ้นประดับด้วยใบโพธิ์ ต้นหญ้าคา ทำด้วยไม้ตั้งเป็นเสาเดียว ภายในเสาลานดอกไม้จะมีกาบกล้วยตัดเป็นท่อนจำนวน ๘ ท่อน เพื่อนำอาหารหวานคาว หมากพลูมาใส่และเหล้ามารินเซ่นไหว้ การเซ่นไหว้ผีเร่ร่อนทั่วไปบริเวณรอบเสาธงพระอุปคุต มีการนำกาบกล้วยมาตัดเป็นท่อน จำนวน ๘ ท่อน ซึ่งหมายถึง ผีที่มาจากนรกทั้งแปดขุม ได้แก่ สันชีวนรก กาศุตตนรก สังฆาตนรก โรรูนรก มหาโรรูนรก ตามปนรก มหาตปนรก และมหาเวจिनรก ดังภาพที่ ๔.๒๗

^{๓๕}สัมภาษณ์, ช่วย พิมจันทร์. (ชาย) อายุ ๘๙ ปี บ้านเลขที่ ๒๘ หมู่ ๑๗ ตำบลแด่ล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๗.

ภาพที่ ๔.๒๗ อาหารในพิธีกรรมการเครื่องเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ

จากภาพ เป็นเครื่องเซ่นไหว้พระภูมิเจ้าที่ และบรรพบุรุษ ซึ่งประกอบด้วย ธูป เทียน ดอกไม้ หมากพลู หัวหมู ผลไม้ น้ำหวาน เหล้า ซึ่งมีญาติผู้ใหญ่ เป็นคนนำพิธีสำหรับการเซ่นไหว้ผีในความเชื่อส่วนบุคคลจะมีหลากหลาย เช่น ถ้าเป็นพรายผู้เป็นเจ้าของจะเซ่นง่าย ๆ ด้วยการตักอาหารหรือรินเหล้าหรือน้ำที่ตนจะกินสักเล็กน้อยและกล่าวในใจให้ผีพรายได้กินด้วย แต่ถ้าเป็นกุมารทองจะต้องมีเครื่องเซ่นในหิ้งบูชาตั้งสักการะ เช่น น้ำแดง ผลไม้ ขนม เป็นต้น และจุดธูปบอกกล่าวให้มารับเครื่องเซ่นไหว้ โดยจุดประสงค์หลักการเซ่นไหว้ผีในความเชื่อส่วนบุคคลเพื่อต้องการบอกกล่าวหรือแสดงน้ำใจแก่ผีในความเชื่อส่วนบุคคลเท่านั้นเอง

เครื่องเซ่นผี พิธีกรรมงานบวชของกลุ่มชาวพุทธทศกัญ จังหวัดสุรินทร์ให้ความสำคัญกับเครื่องเซ่นไหว้อย่างมาก เครื่องเซ่นผีมีหลายอย่างที่ปรากฏอยู่ในงานบวชสามารถจำแนกผีออกเป็น ๒ อย่าง คือ ผีบรรพบุรุษหรือผีเจ้าที่ และผีเร่ร่อนทั่วไป ซึ่งทางอาจารย์ผู้นำพิธีกรรมจะแจ้งให้เจ้าภาพได้จัดเครื่องเซ่นผีนี้ไว้เพื่อการนี้โดยเฉพาะ เครื่องเซ่นผีที่นิยมนำมาใช้ในพิธีกรรมได้แก่ ข้าว แกง ของหวาน สุรา น้ำอัดลมหรือน้ำหวาน น้ำเปล่า ธูปเทียน หมากพลู พิธีเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษจะมีอาการที่จัดเป็นสำหรับเพื่อเซ่นไหว้แก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วตั้งแต่เจ้าโคตรของวงศ์ตระกูลและญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปก่อนได้มารับเครื่องเซ่นไหว้ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผีบรรพบุรุษได้กินให้อิ่ม อย่าได้มาแสดงอาการที่ผิดปกติในระหว่างจัดงานเพื่อขอกิน ดังนั้นจึงได้จัดอาหารที่คิดว่าน่าจะเป็นที่ชอบของผีบรรพบุรุษ คือ ข้าว แกง อาหารหวาน อาหารคาว น้ำเปล่า ๑ คู่ และธูป ๒ ดอก บอกกล่าวว่าได้จัดการเซ่นไหว้ให้มากินให้อิ่ม รินน้ำสุรา น้ำเปียร์ และน้ำเปล่าให้ดื่มเรียบบร้อย ถ้าหากกินอิ่มแล้วให้พรลูกหลานที่ได้จัดงานบวชลูกให้ประสบความสำเร็จด้วย ผีเร่ร่อนผู้นำพิธีจะทำการจัดลานดอกไม้สำหรับขึ้นธูปอุทิศเพื่อเป็นธงชัยในการจัดงานครั้งนี้ และได้จัดเตรียมการเซ่นไหว้ผีเร่ร่อนที่อาจมาโดยไม่ได้รับเชิญ

ด้วยการวางถาดเปลือกกล้วยที่ตัดเป็นท่อน ๘ ท่อน นำอาหารหวานคาวนำมาวางไว้รอบลานดอกไม้ จุดรูป ๒ ดอก และเทียน ๑ คู่ บอกล่าวเอาไว้ เพื่อให้ผีเร่ร่อนมารับอาหารและเมื่อกินอิ่มแล้วก็ขอให้กลับไป ถ้าหากว่าผีเร่ร่อนยังดื้อไม่ยอมกลับไปก็จะพบกับพระยาอุปกุศซึ่งดูแลงานไม่ให้เกิดมีอุปสรรคใด ๆ ทั้งสิ้น จัดการไม่ให้เข้าไปในบริเวณงานได้

๑.๒ อັตลักษณ์ด้านคุณค่าที่เกิดจากผลการเช่นไหว้ ได้แก่

๑.๒.๑ ลูกหลานจะระลึกถึงผู้มีพระคุณ เช่น ปู่ย่า ตายาย หรือบรรพบุรุษที่ตายจากไปสามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการสั่งสอนให้ลูกหลานในชุมชนหรือคนอื่นที่พบเห็นเข้าใจถึงการระลึกถึงผู้มีพระคุณหรือกตัญญู โดยอาศัยพิธีกรรมยึดเหนี่ยวหลักการสอนให้เกิดความเกรงกลัวและไม่กล้าล่วงเกินได้

๑.๒.๒ ทำให้สังคมเกิดความเข้าใจในหลักการให้เกียรติผู้อาวุโสตามลำดับญาติในวงศ์ตระกูล จะทำให้ลูกหลานผู้ที่เกิดมาที่หลังเข้าใจลำดับศักดิ์ดินาของญาติได้ง่าย

๑.๒.๓ เป็นธรรมเนียมปฏิบัติอันดีงามที่สามารถจูงใจให้คนเกิดความยำเกรงในพิธีกรรม

๑.๒.๔ เป็นการยกย่องบรรพบุรุษให้เกียรติแก่วงศ์ตระกูลที่ได้ยื่นหยัดอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน

๑.๒.๕ สอนให้รู้จักไม่ประมาทในการกระทำการงานสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะต้องมีความรอบคอบมากยิ่งขึ้น แม้ว่าผีบรรพบุรุษสามารถเข้ามาในบริเวณบ้านได้แต่ในบ้านยังมีผีสัมภเวสีอาศัยอยู่ จะต้องจัดเลี้ยงหรือเช่นไหว้เช่นกัน

๑.๒.๖ เป็นการแสดงออกถึงความมีน้ำใจหวังให้โดยไม่หวังแทนอาหารหวานคาว

๑.๒.๗ สอนให้รู้จักเกรงกลัวต่อผีอื่นซึ่งไม่ใช่บรรพบุรุษ ควรให้เกียรติเช่นเดียวกับบรรพบุรุษของตนเอง

๑.๒.๘ เป็นรักษารูปแบบของการเช่นไหว้ให้คงอยู่ในสังคมของชุมชนสืบทอดวิธีการเช่นไหว้ไว้ในคติความเชื่อต่อไป

๑.๒.๙ พบองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นอັตลักษณ์จากคุณค่าของพิธีกรรมการเช่นไหว้ คือ

๑) ความกตัญญู การนำพาลูกหลานทำพิธีเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ ผีเร่ร่อน สะท้อนหลักของความกตัญญูรู้คุณค่าของบรรพบุรุษที่เป็นต้นตระกูลของโคตรตนเอง ซึ่งปลูกฝังอยู่ในความรู้สึกของคนรุ่นต่อไปได้เป็นอย่างดี

๒) หลักการสอน โดยการอ้างเอาสิ่งที่เคยมีตัวตน คือ บรรพบุรุษมากล่าวอ้างให้ลูกหลานเกิดความเชื่อในสิ่งที่ตนเองทำ ปลูกฝังคำสอนที่ต้องปฏิบัติแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว

สอนให้รู้จักการตอบแทนคุณด้วยหลักกตเวที คือ การตอบแทนบุญคุณบรรพบุรุษด้วยการทำบุญ ถวายทาน อุทิศไปให้

๒. อัตลักษณ์พิธีกรรมเช่นไหว้บวงสรวงเทพ ตามหลักความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ เป็นความเชื่อดั้งเดิมที่กลุ่มชาวพุทธไทย จังหวัดสุรินทร์ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนา คือ ความเชื่อตามหลักศาสนาพราหมณ์เพราะได้รับอิทธิพลมาจากบรรพบุรุษได้ถ่ายทอดเรียนรู้อยู่ในวิถีชีวิต และคงอยู่ด้วยอัตลักษณ์ของพิธีกรรมโดยส่วนมาก หลักความเชื่อเหล่านี้มีอิทธิพลต่อความเชื่อของกลุ่มวัฒนธรรมไทยกุยอย่างมาก เป็นสิ่งที่ชาตมิได้อาศัยอยู่ในกระบวนการดำเนินชีวิตตั้งแต่สังคมดั้งเดิมจนถึงปัจจุบัน การเช่นไหว้บวงสรวงเทพพบหลายครั้งในงานบวช เช่น การบายศรีสู่ขวัญจะมีอาหารที่ต้องประกอบเข้ามาในต้นบายศรี คือ ข้าวต้ม กล้วย ขนมนางเล็ด ขนมใบบัว ขนมเต็ร้อม ไข่ต้ม น้ำมะพร้าว ไข่ต้ม การปรุงอาหารของเช่นไหว้จะไม่จำกัดว่าต้องเป็นอาหารสุกหรือดิบ บางอย่างนำเข้าพิธีโดยไม่ต้องนำปรุงให้สำเร็จ เช่น ไข่เป็นตัว ไข่ต้ม เป็นต้น การจัดนำอาหารเหล่านี้มาเพื่อเช่นบวงสรวงเทวดา พรหม พระอินทร์ ให้เกิดความพึงพอใจและใช้สำหรับการเสี่ยงทายนาศที่เข้าพิธีอุปสมบท

๒.๑ อัตลักษณ์ความเชื่อพิธีกรรมการบวงสรวงเทพ คือ พิธีกรรมที่แสดงออกถึงความเคารพแก่เทพเทวดาและเป็นการขออนุญาตเทวดารักษ์ที่สิงสถิตอยู่บริเวณจัดงานบวช เพื่อให้การจัดงานสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ ช่วยให้เจ้าภาพและผู้มาร่วมงานเกิดความมั่นใจ ซึ่งเทพที่ได้รับการบวงสรวงในที่นี้จะถูกเช่นไหว้ตั้งแต่เทพฉกามาพจรสวรรค์ สวรรค์ หรือวิมานของเทพยดามี ๖ ชั้น เรียกว่า ฉกามาพจร

ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมการบวงสรวงเทพ ชาวกุยเชื่อว่าเทวดาอยู่ใกล้ชิดกับมนุษย์เป็นคนดีที่คอยช่วยเหลือคน และสามารถดลบันดาลให้ความปรารถนาที่บนบานไว้สำเร็จได้ด้วยอำนาจของเทวดา จึงเชื่อว่าการบวงสรวงเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกสำนึกในความดีที่เทวดาได้ช่วยเหลือและตอบแทนบุญคุณเทวดาด้วย การบวงสรวงครั้งนี้นอกจากเชื่อว่าจะได้ตอบแทนบุญคุณแล้วยังมีจุดประสงค์อื่นที่มุ่งบนบานให้การจัดงานบวชนั้นสำเร็จไปด้วยดีอย่าให้มีอุปสรรคหรือปัญหาในการจัดงานอีกด้วย

๒.๒ อัตลักษณ์ด้านคุณค่าการเช่นไหว้บวงสรวงเทพ เป็นวิธีการเชื่อมโยงระหว่างโลกมนุษย์กับโลกของเทพโดยการแสดงออกด้วยการบวงสรวง สักการะและเช่นไหว้ เทพในความเชื่อของชุมชนตำบลเมืองที่มีหลายระดับ เช่น พระภูมิเจ้าที่ รุกขเทวดา และเทวดาตั้งแต่ชั้นสวรรค์ถึงเทวดาชั้นพรหม เมื่อแบ่งตามสถานที่สิงสถิตมี ๒ ระดับคือ ชั้นดิน ได้แก่ พระภูมิเจ้าที่ รุกขเทวดา ชั้นอากาศอยู่บนสวรรค์ ได้แก่ เทวดาตั้งแต่ชั้นสวรรค์ถึงเทวดาชั้นพรหม เมื่อแบ่งตามสถานที่สิงสถิตมี ๒ ระดับ คือ ชั้นดิน ได้แก่ พระภูมิเจ้าที่ รุกขเทวดา ชั้นอากาศอยู่บนสวรรค์ ได้แก่ เทวดาตั้งแต่ชั้น

สวรรค์และพรหม การบวงสรวงเทพมีจุดประสงค์เพื่อเลี้ยงอาหารให้ท่านมีความสุขและจะได้ช่วยพรให้จัดงานแล้วเกิดความราบรื่นด้วยดี การบวงสรวงเทพสามารถสะท้อนคุณค่า ได้ดังนี้

๒.๒.๑ เป็นการปลูกฝังความเชื่อเกี่ยวกับเทพตามแนวคิดหรือคติของพราหมณ์ให้คงอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน

๒.๒.๒ ย้ำคิดให้ผู้ร่วมพิธีตระหนักถึงการกระทำของตนเอง โดยสอนทางอ้อมว่า ยังมีผู้ที่อยู่อีกภพภูมิหนึ่งสามารถมองเห็นการกระทำของเราได้ จงทำความดีที่ดีที่สุด

๓. อັตลักษณ์พิธีกรรมยกครู คือ การแสดงออกต่อการยอมรับตัวบุคคลที่มาทำหน้าที่ผู้นำประกอบพิธีกรรมในงานบวชของเจ้าภาพผู้จัดงาน การจัดเครื่องสักการะนั้นแสดงออกถึงมารยาทของคนในสังคมที่สะท้อนถึงการให้เกียรติยกย่องว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ การยกครูนั้นมีหลากหลายลักษณะ เช่น การขอเรียนวิชา คาถาอาคม หรือเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน การขอสืบทอดตำแหน่งหรือทำหน้าที่ต่อจากปราชญ์ เป็นต้น การยกครูในงานบวชนั้นหมายเอาการยกครูของเจ้าภาพที่ได้เชิญอาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมมาทำหน้าที่นำประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในงานบวช

๓.๑ อັตลักษณ์ด้านความเชื่อเครื่องยกครู ถือว่าเป็นสิ่งสักการะบรรณาการแก่อาจารย์ผู้ประกอบพิธีที่ทางเจ้าภาพได้แสดงออก เครื่องยกครูจะมีส่วนประกอบอะไรบ้างนั้นขึ้นอยู่กับอาจารย์ผู้ประกอบพิธีจะแนะนำให้เจ้าภาพจัดเตรียม ดังเช่นในธรรมเนียมของพ่ออุทัย พิมพ์จันทร์ ซึ่งถือปฏิบัติว่าทุกครั้งที่เป็นผู้นำประกอบพิธีกรรมจะต้องให้เจ้าภาพได้ยกครูแก่ตนก่อน โดยให้เหตุผลว่าการยกครูนั้นเป็นการแสดงความเคารพแก่ครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ตน สร้างความเป็นสิริมงคลแก่การประกอบพิธีกรรมให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และเป็นคำมั่นสัญญาที่ให้กับเจ้าภาพงานว่าตนจะดูแลความเรียบร้อยด้านพิธีกรรมในงานนี้ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างแน่นอน เครื่องยกครูประกอบด้วย ข้าวสาร ๑ ถ้วย เหล้าขาว ๑ ขวด น้ำอ้อย ๑ ขวด หมากพลูจัดในถ้วยวางสี่ทิศ ๑ ชุด ผ้าขาวพร้อมกรวยดอกไม้และเทียน ๑ ชุด เงิน ๑๒ บาท เจ้าภาพจะต้องทำหน้าที่มอบให้อาจารย์ผู้นำประกอบพิธีด้วยตนเอง ดังภาพที่ ๔.๒๘

ภาพที่ ๔.๒๘ การทำพิธียกครูกับอาจารย์ผู้นำประกอบพิธีกรรม

จากภาพ เป็นการยกครู โดยผู้ขอบวชจะยกครูเพื่อแสดงความเคารพต่อพ่อครูเพื่อเป็นสิริมงคล ที่มีมือถือถาดเครื่องยกครู มีพระสงฆ์ที่เป็นญาติ และญาติๆ ที่มาร่วมงานเป็นขวัญและกำลังใจ

การทำพิธียกครูกับอาจารย์ผู้นำประกอบพิธีกรรม จะเห็นได้ว่า การยกครูจะเน้นที่เจ้าภาพ จะต้องทำหน้าที่เอง ถ้าพ่อแม่ของนาคเสียชีวิตไปแล้วจะต้องให้ผู้ปกครองที่นาคอาศัยอยู่เป็นผู้ยกครู การยกครูถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ชาวภูยกุยตำบลเตลี่ให้ความสำคัญกับตัวผู้นำประกอบพิธีกรรม เจ้าภาพจะต้องทำพิธีด้วยตนเองโดยเป็นพิธีแรกของงานบวช จะต้องเตรียมเครื่องบูชาให้พร้อมโดยนำมาใส่ในถาดทั้งหมด เชิญอาจารย์ผู้นำประกอบพิธีมารับเครื่องบูชาเจ้าภาพยกเครื่องบูชาและกล่าวขอร้องให้อาจารย์ผู้นำประกอบพิธีรับเครื่องบูชาแล้วทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ตลอดงานบวช อาจารย์ผู้นำประกอบพิธีรับแล้วกล่าวให้ความมั่นใจแก่เจ้าภาพและอวยพรให้แก่เจ้าภาพที่ได้ให้เกียรติตนเป็นอาจารย์ผู้นำประกอบพิธีในงานบวชครั้งนี้

ความเชื่อเกี่ยวกับการยกครู การบูชาครูเป็นความเชื่อพื้นฐานของการเรียนรู้ในสังคมทุกชนชั้นและกลุ่มชาวกุยกีนับถือการบูชาครูเป็นการตอบแทนบุญคุณแก่ครูอาจารย์ เพราะอาจารย์ผู้นำประกอบพิธีถือว่าเป็น ครูอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถในการประกอบพิธีกรรมในงานบวช จึงแสดงออกด้วยการยกครูเพื่อให้ความเป็นสิริมงคลได้เกิดขึ้นแก่งานบวชด้วย การบูชาครูเป็นนิมิตหมายแห่งการเริ่มต้นที่ดีแสดงให้เห็นความเข้าถึงซึ่งกันและกัน

เป็นความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพุทธในการระลึกถึงบุคคลที่เคยมีพระคุณหรือบุพการีจะต้องมีการตอบแทนทั้งในโลกนี้โลกหน้า บุพการีแม้ตายจากโลกนี้แล้วก็ตาม ต้องระลึกถึงคุณงามความดีของบุคคลเหล่านั้น ซึ่งบุญยัง พิมพ์จันทร์^{๓๖} กล่าวว่า

“...ใครก็ตามที่ระลึกถึงบุญคุณของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ที่ตายจากโลกนี้จะทำให้ทำมาหากินเจริญรุ่งเรือง ไม่มีอุปสรรค เพราะเขาเหล่านั้นจะอวยพรให้ลูกหลานทำมาหากินเจริญรุ่งเรือง ตรงกันข้ามถ้าบุคคลไม่คิดถึง หลงลืมบุญคุณ แม้จะมีฐานะร่ำรวยแล้วก็ตาม ฝิบรพบุรุษจะสาปแช่งไม่ให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานได้...”

๓.๒ อัตลักษณ์ด้านคุณค่าของการยกครู เป็นการประมาณคุณค่าของผู้นำมาประกอบพิธีในงานบวช ซึ่งจะต้องนำเครื่องยกครูที่ประกอบด้วย ข้าวสาร ๑ ถ้วย เหล้าขาว ๑ ขวด น้ำอ้อต้ม ๑ ขวด หมากพลูจัดในถ้วยวางสี่ทิศ ๑ ชุด ผ้าขาวพร้อมกรวยดอกไม้และเทียน ๑ ชุด เงิน ๑๒ บาท มาตั้งราคาแทนคุณค่าในพิธีกรรมการยกครูลักษณะเหมือนการไหว้ครูก่อนเริ่มทำกิจกรรมพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนถึงคุณค่าที่แฝงอยู่จากการแสดงออกของเจ้าภาพและอาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม ดังนี้

๓.๒.๑ เป็นการลดทอนฐิมานะในตัวของเจ้าภาพด้วยการยินดียอมรับขั้นตอนหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ที่อาจารย์ผู้ประกอบพิธีนำพาปฏิบัติในพิธีกรรมงานบวชครั้งนี้

๓.๒.๒ เป็นการให้เกียรติยกย่องคุณค่าในตัวของอาจารย์ผู้ประกอบพิธีด้วยเครื่องยกครู ซึ่งในอดีตถือว่ามีค่ามากและในปัจจุบันยังมีค่าจ้างที่นอกเหนือจากค่ายกครูมอบให้อีกเป็นค่าตอบแทน

๓.๒.๓ แสดงขั้นตอนธรรมเนียมปฏิบัติของคนในชุมชนเกี่ยวกับการยกครูหรือไหว้ครูในพิธีการง่าย ๆ ด้วยการเตรียมเครื่องยกครู นำมายกครูแก่อาจารย์ผู้ประกอบพิธีการให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนรุ่นต่อไป

๓.๒.๔ เป็นการมอบอำนาจสั่งการเกี่ยวกับการจัดประกอบพิธีกรรมให้แก่อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม

๓.๒.๕ เป็นการประกาศเกียรติคุณของผู้ประกอบพิธีโดยผ่านพิธียกครูแก่คนที่มาร่วมงาน

๔. พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ การจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญนาคมีสาเหตุมาจากความดีของชีวิต คือทำขึ้นเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ชีวิต ให้ความร่มเย็นเป็นสุข การจัดพิธีสู่ขวัญในบางครั้งก็มีสาเหตุมาจากสิ่งไม่ดี ซึ่งเยาว์ คำสุข^{๓๗} ได้กล่าวว่า

^{๓๖} สัมภาษณ์, บุญยัง พิมพ์จันทร์ (ชาย) อายุ ๖๔ ปี บ้านเลขที่ ๕๓ หมู่ ๑ ตำบลแดล อำเภอกีษรภูมิ จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๕๗.

^{๓๗} สัมภาษณ์, เยาว์ คำสุข (ชาย) อายุ ๗๐ ปี บ้านเลขที่ ๒๐ หมู่ ๑๐ ตำบลแดล อำเภอกีษรภูมิ จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๗.

“...การบายศรีสู่ขวัญเป็นการจัดให้มีขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขับไล่สิ่งที่ไม่ดี หรือสิ่งที่เป็นอัปมงคล ให้ความหายไป เช่น เมื่อหายจากเจ็บป่วย ลูกเสีย เมียตาย ก็จะทำกรบายสู่ขวัญ การกระทำในนี้ก็เพื่อทะนุถนอมน้ำใจ ปลุกปลอบส่งเสริมจิตใจให้ดี มีกำลังใจในการต่อสู้ชีวิตในโอกาสต่อไป ขวัญ หมายถึง ผมหหรือขน ที่ขึ้นเวียนเป็นกันหอยบนศีรษะ เป็นสิ่งที่ไม่มีความตายแต่จะมีประจำชีวิตของคนและสัตว์ ได้แก่ จิตใจ ในบางครั้ง ขวัญจะมีความหมายรวมไปถึงสิ่งอันเป็นที่รัก บางทีจะเรียกสิ่งของที่ผู้รักใคร่นับถือนำมามอบให้เพื่อการทะนุถนอม ขวัญที่ปราศรัยตำบลเมืองที่ได้ให้ความหมายไว้มากที่สุดว่า ขวัญ คือ จิต หรือ วิญญาณที่ไม่มีตัวตน ที่มีอยู่กับชีวิตของคนเราทุกคน มีอยู่กับสิ่งของทรัพย์สินของคนเราทุกชนิด จิตหรือขวัญจะต้องอยู่กับร่างของคน สัตว์สิ่งของ ตลอดเวลา ถ้าหากเมื่อใดขวัญออกห่างไปจากร่างกายคน ก็จะส่งผลให้คนนั้นมีอาการอ่อนแอ เจ็บป่วยและอาจเสียชีวิตไปในที่สุด...”

การบายศรีสู่ขวัญนาคนี้เป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ทุกคนที่มาร่วมพิธีกรรม ซึ่งในพิธีกรรมจะเน้นบุคคลเกี่ยวกับนาคและพ่อแม่ จะมีการนำเรื่องราวที่ดีของพ่อแม่ที่ได้ใช้ชีวิตของนาคมาตั้งแต่เริ่มตั้งครุภมาจนถึงปัจจุบัน และกล่าวถึงเรื่องหน้าที่ของลูกผู้ชายที่ต้องทำให้ได้คือการตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ด้วยการบวช ซึ่งผู้วิจัยได้สอบถามถึงประเด็นการตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ของลูกตามคติของเขมรพื้นบ้าน โดยเลือกวิธีการตามพิธีกรรม คือ ลูกชายจะตอบแทนได้ด้วยการบวชลูกหญิงจะตอบแทนได้ด้วยการที่รับการศึกษาและแต่งงานถูกต้องตามประเพณี จึงกล่าวได้ว่าในงานบวชเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อการตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ การจัดพิธีกรรมบายศรีจะเน้นเรื่องตอบแทนบุญคุณเป็นหลัก ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

เครื่องบายศรีสู่ขวัญมีเครื่องประกอบที่สำคัญคือ ต้นบายศรี ๕ ชั้น ประกอบด้วย ชั้น ๕ ขนมี ๓ ชนิด คือ ขนมฝักบัว ขนนางเล็ด ขนมไข่มุข ข้าวต้ม กล้วยสุก เครื่องเสียงทาบบนต้นบายศรี ข้าวตอก ฟ้าไหม ไบกล้วย กระจเขอข้าวเปลือกประกอบด้วย ข้าวเปลือก (ข้าวมะลิ) เต็มกระจเขอ ขวาน ไขโก่ตีบ สลาธรรม ๒ ชุด รูป ๙ ดอก ฟ้าขาว ๑ ผืน หมากพลู ๓ คำ สมุด ๑ เล่ม ปากกา ๑ ด้าม เทียน ๒ เล่ม ชั้น ๔ เครื่องยกครุประกอบด้วย ข้าวสาร ๑ ถ้วย เหล้าขาว ๑ ขวด น้ำอัดลม ๑ ขวด หมากพลูจัดในถ้วยวางสี่ทิศ ๑ ชุด ฟ้าขาวพร้อมกรวยดอกไม้และเทียน ๑ ชุด เงิน ๑๒ บาท จมบูนประกอบด้วยหมาก ๑ ใบพลู ๑๖ เงิน ๑๒ บาท ชั้นอ็อกกะมอรประกอบด้วยข้าวสาร เต็มชั้น ฝาใส่ปูนเคี้ยวหมาก ๙ อัน เทียน ๙ เล่ม ใบพลู ๙ ใบ เครื่องเช่นนาคพร้อมผมนาค ประกอบด้วยจมบูน ๑ ชุด รูป ๒ ดอก เทียน ๒ เล่ม ใบบัวห่อผม กรรไกร มีดโกน ด้ายสายสิญจน์ จานบายศรีประกอบด้วยกล้วย ข้าวต้ม เตียนตรวย อย่างละ ๔ อัน ข้าวสวยใส่ถ้วยบายศรี รูป ๑ ดอก ถาดมะพร้าว ด้ายสายสิญจน์ ชั้นน้ำมนต์ แก้วน้ำเวียน

การบายศรีสู่ขวัญจะเริ่มต้นด้วยการนิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีเจริญพระพุทธมนต์ก่อนแล้วจึงจะได้ทำพิธีบายศรีสู่ขวัญหลังจากที่พระสงฆ์ทำพิธีเจริญพระพุทธมนต์เรียบร้อยแล้วนาคซึ่งนั่งอยู่หน้าต้นบายศรีอยู่แล้ว จะเริ่มต้นด้วยการให้ญาติพี่น้องมานั่งล้อมนาคและต้นบายศรีเป็นวงกลม นำด้ายสายสิญจน์มาคล้องที่ตัวนาค ผู้ช่วยผู้นำพิธีจะเริ่มด้วยการจุดธูป ๙ ดอกบนต้นบายศรี จุดธูปเทียนที่โต๊ะหมู่บูชา และจุดธูปในจานบายศรีทั้ง ๔ ทิศ อาจารย์ผู้นำประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญจะเริ่มต้นสวดมนต์ไหว้พระรัตนตรัย สวดชุมนุมเทวดาเพื่ออัญเชิญเทพเทวดาลงมาที่ต้นบายศรีเพื่อให้เกิดความสิริมงคลในพิธีกรรม บทสู่ขวัญ เป็นบทสวดเพื่อสอนให้นาคได้รู้จักตัวตนของความเป็นมนุษย์ตั้งแต่เกิดมาจนถึงปัจจุบัน และสภาวะต่อจากความเป็นฆราวาสหรือคนธรรมดาไปสู่ความเป็นสมณะภาวะหรือพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา อาจารย์ผู้นำประกอบพิธีเริ่มสวดบทบายศรี โดยลำดับเหตุการณ์ของชีวิตขึ้น ผู้ช่วยผู้นำพิธีจะเริ่มจุดเทียนในชั้นอ้อกะमार ซึ่งมีทั้งหมด ๙ เล่ม ซึ่งแต่ละเล่มจะนำมาเวียนรอบทางขวามือ ๓ รอบต่อเล่ม ในการเวียนเทียนรอบตัวนาคนั้นอาจารย์จะลำดับชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่กำเนิดอยู่ในท้องมารดา คลอดออกมาเป็นลูก การเลี้ยงดูเล่นในยามเป็นทารก การระลึกถึงคุณของบิดามารดา การออกบวช ประวัติการบวชนาค หลักการอยู่ในธรรมวินัย คุณของผ้าเหลือง เป็นต้น ซึ่งจะเวียนเทียนทั้งหมด ๒๗ รอบพอดี เมื่อครบทั้ง ๒๗ รอบ แล้วอาจารย์ผู้นำประกอบพิธีจะนำไข่มบนต้นบายศรีมาปอกตรวจดูการทำนายว่าจะมีความเป็นไปอย่างไรในการอยู่ในผ้าเหลืองของนาคในอนาคต และป้อนไข่มให้นาคกิน พร้อมกับน้ำมะพร้าวที่ป้อนให้กิน นาคกินของเสียงหายแล้วอาจารย์ผู้นำพิธีจะนำขี้ผึ้งที่เกิดจากการทำพิธีบายศรีมาเจิมให้แก่ นาคด้วยการให้กลืนควันเทียนที่จุดทำน้ำมนต์ ประพรมน้ำมนต์พร้อมอวยพรให้แก่ นาคและญาติพี่น้อง อาจารย์ผู้ประกอบพิธีจะทำพิธีผูกแขนด้วยการนำด้ายมาทำพิธีไล่เสนียดจัญไรโดยการนำด้ายมาปัดออกที่ข้อมือหนึ่งถึงเจ็ดกล่าวถึงสิ่งไม่ดีให้ออกไปจากชีวิตแล้วด้ายให้ขาด นำด้ายเส้นใหม่มานับปัดเข้าข้อมือหนึ่งถึงเจ็ดกล่าวถึงสิ่งดี ๆ ให้เข้ามาในชีวิตแล้วผูกข้อมือให้แก่ นาค และญาติพี่น้องจะผูกข้อมือตามลำดับ เป็นอันเสร็จพิธีบายศรีสู่ขวัญนาค

พิธีบายศรีสู่ขวัญนาค จะเห็นว่าการบายศรีสู่ขวัญนาคจะประกอบขึ้นในภายหลังจากที่พระเจริญพระพุทธมนต์เรียบร้อยแล้ว นาคจะต้องนำสายสิญจน์มาคล้องคอ พนมมือประกบกับกรวยดอกไม้ที่ถือเป็นเครื่องบูชาในการประกอบพิธีกรรมของนาค ดังภาพที่ ๔.๒๙

ภาพที่ ๔.๒๙ พิธีบายศรีสู่ขวัญนาค

จากภาพ เป็นการบายศรีสู่ขวัญนาค นาคแต่งตัวด้วยชุดขาว พนมมือประกบกับกรวยดอกไม้ที่ถือเป็นเครื่องบูชาในการประกอบพิธีกรรมของนาคนั่งต่อหน้าบายศรี ล้อมรอบด้วยบิดามารดาและญาติๆ ที่มาร่วมงาน

เครื่องประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ (เฮาบรีง) คือ เครื่องพิธีกรรมตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ที่นำมาใช้ในพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญของชาวไทย-เขมรสุรินทร์ โดยจัดเครื่องตามคติโบราณที่นับถือกันมา ซึ่งมีอาจารย์ผู้นำประกอบพิธีกรรมเป็นผู้แนะนำให้เจ้าภาพได้จัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับจัดเครื่องประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญ ๆ ประกอบด้วย ข้าวสาร ไข่เสียงทวย ต้นบายศรี (บายเสรีย) กรวยดอกไม้ กระเชอข้าวเปลือก (กระเชอสะเรอา) ไม้ สำหรับขวานนาคและสำหรับขวานเพื่อผีบรรพบุรุษ เครื่องยกครุฑทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ ชันน้ำมนต์ ฝ้ายผูกแขน และองค์ประกอบในพิธีกรรมตามประเพณีชาวบ้าน ซึ่งองค์ประกอบในพิธีกรรมตามประเพณีชาวบ้าน โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมรมีหลายขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ตอนเริ่มบอกรงานบุญแก่ญาติจะมีการจัดเตรียมกรวยชัน ๕ ได้แก่ กรวยพร้อมดอกไม้ ธูปเทียนและหมากพลู นำไปบอกความประสงค์แก่ท่านเจ้าอาวาสในการจัดงานบวชลูก ซึ่งเป็นประเพณีของกลุ่มชาวกูยที่ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่โบราณ เป็นธรรมเนียมที่นำหมากพลูมาต้อนรับแขกในยุคนั้นและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบันซึ่งทองคำ เจือจันทร์ ได้กล่าวว่า

“...ยังมีเครื่องประกอบพิธีกรรมงานบวชเฉพาะกลุ่มชาวไทย-กูย จังหวัดสุรินทร์ อีกมาก ได้แก่ เครื่องบายศรีสู่ขวัญ (เฮาบรีง) ประกอบด้วย ข้าวสาร ไข่ พานบายศรี (บายเสรีย) เตนตรวย (กรวยดอกไม้) กระเชอข้าวเปลือก (กระเชอสะเรอา) ไม้ สำหรับขวานนาคและสำหรับขวานเพื่อผีบรรพบุรุษ เครื่องยกครุฑทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ ชันน้ำมนต์ ฝ้ายผูกแขน ซึ่งทางเจ้าภาพได้เตรียมไว้ให้แขกได้ร่วมผูกแขนอวยพรให้แก่ นาค อาจารย์ผู้ประกอบพิธีจะผูกแขนให้ นาคก่อนและตามด้วยญาติพี่น้องที่มาร่วมงานได้ช่วยกันผูกแขนโดยพร้อมเพรียงกัน...”

นอกจากนี้ในงานบวชยังมีขั้นตอนอันเกี่ยวข้องกับศาสนาสองส่วน คือ ส่วนแรกเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์จะมีการสู่ขวัญ เช่นไหว้ และส่วนที่สองเกี่ยวกับศาสนาพุทธ พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ และพิธีอุปสมบทในอุโบสถ ซึ่งในแต่ละส่วนนั้นจะมีความหมายแฝงอยู่ภายในทุกกิจกรรม ซึ่ง ธี ดวงศรี^{๓๘} ได้กล่าวว่า

“...การสู่ขวัญนั้นต้องอาศัยการคุ้ยคว้ากรรม ซึ่งเนื้อหาภายในคัมภีร์นั้นจะกล่าวถึง การกำเนิดของมนุษย์ การตั้งครรภ์ของแม่ การคลอดลูก การเลี้ยงลูก การออกบวช และแนวทางที่ดีของพระพุทธเจ้าได้สอนพุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติตาม ผู้ที่เป็นนาค และพ่อแม่ของนาคจะต้องตั้งใจฟังอย่างมีสมาธิ เพื่อฟังคำสอนที่อาจารย์ผู้ประกอบพิธีได้สาธยายเป็นทำนองอย่างไรเพราะ ภายหลังจากการสู่ขวัญเสร็จผู้ประกอบพิธีได้สาธยายเป็นทำนองอย่างไรเพราะ ภายหลังจากการสู่ขวัญเสร็จผู้ประกอบพิธีก็จะมี การเสียดาย ไช้และไก่ โดยวัตถุประสงค์นั้นเป็นการให้กำลังใจส่วนหนึ่งและเป็นการทำนายนาคของผู้ออกบวชส่วนหนึ่ง ซึ่งผลการทำนายจะดีหรือร้ายนั้น ขึ้นอยู่กับสองสิ่งนี้ คือ ไช้และไก่ นาคบางคนนั้นจะมีผลการทำนายที่ดีถูกต้องตามหลักโหราศาสตร์เป็นมงคล แต่บางคนไม่ดีและมีผลค่อนข้างไม่ค่อยดี ผู้ประกอบพิธีจะพยายามทำนายให้กำลังใจด้วยการเลียงเรื่องไม่ค่อยดีออกแต่จะพยายามสอนหาแนวทางที่จะทำให้ดีขึ้นได้ ถ้าหากหนักมาก คือ ไม่ดีเป็นอัปมงคลผู้ประกอบพิธีจะเล่าให้ฟังในภายหลังจากการประกอบพิธี เพราะการทำนายเสียดายนั้นจะประกาศต่อหน้าที่ประชุมหรือในปะรำประกอบพิธีให้ทุกคนได้ชื่นชมยินดีกับผลการทำนายด้วย ดังนั้น จึงพยายามนำเรื่องดี ๆ มาประกาศให้ทราบ ส่วนเรื่องไม่ค่อยดีอาจารย์จะหาโอกาสอธิบายให้แก่ นาคฟังในภายหลังและแนะนำวิธีแก้ไขให้ดีขึ้นด้วย...”

๔.๑ อัตลักษณ์ด้านความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องประกอบพิธีกรรมนี้ซึ่งผู้นำพิธีและผู้ช่วย ผู้ประกอบบายศรีในงานบวชได้อธิบายคติความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญดังนี้

๔.๑.๑ ชั้นข้าวสาร สำหรับการทำพิธีกรรมของชาวไทย-เขมร โดยส่วนมากนั้นจะมีข้าวสารประกอบอยู่ในพิธีกรรมด้วย เช่น พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ พิธีกรรมแขนโขนตา เป็นต้น ซึ่งในพิธีกรรมงานบวชชั้นข้าวสารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมาก เพราะจะใช้ในช่วงทำพิธีสู่ขวัญเพื่อเวียนเทียน ๙ รอบ ชั้นข้าวสารประกอบด้วย ชั้นข้าวสารมะลิเต็มชั้น อ้อกะมว ๙ อัน ใบพลูและเทียนบรรจุในอ้อกะมวอย่างละ ๙ เพื่อเป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ ซึ่งอุทัย พิมพ์จันทร์ ผู้นำประกอบพิธีกรรมงานบวชครั้งนี้ได้ให้แนวคิดว่า

^{๓๘}สัมภาษณ์, ธี ดวงศรี. (ชาย) อายุ ๗๑ ปี บ้านเลขที่ ๙ หมู่ ๑๙ ตำบลเตล อำเภอกีษราภุมิ จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๗.

“...ข้าวสารที่ใช้ในพิธีกรรมงานบวชจะต้องเป็นข้าวเจ้า บางเจ้าภาพใช้ข้าวหอมมะลิ บางเจ้าภาพใช้ข้าวเม็ดเล็ก แต่สิ่งสำคัญจะต้องเป็นข้าวสารสีขาวที่สามารถมองดูแล้ว สื่อถึงความสะอาด สวย งดงามและข้าวสารในคติของชาวเขมนั้นมีความเชื่อมาแต่โบราณว่า หญิงข้าวสารชายข้าวเปลือก หญิงข้าวสารหมายความว่า ข้าวสารเป็นตัวแทนของผู้หญิง ๆ ในที่นี้คือ บุพการีที่เป็นหญิง เช่น แม่ ยาย ย่า เป็นต้น และยังหมายถึงพระ แม่โพสพผู้เป็นเทพเจ้าแห่งข่าน้ำของชาวภูยด้วย และในคติของสตรีเพศที่จะต้องรักเนื้อสงวนตน รักษาความเป็นพรหมจรรย์เอาไว้ตามฮีตคองประเพณีที่ติงาม ถ้าหากมีการสูญเสียพรหมจรรย์ไปแล้วไม่สามารถทำให้กลับมาคืนได้ทั้งชื่อเสียงและวงศ์ตระกูลของผู้หญิงนั้นด้วย ส่วนข้าวเปลือกเป็นตัวแทนของผู้ชาย หมายความว่า ผู้ชายเป็นบุรุษเพศที่มีความเข้มแข็งสามารถปกป้องครอบครัวดูแลสังคม เพราะข้าวเปลือกสามารถเก็บรักษาไว้ได้นานเป็นเชื้อพันธุ์สำหรับเพาะปลูกในโอกาสต่อไป สังคมจึงยอมรับความเป็นผู้นำมากกว่าผู้หญิง และในคติโบราณอารยะธรรมพราหมณ์จะนิยมให้เกียรติผู้ชายเป็นผู้นำทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับหลักเทพเจ้าของศาสนาพราหมณ์ที่ยกพระพรหม พระวิษณุหรือพระศิวะ พระพิรุณหรือพระนารายณ์ เป็นเทพเจ้าสูงสุดคติความเชื่อนี้ยังมีอิทธิพลมายังกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร สุรินทร์อย่างมากเพราะยอมรับเอาวัฒนธรรมพราหมณ์มาใช้ในชีวิตประจำวัน...”

๔.๑.๒ ไข่เสี้ยงหาย ในพิธีกรรมงานบวชของชาวภูย ได้นำไข่มาร่วมพิธีกรรมด้วยทุกครั้งเพราะไข่เป็นส่วนประกอบที่สำคัญมีพิธีการคัสสรอย่างดีโดยมีการกำหนดคุณสมบัติ คือ จะต้องเป็นไข่ไก่ ที่มีระยะเวลาการไขอยู่ในระหว่าง ๑๐ ฟองถึง ๑๕ ฟอง และจะต้องสังเกตว่าแม่ไก่ยังไม่ได้ฟักไข่ เพราะจะทำให้ไข่นั้นมีมลทินไม่สามารถนำมาใช้ในพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญได้ ไข่เสี้ยงหายที่ไข่มีส่วนประกอบคือ ไข่ไก่ต้มสุก ๑ ฟอง ข้าว ๑ ถ้วย มะพร้าวที่ผ่านพร้อมดื่ม ๑ ลูก

ตามความเชื่อของชาวภูย จังหวัด สุรินทร์ กล่าวถึงเรื่องราวของจักรวาลโดยมองว่าไข่คือรูปธรรมที่จะไปเป็นสังขารต่อไปในอนาคต สังขารเหล่านั้นคือ มนุษย์ที่อาศัยอยู่ในโลก และโลกคือส่วนหนึ่งของจักรวาล ในการประกอบพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญจึงได้จัดระบบของจักรวาล ซึ่งปรากฏอยู่ในกระเซอข้าวเปลือก และยังให้ความคิดเห็นในแง่ของการเสี้ยงหายถึงอนาคตของบุคคลผู้อยู่ในพิธีกรรมนั้น ๆ ด้วย ในงานบวชจะหมายถึง อนาคตของนาค ซึ่งสามารถเสี้ยงหายได้หลายด้าน เช่น ด้านสติปัญญา ซึ่งนิ วงเวียน^{๓๙} ผู้มีอายุของหมู่บ้านได้กล่าววว่า

“...ถ้าไข่แดงทะลุไข่ขาวให้ทำนายว่าคุณคนนั้นจะมีสติปัญญาทะลุปรุโปร่งสามารถมองเห็นหลักธรรมได้ชัดเจนประหนึ่งไข่แดงซึ่งปกติอยู่ข้างในไข่ขาวสามารถทะลุ

^{๓๙}สัมภาษณ์, นิ วงเวียน. (ชาย) อายุ ๖๗ ปี บ้านเลขที่ ๑๖ หมู่ ๒ ตำบลแดด อำเภอสี่ขอม จ.สุรินทร์, วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๗.

ปรากฏให้เห็นได้ ด้านสังคม จะพิจารณาการปรากฏตัวของไข่มุกจะอยู่บนยอดไข่มุกหรือฐานไข่มุก ถ้าอยู่บนฐานไข่มุกจะทำนายว่า เป็นบุคคลที่ไม่ค่อยมีสังคม ถ้าอยู่บนยอดไข่มุกจะทำนายว่าเป็นบุคคลที่กว้างขวาง ชอบการคบค้าสมาคมกับบุคคล...”

๔.๑.๓ ด้านบายศรี (บายเสริย) ตามธรรมเนียมของชุมชนการบวชนาคจะต้องใช้บายศรีต้นกล้วย ๕ ชั้น หรือ ๗ ชั้น แต่โดยมากจะพบต้นบายศรี ๕ ชั้นเป็นส่วนมาก ซึ่งต้นบายศรีที่ใช้จะต้องประกอบขึ้นในวันแรกของงานบวชนาคมีส่วนประกอบที่สำคัญคือ ต้นกล้วยที่ตัดเรียบร้อยแล้วมีความสูงประมาณเท่ากับความสูงของนาค ๑ ต้น ไม่ใ้สำหรับใช้ถักปีกใส่ต้นกล้วยเป็นพาน ๕ ชั้น ใบกล้วยสดที่ตัดมาทั้งก้าน ๒ ก้านผ้าไหมห่อต้นบายศรี ๒ ผืน ข้าวตอกที่นำมาติดกับก้านมะพร้าวสำหรับตกแต่งต้นบายศรีไม่จำกัดจำนวน สำหรับส่วนประกอบในแต่ละชั้นจะมีอย่างละ ๔ ชั้น วางหันออก ๔ ทิศ คือ ขนมหงส์ ใบบัว นางเล็ด กล้วย เตนตรวย การผูกขวัญในพิธีบายศรีสู่ขวัญนาคจะเห็นได้ว่าการผูกฝ้ายสายสิญจน์ให้นาคของผู้นำประกอบพิธีจะเป็นผู้เริ่มต้นเป็นคนแรก เมื่อนำฝ้ายเส้นแรกมาจะนำมาปัดเสียดัญไร โดยการกวักฝ้ายออกจากมือไป 7 ครั้ง แล้วดึงฝ้ายให้ขาด เส้นที่สองจะกวักฝ้ายเข้าหาตัวนาคแล้วก็อวยพรให้กับนาค จากนั้นญาติพี่น้องทั้งหลายก็ช่วยกันผูกฝ้ายขวัญให้แก่ นาคบางคนจะมีเงินผูกใส่ฝ้ายมาด้วย บางคนก็ขออวยพรให้นาค บางคนก็สอนให้นาคได้รู้จักปฏิบัติตนเริ่มต้นชีวิตใหม่ให้ดีกว่าเดิมนาคจะมีความซาบซึ้งในความหวังดีของญาติพี่น้องที่มาผูกฝ้ายขวัญให้อย่างมาก

๔.๑.๔ รวยดอกไม้ หรือ ชั้น ๕ เป็นเครื่องบูชาครูที่จะต้องมีการพิธีกรรมและผสมอยู่ในองค์ประกอบของเครื่องพิธีกรรมเสมอ ซึ่งการจัดกรวยดอกไม้หรือชั้น 5 จะประกอบด้วย กรวยที่เสียบดอกไม้ จำนวน ๕ กรวย รูป ๕ ดอก เทียน ๒ เล่ม ผ้าขาว

๔.๑.๕ กระเชอข้าวเปลือก (กระเชอเสราว) สื่อถึงความเป็นลูกผู้ชายในพิธีกรรม ซึ่งกระเชอข้าวเปลือกที่ใช้ในพิธีกรรมบายศรีจะประกอบด้วย กระเชอที่บรรจุข้าวเปลือกมะลิเต็มกระเชอ ชั้น ๕ ใบ ไข่ดิบ ๑ ฟอง สลาธรรม ๑ คู่ เทียน ๑ คู่

๔.๑.๖ เครื่องยกครูทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ เครื่องยกครูประกอบด้วย ข้าวสาร ๑ ถ้วย เหล้าขาว ๑ ขวด น้ำอ้อย ๑ ขวด หมากพลูจัดในถ้วยวางสี่ทิศ ๑ ชุด ผ้าขาวพร้อมกรวยดอกไม้และเทียน ๑ ชุด เงิน ๑๒ บาท

๔.๑.๗ ชั้นน้ำมันต์ ในพิธีบายศรีสู่ขวัญจะต้องนำชั้นน้ำมันต์ที่พระสงฆ์ใช้ในพิธีเจริญพระพุทธมนต์ใบเดียวกันมาใช้ในพิธีต่อ ซึ่งได้ผ่านการทำพิธีทางพระสงฆ์มาแล้วในชั้นน้ำมันต์จะต้องมีเทียน ๒ เล่ม พร้อมไม้ประพรมน้ำมันต์

๔.๑.๘ ฝ้ายผูกแขน จะเป็นด้ายดิบที่นิยมมาทำเป็นสายสิญจน์นำมาตัดประมาณ คืบครึ่ง ขมวดเป็นข้อ ๑ ข้อ เพื่อให้แยกออกจากกันได้ นำมาชุบขมิ้นตากให้แห้งจะมีสีเหลืองสวยงาม

๔.๒ อັถลักษณ์ด้านคุณค่าของพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ พบดังนี้

๔.๒.๑ พิธีกรรมเป็นเครื่องมือในการสั่งสอน ให้ความรู้แก่นาคและผู้
ร่วมพิธีกรรม

๔.๒.๒ สร้างกรอบธรรมเนียมนิยมปฏิบัติ ให้เกิดความเรียบร้อยและยังทำ
ให้เกิดความง่ายต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำประกอบพิธีอีกด้วย

๔.๒.๓ รักษาสืบสานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ความเป็นพราหมณ์
ให้คงอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน

๔.๒.๔ ทำให้คนในชุมชนมีความเชื่อในพิธีกรรมและนำพิธีกรรมที่
เกี่ยวข้องมาใช้ในวิถีชีวิตมากขึ้น

๔.๒.๕ นำเอาหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนามาแฝงเป็นคติสอนให้
เกิดคุณค่าต่อพิธีกรรมมากยิ่งขึ้นที่มีประโยชน์มานำเสนอแก่สังคม

๕. อัตลักษณ์ด้านการเจริญพระพุทธมนต์ เป็นการนำเอาบทสวดพระปริตรมาสาธยายให้
เกิดสิริมงคลแก่พิธีกรรมที่จัดขึ้นโดยมากการสวดพระปริตรจะรู้จักกันในชื่อของการสวดเจ็ดตำนาน
หรือ สิบสองตำนานพระปริตร แปลว่า เครื่องคุ้มครอง คือ คุ้มครองป้องกันอันตรายภายนอก เช่น โจร
ยักษ์ สัตว์เดรัจฉาน และป้องกันอันตรายภายใน คือ โรคภัยไข้เจ็บ

๕.๑ ความเชื่อเกี่ยวกับการเจริญพระพุทธมนต์ เป็นการแสดงอานิสงส์ที่ได้รับ
จากการสวดพระปริตรนี้เกิดจากอำนาจของพระรัตนตรัยและเมตตา เพราะพระปริตรกล่าวถึงคุณ
ของพระรัตนตรัยและการเจริญเมตตาภาวนา ฉะนั้น ผู้หมั่นสาธยายพระปริตรจึงได้รับผลานิสงส์ต่าง
ๆ ดังพุทธดำรัสว่า เธอจงเจริญพุทธานุสสติ ภาวนาที่ยอดเยี่ยมในภาวนาธรรม เพราะผู้เจริญภาวนานี้
จะสมหวังดังมโนรถ อมนุษย์ที่ต้องการจะทำร้ายผู้เจริญเมตตา ย่อมประสพภัยพิบัติเองเปรียบเสมือน
คนที่ใช้มือจับหอกคม จะได้รับอันตรายจากการจับหอกนั้น การเจริญพระพุทธมนต์มีองค์ประกอบที่
สำคัญดังนี้

เครื่องเจริญพระพุทธมนต์ เจ้าภาพจะเตรียมสถานที่ให้พร้อมแก่พระสงฆ์ เช่น อาสนะที่นั่ง
พระสงฆ์ ชันน้ำมนต์พร้อมที่ประพรมน้ำมนต์ โต๊ะหมู่บูชาต้องพร้อมทั้งรูปเทียน ดอกไม้ การเจริญพระ
พุทธมนต์ การทำพิธีทางพุทธศาสนาว่าด้วยการเจริญพระพุทธมนต์จะมีพระสงฆ์ทั้ง ๙ รูป นิมนต์มา
พร้อมกันที่บ้านเจ้าภาพแล้วผู้ช่วยนำพิธีถวายน้ำ หมายพลูแก่พระสงฆ์ ผู้นำพิธีประกาศให้ผู้มาร่วม
งานทราบและเตรียมตัวเข้ามาฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์โดยพร้อมเพรียงกัน เมื่อทุกอย่างพร้อม
แล้วอาจารย์ผู้นำพิธีจะเรียนเชิญเจ้าภาพจุดรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยที่โต๊ะหมู่บูชาและรูปเทียนหน้า
พระสงฆ์ และกราบพระโดยพร้อมเพรียงกัน ผู้นำพิธีนำกล่าวอาราธนาศีล ทุกคนสมาทานศีล
อาราธนาพระปริตร ฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เรียบร้อยแล้ว
เจ้าภาพถวายปัจจัยและรับพรจากพระสงฆ์ กราบลาพระสงฆ์เป็นอันเสร็จพิธี

การเจริญพระปริตรจะนำมาสวดในช่วงหลังบวชเรียกว่า พิธีฉลองพระใหม่ คือ พิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับความสำเร็จในการประกอบพิธีอุปสมบทหรือบวชขนาดแก่ลูกหลาน พิธีจะจัดขึ้นหลังจากกลับมาจากไปทำพิธีอุปสมบทที่วัดเสร็จ โดยเริ่มตั้งแต่ตอนเย็นของวันนั้น และในตอนเช้าจะทำพิธีฉลองพระใหม่ให้เรียบร้อยในเช้าวันเดียว เครื่องฉลอง ในพิธีฉลองพระใหม่จะมีเครื่องฉลองที่สำคัญ คือ ถาดบายศรี ๕ ชั้น สลลธรรม ๑ คู่ บายศรีปากชาม (จานบายศรี) ๔ จาน พระพุทธรูป ๑ องค์ ถาดธงอุปคุต และมณฑลพิธีจะประกอบด้วยผ้าขาวปูนั่งสำหรับให้พระใหม่ นั่ง หมอนรองสำหรับวางถาดธงอุปคุต และสายสิญจน์ล้อมรอบปริมณฑลพิธี

การประกอบพิธีฉลองพระใหม่จะเริ่มต้นหลังจากที่ได้นำนาคไปทำพิธีอุปสมบทที่โบสถ์เรียบร้อยแล้วจะมีขึ้นในตอนเย็นของวันที่ทำพิธีอุปสมบทเจ้าภาพจะนิมนต์พระสงฆ์จำนวน ๙ รูปมาทำพิธีเจริญพระพุทธรูปมนต์ ซึ่งพระใหม่จะต้องมานั่งเป็นพระสงฆ์ในจำนวน ๙ รูป ร่วมด้วยตอนรุ่งเช้าจะทำพิธีฉลองพระใหม่โดยเริ่มจากการสวดมนต์ตักบาตร ซึ่งพระใหม่จะต้องตักบาตรเป็นรูปแรกตามด้วยพ่อแม่ญาติพี่น้องที่มาร่วมงาน รวมทั้งบุคคลทุกฝ่ายที่อยู่ในงานจะได้มาตักบาตรร่วมกันทุกคน ถวายภัตตาหารเข้าพระสงฆ์ หลังจากพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเรียบร้อยแล้ว อาจารย์ผู้นำพิธีจะนิมนต์พระใหม่มานั่งในมณฑลพิธีที่จัดเตรียมไว้ให้พระใหม่ นั่งตรงกลางอุ้มพระพุทธรูป ญาติพี่น้องทุกคนนั่งล้อมรอบมณฑลพิธี ผู้ช่วยทำพิธีจุดธูปที่จานบายศรีทั้งสี่มุม จุดเทียนที่แก้วน้ำเวียงเทียนและนิมนต์สวดฉลองเริ่มด้วยบทชะยัญโต นิมนต์พระสงฆ์แสดงธรรมเทศนา ถวายปัจจัยรับพรเป็นอันเสร็จพิธีพระใหม่

ความเชื่อการเจริญพระปริตรของชาวตำบลเมืองที่ มีความเชื่อในเรื่องของบุญที่ตนได้สร้างขึ้นในครั้ง นี้ เพื่อให้เห็นการทำบุญที่สำเร็จเรียบร้อยและมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น จึงมีการฉลองบุญโดยถือคติความเชื่อตามสมัยโบราณว่า ในสมัยพระเจ้าอโศกได้ประกาศพระพุทธศาสนาในแผ่นดินของพระองค์ได้มั่นคงแล้ว ทรงดำริที่จะสร้างเจดีย์ ๘๔,๐๐๐ องค์ เพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาให้ประจักษ์แก่สายตาคนทั่วโลก ในการก่อสร้างครั้งนั้นได้เกิดอุปสรรคในการทำงานของช่าง เพราะมีมารมารบกวน จึงมีการนิมนต์พระอุปัชฌาย์มาปกป้องการทำงานของช่าง และเมื่อสร้างสำเร็จแล้วพระอุปัชฌาย์ได้เนรมิตตนเองอยู่ใต้มหาสมุทรจนถึงปัจจุบันนี้ ดังนั้น ชาวบ้านในตำบลเมืองที่จะทำบุญอะไรก็แล้วแต่ในวันสุดท้ายจะมีพิธีทำบุญฉลองความสำเร็จและนำธงแผ่นผ้าหรือธงอุปคุตมาแสดงออกถึงบุญคุณของท่านที่ได้ช่วยให้งานสำเร็จไปด้วยดีอีกด้วย

๕.๒ คุณค่าของการเจริญพระพุทธรูปมนต์ จากความเชื่อของโบราณจารย์ได้รวบรวมอานิสงส์หรือความเชื่อของพระปริตรไว้ดังนี้

๕.๒.๑ พระปริตรที่มีคุณค่าด้านจิตใจที่ชาวพุทธเคารพนับถือ สามารถให้อานิสงส์หลายประการ ได้แก่ เมตตปริตร ทำให้หลับเป็นสุข ตื่นเป็นสุข ไม่ฝันร้าย เป็นที่รักของมนุษย์

และอมนุษย์ทั้งหลาย เทพพิทักษ์รักษา ไม่มีภัยอันตราย จิตเกิดสมาธิง่าย ใบหน้าผ่องใส มีสิริมงคล ไม่หลงสติในเวลาเสียดชีวิต และเกิดเป็นพรหมเมื่อบรรลุมุตตามาน ชั้นพรต ป้องกันอันตรายจากอสรพิษและสัตว์ร้ายอื่น ๆ โมรพรต ป้องกันภัยจากผู้คิดร้าย อาภานาฎยพรตป้องกันภัยจากอมนุษย์ ทำให้มีสุขภาพดีและมีความสุข โภชณังคพรต ทำให้มีสุขภาพดี มีอายุยืนและพ้นจากอุปสรรคทั้งปวง ฌยพรต ทำให้ประสบชัยชนะและมีความสุขสวัสดิ รัตนพรต ทำให้ได้รับความสวัสดิ และพ้นจากอุปสรรคอันตราย วัฏฏกพรต ทำให้พ้นจากอค์คภัย มงคลพรตทำให้เกิดสิริมงคล และปราศจากอันตราย ฐคคพรต ทำให้พ้นจากอุปสรรคอันตรายและการตกจากที่สูง อังคูลิมลพรต ทำให้คลอบคลุมง่าย และป้องกันอุปสรรคอันตราย อภยพรต ทำให้พ้นจากภัยพิบัติ และไม่ฝนร้าย

๕.๒.๒ เป็นหลักคำสอนที่ลึกซึ้งสามารถนำพาปุถุชนคนธรรมดาก้าวพ้นถึงความทุกข์ที่แท้จริงได้

๕.๒.๓ มีคุณค่าด้านวรรณกรรมการพรรณนาภาษาบาลี ที่มีการแต่งบทประพันธ์ที่ทรงคุณค่าให้สามารถสวยงามตามศิลปะวรรณกรรม

๕.๒.๔ เป็นการอนุรักษ์ภาษามคธ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของพุทธศาสนาที่ได้ประดิษฐานครั้งแรกที่แคว้นมคธ ประเทศอินเดีย

๕.๒.๕ เป็นการเจริญรอยตามแนวทางของครูบาอาจารย์ที่ได้ให้แนวทางการให้ที่พึงจิตใจแก่ชาวบ้าน

กล่าวโดยสรุป อัดลักษณะด้านคติความเชื่อและคุณค่าของพิธีกรรมการบวชในวิถีชาวภูยประกอบด้วย

๑. อัดลักษณะพิธีกรรมเช่นไหว้ เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อขอขมาหรือตอบแทนพระคุณพ่อแม่ และเป็นการบอกกล่าวผีบรรพบุรุษ การระลึกถึงผู้มีพระคุณ รู้เครือญาติ ไม่ประมาท และเป็นการสืบทอดพิธีกรรมเช่นไหว้ให้กับลูกหลานต่อไป

๒. อัดลักษณะพิธีกรรมการเช่นไหว้บวงสรวงเทพ ซึ่งเป็นความเชื่อ ที่มีอิทธิพลจากบรรพบุรุษได้ถ่ายทอดในวิถีชีวิต เป็นการแสดงถึงความเคารพต่อเทพยดา เป็นการขออนุญาตเทวอารักษ์ที่สิ่งสถิตย์อยู่บริเวณจัดงานบวช เพื่อเกิดกำลังใจ บรรลุจุดประสงค์ เจ้าภาพและผู้มาร่วมงานมีความมั่นใจ และเป็นการปลูกฝังทางด้านความคิด

๓. อัดลักษณะพิธีกรรมยกครู เป็นการแสดงออกต่อครูอาจารย์ เป็นสิริมงคลกับนาคเจ้าภาพ และการประกอบพิธีกรรมสำเร็จลุล่วงได้ดี

๔. อัดลักษณะพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ให้ความร่มเย็นเป็นสุข สร้างขวัญและกำลังใจให้กับนาค เจ้าภาพและผู้มาร่วมงาน

๕. อัดลักษณะด้านการเจริญพุทธมนต์ เป็นการนำเอาบทสวดพระปริตรมาสาธยายให้เกิดสิริมงคล รับฟังบทสวดเพื่อให้เป็นคติสอนใจ คำสอนต่างๆ ละทำให้จิตใจเป็นสุข

๔.๓.๔ อัตลักษณ์ด้านคติความเชื่อและคุณค่าของพิธีกรรมการบวช

คติความเชื่อและคุณค่าของพิธีกรรมการบวชเป็นความน่าเชื่อถือที่ได้รับการยอมรับมาโดยดี และมีความประสงค์ที่จะนำสิ่งดีมาถ่ายทอดสู่คนในสังคม จึงต้องเกิดการนำพิธีกรรมมาสร้าง กระบวนการถ่ายทอดในแต่ละขั้นตอนของการจัดการประกอบพิธีกรรม ซึ่งความฉลาดคิดของคนในอดีตที่สามารถนำมาแฝงอยู่ในพิธีกรรมงานบวชของกลุ่มชาวพุทธยุทาบลดล อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัด สุรินทร์ มีกระบวนการนำพิธีกรรมความเชื่อเข้ามาสร้างระบบให้เกิดความน่าเชื่อถือและมีความน่าเกรง ข้ามมากขึ้น ด้วยการผสมผสานวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ซึ่งมีพิธีกรรมการบวชภาค สามเณร และ พระภิกษุ ซึ่งผู้วิจัยค้นพบคุณค่าและมีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกันดังนี้

๑.คติความเชื่อและคุณค่าของพิธีกรรมการบวชภาคของชาวภูยกุฎาบลแดล พบว่าการบวชภาค มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องโดยความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชนเหล่านี้มีพื้นฐานความคิดมาจากการนับถือผี ซึ่งมี อิทธิพลต่อความเชื่อของคนในกระบวนการดำรงชีวิตอย่างมาก จึงได้มีพิธีกรรมอันเนื่องด้วยผีก่อนเป็น อันดับแรก การประกอบพิธีกรรมสำหรับผีบรรพบุรุษประจำตระกูลนั้นนับว่าเป็นความเชื่อที่มีอิทธิพล ต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านเพราะในการจัดงานใด ๆ ก็ตาม หรือแม้แต่จะต้องเดินทางไกล ไปทำงานหรือ ศึกษาต่อ ก็จะต้องบอกกล่าวขอให้ผีบรรพบุรุษช่วยคุ้มครอง ขอให้เดินทางปลอดภัย

๑.๑ ความเชื่อพิธีกรรมการบวชภาค เป็นการเปลี่ยนสถานภาพจากบุคคลธรรมดาสู่ความเป็น นาค ซึ่งมีภาวะที่ใกล้จะเข้าสู่ความเป็นผู้บริสุทธิ์แสดงออกถึงเจตนาที่ดีที่จะรำลึกถึงคำขอร้องของ พญานาคที่เคยทูลขอกับพระพุทธเจ้าให้ผู้ที่บวชพระสงฆ์ได้สมมติตนเองเรียกว่านาคก่อน ซึ่งการ บวชภาคนั้นเป็นจุดเริ่มต้นที่มีกุสโลบายให้ผู้ที่จะเข้าสู่ความเป็นพระสงฆ์ได้รู้จักสงบเสงี่ยมเจียมตัวก่อน เข้าโบสถ์ ซึ่งแฝงปรัชญาชีวิตไว้มากมาย

ความเชื่อเกี่ยวกับการบวชภาคนำประกอบพิธี พิธีกรรมบวชภาคการใช้เครื่องประกอบ พิธีกรรมอันเป็นสัญลักษณ์ (Symbol) แทนหลักธรรมอาจารย์ผู้ประกอบพิธีมีความสามารถเสมือนผู้ ตีความ เปรียบเทียบรูปสัญลักษณ์ กับหลักธรรม เช่น บายศรี เปรียบด้วยวรรณะ ๔ ทำให้นาคและผู้ ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจถึงหลักธรรม และภูมิปัญญาของชาวบ้านที่สามารถนำวัตถุสิ่งของที่มีใน ธรรมชาติมาตกแต่งเป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมแล้วอุปมาเปรียบเทียบกับหลักธรรมใน พระพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจน หลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมและเครื่องประกอบพิธีกรรมบวชภาคมี ความเชื่อทางสัญลักษณ์พิธีกรรม ดังนี้

๑.๑.๑ บายศรี โดยปกติจะมีบายศรีหลายระดับได้แก่ บายศรี ๓ ชั้น ๕ ชั้น ๗ ชั้น ๙ ชั้น ซึ่ง สามารถเปรียบเทียบได้ด้วยวรรณะ ๔ คือ ชนชั้นในสังคมอินเดีย ที่กำหนดด้วยชาติกำเนิดตามหลักศาสนา พราหมณ์ ได้แก่ ๑) กษัตริย์ ชนชั้นเจ้า ชนชั้นปกครองหรือนักรบ ๒) พราหมณ์ ชนชั้นเจ้านายเจ้าพิธี พวกวาณิช ๓) แพศย์ ชนชั้นพ่อค้าและกสิกร ๔) ศูทร ชนชั้นต่ำ พวกทาสกรรมกร

เมื่อประกอบพิธีในงานการมงคลต่าง ๆ มักจัดทำบายศรีตามชั้นวรรณะ ดังนี้ กษัตริย์ ใช้บายศรี ๙ ชั้น พราหมณ์ ใช้บายศรี ๗ ชั้น แพศย์ใช้บายศรี ๕ ชั้น ศูทร ใช้บายศรี ๓ ชั้น บายศรีทั้ง ๔ ประเภทที่กล่าวมานี้เมื่อนำมาประยุกต์เข้ากับพระพุทธศาสนาก็ย่อมมีความหมายไปอีกทางหนึ่งเป็นปริศนาธรรมนำมาเปรียบเทียบตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อให้ชาวพุทธได้นำไปประพฤติปฏิบัติให้สมควรแก่ภูมิปัญญาของแต่ละคน ในพิธีกรรมงานบวชพบบายศรี ๓ ชั้น และบายศรีต้นกล้วย ๗ ชั้น เมื่อซึ่งข้อมูลจากผู้ร่วมงานแล้วสามารถสังเคราะห์บายศรีของกลุ่มชาวไทย-เขมรสุรินทร์ เข้ากับการทางพระพุทธศาสนาได้ดังนี้

๑.๑.๒ บายศรี ๓ ชั้น เปรียบด้วยสุจริต ๓ คือ ความประพฤติดี ประพฤติชอบ ได้แก่ ๑) กายสุจริต ความประพฤติชอบด้วยกาย มี ๓ คือ งดเว้นและประพฤติตรงข้ามกับปาณาติบาต อทินนาทาน และกาเมสุมิจฉาจาร ๒) วาจาสุจริต ความประพฤติชอบด้วยวาจา มี ๔ คือ งดเว้นและประพฤติตรงข้ามกับ มุสาวาท ปิสุณวาจา ผรุสวาจา และสัมผัปปลาปะ ๓) มโนสุจริต ความประพฤติชอบด้วยใจ มี ๓ คือ อนุภิชฌาอพยาบาท และสัมมาทิฐิ

๑.๑.๓ บายศรี ๕ ชั้น เปรียบด้วย ศีล ๕ ข้อ เรียกว่า เบญจศีล ศีล ๕ หรือเบญจศีล คือ ความประพฤติชอบทางกายและวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน ศีล ๕ ข้อนี้ ในบาลีชั้นเดิมส่วนมากเรียกว่าสิกขาบท ๕ (ข้อปฏิบัติในการฝึกตน) บ้าง ธรรม ๕ บ้าง เมื่อปฏิบัติได้ตามนี้ ก็ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล คือเป็นเบื้องต้นที่จัดว่าเป็นผู้มีศีล คำว่า เบญจศีล ที่มาในพระไตรปิฎก ปรากฏในคัมภีร์ชั้นอุปทาน และพุทธวงศ์ ต่อมาในสมัยหลังมีชื่อ เรียกเพิ่มขึ้นว่าเป็น นิจศีล (ศีลที่คฤหัสถ์ควรรักษาเป็นประจำ) บ้าง ว่าเป็น มนุษยธรรม (ธรรมของมนุษย์หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์) บ้าง

๑.๑.๔ บายศรี ๗ ชั้น เปรียบด้วยอริยทรัพย์ ๗ คือ ทรัพย์อันประเสริฐ ทรัพย์คือ คุณธรรมประจำใจอย่างประเสริฐ ได้แก่ ๑) ศรัทธา ความเชื่อที่มีเหตุผล มั่นใจในหลักที่ถือและในการดีที่ทำ ๒) ศีล การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย ประพฤติถูกต้องดีงาม ๓) หิริ ความละอายใจต่อการทำความชั่ว ๔) โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อความชั่ว ๕) พาหุสัจจะ ความเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก ๖) จาคะ ความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ๗) ปัญญา ความรู้ความเข้าใจถ่องแท้ในเหตุผล ดีชั่ว ถูกผิด คุณโทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ รู้คิด รู้พิจารณาและรู้ที่จัดจัดทำอริยทรัพย์ เป็นทรัพย์อันประเสริฐอยู่ในจิตใจ ดีกว่าทรัพย์ภายนอกเพราะไม่มีผู้ใดแย่งชิง ไม่สูญหายไปด้วยภัยอันตรายต่าง ๆ ทำใจให้ไม่อ้างว้าง ยากจน และเป็นทุนสร้างทรัพย์ภายนอกได้ด้วยธรรม ๗ นี้ เรียกอีกอย่างว่าพหุการธรรม หรือธรรมมีอุปการะมาก เพราะเป็นกำลังหนุนช่วยส่งเสริมในการบำเพ็ญคุณธรรมต่าง ๆ ยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นให้สำเร็จได้อย่างกว้างขวางไพบูรณ์ เปรียบเหมือนคนมีทรัพย์มาก ย่อมสามารถใช้จ่ายทรัพย์เลี้ยงตนเลี้ยงผู้อื่นให้มีความสุข และบำเพ็ญประโยชน์ต่าง ๆ ได้เป็นอัน

๑.๑.๕ บายศรี ๙ ชั้น เปรียบด้วยโลกุตรธรรม ๙ คือ ธรรมอันมิใช่วิสัยของโลกสภาวะพันโลก ได้แก่ ๑) มรรค ๔ ๒) ผล ๔ ๓) นิพพาน หรือ อสังขตธาตุ ๑

๑.๑.๖ ไบตอง ๓ ยอด เปรียบด้วยอกุศลมูล ๓ คือ รากเหง้าของอกุศล, ต้นตอของความชั่ว ได้แก่ ๑) โลภะ ความอยากได้ ๒) โทสะ ความคิดประทุษร้าย ๓) โมหะ ความหลง

๑.๑.๗ ผ้าที่หุ้มบายศรี เปรียบด้วยอวิชชา ๔ คือ ความไม่รู้แจ้ง ไม่รู้จริง ได้แก่ ๑) ทุกเขยอญญาณ์ ไม่รู้ในทุกขสมุทัย ๒) ทุกขนิโรธอญญาณ์ ไม่รู้ในทุกขนิโรธ ๓) ทุกขนิโรธคามินิยา ปฏิปทา ยอญญาณ์ ไม่รู้ในทุกขนิโรธคามินิปฏิบัติทากล่าวสั้น ๆ คือ ไม่รู้ในอริยสัจ ๔

๑.๑.๘ บายศรีปากชาม เปรียบด้วย ไตรสิกขาหรือสิกขา ๓ คือ การสมาทาน อธิศีลสิกขา การสมาทานอธิจิตตสิกขา การสมาทานอธิปัญญาสิกขา สิกขา ๓ หรือ ไตรสิกขา คือ ข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ผีกหัตถอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญาให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุดุจดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน สิกขา ๓ ได้แก่ ๑) อธิศีลสิกขา สิกขาคือศีลอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง ๒) อธิจิตตสิกขา สิกขาคือศีลอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัตถอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรมเช่นสมาธิอย่างสูง ๓) อธิปัญญาสิกขา สิกขาคือ ปัญญาอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูงเรียกว่า สัจ สภาธิ ปัญญา

๑.๑.๙ ด้ายสายสิญจน์ที่ผูกไว้กับผ้าห่อไบตอง เปรียบด้วย ห่วง ๓ ได้แก่ ๑) ปุตุตคีเว ห่วงผูกคอ ได้แก่ บุตรธิดา ๒) ภริยหัตถे ห่วงผูกข้อมือ ได้แก่ ภรรยา สามี ๓) ธนึ ปาเทห้วงผูกเท้า ได้แก่ ทรัพย์สมบัติทั้งปวง ด้ายสายสิญจน์ที่ผูกไม้ขนานติดกับต้นบายศรี เปรียบด้วยต้นหา ๓ คือ ความทะยานอยาก ได้แก่ ๑) กามตัณหา ความทะยานอยากในกาม ความอยากได้กามคุณ คือ สิ่งสนองความต้องการทางประสาททั้งห้า ๒) ภวตัณหา ความทะยานอยากในภพ ความอยากในภาวะของตัวตนที่จะได้จะเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง อยากเป็น อยากคงอยู่ตลอดไป ความใคร่อยากที่ประกอบด้วยภวทิฎฐิหรือสัสสตทิฎฐิ ๓) วิภวตัณหา ความทะยานอยากในวิภพ ความอยากในความพรากพันไปแห่งตัวตนจากความเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งอันไม่ปรารถนา อยากทำลาย อยากดับสูญ ความใคร่อยากที่ประกอบด้วยวิภวทิฎฐิหรืออจเจตทิฎฐิ

๑.๑.๑๐ ไม้ขนาน ๓ อัน เปรียบด้วยธรรม ๓ คือ สภาวะ สง่ ปราบฏการณั ได้แก่ ๑) กุศลธรรม ธรรมที่เป็นกุศล สภาวะที่ฉลาด ดีงาม เอื้อแก่สุขภาพจิต เกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจ ได้แก่ กุศลมูล ๓ กิติ นามขันธ ๔ ที่สัมปยุตด้วยกุศลมูลนั้นกิติ กายกรรม วจกรรม มโนกรรม ที่มีกุศลมูล เป็นฐาน กิติ กล่าวสั้นว่า กุศลในภูมิ ๒) อกุศลธรรม ธรรมที่เป็นอกุศล สภาวะที่ตรงข้ามกับกุศล ได้แก่ อกุศลมูล ๓ และกิเลสอันมีฐานเดียวกับอกุศลมูลนั้น กิติ นามขันธ 4 ที่สัมปยุตด้วยอกุศลมูลนั้น กิติ กายกรรม วจกรรม มโนกรรมที่มีอกุศลมูลเป็นสมุฏฐาน กิติ กล่าวสั้นว่า อกุศลจิตตูปาท ๑ ๒ ๓) อัพยาทธรรม ธรรมที่เป็นอัพยาทุต สภาวะที่เป็นกลาง ๆ ซ้ำขาดลงมิได้ว่าเป็นกุศลหรืออกุศล ได้แก่ นามขันธ ๔ ที่เป็นวิบากแห่งกุศลและอกุศล เป็นกามาวจรกิตตาม รูปาวจรกิตตาม อรูปาวจรกิตตาม โลกุตตระกิตตาม

อย่างหนึ่ง ธรรมทั้งหลายที่เป็นกิริยา มิใช่กุศล มิใช่อกุศล มิใช่วิบากแห่งกรรมอย่างหนึ่ง รูปทั้งปวงอย่างหนึ่ง อสังขตธาตุ คือ นิพพาน อย่างหนึ่ง

๑.๑.๑๑ เทียนชัย เปรียบด้วยปัญญา 3 คือ ความรอบรู้ รู้ทั่ว เข้าใจ รู้ซึ่ง ได้แก่ ๑) จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดแต่การคิดการพิจารณาหาเหตุผล ๒) สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดแต่การสดับ การเล่าเรียน ๓) ภวานามยปัญญา ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ ๑.๑.๑๒ ไชยออดบายศรี เปรียบด้วยวิมุตติ ๒ คือ ความหลุดพ้น ได้แก่ ๑) เจโต วิมุตติ ความหลุดพ้นแห่งจิต ความหลุดพ้นด้วยอำนาจการฝึกจิต ความหลุดพ้นแห่งจิตจากราคะ ด้วยกำลังแห่งสมาธิ ๒) ปัญญาวิมุตติ ความหลุดพ้นด้วยปัญญา ความหลุดพ้นด้วยอำนาจการเจริญปัญญา ความหลุดพ้นแห่งจิตจากอวิชชา ด้วยปัญญาที่รู้เห็นตามเป็นจริง

๑.๑.๑๓ ไบพลุ ๗ ไบ เปรียบด้วย โพชฌงค์ ๗ คือ ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้ แต่ละข้อเรียกเต็มมีสัมโพชฌงค์ต่อท้ายเป็น สติสัมโพชฌงค์ เป็นต้น โพชฌงค์ ๗ ได้แก่ ๑) สติ ความระลึกได้ สำนึกพร้อมอยู่ในอยู่กับจิต จิตอยู่กับเรื่อง ๒) ธัมมวิจยะ ความเห็นธรรม ความสอดคล้อง สืบค้นธรรม ๓) วิริยะ ความเพียร ๔) ปีติ ความอิ่มใจ ๕) ปัสสัทธิ ความสงบกายสงบใจ ๖) สมาธิความมีใจตั้งมั่น จิตแน่วในอารมณ์ ๗) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลางเพราะเห็นตามเป็นจริง

๑.๑.๑๔ แฉกเวียนเทียน ๓ อัน เปรียบด้วยภพ ๓ คือ ภาวะชีวิตของสัตว์ โลกเป็นที่อยู่ของสัตว์ ได้แก่ ๑) กามภพ ภพที่เป็นกามาวจร ภพของสัตว์ผู้ยังแสวงกามคุณคืออารมณ์ทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ได้แก่ อบาย ๔ มนุษย์โลก และกามาวจรสวรรค์ทั้ง ๖ ๒) รูปภพ ภพที่เป็นรูปาวจร ภพของสัตว์ผู้เข้าถึงรูปฌาน ได้แก่ รูปพรหม ๑๖ ๓) อรูปภพ ภพที่เป็นอรูปาวจร ภพของสัตว์ผู้เข้าถึงอรูปฌาน ได้แก่ อรูปพรหม ๔

๑.๑.๑๕ เทียน ๓ เล่ม เปรียบด้วยอัคคี ๓ คือ ไฟ กิเลส ที่เปรียบเหมือนไฟ เพราะเผาผลาญจิตใจให้เร่าร้อนและแผ่พล่านไป ๑) รากัคคิ ไฟคือราคะ ได้แก่ ความติดใจ กระสัน อยากรได้ ๒) โทสัคคิ ไฟคือ โทสะ ได้แก่ความขัดเคือง ไม่พอใจ คิดประทุษร้าย ๓) โมหัคคิ ไฟคือ โมหะ ได้แก่ ความหลง ไม่รู้ไม่เข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง ไฟ ๓ อย่างนี้ ท่านสอนให้ละเสีย

๑.๑.๑๖ น้ำมะพร้าวอ่อนเปรียบด้วยวิสุทธิ คือ ความหมดจด ความบริสุทธิ์ที่สูงขึ้นไปเป็นขั้น ๆ ธรรมที่ชำระสัตว์ให้บริสุทธิ์ ยังไตรสิกขาให้บริสุทธิ์เป็นขั้น ๆ ไปโดยลำดับ จนบรรลุจุดมุ่งหมายคือนิพพาน

๑.๑.๑๗ การเวียนเทียน ๓ รอบ หมายถึง วัฏฏะ ๓ คือ กิเลสวัฏฏ์กรรมวัฏฏ์ วิปากวัฏฏ์ วัฏฏะหรือไตรวัฏฏ์ คือ วง วงเวียน องค์ประกอบที่หมุนเวียนต่อเนื่องกันของภวจักรหรือสังสารจักร ได้แก่ ๑) กิเลสวัฏฏ์ วงจรกิเลส ประกอบด้วยอวิชชา ตัณหา และอุปาทาน ๒) กรรมวัฏฏ์ วงจรกรรม ประกอบด้วยสังขารและกรรมภพ ๓) วิปากวัฏฏ์ วงจรวิปาก ประกอบด้วย วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ซึ่งแสดงออกในรูปปรากฏที่เรียกว่า อุปัตติภพชาติ ชรา มรณะ เป็นต้น สามอย่าง

นี้ ประกอบเข้าเป็นวงจรใหญ่แห่งปัจเจกการ เรียกว่า ภคจักร หรือ สังสารจักร ตามหลักปัจเจกสมุปบาท

๑.๒ คุณค่าที่เกิดจากพิธีกรรมบวชนาค ดังนี้

๑.๒.๑ พิธีกรรมเป็นเครื่องมือทางสังคมชนบท จากการที่ผู้นำประกอบพิธียึดเอาพิธีกรรมทางพราหมณ์ซึ่งกล่าวอ้างกันว่าได้ปฏิบัติตามกันมาตั้งแต่โบราณ ไม่เคยละทิ้งจนกลายเป็นประเพณีที่ขาดมิได้ และชุมชนในเขตตำบลเมืองที่ ยึดถือปฏิบัติกันมานาน พิธีกรรมพราหมณ์จึงกลายเป็นเครื่องมือทางสังคมที่สามารถขัดเกลาจิตใจให้คนในสังคมได้เกิดความเกรงกลัวต่อภาระทำต่าง ๆ และยังสามารถใช้พิธีกรรมบังคับคนในชุมชนให้ปฏิบัติเป็นธรรมเนียมเดียวกันได้อีกด้วย ทำให้การจัดงานพิธีกรรมแต่ละครั้งเกิดความเรียบร้อยได้ด้วยดี

๑.๒.๒ ธรรมเนียมปฏิบัติ การปฏิบัติที่อยู่ภายใต้กรอบพิธีกรรมเดียวกันทำให้เกิดความเรียบร้อยและยังทำให้เกิดความง่ายต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำประกอบพิธีอีกด้วย การยึดหลักการอย่างเดียวกันจะเกิดความง่ายต่อการสั่งการในการปฏิบัติงานให้ทุกภาคส่วนของงานเคลื่อนไหวไปตามกระบวนการได้ เช่น พิธีกรรมเช่นไหว้บวงสรวง จะต้องให้ฝ่ายแม่ครัวที่ดูแลทางด้านอาหารจัดการอาหารเช่นบวงสรวงจัดวางอาหารให้ตรงกับความต้องการ ฝ่ายเจ้าภาพและญาติที่มาร่วมงานจะต้องเตรียมตัวเข้าสู่พิธีกรรมตัวนาคจะต้องวางตนให้เหมาะสมกับพิธีกรรม เป็นต้น เมื่อมองโดยภาพรวมแล้วพิธีกรรม เป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่สามารถสั่งการให้เกิดรวมเป็นอันเดียวกันได้อย่างครบทุกภาคส่วนของงานได้

๑.๒.๓ รักษาอัตลักษณ์ความเป็นพราหมณ์ให้คงอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนการที่คนในชุมชนยังมีความเชื่อในพิธีกรรมและนำพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องมาใช้ในวิถีชีวิตมากเท่าไร ยิ่งทำให้เกิดอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของพราหมณ์มากขึ้นเรื่อย ๆ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นศาสนาพราหมณ์แต่คติความเชื่อเกี่ยวกับพราหมณ์จะอยู่ในวิถีชีวิตได้ เพราะพิธีกรรมงานบวชมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพราหมณ์หลายขั้นตอน เช่น การบวงสรวง การบวชนาค การบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น ทำให้ชุมชนตำบลเมืองที่ต้องยอมรับอัตลักษณ์ความเป็นพราหมณ์อยู่ในวิถีชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

๑.๒.๔ หลักธรรมเชื่อมโยงสัมพันธ์กับศาสนาที่ตนนับถือ ประชาชนในตำบลเมืองที่นับถือศาสนาพุทธยึดหลักธรรมทางพุทธในการดำเนินชีวิตประจำวัน จึงเป็นการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ระหว่างพราหมณ์กับพุทธเข้าด้วยกัน โดยนำเอาพิธีกรรมพราหมณ์เป็นกรอบแนวทางปฏิบัติ และนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนามาแฝงเป็นคติสอนให้เกิดคุณค่าต่อพิธีกรรมมากยิ่งขึ้น ทำให้พิธีกรรมงานบวชที่เป็นส่วนหนึ่งของพราหมณ์เกิดความน่าเชื่อมีหลักธรรมที่สอนให้เกิดประโยชน์ได้ ดังเช่นที่กล่าวไว้ในข้างต้น คือ วรรณ ๔ สุจริต ๓ ศีล ๕ อริยทรัพย์ ๗ โลกุตระธรรม ๙ อุกุศลมูล ๓ อวิชชา ๔ ไตรสิกขาหรือสิกขา ๓ ห่วง ๓ ตัณหา ๓ ธรรม ๓ ปัญญา ๓ วิมุตติ ๒ โพชฌงค์ ๗ ภพ ๓ อัคคิ ๓ วิสุทธิ วัฏฏะ ๓

๒. อັถลัษณัณด้้านพีธีกรรมการบวชสามเณร และพระภิกษุ การบวชทางพระพุทธศาสนามีข้อกำหนดในเรื่องของเครื่องอัฐบริขาร คือ เครื่องใช้สอยของบรรพชิต มีพระพุทธบัญญัติว่า ผู้อุปสมบทเป็นพระภิกษุจะต้องมีบริขารประจำตัว ๘ อย่าง คือ ๑) จีวร ใช้ห่อคลุมตัว ๒) สังฆาฏิ ใช้ห่มกันหนาว โดยห่มซ้อนกับจีวรเวลาอากาศหนาวและเข้าสู่ละแวกบ้านเพราะมีขนาดและแบบเท่ากัน ๓) ผ้าสบงใช้ห่ม ๔) ปรคตเอว ใช้รัดเอวแทนเข็มขัด ๕) มีดโกน ใช้สำหรับโกนผม ๖) บาตรใช้ใส่อาหาร ๗) เข็มเย็บผ้า ๘) ฆมกรก เครื่องกรองน้ำให้สะอาด บริขารเหล่านี้เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้กุลบุตรผู้ประสงค์จะบวชแสวงหาก่อนบวชและในปัจจุบันนี้คณะสงฆ์ยังถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยมีการตรวจบริขารเบื้องต้นก่อนทำพิธีบรรพชา

๒.๑ ความเชื่อในการบวชสามเณรและพระภิกษุ มีเป้าหมาย 3 อย่าง คือ บวชเพื่อตอบแทนคุณ ศีลาพระธรรม และวินัยขัดเกลาจิตใจ พิธีอุปสมบทเป็นหัวใจสำคัญอย่างมากในพิธีกรรมงานบวชและนับได้ว่าเป็นสังฆกรรมที่สามารถชี้วัดความสำเร็จของงานได้เป็นอย่างดี บางงานเสร็จสิ้นที่พิธีอุปสมบทในโบสถ์ไม่มีพิธีกรรมอื่นต่อจากที่นี่ แต่บางงานมีพิธีกรรมต่อบ้านอีก คือ ฉลองพระใหม่ ก็มี ในพิธีอุปสมบทตามหลักการของพระสงฆ์ถือว่าเป็นญัตติจตุตถกรรม คือ กรรมที่ทำให้ด้วยการตั้งญัตติ แล้วสวดอนุสาวนา ๓ หน เป็นชื่อของสังฆกรรมประเภทหนึ่ง สังฆกรรมประเภทนี้สมบูรณ์ต่อเมื่อพระกรรมวาจาเสนอญัตติแล้ว เมื่อไม่มีผู้คัดค้านแล้วให้สวดประกาศ (อนุสาวนา) ๓ ครั้ง ในพิธีอุปสมบทเมื่อนำมาประยุกต์เข้าประเพณีชาวบ้านแล้วก็ยังคงความเป็นพุทธที่สะท้อนหลักธรรมอย่าง ทั้งที่ปรากฏในรูปของวัตถุหรือคำสอน บทสวด ซึ่ง ผู้วิจัยพบว่า ในงานบวชของกลุ่มชาวพุทธไทย มีการเตรียมบริขารทั้งหมดตามพระบรมพุทธานุญาตและมีความเชื่อดังนี้

๒.๑.๑ ผ้าไตร คือ ผ้าครองสำหรับบวชประกอบด้วยจีวร สังฆาฏิ สบง ปรคตอังสะ จัดไว้เป็นสำรับเพื่อใช้ประกอบในพิธีอุปสมบท ซึ่งก่อนที่จะประกอบพิธีบรรพชา พระอนุสาวนาจารย์และพระกรรมวาจาจารย์จะตรวจดูผ้าไตรเพื่อตรวจสอบดูว่ามีครบหรือยังถ้าหากยังไม่ครบจะแจ้งให้ไปยังเจ้าภาพให้ไปหามาครบจึงจะทำพิธีบวชได้

๒.๑.๒ บาตร ในพิธีกรรมจะมีการจัดให้ผู้อาวุโสของชุมชน ได้ผูกบาตรให้เป็นรูปของนาค โดยปฏิบัติตามหลักความเชื่อดั้งเดิมว่า ตำนานนาค ความเชื่อของคนที่จะบวชเรียกว่า นาค แปลว่า ผู้ประเสริฐหรือไม่ทำบาป ที่ได้ชื่อว่า นาค มีสาเหตุมาจาก นาคตัวหนึ่งอึดอัด รังเกียจกำเนิดนาคมีความคิดว่า ทำอย่างไรหนอเราจะพ้นจากกำเนิดนาคและได้อัตภาพมนุษย์ ขณะนั้นนาคตัวนั้นพิจารณาเห็นภิกษุในพระพุทธศาสนาได้ประพฤติธรรม มีความสงบ กล่าววาจาสัตย์ รักษาศีล มีกัลยาณธรรม จึงตัดสินใจขอบวชเป็นภิกษุ พวกภิกษุจึงได้ให้การบรรพชาอุปสมบทแก่นาค และนาคอาศัยอยู่ในวิหารหลังสุดท้ายกับภิกษุรูปหนึ่ง เวลานอนหลับได้กลับเพศเป็นนาคตามเดิม พวกภิกษุจึงนำเรื่องนั้นไปกราบทูลแก่พระพุทธเจ้า พระองค์ตรัสเรียกนาคมาถามแล้วได้ความเป็นจริง จึงสั่งให้สึกเสีย นาคมีความอาลัยในเพศบวช จึงกราบทูลขอฝากชื่อนาคไว้ ถ้าใครจะมาบวชให้เรียกชื่อนั้นว่า

นาค คำว่า นาค จึงเป็นชื่อเรียกผู้จะบวชจนถึงทุกวันนี้ ผู้วิจัยพบว่า การผูกบาตรของผู้จะบวชนิยมผูกเป็นรูปของนาค และภายในบาตรนั้นจะมีการนำบริขารที่เหลือใส่ลงไป ในบาตรอีกด้วย

นอกจากจะมีบริขารเข้าพิธีอุปสมบทแล้วยังมีการนำเอาวัตถุมงคลที่เป็นความเชื่อส่วนบุคคลของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ใส่เข้าไปในบาตรด้วยเช่น เงิน สร้อยทอง ตะกุด เหมยญ พระเครื่องกลางของคลัง เป็นต้น สาเหตุที่มีการนำเอาไปใส่ในบาตรเพราะมีความเชื่อในเรื่องของพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพและสังฆานุภาพ จะดลบันดาลให้สิ่งของที่อยู๋ภายในพิธีกรรมมีความศักดิ์สิทธิ์ เพราะชาวบ้านเชื่อความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมอุปสมบทว่าสามารถทำให้วัตถุหรือบุคคลที่ผ่านพิธีกรรม ซึ่งสุทัศน์ ศรีแก้วได้กล่าวว่า^{๔๐}

“...สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านเชื่อมากเพราะคำกล่าวแต่โบราณที่นับถือกันมาว่า ถ้าเข้าโบสถ์บวชเป็นการบรรจุคุณดิบให้เป็นคนสุข ดังนั้นวัตถุหรือสิ่งของที่อยู๋ในพิธีกรรมจึงได้รับการบรรจุหรือพุทธานุภาพไปในตัวพร้อมกับพิธีกรรมนั้น ๆ วัตถุประสงค์ที่ใช้ในพิธีกรรมอุปสมบทจึงได้รับการพุทธานุภาพพร้อมกับบุคคลผู้บวชและภายหลังจากเสร็จพิธีจึงทำให้ความเชื่อศรัทธาในความเป็นพระที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยของชาวบ้านมากยิ่งขึ้น...”

๒.๒ คุณค่าของพิธีกรรมการบวชสามเณร และพระภิกษุ พิธีกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนา พิธีกรรมจัดเป็นศาสนพิธี คือ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับระเบียบการทางพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมที่นำหลักธรรมมาสู่ประชาชนอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งแฝงไว้ด้วยหลักการที่เป็นเปลือกภายนอกของศาสนาที่จะนำพาประชาชนให้เข้าใจในแก่นแท้ของศาสนาต่อไปได้อีกวิธีหนึ่ง พุทธศาสนามีหลักแห่งเหตุและผลที่ได้รับการยอมรับมาโดยตลอด สาวกผู้ศรัทธาในพุทธศาสนาจึงนำศาสนพิธีมาใช้ในกระบวนการของพิธีกรรมงานบวชผสมกับหลักการทางความเชื่อของพราหมณ์และผี และหลักการที่แฝงอยู่ในศาสนาพิธีในพิธีกรรมงานบวช ผู้วิจัยพบคุณค่าของพิธีกรรมการบวชสามเณร และพระภิกษุ ดังนี้

๒.๒.๑ หลักการปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ การจัดงานบวชแก่บุตรชายแต่ละครั้ง จำเป็นต้องประสานงานกับคณะสงฆ์จำนวนมาก เริ่มตั้งแต่การติดต่อวัดที่พระใหม่จะไปพักอาศัยวัดที่จะทำพิธีกรรมอุปสมบท พระสงฆ์ผู้มาประกอบพิธีเจริญพระพุทธมนต์หรือฉลองศรัทธาในงานบวช ซึ่งผู้เป็นเจ้าภาพจะต้องประสานงานเองด้วยและญาติผู้อาสาหรืออาจารย์ผู้นำประกอบพิธีกรรมด้วย ทำให้เกิดหลักการปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ตั้งแต่การเข้าพบ การสนทนา การแสดงความเคารพ การลุก-นั่ง การใช้ภาษาเกี่ยวกับพระสงฆ์ ตลอดจนวิธีการประสานงานกับพระสงฆ์ด้วย ซึ่งล้วนแต่ต้องใช้ความสามารถในการปฏิบัติ โดยมากแล้วจะเกรงกลัวไม่กล้าแสดงออกต่อหน้าพระสงฆ์ เพราะมีคติความเชื่อเกี่ยวกับ

^{๔๐}สัมภาษณ์,สุทัศน์ ศรีแก้ว,บ้านแดล ตำบลแดล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์,วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๗.

การปฏิบัติตนเองที่คิดว่าบางที่ไม่เหมาะสมกลัวบาป จึงทำให้ไม่มีใครกล้าประสานงานกับพระสงฆ์ได้ จึงมีระเบียบการตามประเพณีท้องถิ่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่ง พล บุญยงค์ ได้กล่าวว่า^{๑๑}

“...ตั้งแต่สมัยโบราณที่จำความได้ เคยไปวัดหลายครั้งแต่จะถูกพ่อแม่ห้ามหลายอย่าง เลยทำให้รู้สึกเกรงกลัวไม่กล้าเข้าใจพระสงฆ์ แต่เมื่อตนเองได้บวชแล้วจึงได้เข้าใจในวิธีปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ ว่าสิ่งไหนเหมาะสม สิ่งไหนควร และการประสานงานพระสงฆ์ในการคิดจัดพิธีกรรมงานบวชของลูกชายของชาวตำบลเมืองที่ ส่วนมากจะมาปรึกษากับผู้รู้ก่อนอุปการณ์ที่จะไปประสานงานกับพระสงฆ์ที่จำเป็นนำมาไปด้วย คือ จานหรือพาน รูป เทียน ดอกไม้ สำหรับบูชาพระรัตนตรัย ส่วนหมากพลู สำหรับถวายพระสงฆ์ ซึ่งเดิมทีที่ทำไปไม่เคยรู้มาก่อนว่าทำไมต้องมีพานรูปเทียน ดอกไม้ และหมากพลูด้วย จนได้บวชเรียนจึงได้เข้าใจในวิธีปฏิบัติเหล่านี้...”

ธรรมเนียมปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ตามความรู้สึกลึกซึ้งของชาวบ้านถือว่าเป็นของสูงค่าต้องระวังไม่ทำให้เกิดการลบหลู่หรือขาดความเคารพตามมารยาท แต่ถ้าหากถือปฏิบัติตามรูปแบบตั้งแต่สมัยโบราณสิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ รูปเทียน ดอกไม้ และหมากพลู ต้องมีไปถวายพระสงฆ์ด้วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าของสิ่งของที่นำมาด้วย

รูป เทียน ดอกไม้ ๓ อย่างนี้สำหรับบูชาพระรัตนตรัยอันเป็นสรณะอันสูงสุดของพุทธศาสนา ส่วนหมากพลูสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมการเคี้ยวหมากของชุมชนที่มีอยู่ในวิถีชีวิตของคนเป็นส่วนหนึ่งของการต้อนรับแขกผู้มาเยือน จำเป็นต้องมีของต้อนรับคือ หมากและพลู

๒.๒.๒ ศาสนพิธีที่เกี่ยวข้อง พิธีกรรมงานบวชมีศาสนพิธีที่เกี่ยวข้องตามลำดับหลายส่วน ได้แก่ พิธีเจริญพระพุทธมนต์ พิธีถวายภัตตาหารเช้า พิธีฉลองพระใหม่ ลำดับขั้นตอนของศาสนาพิธีมีความเหมือนกันทั่วไป คือ เริ่มด้วยการเชิญเจ้าภาพจุดรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย สมาทานศีล ในพิธีเจริญพระพุทธมนต์จะมีการอาราธนาพระปริตร เพื่อให้พระสงฆ์ได้นำบทพระปริตรมาสาธยายให้เจ้าภาพได้สดับรับฟัง ในพิธีถวายภัตตาหารจะมีการกล่าวคำถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ ซึ่งในพิธีการที่เกี่ยวกับศาสนพิธีมีความหมายของพิธีหลายแห่งที่แฝงคุณค่าโดยไม่ได้แสดงให้รู้เป็นเพียงสัญลักษณ์ของศาสนพิธี

๒.๒.๓ เป็นการรักษาศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ในวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

๒.๒.๔ สร้างแบบแผนแห่งการปฏิบัติศาสนพิธีให้เป็นรูปแบบอย่างเดียวกัน

๒.๒.๕ สืบทอดพุทธศาสนาให้มั่นคงและยังความศรัทธาให้ประจักษ์แก่สังคม

^{๑๑}สัมภาษณ์, พล บุญยงค์, บ้านตาล ตำบลตาล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๗.

๒.๒.๖ สะท้อนมารยาทชาวพุทธที่ควรรู้ให้แก่ผู้มาร่วมงานได้ปฏิบัติตามได้เป็นอย่างดี ได้แก่ การไหว้ การกราบ การนั่ง การเดิน การถวายเป็นพุทธบูชา การสวดมนต์ไหว้พระสมาทานศีล ฟังพระสวดมนต์ และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์ เป็นต้น

๒.๒.๗ หลักคำสอนที่แฝงอยู่ในโศตัมมุข มีปริศนาธรรมแฝงอยู่ ดังนี้

๑) ปริศนาธรรมจากพระพุทธรูป เศียรแหลม หมายถึง ปัญญา มี ๒ อย่าง คือ ปัญญาโลกียะ และปัญญาโลกุตระ หุยาน หมายถึง สมาธิหนักแน่นมี ๓ อย่าง คือ ขณิกสมาธิอัปปนาสมาธิ และอุปปจารสมาธิ ตามองต่ำ หมายถึง สติ ดำริออกจากสิ่งทั้งสาม คือ ดำริออกจากกาม พยาบาท และเบียดเบียน

๒) ปริศนาธรรมเทียน ๒ เล่ม ได้แก่ การบูชาคุณของพระธรรมวินัย ซึ่งเทียนเล่มแรก หมายถึง บูชาพระธรรม และเทียนเล่มที่สอง หมายถึง บูชาพระวินัย

๓) ปริศนาธรรมในรูป ๓ ดอก ได้แก่ การบูชาคุณของพระพุทธ ได้แก่ พระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ

๔) ปริศนาธรรมดอกไม้ในแจกัน ได้แก่ การบูชาพระสงฆ์ ซึ่งเกิดจากความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่สามารถหล่อหลอมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (สงฆ์ หมายถึง หมู่คณะ และความสามัคคี) เสมือนกับพระสงฆ์ที่มาจากร้อยพ่อพันแม่มาบวชในพระพุทธศาสนาแล้วถือปฏิบัติพระธรรมวินัยอันเดียวกันทั่วโลก

๒.๒.๘ ได้บริหารจัดการไปตามกระบวนการทำให้ได้รับประโยชน์เกิดตามมาอีกคือ มีสติ สมาธิ ปัญญามากขึ้น เมื่อทำถูกวิธี มีเป้าหมายในการปฏิบัติและทำงานได้อย่างรวดเร็วเข้าใจธาตุแท้ของชีวิตและสรรพสิ่งอย่างมีเหตุผล สามารถยกระดับของตนให้สูงขึ้นด้วยตนเองและมีศักยภาพที่จะแก้ปัญหาได้ และเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือพระรัตนตรัย

๒.๒.๙ ก่อนอุปสมบท มีกิจกรรมที่จะต้องมีการจัดเตรียมสมณะบริวาร นาคต้องโกนผมโกนหนวด ตัดเล็บมือเล็บเท้า เดินเวียนขวารอบอุโบสถ 3 รอบ ทำวันทาสีมาหน้าอุโบสถและขอขมาลาโทษผู้มีพระคุณ สะท้อนคุณค่าดังนี้

๑) เป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อการสละความสะดวกสบายทางโลกเข้าสู่ทางธรรม

๒) เป็นการศึกษาลัทธิธรรมเบื้องต้นจากพิธีกรรมบรรพชาเป็นสามเณร

๓) แสดงความกตัญญูทวาทิตต่อบุพการีผู้มีพระคุณทุกท่าน

๒.๒.๑๐ อุปสมบทมีกิจกรรม 2 อย่าง คือ การบวชเป็นสามเณร และการบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ สะท้อนคุณค่า ดังนี้

๑) เป็นการศึกษาศาสนาปฏิบัติที่ละบทยุทธศาสตร์ทั้งโดยอนุโลมและปฏิโลม นาคว่าตามทีละบทยุทธศาสตร์ ดังนี้ เกสา โลมา นขาทนต์ตา ตโจ (อนุโลม) ตโจทนต์ตา นขา โลมา เกสา (ปฏิโลม)

- ๒) เป็นการศึกษาสิกขาบท ๑๐ ประการ
- ๓) ได้สืบทอดเป็นศาสนาทายาทบำเพ็ญบารมีตามพระอริยเจ้า
- ๔) เป็นสังฆกรรมที่มีองค์ประชุม ๕ รูปขึ้นนับว่ามีพยานในการกระทำเพียงพอสอดต่อการสมมติตนเพื่ออุปสมบท (สงฆ์โดยสมมติ)
- ๕) ได้ทราบกระบวนการตรวจสอบก่อนการรับเข้าสู่หมู่แห่งสงฆ์ โดยการถามตอบในวาระแรก

๖) ได้แสดงเจตนาที่ดีและเปิดเผยต่อการกระทำในอดีตที่ผ่านมาด้วยคำถามอันตรายกธรรมในวาระที่สองว่า สุณสี โอภาส อยุนเต สจจกาโล ภูตกา โลยชาตตปุจฉามิ สนตอถิติวัตตพพอสันตติวัตตพพสนตี เต เอวรูปา อาพาธา. คำถามย้อนอีกครั้งตั้งข้อ 5)

๗) ได้แนวทางสำหรับการประพฤติปฏิบัติของพระใหม่จากอุปัชฌาย์และพ่อแม่ญาติมิตรที่มาร่วมงานได้รับฟังหลักธรรมคำสอนจากโอวาทหลังการบวช คือ อนุศาสน์ ๘ มีนีสัย ๔ อย่าง ได้แก่ การนุ่งห่มผ้าบังสุกุล บิณฑบาตเลี้ยงชีพ อยู่โคนต้นไม้ และฉันยาอดด้วยน้ำมูลเนา และอภิญญา ๔ อย่าง ได้แก่ ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตมนุษย์ ไม่เสพเมถุนธรรม ไม่ลักทรัพย์ ไม่โอ้อวดคุณอันไม่มีในตัว และธรรมเบ็ดเตล็ดที่พระอุปัชฌาย์จะมอบให้ก่อนเสร็จพิธีกรรม

๒.๒.๑๑ พบความรู้ใหม่จากพิธีกรรมเกี่ยวกับพุทธจากงานวิจัยครั้งนี้ คือ

๑) ระเบียบการทางศาสนพิธี วิธีการนำหลักการทางพุทธศาสนามาถ่ายทอดแฝงไว้กับศาสนพิธี มีความหมายที่สอดแทรกอยู่ในกระบวนการทุกขั้นตอน

๒) การปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี การนำหลักการทางศาสนพิธีมาประกอบสร้างความมั่นคงให้กับศาสนาได้เป็นอย่างดี ยกย่องคุณค่าของศาสนพิธีให้สำคัญมากยิ่งขึ้น

๓) การบำเพ็ญบารมี ในกระบวนการทางพุทธศาสนานิยมใช้หลักบุญกิริยวัตตุมมา ประกอบอยู่ตลอดเวลา ทำให้ผู้ที่มาร่วมงานทุกคนได้ร่วมด้วยช่วยกันบำเพ็ญบารมีร่วมกับเจ้าภาพอยู่ตลอดเวลา

๔) หลักธรรม ทุกขั้นตอนล้วนแสดงหลักธรรมให้ได้ตระหนักอยู่ตลอดเวลา มีโอกาสได้สดับรับฟังพระสวด พระเทศน์ ได้หลักการไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๕) เข้าใจหลักการทางธรรมวินัยของพระสงฆ์ การจัดการตรวจสอบก่อนบวช การจัดสังฆกรรมอุปสมบท และระเบียบการทางคณะสงฆ์แสดงให้เห็นรูปแบบที่น่าเชื่อถือสร้างศรัทธาเลื่อมใสในพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง

๖) อานิสงส์ของการบวช อานิสงส์แห่งการบวชครั้งนี้จะพึงได้แก่ผู้บวชเอง พึงได้แก่ผู้อื่นคือ บิดามารดาและผู้ร่วมงาน และอานิสงส์จะพึงได้แก่พระศาสนา

๓) เป้าหมายของการบวช ในการอุปสมบทมีขั้นตอนตรวจสอบก่อนบวชและระหว่างบวชอยู่ตลอดเวลา เมื่อบวชเสร็จแล้วอุปัชฌาย์จึงให้แนวทางการปฏิบัติด้วยหลักอนุศาสน์ ๘ และวิถีแห่งการบวชของพระสงฆ์ในศาสนานำหลักการปฏิบัติง่าย ๆ

กล่าวโดยสรุปคติความเชื่อและคุณค่าของพิธีกรรมงานบวชแบ่งออกเป็น ๓ ประเด็น คือ

๑. คติความเชื่อและคุณค่าของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานบวช ได้แก่

พิธีกรรมเช่นไหว้เป็นพิธีกรรมจัดขึ้นเพื่อขอขมาหรือตอบแทน พบคุณค่าที่เกิดจากผลการเช่นไหว้ ได้แก่ ความกตัญญู การนำพาลูกหลานทำพิธีเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ ผีเร่ร่อน สะท้อนหลักของความกตัญญูรู้คุณค่าของบรรพบุรุษที่เป็นต้นตระกูลของโคตรตนเอง ซึ่งปลูกฝังอยู่ในความรู้สึกของคนรุ่นต่อไปได้เป็นอย่างดี หลักการสอน โดยการอ้างเอาสิ่งที่เคยมีตัวตน คือ บรรพบุรุษมากล่าวอ้างให้ลูกหลานเกิดความเชื่อในสิ่งที่ตนเองทำ ปลูกฝังคำสอนที่ต้องปฏิบัติแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว สอนให้รู้จักการตอบแทนคุณด้วยหลักกตเวทิตี คือ การตอบแทนบุญคุณบรรพบุรุษด้วยการทำบุญ ถวายทาน อุทิศไปให้

พิธีกรรมการบวงสรวงเทพ แสดงออกถึงความเคารพแก่เทพเทวดาและเป็นการขออนุญาตเทวาอารักษ์ที่สถิตอยู่บริเวณจัดงานบวช เพื่อให้การจัดงานสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ คุณค่าการเช่นไหว้บวงสรวงเทพ เป็นการปลูกฝังความเชื่อเกี่ยวกับเทพตามแนวคิดหรือคติของพราหมณ์ให้คงอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน ย้ำคิดให้ผู้ร่วมพิธีตระหนักถึงการกระทำของตนเอง โดยสอนทางอ้อมว่ายังมีผู้ที่อยู่อีกภพภูมิหนึ่งสามารถมองเห็นการกระทำของเราได้ จงทำความดีจะดีที่สุด

พิธีกรรมการยกครู เป็นการบูชาครูตามความเชื่อพื้นฐานของการเรียนรู้ในสังคมทุกชนชั้น คุณค่าของการยกครูเป็นการลดทิฐิมานะในตัวของผู้เจ้าภาพด้วยการยินดียอมรับขั้นตอนหรือพิธีการต่าง ๆ ที่อาจารย์ผู้ประกอบพิธีนำพาปฏิบัติในพิธีกรรมงานบวชครั้งนี้ เป็นการให้เกียรติยกย่องคุณค่าในตัวของอาจารย์ผู้ประกอบพิธีด้วยเครื่องยกครู ซึ่งในอดีตถือว่ามีค่ามากและในปัจจุบันยังมีค่าจ้างที่นอกเหนือจากค่ายกครูมอบให้อีกเป็นค่าตอบแทน แสดงขึ้นตอนธรรมเนียมปฏิบัติของคนในชุมชนเกี่ยวกับการยกครูหรือไหว้ครูในพิธีการง่าย ๆ ด้วยการเตรียมเครื่องยกครู นำมายกครูแก่อาจารย์ผู้ประกอบพิธีการให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนรุ่นต่อไป เป็นการมอบอำนาจสั่งการเกี่ยวกับการจัดประกอบพิธีกรรมให้แก่อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม เป็นการประกาศเกียรติคุณของผู้ประกอบพิธีโดยผ่านพิธียกครูแก่คนที่มาร่วมงาน

พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ เป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ทุกคนที่มาร่วมพิธีกรรม ซึ่งในพิธีกรรมจะเน้นบุคคลเกี่ยวกับนาคและพ่อแม่ จะมีการนำเรื่องราวที่ดีของพ่อแม่ที่ได้ให้ชีวิตของนาคมาตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์มาจนถึงปัจจุบัน และกล่าวถึงเรื่องหน้าที่ของลูกผู้ชายที่ต้องทำให้ได้คือการตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ด้วยการบวช ซึ่งผู้วิจัยได้สอบถามถึงประเด็นการตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ของลูกตามคติของเขมรพื้นบ้าน พบคุณค่าของพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญได้แก่ เป็นเครื่องมือทางสังคม

ชนบท เป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่อยู่ภายใต้กรอบพิธีกรรมเดียวกันเกิดรวมเป็นอันเดียวกันได้อย่างครบทุกภาคส่วนของงาน ให้ความเป็นพรหมณ์อยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน การที่คนในชุมชนยังมีความเชื่อในพิธีกรรมและนำพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องมาใช้ในวิถีชีวิตมาก เป็นการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ระหว่างพรหมณ์กับพุทธเข้าด้วยกัน

การเจริญพระพุทธมนต์ คือ การนำเอาบทสวดพระปริตรมาสาธยายให้เกิดสิริมงคลแก่พิธีกรรมที่จัดขึ้นโดยมากการสวดพระปริตรจะรู้จักกันในชื่อของ การสวดเจ็ดตำนานหรือสิบสองตำนานพระปริตร แปลว่า เครื่องคุ้มครอง คือ คุ้มครองป้องกันอันตรายภายนอก เช่น โจร ยักษ์ สัตว์เดรัจฉาน และป้องกันอันตรายภายใน คือ โรคภัยไข้เจ็บ คุณค่าของการเจริญพระพุทธมนต์มีคุณค่าด้านจิตใจ เป็นหลักคำสอนที่ลึกซึ้ง มีคุณค่าด้านวรรณกรรม การอนุรักษ์ภาษามคธ เป็นการเจริญรอยตามแนวทางของครูบาอาจารย์

๒. คติความเชื่อและคุณค่าของพิธีกรรมการบวชนาค สามเณร และพระภิกษุ ได้แก่

พิธีกรรมการบวชนาค เชื่อว่าเป็นการเปลี่ยนสถานภาพจากบุคคลธรรมดาสู่ความเป็นนาค ซึ่งมีภาวะที่ใกล้จะเข้าสู่ความเป็นผู้บริสุทธิ์แสดงออกถึงเจตนาที่ดีที่จะรำลึกถึงคำขอร้องของพญานาคที่เคยทูลขอกับพระพุทธเจ้าให้ผู้ที่บวชพระสงฆ์ได้สมมติตนเองเรียกว่านาคก่อน ซึ่งการบวชชื่อนั้นเป็นจุดเริ่มต้นที่มีกุศลโลบายให้ผู้ที่เข้าสู่ความเป็นพระสงฆ์ได้รู้จักสงบเสงี่ยมเจียมตัวก่อนเข้าโบสถ์ คุณค่าที่เกิดจากพิธีกรรมบวชนาค พิธีกรรมเป็นเครื่องมือทางสังคมชนบท ธรรมเนียมปฏิบัติ รักษาอัตลักษณ์ความเป็นพรหมณ์ หลักธรรมเชื่อมโยงสัมพันธ์กับศาสนาที่ตนนับถือ

พิธีกรรมการบวชสามเณรและพระภิกษุ เชื่อว่ามีเป้าหมาย 3 อย่าง คือ บวชเพื่อตอบแทนคุณ ศึกษาพระธรรม และวินัยขัดเกลาจิตใจ พบคุณค่าด้านหลักการปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ ศาสนพิธีที่เกี่ยวข้อง แบบแผนแห่งการปฏิบัติศาสนพิธี สืบทอดพุทธศาสนาให้มั่นคง หลักคำสอนที่แฝงอยู่ในโต๊ะหมู่บูชา มีปริศนาธรรมแฝงอยู่ ได้บริหารจัดการไปตามกระบวนการ

๔.๓.๕ อัตลักษณ์การแต่งงานที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาวกุยจังหวัดสุรินทร์

ครอบครัวถือว่าเป็นสถาบันหลักในการฟูมฟัก อบรมจิตใจ และสร้างคนให้เติบโตเป็นคนดีของสังคม ฉะนั้นการสร้างครอบครัวที่ดีงาม เต็มเปี่ยมไปด้วยความรัก ความเข้าใจ ความห่วงใยเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ที่จะช่วยเสริมสร้างสถาบันหน่วยเล็ก ๆ ทางสังคม ดังนั้น การแต่งงานมีรูปแบบประเพณีที่แตกต่างกันออกไป ความแตกต่างที่วันนี้สืบเนื่องมาจากลักษณะทางสังคม และวัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละสังคมเอง แต่ความคล้ายคลึงกันของการแต่งงาน คือ ทุกสังคมจะถือว่าการแต่งงานเป็นกิจกรรมหนึ่งทางสังคมที่มีเป้าประสงค์อย่างเดียวกันอันได้แก่ การมีครอบครัวที่อบอุ่น อุดมไปด้วยความรัก ความเข้าใจอกเข้าใจซึ่งกันและกัน ดังนั้นพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงาน จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ทุกกลุ่มชาติพันธุ์นำมาเป็นเครื่องมือไปสู่ความต้องการเหล่านั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจให้เกิดขึ้นแก่คนสองคน อีกทั้งยังเป็นการประกาศให้ชุมชนในสังคมได้รับรู้ เพื่อให้เกิดการยอมรับ

จากสังคม รวมถึงความเชื่อต่าง ๆ ในพิธีกรรมแต่งงานไว้ทุกขั้นตอน นับตั้งแต่ การเลือกคู่ครอง การ ทาบหมั้นสู่ขอ การแต่งงาน และพิธีกรรมหลังการแต่งงาน ทั้งนี้เพราะชนทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์ มีความ เชื่อว่า ถ้าได้กระทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ตามที่บรรพบุรุษได้ประพฤติปฏิบัติมา จะทำให้ชีวิตคู่หรือชีวิต การแต่งงาน ประสบกับความสงบสุขร่มเย็น เป็นไปตามครรลองที่ถูกต้องของสังคม ดังนั้นผู้วิจัยใคร่ขอ นำเสนอความสัมพันธ์ ในทุกขั้นตอนของกลุ่มชาวกูยตำบลแดล อำเภอสือขุรุมิ จังหวัดสุรินทร์ ประพฤติปฏิบัติกันมา และรวมทั้งการรับเอารูปแบบอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากภายนอกชุมชน เข้ามา ผสมผสานกับพิธีกรรมในชุมชน ความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ตน ดังต่อไปนี้

๑.การเลือกคู่ครอง

๒.การทาบหมั้นสู่ขอ

๓.การหมั้น

๔.การแต่งงาน แบ่งตามรายละเอียดของขั้นตอน ได้ดังนี้

๔.๑ การหาฤกษ์ยาม

๔.๒ การจัดเตรียมสถานที่

๔.๓ การเตรียมตัวเจ้าบ่าวเจ้าสาว

๔.๔การจัดเตรียมขันหมาก และขบวนแห่ขันหมาก

๔.๕พิธีสู่ขวัญ และขั้นตอนการประกอบพิธี

๕.พิธีกรรมหลังการแต่งงาน

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยขอนำเสนออัตลักษณ์พิธีกรรมการแต่งงานที่ส่งผลต่อการดำเนิน ชีวิตของกลุ่มชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ ดังต่อไปนี้

๑. การเลือกคู่ครอง

การ “แกลกะมอล” (การเล่นสาว) ของกลุ่มชาติพันธุ์กูยตำบลแดล โดยเฉพาะอุปนิสัยของ กลุ่มชาวกูย โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว เป็นคนที่รักความอิสระ รักสงบ ไม่ชอบทะเลาะเบาะแว้งกับชนกลุ่มอื่น ๆ หากมีชนกลุ่มอื่นเข้ามารุกราน ชาวกูยก็มักเป็นฝ่ายยอมอ่อนน้อมหรืออพยพกลุ่มชนของตนหลบหนี ไป ด้วยเหตุนี้จึงทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวกูยถูกซึมซับอิทธิพลจากภายนอกเข้ามา เพราะใน ขณะนั้น วัฒนธรรมจากภายนอก ทั้งจากวัฒนธรรมเขมรและลาว ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่มี วัฒนธรรมที่สูงและเข้มแข็งกว่า เข้าครอบงำผสมผสานกลมกลืนกันไป โดยเฉพาะวัฒนธรรมของชน ชาติเขมร ซึ่งได้ถ่ายทอดทั้งทางตรงและทางอ้อม เห็นได้จากพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวกูย มักจะเป็นไป ตามลัทธิพราหมณ์ซึ่งชาวเขมรนับถืออยู่ก่อนแล้ว หากย้อนมองในแง่ของเศรษฐกิจและสังคม เป็น สังคมเกษตรกรรม ที่มีอาชีพหลัก คือการทำนาปลูกข้าว และมีอาชีพรอง คือปลูกปอ ปลูกหม่อนเลี้ยง ไหม ดังนั้นการได้พบปะกันของหนุ่มสาว ก็จะเกี่ยวเนื่องจากการประกอบอาชีพ เช่น การลงแขกเกี่ยว ข้าวหรือการพูดคุยกันหลังจากเสร็จภารกิจทางการเกษตรในช่วงเย็น โดยหนุ่มสาวจะมีโอกาสได้พูดคุย

หยอกล้อกัน หรือหนุ่ม ๆ จะช่วยงานสาว ๆ ในการปั่นไหม กรอผ้า ทอผ้า หรือช่วยหันใบหม่อนเป็นอาหารไหมเป็นต้น การไปรับจ้างทำงานยังต่างจังหวัดหรือทำงานยังกรุงเทพฯ ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการเกี้ยวพาราสีกันของคนหนุ่มสาว ในกลุ่มชาวกูย ทั้งนี้เนื่องจาก ชาวกูยในตำบลเตล อำเภอสีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ มักออกไปทำงานรับจ้างยังที่อื่น ๆ โดยการรวมกันไปเป็นกลุ่ม หรือไปพักกับคนในหมู่บ้านที่ไปทำงานอยู่ก่อนนี้แล้ว ความเห็นอกเห็นใจกัน ความเหงา ว้าเหว ทำให้หนุ่มสาวเกิดความสนิทสนมกันจนถึงขั้นตกลงในส่งผู้หลักผู้ใหญ่ไปทาบทามสู่ขอ

ในแง่ของวัฒนธรรม กลุ่มชาวกูยตำบลเตล ในช่วงที่หมู่บ้านมีงานเทศกาลหรืองานบุญต่าง ๆ เช่น งานทอดกฐิน ผ้าป่า งานบวช งานแต่งงาน ซึ่งบางครั้งเจ้าภาพงานจะจ้างมหรสพมาสมโภชในงานหรือการร่วมกันช่วยงานเหล่านั้น ก็เป็นโอกาสที่หนุ่มสาวได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนทัศนคติ และเมียมองหาคนที่ตนชอบพอใจจึงมีอยู่มาก การได้พบ การได้พูดคุยกันในลักษณะนี้ หนุ่มสาวชาวกูยถือว่าเป็นการป่าวประกาศให้สังคมรับรู้รับทราบ รวมถึงเป็นการแสดงตนให้บรรดาญาติพี่น้องของแต่ละฝ่ายรับรู้ และร่วมพิจารณาความเหมาะสมของแต่ละฝ่ายอย่างไรก็ตาม ในเรื่องการเลือกคู่ครองของกลุ่มชาวกูยก็ยังมีให้เห็นอยู่ในอดีตของชาวบ้านโพนทองก็คือ “ประเพณีการจก” หรือการที่หนุ่ม ๆ ออกไปเที่ยวคุยกับสาวที่ตนหลงรักในยามค่ำคืน เมื่อถึงตอนดึกหญิงสาวเข้านอนในเรือนหนุ่มนั้นก็จะมีไม้แห่ขึ้นไปตามร่องกระดานพื้นบ้าน เพื่อเป็นการปลุกให้สาวคนรักตื่นและออกมาพูดคุยกัน ซึ่งก็อาจจะเป็นที่ถุนบ้านหรือชานบ้านก็ได้ พ่อแม่ของฝ่ายหญิงจะไม่ออกมายุ่งเกี่ยว แต่จะจุดตะเกียงหรือทำที่ส่งเสียงกระแอมเป็นระยะ เพื่อเป็นการเตือนให้ฝ่ายชายได้รู้ว่า อย่าทำอะไรที่มีดีมีงามเกินกว่าการพูดคุยกันฉันทนชอบพอกัน “ประเพณีการจก” ของชาวกูยตำบลเตลนี้ได้เลิกราไปอย่างสิ้นเชิงเมื่อประมาณ ๓๐ ปีที่ผ่านมา เนื่องจากสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน กล่าวคือเมื่อฝ่ายหนุ่มใช้ไม้แห่ขึ้นไปตามร่องกระดานพื้นเพื่อปลุกสาวคนรักแล้ว สาวนั้นไม่ลุกออกมาพูดคุยด้วยหรือแกล้งทำเป็นนิ่งเฉยเสีย สร้างความไม่พอใจแก่หนุ่มคนนั้น การลักขโมยทรัพย์สินจึงเกิดขึ้น ทำให้เป็นที่หวาดระแวงแก่เจ้าของบ้าน จึงส่งผลให้ “ประเพณีการจก” ค่อย ๆ เลิกราไปในที่สุด

จากข้อมูลในแบบสัมภาษณ์ พบว่า การเลือกคู่ครองของกลุ่มชาวกูยตำบลเตล อำเภอสีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ มักเป็นไปในรูปแบบที่เกิดจากความพอใจของตนเองเป็นด้านหลัก โดยนิยมเลือกคู่ครองด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม การเลือกคู่ครองโดยคล้อยตามความคิดของพ่อแม่ ทั้งนี้เพราะชาวกูยตำบลเตล อำเภอสีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จะให้ความสำคัญแก่ผู้อาวุโสที่ตนนับถือเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจด้วย เพราะพวกเขาเชื่อว่า พ่อแม่หรือคนที่ตนนับถือนั้น “อาบน้ำร้อนมาก่อน” กล่าวคือ เคยผ่านเคยพบประสบการณ์ทั้งในด้านดีและไม่ดี ของการดำเนินวิถีชีวิตในระบบครอบครัวมาก่อน แล้วนำเอาองค์ความรู้ทั้งหมดที่ได้รับจากประสบการณ์นั้น มาสรุปเป็นบทเรียนเพื่อสืบทอดให้แก่ลูกหลาน อีกทั้งชี้แนะแนวทางให้บุตรหลานของตนประพฤติปฏิบัติ ให้เป็นไปตามครรลองแห่งจารีตนั้น ๆ ซึ่ง

สามารถแยกคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการเลือกคู่ครอง ของกลุ่มชาวกูย หมู่บ้านตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ได้ดังนี้

๑.กลุ่มชาวกูยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เชื่อว่า แม้นั้นจะเลือกคู่ครองด้วยตนเอง โดยเหตุผลต่าง ๆ กันมีทั้งพ่อสื่อแม่สื่อชักนำ หรือกลุ่มเพื่อน ๆ แนะนำให้ก็ตาม แต่ผลสรุปท้ายก็ต้องผ่านความเห็นชอบจากพ่อแม่ผู้ปกครองก่อนเสมอ การให้ความเคารพนับถือในการตัดสินใจของผู้อาวุโส เพราะหากทั้งคู่อังต้อรังแตงงานกัน โดยมีได้ผ่านการกลั่นกรองจากระบบเครือญาติก่อนแล้ว จะทำให้พบประสบกับความล้มเหลวในระบบครอบครัวในภายภาคหน้า

๒.การเลือกคู่ครองของกลุ่มชาวกูยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จะนิยมเลือกคู่ครองที่เป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน โดยให้เหตุผลว่า รู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดี มีการศึกษาอุปนิสัยใจคอ และรู้จักสนิทสนมกับเหล่าเครือญาติของกันและกัน คู่ครองของตนอยู่กับคนละหมู่บ้านหรือต่างจังหวัด แต่ก็จะเป็นคนในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน มีภาษาพูดและขนบธรรมเนียมที่คล้ายคลึงกัน

๓.ผู้ชายและผู้หญิงของกลุ่มชาวกูยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ มีความเชื่อว่า ผู้ที่จะมาเป็นคู่ครองของตนนั้นต้องเป็นผู้ที่มีนิสัยดี เข้ากับพ่อแม่ของตน ทำให้เห็นได้ว่า คู่ครองที่ตนเลือกนั้น ต้องมีอุปนิสัยดี มีความมานะอดทน ขยันหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบต่อการบ้านการเรือน มีความซื่อสัตย์ต่อกัน มีความสุภาพอ่อนน้อม รู้จักประหยัดต่ออ้อม รวมทั้งต้องมีธัญญาศัยที่ดีต่อวงศาตมณญาติของแต่ละฝ่ายด้วย

โดยสรุป การเลือกคู่ครองของกลุ่มชาวกูยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จะมีพื้นฐานมาจากความรัก ความเข้าใจกัน เพราะนิยมเลือกคู่ครองด้วยตนเอง และคู่ครองต้องเป็นผู้ที่มีอุปนิสัยดีให้ความรักความอบอุ่นแก่ครอบครัวได้ เป็นผู้ขยันขันแข็งในการทำงานหาเลี้ยงครอบครัวแต่เชื่อว่าเมื่อทั้งคู่ตกลงในแต่งงานกันแล้ว ก็จะทำให้กระทำได้ตามความพอใจของตนเอง เพราะกระบวนการตรวจสอบ โดยผ่านความเห็นชอบจากระบบเครือญาติ ยังมีความสำคัญอยู่ ดังนั้นทั้งผู้หญิงและผู้ชายเมื่อเลือกคู่ครองของตนได้แล้ว จึงต้องผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากพ่อแม่ญาติพี่น้องก่อน ทั้งนี้เพราะ หากทั้งคู่ไม่ได้รับการยินยอมจากพ่อแม่ญาติพี่น้องดังกล่าวแล้วปัญหาต่าง ๆ ก็อาจจะตามมา เช่น การถูกเมินเฉยจากเหล่าญาติ ๆ ถูกสังคมลงโทษ เช่น ถูกนินทาว่าร้าย และประการสุดท้าย เป็นการประพฤติดื้อต่อผีบรรพบุรุษซึ่งอาจจะส่งผลให้ทั้งคู่ประสบกับความล้มเหลวของระบบครอบครัว

อย่างไรก็ตามการเกี่ยวพาราฮี หรือการเลือกคู่ครองอย่างในอดีตกลุ่มชาวกูย หมู่บ้านตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ค่อย ๆ เสื่อมถอยลง ทั้งนี้เนื่องจากการรับเอาอิทธิพลในด้านต่าง ๆ จากภายนอกเข้ามา ไม่ว่าจะเป็นไฟฟ้าใช้แทนการจุดตะเกียงหรือขี้ไต้ การมีโทรทัศน์ วิทยุ หรือพาหนะที่สะดวกรวดเร็ว ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคม หนุ่ม ๆ สาว ๆ จะออกเที่ยวเตร่นอกหมู่บ้าน หรือการมองเห็นความล้ำสมัยน่าอัศจรรย์กับสิ่งที่เคยเป็นมาในอดีต รวมถึงความต้องการใน

ปัจจัยหลาย ๆ อย่างความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ทำให้หนุ่มสาวเกิดการเลียนแบบและเอาอย่างพฤติกรรมทางวัฒนธรรมจากภายนอกชุมชน การพบปะกันของหนุ่มสาวเหมือนอย่างในอดีตลดน้อยลง มีพฤติกรรมที่ผิดจารีตประเพณี ที่บรรพบุรุษได้ปฏิบัติมามากขึ้น ตลอดรวมทั้งการที่หนุ่ม ๆ สาว ๆ ต่างก็ได้รับการศึกษามากขึ้น ทำให้ทัศนคติเก่า ๆ ที่เคยได้รับการปลูกฝังมาเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำมาซึ่งปัญหาสังคมและจารีตประเพณีที่ดีงามสูญหายไปเป็นที่สุด

๒. การทาบทามสู่ขอ

การทาบทามสู่ขอ นับว่าเป็นขั้นตอนแรกของการเข้าสู่พิธีกรรมที่มีรูปแบบที่สืบเนื่องมาจากการรักใคร่ชอบพอกันของหนุ่ม ๆ สาว ๆ ที่มีอบความไว้วางใจให้แก่กันและกัน เป็นสัญญาที่บ่งบอกนิมิตหมายที่ดี ที่คนทั้งสองตระกูลจะเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นเครือญาติกัน เป็นการสร้างระบบเครือญาติให้เกิดขึ้นในสังคมนั้น ๆ หนุ่มสาวเหล่านั้นจะนำเรื่องราวของตนมาบอกกล่าวพ่อแม่ และถ้าพ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายเห็นว่า ลูกหลานของตนพร้อมที่จะมีครอบครัวหรือพร้อมที่จะเริ่มต้นชีวิตการครอบครัวแล้ว พ่อแม่ก็จะมอบหมายให้คนที่ทั้งพ่อแม่ไว้วางใจและเชื่อถือถึงความเป็นผู้มีวิواهر มีหลักการ มีเหตุผล เป็นผู้ไปเจรจาทาบทามสู่ขอ

การทาบทามสู่ขอนั้น กลุ่มชาวกูยตำบลแดล อำเภอสือขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ กล่าวคือ พ่อแม่ฝ่ายชาย จะไม่ไปเจรจาทาบทามสู่ขอลูกสาวคนอื่นให้แก่ลูกหลานของตนเอง แต่จะส่งคนที่ทางฝ่ายชายเห็นว่าเหมาะสม มีวิواهر หลักการในการเจรจากับทางญาติพี่น้องฝ่ายหญิง ซึ่งทางกลุ่มชาวกูยตำบลแดล อำเภอสือขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จะเรียกว่า นาย “โจอมฮา” จากการสังเกตและการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ที่จะไปเจรจาทาบทามสู่ขอฝ่ายหญิงนั้น มักจะเกี่ยวข้องเป็นเครือญาติกับฝ่ายชายนั่นเอง คุณสมบัติเด่นของ นาย “โจอมฮา” ของชาวกูย และ “มหา” ของชาวเขมรนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น จะต้องเป็นผู้ที่ทางญาติ ๆ ฝ่ายชายไว้วางใจว่าจะไม่ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล การพูดจาต้องมีหลักการน่าเชื่อถือ เป็นผู้ที่มีศีลธรรม ประกอบอาชีพที่สุจริต และประการสำคัญ ต้องเป็นผู้ที่ประสบผลสำเร็จในชีวิตการครอบครัว เพราะคนทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์เชื่อว่า ถ้าผู้ที่ทำหน้าที่เจรจาสู่ขอทาบทามมีชีวิตการครองเรือนที่สุขสมบูรณ์ ก็จะทำให้หนุ่มสาวที่กำลังเริ่มต้นชีวิตคู่ มีชีวิตการครองเรือนที่สุขสมบูรณ์เหมือนกันด้วย

เจรจาทาบทามสู่ขอ กลุ่มกูยก็คือ นาย “โจอมฮา” ของกลุ่มชาวกูยจะไปเจรจาสู่ขอได้เลย พร้อมกับบอกถึงจุดประสงค์ที่ต้องการ ให้พ่อแม่ของฝ่ายหญิงได้รับทราบ ซึ่งหากพ่อแม่ฝ่ายหญิงตอบตกลงทางฝ่ายหญิงจะรับขันค้ายสู่ขอนั้น พร้อมกับกำหนดค่าสินสอดทองหมั้นกับฝ่ายชาย และกำหนดวันเวลาที่จะประกอบพิธีหมั้นหรือการแต่งงาน อันนำไปสู่ขั้นตอนถัดไป “ตะโปน” (เรียก) แต่กรณีการไป “ตะโปน” นี้ จะใช้ในกรณีที่ฝ่ายชายได้ไปล่วงเกินฝ่ายหญิง แล้วทางพ่อแม่ญาติพี่น้องฝ่ายหญิงเห็นว่า การกระทำของฝ่ายชายเป็นสิ่งที่ไม่สมควรอาจจะเป็นข้อครหาเสื่อมเสียถึงวงศ์ตระกูลได้ ทางฝ่ายหญิงจะส่งคนไป “ตะโปน” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ตะโปน โปล๊ะ” (ไปเรียกหนุ่ม) มาตกลงกัน

หากทางฝ่ายชายไม่ยินยอมที่จะมาทำข้อตกลงกัน หรือไม่ยินยอมที่จะมาสู่ขอหมั้นหมายญาติพี่น้อง ฝ่ายชายก็จะส่งขันคายนมาไป “แปลง” (บอกปฏิเสธ) หรือกรณีที่ฝ่ายชายเมื่อถูกทางฝ่ายหญิง “ตะโปน” แล้วทางฝ่ายชายยินยอมพร้อมใจที่จะสู่ขอหมั้นหมายด้วย นาย “ใจมฮา” ก็จะทำหน้าที่ในการเจรจาหาทางสู่ขอ แต่กรณีนี้ ทางฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายที่ได้เปรียบ เพราะเท่ากับว่าทางฝ่ายหญิงมาอ่อนน้อม หรือขอร้องให้ฝ่ายชายรักษาเกียรติของวงศ์ตระกูลฝ่ายหญิงตั้งนั้นอาจกล่าวได้ว่า ในขั้นของการ “ตะโปน” ของคนในกลุ่มชาวภูยกุญตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

นอกจากนี้ระยะเวลาของการเจรจาหาทางสู่ขอ ของชาวภูยกุญตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จะมีการหาทางสู่ขอ และอาจถึงขั้นที่ตกลงแต่งงานกันก็ปรากฏมีให้เห็น ซึ่งการประกอบพิธีแต่งงานในลักษณะนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ภูยกุญ เรียกว่า “สัตเต นากะดาว” “สัตเต” (ผูกแขน) “นากะดาว” (ตอนกลางคืน) “สัตเต นากะดาว” (การผูกแขน (หมายถึง การแต่งงาน) ตอนกลางคืน) เป็นการจัดพิธีกรรมการแต่งงานอย่างเรียบง่าย จะมีการเชิญเพียงญาติพี่น้องที่อยู่ภายในกลุ่มตระกูลของตนเท่านั้น ให้มาร่วมเป็นสักขีพยานรู้เห็นว่าคนทั้งคู่ได้ตกลงที่จะใช้ชีวิตร่วมกันฉันท์สามีภรรยา และกรณีนี้เป็นกรณีที่ฝ่ายชาย ได้กระทำการล่วงเกินฝ่ายหญิงจนอาจถึงขั้นได้เสียกัน และฝ่ายหญิงได้ส่งคนไป “ตะโปน” แล้วฝ่ายชายตกลงยินยอมที่จะใช้ชีวิตร่วมกันกับฝ่ายหญิง ซึ่งการเจรจาสู่ขอในตอนกลางคืนนี้

ในส่วนของฤกษ์ยาม โดยปกติกลุ่มชาวภูยกุญตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ทั้งพ่อแม่ของฝ่ายชายและฝ่ายหญิง จะนำวันเดือนปีเกิดของคนทั้งคู่ให้อาจารย์ผู้รู้เป็นผู้ตรวจดูความเหมาะสมว่า ทั้งคู่เมื่อตกลงแต่งงานอยู่กินเป็นสามีภรรยาแล้ว ชีวิตครอบครัวจะเป็นอย่างไร จะพบความเจริญรุ่งเรืองหรือไม่ จากการสัมภาษณ์นายหิน พูนแสง พรหมณ์ผู้ประกอบพิธีกรรมแต่งงานให้กับนายประเสริฐ และนางสินีล กรวยทอง ได้ให้สัมภาษณ์ในเรื่องของการทำนายวัน เดือน ปีของฝ่ายชายและฝ่ายหญิงไว้ว่า การผูกดวงชะตาราศีของคู่บ่าวสาวนั้นสำคัญมาก เพราะเป็นการบ่งบอกอนาคตข้างหน้าของคนทั้งสองได้ว่า จะมีสภาพความเป็นอยู่อย่างไร จะประสบความสำเร็จในชีวิต หรือประสบกับความล้มเหลวของระบบครอบครัว ทั้งนี้อาจารย์ผู้ทำนายจะไม่เข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจให้แก่คู่บ่าวสาวไม่สอดคล้องกัน (หิน พูนแสง, ๒๕๓๘: สัมภาษณ์) และจากการสัมภาษณ์พระมหาอาจารย์แดง สุขจิตโต เจ้าอาวาสวัดบ้านสังแก โดยเจ้าพระคุณตำบลแตลท่านได้กรุณาให้สัมภาษณ์ว่า ชาวบ้านที่จะประกอบพิธีแต่งงานบุตรหลานของตนจะนำวัน เดือน ปี เกิดของคู่บ่าวสาวมาให้ตรวจดูว่า ดวงชะตาราศีของคนทั้งคู่มีความเหมาะสมกับหรือไม่ และเมื่อแต่งงานเป็นสามีภรรยาแล้ว ชีวิตครอบครัวจะเป็นอย่างไร ซึ่งเมื่อท่านกรุณาแนะนำแนวทางไปแล้ว ชาวบ้านก็มักจะเชื่อถือและนำไปปฏิบัติตามคำแนะนำเหล่านั้น (พระมหาอาจารย์แดง สุขจิตโต, ๒๕๕๗: มิถุนายน ๔. สัมภาษณ์)

๓. พิธีกรรมเกี่ยวกับการหมั้น

การจัดพิธีหมั้นของชาวกูยตำบลแดล อำเภอสือรุมิ จังหวัดสุรินทร์ มีการเชื่อบอกกล่าวผีบรรพบุรุษให้รับทราบ ในการเชื่อบรรพบุรุษนี้กลุ่มชาวกูยนิยมเช่นในตอนเช้า เป็นการบอกกล่าวให้ผีบรรพบุรุษได้รับทราบว่า จะมีการจัดงานหมั้นหมายบุตรหลานขอให้มารับเครื่องเซ่นสังเวย และให้การจัดงานหมั้นหมายนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ส่วนสินสอดทองหมั้น จะนิยมเรียกสินสอดทองหมั้นเป็นทองคำซึ่งอาจจะเป็นร้อยคอหรือแหวนก็ได้ และเงินสดอีกจำนวนหนึ่ง อย่างไรก็ตามทางฝ่ายหญิงก็จะเรียกเพื่อให้เหมาะสมกับฐานะของฝ่ายชาย แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ในดุลยพินิจของพ่อแม่ฝ่ายหญิงด้วยว่า มีความพอใจในตัวผู้ที่จะเข้ามาเป็นชายหรือไม่ และหากฝ่ายชายเป็นคนที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน พ่อแม่ฝ่ายหญิงก็จะศึกษาถึงวงศ์ตระกูลของฝ่ายชายด้วย ความคล้ายคลึงกันอีกประการก็คือ จะให้ความสำคัญต่อข้อตกลงสัญญา โดยมีการเขียนสัญญาขึ้น 2 ฉบับ ในสัญญาจะระบุเรื่องสินสอดทองหมั้น วัน เดือน ปี ที่จะประกอบพิธีแต่งงาน และยังระบุถึงการกระทำผิดสัญญาของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง รวมถึงการกล่าวโทษหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำผิดสัญญาตามที่ระบุไว้

ส่วนกำหนดระยะเวลาการหมั้นจนถึงวันแต่งงาน กลุ่มชาวกูยจะคำนึงถึงข้อสัญญาที่ได้ตกลงกันไว้แล้วตั้งแต่ทาบทามสู่ขอ และหลังจากทำพิธีหมั้นกันแล้ว หนุ่มสาวกลุ่มชาวกูยตำบลแดล อำเภอสือรุมิ จังหวัดสุรินทร์ จะนิยมเดินทางไปต่างจังหวัดเพื่อทำงานเก็บเงินเก็บทอง และนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในวันแต่งงาน แต่จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ของผู้วิจัย พบว่า โดยทั่วไปแล้วหนุ่มสาวของกลุ่มชาวกูย มักจะใช้เงินของพ่อแม่มาเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดพิธีแต่งงาน มากกว่าที่จะใช้เงินในส่วนที่ตนเองหามาได้ ทั้งนี้เพราะหนุ่มสาวกลุ่มชาวกูยถือว่า เป็นหน้าที่ที่พ่อแม่จะต้องจัดการตกแต่งลูกหลานของตนให้มีครอบครัว และลูกหลานไว้สืบสกุล

๔. พิธีกรรมเกี่ยวกับการแต่งงาน

พิธีกรรมการแต่งงานของคนในทุกกลุ่มชาติพันธุ์นั้น จะประกอบขึ้นจากจารีตประเพณีและความรักของคนสองคน ที่มีลักษณะบ่งบอกถึงความพร้อมของการที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันดั่งนั้น การแต่งงานจึงเป็นกระบวนการหล่อหลอมให้บุคคล 2 คน ให้กลายเป็นคน ๆ เดียวกันช่วยเหลือจุนเจือกันในทุก ๆ ด้าน เพื่อผลิตสถาบันหลักให้ก่อกำเนิดขึ้นในสังคมนั้นคือ สถาบันครอบครัว ให้สอดรับปรับปรนเข้ากับกระแสสังคมสมัยใหม่ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจารย์เสรี พงศ์พิศ ได้เคยกล่าวเอาไว้ว่า “วิกฤตสังคมปัจจุบัน กระทบกระเทือนต่อสถาบันครอบครัวมากที่สุด เมื่อใดที่สถาบันนี้เสื่อมสลาย เมื่อนั้นก็หมายถึงความเสื่อมสลายของสังคมด้วย” ดังนั้น การที่ชายหรือหญิงทั้งสองคนรักกันและต้องการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันนั้น น่าจะเกิดจากการที่คนทั้งสองกำลังสร้างพันธสัญญาให้เกิดขึ้น โดยความสมัครใจของแต่ละฝ่าย โดยกำหนดให้สอดรับกับจารีตประเพณีที่บรรพบุรุษได้ เคยประพฤติปฏิบัติมา อันจะส่งผลทำให้คนทั้งสองเกิดความมั่นใจในวิถีชีวิตที่กำลังจะก้าวเดินไปในวันข้างหน้า

ดังนั้น พิธีกรรมการแต่งงานของกลุ่มชาวกูย จึงเป็นการจัดระเบียบหรือการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนหนุ่มสาว ให้พร้อมรับกับสถานการณ์ใหม่ที่กำลังจะได้รับ โดยการปลูกฝังคติความเชื่อที่เคย

มีมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ ซึ่งกลุ่มชาวกูยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ยังคงยึดจารีตประเพณี ที่บรรพบุรุษของพวกเขาเคยปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง โดยการรับและถ่ายทอด ๆ กันมาเป็นช่วง ๆ ซึ่งอาจจะมีการปรับเปลี่ยน พิธีกรรมบางอย่างไปบ้าง เพื่อให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่ก็ยังคงยึดและปฏิบัติตามพิธีกรรมในส่วนหลักการใหญ่ ๆ ไว้อย่างเคร่งครัด ดังที่ผู้วิจัยจะนำเสนอ ดังนี้

๑. การหาฤกษ์ยาม กลุ่มชาวกูยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จะให้ความสำคัญแก่ฤกษ์ยามในพิธีกรรมการแต่งงานเป็นอันมาก เพราะคู่บ่าวสาวที่จะเข้าพิธีแต่งงาน พ่อแม่ของแต่ละฝ่ายจะปรึกษากันเพื่อให้ได้ข้อตกลง ในเรื่องของฤกษ์ยามที่เหมาะสมแก่คู่บ่าวสาว เพราะมีความเชื่อว่า ถ้าหากจัดพิธีแต่งงานโดยไม่ดูฤกษ์ยามที่ดีก่อนแล้ว นั้นอาจหมายถึงชีวิตคู่ของการแต่งงาน ต้องพบกับความล้มเหลว แต่ถ้าหากได้ฤกษ์ยามที่เป็นมงคลแล้ว ก็จะทำให้ชีวิตการแต่งงานพบกับความเจริญรุ่งเรือง นอกจากนี้จะเชื่อในเรื่องของฤกษ์ยาม ที่จะประกอบพิธีกรรมการแต่งงานนี้แล้ว วัน เดือน ปี ที่เหมาะสมและเป็นมงคลที่จะจัดงาน ก็เป็นส่วนสำคัญที่กลุ่มชาวกูยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ให้ความสำคัญ ทั้งนี้เพราะกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองมีความเชื่อในเรื่องความเป็นสิริมงคล ความสะดวกราบรื่นในการจัดงาน โดยเฉพาะถ้างานนั้นเป็นงานแต่งงาน จะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมากแก่ วัน เดือน ปี ที่จะจัด เพราะจะคาดการณ์ในอนาคตไม่ได้ว่า เมื่อคนทั้งคู่แต่งงานอยู่กินเป็นสามีภรรยาแล้ว ชีวิตการครอบครัวจะเป็นไปในรูปแบบใด ดังนั้นความมั่นใจแรกที่ต้องสร้างขึ้น คือ ฤกษ์ยามที่เป็นมงคล จะเป็นบรรทัดฐานแรกที่ทำให้คนทั้งคู่ และพ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายเกิดความมั่นใจในขั้นได้ ซึ่งโดยปกติแล้วกลุ่มชาวกูยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จะนิยมจัดพิธีกรรมแต่งงานกันในเดือนที่เป็นเลขคู่ เช่น เดือน ๒, ๔, ๖, ... ๑๒ เพราะเชื่อว่า การแต่งงานเป็นเรื่องของคนสองคนหรือหนึ่งคู่ เมื่อจัดพิธีกรรมแต่งงานกันในเดือนคู่แล้ว จะทำให้คนทั้งคู่ประสบความสำเร็จในชีวิตการครอบครัว แต่ทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์ก็ยังมีข้อยกเว้นในบางเดือนที่ตรงกับช่วงเข้าพรรษา จะไม่นิยมจัดพิธีแต่งงาน ทั้งนี้เพราะเชื่อว่า จะทำให้ชีวิตการแต่งงานไม่เจริญรุ่งเรือง เนื่องจากเป็นช่วงที่พระสงฆ์จำพรรษา และเป็นช่วงที่ทุกคนในกลุ่มชาวกูยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จะต้องทำบุญฟังเทศน์ สวดมนต์ หรือปวารณาตนเข้าพรรษาถือศีลอุโบสถ จึงไม่นิยมจัดพิธีกรรมแต่งงานซึ่งเป็นเรื่องของฝ่ายโลก

ในเรื่องของเวลา มีความเชื่อว่า การกระทำพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เป็นงานมงคลไม่ว่าจะเป็นการขึ้นบ้านใหม่ การบวช การแต่งงาน หรือแม้กระทั่งฤกษ์ในการบายศรีสู่ขวัญหรือฤกษ์ในการเคลื่อนขบวนขันหมากฯ จะนิยมกระทำในเวลาที่ดีด้วยเลข ๙ เช่นเวลา ๐๙.๓๙ น. หรือ ๑๔.๕๙ น. เป็นต้น เพราะทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์เชื่อว่า การจัดพิธีกรรมที่ลงท้ายด้วยเลข ๙ นั้น จะเป็นสิริมงคลแก่คู่บ่าวสาว จะทำให้ทั้งคู่มีชีวิตการครอบครัวที่ “ก้าวหน้า” มั่นคงเหมือนกับเลข ๙ เป็นต้น

ในส่วนของระยะเวลาในการจัดงานแต่งงาน กลุ่มชาวกูย จะกำหนดการจัดงานออกเป็น ๒ วัน โดยวันแรกจะเป็นการจัดงานของแต่ละฝ่ายทั้งฝ่ายเจ้าบ่าวและฝ่ายเจ้าสาวต่างก็เชิญแขกหรือญาติพี่น้องที่ตนรู้จักสนิทสนมให้มาร่วมในงาน โดยจะมีการช่วยเหลือเจ้าภาพของงานในรูปของเงินทองหรือแรงงานตามแต่ฐานะของแต่ละบุคคล ซึ่งบางครั้งเมื่อช่วยงานฝ่ายเจ้าบ่าวแล้ว ยังต้องไปช่วยงาน (เงิน) ที่บ้านฝ่ายเจ้าสาวอีก เป็นสังคมชนบทที่มีความรู้จักคุ้นเคยกัน หรือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน จะถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา บางคนอาจจะเป็นญาติพี่น้องของฝ่ายเจ้าบ่าวหรือเจ้าสาว แต่เมื่อเจ้าภาพงานอีกฝ่ายมาบอกงานก็ต้องไปช่วยงานหรือช่วยเหลือกัน เป็นต้น ในวันที่สองของงานหญิง เพราะเชื่อว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามที่บรรพบุรุษได้เคยปฏิบัติกันมา แต่ในทางตรงกันข้ามจะไม่นิยมแต่งหรือนำลูกสะใภ้เข้าบ้าน เพราะถือว่า ไม่เป็นมงคลต่อชีวิตครอบครัว และบรรพบุรุษไม่เคยประพฤติปฏิบัติกันมา จึงเป็นเรื่องที่ยอมรับและยึดถือปฏิบัติกันเรื่อยมาว่า ถ้าหญิงชายแต่งงานกันแล้วฝ่ายชายจะต้องไปอยู่ที่บ้านของฝ่ายหญิง ทั้งนี้เพราะผู้หญิงที่ผ่านการแต่งงานแล้ว จะต้องทำหน้าที่แม่บ้านแม่เรือน ซึ่งจำเป็นต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจในหน้าที่อีกมากมาย การมาตั้งครอบครัวที่บ้านของฝ่ายหญิงจึงทำให้แม่ฝ่ายหญิง (แม่ยาย) ได้มีโอกาสอบรมสั่งสอนตักเตือนลูกของตนให้เป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดีได้ง่าย และประการสำคัญคือ ฝ่ายชายก็จะได้เป็นกำลังสำคัญในการช่วยเหลือครอบครัวเกี่ยวกับงานหนัก ๆ นอกบ้านให้กับพ่อของฝ่ายหญิง (พ่อตา) เป็นการแบ่งเบาภาระงานหนักให้แก่พ่อตาโดยตรง ซึ่งก็จะช่วยให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นไปอย่างราบรื่นอีกทางหนึ่งด้วย

๒. การจัดเตรียม สถานที่ ในการจัดเตรียมสถานที่สำหรับพิธีกรรมแต่งงานนั้น กลุ่มชาวกูยจะจัดสถานที่ตามความเหมาะสมกล่าวคือ ถ้าหากบนบ้านมีเนื้อที่กว้างขวางพอเพียง ก็นิยมจัดงานกันที่บ้าน แต่หากเนื้อที่บนบ้านไม่เอื้ออำนวย ก็จะสร้างปะรำพิธีขึ้นภายในบริเวณบ้าน ทางทิศใดก็ได้ ยกเว้น ทางทิศตะวันตก เพราะทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์เชื่อว่า เป็นทิศที่ไม่เป็นสิริมงคลตามชื่อของทิศคือ “ตก” ในการสร้างปะรำพิธีในอดีต จะสร้างด้วยไม้ไผ่หรือวัสดุที่มีในท้องถิ่น มีการประดับประดาด้วยทางมะพร้าวที่ผ่านแบ่งครึ่งทำเป็นวงคล้ายประตูดุ แต่ในปัจจุบันเนื่องจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป ความยากลำบากในการจัดหาวัสดุมาสร้าง และมาตกแต่งปะรำพิธีหาได้ยากขึ้น ชาวบ้านมักจะเช่าหรือยืมเต็นท์สำเร็จรูปมากางเป็นปะรำพิธี แต่ก็ยังประดับประดาด้วยวัสดุท้องถิ่น และยังคงส่วนประกอบที่สำคัญในพิธีกรรมแต่งงานไว้ที่กลางเสา นั่นคือ “กะจอม” (ทำด้วยไม้ไผ่หรือหวาย สานเป็นรูปกรวยหงายของกลุ่มชาวกูยตำบลเตล อำเภอสัตหีบ จ.ชลบุรี) หรือ “ประตั่วล” (ทำด้วยไม้ไผ่หรือหวาย สานเป็นรูปกรวยหงายของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร บ้านโจรง) เป็นต้น “กะจอม” หรือ “ประตั่วล” จะนำมาผูกติดกับเสาตัวกลางของปะรำพิธีสูงจากพื้นไม่ต่ำกว่า ๑.๕๐ เมตรภายใน “กะจอม” จะประกอบไปด้วย

๑. ไก่ต้มสุกพร้อมเครื่องใน

๑

ตัว

๒. ไข่ไก่ต้มสุก	๒	ฟอง
๓. เหล้าขาว (อยู่ในขวดเล็ก ๆ)	๓	ขวด
๔. ข้าวต้มมัด (แบ่งเป็น ๔ กลีบวางไว้ ๔ ทิศภายในกรวย) ๒ มัด		
๕. ธูป	๓	ดอก
๖. หมากพลู	๒	คำ
๗. บุหรี่	๒	มวน
๘. เทียน	๑	เล่ม
๙. ข้าวสุกเล็กน้อย		

ส่วนภายใน “ประติ้วล” จะประกอบไปด้วย

๑. ไก่ต้มสุกพร้อมเครื่องใน	๑	ตัว
๒. กรวยดอกไม้ (ชั้น ๕)	๕	กรวย
๓. นมต่าง ๆ (ที่ทำขึ้นเพื่อประกอบพิธีสู่ขวัญ) อย่างละเล็กอย่างละน้อย		
๔. ข้าวต้มมัด (แบ่งเป็น ๔ กลีบวางไว้ ๔ ทิศภายในกรวย) ๒ มัด		
๕. หมากพลู	๒	คำ
๖. บุหรี่	๒	มวน
๗. เหล้าขาว (อยู่ในขวดเล็ก ๆ) ปิดฝา	๑	ขวด

จุดประสงค์หลักของการจัดทำ “กะจอม” และ “ประติ้วล” ของทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์ จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันคือ เป็นการจัดทำขึ้นเพื่อเป็นเครื่องเช่นสังเวทย์ให้แก่เทวดาอารักษ์ให้เสด็จลงมาจากสวรรค์ เพื่อความเป็นสิริมงคล ราบรื่นและเป็นสักขีพยานให้แก่คนทั้งคู่ที่กำลังจะแต่งงานกัน แต่ความแตกต่างอยู่ตรงที่กลุ่มชาติพันธุ์เขมร บ้านโจรก จะใช้เหล้าที่อยู่ใน “ประติ้วล” ที่ใช้เป็นเครื่องเช่นสังเวทย์เทวดาอารักษ์มาใช้เสี่ยงทายคู่บ่าวสาวว่า ภายหลังจากการแต่งงานกันแล้ว ครอบครัวจะเจริญรุ่งเรืองดีหรือไม่ ซึ่งโดยทั่วไป พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีกรรมก็จะกล่าวให้เป็นไปในทำนองที่ดีงาม เช่น คู่บ่าวสาวคู่นี้ได้รับพรจากเทวดาบนสวรรค์แล้ว ต่อไปภายภาคหน้าครอบครัวจะพบกับความเจริญมั่งมีเงินทอง เป็นต้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเสี่ยงทายนี้ “กะจอม” ของกลุ่มชาวกูย ตำบลแดตล อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จะไม่ใช่เป็นเครื่องเสี่ยงทาย จะมีการจุดธูปเทียนปักไว้บนตัวไก่หรือข้าวต้มแล้วบอกล่าวอัญเชิญเทวดาให้มาร่วมชุมนุมเป็นสักขีพยานให้แก่คู่บ่าวสาวเท่านั้น

ส่วนสิ่งของที่ใช้เป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมข้างใต้ “กะจอม” หรือ “ประติ้วล” ในปะรำพิธีกรรมการแต่งงานของกลุ่มชาวกูย ตำบลแดตลจะมีข้อแตกต่างกันคือ ข้างใต้ “ประติ้วล” ของกลุ่มชาวกูยจะมีเครื่องเช่นต่าง ๆ อีกรวมหลาย เช่น

๑. หัวหมู	๑	หัว
๒. ส้ารับกับข้าว	๑	ส้ารับ

๓. กระจับข้างเปลือกมีข้าวเปลือกบรรจุอยู่เต็ม ๑ ใบ ในกระจับจะประกอบด้วยใบ
ขวาน ๑ ใบ หันด้านคมของขวานเสียบไว้ในข้าวเปลือก ในหัวขวานจะมีข้าวสุกบรรจุเต็ม มีไขไก่อดิบ ๑
ใบ วางอยู่บนข้าวเปลือก มีกระถางรูปที่ทำด้วยต้นกล้วยสดนำมาตัดขวาง เอาไว้สำหรับปักธูปและ
เทียน

๔. พานบายศรีสู่ขวัญวางอยู่ทั้งด้านซ้ายและขวาของเสาข้างละ ๑ พาน (แต่เมื่อรวม
กับพานบายศรีที่เจ้าบ่าวแห่ขันหมากมาแล้ว จะเป็นข้างละ ๒ พาน)

๕. ชั้นน้ำมนต์พร้อมใบकुณ (สำหรับประพรมน้ำมนต์) ๑ ชั้น

๖. ด้ายมงคลไม่จำกัดจำนวน

๗. พูก ๒ ผืน วางชิดกันพับครึ่ง ปูด้วยผ้าขาว

๘. “มีดประณาก ออกกรรมอร” (มีดยับหมาก) ๑ เล่ม

๙. เต้าปูน (ปูนสำหรับเคี้ยวกับหมากและพลู) ๑ เต้า

๑๐. เหล้าขาว ๑ ขวด

๑๑. หมากพลู ๒ คำ

๑๒. บุหรี่ ๒ มวน

๑๓. ขนมชนิดต่าง ๆ (จะขอกกล่าวโดยละเอียดในลำดับต่อไป) สิ่งของทั้งนี้ จะจัดทำ
ขึ้นที่บ้านทั้งของฝ่ายชายและฝ่ายหญิง แต่สิ่งของเหล่านี้ ทางฝ่ายเจ้าสาวจะใช้ต่อไปอีกในวันประกอบ
พิธี เพียงแต่เปลี่ยนสำหรับอาหารใหม่

ส่วนข้างใต้ “กะจอม” ของกลุ่มชาวภูยกุยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จะไม่มีวัสดุ
อุปกรณ์ประกอบพิธีมากนัก ซึ่งจะประกอบด้วย

๑. สำหรับอาหารคาวหวาน ๑ สำหรับ

๒. เหล้า ๑ ขวด

๓. พานดอกไม้ธูปเทียน ๑ พาน ในพานประกอบด้วยกรวยดอกไม้ (ชั้น ๕) ๕ กรวย
ธูป ๑ ห่อ เทียน ๑ ห่อ เงิน ๑๒ บาท เคียวเกี่ยวข้าว ๑ เล่ม

๔. พานบายศรีสู่ขวัญ ๒ พาน

การจัดสถานที่หรือปะรำพิธีของกลุ่มชาวภูยกุย หมู่บ้านตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์
บางหมู่บ้านจะให้ความสำคัญกับการนำเอาอ้อยทั้งต้น (ลำต้น ใบ ตัดเอาส่วนรากออก) ต้นกล้วยทั้งต้น
(ลำต้น ใบ เครือกล้วย) มาประดับตามเสาของปะรำพิธี และส่วนหนึ่งนำมามัดรวมกับเสาด้านกลางที่
เป็นที่ตั้งของ “กะจอม” มีข้าวดอกแตกเป็นดอกไม้ประดับ (การทำดอกไม้ข้าวดอกแตกคือการนำเอา
ข้าวเปลือกมาหั่วโดยใช้ไฟที่มีความร้อนพอประมาณ คั่วจนข้าวเปลือกแตกออกมีลักษณะคล้ายกับ
ดอกไม้บานมีสีขาวนวล จากนั้นนำก้านมะพร้าว ข้าวดอกแตกก็จะติดอยู่กับทางมะพร้าวนั้น)

นอกจากนี้ยังมีดอกไม้ที่มีชื่อในทางมงคลต่าง ๆ ที่สามารถหาได้ในฤดูกาลนั้น เช่น ดอกรัก ดอกบานไม่รู้โรย โดยอาจจะเอามาร้อยเป็นพวงห้อยไว้รอบ ๆ เส้าที่ตั้ง “กะจอม”

๓. การเตรียมตัวเจ้าบ่าวเจ้าสาว นอกจากที่บ้านของเจ้าบ่าวเจ้าสาวของกลุ่มชาวกูย จะมี การจัดเตรียมสถานที่หรือปะรำพิธี เพื่อใช้ในการจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญ และต้อนรับแขกเหรื่อที่มา ร่วมงาน ก่อนวันแต่งงาน ๑ วัน พ่อแม่ญาติพี่น้อง ของแต่ละฝ่ายจะทำการสู่ขวัญให้กับบุตรหลานของ ตนก่อน เพื่อเป็นการเตรียมให้คนทั้งคู่เตรียมตัวเตรียมใจในการสละความเป็นโสด สละความเป็นหนุ่ม สาว ให้พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงในการที่จะต้องมาอยู่ร่วมกันในฐานะสามีภรรยา ที่กำลังจะเกี่ยว ดองเป็นเครือญาติ โดยผ่านกระบวนการแต่งงาน ฝ่ายชายกลุ่มชาวกูยตำบลแดล อำเภอสัตหีบ จ.ชลบุรี โดยเฉพาะก่อนแต่งงาน ๑ วันนั้น ทางญาติฝ่ายชายจะต้องไปช่วยทำปะรำพิธีให้ฝ่าย หญิง ญาติอีกส่วนหนึ่งจะต้องจัดเตรียมทั้ง “เฮ็บ” และ “ท้อง” ซึ่งก็แล้วแต่ว่าทางฝ่ายหญิงจะเรียก อะไรบ้าง เช่น อาจจะมีหมู ๑-๒ ตัว ฟืน ถ่าน อาหาร เครื่องดื่ม หรือวงกันตรึม (วงมโหรี) และขนมม นยอีกจีปาละ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทางญาติฝ่ายชายก็จะตระเตรียมเพิ่มขึ้นอีก เพราะจะต้องเลี้ยงดูญาติพี่น้อง ของฝ่ายตนเองและญาติพี่น้องของฝ่ายเจ้าสาว นอกจากนี้ฝ่ายชายจะต้องเตรียมขันหมาก และสิ่งของ เงินทองต่าง ๆ ตามที่ฝ่ายหญิงเรียกร้อง และจะสู่ขวัญและผูกแขนอวยพรให้แก่ฝ่ายเจ้าบ่าวแล้ว ทาง ญาติพี่น้องก็จะเตรียมขันหมาก พานบายศรี พุก หมอน ที่นอน เสื่อ เพื่อแห่เจ้าบ่าวไปแต่งที่บ้าน เจ้าสาวในวันรุ่งขึ้น

ในปัจจุบัน การช่วยเหลือทางด้านแรงงานของทางญาติฝ่ายเจ้าบ่าว จะไม่ค่อยยุ่งยากมาก นัก เพราะการจัดสร้างปะรำพิธีในปัจจุบันจะใช้ผ้าเต็นท์กางได้เลย จากนั้นก็เพียงแต่หาดอกไม้ ต้นไม้ มาประดับประดาปะรำพิธีก็ถือว่าเป็นอันเสร็จสิ้น

ในส่วนของฝ่ายเจ้าสาวของกลุ่มชาวกูยจะมีการจัดเตรียมอาหาร เหล้าเครื่องดื่มชนิดต่าง ๆ ไว้สำหรับต้อนรับญาติพี่น้องแขกเหรื่อของฝ่ายเจ้าบ่าว ที่จะมาช่วยงานมีการเตรียมของไหว้เจ้าโคตร และญาติพี่น้องของฝ่ายชาย ซึ่งในอดีตการเตรียมการในส่วนนี้จะใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน ซึ่งก็หมายถึง เมื่อเจ้าสาวเสร็จภารกิจจากการทำไร่ทำนาแล้วก็จะทอผ้าไหมสะสมไปเรื่อย ๆ พร้อม ๆ กับการเย็บ พุก หมอน ที่นอนต่าง ๆ เตรียมไว้เมื่อใกล้ถึงวันแต่งงาน ก็เพียงแต่บอกกล่าวให้ญาติพี่น้องมาช่วย ทำอาหารเลี้ยงดูแขกเหรื่อเท่านั้น แต่ในสภาพปัจจุบันการเย็บพุก ที่นอน หมอน ไม่มีปรากฏเพราะ โดยสภาพทั่วไปทางญาติฝ่ายหญิงจะจัดการซื้อหาวัสดุอุปกรณ์สำเร็จรูป จัดเตรียมไว้พร้อมก่อนวัน แต่งงานแล้ว

๔.การจัดเตรียมขันหมากและขบวนแห่ขันหมาก ในการจัดเตรียม “คานชลา” (ขันหมาก) ของเจ้าบ่าวในกลุ่มชาวกูยขันหมากของกลุ่มชาวกูย ตำบลแดลจะจัดขันหมากเป็น ๒ ชั้น ก็คือ วัตถุประสงค์ของการจัด ซึ่งผู้จัดเตรียมขันหมากจะไม่ให้คนอื่นที่ไม่ใช่ญาติพี่น้องของตนได้ทราบ ว่า ขัน ใบดีที่เป็นห่อเงินห่อทองจริง ๆ นั่นคือการจัดขันใบดีแรกเป็นขันหมากพลูจริง ๆ ที่ภายในขัน

ประกอบด้วยหมากผ่าซีกเป็นคำแล้ว ๒ คำ พลุท้าวด้วยปูนขาวหรือปูนแดงแล้วม้วนพันด้วยฝ้าย ๒ คำ เงิน ๒๐ บาท และบุหรี ๒ มวน รอบ ๆ ชั้นจะประดับไปด้วย ใบพลูไม่จำกัดจำนวน หมากสดเป็นลูก ไม่จำกัดจำนวนวางไว้รอบ ๆ ชั้น ทั้งสองชั้น (ชั้นเงินชั้นทอง ชั้นหมากชั้นพลู) จะถูกห่อหุ้มด้วยผ้าขาว หรือผ้าขาวม้าที่ทอขึ้นมาจากผ้าไหม เหตุที่ต้องจัดทำกันเป็นความลับเพราะเป็นการเสี่ยงทายกันกับ ญาติฝ่ายหญิง กล่าวคือ เมื่อขบวนขันหมากของฝ่ายชายไปถึงที่บ้านและผ่านสะพานเงินสะพานทอง เข้าไปในปะรำพิธี อาจารย์ผู้ประกอบพิธีจะเรียกค่าสินสอดเพื่อตรวจนับ และในช่วงนี้เองที่จะต้อง เรียกเอาขันเงินชั้นทอง และขันหมากชั้นพลู มาวางเรียงกัน พ่อแม่ของฝ่ายหญิงก็จะเลือก หากเลือก ได้ขันเงินชั้นทองก่อน ก็จะมีการตรวจนับสินสอดทองหมั้น แล้วทำพิธีกรรมการแต่งงานได้ หากเลือก ได้ขันหมากชั้นพลูก่อน ทางญาติฝ่ายชายก็อาจจะทำให้เป็นอึดออดต่อรองราคาราลง แล้วค่อยมอบค่า สินสอดทองหมั้นให้ต่อไป แต่ทั้งนี้จากการสังเกตของผู้วิจัยเองพบว่า น่าจะเป็นการทำให้บรรยากาศที่ กำลังวุ่นวายอยู่ในขณะนั้น ลดความตึงเครียดลงมาบ้างก็ได้ เพราะจะอย่างไรแล้วทางญาติพี่น้องฝ่าย ชายก็ต้องมอบค่าสินสอดทองหมั้นให้ครบตามที่ได้ตกลงหมั้นหมายกันไว้แล้วนั่นเอง

สำหรับขบวนแห่ขันหมากนั้น จากการสังเกตของผู้วิจัยเองพบว่า กลุ่มชาวกูย ตำบลเตลจะ ให้ญาติที่เป็นผู้หญิงและมีความอาวุโส ที่ฝ่ายเจ้าบ่าวเคารพนับถือเป็นผู้ถือ เพราะเชื่อว่า การไป แต่งงานเป็นการสร้างครอบครัวใหม่ การได้ผู้หลักผู้ใหญ่เป็นผู้นำทาง จะเป็นการนำความเจริญรุ่งเรือง มาให้โดยจะมีอาจารย์ผู้ประกอบพิธี เป็นผู้ถือพานหมาก พลุ บุหรี และเหล่า ๑ ขวด เป็นผู้เดินนำหน้า ขบวนแห่ขันหมาก

๕. พิธีสู่ขวัญและขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม

การสู่ขวัญถือได้ว่าเป็นพิธีที่เก่าแก่ของชาวไทยแทบทุกภาค ถึงแม้ว่าการประกอบพิธีกรรม จะแตกต่างกันออกไปบ้าง แต่หลักใหญ่และจุดมุ่งหมายแห่งพิธีกรรม ยังคงยึดถือหลักอันเดียวกัน เพราะถือว่า เมื่อประกอบพิธีขึ้นมาแล้วจะทำให้เจ้าของขวัญ หรือผู้ประกอบพิธีนั้นจะมีสิริมงคลมี กำลังใจในอันที่จะประกอบคุณงามความดี และมีความสุขความเจริญในชีวิตต่อไป

กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในภาคอีสานโดยทั่วไปก็เช่นเดียวกัน ที่ยังคงยึดถือและนำเอามา ประพฤติปฏิบัติเป็นเวลาต่อเนื่องจนเกิดเป็นความเชื่อ ศรัทธา ทางด้านจิตใจ และวิถีชีวิตตลอดมา ซึ่ง สามารถแยกพิธีสู่ขวัญของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในอีสานได้ ๒ พิธีกรรม คือ

๑. พิธีสู่ขวัญทางศาสนาพุทธ โดยนิมนต์พระสงฆ์อย่างน้อย ๕ รูป มาเจริญพระ พุทธมนต์ ตักบาตร ทำน้ำมนต์ ส่วนพาวขวัญพระสงฆ์จะสวดไชยมงคลคาถา เสร็จแล้วพรมน้ำพระพุทธ มนต์ ในพิธีดังกล่าว ถ้าผู้จัดมีศรัทธาอย่างมากจะถวายภัตตาหาร เช้า – เพลง แต่พระภิกษุสงฆ์ด้วยก็ได้ แล้วจึงนำฝ้ายผูกข้อมือจากพาวขวัญ มาผูกให้เจ้าของขวัญเพื่อเป็นสิริมงคลเป็นอันเสร็จพิธี

๒. พิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ นอกจากจะจัดเตรียมพานบายศรีสู่ขวัญแล้ว เจ้าภาพก็จะเชิญหมอสูตรขวัญ (พราหมณ์) ซึ่งถือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ หรือเป็นคนเก่าแก่ของหมู่บ้านซึ่งรู้

ระเบียบ พิธีกรรมในหมู่บ้าน ตำบล มาเป็นหมอสวดทำการบายศรีสู่ขวัญ เมื่อเรียกขวัญเสร็จแล้ว ก็จะนำฝ้ายผูกข้อมือในพาวขวัญ มาผูกข้อมือเจ้าของขวัญเป็นอันเสร็จพิธี

เพราะฉะนั้นจึงถือได้ว่าพิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นพิธีกรรมที่ต้องการให้เกิดกำลังใจ ความเป็นสิริมงคลต่อชีวิตของผู้จัดพิธี ในอันที่จะเป็นกำลังใจในการประกอบคุณงามความดี ยิ่งมาซึ่งความสุขความเจริญต่อชีวิตและครอบครัว ดังนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในอีสานจึงได้นำเอาพิธีบายศรีสู่ขวัญ มาเป็นประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิต คือกระทำกันมาตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น การสู่ขวัญออกกรรมเด็ก การบวช และการแต่งงาน

การบายศรีสู่ขวัญในพิธีกรรมแต่งงาน ของกลุ่มชาวกูยตำบลแดด อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์ให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่คู่บ่าวสาว โดยมุ่งหวังให้คนทั้งคู่มีกำลังใจ ในอันที่จะประกอบคุณงามความดี สร้างชีวิตครอบครัวของตน ให้เจริญรุ่งเรือง

ดังนั้น การจัดพานบายศรีสู่ขวัญ จะต้องเตรียมหาวัสดุอุปกรณ์ที่มีความหมายเป็นสิริมงคล มาเป็นส่วนประกอบ ซึ่งได้แก่ ใบตองกล้วยสด ดอกไม้ที่มีชื่อเป็นมงคลต่าง ๆ ที่หาได้ในฤดูกาลนั้น ๆ เช่น ดอกบานไม่รู้โรย ดอกกรัก ๆ ใบไม้สดหรือแก่นไม้ จากต้นไม้ที่มีชื่อเป็นมงคล เช่น แก่นคุณ ใบคุณ ใบเงิน ใบทอง ใบขนุน ใบยอ ใบมะยมฯ ฝ้ายดิบ (สำหรับทำฝ้ายผูกแขน) ข้าวต้มมัด กล้วย รูปเทียนไม้กลัดก้านมะพร้าว เข็มและดอก เป็นต้น

การจัดทำบายศรีของกลุ่มชาวกูยตำบลแดด อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ จะจัดทำบายศรีเพียง ๒ พาน คือ ใช้สำหรับสู่ขวัญเจ้าบ่าว ๑ พาน สู่ขวัญเจ้าสาว ๑ พาน จะทำพานเป็น ๒ ชั้น ภายในพานจะประดับด้วยใบตองที่เย็บเป็นกรวย ๙ ชั้น จัดวางทั้ง ๔ มุมของพาน ปลายกรวยจะประดับด้วยดอกกรัก ดอกบานไม่รู้โรย ดอกไม้ที่ทำจากข้าวตอกแตก ข้าวสาร (ใช้สำหรับโรยทับฐานพานชั้นบน และทับกรวยใบตองไม่ให้ล้ม) ข้าวต้มมัด กล้วย ฝ้ายผูกแขนที่ผูกติดกับก้านมะพร้าว (เท่ากับหรือมากกว่าจำนวนญาติพี่น้องแขกหรือที่เชิญมา) ตรงกลางพานชั้นบนจะปักเทียน ๑ เล่ม เมื่อจัดเตรียมพานบายศรีสู่ขวัญเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปของพิธีกรรมกล่าวคือ เมื่อขบวนขันหมากมาถึงบ้านฝ่ายหญิง และผ่านพิธีกันประตูเงินประตูทองเรียบร้อยแล้ว ขบวนขันหมากเจ้าบ่าวมายังปะรำพิธี “โจรหา” จะนำขบวนขันหมากคู่และพานสู่ขอ มามอบให้พ่อแม่ฝ่ายหญิงเลือกพิจารณา ในตอนนี้บรรดาญาติพี่น้องแขกหรือที่มาร่วมในงาน ก็จะส่งเสียงสนับสนุนให้เลือกขันหมากใบใดใบหนึ่ง เมื่อเลือกแล้วและญาติพี่น้องตลอดจนเจ้าโคตร เห็นสมควรให้ประกอบพิธีกรรมแต่งงานกันต่อไปได้ ญาติพี่น้องฝ่ายหญิงก็จะจูบมือเจ้าสาวลงมาเรื้อน มามอบให้แก่เจ้าบ่าวแล้วเจ้าสาวจะจูบมือเจ้าบ่าวมานั่งยังที่ ที่ได้จัดเตรียมไว้

เมื่อเจ้าบ่าวสวมสร้อยคอทองคำที่เป็นสินสอดทองหมั้นให้แก่เจ้าสาวแล้ว พิธีกรรมขั้นตอนต่อไปของกลุ่มชาวกูยตำบลแดด อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ คือ อาจารย์ผู้ประกอบพิธีจะเรียกเก็บค่า “น้ำนม” “ค่าตอกหลัก” “ค่าละเมียดบ้าน” จากฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาว พราหมณ์จะทำการจุดธูป

เทียนและเครื่องเช่นอื่น ๆ พร้อมกับเสียงทนาย และบอกกล่าวผีบรรพบุรุษ ให้มาร่วมรับรู้และเป็นสักขีพยาน โดยรินสุราให้สามครั้งต่อจากนั้นให้คู่บ่าวสาวคว่ำมือทั้งสองข้างลงบนหมอน โดยให้มือเจ้าบ่าววางคว่ำทับอยู่บนมือของเจ้าสาว มีเต้าปูน มีดยับหมาก (มีดสะนาท) วางอยู่ใต้ฝ่ามือ โดยมีความเชื่อเกี่ยวกับมีดยับหมากและเต้าปูนว่า “มีดยับหมาก หมายถึง บิดา เต้าปูนแทนความหมายว่า มารดา หรือผู้หญิง หากเต้าปูนที่มีฝาปิดก็คือผู้หญิงที่มีสามีแล้ว หากเต้าปูนที่ไม่มีฝาปิด ก็เหมือนกับเป็นหญิงหม้าย ส่วนมีดยับใช้สำหรับผ่าหมาก ดังนั้นจำเป็นต้องมีความแข็งแรง และคม เมื่อนำมาใช้ผ่าหมากเพื่อกินกับพลูและปูน เต้าปูนนั้นมีหน้าที่ในการเก็บรักษาปูน และปูนมีไว้สำหรับป้ายใบพลู เมื่อนำมากินกับหมากก็จะเกิดเป็นน้ำหมากสีแดงคล้ายสีของเลือด ทั้ง 3 สิ่งนี้จะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ จะต้องใช้ร่วมกันจึงจะเกิดเป็นน้ำหมากสีแดงและสีแดงคือสีของเลือด จุดประสงค์ของการแต่งงานก็คือ ต้องการมีบุตรเพื่อสืบสายเลือดนั่นเอง

ในส่วนพิธีกรรมขั้นตอนนี้ อาจารย์จะนำค้ายมงคลพันรอบศีรษะของคู่บ่าวสาว แล้วไปพันรอบพานบายศรี จากนั้นให้คู่บ่าวสาวค้อมตัวลงมือของทั้งคู่ประสานกัน บนมือของทั้งสองจะประกบด้วย

๑. หัวไก่ ๑ หัว
๒. กล้วย ๑ ลูก
๓. ข้าวต้มมัด ๑ มัด
๔. ข้าวสุกเล็กน้อย
๕. ฝ้ายผูกแขนจำนวนหนึ่ง
๖. เคียวเกี่ยวข้าว ๑ เล่ม

“คิ้ว” (เคียวที่ใช้สำหรับเกี่ยวข้าว) จะวางอยู่ระหว่างง่ามนิ้วมือของคนทั้งคู่ โดยคว่ำคมเคียวลง บนสันเคียวมีฝ้ายผูกแขนวางอยู่บนสันเคียว โดยกลุ่มชาวภูยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ มีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ ดังต่อไปนี้

๑. หัวไก่ (ใช้คางไก่ด้านล่าง) เป็นเครื่องเสียงทนายว่า คนทั้งสองเมื่อตกลงอยู่ร่วมกันแล้วนั้นชีวิตครอบครัวจะราบรื่นหรือมีอุปสรรคอย่างไร ลักษณะโค้งงอของคางไก่จะเป็นตัวบ่งชี้
๒. กล้วย เป็นสัญลักษณ์ของการมีทายาทสืบสกุล เหมือนกับต้นกล้วยที่มีกล้วยมากมายในหนึ่งหวี
๓. ข้าวต้มมัด เป็นสัญลักษณ์ของการอยู่ร่วมกัน รักใคร่ปรองดองกันไปตลอดชีวิต โดยจะไม่แยกจากกัน
๔. ข้าวสุก เป็นสัญลักษณ์ของการรู้จักประหยัลดอดออม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

๕.เคียว เป็นสัญลักษณ์ของความอดทน ขยันหมั่นเพียร ความเข้มแข็งเด็ดขาด เหมือนคมเคียว นอกจากนี้แล้ว เคียวยังเปรียบเสมือนเครื่องเกี่ยวความสงบสุข ความร่มเย็นมาไว้ในชีวิตครอบครัว และเกี่ยวเอาความไม่ดีไม่งาม ความไม่เป็นสิริมงคล ทิ้งออกไปจากชีวิตครอบครัว

เมื่อเตรียมการทุกอย่างเรียบร้อยแล้ว พรหมณ์หรืออาจารย์ของกลุ่มชาวภูตตำบลเตล อำเภอสือขรรค์ จังหวัดสุรินทร์ ก็จะเริ่มทำพิธีบายศรีสู่ขวัญคู่บ่าวสาว สิ่งที่ปรากฏให้เห็นในขั้นตอนนี้คือ อาจารย์ผู้ประกอบจะจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยแล้วตั้งนะโม ๓ จบ จากนั้นก็จะสวดบทสวดชุมนุมเทวดา และสวดคาถาเพื่อนำมนต์ โดยจะสวดพระคาถาชินบัญชร จากนั้นจะใช้หญ้าคาที่เตรียมไว้จุ่มน้ำมนต์ประพรมให้แก่คู่บ่าวสาว แล้วเริ่มสู่ขวัญคู่บ่าวสาวเป็นภาษาไทย-ลาว จากข้อสังเกตของผู้วิจัยพบว่า จะไม่มีมนต์พระภิกษุสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ในทุก ๆ ขั้นตอนของพิธีกรรม แต่อาจารย์ผู้ประกอบพิธี คงนำบทสวดภาษาบาลีทางพุทธศาสนามาประกอบด้วย เมื่ออาจารย์ผู้ประกอบพิธีสวดมาถึงคำว่า “มาเยอขวัญเอย” ญาติพี่น้องแขกหรือที่มาร่วมพิธีกรรมก็จะหวานเมล็ดข้าวสารมาที่คู่บ่าวสาว พร้อมกับกล่าวคำว่า “เจา เยอ ควัน เอย” (มาเยอขวัญเอย) หรือคำต่าง ๆ ที่เป็นสิริมงคล และในบทสวดคำสู่ขวัญ นี้คำว่า “มาเยอขวัญเอย” จะอยู่ในบทสู่ขวัญนี้ ๓ ครั้ง ดังนั้นญาติพี่น้องและแขกหรือที่มาร่วมงานอยู่ในปะรำพิธี ก็จะต้องหวานเมล็ดข้าวสารไปยังคู่บ่าวสาว ๓ ครั้งด้วยเช่นกัน ในการประกอบพิธีให้คู่บ่าวสาวบางคู่ พรหมณ์ผู้ประกอบพิธีให้คู่บ่าวสาว วางมือคว่ำลงทับมิดยับและเต้าปูนที่วางบนหมอนแล้ว พรหมณ์จะเริ่มทำพิธีสู่ขวัญ เมื่อพรหมณ์กล่าวคำสู่ขวัญเสร็จลงทุก ๆ คนที่มาร่วมพิธีจะพากันโห่ร้องแสดงความยินดี แล้วพรหมณ์จะหยิบด้าย เส้น มามัดรวมกันแกว่งด้ายนั้นเข้าหาตัวคู่บ่าวสาว พร้อมกับนับ ๑-๑๙ แล้วก็ให้ศีลให้พร

เมื่อวิเคราะห์คำสู่ขวัญของกลุ่มชาวภูตตำบลเตล อำเภอสือขรรค์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า

๑. คำสู่ขวัญ จะเป็นการรับเอาวัฒนธรรมทางภาษาและวิถีการดำเนินชีวิตในระบบครอบครัวของกลุ่มชาวไทย-ลาว มาใช้

๒. คำสู่ขวัญ ส่วนใหญ่จะเน้นในเรื่อง

๒.๑ขวัญ เพราะขวัญคือสิ่งที่ไม่มีตัวตน จับต้องไม่ได้ มีสภาพคล้ายจิตหรือวิญญาณซึ่งแฝงอยู่ในตัวตนทั้งของคนและสัตว์ตั้งแต่เกิดมา และขวัญจะอยู่ประจำตัวตลอดเวลา ซึ่งเมื่อเวลาตกใจ เสียใจเจ็บป่วย ขวัญจะหนีออกจากตัวตนไป อาจจะทำให้ถึงแก่ชีวิตได้

๒.๒ สอนเจ้าบ่าวให้รู้จักความมานะอดทน ขยันหมั่นเพียร เคารพเชื่อฟังพ่อแม่ ญาติพี่น้องของฝ่ายเจ้าสาวให้เหมือนหนึ่งญาติพี่น้องของฝ่ายตน

๒.๓ สอนเจ้าสาวให้รู้จักเคารพเชื่อฟังสามี และพ่อแม่ญาติพี่น้องของฝ่ายชาย และยังสอนให้รู้จักปรนนิบัติสามี ไม่ให้คิดนอกใจสามี

๒.๔ สอนเจ้าสาวให้รู้จักการบ้านการเรือน การดูแลเอาใส่ใส่ต่อครอบครัว

๓. การอวยพรให้คนทั้งคู่มีบุตรธิดาไว้สืบสกุล และให้บุตรธิดาที่เติบโตขึ้นมา มียศถาบรรดาศักดิ์ มีบ่าวไพร่ข้าทาสบริวารสนับสนุนให้เกิดบารมีที่ยิ่งใหญ่ ให้ได้บวชเรียนทดแทนบุญคุณพ่อแม่ และให้ได้เป็นที่พึ่งแก่พ่อแม่ญาติพี่น้องในภายภาคหน้า

เมื่อขั้นตอนการสู่ขวัญเสร็จสิ้นลง พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีจะเป็นผู้ผูกแขนให้แก่คู่บ่าวสาวเป็นคนแรก พ่อแม่ เจ้าโคตรตลอดรวมถึงญาติพี่น้อง และแขกเหรื่อที่มาช่วยในงาน จะทยอยกันมาผูกแขนให้แก่คู่บ่าวสาวตามลำดับ พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีจะประกาศให้บรรดาญาติพี่น้องแขกเหรื่อที่มาช่วยในงานได้รับทราบไว้ว่า “บัดนี้คนทั้งคู่พร้อมที่จะใช้ชีวิตครอบครัวเป็นสามีภรรยาแล้ว” เป็นต้น

จากนั้นจะมีการเสี่ยงทายให้แก่คู่บ่าวสาว จะใช้คางไก่เป็นเครื่องเสี่ยงทาย (จะใช้หัวไก่ที่วางอยู่บนมือคู่บ่าวสาวในขณะที่ทำพิธีสู่ขวัญ) โดยดึงคางไก่ออกมา จะมีลักษณะเรียวยาว ๒ ข้าง อาจารย์ผู้ประกอบพิธี และผู้เฒ่าผู้แก่ที่ร่วมอยู่ในพิธีก็จะพากันทำนายตามลักษณะความโค้งงอของคางไก่ ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า ถึงแม้ความโค้งงอของคางไก่อจะไม่สวยงาม อาจารย์ผู้ประกอบพิธีและผู้เฒ่าผู้แก่ก็มักจะทำนายไปในทางที่ดีงาม เพราะเชื่อว่าพิธีกรรมการแต่งงานเป็นพิธีกรรมที่ต้องการความเป็นสิริมงคล ซึ่งความเป็นจริงอาจจะไม่ได้เป็นเช่นนั้นก็ได้

ต่อจากนั้นพราหมณ์ผู้ประกอบพิธี จะให้เจ้าสาวจูบเจ้าบ่าวขึ้นบนบ้าน ก่อนขึ้นบันไดบ้าน จะทำพิธีล้างเท้าเจ้าบ่าว กลุ่มชาวภูยกุยตำบลแดล อำเภอสี่ขงภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จะมีสิ่งประกอบพิธี ซึ่งประกอบไปด้วย

๑. กระบุงข้าวเปลือกมีข้าวเปลือกบรรจุอยู่เต็ม ๑ ใบ
๒. หินลับมีด ๑ แท่ง
๓. หมากพลู ๒ คำ
๔. บุหรี่ ๒ มวน
๕. กรวยดอกไม้ (ชั้น ๕) ๕ กรวย
๖. ใบตองจำนวนหนึ่ง

นำสิ่งประกอบพิธีทั้งหมดนี้มาจัดโดย นำหมากพลู บุหรี่ กรวยดอกไม้ (ชั้น ๕) มาวางบนใบตอง ข้างใต้ใบตองจะมีหินลับมีดซึ่งวางอยู่บนกระบุงข้าวเปลือกอีกชั้นหนึ่ง เมื่อเจ้าสาวจูบมือเจ้าบ่าวมาที่บันได เจ้าสาวจะยืนทางด้านซ้าย เจ้าบ่าวจะยืนทางด้านขวา เท้าซ้ายของเจ้าสาวจะวางอยู่บนใบตอง เท้าขวาของเจ้าบ่าวจะวางทับบนเท้าซ้ายของเจ้าสาว สำหรับผู้ที่ทำหน้าที่ล้างเท้าให้แก่เจ้าบ่าว โดยทั่วไปจะเป็นน้องสาว หรือหลานสาว ของเจ้าสาวเป็นผู้ล้างเท้าให้ และเจ้าบ่าวก็จะมอบเงินเป็นรางวัลตอบแทน

เมื่อขึ้นไปบนบ้านและเข้าห้องที่จัดเตรียมไว้แล้ว พราหมณ์ผู้ประกอบพิธี และผู้เฒ่าผู้แก่จะให้เจ้าสาวเปลี่ยนเครื่องแต่งกายให้แก่เจ้าบ่าว ซึ่งถือว่าเป็นการปรนนิบัติสามีเป็นครั้งแรกจากนั้นจะมีการป้อนข้าว ป้อนน้ำแก่คู่บ่าวสาว ผู้ป้อนข้าวป้อนน้ำนั้นจะเป็นอาจารย์ผู้ประกอบพิธี โดยจะใช้ช้อน

ตักข้าวและกับข้าว เวียนรอบศีรษะคู่บ่าวสาว ๓ รอบก่อนจึงป้อน โดยจะป้อนเจ้าบ่าวแล้วจึงป้อนเจ้าสาว ข้าวและกับข้าวที่อาจารย์ผู้ประกอบพิธีป้อนให้นี้ คู่บ่าวสาวจะต้องกลืนลงคอโดยไม่เคี้ยว เพราะเชื่อว่า เป็นการทดสอบความอดทน ต่อความยากลำบากของคนทั้งคู่ จากนั้นอาจารย์ผู้ประกอบพิธีจะให้คู่บ่าวสาวดื่มน้ำ โดยจะให้เจ้าบ่าวดื่มก่อน เจ้าสาวดื่มทีหลัง ก่อนดื่มอาจารย์ผู้ประกอบพิธีจะนำขันน้ำวนรอบศีรษะคู่บ่าวสาว ๓ รอบก่อน เมื่อเจ้าสาวดื่มน้ำเสร็จ จะต้องคว้าขันน้ำนั้นทิ้งไปทันที สำหรับการเลือกกินสิ่งต่าง ๆ ของเจ้าบ่าวเจ้าสาวนั้น กลุ่มชาวภูยกายตำบลแดล อำเภอกีฬารัฐมิ จังหวัดสุรินทร์ มีความเชื่อว่า

๑. หากเลือกกินข้าว เชื่อว่า เป็นคนปกติเหมือนกับชาวบ้านทั่วไป
๒. หากเลือกกินเนื้อ เชื่อว่า เป็นคนใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ฟุ่มเฟือย
๓. หากเลือกกินแกง เชื่อว่า เป็นคนรู้จักเก็บออม และประมาณตน
๔. หากเลือกกินน้ำพริก เชื่อว่า เป็นคนใจร้อน ดื้อรั้นไม่ฟังใคร
๕. หากเลือกกินของหวาน เชื่อว่า เป็นคนรู้จักเอาอกเอาใจ
๖. หากเลือกกินผัก เชื่อว่า เป็นคนเอาแต่ใจตนเอง

ผู้เฒ่าผู้แก่และญาติพี่น้องจะเฝ้าสังเกตอุปนิสัยของคนทั้งคู่ว่า มีความคล้ายคลึงกันหรือไม่ หากอุปนิสัยการกินคล้ายคลึงกันแสดงว่าทั้งคู่มีนิสัยในคอคล้ายคลึงกัน จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข หากเลือกกินอาหารที่แตกต่างกัน นิสัยใจคอก็ย่อมแตกต่างกัน แต่ทั้งนี้การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในระบบครอบครัว ก็จะทำให้คนทั้งคู่ปรับพื้นฐานอุปนิสัยของแต่ละคนเข้าหากันได้

เมื่อเสร็จพิธีกรรมดังกล่าวข้างต้นนี้แล้ว คู่บ่าวสาวจะผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าเพื่อลงมาช่วยเหลือญาติพี่น้องต้อนรับแขกเหรื่อ เจ้าสาวจะเป็นคนจัดสำรับอาหารมาให้พ่อแม่และเจ้าโคตรทางฝ่ายชายรับประทาน จนกระทั่งได้เวลาอันสมควร บรรดาแขกเหรื่อและเหล่าญาติพี่น้องเริ่มทยอยกันกลับ คู่บ่าวสาวจึงจะได้พักผ่อน เพราะยังคงมีพิธีกรรมต่าง ๆ ในวันรุ่งขึ้น นั่นคือ เจ้าสาวจะต้องไปสมมาพ่อแม่ญาติพี่น้องฝ่ายชาย

พิธีกรรมหลังการแต่งงาน

เมื่อพิธีกรรมการแต่งงานที่บ้านเจ้าสาวได้เสร็จสิ้นลง พิธีกรรมในขั้นตอนต่อไปคือ พิธีกรรมหลังการแต่งงาน จะจัดพิธีที่ใหญ่โตเหมือนกับที่บ้านเจ้าสาว เพราะหลังจากที่เสร็จสิ้นพิธีกรรมที่บ้านของเจ้าสาวแล้ว ทางญาติพี่น้องของฝ่ายเจ้าสาวจะจัดเตรียมเครื่องเช่นผีบรรพบุรุษ เครื่องสมมาเพื่อไปสมมาพ่อแม่เจ้าโคตร และญาติพี่น้องที่ฝ่ายเจ้าบ่าวเคารพนับถือ และมีการผูกแขนด้วยเงินเป็นการตอบแทนในราคาที่เหมาะสมกับของที่รับไว้วันนั้น ก็จะถือว่าสิ้นสุดพิธีกรรมการแต่งงาน กล่าวคือ เมื่อเสร็จจากพิธีการสู่ขวัญคู่บ่าวสาว และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ในวันรุ่งขึ้นเจ้าบ่าวจะต้องเช่นไหว้ “ยะจู้ฮุดง” (ผีบรรพบุรุษในสายตระกูล) ที่บ้านของเจ้าสาวก่อนเพราะถือว่า “ยะจู้ฮุดง” เป็นผู้คอยดูแลความเป็นไปในครอบครัว และเหล่าเครือญาติในสายตระกูล (Kin

Ship) ให้ดำเนินวิถีชีวิตอย่างปกติสุข หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เจ้าบ่าวขออนุญาตอยู่ในสายตระกูลเดียวกันกับเจ้าสาวนั่นเอง และเมื่อเจ้าบ่าวทำพิธีเซ่นไหว้ “ยะจู้ฮุดง” เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็จะลาพ่อแม่ญาติพี่น้องฝ่ายเจ้าสาวกลับไปยังบ้านของตน เพื่อเตรียมตัวต้อนรับขบวนเจ้าสาวที่จะต้องมาสมมาพ่อแม่ฝ่ายเจ้าบ่าว

เมื่อได้ฤกษ์ยามที่เหมาะสมขบวนแห่เจ้าสาวก็จะออกจากบ้านในขบวนแห่นี้ เจ้าสาวจะต้องหาบน้ำไปด้วย ๑ หาบ มีเพื่อนเจ้าสาวคอยกางร่มให้ นอกจากนี้ในขบวนแห่ยังประกอบไปด้วยเครื่องเช่นผีบรรพบุรุษ เครื่องสมมาพ่อแม่เจ้าโคตรและญาติพี่น้องที่เจ้าบ่าวเคารพนับถือตั้งรายละเอียดที่กล่าวมา เมื่อขบวนแห่เจ้าสาวมาถึงจะมีการกั้นสะพานเงินสะพานทอง และมีการพูดจาหยอกล้อในสิ่งที่เป็นสิริมงคล ญาติพี่น้องฝ่ายเจ้าสาวก็จะมอบเหล้าหรือเงินเป็นรางวัลตอบแทน จากนั้นเจ้าสาวจะทำการเซ่น “ยะจู้ฮุดง” ที่บันไดบ้าน เพื่อขออนุญาตขึ้นไปบนบ้านซึ่งกลุ่มชาวกวยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จะเรียกพิธีกรรมในส่วนนี้อีกอย่างหนึ่งว่า “พิธีเซาะดุง” (พิธีขึ้นบ้าน) เพราะกลุ่มชาวกวยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เชื่อว่า การที่สะเก็มจะเข้ามาอยู่ในบ้าน ในฐานะสมาชิกใหม่นั้น ต้องมีการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษก่อนจึงจะเข้ามาอยู่ได้ โดยกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การขอเข้าร่วมอยู่ในสายตระกูล (Kin Ship) เดียวกันกับเจ้าบ่าวนั่นเอง

เมื่อเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษเรียบร้อยแล้ว ญาติพี่น้องฝ่ายเจ้าบ่าวจะให้เจ้าสาวแต่งตัวใหม่โดยญาติพี่น้องทางฝ่ายเจ้าบ่าว จะพากันนำเครื่องประดับมาประดับ มีการประแป้งแต่งตัวเจ้าสาวให้เกิดความสวยงาม จากนั้นจะมีพิธีล้างเท้าเจ้าสาว (เครื่องประกอบพิธีล้างเท้าเจ้าสาวก็มีความคล้ายคลึงกันกับพิธีล้างเท้าเจ้าบ่าว โดยทั่วไปผู้ที่ทำหน้าที่ล้างเท้าเจ้าสาว จะเป็นน้องสาวหรือหลานสาวของเจ้าบ่าว เป็นผู้ล้างเท้าให้และเจ้าสาวก็จะมอบเงินเป็นรางวัลตอบแทน เมื่อเจ้าสาวขึ้นไปบนบ้านเจ้าสาวต้องผ่าน “พิธีล้างหม้อ” ดังนั้นจึงนับได้ว่า “พิธีล้างหม้อ” เป็นพิธีที่เป็นอัตลักษณ์ที่แสดงออกเฉพาะของกลุ่มชาวกวยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งรายละเอียดในส่วนที่เป็นองค์ประกอบและขั้นตอนของพิธีนั้น เมื่อเจ้าสาวผ่าน “พิธีล้างหม้อ” แล้ว จากนั้นเจ้าสาวจะทำพิธีอาบน้ำ ให้แก่พ่อแม่เจ้าบ่าว ซึ่งถือว่าเป็นการปรนนิบัติพ่อแม่ของสามีเป็นครั้งแรก และน้ำที่ใช้อาบให้กับพ่อแม่เจ้าบ่าวนั้น จะเป็นน้ำที่เจ้าสาวหาบมาในขบวนแห่ เครื่องสมมาพ่อแม่ฝ่ายเจ้าบ่าวนั่นเอง ต่อมาเจ้าสาวจะทำการสมมาพ่อแม่ญาติพี่น้องเจ้าบ่าว ทำให้เห็นว่ากลุ่มชาวกวยตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ จะให้ความสำคัญกับพิธีกรรมหลังการแต่งงานเท่า ๆ กันกับพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมา เพราะยังคงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ให้ความเคารพต่อจารีตประเพณี ที่บรรพบุรุษได้ประพฤติปฏิบัติ และสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน

กล่าวโดยสรุปพิธีกรรมการแต่งงานในทุก ๆ ขั้นตอน จุดมุ่งหมายหลักของการประกอบพิธีก็เพื่อให้คู่บ่าวสาว ได้มีรากฐานของการดำเนินชีวิตครอบครัว โดยยึดเอาแบบอย่างจากอดีต ที่บรรพบุรุษได้ปฏิบัติมาหลายชั่วอายุคนแล้วนั้น นำมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางสังคม และ

เศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยมุ่งเน้นความเรียบง่าย สะดวกสบาย รวดเร็ว จนบางครั้ง อาจจะละเลยองค์ประกอบ และขั้นตอนแห่งพิธีกรรมบางส่วนที่เป็นข้อปลีกย่อยให้สูญหายไป

หากนำเอารูปแบบพิธีกรรมในทุก ๆ ขั้นตอน มาวิเคราะห์จะพบว่า พิธีกรรมตลอดจนความ เชื่อต่าง ๆ เหล่านั้น จะมีอัตลักษณ์อยู่ในตัวเองและอัตลักษณ์เหล่านั้นเป็นตัวบ่งบอกถึงความหมาย ของการดำรงชีวิตเพื่อความอยู่รอด แต่เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ อาจทำให้การประกอบพิธีกรรม ตามความเชื่อคล้ายคลึงและแตกต่างกัน ออกไป ทั้งนี้ความงดงามขององค์ประกอบแห่งพิธีกรรมที่ปรากฏ ก็ยังมีลักษณะถ้อยที่ถ้อยอาศัย หรือ จัดกระทำกันอย่างละมุดละม่อม เพื่อให้ดูงดงามไม่ตะขิดตะขวงใจ จากพฤติกรรมที่แสดงออกนั้น ทำให้กระชับความสัมพันธ์ต่อการดำรงชีวิตในกลุ่มชาติพันธุ์ของตนให้แน่นแฟ้น ยิ่งขึ้น

บทที่ ๕

สรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการศึกษเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกภาคสนามเพื่อให้ผลการศึกษาวิจัยสอดคล้องและน่าเชื่อถือได้ผลการวิจัยมีดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ ๑ เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอวัฒนธรรมและประเพณีการบวช และการแต่งงานของกลุ่มชาวกูย อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า

ประวัติความเป็นมาของการบวช พบว่า การในสมัยพุทธกาลมีการบวชให้กับสาวกด้วยวิธีเอธิกขุอุปสัมปทา เป็นวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงบวชให้แก่สาวกเอง ต่อมาได้ให้บวชด้วยวิธีไตรสรณคม และได้มีการพัฒนาการครั้งใหญ่โดยการมอบอำนาจการบริหารจัดการเกี่ยวกับการให้บวชของคณะสงฆ์ จังหวัดสุรินทร์ได้มีประเพณีบวชนาคช้างที่โด่งดังจนเป็นประเพณีท่องเที่ยวที่หมู่บ้านช้าง ชาวกูยได้รวมตัวกันจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันขึ้น ๑๓-๑๕ ค่ำเดือน ๖ ตำบลแตลมีประวัติความเป็นมาที่สำคัญจะมีความเจริญรุ่งเรืองในอดีตและมีวัดพรหมศิลาแตล ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่สร้างตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๐๐ มีอุโบสถสำหรับประกอบพิธีกรรมทางคณะสงฆ์ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๑ จึงทำให้มีการจัดงานบวชที่มีวัฒนธรรมตามคติความเชื่อแบบโบราณที่สืบทอดมา การจัดงานบวชของชาวกูย อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์จะนิยมจัดที่บ้านและวัดเป็นสถานที่สำคัญมีบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็น ๒ กลุ่ม คือ ฆราวาส ได้แก่ เจ้าภาพ ผู้นำพิธีและผู้ที่มาช่วยงานและพระสงฆ์ ได้แก่ เจ้าอาวาส พระอุปชฌาย์ พระนั่งหัตถบาท

พิธีกรรมการบวชนาคสามเณรและพระภิกษุ ชาวกูย ตำบลแตล อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ มีประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณในการจัดบวชลูกชายจะทำอย่างยิ่งใหญ่ที่สุด ผู้วิจัยพบว่าการจัดงานบวชมี ๒ อย่าง ได้แก่

๑. การบวชนาคเป็นการบวชแบบพราหมณ์ที่มีการนำเครื่องบวชที่สลับซับซ้อนซึ่งการบวช นาคจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ อย่าง ได้แก่ การเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในงานและทำพิธีปลงพม นาค และการบายศรีสู่ขวัญภายหลังจากพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ เมื่อบายศรีเสร็จสมบูรณ์แล้วถือว่า นาคได้ภาวะความเป็นนาคสมบูรณ์

๒. การบวชสามเณรและพระภิกษุการบวชทางพระพุทธศาสนาจะเริ่มจากการบวชสามเณรก่อน โดยจะมีการเตรียมอัฐบริขารเพื่อจะเข้าสู่พิธีบวชภาคโดยมีบุคคลที่น่าเชื่อถือรับรอง การบวชสามเณรจะต้องให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยโดยเลือกสีกาที่ถูกต้องในตำบลแต่ลคือวัดพรหมศิลาแดลในตำบลใกล้เคียงก็สามารถทำสังฆกรรมได้การบวชพระภิกษุนั้นจะต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนเรียบร้อยแล้วจะต้องดำเนินการเหมือนการบวชสามเณรในข้างต้นแล้วต่อด้วยการนำเข้าสู่หมู่แห่งสงฆ์

วัตถุประสงค์ที่ ๒ เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมประเพณีของชาวพุทธอุยจังหวัดสุรินทร์พบว่า ปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีของการจัดงานบวชประกอบด้วย ๓ ด้านได้แก่

๑. ด้านสังคม

การปรับเปลี่ยนในการทำขวัญนาคพราหมณ์สูตรขวัญเป็นภูมิปัญญาทรงเกียรติที่นับถือ มีค่าตัวแพง การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นน้อยลง ทำให้ภูมิปัญญาด้านพราหมณ์สูตรลดลงไปด้วย สมัยก่อนพราหมณ์สูตรจะทำขวัญนาคด้วยความเต็มใจ แต่ปัจจุบันต้องมีปัจจัยเป็นตัวกำหนดด้วย มีการจัดเลี้ยงแขกเป็นจำนวนมากทำให้สิ้นเปลืองทั้งอาหารและเครื่องดื่มมีการฆ่าสัตว์สิ่งมีนมาเข้ามามีบทบาทการแห่หน้าเคเดิมทำแบบเรียบง่ายมากขึ้นขี่คอหรือแบก ก็เปลี่ยนเป็นมีรถนำขบวนแห่กลองยาว มโหรี บางรายมีช้างร่วมขบวนแห่ด้วย การดูฤกษ์ยามก็เปลี่ยนจากพระอุปัชฌาย์ ผู้ใหญ่ที่นับถือมาเป็นหมอดูเป็นผู้กำหนดฤกษ์ยาม เทคนต์เสียง ในช่วงเวลาเข้าตอนบ่ายหรือตอนเย็น แล้วแต่สะดวกอบายมุขเข้ามามีบทบาทมีมหรสพสมโภชตามฐานะของเจ้าภาพ

๒. ด้านเศรษฐกิจ

การจัดงานบวชทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตได้มีการจัดงานพุ่มเพ็ญใช้จ่ายมากเกินความจำเป็นตามหลักการบวชในพระพุทธศาสนาที่มีการนำประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น อันเป็นเหตุให้เกิดการสิ้นเปลือง บางครอบครัวเน้นทางการบริโภคมากกว่าการบวช มีการนำอบายมุขเข้ามาเกี่ยวข้องหลายอย่าง คุณค่าด้านเศรษฐกิจทำให้ผลผลิตทางการเกษตรมีการจำหน่ายมากขึ้น แม้ค้ามีรายได้เพิ่มขึ้นมีการบริโภคเครื่องดื่มจำนวนมาก ผู้ผลิตและจำหน่ายมีรายได้เพิ่มขึ้นกระตุ้นให้ผู้ผลิตและจำหน่ายเกิดความตื่นตัว สร้างกระแสเศรษฐกิจการใช้จ่ายเพื่องานบวชเพิ่มขึ้นการปรับเปลี่ยนเกี่ยวกับความเชื่อทางสังคมในการทำขวัญนาคพราหมณ์สูตรขวัญ เป็นภูมิปัญญาทรงเกียรติที่นับถือ มีค่าตัวแพง การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นน้อยลง ทำให้ภูมิปัญญาด้านพราหมณ์สูตรลดลงไปด้วย สมัยก่อนพราหมณ์สูตรจะทำขวัญนาคด้วยความเต็มใจแต่ปัจจุบันต้องมีปัจจัยเป็นตัวกำหนดด้วย มีการจัดเลี้ยงแขกเป็นจำนวนมากทำให้สิ้นเปลืองทั้งอาหารและเครื่องดื่ม

๓. ด้านประเพณีวัฒนธรรม

ด้านวัฒนธรรมประเพณีการจัดงานทางด้านประเพณีวัฒนธรรมการจัดงานบวชเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อที่ได้รับความนับถือเป็นแนวทางการจัดงานแก่คนในชุมชนมีวิวัฒนาการ

พัฒนาขึ้นไปเรื่อย ๆ ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนโดยการผสมผสานกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ ตลอดจนมีการนำสิ่งที่ไม่ใช่ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมบางส่วนเพิ่มมากขึ้นและความทันสมัยทางเทคโนโลยี การศึกษาสูงขึ้นทำให้คนบางกลุ่มที่มีการศึกษามีความรู้ความสามารถไม่ยอมรับหรือเชื่อฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่แต่จำทำอะไรเพื่อความสะดวกทั้งตัวบุคคลสถานที่และเวลา

วัตถุประสงค์ที่ ๓ เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวพุทธกุย จังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีการบวชที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตพบว่าอัตลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานบวชได้แก่

การเซ่นไหว้เป็นพิธีกรรมจัดขึ้นเพื่อขอขมาหรือตอบแทนบุญคุณค่าที่เกิดจากผลการเซ่นไหว้ได้แก่ ความกตัญญู การนำพาลูกหลานทำพิธีเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ ผีเร่ร่อน สะท้อนหลักของความกตัญญูรู้คุณค่าของบรรพบุรุษที่เป็นต้นตระกูลของโคตรตนเอง

พิธีกรรมการบวงสรวงแสดงออกถึงความเคารพแก่เทพเทวดาและเป็นการขออนุญาตเทวดารักษาที่สิ่งสถิตอยู่บริเวณจัดงานบวช เพื่อให้การจัดงานสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์โดยสอนทางอ้อมว่ายังมีผู้ที่อยู่อีกภพภูมิหนึ่งสามารถมองเห็นการกระทำของเราได้และทำความดีจะดีที่สุด

การยกครูผู้นำประกอบพิธีเป็นการบูชาครูตามความเชื่อพื้นฐานของการเรียนรู้ในสังคมทุกชนชั้นคุณค่าของการยกครูเป็นการลดทิวิมานะในตัวของผู้เจ้าภาพด้วยการยินดียอมรับขั้นตอนหรือพิธีการต่างๆ ที่อาจารย์ผู้ประกอบพิธีนำพาปฏิบัติในพิธีกรรมงานบวช

การบายศรีสู่ขวัญเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ทุกคนที่มาร่วมพิธีกรรมซึ่งในพิธีกรรมจะเน้นบุคคลเกี่ยวกับนาคและพ่อแม่จะมีการนำเรื่องราวที่ดีของพ่อแม่ที่ได้ให้ชีวิตของนาคมาตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์มาจนถึงปัจจุบันซึ่งลูกผู้ชายที่ต้องทำให้ได้คือการตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ด้วยการบวชคุณค่าของพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญได้แก่ เป็นเครื่องมือทางสังคมชนบทเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่อยู่ภายใต้กรอบพิธีกรรมเดียวกันเกิดรวมเป็นอันเดียวกันได้

การเจริญพระพุทธมนต์เป็นการนำเอาบทสวดพระปริตรมาสาธยายให้เกิดสิริมงคลแก่พิธีกรรมที่จัดขึ้นเป็นการคุ้มครองป้องกันอันตรายภายนอก เช่นโจร ยักษ์ สัตว์เดรัจฉานและป้องกันอันตรายภายใน ได้แก่ โรคภัยไข้เจ็บคุณค่าของการเจริญพระพุทธมนต์มีคุณค่าด้านจิตใจเป็นหลักคำสอนที่ลึกซึ้ง มีคุณค่าด้านวรรณกรรม

วัตถุประสงค์ที่ ๑ เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีของชาวพุทธในจังหวัดสุรินทร์ผู้วิจัยขอเสนอวัฒนธรรมการแต่งงานของกลุ่มชาวพุทธกุย อำเภอกุยบุรี จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การแต่งงานของกลุ่มชาวพุทธตำบลแดด อำเภอกุยบุรี จังหวัดสุรินทร์ มีขั้นตอนดังนี้ได้แก่ ๑) การเลือกคู่ครอง โดยจะผ่านความเห็นชอบจากญาติผู้ใหญ่หรือให้อิสระกับหนุ่มสาวในการเลือกคู่ครองเองตามความพึงพอใจของตน ๒) การทาบทามสู่ขอเมื่อหนุ่มสาวรักใคร่ต่อกันแล้วพร้อมจะใช้ชีวิตคู่จะบอกให้พ่อแม่ จากนั้นพ่อแม่ของฝ่ายชายจะส่งนาย “โฆมฮา” สู่ขอแทนพ่อแม่พร้อมกับยื่นพานดอกไม้ เหล้าขาว

หมากพลู บุหรี่ให้ญาติของฝ่ายหญิงเมื่อฝ่ายหญิงพิจารณาแล้วเห็นว่าฝ่ายชายมีความเหมาะสมกับบุตรหลานของตนก็จะรับเครื่องทาบทามและเตรียมบอกล่าวญาติพี่น้องว่าลูกจะแต่งงาน ๓) พิธีหมั้น เมื่อฝ่ายหญิงตอบตกลงการทาบทามเป็นที่เรียบร้อยแล้วต่อไปคือสินสอดทองหมั้น ฝ่ายหญิงจะเรียกสินสอดตามฐานะฝ่ายชาย โดยนาย “โจอมฮา” เป็นคนเจรจาเรื่องสินสอดแทนฝ่ายชายทั้งหมดและระบุนวันเดือนปีที่จะทำการแต่งงาน ๔) พิธีเกี่ยวกับการแต่งงานก่อนแต่งงานพ่อแม่ทั้งสองฝ่ายจะให้ผู้รู้เรื่องฤกษ์ยามเป็นผู้หาฤกษ์ยามให้โดยนำวัน เดือน ปีของทั้งเจ้าบ่าวเจ้าสาว ๕) ชั้นหมากแต่งงาน เจ้าบ่าวจะถือพานดอกไม้โดยมีเพื่อนเจ้าบ่าวกางร่มให้และญาติพี่น้องฝ่ายเจ้าบ่าวช่วยถือสิ่งของชั้นหมากโดยญาติผู้ใหญ่เดินนำหน้าและก่อนเข้าบ้านเจ้าสาวญาติพี่น้องเจ้าสาวจะกั้นประตูเงินประตูทองเพื่อเข้าไปประกอบพิธี ๖) พิธีกรรมหลังการแต่งงานเจ้าสาวต้องเช่นผีบรรพบุรุษที่บ้านเจ้าบ่าวและสมมาพ่อแม่และญาติเจ้าบ่าวด้วยฟูก หมอน ผ้าสะโลรง ผ้าขาวม้า ผ้าซิ่น

วัตถุประสงค์ที่ ๒ เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมประเพณีของชาวพุทธอุยกูยจังหวัดสุรินทร์พบว่าปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีของการจัดงานแต่งงานได้ดังนี้

การแต่งงานของกลุ่มชาวพุทธอุยกูยตำบลแดลได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและบางคู่ยังคงเดิมไว้อยู่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นที่สถานการณ์และเวลาเช่นแต่เดิมนั้นการเลือกคู่ครองการเลือกคู่ครองให้ลูกหลานเป็นหน้าที่ของพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่แต่ปัจจุบันนั้นการเลือกคู่ครองการเลือกคู่ครองด้วยตนเองเมื่อมีความชอบจึงบอกให้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ทราบ

การทาบทามสู่ขอพ่อแม่และญาติจะเลือกผู้ใหญ่ที่นับถือในวงศ์ตระกูลและเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ในด้านคู่ครองไปทาบทามสู่ขอโดยจุดไต้ไปจนถึงบันไดบ้านฝ่ายพ่อแม่เจ้าสาวจึงดับไต้ การทาบทามสู่ขอ แต่ปัจจุบันจะไปทาบทามสู่ขอในกลางวันเนื่องจากปัจจุบันมีไฟฟ้าและซี้ไต้ก็หายาก

การบอกบุญสมัยก่อนจะมีการนำคบายบอกบุญประกอบด้วย หมากพลู บุหรี่ ฐูป เทียน กรวยดอกไม้ แต่ปัจจุบันการบอกบุญโดยจัดพิมพ์บัตรเชิญหรือถ้าเป็นญาติใกล้ชิดสนิทกันก็จะโทรศัพท์บอกวันเวลาในการจัดงาน

การหมั้นฝ่ายหญิงจะเรียกสินสอดทองหมั้นตามฐานะของฝ่ายชาย ฝ่ายชายฐานะดีก็จะเรียกสินสอดแพงการหมั้นโดยการเอาแหวนสร้อยคอหรือเครื่องประดับที่เตรียมไว้สำหรับว่าที่เจ้าสาวแต่ปัจจุบันนี้การหมั้นบ่าวสาวบางคู่ยังคงเดิมแต่บางคู่จะหมั้นกันในวันแต่งงานคือทำทั้งพิธีหมั้นและแต่งงานในวันเดียวกัน

พิธีกรรมการแต่งงานฤกษ์การแต่งงานจะใช้วันเลขคี่ เช่นวันที่ลงด้วย ๗ ๕ ๓ แต่เดือนคู่ เช่นเดือนสอง (เดือนยี่) เดือนสี่ เดือนหกไม่นิยมแต่งงานเดือนแปดเพราะเป็นฤดูกาลเข้าพรรษามีพิธีกรรมตามขั้นตอน การจัดสถานที่ ฝ่ายชายจะส่งคนไปช่วยฝ่ายเจ้าสาว กรรมการแต่งงานการหาฤกษ์ยามขึ้นอยู่กับความสะดวกมีการสมมาพ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาว ผูกข้อมือและเช่นไหว้บรรพบุรุษการจัดสถานที่ต่างฝ่ายต่างจัดทำกันเอง

ชั้นหมากแต่งงาน บายศรี คนเฒ่าคนแก่ช่วยกันทำและชบวนแห่ใช้กลองยาว แคน ฉิ่ง ฉาบ ปัจจุบันนี้ชั้นหมากแต่งงาน บายศรีจ้างภูมิปัญญาหรือคนมีฝีมือจัดทำใช้เครื่องเสียงหรือดนตรี

พิธีกรรมหลังแต่งงาน การสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายชายวันรุ่งขึ้น เจ้าสาวเป็นคนหาบน้ำไปอาบให้พ่อแม่เจ้าบ่าวเพื่อเป็นการปรนนิบัติด้วยตนเอง การล้างเท้าเจ้าสาวจะเป็นน้องสาวหรือน้องชายเจ้าบ่าว ปัจจุบันพิธีกรรมหลังแต่งงาน การสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายชายในวันเดียวกัน เจ้าสาวไม่ได้หาบน้ำไปแต่จะไปจัดเตรียมน้ำที่บ้านเจ้าบ่าวแทนการล้างเท้าเจ้าสาวถ้าไม่มีน้องสาวน้องชายจะเป็นลูกหลานก็ได้

การล้างหมอน้ำอุ่นเพื่อเอาของมีค่าการอาบน้ำและผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าใหม่ให้พ่อแม่ฝ่ายเจ้าบ่าวซึ่งเป็นการปรนนิบัติครั้งแรก คู่บ่าวสาวสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายเจ้าบ่าว ปัจจุบันการล้างหมอน้ำอุ่นได้เลื่อนหายไปบางคู่ไม่มีการอาบน้ำและผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าใหม่ให้พ่อแม่ฝ่ายเจ้าบ่าวคู่บ่าวสาวสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายเจ้าบ่าวเหมือนเดิมบางคู่มีการสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายเจ้าสาวด้วย

วัตถุประสงค์ที่ ๓ เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวพุทธกัญ จังหวัดสุรินทร์ พบดังนี้

การแต่งงานเป็นการเริ่มต้นของสภาพครอบครัวชั้นแรกถือเป็นข้อตกลงที่ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างถาวร โดยการอยู่ร่วมกันในฐานะ “สามีภรรยา” การแต่งงานถือว่าเป็นการสมาคม (Association) หรือการตกลงสัญญากันระหว่างชายหญิง การแต่งงานยังหมายรวมถึงการยอมรับทางสังคม รวมถึงการก่อให้เกิดการยอมรับขัดเกลาทางสังคมและการแต่งงานยังเกี่ยวพันระหว่างครอบครัวของผู้แต่งงานกัน ดังนั้นพิธีกรรมการแต่งงานเกิดขึ้น มีญาติพี่น้องของแต่ละฝ่ายเข้าร่วมเกี่ยวข้องเป็นสักขีพยานในพิธีกรรมและถือเป็นการทำสัญญาร่วมกันระหว่างเครือญาติของทั้งสองฝ่าย การแต่งงานของแต่ละสังคมนั้นจะมีลักษณะและแบบแผนที่แตกต่างกันออกไป

การแต่งงานเป็นพิธีกรรมทางสังคมอย่างหนึ่งของชนทุกเผ่าพันธุ์มีจุดมุ่งหมายของพิธีกรรมที่คล้ายคลึงกันจะแตกต่างกันเฉพาะการจัดพิธีกรรมในส่วนของรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับค่านิยม ความเชื่อ ซึ่งเป็นบรรทัดฐานของแต่ละสังคม ชาวภูยกัญตำบลแดดล็กคังจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับทุกๆ ไปแต่เนื่องจากสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปมากแต่บางอย่างก็ยังคงอยู่ในสภาพเดิม เนื่องจากสังคมของชาวบ้านตำบลแดดล็กคังยังเป็นสังคมชนบทที่มีอาชีพหลักในการทำไร่ทำนา ก็จะเป็นความเกี่ยวเนื่องจากการประกอบอาชีพเดียวกันชาวพุทธกัญตำบลแดดล็กคังเห็นถึงคติความเชื่อและความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่บรรพบุรุษของพวกเขาได้เคยประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคนเพื่อเป็นการทำให้มองเห็นภาพลักษณ์ ดังนี้

๑. การบายศรีสู่ขวัญ

การบายศรีสู่ขวัญเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ทุกคนที่มาร่วมพิธีกรรมงานแต่งงานซึ่งบุพการี และญาติๆ ต่างมาร่วมกันปรารถนาพิธีกรรมและเป็นสักขีพยานในงานแต่งงานและเรียกขวัญจากการบายศรีเพื่อให้กำลังใจแก่บ่าวสาวและมีกำลังใจในการต่อสู้กับปัญหาต่างๆ เมื่อมีครอบครัวหรือพร้อมที่จะก้าวไปด้วยกัน คุณค่าของพิธีกรรมบายศรีเพื่อเรียกขวัญนั้นทำให้เกิดขวัญและกำลังใจ

ของเจ้าภาพและผู้มาร่วมงานทุกคนเป็นเครื่องมือของชาวชนบทหรือธรรมเนียมปฏิบัติที่อยู่ภายใต้กรอบพิธีกรรมเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๒. การทดแทนคุณและการสมมาบูชา (การสมมา)

การแต่งงานของบุตรหลานชาวภูย นั้นจำเป็นต้องมีสินสอดทองหมั้นที่เรียกตามฐานะของฝ่ายชายหรือทางเจ้าบ่าว ตรงนี้เสมือนเป็นค่าน้ำนมที่บุพการีได้เลี้ยงดูตั้งแต่เกิดจนโตมาทำให้พ่อแม่ได้ปลื้มใจว่าลูกสาวของตนได้ปฏิบัติตามธรรมเนียมของคลองธรรมที่ดีแต่โบราณและสิ่งนี้เป็น การสมมาหรือขอขมาสิ่งที่ผิดพลาดไปด้วยในคราเดียวกันทำให้ไม่มีกรรมติดพันจะประกอบอาชีพการงานใดก็จะมีแต่ความเจริญรุ่งเรืองในอนาคตหน้าที่การงาน เสมือนการทดแทนคุณท่านอีกทางหนึ่งและขอขมาสิ่งที่เคยทำไม่ได้ไปในตัว

๓. แขนยะจู้ (เช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ)

การแต่งงานจะมีการประกอบพิธีเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ (แขนยะจู้) และการเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษก็เพื่อเป็นการบอกให้ทราบว่าวันนี้เป็นวันหมั้นของลูกหลานขอเชิญบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วมารับประทานอาหารโดยจะเตรียมเครื่องเช่นต่างๆไว้สำหรับเลี้ยงผีบรรพบุรุษและฝ่ายชายจะเตรียมฟูก ๑ ท่อน ผ้าไหม ๑ ซิ่นไขเบ็ด ๒ ฟองเป็นเครื่องไหว้พ่อแม่ของฝ่ายหญิงเพื่อขอขมาผีและสังกัดตระกูลด้วยเป็นอันเสร็จพิธีหมั้นทำให้เราได้รำลึกถึงบรรพชนที่ล่วงลับไปแล้วได้บอกกล่าวท่านให้ได้รับทราบเป็นการนึกถึงคุณงามความดีของปู่ย่าตายายเป็นเครื่องแสดงถึงความกตัญญูทเวทีกอีกด้วย

๔. ความสามัคคีในหมู่เครือญาติ

การแต่งงานและพิธีกรรมเครือญาติทั้งสองเป็นสักขีพยานว่าได้ตกลงหรือสัญญาเป็นเครือช่ายกันก็สามารถนับถือและนับญาติกันได้เป็นทางการและจุดนี้เองทำให้เพิ่มความแน่นแฟ้นให้การเป็นเครือญาติ เกิดความสามัคคีในหมู่เครือญาติของกันและกัน เป็นผลให้คนในชนบทโดยทั่วไปจะมีความเกรงใจและให้เกียรติกันในฐานะเป็นเครือญาติกันช่วยนี้ลดความขัดแย้งทางสังคมได้อีกอย่างหนึ่ง

๕.๒ การอภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ ๑ เพื่อศึกษาโครงสร้างความเป็นมาพิธีกรรมงานบวชของกลุ่มชาวภูย ตำบล แดล อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การบวชภาคเป็นการบวชแบบพราหมณ์ที่มีการนำเครื่องบวชที่สลับซับซ้อน ต้องอาศัยผู้รู้เท่านั้นจึงจะปฏิบัติได้ถูกต้องจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ อย่าง คือ การเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในงานจะต้องเตรียมให้เรียบร้อยก่อนวันบวชภาคและผู้นำพิธีจะต้องเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเองทุกขั้นตอนส่วนเจ้าภาพเป็นผู้อำนวยความสะดวก เครื่องบวชภาคจะใช้ในวันบวชภาคโดยการนำเครื่องบวชมาตั้งประกอบพิธีหน้าบ้านหันหน้าไปทิศตะวันออก สวดอุปลอกันบวชภาค และทำพิธีปลงพมณาค และองค์ประกอบสุดท้ายเป็นการบายศรีสู่ขวัญพบ ๓ อย่าง คือ บายศรีต้น บายศรี

ปากขาม และบายศรีถาด พร้อมทั้งเครื่องเช่นอีกจำนวนหนึ่ง ประกอบพิธีการบายศรีภายหลังจาก พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ส่วนการบวชสามเณรและพระภิกษุจะเริ่มจากการบวชสามเณรก่อนมี การเตรียมอัฐบริวารที่จำเป็นในการบวชเช่น ไตรจีวร บาตร มีดโกน ธรรมกรก ร่ม รองเท้า เป็นต้นให้ พร้อมเพื่อจะเข้าสู่พิธีบวช เลือกสีมาที่ถูกต้องในตำบลเมืองที่มีเพียงสีมาวัดจอมสุทธาวาส ในตำบล ไกล่เคียงก็สามารถทำสังฆกรรมได้ ต้องมีอุปัชฌาย์เป็นผู้บวชให้จากนั้นพระอนุสาวนาจารย์ และพระ กรรมวาจาจารย์เป็นผู้นำเข้าสู่หมู่แห่งสงฆ์ ด้วยการตรวจสอบอันตราภิกขกรรมและรับรองให้สงฆ์ ทั้งหลายได้รับทราบ และให้พระอุปัชฌาย์รับเข้าสู่หมู่แห่งสงฆ์อีกรอบพร้อมให้โอวาทจึงสำเร็จเป็น พระภิกษุในพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับแนวคิดของประเสริฐหลอมทอง (2542 : 55-56) กล่าวว่า พุทธธรรมในพุทธศาสนานั้นสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับพิธีกรรมหรือระดับเปลือกนอก เป็นระดับผิวเผินมี ๒ ชนิด คือ พิธีกรรมที่เป็นมงคลและพิธีกรรมที่เป็นอวมงคล ระดับจริยธรรม คือ ธรรมหรือหน้าที่ที่บุคคลพึงปฏิบัติเพื่อความดีงามถูกต้อง ความมีประโยชน์ต่อตนเองและสังคม จริยธรรมมีความสมบูรณ์อยู่ในทุกระดับมี ๓ ระดับได้แก่ ระดับต้น (เบญจศีล) ระดับกลาง (กุศล กรรมบถ) และระดับสูง (อริยมรรค) และระดับปรัชญา หรือระดับปริญาเป็นปัญญาาระดับสูงสุดที่ บุคคลต้องปฏิบัติเพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางของชีวิต เพื่อให้ชีวิตมีความสมบูรณ์และมีสันติสุข สอดคล้องกับแนวคิดของกรมการศาสนา (๒๕๒๕ : ๗๗-๘๑) สรุปการอุปสมบทด้วยญัตติจตุตถกรรม ใ้ว่าพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ ๔ พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค 1 ไว้ว่า การอุปสมบท ด้วยญัตติจตุตถกรรมมีมูลเหตุมาจากการบวชของพราหมณ์ราชแล้วไม่มีใครเป็นผู้บวชให้จึงเป็นเหตุ ให้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวิธีบวชนี้ขึ้นมา โดยให้สงฆ์ภิกษุผู้ฉลาดผู้สามารถประกาศให้สงฆ์ทราบด้วย ญัตติจตุตถกรรมวาจา เมื่อภิกษุได้ประกาศบวชเป็นภิกษุเรียบร้อยแล้วให้อุปัชฌายะได้บอกอนุศาสน์ ๘ แก่ภิกษุ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระใบฎีกาอินถนอม มหาวิโร (ศรีหาคา) (๒๕๔๘) ได้ศึกษา การศึกษาการอุปสมบทในพระพุทธศาสนาเถรวาท : ศึกษากรณี ตำบลหัวขวางพบว่าปัจจุบันนี้ชาว พุทธไทยจะยังคงมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา และได้เข้ารับการอุปสมบทเป็นจำนวนมากก็ตาม แต่ เป้าหมายและรูปแบบวิธีการอุปสมบทได้เปลี่ยนไปจากเดิม จากการอุปสมบทเพื่อมุ่งบรรลุผล นิพพานมาเป็นอุปสมบทเพื่อทำตามประเพณี วิธีการอุปสมบทก็ถูกแทรกแซงจากค่านิยม ความเชื่อ และประเพณีที่ขัดต่อพระบรมพุทธานุญาต เช่น จากความเรียบง่ายเป็นความฟุ้งเฟ้อจากการไม่มี พิธีรีตองมาเป็นการเพิ่มพิธีกรรมใหม่เข้าไป เช่น พิธีสูขวัญ การหาฤกษ์ยามในการอุปสมบทรวมถึงการ แต่งเครื่องเช่นไหว้ก็มีปรากฏในพิธีการอุปสมบทในปัจจุบัน ซึ่งทำให้ห่างไกลออกไปจากหลักการของ พระพุทธศาสนาออกไปทุกทีและนับวันก็ยิ่งเพิ่มความลึกลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น พฤติกรรมการอุปสมบท ของสังคมไทยปัจจุบันจึงถูกครอบงำจากพิธีกรรม ความเชื่อ และค่านิยมสมัยใหม่ จนแทบจะกลืน เป้าหมายของการอุปสมบทที่แท้จริง คนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่เข้าใจว่าการอุปสมบทจะต้องประกอบด้วย พิธีกรรมที่ซับซ้อนและจะต้องมีคนมาร่วมงานมาก การจัดงานจะต้องยิ่งใหญ่ มีมหรสพสมโภช จึงจะ

ทำให้การอุปสมบทถูกต้อง จากพฤติกรรมการอุปสมบทของสังคมไทยปัจจุบันนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้มองย้อนกลับไป ในสมัยพุทธกาล เพื่อศึกษาหลักและวิธีการอุปสมบทที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย แล้วนำมาเปรียบเทียบหาจุดด้อยและจุดต่าง รวมทั้งสาเหตุที่ทำให้การอุปสมบทเปลี่ยนไปจากเดิม และชี้จุดที่ควรแก้ไขแก่สังคม เพื่อปรับปรุงแบบและวิธีการใหม่ให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ตลอดถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมประเพณีการอุปสมบทที่มีสิ่งใดบ้างที่ถูกกระแสสังคม และค่านิยมสมัยใหม่เข้ามาเกี่ยวข้อง ประเภทและวิธีของการอุปสมบทได้เปลี่ยนไปมากน้อยแค่ไหน เปรียบเทียบการอุปสมบทในอดีตและปัจจุบัน โดยได้มุ่งเน้นการศึกษาไปที่ตำบลหัวขวาง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เพราะเท่าที่สังเกตพฤติกรรมการอุปสมบทของชาวตำบลหัวขวาง ปรากฏว่าวัตถุประสงค์ วิธีการ และค่านิยม รวมถึงแรงจูงใจในการอุปสมบทเปลี่ยนแปลงไปเมื่อเทียบกับสมัยพุทธกาล จะเห็นได้ว่าการบวชของชาวพุทธตั้งแต่อดีตมานั้นเป็นเวลายาวนานกว่า ๒๕๐๐ ปี ที่ผ่านมามีการพัฒนาการวิธีการบวชมาตลอดเวลา แม้ในสมัยพุทธกาลจะให้สิ้นสุดวิธีการบวชด้วยบัญญัติจตุตถกรรมวาจาก็ตาม แต่การบวชในปัจจุบันได้เพิ่มเติมจากพุทธบัญญัติมากมายหลายอย่าง ได้รับการแทรกแซงจากค่านิยม ความเชื่อและประเพณีที่ขัดต่อพระบรมพุทธานุญาต

วัตถุประสงค์ที่ ๒ เพื่อศึกษาปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมประเพณีของชาวพุทธ กุญ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีของการจัดงานบวช ประกอบด้วย ๓ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านสังคม เป็นความรู้สึกที่ได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กมีการพัฒนาโดยการเรียนรู้จากสถาบันทางการศึกษาและเรียนรู้จากผู้ปกครอง เรื่องการทำขวัญนาคเป็นสิ่งที่ไม่ได้ในการทำพิธีอุปสมบท การเลี้ยงผู้มาร่วมงานความเชื่อเรื่องการเลี้ยงอาหารผู้มาร่วมงานการจัดงานอุปสมบทเปลี่ยนไป การแห่หน้าความเชื่อเรื่องการแห่หน้าคนนอกจากจะเป็นความเชื่อแบบพราหมณ์แล้ว ฤกษ์ยามยามดีมีอิทธิพลต่อการจัดงานอุปสมบทเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์เกิดความไม่แน่ใจในชีวิตของตน เมื่อเกิดความไม่แน่ใจแล้วจึงแสวงหาสิ่งที่จะมาสร้างความมั่นใจให้ตนเอง การสวดมนต์สมโภชเป็นประเพณีอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านจะปฏิบัติกันอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต การเทศน์สมโภช การเทศน์สมโภชเหมือนกับเป็นนทรสพอย่างหนึ่ง และอธิบายคุณค่าทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับงานบวช เป็นเครื่องมือทางสังคมสำหรับนำคนเข้าสู่ศาสนา เพื่ออบรม บ่มเพาะและขัดเกลาจิตใจด้วยหลักธรรมทางศาสนา เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคม โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตตามครรลองคลองธรรม เป็นอารยธรรมที่ดีของสังคมได้ โดยมีการปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่ก่อปัญหาหรือสร้างแบบอย่างที่ดีแก่สังคม เป็นการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ในสังคมชาติพันธุ์ไทย กุญ ตำบลแดล สร้างโอกาสให้กับบุคคลได้เข้าใจพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น สร้างจิตสาธารณะโดยการทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ในภายหลังที่ได้เข้ามาบวชในวัดบ้านตัวเอง

เกี่ยวกับความเชื่อทางสังคม ในการทำขวัญนาคพราหมณ์สูตรขวัญ เป็นภูมิปัญญาทรงเกียรติที่นับถือ มีค่าตัวแพง การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นน้อยลง ทำให้ภูมิปัญญาด้านพราหมณ์สูตรลดลงไปด้วย สมัยก่อนพราหมณ์สูตรจะทำขวัญนาคด้วยความเต็มใจ แต่ปัจจุบันต้องมีปัจจัยเป็นตัวกำหนดด้วย มีการจัดเลี้ยงแขกเป็นจำนวนมากทำให้สิ้นเปลืองทั้งอาหารและเครื่องดื่ม มีการฆ่าสัตว์ สิ่งมีนเมาเข้ามา มีบทบาท การแห่ภาคเดิมทำแบบเรียบง่ายขนาดขึ้นขี่คอหรือแบก ก็เปลี่ยนเป็นมีรถนำขบวนแห่กลองยาว มโหรี บางรายมีช่างร่วมขบวนแห่ด้วย การดูฤกษ์ยามก็เปลี่ยนจากพระอุปชฌาย์ ผู้ใหญ่ที่นับถือมาเป็นหมอดู เป็นผู้กำหนดฤกษ์ยาม มีการเทศน์เสียง ในช่วงเวลาเช้า ตอนบ่าย หรือตอนเย็น แล้วแต่สะดวก อบรมมุขเข้ามามีบทบาท มีมหรสพสมโภชน์ตามฐานะของเจ้าภาพ

เกี่ยวกับคุณค่าทางสังคม เป็นเครื่องมือทางสังคมสำหรับนำคนเข้าสู่ศาสนา เพื่ออบรม บ่มเพาะและขัดเกลาจิตใจด้วยหลักธรรมทางศาสนาในบางโอกาส เพราะปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนคือ บวชแก้บน บวชก่อนเพื่อแต่งงาน ไม่บวชจำพรรษา หรือบวชเรียนศึกษาพระธรรมวินัย แต่เป็นการบวชระยะสั้น เช่น ๙ วัน ๑๕ วัน ๓๐ วัน เนื่องจากผู้บวชมีภารกิจ เช่นข้าราชการ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคม โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตตามครรลองคลองธรรม มีการปรับเปลี่ยนเพราะในพฤติกรรมบุคคลบางคนการบวชไม่ได้พัฒนาคุณภาพชีวิตเท่าที่ควรเนื่องจากระยะเวลาในการบวชระยะสั้น ศึกษาพระธรรมวินัยได้ไม่ครอบคลุมแล้วลาสิกขาบท ด้วยเหตุผลที่จำเป็น อารยธรรมที่ดีของสังคมมีการปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่ก่อปัญหาหรือสร้างแบบอย่างที่ดีแก่สังคม แต่ด้วยเหตุผลทางสังคม เทคโนโลยี การสื่อสาร ความสะดวก การย้ายที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม ทำให้อารยธรรมพฤติกรรมมีการปรับเปลี่ยน ไม่สำรวจ ทะเลาะวิวาท โดยเฉพาะในกลุ่มชนวัยรุ่นไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่มีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างลดลง การสืบสานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ในสังคมชาวกูยตำบลแดล แต่บางครั้งมีการปรับเปลี่ยน เนื่องจากพุทธศาสนิกชนกูยบางคนไม่ได้บวช ด้วยเหตุผล อาทิ ไปศึกษาต่อทั้งในและต่างจังหวัด ราชการทหารเกณฑ์ ไปประกอบสัมมาชีพ เช่น รับราชการ และเอกชน บริษัท เป็นเหตุให้ละทิ้งต่อการสืบสานประเพณีเพิ่มขึ้น การสร้างโอกาสที่กับบุคคลจะได้เข้าใจพระพุทธศาสนา ในกลุ่มวัยช่วงอายุ 25-40 ปี มีน้อย ไม่ได้ศึกษาพระธรรมวินัย จะพบมากในกลุ่มคนวัยกลางคน และคนแก่ ซึ่งคนแก่ส่วนมากจะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เนื่องจากต้องไปทำงานนอกชุมชน จิตสาธารณะโดยการทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ในภายหลังที่ได้เข้ามาบวชในวัดบ้านตัวเอง มีการปรับเปลี่ยนไม่ยึดติด บวชในพื้นที่ที่ตนสะดวก และพ่อแม่บางคนบวชลูกโดยนำฝากไว้กับวัด ไม่ได้ใส่บาตรก็มี

เกี่ยวกับความเชื่อทางสังคม ในการทำขวัญนาคพราหมณ์สูตรขวัญ เป็นภูมิปัญญาทรงเกียรติที่นับถือ มีค่าตัวแพง การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นน้อยลง ทำให้ภูมิปัญญาด้านพราหมณ์สูตรลดลงไปด้วย สมัยก่อนพราหมณ์สูตรจะทำขวัญนาคด้วยความเต็มใจ แต่ปัจจุบันต้องมีปัจจัยเป็นตัวกำหนด

ด้วย มีการจัดเลี้ยงแขกเป็นจำนวนมากทำให้สิ้นเปลืองทั้งอาหารและเครื่องดื่ม มีการฆ่าสัตว์ สิ่งมีนเมา เข้ามามีบทบาท การแห่ناقเดิมทำแบบเรียบง่ายนานาขึ้นซี่คอหรือแบก ก็เปลี่ยนเป็นมีรถนำขบวนแห่ กลองยาว มโหรี บางรายมีช้างร่วมขบวนแห่ด้วย การตฤกษ์ยามก็เปลี่ยนจากพระอุปัชฌาย์ ผู้ใหญ่ที่นับถือมาเป็นหมอดู เป็นผู้กำหนดฤกษ์ยาม มีการเทศน์เสียง ในช่วงเวลาเช้า ตอนบ่าย หรือตอนเย็น แล้วแต่สะดวก อบรมมุขเข้ามามีบทบาท มีมหรสพสมโภชตามฐานะของเจ้าภาพ

เกี่ยวกับคุณค่าทางสังคม เป็นเครื่องมือทางสังคมสำหรับนำคนเข้าสู่ศาสนา เพื่ออบรม บ่มเพาะและขัดเกลาจิตใจด้วยหลักธรรมทางศาสนาในบางโอกาส เพราะปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนคือ บวชแก้บน บวชก่อนเพื่อแต่งงาน ไม่บวชจำพรรษา หรือบวชเรียนศึกษาพระธรรมวินัย แต่เป็นการ บวชระยะสั้น เช่น ๙ วัน ๑๕ วัน ๓๐ วัน เนื่องจากผู้บวชมีภารกิจ เช่นข้าราชการ การพัฒนา คุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคม โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการดำเนิน ชีวิตตามครรลองคลองธรรม มีการปรับเปลี่ยนเพราะในพฤติกรรมบุคคลบางคนการบวชไม่ได้พัฒนา คุณภาพชีวิตเท่าที่ควรเนื่องจากระยะเวลาในการบวชระยะสั้น ศึกษาพระธรรมวินัยได้ไม่ครอบคลุม แล้วลาสิกขาบท ด้วยเหตุผลที่จำเป็น อารยธรรมที่ดีของสังคมมีการปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่ก่อปัญหา หรือสร้างแบบอย่างที่ดีแก่สังคม แต่ด้วยเหตุผลทางสังคม เทคโนโลยี การสื่อสาร ความสะดวก การ ย้ายที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม ทำให้อารยธรรมพฤติกรรมมีการปรับเปลี่ยน ไม่สำรวม ทะเลาะวิวาท โดยเฉพาะในกลุ่มชนวัยรุ่นไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่มีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างลดลง การสืบสานประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ในสังคมชาวภูยตำบลแตล แต่บางครั้งมีการปรับเปลี่ยน เนื่องจาก พุทธศาสนิกชนภูยบางคนไม่ได้บวช ด้วยเหตุผล อาทิ ไปศึกษาต่อทั้งในและต่างจังหวัด ราชการทหาร เกณฑ์ ไปประกอบสัมมาชีพ เช่น รับราชการ และเอกชน บริษัท เป็นเหตุให้ละทิ้งต่อการสืบสาน ประเพณีเพิ่มขึ้น การสร้างโอกาสที่บุคคลจะได้เข้าใกล้พระพุทธศาสนา ในกลุ่มวัยช่วงอายุ 25-40 ปี มีน้อย ไม่ได้ศึกษาพระธรรมวินัย จะพบมากในกลุ่มคนวัยกลางคน และคนแก่ ซึ่งคนแก่ส่วนมากจะ เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เนื่องจากต้องไปทำงานนอกชุมชน

จิตสาธารณะโดยการทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ในภายหลังที่ได้เข้ามาบวชในวัดบ้านตัวเอง มีการ ปรับเปลี่ยนไม่ยึดติด บวชในพื้นที่ที่ตนสะดวก และพ่อแม่บางคนบวชลูกโดยนำฝากไว้กับวัด ไม่ได้ใส่ บาตรก็มี

๒. ด้านเศรษฐกิจ

ความเชื่อด้านเศรษฐกิจ การจัดงานบวชทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต มีการจัด งานฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายมากเกินไปตามหลักการบวชในพระพุทธศาสนา การค้าขายมีผล ขับเคลื่อนอยู่ตลอดเวลา เพราะในปัจจุบันมีการนำอาหารมาเลี้ยงแขกจำนวนมาก จึงต้องใช้จ่ายมาก ทั้งด้านการนำผลผลิตมาใช้ในงานพิธีเป็นจำนวนมาก มีการบริโภคเครื่องดื่มจำนวนมาก การใช้จ่าย เพื่องานบวชเพิ่มขึ้น

๓. ด้านประเพณีวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่สังคมเป็นผู้สร้างขึ้นภายในสังคมเอง และได้รับจากสังคมภายนอก แล้วผสมผสานเข้ามาเป็นรูปแบบเฉพาะ บางครั้งมีการใช้หลักการทางศาสนามาเป็นตัวกำหนดพิธีกรรม เพื่อสร้างกรอบความเชื่อให้มีความโดดเด่นเป็นที่น่าศรัทธายิ่งขึ้น ในยุคสมัยที่มีการรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกมาประยุกต์ใช้ประกอบกับวัฒนธรรม คุณค่าของประเพณีวัฒนธรรม การจัดงานบวชมีประเพณีวัฒนธรรมเป็นแกนกลาง ทำให้มีความเชื่อที่ยังเชื่อมโยงแบบดั้งเดิมและปัจจุบันทำให้ลูกหลานจะระลึกถึงผู้มีพระคุณ ทำให้สังคมเกิดความเข้าใจในหลักการให้เกียรติผู้อาวุโส เป็นธรรมเนียมปฏิบัติอันดีงามที่สามารถจูงใจให้คนเกิดความยำเกรงในพิธีกรรม เป็นการยกย่องบรรพบุรุษ สอนให้รู้จักไม่ประมาทในการกระทำ เป็นการแสดงออกถึงความมีน้ำใจ สอนให้รู้จักเกรงกลัวต่อผู้อื่น และเป็นการรักษาสัญญาต่อสิ่งที่ตนเองนับถือ เป็นรักษารูปแบบของการเช่นไหว้ให้คงอยู่ในสังคมของชุมชน ประเพณีวัฒนธรรมช่วยลดทอนฐานะเป็นการให้เกียรติยกย่องคุณค่าแสดงขั้นตอนธรรมเนียมปฏิบัติ เป็นมอบอำนาจสั่งการ เป็นการประกาศเกียรติคุณ เป็นการปลุกฝังความเชื่อเกี่ยวกับเทพ ย้ำคิดให้ผู้ร่วมพิธีตระหนักถึงการกระทำของตนเองได้สืบสานประเพณีวัฒนธรรมของความดั้งเดิมให้คงอยู่ในสังคมต่อไป

ด้านวัฒนธรรมประเพณี การจัดงานทางด้านประเพณีวัฒนธรรมการจัดงานบวชเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อที่ได้รับความนับถือเป็นแนวทางการจัดงานแก่คนในชุมชน มีวิวัฒนาการพัฒนาขึ้นไปเรื่อย ๆ ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนโดยการผสมผสานกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ตลอดจนมีการนำสิ่งที่ไม่ใช่ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมบางส่วนเพิ่มมากขึ้น และความทันสมัยทางเทคโนโลยี การศึกษาสูงขึ้น ทำให้คนบางกลุ่มที่มีการศึกษา มีความรู้ความสามารถ ไม่ยอมรับหรือเชื่อฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ แต่จำทำอะไรรเพื่อความสะดวกทั้งตัวบุคคล สถานที่ และเวลา

ความเชื่อด้านประเพณีวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สังคมเป็นผู้สร้างขึ้นภายในสังคมเองและได้รับจากสังคมภายนอก แล้วผสมผสานเข้ามาเป็นรูปแบบเฉพาะ บางครั้งมีการใช้หลักการทางศาสนาเป็นตัวกำหนดพิธีกรรม เพื่อสร้างกรอบความเชื่อให้มีความโดดเด่นเป็นที่น่าศรัทธายิ่งขึ้น ในยุคสมัยที่มีการรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกมาประยุกต์ใช้ประกอบกับวัฒนธรรมดั้งเดิม

คุณค่าของวัฒนธรรมประเพณี การจัดงานบวชมีวัฒนธรรมประเพณีเป็นแกนกลางและอัตลักษณ์ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ทำให้มีความเชื่อที่ยังเชื่อมโยงแบบดั้งเดิมและปัจจุบันปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนตามสมัยโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม มีส่วนสำคัญจึงทำให้คนรุ่นใหม่สะท้อนต่อการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมมากขึ้น ลูกหลานบางคนไม่มีจิตระลึกถึงผู้มีพระคุณ ทำให้สังคมเกิดความไม่เข้าใจในหลักการ ไม่ให้เกียรติผู้อาวุโส ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติอันดีงามที่สามารถจูงใจให้คนเกิดความยำเกรงในพิธีกรรมเป็นการยกย่องบรรพบุรุษ มีพฤติกรรมที่เสี่ยง ประมาทในการกระทำเป็นแสดงออกถึงความไม่มีน้ำใจ ไม่รู้จักเกรงกลัวต่อผู้อื่น และไม่การรักษาสัญญาต่อสิ่งที่ตนเองนับถือ ไม่รักษารูปแบบของการเช่นไหว้ให้คงอยู่ในสังคมของชุมชน ลูกหลานไม่ค่อยเชื่อฟังผู้อาวุโส

กว่าทำให้สังคมขาดวินัยและความเป็นระเบียบในทางวัฒนธรรม ได้ขัดกับกลุ่มคนไม่สนใจวัฒนธรรม ประเพณี วัฒนธรรมประเพณีช่วยลดทอนวิถีชีวิตเป็นการให้เกิดเกียรติยกย่องคุณค่าแสดงขั้นตอนธรรม เนียมปฏิบัติ เป็นมออบอำนาจสั่งการ เป็นการประกาศเกียรติคุณ เป็นการปลูกฝังความเชื่อเกี่ยวกับเทพ ย้ำคิดให้ผู้ร่วมพิธีตระหนักถึงการกระทำของตนเอง แต่ปัจจุบันลดความสำคัญลง สืบสานประเพณี วัฒนธรรมของความดั้งเดิมให้คงอยู่ในสังคมต่อไปลดลง

วัตถุประสงค์ที่ ๓ เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิต ของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า อัตลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานบวช ได้แก่ พิธีกรรมเช่นไหว้เป็นอัตลักษณ์แห่งการสื่อสารหรือร้องขอต่อสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็น พิธีกรรม ยกครู เป็นอัตลักษณ์แห่งการสักการะด้วยเครื่องบรรณาการแก่อาจารย์ผู้พิธีสามารถเป็นตัวแทนหรือ สื่อเป็นอัตลักษณ์แห่งการตอบแทนบุญคุณของอาจารย์ผู้นำพิธี พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญเป็นพิธีกรรม สมมติ หรืออัตลักษณ์แห่งการจำลองภพภูมิ พิธีเจริญพระพุทธมนต์เป็นสัญลักษณ์แห่งความเชื่อมั่นใน พระรัตนตรัย ส่วนสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมการบวชชานาคเป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์ พิธี กรรมการบวชสามเณรและพระภิกษุเป็นสัญลักษณ์แห่งความกตัญญูกตเวทีย การแห่เวียนรอบสีมา เป็นอัตลักษณ์แห่งความหนักแน่น เครื่องบริวารเป็นอัตลักษณ์แห่งความมกน้อยสันโดษ การบวชด้วย ไตรสรณคมและญัตติจตุตถกรรมเป็นอัตลักษณ์แห่งการตรวจสอบเพื่อคัดกรองบุคคลเข้าสู่พุทธศาสนา การออกบวชเป็นอัตลักษณ์การแสวงหาความสุขทางจิตใจ การบวชเป็นสามเณรเป็นอัตลักษณ์ของศีล ๑๐ การบวชเป็นพระภิกษุเป็นสัญลักษณ์แห่งผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้จัดการงานบวชเป็นสัญลักษณ์ แห่งการสร้างทางสวรรค์สอดคล้องกับแนวคิดของเทอร์เนอร์ (Turner, ๑๙๖๙) ได้กล่าวถึงการศึกษา สัญลักษณ์และพิธีกรรมว่า พิธีกรรมเป็นขั้นตอนหนึ่ง ของกระบวนการทางสังคมที่มีความเกี่ยวพัน กับการแสดงกิริยา(Gestures) คำพูด (Word) วัตถุ (Objects) โดยจะปฏิบัติในสถานที่แยกออกไป จุดมุ่งหมายก็เพื่อเป็นการบูชาสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ พิธีกรรมจะกระทำเมื่อ ๑) เริ่มประกอบ กิจกรรม เช่น การเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การเปลี่ยนแปลงจากฤดูหนึ่งไปยังอีกฤดูหนึ่ง ๒) การ แบ่งแยกวงจรชีวิต เช่น การเกิด การเปลี่ยนผ่านจากความเป็นเด็กไปสู่ความเป็นหนุ่มสาว การตาย และอื่น ๆ ๓) พิธีกรรมเกี่ยวกับความเจ็บป่วย ปฏิบัติเพื่อเป็นการปลอบโยนผู้มีความทุกข์และโชคร้าย นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมที่บวงสรวงเทพเจ้า ซึ่งเป็นพิธีที่ปฏิบัติโดยผู้มีอำนาจทางสังคม เพื่อความ แข็งแรง และความมั่นคงของผู้คน สัตว์ และสิ่งที่อยู่ในอาณาเขต เป็นการบวงสรวงต่อเทพเจ้า วิญญาณบรรพบุรุษทั้งสองอย่าง ในอัฟริกาพิธีกรรมมากมาย และแต่ละอย่างมีวิธีปฏิบัติเฉพาะอย่าง แตกต่างกันไป สอดคล้องกับแนวคิดของเอ็ดมัน ลีช (Leach อ้างถึงในวาสนา อรุณกิจ. ๒๕๒๘ : ๑๓) มองพิธีกรรมทางศาสนาว่าเป็นรูปแบบหรือวัฒนธรรม อันจะเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึง โครงสร้างทางสังคม โดยได้แสดงแนวความคิดที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมไว้ว่าวัฒนธรรม คือ รูปแบบโครงสร้างทางสังคมเป็นเนื้อหา และโครงสร้างสังคมถูกนำมาแสดงออกในรูปแบบของ

วัฒนธรรม เป็นการแสดงออกทางพิธีกรรม พิธีกรรมนี้ทำให้ทราบถึงสถานภาพและบทบาทของบุคคลในสังคมและสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างสังคมได้ ทั้งนี้โดยการตีความ ซึ่งเป็นหน้าที่ของนักมานุษยวิทยาสังคมโดยตรง สอดคล้องกับแนวคิดของแสง จันทร์งาม (๒๕๓๑ : ๑๗๖-๑๗๗) ได้กล่าวว่า สัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาได้แก่ อริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็นพุทธปรัชญา สัญลักษณ์ที่ถูกต้องของพุทธศาสนาควรจะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นหลักการของอริยสัจ ๔ สัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาที่ใช้อยู่ในประเทศศรีลังกา คือ ธงฉัพพวรรณรังสี (ธงมี ๖ สี คือ สีเขียวเหมือนดอกอัญชัน สีเหลืองเหมือนหาดาลทอง สีแดงเหมือนตะวันอ่อน สีขาวเหมือนแผ่นเงิน สีงาสบพาท หรือแดงเหมือนหงอนไก่ และล้อมพรายเหมือนแก้วผลึก) เชื่อกันว่าเป็นสิ่งที่พุ่งออกจากพระเศียรของพระพุทธเจ้าเป็นครั้งแรก ในประเทศไทยใช้ธรรมจักร (กงล้อแห่งพระธรรม) เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธศาสนา กงล้อนั้นจะเปรียบเทียบกับหลักการแห่งอริยสัจ ๔ คือ กงล้อ เป็นส่วนที่หมุนเวียนเทียบได้กับทุกข์และสมุทัย กรรมเป็นส่วนนำเข้าสู่ศูนย์กลางเทียบได้กับมรรค ดุม เป็นศูนย์กลางเทียบได้กับนิโรธหรือนิพพาน สอดคล้องกับแนวคิดของสุชีพ ปัญญานุภาพ (๒๕๒๑ : ๓๐๐-๓๐๕) สัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนามีหลายอย่าง คือ สัญลักษณ์โดยตรงได้แก่พุทธรูปซึ่งสร้างขึ้นในอิริยาบถต่าง ๆ พุทธศาสนิกชนเคารพบูชาพุทธรูป จึงเป็นสิ่งแทนคล้ายอนุสาวรีย์ทำให้คนพบเห็นน้อมจิตระลึกถึงบุคคลที่อนุสาวรีย์นั้นเป็นตัวแทนอยู่ สัญลักษณ์โดยอ้อม ได้แก่ รอยพระพุทธบาท รูปธรรมจักร รูปใบโพธิ์หรือต้นโพธิ์และธงฉัพพวรรณรังสี สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญาดา ยอดแก้ว (๒๕๔๗) ได้ศึกษาสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มอาเซียน พบว่า สัญลักษณ์มีความสำคัญต่อสังคมในทุกชนชาติ และเป็นสิ่งที่สังคมทุกสังคมต้องกำหนดไว้เป็นตัวแทนของการสื่อสาร จะเห็นได้ว่าสัญลักษณ์ที่พบในพิธีกรรมงานบวชสามารถจำแนกได้จากพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานบวช โดยตรงจึงทำให้พบสัญลักษณ์ที่เกิดจากพุทธศาสนา พราหมณ์ และคติความเชื่อท้องถิ่นที่ได้รับการยอมรับนับถือมาตั้งแต่อดีต ได้รับการปลูกฝังโดยผู้อาวุโสในชุมชน

ด้านคติความเชื่อและคุณค่าพิธีกรรมงานบวชของกลุ่มชาวพุทธกัญญา ตำบลแดล อำเภอสีขจร ภูมิจังหวัดสุรินทร์ พบว่า คติความเชื่อและคุณค่าของพิธีกรรมงานบวชแบ่งออกเป็น ๓ ประเด็น คือ

๑. คติความเชื่อและคุณค่าของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานบวช ได้แก่ การเช่นไหว้ เป็นการสื่อสารระหว่างมนุษย์กับผีและเทพสะท้อนหลักของความกตัญญูรู้คุณค่าของบรรพบุรุษที่เป็นต้นตระกูลของตนเอง ซึ่งปลูกฝังอยู่ในความรู้สึกของคนรุ่นต่อไปได้เป็นอย่างดี หลักการสอน ปลูกฝังคำสอนที่ต้องปฏิบัติแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว สอนให้รู้จักการตอบแทนคุณด้วยหลักกตเวที คือ การตอบแทนบุญคุณบรรพบุรุษด้วยการทำบุญ ถวายทาน อุทิศไปให้ พิธีกรรมการบวงสรวงเทพเป็นการอ้อนวอนร้องขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สะท้อนคุณค่าแห่งการปลูกฝังความเชื่อเกี่ยวกับเทพตามแนวคิดหรือคติของพราหมณ์ให้คงอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนคิดให้ผู้ร่วมพิธีตระหนักถึงการกระทำของตนเอง สอนให้ทำความดีจะดีที่สุด พิธีกรรมการยกครูเป็นการแสดงความกตัญญูต่อผู้นำพิธี สะท้อนคุณค่าของครู ยก

ย่องคุณค่าในตัวของอาจารย์ผู้นำประกอบพิธีด้วยเครื่องยกครู มองอำนาจสั่งการเกี่ยวกับการจัดประกอบพิธีกรรมให้แก่อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งในพิธีกรรมจะเน้นบุคคลเกี่ยวกับนาคและพ่อแม่ สะท้อนคุณค่าแห่งเครื่องมือทางสังคมชนบท เป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่อยู่ภายใต้กรอบพิธีกรรมเดียวกันเกิดรวมเป็นอันเดียวกันได้อย่างครบทุกภาคส่วนของงาน เป็นการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ระหว่างพราหมณ์กับพุทธเข้าด้วยกัน การเจริญพระพุทธมนต์เป็นการนำเอาบทสวดพระปริตรมาสวดขยายให้เกิดสิริมงคลแก่พิธีกรรมที่จัดขึ้นโดยมาการสวดพระปริตรจะรู้จักกันในชื่อของการสวดเจ็ดตำนานหรือสิบสองตำนานพระปริตร แปลว่า เครื่องคุ้มครอง คือ คุ้มครองป้องกันอันตรายภายนอกสะท้อนคุณค่าของการเจริญพระพุทธมนต์ด้านจิตใจ เป็นหลักคำสอนที่ลึกซึ้ง มีคุณค่าด้านวรรณกรรม การอนุรักษ์ภาษามคธ เป็นการเจริญรอยตามแนวทางของครูบาอาจารย์ สอดคล้องกับแนวคิดของพระราชวรมณี (ประยูรชยุตโต) (๒๕๒๗:๑๓๒) ให้ความหมายไว้ว่า การบรรพชาได้แก่การบวช (แปลว่า เว้นความชั่วทุกอย่าง) หมายถึงการบวชโดยทั่วไป การบวชอันเป็นบูรพประโยคแห่งการอุปสมบท การบวชเป็นสามเณร (เดิมทีเดิยวคำว่า บรรพชา หมายถึงการบวชเป็นพระภิกษุ เช่น เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชา เป็นต้น ในสมัยต่อมา จนถึงปัจจุบันนี้ คำว่าบรรพชา หมายถึงการบวชเป็นสามเณร ถ้าบวชเป็นภิกษุใช้คำว่า อุปสมบท) สอดคล้องกับแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ (๒๕๔๙ : ๙-๒๘) กล่าวว่า การบวชโดยตัวหนังสือ คือ ปพพชชา หรือ ปพพชชิต แปลว่า ไปหมด เว้นหมดจากความคับแคบในบ้านเรือน จากปัญหาต่างๆ ในโลกนี้ ไปหมดจากสิ่งที่เป็นอุปสรรคแก่การก้าวหน้าทางวิญญาน สามารถนิยามคำว่า บวช ได้ดังนี้ คือ ๑)การออกไปคั่น ออกไปแสวงหาว่าอะไรเป็นกุศล ๒) การออกไปอยู่อย่างต่ำต้อยอย่างไม่มีทรัพย์สินสมบัติอะไร ๓)การฝึกฝนการบังคับตนบังคับอินทรีย์ ๔) ความสะดวกในการที่จะเดินทางไปนอกโลก ๕)โอกาสแห่งการได้สิ่งสูงสุดของมนุษย์ ๖)การอยู่เหนือหัวคนทุกคน ๗)โอกาสแห่งการทำประโยชน์เพื่อบุคคลอื่นอย่างมหาศาล 8)การมาอยู่ในเพศอันสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมุห์พรเทพ ภวธมโม (โตแย้ม) (๒๕๕๑) ได้ศึกษาบทบาทการทำขวัญนาคในการเผยแผ่ธรรมะแก่ประชาชนของนายชินกร ไกรลาศ (ชิน ฝ่ายเทศ) จากการศึกษาพบว่า ในฐานะผู้ส่งสารการทำขวัญนาคของชินกร มีลักษณะการสื่อสารแบบเห็นหน้าค่าตา โดยถ่ายทอดบททำขวัญนาคผ่านสื่อพื้นบ้าน ด้วยวิธีการแห่การร้องและการบรรยายสอดแทรกเชื่อมโยง ดังนั้นการทำขวัญนาคของชินกร ไกรลาศ จึงมีบทบาทในการเผยแผ่ธรรมะแก่ประชาชน ซึ่งสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสารในด้านผู้ส่งสารได้แก่ ๑) บทบาทในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมการทำขวัญนาค ๒) บทบาทเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมที่ปรากฏอยู่ในการทำขวัญนาค ๓) บทบาทในการโน้มน้าวให้ผู้ฟังเกิดศรัทธา คล้อยตามคตาคำสอนในบททำขวัญนาคแล้วนำไปปฏิบัติตาม และ ๔) บทบาทในการสร้างความพอใจหรือให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟังในขณะที่เข้าร่วมพิธี และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพวกผกา ประเสริฐศิลป์ (๒๕๔๒) ได้ศึกษาประเพณีไทยกับการเปลี่ยนแปลงตามกระแสวัฒนธรรมโลก กล่าวถึงค่านิยมของสังคมไทย ตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบันตามกระแสโลกาภิวัตน์

และประเพณีตามความเชื่อของคนไทย ที่ได้รับการปลูกฝังให้เชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผี ปีศาจ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ และอำนาจลึกลับ ซึ่งถือว่ามีอิทธิพลเหนือชีวิตของมนุษย์ในรูปแบบต่าง ๆ ผสมผสานกับความเชื่อในพระพุทธศาสนาที่สอนในเรื่องกฎแห่งกรรมนรกสวรรค์เข้าด้วยกัน โดยแบ่งความเชื่อออกเป็น ๕ ประเภท ได้แก่ ความเชื่อในเรื่องลึกลับที่มีเหนือมนุษย์และภูตผีปีศาจความเชื่อในเรื่องคำสอนของศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะเน้นได้ว่าคติความเชื่อและคุณค่าของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานบวชได้รับการสร้างขึ้นโดยมนุษย์เพื่อมนุษย์เอง ซึ่งได้รับค่านิยมและความเชื่อหลักมาจากศาสนา ทำให้พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องมีคุณค่าและมีความสำคัญกับจิตใจของคนในสังคม มีบทบาทเป็นเครื่องมือขัดเกลาสังคมและปลูกฝังสั่งสอนให้มีหลักการดำรงชีวิตตามกรอบของธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมได้

๒.คติความเชื่อของคุณค่าของพิธีกรรมการบวช ได้แก่ การบวชขนาดเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพจากบุคคลธรรมดาสู่ความเป็นนาค สะท้อนความบริสุทธิ์ รักษาอัตลักษณ์ความเป็นพราหมณ์ หลักธรรมเชื่อมโยงสัมพันธ์กับศาสนาที่ตนนับถือ การบวชสามเณรและพระภิกษุ เชื่อว่า มีเป้าหมาย 3 อย่าง คือ บวชเพื่อตอบแทนคุณ ศึกษาพระธรรม และวินัยขัดเกลาจิตใจ พบคุณค่าด้านหลักการปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ ศาสนาพิธีที่เกี่ยวข้อง แบบแผนแห่งการปฏิบัติศาสนพิธี สืบทอดพุทธศาสนาให้มั่นคง หลักคำสอนที่แฝงอยู่ในโศตัมบุชา มีปริศนาธรรมแฝงอยู่ ได้บริหารจัดการไปตามกระบวนการ สอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล จิตต์หาญ (๒๕๔๖) ได้วิจัยเรื่องประเพณีบวชขนาดข้างบ้านตากกลางของชาวกูย กรณีศึกษาหมู่บ้านตากกลาง ตำบลกะโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีบวชขนาดข้างบ้านตากกลางเป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมของสองวัฒนธรรม ได้แก่วัฒนธรรมพุทธที่แสดงถึงความเชื่อด้านพุทธศาสนา คือ ชายที่มีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ต้องบวชเป็นพระสงฆ์ เพื่อทดแทนบุญคุณบิดามารดา และเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา และความเชื่อเกี่ยวกับวัฒนธรรมชาวกูย ที่มีการดำรงชีวิตเป็นเอกลักษณ์ มีความผูกพันกับข้างมานานจนเปรียบเสมือนบุคคลในครอบครัว ดังนั้นจึงมีการนำข้างมาร่วมในพิธีกรรมต่างๆ เป็นการแสดงออกถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนกับข้าง ในด้านพิธีกรรมชาวกูยคงรักษาระเบียบแบบแผนของสองวัฒนธรรมไว้อย่างถูกต้อง ทั้งที่เกี่ยวข้องกับพิธีอุปสมบทและได้เพิ่มเติมในส่วนที่เป็นความเชื่อของวัฒนธรรมชาวกูย ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีแบ่งเป็น ๕ ประเด็น คือ ความเชื่อที่เกี่ยวกับบุคคล ความเชื่อเกี่ยวกับวันและเวลา ความเชื่อที่เกี่ยวกับสถานที่ ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องใช้ และความเชื่อเกี่ยวกับขั้นตอนของพิธีกรรม โดยชุมชนชาวกูยบ้านตากกลางเชื่อว่า การได้ซึ่งข้างแห่งนาคจะได้บุญมหาศาล เพราะถือว่าเป็นการติดตามรอยองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ใดที่เข้าร่วมในพิธีกรรมก็จะได้รับผลบุญนั้นด้วย ส่วนในพิธีกรรมเกี่ยวกับการบายศรีสู่ขวัญใหญ่ บายศรีสู่ขวัญเล็ก การเซ่นขอขมา เป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวกูย ถือเป็นการแสดงออกถึงความเคารพต่อบรรพบุรุษเมื่อจะทำการใดก็ควรมีการบอกกล่าวให้ถูกต้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุจิตธรรมา

นุศาสตร์ (๒๕๔๖) ได้วิจัยเรื่องวิถีชีวิตอดีตนักบวชในจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่าจังหวัดหนองบัวลำภูได้รับเอาประเพณีการบวชสืบทอดพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกับประเพณีจังหวัดอื่น ๆ ที่นิยมให้มีการบวช เมื่อชายมีอายุครบ ๒๐ ปี บริบูรณ์ มารดาบิดาและญาติมิตรจะประกอบพิธีให้บุตรหลานของตนได้บวชและบวชแล้วบางรูปใคร่ลาสิกขาบท โดยมีเหตุผลแห่งการลาสิกขาบทคือ ความต้องการของแต่ละบุคคล ด้วยเหตุผลแตกต่างกัน บางคนประสงค์จะออกมาสอบเข้ารับราชการ เพื่อสมรส เพื่อประกอบอาชีพอื่น ๆ ขัดแย้งกับชาวบ้าน สุขภาพไม่แข็งแรง เกิดความเบื่อหน่าย หมดความอดทนต่อระเบียบวินัยเคร่งครัดของสงฆ์ เป็นเหตุผลที่ต้องตัดสินใจลาสิกขาบท การดำเนินชีวิตหลังลาสิกขาบทส่วนใหญ่จะประพฤติเหมือนบุคคลทั่วไป โดยมีการครองตน ครอบคน ครองงานด้วยหลักธรรม มีชีวิตเป็นอยู่ที่เรียบง่าย เป็นบุคคลที่พูดจาดีมีเหตุมีผลไม่นับถือ มีศีลธรรม มีเมตตา กรุณาต่อสังคม และคนใกล้ชิด ชอบช่วยเหลือคนอื่น เป็นอยู่อย่างสมถะมักน้อย สันโดษ มีการครอบชีพอ่างพอกินพอใช้ ขาดความกระตือรือร้น ประสบความสำเร็จในการครองเรือน มีความสงบสุขร่มเย็น ความรักและให้ความอบอุ่นครอบครัว มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ยึดหลักธรรมครองเรือนแบบฆราวาสธรรมเป็นแบบอย่างที่ดีของครอบครัวทั่วไป จะเห็นได้ว่าคตินิยมเชื่อและคุณค่าของพิธีกรรมการบวชชาวไทยเขมรตำบลเมืองที่มีการบวชอยู่ 2 ส่วนคือ ส่วนของพราหมณ์บวชนาค มีคตินิยมเชื่อจากนิทานปรัมปราที่กล่าวเกี่ยวกับการที่มีนาคปลอมตัวเข้ามาบวชและถูกจับได้จึงให้สีกแต่เสียชีวิตในเพศบรรพชิตจึงได้ทูลขอกับพระพุทธเจ้าให้ฝากชื่อไว้ใน การบวชของคนในอนาคตด้วย ส่วนการบวชพุทธศาสนาจะมีการบวชสามเณรและพระภิกษุเป็นการจัดโดยสังฆกรรมที่มีองค์สงฆ์ครบตามพระธรรมวินัยได้มีการสร้างกรอบการกลั่นกรองบุคคลเข้ามาในพุทธศาสนา ก่อนตัดสินใจบวช จึงทำให้การบวชของชาวไทยเขมรตำบลเมืองที่มีเป้าหมายหลักเพียง 3 อย่าง คือ บวชเพื่อตอบแทนคุณ ศึกษาพระธรรมวินัย และขัดเกลาจิตใจ

๓. คตินิยมเชื่อและคุณค่าของการจัดงานได้แก่ สังคมเป็นความเชื่อที่คนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญสะท้อนคุณค่าทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับงานบวช เป็นเครื่องมือทางสังคมสำหรับนำคนเข้าสู่ศาสนา เพื่ออบรม บ่มเพาะและขัดเกลาจิตใจด้วยหลักธรรมทางศาสนา เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคมโดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตความเชื่อด้านเศรษฐกิจ เชื่อว่าการจัดงานบวชทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต มีการจัดงานฟุ่มเฟือยสะท้อนคุณค่าด้านเศรษฐกิจทำให้ผลิตผลทางการเกษตรมีการจำหน่ายมากขึ้น กระตุ้นให้ผู้ผลิตและจำหน่ายเกิดความตื่นตัว และความเชื่อประเพณีวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สังคมเป็นผู้สร้างขึ้นภายในสังคมเอง และได้รับจากสังคมภายนอก แล้วผสมผสานเข้ามาเป็นรูปแบบเฉพาะ สะท้อนคุณค่าการจัดงานบวชมีประเพณีวัฒนธรรมเป็นธรรมเนียมปฏิบัติดั้งเดิมที่สามารถจูงใจให้คนเกิดความยำเกรงในพิธีกรรม เป็นการยกย่องบรรพบุรุษ เป็นการรักษาสัญญา ช่วยลดทิวทัศน์มาสู่คดคลั่งกับงานวิจัยของจักรดาว ศิริวรรณ (๒๕๔๗) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์และครองสมณะ

เพศได้ยาวนานในกรุงเทพมหานคร พบว่า ส่วนใหญ่มีมูลเหตุมาจากการบวชตามประเพณีเพื่อทดแทนคุณบิดามารดามากที่สุด รองลงมาเป็นมีเหตุจูงใจในการบวชเพื่อให้ได้รับโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนทางโลกและการบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย และปัจจัยที่เป็นมูลเหตุจูงใจในการครอบสมณะเพศได้ยาวนานได้แก่ ภาระหน้าที่และความรับผิดชอบมากที่สุด รองลงมาเป็นมูลเหตุมาจากอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา อุดมการณ์ทางสังคม และการเจริญรอยตามอุปัชฌาย์อาจารย์ จะเห็นได้ว่าคติความเชื่อและคุณค่าของการจัดงานบวชในแต่ละครั้งจะต้องเกี่ยวกับคนในสังคม มีการใช้จ่ายเกี่ยวกับเงินทองจึงกระตุ้นเศรษฐกิจให้มีการใช้จ่ายมากขึ้น เพราะความเชื่อของไทยเขมรตำบลเมืองที่ ต้องทุ่มเต็มที่เพราะเป็นการตอบแทนบุญคุณที่พ่อแม่หวังเกาะผ้าเหลืองขึ้นสวรรค์ด้วย ทำให้ผู้ชายที่มีอายุ 20 ปีทุกคนต้องบวชเพื่อรักษาประเพณีวัฒนธรรมที่สืบ

ทอดมาตั้งแต่อดีตให้คงอยู่ต่อไปได้นานที่สุด

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะ

๑.จากการวิจัยการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูย ในจังหวัดสุรินทร์ กรณีศึกษาตำบลแดล อำเภอสี่พระยุมิ จังหวัดสุรินทร์ พบองค์ความรู้ใหม่ด้านคุณค่าของพิธีกรรมงานบวช ดังนี้

๑.๑ ความกตัญญู การนำพาลูกหลานทำพิธีเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ ผีเร่ร่อน สะท้อนหลักของความกตัญญูรู้คุณค่าของบรรพบุรุษที่เป็นต้นตระกูลของโคตรตนเอง ซึ่งปลูกฝังอยู่ในความรู้สึกของคนรุ่นต่อไปได้เป็นอย่างดี

๑.๒ หลักการสอน โดยการอ้างเอาสิ่งที่เคยมีตัวตน คือ บรรพบุรุษมากล่าวอ้างให้ลูกหลานเกิดความเชื่อในสิ่งที่ตนเองทำ ปลูกฝังคำสอนที่ต้องปฏิบัติแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว สอนให้รู้จักการตอบแทนคุณด้วยหลักกตเวทิตี คือ การตอบแทนบุญคุณบรรพบุรุษด้วยการทำบุญ ถวายทานอุทิศไปให้

๑.๓ พิธีกรรมเป็นเครื่องมือทางสังคมชนบท จากการที่ผู้นำประกอบพิธียึดเอาพิธีกรรมทางพราหมณ์ซึ่งกล่าวอ้างกันมาได้ปฏิบัติตามกันมาตั้งแต่โบราณ ไม่เคยละทิ้งจนกลายเป็นประเพณีที่ขาดมิได้ และชุมชนในเขตตำบลเมืองที่ ยึดถือปฏิบัติกันมานาน พิธีกรรมพราหมณ์จึงกลายเป็นเครื่องมือทางสังคม ที่สามารถขัดเกลาจิตใจให้คนในสังคมได้เกิดความเกรงกลัวต่อการกระทำต่าง ๆ และยังสามารถใช้พิธีกรรมบังคับคนในชุมชนให้ปฏิบัติเป็นธรรมเนียมเดียวกันได้อีกด้วย ทำให้การจัดงานพิธีกรรมแต่ละครั้งเกิดความเรียบร้อยได้ด้วยดี

๑.๔ ธรรมเนียมปฏิบัติ การปฏิบัติที่อยู่ภายใต้กรอบพิธีกรรมเดียวกันทำให้เกิดความเรียบร้อยและยังทำให้เกิดความง่ายต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำประกอบพิธีอีกด้วย การยึดหลักการอย่างเดียวกันจะเกิดความง่ายต่อการสั่งการในการปฏิบัติงานในทุกภาคส่วนของงาน

เคลื่อนไหวไปตามกระบวนการได้ เช่น พิธีกรรมเช่นไหว้บวงสรวง จะต้องให้ฝ่ายแม่ครัวที่ดูแลทางด้านอาหารจัดการอาหารเช่นบวงสรวงจัดวางอาหารให้ตรงกับความต้องการ ฝ่ายเจ้าภาพและญาติที่มาร่วมงานจะต้องเตรียมตัวเข้าสู่พิธีกรรม ตัวนาคจะต้องวางตนให้เหมาะสมกับพิธีกรรม เป็นต้น เมื่อมองโดยภาพรวมแล้วพิธีกรรม เป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่สามารถสั่งการให้เกิดรวมเป็นอันเดียวกันได้อย่างครบทุกภาคส่วนของงานได้

๑.๕ รักษาอัตลักษณ์ความเป็นพราหมณ์ให้คงอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน การที่คนในชุมชนยังมีความเชื่อในพิธีกรรมและนำพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องมาใช้ในวิถีชีวิตมากเท่าไร ยิ่งทำให้เกิดอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของพราหมณ์มากขึ้นเรื่อย ๆ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นศาสนาพราหมณ์ แต่คติความเชื่อเกี่ยวกับพราหมณ์จะอยู่ในวิถีชีวิตได้ เพราะพิธีกรรมงานบวชมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพราหมณ์หลายขั้นตอน เช่น การบวงสรวง การบวชนาค การบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น ทำให้ชุมชนตำบลเมืองที่ต้องยอมรับอัตลักษณ์ความเป็นพราหมณ์อยู่ในวิถีชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

๑.๖ หลักธรรมเชื่อมโยงสัมพันธ์กับศาสนาที่ตนนับถือ ประชาชนในตำบลเมืองที่นับถือศาสนาพุทธยึดหลักธรรมทางพุทธในการดำเนินชีวิตประจำวัน จึงเป็นการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ระหว่างพราหมณ์กับพุทธเข้าด้วยกัน โดยนำเอาพิธีกรรมพราหมณ์เป็นกรอบแนวทางปฏิบัติและนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนามาแฝงเป็นคติสอนให้เกิดคุณค่าต่อพิธีกรรมมากยิ่งขึ้น ทำให้พิธีกรรมงานบวชที่เป็นส่วนของพราหมณ์เกิดความน่าเชื่อมีหลักธรรมที่สอนให้เกิดประโยชน์ได้ ดังเช่นที่กล่าวไว้ในข้างต้น คือ วรรณะ ๔ สุจริต ๓ ศีล ๕ อริยทรัพย์ ๗ โลกุตระธรรม ๙ อกุศลมูล ๓ อวิชชา ๔ ไตรสิกขาหรือสิกขา ๓ ห่วง ๓ ตัณหา ๓ ธรรม ๓ ปัญญา ๓ วิมุตติ ๒ โพชฌงค์ ๗ ภพ ๓ อัคคี ๓ วิสุทธิ วัฏฏะ ๓

๑.๗ ระเบียบการทางศาสนพิธี วิธีการนำหลักการทางพุทธศาสนามาถ่ายทอดแฝงไว้กับศาสนพิธี มีความหมายที่สอดแทรกอยู่ในกระบวนการทุกขั้นตอน

๑.๘ การปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี การนำหลักการทางศาสนพิธีมาสร้างความมั่นคงให้กับศาสนาได้เป็นอย่างดี ยกระดับคุณค่าของศาสนพิธีให้สำคัญมากยิ่งขึ้น

๑.๙ การบำเพ็ญบารมี ในกระบวนการทางพุทธศาสนานิยมใช้หลักบุญกิริยาวัตถุมาประกอบอยู่ตลอดเวลา ทำให้ผู้ที่มาร่วมงานทุกคนได้ร่วมด้วยช่วยกันบำเพ็ญบารมีร่วมกับเจ้าภาพอยู่ตลอดเวลา

๑.๑๐ หลักธรรมทุกขั้นตอนล้วนแสดงหลักธรรมให้ได้ตระหนักอยู่ตลอดเวลา มีโอกาสได้สดับรับฟังพระสวด พระเทศน์ ได้หลักการไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๑.๑๑ เข้าใจหลักการทางธรรมวินัยของพระสงฆ์ การจัดกระบวนการตรวจสอบก่อนบวช การจัดสังฆกรรมอุปสมบท และระเบียบการทางคณะสงฆ์แสดงให้เห็นรูปแบบที่น่าเชื่อถือก่อสร้างศรัทธาเลื่อมใสในพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง

๑.๑๒ อานิสงส์ของการบวช อานิสงส์แห่งการบวชครั้งนี้จะพึงได้แก่ผู้บวชเอง
ได้แก่ผู้อื่นคือ บิดา มารดา และผู้ร่วมงาน และอานิสงส์จะพึงได้แก่พระศาสนา

๑.๑๓ เป้าหมายของการบวช ในการอุปสมบทมีขั้นตอนตรวจสอบก่อนบวชและ
ระหว่างบวชอยู่ตลอดเวลา เมื่อบวชเสร็จแล้วอุปัชฌาย์จึงให้แนวทางการปฏิบัติด้วยหลักอนุศาสน์ 8
และวิธีแห่งการบวชของพระสงฆ์ในศาสนาได้

๒. การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่การสืบสานประเพณีวัฒนธรรมการบวช
สามารถส่งเสริมกระบวนการบวชและการขัดเกลาขั้นพื้นฐานทางสังคมด้วยพิธีกรรมประเพณีความ
เชื่อที่ชุมชนให้การยอมรับมาประยุกต์ใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตได้ ดังนี้

๒.๑ องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถนำองค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจัยไปปรับ
ประยุกต์สร้างนโยบายการส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของลูกผู้ชายในเขตตำบลรับผิดชอบ
โดยนำหลักการทางศาสนาเป็นเครื่องมือขัดเกลาจิตใจได้

๒.๒ ครอบครัวที่มีลูกชายอยู่ในวัยที่เหมาะสมแก่การบวชสามารถนำองค์ความรู้ที่
เกิดขึ้นไปปรับประยุกต์ใช้จัดงานบวชให้แก่ลูกตนได้

๒.๓ วัดสามารถพัฒนาพระใหม่ด้วยการปรับประยุกต์การจัดงานบวชให้มีความ
สอดคล้องกับสภาพของสังคม โดยการให้แนวทางในการยกเลิกสิ่งที่ไม่จำเป็น เพิ่มส่วนที่เป็น
สาระสำคัญให้ประโยชน์แก่ชุมชนได้มากที่สุดได้

๒.๔ เป็นข้อมูลในการตัดสินใจบวชของผู้ชายที่มีอายุครบ ๒๐ ปีได้

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

๑. ควรศึกษาอัตลักษณ์ของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องผีที่ปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตของชาวบ้าน ตำบล
แฉล ในจังหวัดสุรินทร์ เช่น ผีเจ้าที่ ผีบรรพบุรุษ ผีในความเชื่อ (การเลี้ยงกุมาร พราย) เป็นต้น

๒. ควรศึกษาอัตลักษณ์ของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องพราหมณ์ที่ปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน
ตำบลแฉล หรือชุมชนใกล้เคียง ในจังหวัดสุรินทร์ เช่น ลักษณะพิธีกรรมในงานเดียวกันแต่มีความ
แตกต่างกัน ชื่อเรียกเหมือนกันแต่ปฏิบัติไม่เหมือนกัน หรือมีองค์ประกอบไม่เหมือนกัน เป็นต้น

๓. ควรศึกษาหลักคำสอนที่ได้จากพิธีกรรมงานบวชกลุ่มชาวกูย และกลุ่มอื่นเพื่อ
เปรียบเทียบประเพณีเหล่านั้น หาคำสอนจากหลักคำสอนในพิธีกรรมที่พบ เช่น ในงานบวชพบ
พิธีกรรมจำนวนมากแต่ชาวเขมรกลับไม่สามารถให้คำตอบได้ และผู้นำพิธีจำนวนมากให้คำตอบได้
เพียงการสืบทอดต่อกันมาเท่านั้น จึงน่าจะมีผู้ที่มีองค์ความรู้ที่หลากหลายมาให้ความหมายหรือนิยาม
เรื่องพิธีกรรมให้ชัดเจน

๔. ควรศึกษาวรรณกรรมการสู่ขวัญและบทสวดพระปริตรที่เกี่ยวกับงานบวชของชาวพุทธกูย
เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปกรรมด้านวรรณกรรมบทสวด

บรรณานุกรม

- กฤษฎา ศรีมาธรรม. **ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน**. มหาสารคาม: คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๒.
- คณะกรรมการจัดทำหนังสือจังหวัดสุรินทร์. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัด สุรินทร์**. กรุงเทพมหานคร: ศุภสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. **ชีวิตไทยชุดบุชาวพญาแลน**. กรุงเทพมหานคร : ศุภสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๗.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. **คติชาวบ้านอีสาน**. กรุงเทพมหานคร: อักษรวัฒนา, ม.ป.ป.
- จิตร ภูมิศักดิ์. **ความเป็นมาของคำว่า สยาม ไทย ลาว ขอม และลักษณะสังคม ชนชาติ**. กรุงเทพมหานคร : ดวงกมล, ๒๕๒๔.
- ชนัญ วงษ์วิพาก. **นิเวศวิทยาวัฒนธรรม**. ม.ป.ท., ม.ป.ป..
- ชูศักดิ์ วิทยาภัก. **ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริเวณพื้นที่ลุ่มแม่น้ำตอนบน กรณีศึกษาอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๐.
- ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. **วัฒนธรรมคือทุน**. กรุงเทพมหานคร : สุขุมและบุตร, ๒๕๔๐.
- ทองสีบ ศุภะมาร์ค. **พระราชพงศาวดารเขมร**. กรุงเทพมหานคร : ศุภสภาลาดพร้าว, ๒๕๒๖.
- ธีรพันธ์ ล.ทองคำ. **ภาษาของนานาชนเผ่าในแขวงเซกอง ลาวใต้**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- บุญยัง หมั่นดี. **วัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง**. สุรินทร์ : สถาบันราชภัฏสุรินทร์. (อัดสำเนา), ๒๕๔๙.
- ประนุช ททรัพย์สาร. **วิวัฒนาการเศรษฐกิจหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔.
- ประเสริฐ ศรีวิเศษ. **พจนานุกรมกฤษ (ส่วย)**. กรุงเทพมหานคร : โครงการวิจัยภาษาไทยและภาษาพื้นเมืองต่างๆ, ๒๕๒๑.
- ปรานี กล่ำส้ม. **“เมืองอัตปือ” วารสารเมืองโบราณ**. ๓๖(๑):๗๓-๗๕ ; มกราคม - มีนาคม. ๒๕๓๓.
- ปรานี วงษ์เทศ. **“เช่นตะกวด,” วารสารศิลปวัฒนธรรม**. ๑๗(๑๑) : ๘๔-๙๑; กันยายน.
- พิทักษ์ สายัณห์. **ประวัติวัดไทยและศิลปะไทยโบราณ** กรุงเทพมหานคร : ศึกษาการพิมพ์, ๒๕๒๑.
- พระธรรมปิฎก. **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๙.
- ไพฑูริย์ มีกุล. **การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย : ศึกษากรณีไทยกวย**. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. ๒๕๔๘.
- ไพฑูริย์ มีกุล. **ไทยกวย**. กรุงเทพมหานคร : โครงการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย ในสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๓๙.
- ไพฑูริย์ สุนทรารักษ์. **เมืองสังขบุรี นครอัจฉริยะ**. ที่ระลึกในงานฉลองอุโบสถศาลาการเปรียญ. ภูมิเจ้าอาวาสเทพศิริอุดม (วัดบ้านดม). อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์, ๒๕๕๓.

เฟเลีย วานเดอร์ฮากและบริกิตา วอยคอค. “ประวัติและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกูย,” **วารสารภาษา**

และวัฒนธรรม. ๑๗(๙) : ๓๘ - ๔๕ ; มกราคม-มิถุนายน. ๒๕๓๓.

มนัส สุวรรณ. **นิเวศวิทยามนุษย์.** กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐.

สมทรง บุรุษพัฒน์. **สารานุกรมชนชาติกูย.** นครปฐม : โรงพิมพ์สถาบันพัฒนาการสาธารณสุข
อาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. **ปลั่งลาวชาวอีสานมาจากไหน.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.๒๕๔๙.

รักษพล สกกุลวัฒนา. **คนเลี้ยงช้างชาวไทยกวย จังหวัดสุรินทร์.** วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.

เรณูภา ศรีม่วงงาม. **การศึกษาเศรษฐกิจชุมชนที่มีผลต่อวิถี ชีวิตชาวบ้าน : กรณีศึกษาชาติพันธุ์
เขมร ลาว และกูยใน จังหวัดสุรินทร์.** สุรินทร์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๗.

วิลาศ โพธิสาร. **การปรับตัวของชาวกูยในบริบทพหุวัฒนธรรมเขตอีสานใต้.** วิทยานิพนธ์ปริญญา

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาไทศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖.

_____. **ประวัติตำบลเตลและชุมชนชาวกูย.** สุรินทร์ : โรงเรียนเตลศิริวิทยา

อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์, ๒๕๓๙.

ศรีศักรวัลลิโถม. “ศรีสะเกษเขตเขมรป่าดง,” **วารสารเมืองโบราณ.**๑๕(๔):๔๘-๔๙; ตุลาคม -

ธันวาคม,๒๕๓๒.

สมหมาย ชินนาค. **ผีประจำ : คติความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชาวไทย-กวย (ส่วน)**

เลี้ยงช้างจังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

๒๕๓๙.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. **สังคมและวัฒนธรรมไทย : ลักษณะการเปลี่ยนแปลงและวิทยาการ**

วิจัย. ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และ

สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒.

อนุমানราชธน, พระยา. **การศึกษาเรื่องประเพณีไทย.** กรุงเทพมหานคร :ราชบัณฑิตยสถาน,

๒๕๒๘.

อมรา พงศาพิชญ์. **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม.** (กระบวนการทัศน์และบทบาทในประชาสังคม).

ครั้งที่ ๕, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

อมรา พงศาพิชญ์. **วัฒนธรรม ศาสนา และ ชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนว**

มานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

อัจฉรา ภาณุรัตน์. **รายงานการวิจัยวิธีการให้การศึกษาเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม**

ผ้าทอมืออีสานใต้. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๘.

อัจฉรา กาญจน์มัย. (การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ.๒๓๖๕-

๒๓๙๔).วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๒๓.

แอมอนิเย เอเจียน. **บันทึกการเดินทางในลาวภาคสอง พ.ศ. 2440.** แปลโดย ทองสมุทรโตเร

และสมหมาย เปรมจิตต์ สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑.

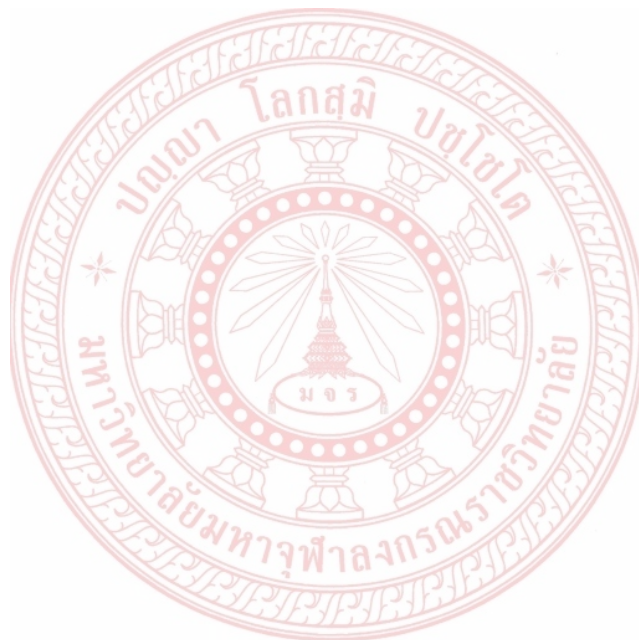
Geertz, Clifford. **The Interpretation of Culture.** New York : Basic Books.๑๙๗๓.

Kroeber, Alfred. **Research Prehistoriques dans la Region de MluPrei**

Accompagnees de Comparaisons archeologiques et suivies D un
vocabulaire

Francais-Kuy.Hanoi : Publications de l'Ecole Francaise D Extreme Orient,
๑๙๖๓.Seidenfaden, Erick. "The Kuy people of Cambodia and Siam". Journal of
the Siam Society. 39.2,๑๙๕๒.

Steward, Julian N. (1953). **Anthropology Today**. Chicago :The University of Chicago
Press,1953.

ภาคผนวก ก

บทความวิจัย

ศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูย
ในจังหวัดสุรินทร์
Study the cultural relations and traditions of the Kuiy Buddhists
In Surin province

พระมหาเจริญสุข คุณวีโร (วงเวียน)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาโครงสร้างวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ๓) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์

ผลการวิจัยพบว่า

๑. วัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ประวัติความเป็นมาของการบวชพบว่า การในสมัยพุทธกาลมีการบวชให้กับสาวกด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา เป็นวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงบวชให้แก่สาวกเองต่อมาได้ให้บวชด้วยวิธีไตรสรณคม พิธีกรรมการบวชขนาดสามเณรและพระภิกษุชาวกูย มีประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณการจัดงานบวชมี ๒ อย่าง ได้แก่ ๑.การบวชภาคเป็นการบวชแบบพราหมณ์ ๒.การบวชสามเณรและพระภิกษุ และการแต่งงานของกลุ่มชาวกูยตำบลเตลอำเภอสี่พระยา จังหวัดสุรินทร์มีขั้นตอน ได้แก่ ๑) การเลือกคู่ครอง ๒) การทาบทามสูขอ ๓) พิธีหมั้น ๔) พิธีเกี่ยวกับการแต่งงาน ๕) ชันหมาก ๖) พิธีกรรมหลังการแต่งงาน

๒. ปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ปัจจัยของการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีของงานบวชมีอยู่ ๓ อย่างด้วยกันได้แก่ ๑.ด้านสังคม ๒.ด้านเศรษฐกิจและ ๓.ด้านประเพณีวัฒนธรรมและปัจจัยการปรับเปลี่ยนด้านประเพณีวัฒนธรรมการแต่งงานมีอยู่ด้วยกันอย่างตามกระบวนการ ได้แก่ การเลือกคู่ครอง การทาบทามสูขอ การบอกบุญ การหมั้นฝ่ายหญิง พิธีกรรมการแต่งงาน ชันหมากแต่งงาน บายศรี พิธีกรรมหลังแต่งงาน และการล้างหมอน้ำอุ่น

๓. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ อัตลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานบวชได้แก่ การเซ่นไหว้ พิธีกรรมการบวงสรวง การยกครูผู้นำประกอบพิธี การบายศรีสู่ขวัญ การเจริญพระพุทธมนต์และอัตลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงาน ได้แก่ การบายศรีสู่ขวัญ การทดแทนคุณและการสมมาบุพการี (การสมมา) แชนยะจู้ (เช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ) และความสามัคคีในหมู่เครือญาติ

คำสำคัญ : วัฒนธรรม,ประเพณี,ความสัมพันธ์,การเปลี่ยนแปลง,อัตลักษณ์

Abstract

Research "Study the cultural relations and traditions of the Kuiy Buddhists In Surin province "has the objectives 1. To study the structure, culture and customs of the Kuiy people in Surin Province 2. To study the factors of changing the culture and traditions of the Kuiy people in Surin Province 3. To study the cultural identity and traditions that affect the lives of the Kuiy people in Surin province. Conducting research using qualitative research methodology by ethnography research techniques Research area 9 Village, Tambon Tae, Amphoe Sikhoraphum Surin Province

The research found that

1. Culture and traditions of Kuiy people in Surin province History of the ordination found that in the Buddhist era, there was ordination to the disciples in the way of Ahipiku. It is the way that the Lord Buddha ordained himself to the disciples. The ordination ceremony of the three monks and Buddhist monks of Buddhachai has a tradition that has been passed down since ancient times. There are 2 ordained ordinances: 1. The Brahmin ordination. 2. Novice and monks ordained And the marriage of the Kuiy people, Tale sub-district Sikhoraphum District Surin province has procedures such as 1) selection of spouses 2) approaching to request 3) engagement ceremony 4) marriage ceremony 5) Khan Mak 9) ritual after marriage

2. Factors for changing the culture and traditions of the Kuiy people in Surin province There are 3 factors in changing the culture of the tradition of ordination. 1. Social aspects 2. Economic and 3. In terms of tradition, culture and factors of change in tradition, culture, and marriage, there is a process that includes choosing a partner. Approaching to ask for contributions for female engagement Marriage ritual The wedding ceremony, wedding ceremony And heated radiator

3. Cultural identity that affects the lives of the Kuiy people in Surin province Identities that appear in rituals related to ordination, including worship, ritual worship Raising teachers, conducting ceremonies Baisin The growth of the mantra and the identity that appears in the rituals associated with marriage include the blessings Substitution for you and being able to come to the family (the fulfillment) of Sanya Jut (offering respect to men) and unity among relatives

Keywords: culture, tradition, relationship, change, identity

๑. บทนำ

กลุ่มคนที่เรียกตนเองว่า “กวย” “กวย” หรือ “โก้ย”^๑ จัดอยู่ในกลุ่มที่พูดภาษาในตระกูลมอญ-เขมร เป็นเลือดผสมระหว่างพวก “เวดดิค” (Weddid Proto Australian) กับพวก “เมลานีเซียน” กล่าวคือ ในขั้นต้นเป็นพวกเดวิดก่อน แล้วจึงถูกผสมโดยพวกที่อพยพไปชาว มีรูปร่าง มีรูปร่างหน้าตาใกล้เคียงไปทางเขมรหรือพวกเงาะ คือผมหยิก ผิวคล้ำ จมูกบาน ริมฝีปากหนา “กวย” เป็นชื่อชาวกวยเรียกตนเอง (Autorym) แปลว่า “คน” ส่วนชาวเขมรเรียกกวยว่า “กวย” ชาวกวยหรือส่วยเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ตามแนวเทือกเขาตงรักทั้งในพื้นที่ของแขวงจำปาสัก แขวงเซกอง แขวงสาละวันของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวรวมถึงจังหวัดสะตังแตงและจังหวัดอื่นๆ ของประเทศกัมพูชา และทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย ชาวกวยนั้นจะอาศัยอยู่กันหนาแน่นใน จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นต้น ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ชาวกวยหรือส่วยนั้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาช้านาน

ในปัจจุบันนี้ วิถีชีวิตแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของพื้นที่อาศัยในการตั้งถิ่นฐาน เช่น ชาวกวยในประเทศไทยมีการทำนา ทำไร่ ไร่รับจ้างกับการเลี้ยงสัตว์เป็นสำคัญ ส่วนชาวกวยในประเทศลาวทำนา ทำไร่ปลูกกาแฟ (ลาวเรียกชาวกวยว่าชนเผ่าส่วย) และชาวกวยในกัมพูชานั้นก็มีการทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ แต่เรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมทั้งสองประเทศยังรักษาความเชื่อ พิธีกรรมคล้ายกันและแตกต่างกันบ้าง เพราะลักษณะพื้นที่ทางกายภาพ การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม จึงมีผลกระทบต่อ วัฒนธรรม และประเพณีของไทยและลาว ซึ่งในเรื่องนี้วัฒนธรรมมีความสำคัญ เพราะเป็นวิถีชีวิตที่เป็นคุณลักษณะของมนุษย์และกลุ่มชน เพื่อผลแห่งความสุขความสงบของบุคคล และชุมชนทั้งนี้จะมีรูปแบบทางวัฒนธรรมเป็นปรากฏการณ์ที่ปรากฏให้เห็น และมีความเชื่อคุณค่าทางวัฒนธรรมเป็นแก่นแท้ที่ซ่อนเหตุและผลอยู่ภายใน ฉะนั้นวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญ สังคมมนุษย์อยู่ได้ก็เพราะมีวัฒนธรรม ดังนั้นจึงมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากชนรุ่นหนึ่งไปยังอีกชนรุ่นหนึ่ง หรือมีการถ่ายทอดจากสังคมกลุ่มหนึ่งไปยังอีกสังคมกลุ่มหนึ่ง อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมจะไม่มีวันหยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ซึ่งเป็นสถาบันหนึ่งของสังคม ทั้งนี้ถ้าสถาบันใดมีการเปลี่ยนแปลง ย่อมส่งผลกระทบต่อสถาบันอื่นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วย^๒

^๑ Seidenfaden, Erick. "The Kuy people of Cambodia and Siam". Journal of the Siam Society. 39.2,1952.

^๒ บุญยัง หมดดี, วัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง, (สุรินทร์ : สถาบันราชภัฏสุรินทร์. (อัครสำเน), ๒๕๔๙), หน้า ๑-๒

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ชาวกูยหรือส่วยในจังหวัดสุรินทร์ คือคนที่มีพื้นเพมาจากตอนเหนือของประเทศอินเดีย และต่อมาได้เคลื่อนย้ายมาตั้งหลักแหล่งอยู่ในเขตประเทศลาวใต้แถบเมืองอัตปือแสนแป แวงจำปาสัก มีประวัติความเป็นมาคือเมื่อในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ได้มีกูยหรือว่าส่วย ได้พากันอพยพมาจากเมืองอัตปือแสนแป แคว้นจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมุ่งหน้ามาทางทิศตะวันตก ได้อพยพพากันหลายกลุ่มหลายพวกมาตั้งรกรากอยู่ที่ทางภาคอีสานตอนใต้แถบเทือกเขาพนมดงรักคือจังหวัดสุรินทร์ในปัจจุบัน สำหรับชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์นั้น อาศัยอยู่กันหนาแน่นในพื้นที่อำเภอต่างๆเช่น อำเภอศีขรภูมิ อำเภोजอมพระ อำเภอสำโรงทาบ อำเภอศรีณรงค์เป็นต้น^๓

ชาวกูยหรือส่วยจังหวัดสุรินทร์มีเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ ประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นของเฉพาะตนในหลายๆ ด้านเช่นมีความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับเรื่องผี พุทธ พราหมณ์อย่างแนบแน่น ดำเนินชีวิตโดยการทำไร่ ทำนา รับจ้างทั่วไปและนอกจากนั้นชาวกูยก็ยังมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับการเลี้ยงช้าง มีความชำนาญทางการจับช้างป่ามาฝึก เพื่อไว้ใช้งาน ชาวกูยหรือส่วยในจังหวัดสุรินทร์ในสมัยก่อนจะมีวัฒนธรรมและประเพณี ความเชื่อเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนเช่น วัฒนธรรมทางภาษาก็จะมีภาษาเฉพาะตน ถึงแม้ว่าสำเนียงจะเพี้ยนกันไปบ้างในแต่ละพื้นที่ แต่โดยรากศัพท์นั้นจะเป็นอันเดียวกัน วัฒนธรรมการแต่งกายก็มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน งานแต่งงาน งานบวช หรืองานอื่นๆ เป็นต้น ชาวกูยจะมีการแต่งกายเฉพาะงาน ประเพณีการแต่งงานก็จะไม่เหมือนไทยอีสานหรือไทยเขมร ส่วนความเชื่อนั้นก็มีความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับเรื่องผี ถ้ามีคนไม่สบาย หรือป่วยไข้ เมื่อรักษาแพทย์ปัจจุบันไม่หายแล้ว ชาวกูยก็จะมีความเชื่อว่าถูกผีทำ ก็จะมีพิธีรำแม่เมตเป็นต้น

การนับถือศาสนาพุทธของชาวกูยหรือส่วยจะมีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษควบคู่กับการนับถือพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์เช่นพิธีบายศรีสู่ขวัญ การสะเดาะเคราะห์ต่อขาดตา ทางด้านไสยศาสตร์เช่นการถอนคุณที่ถูกลูกคุณไสย มนต์ดำ ยาสั่ง ด้านผีสิงเทวดาก็มีการทำพิธีขอฝนจากเทวดา ด้านผีปูดาก็จะมีการเซ่นทรวง โดยการดูคางไก่เป็นการทำนายทายทักเป็นต้นและทางด้านศาสนา โดยเฉพาะการนับถือด้านพระพุทธศาสนา ชาวกูยจะมีความเชื่อในหลักคำสอนของศาสนาพุทธเป็นอย่างดี จะนิยมให้ลูกหลานเป็นเข้าบรรพชาอุปสมบทเมื่อถึงวัยอันสมควรเพื่อเรียนรู้หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาสำหรับเอาไว้ใช้ในชีวิตประจำวัน และจะน้อมนำหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน ในด้านศาสนาพิธี นิยมเข้าทำบุญตักบาตรทุกวันพระและวันสำคัญทาง

^๓วิลาศ โภธิสาร,ประวัติตำบลแตรและชุมชนชาวกูย, (สุรินทร์ : โรงเรียนแดลลิววิทยาลัยอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์,๒๕๓๙),หน้า ๑-๒

ศาสนา จะมีความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญอุทิศให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไป จะมีความเชื่ออย่างสนิทใจว่า บุญที่ทำแล้วจะถึงผู้ที่ล่วงลับไป โดยผ่านพิธีการมาตีกาบังสุกุล จะนิยมนิมนต์พระเจริญพระพุทธรูปในงานบุญขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานบวชและงานสวดมนต์ทำบุญหมู่บ้านเป็นต้น ด้านศาสนวัตถุ ชาวภูวนิยมสร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ โดยจะระดมทุนในการก่อสร้างตามกำลังศรัทธา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางทางกิจกรรมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นประเพณีสงกรานต์ ประเพณีวันลอยกระทง ประเพณีเข้าพรรษา ออกพรรษา ด้านศาสนธรรม ชาวภูวนิยมหรือส่วยจะมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนและนำไปประพฤติปฏิบัติสอนให้ลูกหลานให้ปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างเคร่งครัด

การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของการเมือง เมื่อระบบกลไกการปกครองของรัฐขยายลงสู่ท้องถิ่น เช่นองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นดั้งเดิม จากหัวหน้าชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ถูกลดบทบาทลงไป หรือแม้แต่วัดและพระสงฆ์ก็ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของอำนาจทางการเมือง ในด้านโครงสร้างเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ทำให้ความเห็นอกเห็นใจกันซึ่งเป็นคุณธรรมที่ชาวภูวนิยมได้มีมาแต่ดั้งเดิมลดลงไปมาก ด้านวัฒนธรรมภายนอก การไหลบ่าของวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้ชาวภูวนิยมรุ่นใหม่ ลุ่มหลงในอารยธรรมใหม่ โดยละทิ้งคุณค่าอารยธรรมดั้งเดิมของตนเอง ด้านระบบสาธารณสุข ทำให้ชาวภูวนิยมละทิ้งภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ยึดโยงอยู่กับจิตใจของตนเองและด้านการศึกษา ทำให้ชาวภูวนิยมรุ่นใหม่มีความอดทนน้อย ขี้เกียจ ติดในความสะดวกสบาย มองเห็นว่าบรรพบุรุษของตนเองเป็นคนคร่ำครึ ไม่ทันสมัย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าว่าวัฒนธรรมและประเพณีวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนชาวภูวนิยมในจังหวัดสุรินทร์ว่ามีโครงสร้างวัฒนธรรมหรือประเพณีของชาวภูวนิยมเป็นอย่างไร กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและประเพณีเป็นอย่างไร และอัตลักษณ์ที่แสดงออกและการปรับตัวทางวัฒนธรรมและประเพณีที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างไร เพื่อเป็นองค์ความรู้ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ต่อไป และเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนภูวนิยมในจังหวัดสุรินทร์และชุมชนชาวภูวนิยมกลุ่มอื่นๆ ด้วย ตลอดจนเสริมสร้างความมั่นคงและรักษาอัตลักษณ์ที่แสดงออกและการปรับตัวที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตทางวัฒนธรรมและประเพณีสืบไปในอนาคต

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาโครงสร้างวัฒนธรรมและประเพณีของชาวภูวนิยมในจังหวัดสุรินทร์
๒. เพื่อศึกษาปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณีของชาวภูวนิยมในจังหวัดสุรินทร์
๓. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวภูวนิยมในจังหวัดสุรินทร์

๓. ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นการศึกษาในมิติโครงสร้าง การเปลี่ยนแปลง อัตลักษณ์ การปรับตัวที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตทางวัฒนธรรมประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ตามหัวข้อ ดังนี้

- ๑.ความเป็นมาโครงสร้างวัฒนธรรมประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์
- ๒.ปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์

๓.อัตลักษณ์ที่แสดงออกและการปรับตัวที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตด้านพื้นที่ มุ่งเน้นชาวกูยในประเทศไทย จำนวน ๙ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแตล บ้านหนองคู บ้านสวาย บ้านสังแก บ้านบุละลาย บ้านหนองขวาง บ้านหนองดุม บ้านกระโพ บ้านชาด อำเภอสี่พระยา จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึก มุ่งเน้นการสัมภาษณ์ ผู้บริหารภาครัฐ ตัวแทนคณะสงฆ์ และปราชญ์ชุมชน จำนวนทั้งหมด 45 ราย โดยการเลือกเฉพาะเจาะจงจาก หมู่บ้านละ ละ ๕ คน เพื่อให้เห็นความเป็นมา วัฒนธรรม ประเพณี ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ที่แสดงออกที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์

๔.วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นกาวิจัยแบบเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ๑) ศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ และประเพณีทางพระพุทธศาสนา ๒) การศึกษาภาคสนามจากการสังเกต โดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประเภทสำรวจชุมชน (Community Surveys) โดยที่คณะผู้วิจัยลงสังเกตชุมชนในพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัย ๓) สัมภาษณ์ภาคสนามโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ๔ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มปราชญ์ชุมชน ๔) รวบรวม จัดชุด ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล แล้วนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์หรืออธิบายตีความ ด้วยกระบวนการทางเหตุผล ๕) เขียนสรุปรายงานผลการวิจัย

๕. ผลการศึกษา

ผลการศึกษาวิจัยมีผลสรุปดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ ๑ เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอวัฒนธรรมและประเพณีการบวช และการแต่งงานของกลุ่มชาวกูย อำเภอสี่พระยา จังหวัดสุรินทร์ พบว่าในสมัยพุทธกาลมีการบวชให้กับสาวกด้วยวิธีเอธิกิกขุอุปสัมปทา เป็นวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงบวชให้แก่สาวกเอง ต่อมาได้ให้บวชด้วยวิธีไตรสรณคม และได้มีการพัฒนาการครั้งใหญ่โดยการมอบอำนาจการบวชให้เป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นวิธีการบวชที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

พิธีกรรมการบวชนาคสามเณรและพระภิกษุ ชาวกูย ตำบลแดต อำเภอสี่พระยา จังหวัดสุรินทร์ มีประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณในการจัดบวชลูกชายจะทำอย่างยิ่งใหญ่ที่สุด ผู้วิจัยพบว่าการจัดงานบวชมี ๒ อย่าง ได้แก่

๑. การบวชนาคเป็นการบวชแบบพราหมณ์ที่มีการนำเครื่องบวชที่สลับซับซ้อนซึ่งการบวชนาคจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ อย่าง ได้แก่การเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในงานและทำพิธีปลงพินาศและการบายศรีสู่ขวัญภายหลังจากพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ เมื่อบายศรีเสร็จสมบูรณ์แล้วถือว่านาคได้ภาวะความเป็นนาคสมบูรณ์

๒. การบวชสามเณรและพระภิกษุการบวชทางพระพุทธศาสนาจะเริ่มจากการบวชสามเณรก่อน โดยจะมีการเตรียมอัฐบริวารเพื่อจะเข้าสู่พิธีบวชนาคโดยมีบุคคลที่น่าเชื่อถือรับรอง การบวชสามเณรจะต้องให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยโดยเลือกสีมาที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ ๒ เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมประเพณีของชาวกูยจังหวัดสุรินทร์พบว่า ปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีของการจัดงานบวชประกอบด้วย ๓ ด้านได้แก่

๑. **ด้านสังคม** การปรับเปลี่ยนในการทำขวัญนาคพราหมณ์สู่ตรขัณฐ์เป็นภูมิปัญญาทรงเกียรติที่นับถือ การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นน้อยลง ทำให้ภูมิปัญญาด้านพราหมณ์สูตรลดลงไปด้วย สมัยก่อนพราหมณ์สูตรจะทำขวัญนาคด้วยความเต็มใจ แต่ปัจจุบันต้องมีปัจจัยเป็นตัวกำหนดด้วย มีการจัดเลี้ยงแขกเป็นจำนวนมากทำให้สิ้นเปลืองทั้งอาหารและเครื่องตมมีการฆ่าสัตว์สิ่งมีนเมาเข้ามามีบทบาท การแห่ภาคเดิมทำแบบเรียบง่ายขนาดขึ้นขี่คอหรือแบก ก็เปลี่ยนเป็นมีรถนำขบวนแห่กลองยาว มโหรี บางรายมีช่างร่วมขบวนแห่ด้วย การดูฤกษ์ยามก็เปลี่ยนจากพระอุปัชฌาย์ ผู้ใหญ่ที่นับถือมาเป็นหมอดู เป็นผู้กำหนดฤกษ์ยาม เทศน์เสียง ในช่วงเวลาเข้าตอนบ่ายหรือตอนเย็น แล้วแต่สะดวก อบายมุขเข้ามามีบทบาทมีมหรสพสมโภชตามฐานะของเจ้าภาพ

๒. ด้านเศรษฐกิจ การจัดงานบวชทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตได้มีการจัดงานฟุ่มเฟือยใช้จ่ายมากเกินความจำเป็นตามหลักการบวชในพระพุทธศาสนาที่มีการนำประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น อันเป็นเหตุให้เกิดการสิ้นเปลือง บางครอบครัวเน้นทางการบริโภคมากกว่าการบวช มีการนำอบายมุขเข้ามาเกี่ยวข้องกับหลายอย่าง มีการจัดเลี้ยงแขกเป็นจำนวนมากทำให้สิ้นเปลืองทั้งอาหารและเครื่องดื่ม

๓. ด้านประเพณีวัฒนธรรม ด้านวัฒนธรรมประเพณีการจัดงานทางด้านประเพณีวัฒนธรรม การจัดงานบวชเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อที่ได้รับความนิยมนับถือเป็นแนวทางการจัดงานแก่คนในชุมชนมีวิวัฒนาการพัฒนาขึ้นไปเรื่อย ๆ ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนโดยการผสมผสานกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ ตลอดจนมีการนำสิ่งที่ไม่ใช่ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมบางส่วนเพิ่มมากขึ้นและความทันสมัยทางเทคโนโลยี การศึกษาสูงขึ้นทำให้คนบางกลุ่มที่มีการศึกษามีความรู้ความสามารถไม่ยอมรับหรือเชื่อฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่แต่จำทำอะไรเพื่อความสะดวกทั้งตัวบุคคลสถานที่และเวลา

ผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ ๓ เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวพุทธไทย จังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีการบวชที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตพบว่าอัตลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานบวชได้แก่ ๑) การเช่นไหว้เป็นพิธีกรรมจัดขึ้นเพื่อขอขมาหรือตอบแทนพบคุณค่าที่เกิดจากผลการเช่นไหว้ คือความกตัญญู การนำพาลูกหลานทำพิธีเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ ผีเร่รอน สะท้อนหลักของความกตัญญูรู้คุณค่าของบรรพบุรุษที่เป็นต้นตระกูลของโคตรตนเอง ๒) พิธีกรรมการบวงสรวงแสดงออกถึงความเคารพแก่เทพเทวดาและเป็นการขออนุญาตเทวดาอารักษ์ที่สิงสถิตอยู่บริเวณจัดงานบวช เพื่อให้การจัดงานสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์โดยสอนทางอ้อมว่ายังมีผู้ที่อยู่อกภพภูมิหนึ่งสามารถมองเห็นการกระทำของเราได้และทำความดีจะดีที่สุด ๓) การยกครูผู้นำประกอบพิธีเป็นการบูชาครูตามความเชื่อพื้นฐานของการเรียนรู้ในสังคมทุกชนชั้นคุณค่าของการยกครูเป็นการลดทิฐิมานะในตัวของผู้เจ้าภาพด้วยการยินดียอมรับขั้นตอนหรือพิธีการต่างๆ ที่อาจารย์ผู้ประกอบพิธีนำพาปฏิบัติในพิธีกรรมงานบวช ๔) การบายศรีสู่ขวัญเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ทุกคนที่มาร่วมพิธีกรรมซึ่งในพิธีกรรมจะเน้นบุคคลเกี่ยวกับบิดาและพ่อแม่จะมีการนำเรื่องราวที่ดีของพ่อแม่ที่ได้ให้ชีวิตของนามมาตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์มาจนถึงปัจจุบันซึ่งลูกผู้ชายที่ต้องทำให้ได้คือการตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ด้วยการบวช ๕) การเจริญพระพุทธมนต์เป็นการนำเอาบทสวดพระปริตรมาสาธยายให้เกิดสิริมงคลแก่พิธีกรรมที่จัดขึ้นเป็นการคุ้มครองป้องกันอันตรายภายนอก เช่นโจร ยักษ์ สัตว์เดรัจฉานและป้องกันอันตรายภายในได้แก่ โรคภัยไข้เจ็บคุณค่าของการเจริญพระพุทธมนต์มีคุณค่าด้านจิตใจเป็นหลักคำสอนที่ลึกซึ้ง มีคุณค่าด้านจิตใจ

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมการแต่งงานของกลุ่มชาวพุทธไทย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การแต่งงานของกลุ่มชาวกูยตำบลแดล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ มีขั้นตอนดังนี้ ได้แก่

๑) การเลือกคู่ครองโดยจะผ่านความเห็นชอบจากญาติผู้ใหญ่หรือให้อิสระกับหนุ่มสาวในการเลือกคู่ครองเองตามความพึงพอใจของตน ๒) การทาบทามสู่ขอเมื่อหนุ่มสาวรักใคร่ต่อกันแล้วพร้อมจะใช้ชีวิตคู่จะบอกให้พ่อแม่จากนั้นพ่อแม่ของฝ่ายชายจะส่งนาย “โฆมฮา” สู่ขอแทนพ่อแม่พร้อมกับยื่นพานดอกไม้ เหล้าขาว หมากพลู บุหรี่ให้ญาติของฝ่ายหญิงเมื่อฝ่ายหญิงพิจารณาแล้วเห็นว่าฝ่ายชายมีความเหมาะสมกับบุตรหลานของตนก็จะรับเครื่องทาบทามและเตรียมบอกกล่าวญาติพี่น้องว่าลูกจะแต่งงาน ๓) พิธีหมั้น เมื่อฝ่ายหญิงตอบตกลงการทาบทามเป็นที่เรียบร้อยแล้วต่อไปคือสินสอดทองหมั้น ฝ่ายหญิงจะเรียกสินสอดตามฐานะฝ่ายชาย โดยนาย “โฆมฮา” เป็นคนเจรจาเรื่องสินสอดแทนฝ่ายชายทั้งหมดและระบุนเดือนปีที่จะทำการแต่งงาน ๔) พิธีเกี่ยวกับการแต่งงานก่อนแต่งงานพ่อแม่ทั้งสองฝ่ายจะให้ผู้รู้เรื่องฤกษ์ยามเป็นผู้หาฤกษ์ยามให้โดยนำวัน เดือน ปีของทั้งเจ้าบ่าวเจ้าสาว ๕) ชั้นหมากแต่งงานเจ้าบ่าวจะถือพานดอกไม้โดยมีเพื่อนเจ้าบ่าวกางร่มให้และญาติพี่น้องฝ่ายเจ้าบ่าวช่วยถือสิ่งของชั้นหมากโดยญาติผู้ใหญ่เดินนำหน้าและก่อนเข้าบ้านเจ้าสาวญาติพี่น้องเจ้าสาวจะกั้นประตูเงินประตูทองเพื่อเข้าไปประกอบพิธี ๖) พิธีกรรมหลังการแต่งงานเจ้าสาวต้องเชนผีบรรพบุรุษที่บ้านเจ้าบ่าวและสมมาพ่อแม่และญาติเจ้าบ่าวด้วยฟูก หมอน ผ้าสะไกรง ผ้าขาวม้า ผ้าซิ่น

การแต่งงานของกลุ่มชาวพุทธยุคตำบลแดลได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและบางคู่ยังคงเดิมไว้อยู่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นที่สถานการณ์และเวลาเช่นแต่เดิมนั้นการเลือกคู่ครองการเลือกคู่ครองให้ลูกหลานเป็นหน้าที่ของพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่แต่ปัจจุบันนั้นการเลือกคู่ครองการเลือกคู่ครองด้วยตนเองเมื่อมีความชอบจึงบอกให้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ทราบ การทาบทามสู่ขอพ่อแม่และญาติจะเลือกผู้ใหญ่ที่นับถือในวงศ์ตระกูลและเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ในด้านคู่ครองไปทาบทามสู่ขอโดยจุดได้ไปจนถึงบันไดบ้านฝ่ายพ่อแม่เจ้าสาวจึงดับได้ การทาบทามสู่ขอ แต่ปัจจุบันจะไปทาบทามสู่ขอในกลางวันเนื่องจากปัจจุบันมีไฟฟ้าและซีโต้ก็หายาก

การหมั้นฝ่ายหญิงจะเรียกสินสอดทองหมั้นตามฐานะของฝ่ายชาย ฝ่ายชายฐานะดีก็จะเรียกสินสอดแพงการหมั้นโดยการเอาแหวนสร้อยคอหรือเครื่องประดับที่ที่เตรียมไว้สำหรับว่าที่เจ้าสาวแต่ปัจจุบันนี้การหมั้นบ่าวสาวบางคู่ยังคงเดิมแต่บางคู่จะหมั้นกันในวันแต่งงานคือทำทั้งพิธีหมั้นและแต่งงานในวันเดียวกัน

พิธีกรรมการแต่งงานฤกษ์การแต่งงานจะใช้วันเลขคี่ เช่นวันที่ลงด้วย ๗ ๕ ๓ แต่เดือนคู่ เช่นเดือนสอง (เดือนยี่) เดือนสี่ เดือนหกไม่นิยมแต่งงานเดือนแปดเพราะเป็นฤดูกาลเข้าพรรษามีพิธีกรรมตามขั้นตอน การจัดสถานที่ ฝ่ายชายจะส่งคนไปช่วยฝ่ายเจ้าสาว กรรมการแต่งงานการหาฤกษ์ยามขึ้นอยู่กับความสะดวกมีการสมมาพ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาว ผูกข้อมือและเชนไหว้บรรพบุรุษการจัดสถานที่ต่างฝ่ายต่างจัดทำกันเอง

ชั้นหมากแต่งงาน บายศรี คนเฒ่าคนแก่ช่วยกันทำและขบวนแห่ใช้กลองยาว แคน ฉิ่ง ฉาบ ปัจจุบันนี้ชั้นหมากแต่งงาน บายศรีจ้างภูมิปัญญาหรือคนมีฝีมือจัดทำใช้เครื่องเสียงหรือดนตรี

พิธีกรรมหลังแต่งงาน การสมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายชายวันรุ่งขึ้น เจ้าสาวเป็นคนหาบน้ำไปอาบให้พ่อแม่เจ้าบ่าวเพื่อเป็นการปรนนิบัติด้วยตนเอง การล้างเท้าเจ้าสาวจะเป็นน้องสาวหรือน้องชายเจ้าบ่าว ปัจจุบันพิธีกรรมหลังแต่งงาน การสมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายชายในวันเดียวกัน

เจ้าสาวไม่ได้หาบน้ำไปแต่จะไปจัดเตรียมน้ำที่บ้านเจ้าบ่าวแทนการล้างเท้าเจ้าสาวถ้าไม่มีน้องสาวน้องชายจะเป็นลูกหลานก็ได้

การล้างหมอน้ำอุ่นเพื่อเอาของมีค่าการอาบน้ำและผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าใหม่ให้พ่อแม่ฝ่ายเจ้าบ่าวซึ่งเป็นการปรนนิบัติครั้งแรก คู่บ่าวสาวสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายเจ้าบ่าว ปัจจุบันการล้างหมอน้ำอุ่นได้เลือนหายไปบางคู่ไม่มีการอาบน้ำและผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าใหม่ให้พ่อแม่ฝ่ายเจ้าบ่าวคู่บ่าวสาวสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายเจ้าบ่าวเหมือนเดิมบางคู่มีการสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายเจ้าสาวด้วย

๖.อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ ๑ เพื่อศึกษาโครงสร้างความเป็นมาพิธีกรรมงานบวชของกลุ่มชาวกูย ตำบลแตล อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การบวชภาคเมืองประกอบที่สำคัญ ๓ อย่าง คือ การเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในงานจะต้องเตรียมให้เรียบร้อยก่อนวันบวชและผู้นำพิธีจะต้องเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเองทุกขั้นตอนส่วนเจ้าภาพเป็นผู้อำนวยความสะดวก เครื่องบวชภาคจะใช้ในวันบวชภาคโดยการนำเครื่องบวชมาตั้งประกอบพิธีหน้าบ้านหันหน้าไปทิศตะวันออก สวดอุปลักษณ์บวชภาค และทำพิธีปลงพมณาค และองค์ประกอบสุดท้ายเป็นการบายศรีสู่ขวัญพบ ๓ อย่าง คือ บายศรีต้น บายศรีปากชาม และบายศรีถาด พร้อมทั้งเครื่องเช่นอีกจำนวนหนึ่ง ประกอบพิธีการบายศรีภายหลังจากพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ สอดคล้องกับแนวคิดของประเสริฐ หลอมทองกล่าวว่า พุทธธรรมในพุทธศาสนานั้นสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับพิธีกรรมหรือระดับเปลือกนอกเป็นระดับผิวเผินมี ๒ ชนิด คือ พิธีกรรมที่เป็นมงคลและพิธีกรรมที่เป็นอวมงคล ระดับจริยธรรม คือ ธรรมหรือหน้าที่ที่บุคคลพึงปฏิบัติเพื่อความดีงามถูกต้อง ความมีประโยชน์ต่อตนเองและสังคม จริยธรรมมีความสมบูรณ์อยู่ในทุกระดับมี ๓ ระดับได้แก่ ระดับต้น (เบญจศีล) ระดับกลาง (กุศลกรรมบถ) และระดับสูง (อริยมรรค) และระดับปรัชญา หรือระดับปรัชญาเป็นปัญญาระดับสูงสุดที่บุคคลต้องปฏิบัติเพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางของชีวิต เพื่อให้ชีวิตมีความสมบูรณ์และมีสันติสุข สอดคล้องกับแนวคิดของกรมการศาสนา

วัตถุประสงค์ที่ ๒ เพื่อศึกษาปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมประเพณีของชาวกูย จังหวัดสุรินทร์ พบว่าปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีของการจัดงานบวชประกอบด้วย ๓ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านสังคม เป็นความรู้สึกรู้สึกที่ได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กมีการพัฒนาโดยการเรียนรู้จากสถาบันทางการศึกษาและเรียนรู้จากผู้ปกครอง เรื่องการทำขวัญภาคเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการทำพิธีอุปสมบท ในการทำขวัญภาคพราหมณ์สูตรขวัญ เป็นภูมิปัญญาทรงเกียรติที่นับถือ แต่ปัจจุบันต้องมีปัจจัยเป็นตัวกำหนดด้วย มีการจัดเลี้ยงแขกเป็นจำนวนมากทำให้สิ้นเปลืองทั้งอาหารและเครื่องดื่ม มีการฆ่าสัตว์ สิ่งมีนเมาเข้ามามีบทบาท การแห่ภาคเดิมทำแบบเรียบง่ายมากขึ้นชื้อหรือแบก ก็เปลี่ยนเป็นมีรถนำขบวนแห่กลองยาว มโหรี บางรายมีช่างร่วมขบวนแห่ด้วย การดูฤกษ์ยามก็เปลี่ยน

จากพระอุปัชฌาย์ ผู้ใหญ่ที่นับถือมาเป็นหมอดู เป็นผู้กำหนดฤกษ์ยาม มีการเทศน์เสียง ในช่วงเวลาเช้า ตอนบ่าย หรือตอนเย็น แล้วแต่สะดวก มีมหรสพสมโภชน์ตามฐานะของเจ้าภาพ

๒. ด้านเศรษฐกิจ การจัดงานบวชทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต มีการจัดงานฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายมากเกินไปตามหลักการบวชในพระพุทธศาสนา การค้าขายมีผลขับเคลื่อนอยู่ตลอดเวลา เพราะในปัจจุบันมีการนำอาหารมาเลี้ยงแขกจำนวนมาก จึงต้องใช้จ่ายมาก ทั้งด้านการนำผลผลิตมาใช้ในงานพิธีเป็นจำนวนมาก มีการบริโภคเครื่องดื่มจำนวนมาก การใช้จ่ายเพื่องานบวชเพิ่มขึ้น

๓. ด้านประเพณีวัฒนธรรม การจัดงานทางด้านประเพณีวัฒนธรรมการจัดงานบวชเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อที่ได้รับความนับถือเป็นแนวทางการจัดงานแก่คนในชุมชน มีวิวัฒนาการพัฒนาขึ้นไปเรื่อย ๆ ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนโดยการผสมผสานกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ ตลอดจนมีการนำสิ่งที่ไม่ใช่ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมบางส่วนเพิ่มมากขึ้น และความทันสมัยทางเทคโนโลยี การศึกษาสูงขึ้น ทำให้คนบางกลุ่มที่มีการศึกษา มีความรู้ความสามารถ ไม่ยอมรับหรือเชื่อฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ แต่จำทำอะไรเพื่อความสะดวกทั้งตัวบุคคล สถานที่ และเวลา

วัตถุประสงค์ที่ ๓ เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ พบว่าอัตลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานบวช ได้แก่ พิธีกรรมเช่นไหว้เป็นอัตลักษณ์แห่งการสื่อสารหรือร้องขอต่อสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็น พิธีกรรมยกครูเป็นอัตลักษณ์แห่งการสักการะด้วยเครื่องบรรณาการแก่อาจารย์ผู้พิธีสามารถเป็นตัวแทนหรือสื่อเป็นอัตลักษณ์แห่งการตอบแทนบุญคุณของอาจารย์ผู้นำพิธี พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญเป็นพิธีกรรมสมมติหรืออัตลักษณ์แห่งการจำลองภพภูมิ พิธีเจริญพระพุทธมนต์เป็นสัญลักษณ์แห่งความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัย

๗. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๗.๑ ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

การจัดงานตามประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ควรเน้นไปที่ความถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเช่นการบวชควรจัดอย่างเรียบง่ายประหยัดและถูกต้องตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ งานแต่งงานควรเน้นที่ความประหยัดไม่ฟุ่มเฟือยและคงไว้ซึ่งประเพณีอันดีงามของชุมชน

๗.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

๑. ควรศึกษาอัตลักษณ์ของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องที่ปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตของชาวบ้าน ตำบล แดล ในจังหวัดสุรินทร์ เช่น ฝี่เจ้าที่ ฝี่บรรพบุรุษ ฝี่ในความเชื่อ (การเลี้ยงกุมาร พราย) เป็นต้น

๒. ศึกษาลักษณะของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องพราหมณ์ที่ปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน ตำบลเตล หรือชุมชนใกล้เคียง ในจังหวัดสุรินทร์ เช่น ลักษณะพิธีกรรมในงานเดียวกันแต่มีความแตกต่างกัน ชื่อเรียกเหมือนกันแต่ปฏิบัติไม่เหมือนกัน หรือมีองค์ประกอบไม่เหมือนกัน เป็นต้น

๓. ศึกษาลักษณะคำสอนที่ได้จากพิธีกรรมงานบวชกลุ่มชาวกูย และกลุ่มอื่นเพื่อเปรียบเทียบ ปรัชญาธรรมเหล่านั้น หาคำความรู้จากหลักคำสอนในพิธีกรรมที่พบ เช่น ในงานบวชพบพิธีกรรม จำนวนมากแต่ชาวเขมรกลับไม่สามารถให้คำตอบได้ และผู้นำพิธีจำนวนมากให้คำตอบได้เพียงการสืบทอดต่อกันมาเท่านั้น จึงน่าจะมีผู้ที่มีองค์ความรู้ที่หลากหลายมาให้ความหมายหรือนิยามเรื่องพิธีกรรม ให้ชัดเจน

๔. ศึกษาวรรณกรรมการสู่ขวัญและบทสวดพระปริตรที่เกี่ยวกับงานบวชของชาวพุทธกูย เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปกรรมด้านวรรณกรรมบทสวด

บรรณานุกรม

บุญยัง หนั้นดี. วัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง. สุรินทร์ : สถาบันราชภัฏสุรินทร์. (อัคราเนนา), 2549.

วิลาศ โปธิสาร. ประวัติตำบลเตลและชุมชนชาวกูย. สุรินทร์ : โรงเรียนเตลศิริวิทยาอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์, 2539.

Seidenfaden, Erick. "The Kuy people of Cambodia and Siam". Journal of the Siam Society. 39.2,1952.

ภาคผนวก ข

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมา
และผลที่ได้รับของโครงการ**

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุ วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑.ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ/ ทุติยภูมิจากพื้นที่ที่ ทำการศึกษา	ทราบถึงข้อมูล ประวัติความเป็นมา โครงสร้างทางวัฒนธรรมของชาวภูย/ อัตลักษณ์/จุดเด่นของชาวพุทธภูยใน จังหวัดสุรินทร์	ข้อที่ ๑-๒	ทำให้สามารถวิเคราะห์ โครงสร้างทางวัฒนธรรมของ ชาวพุทธภูยในจังหวัดสุรินทร์
๒.การสำรวจพื้นที่ เป้าหมายในการศึกษา	ทราบถึงพื้นที่ที่ใช้สำหรับศึกษา ได้ เห็นสภาพจริงของชุมชน วิถีชีวิต ทางด้านสังคม วัฒนธรรมของชาวภูย ในแต่ละพื้นที่	ข้อที่ ๑-๒-๓	ทำให้สามารถวิเคราะห์วิถีชีวิต วัฒนธรรม อัตลักษณ์การ ยอมรับวัฒนธรรมอื่นและการ เปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ตลอดถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาว พุทธภูยได้
๓.การเก็บข้อมูลด้วย แบบสอบถาม/การเข้า ร่วมใน ประ เ พ ณี วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในแต่ ละพื้นที่ในการศึกษา	ได้แนวทาง ข้อมูล ประ เ พ ณี วัฒนธรรมเช่นงานบวช งานแต่ง อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาว พุทธภูย	ข้อ ๑-๒-๓	ทำให้เห็นข้อมูล กิจกรรมที่ชาว พุทธภูยในแต่ละพื้นที่กระทำ ร่วมกันเช่นงานบวช งานแต่ง การยอมรับประเพณีวัฒนธรรม อื่นและการคงไว้ซึ่งความเชื่อ วิถีชีวิตประเพณีวัฒนธรรม ดั้งเดิมของตนเอง
๔. การสัมภาษณ์เชิงลึก พระสงฆ์ ผู้ที่เกี่ยวข้อง และประชาชนทั่วไป	ได้ทราบประวัติความเป็นมา ข้อมูล วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมของชาว พุทธภูยที่แสดงออกผ่านประเพณีการ บวช การแต่งงานในพื้นที่ที่ทำการ วิจัย ความเชื่อในประเพณีดั้งเดิมและ การยอมรับประเพณีใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น ในชุมชน	ข้อ ๒-๓	ทำให้ทราบถึงกระบวนการการ เปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของ ชาวพุทธภูยในพื้นที่ที่ ทำการศึกษา วิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อของชาวพุทธภูย

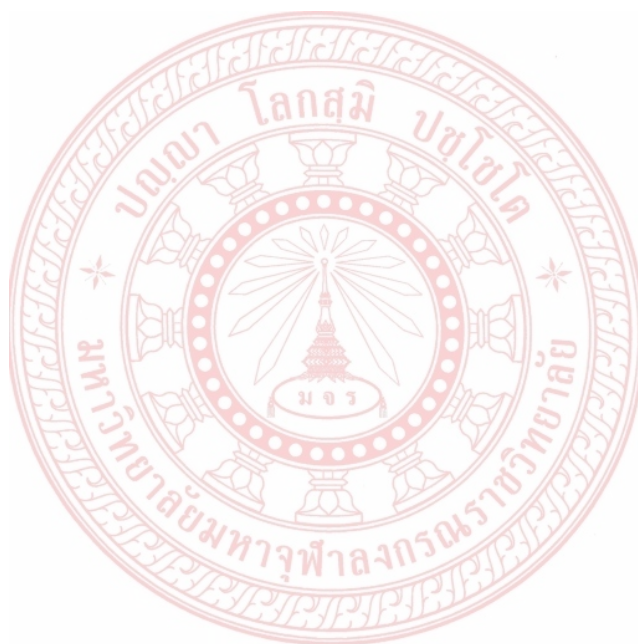

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมา
และผลที่ได้รับของโครงการ

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุ วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๕. ข้อเสนอแนะอื่นๆ	ทราบถึงข้อเสนอแนะทั้งในเชิงนโยบายและระดับปฏิบัติในส่วนของพื้นที่ในการศึกษาทั้งในด้านโครงสร้างทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวพุทธญ จังหวัดสุรินทร์	ข้อที่ ๑-๒-๓	ทำให้ได้ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชนในมิติต่างๆ ทั้งในด้านการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรม ประเพณี การสืบต่อการคงไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมของชาวพุทธญจังหวัดสุรินทร์
๖. รายงานฉบับสมบูรณ์	ได้รายงานฉบับสมบูรณ์ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยทั้ง ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาโครงสร้างวัฒนธรรมและประเพณีของชาวญในจังหวัดสุรินทร์ ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณีของชาวญในจังหวัดสุรินทร์ ๓) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวญในจังหวัดสุรินทร์	ข้อที่ ๑-๒-๓	ได้รายงานวิจัยที่มีคุณค่าสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยและการส่งเสริมการเรียนรู้ วิถีชีวิตวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวพุทธญในจังหวัดสุรินทร์

ภาคผนวก ค

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ชาว ศรีแก้ว (หญิง) อายุ ๙๓ ปี บ้านเลขที่ ๓๓ หมู่ ๘ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 เขียน แก้วหล้า (ชาย) อายุ ๗๔ ปี บ้านเลขที่ ๒๕/๑ หมู่ ๑ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 เขียน เจือจันทร์ (ชาย) อายุ ๙๒ ปี บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ ๗ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 คำ พิมพ์จันทร์ (หญิง) อายุ ๘๑ บ้านเลขที่ ๓๒ หมู่ ๕ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 จันทร์ ทองทา (ชาย) อายุ ๕๐ ปี บ้านเลขที่ ๓ หมู่ ๖ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 จำเริญ เจือจันทร์. (ชาย) อายุ ๕๐ ปี บ้านเลขที่ ๑ หมู่ ๖ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 จำเริญ บันลือทรัพย์. (ชาย) อายุ ๔๐ ปี บ้านเลขที่ ๑ หมู่ ๖ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 จำเริญ ศรีแก้ว. (ชาย) อายุ ๖๔ ปี บ้านเลขที่ ๓๗ หมู่ ๑๘ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 จวน มั่นยืน. (หญิง) อายุ ๖๙ ปี บ้านเลขที่ ๖๙ หมู่ ๔ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 ชุม สร้อยจิต. (หญิง) อายุ ๑๐๓ ปี บ้านเลขที่ ๘๘ หมู่ ๘ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 ช่วย พิมพ์จันทร์. (ชาย) อายุ ๘๙ ปี บ้านเลขที่ ๒๘ หมู่ ๑๗ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 ต้น วงเวียน. (ชาย) อายุ ๗๓ ปี บ้านเลขที่ ๖๙/๑ หมู่ ๓ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 แต้ว เจือจันทร์. (หญิง) อายุ ๗๓ ปี บ้านเลขที่ ๒๐/๑ หมู่ ๒ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 ทา เจือจันทร์ (ชาย) อายุ ๗๓ ปี บ้านเลขที่ ๒/๒ หมู่ ๕ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 ทองดี บุตรดีจันทร์. (หญิง) อายุ ๗๙ ปี บ้านเลขที่ ๑๗ หมู่ ๑ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 ทองคำ เจือจันทร์. (หญิง) อายุ ๗๗ ปี บ้านเลขที่ ๑๐ หมู่ ๑๗ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 ธี ดวงศรี. (ชาย) อายุ ๗๑ ปี บ้านเลขที่ ๙ หมู่ ๑๙ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 นิ วงเวียน. (ชาย) อายุ ๖๗ ปี บ้านเลขที่ ๑๖ หมู่ ๒ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 นาม กรวยทอง. (ชาย) อายุ ๗๕ ปี บ้านเลขที่ ๕๖/๑ หมู่ ๑ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 น้อย ทวีสุข. (ชาย) อายุ ๘๖ ปี บ้านเลขที่ ๒๔ หมู่ ๑ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 บุญ เจือจันทร์. (ชาย) อายุ ๖๙ ปี บ้านเลขที่ ๓ หมู่ ๕ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 บุญยัง พิมพ์จันทร์ (ชาย) อายุ ๖๔ ปี บ้านเลขที่ ๕๓ หมู่ ๑ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 บุตร พิมพ์จันทร์ (ชาย) อายุ ๖๖ ปี บ้านเลขที่ ๙๘/๒ หมู่ ๑ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 บัว บุญเหมาะ (ชาย) อายุ ๗๑ ปี บ้านเลขที่ ๘๖/๓ หมู่ ๘ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 เจือจันทร์ (ชาย) อายุ ๗๓ ปี บ้านเลขที่ ๒/๒ หมู่ ๒ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 ปาน ศรีแก้ว (ชาย) อายุ ๗๕ ปี บ้านเลขที่ ๗๙ หมู่ ๗ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 พาน เจือจันทร์ (ชาย) อายุ ๗๒ ปี บ้านเลขที่ ๑๑๖/๒ หมู่ ๒๒ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 พล บุญยง (ชาย) อายุ ๘๐ ปี บ้านเลขที่ ๑๑๖ หมู่ ๒๑ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 พวง มั่นยืน (หญิง) อายุ ๗๔ ปี บ้านเลขที่ ๑๑๔/๑ หมู่ ๒๑ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
 พระครูพิศิษฐ์กิจจานุกิจ เจ้าอาวาสวัดพรมศิลาแตล ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์

พระครูวิมล ศรีขรรค์คุณ รองเจ้าคณะอำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

พระครูสุจิตตาทิรมเจ้าอาวาส อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

พระครูสุนันทวรคุณอำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

พระครูสุนทร ปัญญา เจ้าอาวาสวัดหนองคู อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

พระครูโสภณจริยภรณ์เจ้าอาวาสวัด อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

พระอาจารย์แดง สุขจิตโต เจ้าอาวาสวัดบ้านสังแก อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

มี เจือจันทร์ (ชาย) อายุ ๘๒ ปี บ้านเลขที่ ๒๔๒/๑ หมู่ ๒๒ ต.แตล อ.สี่ขรภูมิ จ.สุรินทร์

มี ขาวนา (หญิง) อายุ ๙๓ ปี บ้านเลขที่ ๔๒ หมู่ ๒ ต.แตล อ.สี่ขรภูมิ จ.สุรินทร์

มี ศรีแก้ว (ชาย) อายุ ๗๙ ปี บ้านเลขที่ ๙/๙ หมู่ ๗ ต.แตล อ.สี่ขรภูมิ จ.สุรินทร์

มิน มั่นยืน (ชาย) อายุ ๗๙ ปี บ้านเลขที่ ๘๐/๑ หมู่ ๒๑ ต.แตล อ.สี่ขรภูมิ จ.สุรินทร์ยะ เจือ

จันทร์ (ชาย) อายุ ๘๒ ปี บ้านเลขที่ ๒๓ หมู่ ๑๘ ต.แตล อ.สี่ขรภูมิ จ.สุรินทร์

เยาว์ คำสุข (ชาย) อายุ ๗๐ ปี บ้านเลขที่ ๒๐ หมู่ ๑๐ ต.แตล อ.สี่ขรภูมิ จ.สุรินทร์ลี วง

เวียน (หญิง) อายุ ๘๖ ปี บ้านเลขที่ ๔๗/๑ หมู่ ๓ ต.แตล อ.สี่ขรภูมิ จ.สุรินทร์

ลือ เจือจันทร์ (ชาย) อายุ ๖๙ ปี บ้านเลขที่ ๒๖/๒ หมู่ ๖ ต.แตล อ.สี่ขรภูมิ จ.สุรินทร์เล็ก

ดาศรี (ชาย) อายุ ๘๕ ปี บ้านเลขที่ ๔๑/๘ หมู่ ๒ ต.แตล อ.สี่ขรภูมิ จ.สุรินทร์สะ เจือจันทร์

(ชาย) อายุ ๘๖ ปี บ้านเลขที่ ๒๓ หมู่ ๑๑ ต.แตล อ.สี่ขรภูมิ จ.สุรินทร์

สุทัต ศรีแก้ว (ชาย) อายุ ๖๙ ปี บ้านเลขที่ ๒๖ หมู่ ๗ ต.แตล อ.สี่ขรภูมิ จ.สุรินทร์

สม ศรีวิเศษ (ชาย) อายุ ๗๕ ปี บ้านเลขที่ ๒๓/๑ หมู่ ๑๑ ต.แตล อ.สี่ขรภูมิ จ.สุรินทร์แสน

ม

ภาคผนวก ง

ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบบันทึกการสัมภาษณ์การวิจัย

เรื่อง

การศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์

(ข้อมูลของบุคคลที่สัมภาษณ์)

1.1 ชื่อ

- ชื่อ/นามสกุล.....
- ที่อยู่บ้านเลขที่..... หมู่บ้าน.....
- ตำบล.....อำเภอ.....
- จังหวัด.....

1.2 การศึกษา

- ประถม.....
- มัธยม.....

1.3 อาชีพ

- ราชการ.....
- ค้าขาย.....
- เกษตรกร.....
- รับจ้าง.....
- อื่นๆ.....

1.4 ขนาดของชุมชน

- จำนวนคนในชุมชนทั้งหมด.....คน
- แบ่งเป็นเพศชาย.....คน เพศหญิง.....คน
- แบ่งเป็นผู้นำชุมชน.....คน
- ศาสนสถาน.....แห่ง
- สถานศึกษา.....แห่ง

1.5 สถานที่สัมภาษณ์

- เมือง.....
- วันที่.....
- เวลาเริ่มต้น.....เวลาสิ้นสุด.....

(ส่วนที่ใช้สัมภาษณ์บุคคลทั่วไป)

2.1 วัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน

1) คำถาม....เกี่ยววัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ วัฒนธรรมทางวัตถุ วัฒนธรรมทางสังคม วัฒนธรรมทางจิตและปัญญา มีความเป็นมาอย่างไร ในปัจจุบันมีสภาพอย่างไร

วัฒนธรรมทางวัตถุ (เช่น การกิน การแต่งกาย สิ่งปลูกสร้าง ที่อยู่อาศัย ฯลฯ) .....

วัฒนธรรมทางสังคม (เช่น การปกครอง ขนบธรรมเนียม ความสัมพันธ์ ฯลฯ).....

วัฒนธรรมทางจิตและปัญญา(เช่น ลักษณะอุปนิสัย คุณธรรมเด่น วิชาความรู้ ภาษา ฯลฯ)....

อื่นๆ .....

2) คำถาม..... คุณสามารถบรรยายละเอียดของวัฒนธรรมและประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันเพื่อสร้างองค์ความรู้ และสืบต่อประเพณีพิธีดั้งเดิมของชุมชนได้ดังต่อไปนี้

.....

.....

2.2 วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี-พราหมณ์

1) คำถาม....เกี่ยววัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผีพิธีกรรม อะไรบ้างที่ชุมชนปฏิบัติอยู่ และประเพณีใดบ้างที่หายไปแล้ว เช่น

พิธีแห่นายจู้ยี่เพรียม.....

พิธีเซาะห์พาแทน.....

พิธีแห่นายจู้ยี่คุด.....

พิธีแห่นปะกำ.....

พิธีแกลมอ.....

พิธีกรรมอื่นๆ .....

2) คำถาม....เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพราหมณ์
ประเพณี อะไรบ้างที่ชุมชนปฏิบัติอยู่ และประเพณีใดบ้างที่หายไปแล้ว เช่น

- ประเพณีสู่ขวัญ.....
- ประเพณีบวช/แต่งงาน.....
- ประเพณีสงกรานต์.....
- พิธีกรรมอื่นๆ .....

3) คำถาม.... คุณสามารถบรรยายละเอียดของประเพณีพิธีกรรมที่มีพื้นฐานจาก
ความเชื่อเกี่ยวกับผี-พราหมณ์ เพื่อสร้างองค์ความรู้และสืบต่อประเพณีพิธีตั้งงามของชุมชนได้
ดังต่อไปนี้.....

2.3 วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ

1) คำถาม....วัฒนธรรมและประเพณีตาม “ฮีต 12” หรือประเพณีบุญใน
พระพุทธศาสนาตามปฏิทิน 12 เดือน มีประเพณีอะไรบ้างที่ชุมชนปฏิบัติอยู่ และประเพณีใดบ้างที่
หายไปแล้ว

- ประเพณีบุญเดือนอ้าย.....
- ประเพณีบุญเดือนยี่.....
- ประเพณีบุญเดือนสาม.....
- ประเพณีบุญเดือนสี่.....
- ประเพณีบุญเดือนห้า.....
- ประเพณีบุญเดือนหก.....
- ประเพณีบุญเดือนเจ็ด.....
- ประเพณีบุญเดือนแปด.....
- ประเพณีบุญเดือนเก้า.....
- ประเพณีบุญเดือนสิบ.....
- ประเพณีบุญเดือนสิบเอ็ด.....
- ประเพณีบุญเดือนสิบสอง.....

2) คำถาม....คุณสมารถระบุรายละเอียดของประเพณีพิธีกรรมตามปฏิทินบุญในพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ และสืบต่อประเพณีพิธีตั้งงามของชุมชนได้ดังต่อไปนี้

.....
.....
.....
.....

3.1 วัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน

1) คำถาม....เกี่ยววัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ วัฒนธรรมทางวัตถุ วัฒนธรรมทางสังคม วัฒนธรรมทางจิตใจ และวัฒนธรรมทางปัญญา มีความเป็นมาอย่างไร ในปัจจุบันมีสภาพอย่างไร

.....
.....

2) คำถาม..... คุณสมารถระบุรายละเอียดของวัฒนธรรมและประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันเพื่อสร้างองค์ความรู้ และสืบต่อประเพณีพิธีตั้งงามของชุมชนได้ดังต่อไปนี้

.....
.....

3.2 วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี-พราหมณ์

1) คำถาม....เกี่ยววัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผีพิธีกรรม เช่น พิธีแซนยะจู๊ห์เพรียม พิธีเซาะห์พาแทน เป็นต้น อะไรบ้างที่ชุมชนปฏิบัติอยู่ และประเพณีใดบ้างที่หายไปแล้ว

.....
.....

2) คำถาม....เกี่ยววัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพราหมณ์ประเพณี อะไรบ้างที่ชุมชนปฏิบัติอยู่ และประเพณีใดบ้างที่หายไปแล้ว เช่น ประเพณีสู่ขวัญ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

.....
.....

3) คำถาม.... คุณสามารถบรรยายละเอียดของประเพณีพิธีกรรมที่มีพื้นฐานจาก
ความเชื่อเกี่ยวกับผี-พราหมณ์ เพื่อสร้างองค์ความรู้และสืบต่อประเพณีพิธีตั้งงามของชุมชนได้
ดังต่อไปนี้.....

3.3 วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ

1) คำถาม....วัฒนธรรมและประเพณีตาม “ฮีต 12” หรือประเพณีบุญในพระพุทธศาสนา
ตามปฏิทิน 12 เดือน เช่น ประเพณีบุญเดือนอ้ายประเพณีบุญเดือนยี่ ประเพณีบุญเดือนสาม เป็นต้น
มีประเพณีอะไรบ้างที่ชุมชนปฏิบัติอยู่ และประเพณีใดบ้างที่หายไปแล้ว

.....
.....

2) คำถาม....คุณสามารถบรรยายละเอียดของประเพณีพิธีกรรมตามปฏิทินบุญใน
พระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ และสืบต่อประเพณีพิธีตั้งงามของชุมชนได้ดังต่อไปนี้

.....

3.4 การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูย

1) คำถาม....วัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของ
พุทธศาสนิกชนชาวกูย มีเนื้อหา วิธีการ และมีความเหมือนกันและแตกต่างกันอย่างไร

.....

2) คำถาม....วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเกี่ยวกับผี-พราหมณ์
มีเนื้อหา วิธีการ และมีความเหมือนกันและแตกต่างกันอย่างไร

.....

3) คำถาม....วัฒนธรรมและประเพณีที่มีพื้นฐานจากศาสนาพุทธ มีเนื้อหา วิธีการ
และมีความเหมือนกันและแตกต่างกันอย่างไร

.....

.....
( )

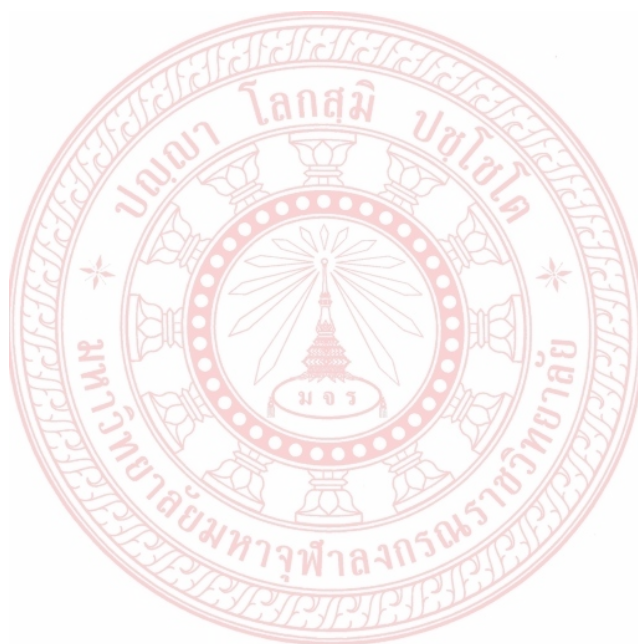
ผู้สัมภาษณ์

วันที่..... เดือน ..... พ.ศ. ....

ภาคผนวก จ
รูปภาพกิจกรรมที่ดำเนินการวิจัย

ภาคผนวก ฉ
แบบสรุปโครงการวิจัย

แบบสรุปโครงการวิจัย

<p>สัญญาเลขที่ ว.๑๔๘/๒๕๕๗</p> <p>ชื่อโครงการ ศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์</p> <p>หัวหน้าโครงการ พระมหาเจริญสุข คุณวีโร (วงเวียน) และคณะ</p> <p>มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์</p> <p>โทรศัพท์</p>
<p>ความเป็นมาและความสำคัญ</p> <p>การวิจัยเรื่อง “ศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์” เกิดขึ้นจากการสนใจในความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของของพุทธศาสนิกชนชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะ 1)ศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งผู้วิจัยขอแนะนำเสนอวัฒนธรรมและประเพณีการบวช และการแต่งงานของกลุ่มชาวกูย อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ 2)เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมประเพณีของชาวกูยจังหวัดสุรินทร์พบว่า ปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีของการจัดงานบวช 3) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวกูยจังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีการบวชที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิต</p>
<p>วัตถุประสงค์โครงการ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1)เพื่อศึกษาโครงสร้างวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ 3) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์
<p>ผลการวิจัย</p> <p>วัตถุประสงค์ที่ ๑ เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งผู้วิจัยขอแนะนำเสนอวัฒนธรรมและประเพณีการบวช และการแต่งงานของกลุ่มชาวกูย อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า</p> <p>ประวัติความเป็นมาของการบวช พบว่า การในสมัยพุทธกาลมีการบวชให้กับสาวกด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา เป็นวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงบวชให้แก่สาวกเอง ต่อมาได้ให้บวชด้วยวิธีไตรสรณคมและได้มีการพัฒนาการครั้งใหญ่โดยการมอบอำนาจการบริหารจัดการเกี่ยวกับการให้บวชของคณะสงฆ์ จังหวัดสุรินทร์ได้มีประเพณีบวชนาคช่างที่โด่งดังจนเป็นประเพณีท่องเที่ยวที่หมู่บ้านช่างชาวกูยได้รวมตัวกันจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันขึ้น ๑๓-๑๕ ค่ำเดือน ๖ ตำบลแตลมีประวัติความเป็นมาที่สำคัญจะมีความเจริญรุ่งเรืองในอดีตและมีวัดพรหมศิลาแตล ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่สร้างตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๐๐ มีอุโบสถสำหรับประกอบพิธีกรรมทางคณะสงฆ์ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๑ จึงทำให้มีการจัดงานบวชที่มีวัฒนธรรมตามคติความเชื่อแบบโบราณที่สืบทอดมา การจัดงานบวชของชาวกูยอำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์จะนิยมจัดที่บ้านและวัดเป็นสถานที่สำคัญมีบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็น ๒</p>

กลุ่ม คือ ขรวาาส ได้แก่ เจ้าภาพ ผู้นำพิธีและผู้ที่มาช่วยงานและพระสงฆ์ ได้แก่ เจ้าอาวาส พระอุปัชฌาย์ พระนั่งหัตถบาตร

พิธีกรรมการบวชนาคสามเณรและพระภิกษุ ชาวพุทธทุกย ตำบลแตล อำเภอกีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ มีประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณในการจัดบวชลูกชายจะทำอย่างยิ่งใหญ่ที่สุด ผู้วิจัยพบว่าการจัดงานบวชมี ๒ อย่าง ได้แก่

๑. การบวชนาคเป็นการบวชแบบพราหมณ์ที่มีการนำเครื่องบวชที่สลับซับซ้อนซึ่งการบวชนาคจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ อย่าง ได้แก่ การเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในงานและทำพิธีปลงพินาศ และการบายศรีสู่ขวัญภายหลังจากพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ เมื่อบายศรีเสร็จสมบูรณ์แล้วถือว่านาคได้ภาวะความเป็นนาคสมบูรณ์

๒. การบวชสามเณรและพระภิกษุการบวชทางพระพุทธศาสนาจะเริ่มจากการบวชสามเณรก่อน โดยจะมีการเตรียมอัฐบริวารเพื่อจะเข้าสู่พิธีบวชนาคโดยมีบุคคลที่น่าเชื่อถือรับรอง การบวชสามเณรจะต้องให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยโดยเลือกสีมาที่ถูกตั้งในตำบลแตลคือวัดพรหมศิลาแตล ในตำบลใกล้เคียงก็สามารถทำสังกรรมได้การบวชพระภิกษุนั้นจะต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนเรียบร้อยแล้วจะต้องดำเนินการเหมือนการบวชสามเณรในข้างต้นแล้วต่อด้วยการนำเข้าสู่หมู่แห่งสงฆ์

วัตถุประสงค์ที่ ๒ เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมประเพณีของชาวพุทธย จังหวัดสุรินทร์พบว่า ปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีของการจัดงานบวชประกอบด้วย ๓ ด้านได้แก่

๑. ด้านสังคม

การปรับเปลี่ยนในการทำขวัญนาคพราหมณ์สูตรขวัญเป็นภูมิปัญญาทรงเกียรติที่นับถือ มีค่าตัวแพง การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นน้อยลง ทำให้ภูมิปัญญาด้านพราหมณ์สูตรลดลงไปด้วย สมัยก่อนพราหมณ์สูตรจะทำขวัญนาคด้วยความเต็มใจ แต่ปัจจุบันต้องมีปัจจัยเป็นตัวกำหนดด้วย มีการจัดเลี้ยงแขกเป็นจำนวนมากทำให้สิ้นเปลืองทั้งอาหารและเครื่องดื่มมีการฆ่าสัตว์สิ่งมีนมาเข้ามามีบทบาท การแห่หน้าคเดิมทำแบบเรียบง่ายนาคขึ้นขี่คอหรือแบก ก็เปลี่ยนเป็นมีรถนำขบวนแห่กลองยาว มโหรี บางรายมีช่างร่วมขบวนแห่ด้วย การดูฤกษ์ยามก็เปลี่ยนจากพระอุปัชฌาย์ ผู้ใหญ่ที่นับถือมาเป็นหมอดู เป็นผู้กำหนดฤกษ์ยาม เทคนิเสียง ในช่วงเวลาเข้าตอนบ่ายหรือตอนเย็น แล้วแต่สะดวกอบายมุขเข้ามามีบทบาทมีมหรสพสมโภชตามฐานะของเจ้าภาพ

๒. ด้านเศรษฐกิจ

การจัดงานบวชทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตได้มีการจัดงานฟุ่มเฟือยใช้จ่ายมากเกินไปเกินความจำเป็นตามหลักการบวชในพระพุทธศาสนาที่มีการนำประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น อันเป็นเหตุให้เกิดการสิ้นเปลือง บางครอบครัวเน้นทางการบริโภคมากกว่าการบวช มีการนำอบายมุขเข้า

มาเกี่ยวข้องหลายอย่าง คุณค่าด้านเศรษฐกิจทำให้ผลิตผลทางการเกษตรมีการจำหน่ายมากขึ้น แม่ค้ามีรายได้เพิ่มขึ้นมีการบริโภคเครื่องดื่มจำนวนมาก ผู้ผลิตและจำหน่ายมีรายได้เพิ่มขึ้นกระตุ้นให้ผู้ผลิตและจำหน่ายเกิดความตื่นตัว สร้างกระแสเศรษฐกิจการใช้จ่ายเพื่องานบวชเพิ่มขึ้นการปรับเปลี่ยนเกี่ยวกับความเชื่อทางสังคมในการทำวัณนาคพราหมณ์สูตรขวัญ เป็นภูมิปัญญาทรงเกียรติที่นับถือ มีค่าตัวแพง การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นน้อยลง ทำให้ภูมิปัญญาด้านพราหมณ์สูตรลดลงไปด้วย สมัยก่อนพราหมณ์สูตรจะทำวัณนาคด้วยความเต็มใจแต่ปัจจุบันต้องมีปัจจัยเป็นตัวกำหนดด้วย มีการจัดเลี้ยงแขกเป็นจำนวนมากทำให้สิ้นเปลืองทั้งอาหารและเครื่องดื่ม

๓. ด้านประเพณีวัฒนธรรม

ด้านวัฒนธรรมประเพณีการจัดงานทางด้านประเพณีวัฒนธรรมการจัดงานบวชเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อที่ได้รับความนับถือเป็นแนวทางการจัดงานแก่คนในชุมชนมีวิวัฒนาการพัฒนาขึ้นไปเรื่อย ๆ ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนโดยการผสมผสานกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ตลอดจนมีการนำสิ่งที่ไม่ใช่ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมบางส่วนเพิ่มมากขึ้นและความทันสมัยทางเทคโนโลยี การศึกษาสูงขึ้นทำให้คนบางกลุ่มที่มีการศึกษามีความรู้ความสามารถไม่ยอมรับหรือเชื่อฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่แต่จำทำอะไรเพื่อความสะดวกทั้งตัวบุคคลสถานที่และเวลา

วัตถุประสงค์ที่ ๓ เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวพุทธทศยุ จังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีการบวชที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตพบว่าอัตลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานบวชได้แก่

การเซ่นไหว้เป็นพิธีกรรมจัดขึ้นเพื่อขอขมาหรือตอบแทนพบคุณค่าที่เกิดจากผลการเซ่นไหว้ ได้แก่ ความกตัญญู การนำพาลูกหลานทำพิธีเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ ผีเร่ร่อน สะท้อนหลักของความกตัญญูรู้คุณค่าของบรรพบุรุษที่เป็นต้นตระกูลของโคตรตนเอง

พิธีกรรมการบวงสรวงแสดงออกถึงความเคารพแก่เทพเทวดาและเป็นการขออนุญาตเทวดาอารักษ์ที่สิ่งสถิตอยู่บริเวณจัดงานบวช เพื่อให้การจัดงานสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์โดยสอนทางอ้อมว่ายังมีผู้ที่อยู่อีกภพภูมิหนึ่งสามารถมองเห็นการกระทำของเราได้และทำความดีที่ดีที่สุด

การยกครูผู้นำประกอบพิธีเป็นการบูชาครูตามความเชื่อพื้นฐานของการเรียนรู้ในสังคมทุกชนชั้นคุณค่าของการยกครูเป็นการลดทิฐิมานะในตัวของผู้เจ้าภาพด้วยการยินดียอมรับขั้นตอนหรือพิธีการต่างๆ ที่อาจารย์ผู้ประกอบพิธีนำพาปฏิบัติในพิธีกรรมงานบวช

การบายศรีสู่ขวัญเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ทุกคนที่มาร่วมพิธีกรรมซึ่งในพิธีกรรมจะเน้นบุคคลเกี่ยวกับนาคและพ่อแม่จะมีการนำเรื่องราวที่ดีของพ่อแม่ที่ได้ให้ชีวิตของนาคมาตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์มาจนถึงปัจจุบันซึ่งลูกผู้ชายที่ต้องทำให้ได้คือการตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ด้วยการบวชคุณค่าของพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญได้แก่ เป็นเครื่องมือทางสังคมชนบทเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่อยู่ภายใต้กรอบพิธีกรรมเดียวกันเกิดรวมเป็นอันเดียวกันได้

การเจริญพระพุทธมนต์เป็นการนำเอาบทสวดพระปริตรมาสาธยายให้เกิดสิริมงคลแก่พิธีกรรมที่จัดขึ้นเป็นการคุ้มครองป้องกันอันตรายภายนอก เช่นโจร ยักษ์ สัตว์เดรัจฉานและป้องกันอันตรายภายใน ได้แก่ โรคภัยไข้เจ็บคุณค่าของการเจริญพระพุทธมนต์มีคุณค่าด้านจิตใจเป็นหลัก คำสอนที่ลึกซึ้ง มีคุณค่าด้านวรรณกรรม

วัตถุประสงค์ที่ ๑ เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีของชาวภูยในจังหวัดสุรินทร์ผู้วิจัยขอนำเสนอวัฒนธรรมการแต่งงานของกลุ่มชาวพุทธภูย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การแต่งงานของกลุ่มชาวภูยตำบลแดล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ มีขั้นตอนดังนี้ ได้แก่ ๑) การเลือกคู่ครองโดยจะผ่านความเห็นชอบจากญาติผู้ใหญ่หรือให้อิสระกับหนุ่มสาวในการเลือกคู่ครองเองตามความพึงพอใจของตน ๒) การทาบทามสู่ขอเมื่อหนุ่มสาวรักใคร่ต่อกันแล้วพร้อมจะใช้ชีวิตคู่จะบอกให้พ่อแม่จากนั้นพ่อแม่ของฝ่ายชายจะส่งนาย “โจอมฮา” สู่ขอแทนพ่อแม่พร้อมกับยื่นพานดอกไม้ เหล้าขาว หมากพลู บุหรี่ให้ญาติของฝ่ายหญิงเมื่อฝ่ายหญิงพิจารณาแล้วเห็นว่าฝ่ายชายมีความเหมาะสมกับบุตรหลานของตนก็จะรับเครื่องทาบทามและเตรียมบอกกล่าวญาติพี่น้องว่าลูกจะแต่งงาน ๓) พิธีหมั้น เมื่อฝ่ายหญิงตอบตกลงการทาบทามเป็นที่เรียบร้อยแล้วต่อไปคือสินสอดทองหมั้น ฝ่ายหญิงจะเรียกสินสอดตามฐานะฝ่ายชาย โดยนาย “โจอมฮา” เป็นคนเจรจาเรื่องสินสอดแทนฝ่ายชายทั้งหมดและระบุวันเดือนปีที่จะทำการแต่งงาน ๔) พิธีเกี่ยวกับการแต่งงานก่อนแต่งงานพ่อแม่ทั้งสองฝ่ายจะให้ผู้รู้เรื่องฤกษ์ยามเป็นผู้หาฤกษ์ยามให้โดยนำวัน เดือน ปีของทั้งเจ้าบ่าวเจ้าสาว ๕) ชั้นหมากแต่งงานเจ้าบ่าวจะถือพานดอกไม้โดยมีเพื่อนเจ้าบ่าวกางร่มให้และญาติพี่น้องฝ่ายเจ้าบ่าวช่วยถือสิ่งของชั้นหมากโดยญาติผู้ใหญ่เดินนำหน้าและก่อนเข้าบ้านเจ้าสาวญาติพี่น้องเจ้าสาวจะกันประตูเงินประตูทองเพื่อเข้าไปประกอบพิธี ๖) พิธีกรรมหลังการแต่งงานเจ้าสาวต้องเช่นผีบรรพบุรุษที่บ้านเจ้าบ่าวและสมมาพ่อแม่และญาติเจ้าบ่าวด้วยฟูก หมอน ผ้าสะโลรง ผ้าขาวม้า ผ้าซิ่น

วัตถุประสงค์ที่ ๒ เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมประเพณีของชาวพุทธภูยจังหวัดสุรินทร์พบว่าปัจจัยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีของการจัดงานแต่งงานได้ดังนี้

การแต่งงานของกลุ่มชาวพุทธภูยตำบลแดลได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและบางคู่ยังคงเดิมไว้อยู่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นที่สถานการณ์และเวลาเช่นแต่เดิมนั้นการเลือกคู่ครองการเลือกคู่ครองให้ลูกหลานเป็นหน้าที่ของพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่แต่ปัจจุบันนั้นการเลือกคู่ครองการเลือกคู่ครองด้วยตนเองเมื่อมีความชอบจึงบอกให้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ทราบ

การทาบทามสู่ขอพ่อแม่และญาติจะเลือกผู้ใหญ่ที่นับถือในวงศ์ตระกูลและเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ในด้านคู่ครองไปทาบทามสู่ขอโดยจุดไต้ไปจนถึงบันไดบ้านฝ่ายพ่อแม่เจ้าสาวจึงดับไต้ การทาบทามสู่ขอ แต่ปัจจุบันจะไปทาบทามสู่ขอในกลางวันเนื่องจากปัจจุบันมีไฟฟ้าและขี้ไต้ก็หายาก

การบอกบุญสมัยก่อนจะมีการนำคายบอกบุญประกอบด้วย หมากพลู บุหรี่ ฐูป เทียน กรวยดอกไม้ แต่ปัจจุบันการบอกบุญโดยจัดพิมพ์บัตรเชิญหรือถ้าเป็นญาติใกล้ชิดสนิทกันก็จะโทรศัพท์บอกวันเวลาในการจัดงาน

การหมั้นฝ่ายหญิงจะเรียกสินสอดทองหมั้นตามฐานะของฝ่ายชาย ฝ่ายชายฐานะดีก็จะเรียกสินสอดแพงบการหมั้นโดยการเอาแหวนสร้อยคอหรือเครื่องประดับที่เตรียมไว้สำหรับว่าที่เจ้าสาวแต่ปัจจุบันนี้การหมั้นบ่าวสาวบางคู่ยังคงเดิมแต่บางคู่จะหมั้นกันในวันแต่งงานคือทำทั้งพิธีหมั้นและแต่งงานในวันเดียวกัน

พิธีกรรมการแต่งงานฤกษ์การแต่งงานจะใช้วันเลขคู่ เช่นวันที่ลงด้วย ๗ ๕ ๓ แต่เดือนคู่ เช่นเดือนสอง (เดือนยี่) เดือนสี่ เดือนหกไม่นิยมแต่งงานเดือนแปดเพราะเป็นฤดูกาลเข้าพรรษามีพิธีกรรมตามขั้นตอน การจัดสถานที่ ฝ่ายชายจะส่งคนไปช่วยฝ่ายเจ้าสาว กรรมการแต่งงานการหาฤกษ์ยามขึ้นอยู่กับความสะดวกมีการสัมมาพ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาว ผูกข้อมือและเช่นไหว้บรรพบุรุษการจัดสถานที่ ต่างฝ่ายต่างจัดทำกันเอง

ขันหมากแต่งงาน บายศรี คนเฒ่าคนแก่ช่วยกันทำและขบวนแห่ใช้กลองยาว แคน ฉิ่ง ฉาบ ปัจจุบันนี้ขันหมากแต่งงาน บายศรีจ้างภูมิปัญญาหรือคนมีฝีมือจัดทำใช้เครื่องเสียงหรือดนตรี

พิธีกรรมหลังแต่งงาน การสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายชายวันรุ่งขึ้น เจ้าสาวเป็นคนหาน้ำไปอาบให้พ่อแม่เจ้าบ่าวเพื่อเป็นการปรนนิบัติด้วยตนเอง การล้างเท้าเจ้าสาวจะเป็นน้องสาวหรือน้องชายเจ้าบ่าว ปัจจุบันพิธีกรรมหลังแต่งงาน การสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายชายในวันเดียวกัน เจ้าสาวไม่ได้หาน้ำไปแต่จะไปจัดเตรียมน้ำที่บ้านเจ้าบ่าวแทนการล้างเท้าเจ้าสาวถ้าไม่มีน้องสาวน้องชายจะเป็นลูกหลานก็ได้

การล้างหมอน้ำอุ่นเพื่อเอาของมีค่าการอาบน้ำและผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าใหม่ให้พ่อแม่ฝ่ายเจ้าบ่าวซึ่งเป็นการปรนนิบัติครั้งแรก คู่บ่าวสาวสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายเจ้าบ่าว ปัจจุบันการล้างหมอน้ำอุ่นได้เลือนหายไปบางคู่ไม่มีการอาบน้ำและผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าใหม่ให้พ่อแม่ฝ่ายเจ้าบ่าวคู่บ่าวสาวสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายเจ้าบ่าวเหมือนเดิมบางคู่มีการสัมมาพ่อแม่และญาติฝ่ายเจ้าสาวด้วย

วัตถุประสงค์ที่ ๓ เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวพุทธทศยุย จังหวัดสุรินทร์ พบดังนี้

การแต่งงานเป็นการเริ่มต้นของสภาพครอบครัวขั้นแรกถือเป็นข้อตกลงที่ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างถาวร โดยการอยู่ร่วมกันในฐานะ “สามีภรรยา” การแต่งงานถือว่าเป็นการสมาคม (Association) หรือการตกลงสัญญากันระหว่างชายหญิง การแต่งงานยังหมายรวมถึงการยอมรับทางสังคม รวมถึงการก่อให้เกิดการอบรมขัดเกลาทางสังคมและการแต่งงานยังเกี่ยวพันระหว่างครอบครัวของผู้แต่งงานกัน ดังนั้นพิธีกรรมการแต่งงานเกิดขึ้น มีญาติพี่น้องของแต่ละฝ่ายเข้าร่วมเกี่ยวข้องเป็นสักขีพยานในพิธีกรรมและถือเป็นการทำสัญญาร่วมกันระหว่างเครือญาติของทั้งสองฝ่าย การแต่งงานของแต่ละสังคมนั้นจะมีลักษณะและแบบแผนที่แตกต่างกันออกไป

การแต่งงานเป็นพิธีกรรมทางสังคมอย่างหนึ่งของชนทุกเผ่าพันธุ์มีจุดมุ่งหมายของพิธีกรรมที่คล้ายคลึงกันจะแตกต่างกันเฉพาะการจัดพิธีกรรมในส่วนของรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้นทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับค่านิยม ความเชื่อ ซึ่งเป็นบรรทัดฐานของแต่ละสังคม ชาวภูยกุยตำบลแตลก็คงจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับทุกๆ ไปแต่เนื่องจากสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปมากแต่บางอย่างก็ยังคงอยู่ในสภาพเดิม เนื่องจากสังคมของชาวบ้านตำบลแตลยังเป็นสังคมชนบทที่มีอาชีพหลักในการทำไร่นาน่าก็จะมีความเกี่ยวเนื่องจากการประกอบอาชีพเดียวกันชาวพุทธภูยกุยตำบลแตลเห็นถึงคติความเชื่อและความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่บรรพบุรุษของพวกเขาได้เคยประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคนเพื่อเป็นการทำให้มองเห็นภาพลักษณ์ ดังนี้

๑. การบายศรีสู่ขวัญ

การบายศรีสู่ขวัญเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ทุกคนที่มาร่วมพิธีกรรมงานแต่งงานซึ่งบุพการี และญาติฯ ต่างมาร่วมกันปราถนาพิธีกรรมและเป็นสักขีพยานในงานแต่งงานและเรียกขวัญจากการบายศรีเพื่อให้กำลังใจแก่บ่าวสาวและมีกำลังใจในการต่อสู้กับปัญหาต่างๆ เมื่อมีครอบครัว หรือพร้อมที่จะก้าวไปด้วยกัน คุณค่าของพิธีกรรมบายศรีเพื่อเรียกขวัญนั้นทำให้เกิดขวัญและกำลังใจของเจ้าภาพและผู้มาร่วมงานทุกคนเป็นเครื่องมือของชาวชนบทหรือธรรมเนียมปฏิบัติที่อยู่ภายใต้กรอบพิธีกรรมเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๒. การทดแทนคุณและการสมมาบุพการี (การสมมา)

การแต่งงานของบุตรหลานชาวภูยกุย นั้นจำเป็นต้องมีสินสอดทองหมั้นที่เรียกตามฐานะของฝ่ายชายหรือทางเจ้าบ่าว ตรงนี้เสมือนเป็นค่าน้ำนมที่บุพการีได้เลี้ยงดูตั้งแต่เกิดจนโตมาทำให้พ่อแม่ได้ปลื้มใจว่าลูกสาวของตนได้ปฏิบัติตามธรรมเนียมคลองธรรมที่ดีแต่โบราณและสิ่งนี้เป็นการสมมาหรือขอมาสิ่งที่ผิดพลาดไปด้วยในคราเดียวกันทำให้ไม่มีกรรมติดพันจะประกอบอาชีพการงานใดก็จะมีแต่ความเจริญรุ่งเรืองในอนาคตหน้าที่การงาน เสมือนการทดแทนคุณท่านอีกทางหนึ่งและขอมาสิ่งที่เคยทำไม่ได้ไปในตัว

๓. แขนยະຈີ້ (เช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ)

การแต่งงานจะมีการประกอบพิธีเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ (แขนยະຈີ້) และการเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษก็เพื่อเป็นการบอกให้ทราบว่าวันนี้เป็นวันหมั้นของลูกหลานขอเชิญบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วมารับประทานอาหารโดยจะเตรียมเครื่องเช่นต่างๆไว้สำหรับเลี้ยงผีบรรพบุรุษและฝ่ายชายจะเตรียมฟูก ๑ ท่อน ผ้าไหม ๑ ซิ่นไข่เป็ด ๒ ฟองเป็นเครื่องไหว้พ่อแม่ของฝ่ายหญิงเพื่อขอมาผีและสิ่งกีดขวางด้วยเป็นอันเสร็จพิธีหมั้นทำให้เราได้รำลึกถึงบรรพชนที่ล่วงลับไปแล้วได้บอกกล่าวท่านให้ได้รับทราบเป็นการนึกถึงคุณงามความดีของปู่ย่าตายายเป็นเครื่องแสดงถึงความกตัญญูกตเวทีกอีกด้วย

๔. ความสามัคคีในหมู่เครือญาติ

การแต่งงานและพิธีกรรมเครือญาติทั้งสองเป็นสักขีพยานว่าได้ตกลงหรือสัญญาเป็นเครือช่ายกันก็สามารถนับถือและนับญาติกันได้เป็นทางการและจุดนี้เองทำให้เพิ่มความแน่นแฟ้นให้กับการเป็นเครือญาติ เกิดความสามัคคีในหมู่เครือญาติของกันและกัน เป็นผลให้คนในชนบทโดยทั่วไปจะมีความเกรงใจและให้เกียรติกันในฐานะเป็นเครือญาติกันช่วยนี้ลดความขัดแย้งทางสังคมได้อีกอย่างหนึ่ง

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุรินทร์ อำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์ สภาวัฒนธรรมตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ได้นำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา และใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย โดยแทรกองค์ความรู้จากการวิจัยที่สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับพุทธศาสนิกชนในระดับตำบล เพื่อเป็นแกนหลักในการสร้างความสามัคคีของชุมชนระหว่างชาติพันธุ์กวย-เขมร-ลาว และโดยนำเอาผลวิจัยมาเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ตลอดจนใช้เป็นฐานข้อมูลจัดทำแผนแม่บท การบริหารจัดการ พัฒนาความร่วมมือด้านวัฒนธรรม เครือช่ายเชื่อมโยงทางชาติพันธุ์ เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมให้เกิดความมั่นคงของกลุ่มชาวกวย
- 2) องค์การสงฆ์ในระดับจังหวัดและท้องถิ่น ได้แก่ สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ อำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์ วัดบ้านแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ และวัดป่าอาเจียง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ นำเอาผลวิจัยใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา และนำองค์ความรู้ของงานวิจัยไปเป็นข้อมูลและกรอบในการกำหนดนโยบาย จัดทำแผนยุทธศาสตร์ วางแนวทางดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทิศทางและกลไกในการบริหารจัดการ กำกับ ควบคุม ติดตาม ประเมินผล เพื่อพัฒนาพุทธศาสนาในภูมิภาค
- 3) การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยทางพุทธศาสนา ได้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ โดยคณาจารย์บางท่านได้นำเอาองค์ความรู้จากงานวิจัย ไปขยายขอบเขตความรู้ด้านพระพุทธศาสนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ในแง่มุมต่างๆ สร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบและเน้นความสำคัญของวัฒนธรรมพุทธในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง รวมถึงการเสนอมุมมองต่างๆ บนพื้นฐานวัฒนธรรมพุทธในพหุวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน ได้แก่ วิชาสถิติเบื้องต้นและการวิจัย วิชาสัมมนาพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย

ประวัตินักวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) พระมหาเจริญสุข คุณวีโร (วงเวียน)
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Phramahacharoensuk Kunawero (wongwian)
๒. เลขบัตรประจำตัวประชาชน ..... วัดศรีวิหารเจริญ หมู่ ๒ ตำบลระแงง
อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โทรศัพท์ 044142106 โทรศัพท์ มือถือ 085-1055003
๓. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต สุรินทร์,
ผู้อำนวยการโรงเรียนปริยัติธรรมพัฒนศึกษา ตำบลจารพัต อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์
๔. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
สุรินทร์ หมู่ที่ _ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 13000
๕. ประวัติการศึกษา
- เปรียญธรรม ๙ ประโยค ๒๕๔๓
  - ปวศ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  - พศ.บ. (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  - ค.ม. (หลักสูตรและการสอน) มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
๖. สาขาวิชาที่ชำนาญพิเศษ(แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ
- สาขาวิชาบาลี
๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
- วิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานเรื่องอกุศลกรรมบล ๑๐ โดยใช้วิธีการสอนแบบ
อภิปรายและการแสดงบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านปะนอย
ไถง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษสุรินทร์เขต ๑